

**DÜNDAR TAŞER'İN HAYATI VE FİKİRLERİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME (1925-1972)**

Üzeyir AYGÖRDÜ
Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Turan AKKOYUN

Nisan, 2021

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DÜNDAR TAŞER'İN HAYATI VE FİKİRLERİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME (1925-1972)

Hazırlayan
Üzeyir AYGÖRDÜ

Danışman
Prof. Dr. Turan AKKOYUN

AFYONKARAHİSAR 2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Dünder Taşer’in Hayatı ve Fikirleri Üzerine Bir İnceleme (1925-1972)**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

15/04/2021

İmza

Üzeyir AYGÖRDÜ

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Üzeyir AYGÖRDÜ
	Numarası	080635009
	Anabilim Dalı	Tarih
	Programı	Tarih
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	DÜNDAR TAŞER'İN HAYATI VE FİKİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME (1925-1972)	
Tez Savunma Sınav Tarihi	15.04.2021	
Tez Savunma Sınav Saati	10:00	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek oy birliği – oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

DÜNDAR TAŞER'İN HAYATI VE FİKİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME (1925-1972)

Üzeyir AYGÖRDÜ

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

Nisan, 2021

Danışman: Prof. Dr. Turan AKKOYUN

Tarih bilimi geçmişte yaşanmış önemli hadiseleri kronolojik örüntüsü dâhilinde bilimin konusu haline getirirken, bu hadiselerde rol almış şahsiyetleri de hadiselerin bütünlüğü içerisinde değerlendirir. Dolayısıyla tarihi şahsiyetlerin hayat hikâyelerini konu alan biyografiler, Tarih bilimin önemli araştırma alanlarından birini oluşturur. Türkiye'nin yakın dönem siyasi tarihinde 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi yeni bir dönemin başlangıcı sayılabilir. Yeni anayasal düzen, fikir ve düşünce akımlarının siyasi örgütlenmeler vasıtasıyla aktif siyaset alanında etkinliğini artırmasının önünü açarken; beraberinde yeni mücadele alanlarının oluşmasına sebep olmuştur. Dündar Taşer, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesine katılarak Milli Birlik Komitesi Üyeliğinde bulunmuş bir Türk Subayıdır. Sosyal vakaları idrak gücü ve toplum psikolojisini yönetme kabiliyetiyle Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve devamında Milliyetçi Hareket Partisinde aktif siyaset yapmış bir siyasetçi; milliyetçi gençleri teşkilatlandıran ve eğiten bir eğitimcidir. Milli Hareket ve Töre dergileri ile Yeni İstanbul ve Devlet gazetelerinde düşüncelerini kaleme almış bir köşe yazarıdır. Türkçülüğün tarihi geleneğinde yetişmiş ve dahi 1960 sonrası siyasi ve fikri gelişiminde yeni bir evrenin başlatılmasına öncülük etmiş bir fikir adamıdır. Şahsiyetinde zuhur eden bu vasıflar; onu, Türk düşünce hayatında hayranlıkla anılan seçkin bir konuma yükseltirken, aynı zamanda akademik çalışmaların konusu haline de getirmiştir. Bu Yüksek Lisans Tezi, Dündar Taşer'in biyografisini ve fikir hayatını konu almaktadır. Tezin amacı, Türk siyasi ve düşünce hayatında, Dündar Taşer'in katkılarını, temsilini ve önemini tespit etmektir. Araştırmada arşiv belgeleri, kaynak eserler, hatıratlar, gazete ve dergi gibi kaynaklara müracaat edilmiştir. Ayrıca yakın dönem Tarih bilimi kaynaklıklarından belgesel ve söyleşi türü görsel yayınlardan da istifade edilmiştir. Hayatına tanıklık etmiş şahıslarla yapılan görüşme ve literatür taramasında elde edilen verilerle; teyide muhtaç hususların mukayeseli çözümlemesi yapılmıştır. Araştırmanın eksenini geniş tutularak, tarihi akışla birlikte biyografisi ve düşünce hayatına dair tüm detaylar, ortaya konmaya çalışılmıştır. 1960 sonrası Türk siyasi ve düşünce hayatında seçkin bir yeri olduğu görülen Dündar Taşer'in biyografisi, yakın dönem siyasi ve düşünce tarihine dair yapılacak yeni araştırmalara katkı sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dündar Taşer, 27 Mayıs Darbesi, CKMP ve MHP, Mesele, Büyük Türkiye.

ABSTRACT

AN EXAMINATION ON DUNDAR TASER'S LIFE AND IDEAS (1925-1972)

Üzeyir AYGÖRDÜ

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF HISTOR

April, 2021

Advisor: Prof. Dr. Turan AKKOYUN

The science of history makes the important events in the past into the subject of science within its chronological pattern. At the same time, it evaluates personalities who took part in these events within the events integrity. Therefore, biographies about historical personages life stories constitute one of history's important to research areas. The military Coup of 27 May 1960 can be considered the beginning of a new era in Turkey's political history in recent times. While the new constitutional order paves the way for ideas and thought movements to increase their effectiveness in the field of active politics through political organizations, at the same time, it has led to the creation of new areas of struggle. Dundar Taser was a Turkish officer who participated in the Military Coup of 27 May 1960 and was a member of the National Unity Committee. He was a politician who has actively engaged in politics in the Republican Peasant Nation Party and subsequently, the Nationalist Movement Party with his comprehension of social incidents and his ability to manage social psychology. He was also an educator who organizes and trains nationalist youth. He was a columnist who has written his thoughts for Milli Hareket and Tore journals, Yeni Istanbul and Devlet newspapers. He was a highbrow who grew up in Turkism's historical tradition and pioneered a new phase in political and mental development after 1960. These qualities that gather in his personality also became the subject of academic studies while raising it to a distinguished position remembered with admiration in the Turkish thought life. This Master Thesis is about Dundar Taser's biography and his intellectual life. The thesis aims to determine the contributions, representation and importance of Dundar Taser in Turkish political and ideas life. Sources such as archive documents, source works, memoirs, newspapers and magazines were used in the research. Besides, visual publications such as documentaries and conversations among the recent historical science resources were also used. Comparative analysis of the issues that need to be confirmed was made with the data obtained from the interviews with the people who witnessed his life and the literature review. By keeping the research axis wide, all the details of the biography and the life of thought were tried to be manifested together with the historical flow. The biography of Dundar Taser, who seems to have a prominent place in Turkish political and ideas life after 1960, will contribute to new research on recent political and ideas history.

Keywords: Dundar Taser, 27 May Coup, Republican Villagers Nation Party and the Nationalist Movement Party, Issues, Great Turkey.

ÖN SÖZ

Büyük emekler neticesinden ortaya konan akademik eserler, tek bir kalemin ürünü olsa da istifade edilen kaynakların kıymetli katkılarıyla şekillenmektedir. “*Dündar Taşer’in Hayatı ve Fikirleri Üzerine Bir İnceleme (1925-1972)*” başlıklı Yüksek Lisans Tezimin hazırlık sürecinde istifade ettiğim kaynak eserleri kaleme alan şahsiyetlerin birçoğu ebedi âleme irtihal etmiştir. Bu vesileyle başta Sayın Dündar TAŞER ve kıymetli eşi Asuman TAŞER olmak üzere; Alparslan TÜRKEŞ, Erol GÜNGÖR, Ziya Nur AKSUN, Nevzat KÖSOĞLU, Osman Yüksel SERDENGEÇTİ, S. Ahmet ARVASI ve yakın zamanda kaybettiğimiz İbrahim METİN beyefendilere Allahtan rahmet dilerim.

Dündar Taşer hakkında bilgi ve görüşlerine başvurduğum, başta Sayın Şevket Bülent YAHNİCİ ve ailesi olmak üzere, Sayın Prof. Dr. İsmail AKA, Sayın İbrahim METİN ve Sayın Dr. Ferit Salim SANLI beyefendilere ayrı ayrı şükranlarımı sunarım.

Tezin hazırlık sürecinde bilgi ve tecrübelerinden fazlasıyla istifade ettiğim ve dahi akademik araştırmalarımnda çalışma azmini her daim örnek almaya gayret edeceğim, Tez Danışmanım Sayın Prof. Dr. Turan AKKOYUN’a en kalbi duygularıyla teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca üzerimde emekleri bulunan Afyon Kocatepe Üniversitesi Tarih Bölümü değerli akademisyenlerine minnet duygularımı ifade etmek isterim.

Dualarıyla yolumu aydınlatan canımdan aziz tuttuğum annem Aysel AYGÖRDÜ ve babam Mehmet AYGÖRDÜ’ye; süreç içerisinde kendilerini ihmal etmeme rağmen, eşsiz hoşgörü ve anlayış gösteren kıymetli eşim Ayşe AYGÖRDÜ ve gözümün nuru evlatlarım Ahmet Turan, Aysel Beyza ve Halil İbrahim’e teşekkür eder, muhabbetlerimi sunarım.

Üzeyir AYGÖRDÜ
2021, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	ii
ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNDAR TAŞER'İN HAYATI

1. AİLESİ VE ÖĞRENİM YILLARI.....	12
1.1.GAZİANTEP'DEKİ AİLE ÇEVRESİ.....	12
1.2.İLKÖĞRENİM YILLARI VE ÇOCUKLUĞU	13
1.3.ASUMAN TAŞER İLE EVLİLİĞİ	14
1.4.ASKERİ EĞİTİMİ VE YAPTIĞI GÖREVLER.....	15
2. DÜNDAR TAŞER VE 27 MAYIS 1960 ASKERİ DARBESİ.....	18
2.1.DEMOKRAT PARTİ VE 27 MAYIS'A GÖTÜREN SÜREÇ.....	19
2.2.27 MAYIS'A KATILMASI VE MBK'DAKİ FAALİYETLERİ	37
2.3.13 KASIM 1960 14'LERİN TASFİYESİNDEKİ DURUMU	47
2.4.27 MAYIS HAKKINDA GÖRÜŞLERİ	71

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNDAR TAŞER'İN SİYASİ HAYATI VE ALDIĞI VAZİFELER

1. SİYASİ HAYATI	78
1.1.ÇOK PARTİLİ SİYASETTE MİLLİYETÇİ PARTİLER	78
1.2.CUMHURİYETÇİ KÖYLÜ MİLLET PARTİSİ'NDE ALDIĞI VAZİFELER.....	79
1.3.MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ'NDE ALDIĞI VAZİFELER	86
1.4.MİLLİYETÇİ GENÇLİK ÜZERİNDE TESİRİ.....	97
2. TÜRK SİYASETİ VE PARTİLER HAKKINDA GÖRÜŞLERİ.....	116
2.1.TÜRK SİYASETİNİN TARİHİ SÜRECİ HAKKINDA GÖRÜŞLERİ	116
2.2.İKTİDAR VE MUHALEFET PARTİLERİ HAKKINDA GÖRÜŞLERİ.....	121
2.3.12 MART 1971 MUHTIRASI VE İKTİDARI HAKKINDA GÖRÜŞLERİ	129

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNDAR TAŞER'İN FİKİR HAYATI

1. FİKİR VE DÜŞÜNCE ADAMI DÜNDAR TAŞER.....	133
2. FİKİRLERİNİ PAYLAŞTIĞI MEKÂNLAR.....	140
2.1.KÜLTÜR BİLİM VE TEKNİK MERKEZİ (KÜBİTEM).....	140
2.2.ANKARA'DAKİ DİĞER MEKÂNLAR.....	144

2.3.MARMARA KIRAATHANESİ.....	146
2.4.İSTANBUL'DAKİ DİĞER MEKÂNLAR	151
3. FİKİRLERİNİ KALEME ALDIĞI YAYINLAR	153
3.1.İLK YAZISI "İHTİLAL NİÇİN OLDU"	153
3.2.MİLLİ HAREKET DERĞİSİ VE YENİ İSTANBUL GAZETESİ YAZILARI ...	155
3.3.DEVLET GAZETESİ YAZILARI	162
3.4.TÖRE DERĞİSİ VE DÜNDAR TAŞER.....	174
3.5."MESELE" VE "DÜNDAR TAŞER'İN BÜYÜK TÜRKİYESİ"	183
4. TÜRKİYE'NİN TEMEL MESELELERİ HAKKINDA DÜŞÜNCELERİ.....	187
4.1.TÜRK AYDINI VE BATILILAŞMA	187
4.2.ATATÜRKÇÜLÜK VE TÜRK SOLU	196
4.3.MİLLİ TARİH ŞUURU "BİZ KİMİZ?"	204
4.4.TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ VE ROMANTİZM.....	209
4.5.DEVLET, VATAN VE BAYRAK ŞUURU	224
4.6.HÜRRİYET, DEMOKRASİ VE "TÜRK'ÜN NİZAM FİKRİ"	232
4.7.TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE TÜRK – İSLAM DÜNYASI	243
4.8.OSMANLI DEVLETİ VE DÜNDAR TAŞER'İN BÜYÜK TÜRKİYESİ	250
5. DÜNDAR TAŞER'İN VEFATI	263
5.1.DÜNDAR TAŞER ANISINA YAZILAN ŞİİRLER.....	274
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	280
KAYNAKÇA.....	289
EKLER DİZİNİ	304
ÖZGEÇMİŞ	357

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. MBK Üyelerinin 27 Mayıs 1960 Öncesi ve Sonrası Görevleri.....	33
Tablo 2. “Mesele” Köşesinde Yayınlanan Yazıları.....	167
Tablo 3. “Hüseyin Sabahattin” Mahlaslı Yazıları.....	169
Tablo 4. Yayınlanan Kongre ve Radyo Konuşmaları.....	170
Tablo 5. İmzasız Yazıları.....	170

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

- a.g.e.** : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
a.g.t. : Adı geçen tez
a.g.y. : Adı geçen yazı
AP : Adalet Partisi
AÜOB: Ankara Ülkü Ocakları Birliği
B. : Baskı
Bkz. : Bakınız
BÜOD: Bursa Ülkü Ocakları Derneği
C. : Cilt
CCA : Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi
CCSA : Cumhurbaşkanlığı Cevdet Sunay Arşivi
CHP : Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CMP : Cumhuriyetçi Millet Partisi
Çev. : Çeviren
D. :Devre
Der. : Derleyen
Dev-Genç: Devrimci Gençlik Federasyonu
DİSK : Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DP : Demokrat Parti
DPT : Devlet Planlama Teşkilatı
DTKB: Devrimci Türk Kadınlar Birliği
Düz. : Düzenleyen
Ed. : Editör
EİT : Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
FKF : Fikir Kulüpleri Federasyonu
GİK : Genel İdare Kurulu
GP : Güven Partisi
GSV : Genel Sekreter Vekilli
GÜT : Genç Ülkücüler Teşkilatı
Haz. : Hazırlayan
HP : Hürriyet Partisi
İÜOB^a: İstanbul Ülkü Ocakları Birliği
İÜOB^b: İzmir Ülkü Ocakları Birliği
KÜBİTEM: Kültür Bilim ve Teknik Merkezi
MBK : Milli Birlik Komitesi
MBKGKT: Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantısı
MHP : Milliyetçi Hareket Partisi
MNP : Milli Nizam Partisi
MÖDK: Milliyetçi Öğretmenler Derneği Konfederasyonu
MÖS : Milliyetçi Öğretmenler Sendikası
MP : Millet Partisi
MSB : Milli Savunma Bakanlığı
MTKD: Milliyetçi Türk Kadınları Derneği
MTTB: Milli Türk Talebe Birliği
Nu. : Numara
ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

OYAK: Ordu Yardımlaşma Kurumu
s. : Sayfa
S. : Sayı
SCF : Serbest Cumhuriyet Fırkası
SDDF : Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonu
SKB : Silahlı Kuvvetler Birliği
ss. : Sayfalar
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK : Türk Dil Kurumu
TEKD: Türk Ev Kadınları Derneği
THKC: Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi
THKO: Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
THKP: Türkiye Halk Kurtuluş Partisi
TİKA : Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığını
TİP : Türkiye İşçi Partisi
TKMD: Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği
TMTF: Türkiye Milli Talebe Federasyonu
TÖS : Türkiye Öğretmenler Sendikası
TpCF : Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TSK : Türk Silahlı Kuvvetleri
TTK : Türk Tarih Kurumu
Türk-İş: Türkiye İşçi Sendikaları Federasyonu
TÜT : Ülkücüler Teşkilatı
ÜOD : Ülkü Ocakları Derneği
ÜTD : Ülkücüler Teşkilatı Derneği
Vd. : Ve devamı
YTP : Yeni Türkiye Partisi
Y. : Yıl
Y.t.y. : Yayın tarihi yok
Y.y.y. : Yayın yeri yok
Yay. : Yayınları
Yön. :Yönetmen

GİRİŞ

Tarih bilimi açısından, milletlere istikamet çizen karizmatik liderlerin siyasi anlatıları¹ ve biyografilerini konu alan eserler² son derece önemlidir. Tarihi akışta belli dönemler, onların yaşam öyküleriyle özetlenebilmektedir. Bu lider şahsiyetlerin biyografileri, farklı yönlerden ele alınmak suretiyle tüm detaylarıyla araştırmalara konu olmuştur.³ Dolayısıyla Tarih bilimine bu alanda kaynaklık edebilecek zengin bir literatürün oluştuğunu söylemek mümkündür.

Bunun yanında, hem siyasi kariyeri hem de fikir ve düşünce dünyasında açtığı yeni ufuklarla devletine ve milletine alternatif istikametler önermiş, yaşadığı dönem itibariyle kritik süreçlerde sorumluluk almış bazı şahsiyetlerin, karizmatik liderlerin gölgesinde kaldığı görülmektedir. Milli Mücadelede kahramanlığa mazhar olmuş Mareşal Fevzi Çakmak⁴, Ali Fuat Cebesoy⁵; daha çok İstiklal Mahkemesi Reisliği ile bilinen Ali Çetinkaya⁶ ve yeni Türkiye'nin idaresinde devletçi, milliyetçi çizgisinden taviz vermeden, Milletvekilliği, Bakanlık ve Başbakanlık görevlerinde bulunmuş Recep Peker⁷ hakkında hazırlanan biyografiler bu alandaki boşluğu dolduran kapsamlı çalışmalardır.

Tarihi hadiselerin tespiti ve doğru anlaşılmasında, fikri cereyanların takibi son derece önemlidir. Zira her tarihi hadise, temelinde binlerce yıllık birikimden tevarüs eden fikirlere dayanır. Fikir ve düşünce dünyasına ışık tutan şahsiyetlerin siyasi tarihe etkisi, kendi eserleri yanında, yine biyografi ve düşünce hayatlarını konu alan eserlere müracaat ederek anlaşılabilir. Yeni bir tefekkür ikliminde teşekkül eden Türkiye Cumhuriyeti'nin, fikri ideoloğu Ziya Gökalp'in;⁸ ömrünü esir Türklerin özgürlük mücadelesine ve Türklüğün birliğine adayan, aynı zamanda Tarih bilimine sayısız ilmi

¹ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 1. Baskı, Kaynak Yayınları, Ankara 2015.

² Lord Kinross, *Atatürk Bir Milletten Yeniden Doğuşu*, Çev. Necdet Sander, Altın Kitaplar Yayınları, 18. Baskı, İstanbul 2006.

³ Hikmet Özdemir, *Yabancı Diplomatların Tanıklıklarıyla Atatürk'ün Liderliği*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2014.

⁴ Rahmi Akbaş, *Mareşal Fevzi Çakmak 1876-1950*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2011.

⁵ Ayfer Özçelik, *Ali Fuat Cebesoy*, Akçağ Yayınları, Ankara 1993.

⁶ Zekif Polat, *Ali Çetinkaya: Hayatı, Eserleri, Kişiliği ve Devlet Adamlığı*, Afyon 2002.

⁷ N. Nurhan Kara, "Yeni Türk Devleti'nin Önemli İsimlerinden Recep Peker'in Hayatı ve Siyasi Kişiliği" *Timurlu Tarihine Adanmış Bir Ömür 75. Doğum Yılında Prof. Dr. İsmail Aka'ya Armağan*, Ed. Musa Şamil Yüksel, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2017, ss. 369-378.

⁸ Uriel Heyd, *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri*, Çev. A. Göke Bozkurt, 1. Baskı, İlgü Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2010.

eserler kazandıran “Hocaların Hocası” Zeki Velidi Togan’ın,⁹ hayat hikâyesini mensubu olduğu Türk milletinin aydınlık geleceği üzerine kurgulayan ve dahi “Türkiye’nin Muhtarı” namıyla anılan Fethi Gemuhluoğlu’nun,¹⁰ gönül ve fikir dünyamızın aydınlatan Abdürrahim Karakoç’un,¹¹ kurucusu olduğu Türkelî gazetesiyle Türklüğe ve yerel gazeteciliğe büyük katkılar sunan Mehmet Saadettin Aygen’in,¹² milliyetçi camianın gönlüne düşen sızı Şehit Bakan Gün Sazak’ın¹³ biyografileri; Türklüğün düşünce akışında iz bırakmış şahsiyetlerin biyografilerine örneklik eden müstakil kaynaklar arasında gösterilebilir.

İsmail Yakıt,¹⁴ Necmeddin Sefercioğlu,¹⁵ Mehmet Güneş¹⁶ gibi yazarlarca kaleme alınan, yakın dönem Türkçü, Milliyetçi, Maneviyatçı şahsiyetlerin kısa biyografi ve hatıratlarına yer veren eserler, Türkçü, Milliyetçi, Maneviyatçı geleneğin fikri takibini, ana hatlarıyla ortaya koyması bakımında müracaat edilmesi gereken eserlerdendir.

Bunun yanında Milli Mücadele ve sonrasında gazeteci, eğitimci ve yazar vasfıyla Afyonkarahisar’ın tanınan simalarından Hacı Ali Bey¹⁷ ve dahi bütün bir yaşamı “Kızıl Elma Mefkûresine” hizmetle geçen Hasan Celal Güzel¹⁸ hakkında yapılan akademik çalışmalar, bu alanda ortaya konacak yeni araştırmalara kaynaklık edebilecek kayda değer araştırmalar arasındadır.

Dündar Taşer, siyasi kimliği ve daha da önemlisi milli kültürden beslenen mütefekkir şahsiyetiyle, “Türk Milliyetçiliği Mefkûresinin” 1960 sonrası dönemine mührünü vurmuş bir isimdir. 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi ile birlikte adından söz ettirmeye başlayan Dündar Taşer, orta kademe bir Türk Subayı olması hasebiyle kamuoyunda tanınan birisi değildir. Darbe sonrası MBK üyeliği, CKMP ve MHP’deki başarılı siyasi kariyeri, onu kısa zamanda Türk milliyetçileri arasında lider şahsiyetlerden biri haline getirmiştir. Türk milliyetçiliği fikriyatının güçlü bir siyasi organizasyona

⁹ Alişan Satılmış, *Zeki Velidi Togan*, 1. Baskı, Alternatif Yayınları, Ankara 2003.

¹⁰ H. Rıdvan Çongur, *Türkiye’nin Muhtarı Fethi Gemuhluoğlu*, 1. Baskı, Manas Yayınları, Elazığ 2010.

¹¹ Ramazan Avcı, *Halk Şairi Abdürrahim Karakoç: Hayatı sanatı ve Şiirleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum 1986.

¹² Turan Akkoyun, *Mehmet Saadettin Aygen’in Hayatı ve Eserleri*, Afyonkarahisar Belediyesi Yayınları, Afyonkarahisar 2012.

¹³ Himmet Kayhan, *Gün Sazak Bir Şehidin Yolculuğu*, Yarkın Yayınları, Ankara 2015.

¹⁴ İsmail Yakıt, *Hatıralarıyla İz Bırakanlar*, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2016.

¹⁵ Necmeddin Sefercioğlu, *Tanıdığım Ünlü Türkçüler*, 2. Baskı, Altınordu Yayınları, Ankara 2018.

¹⁶ Mehmet Güneş, *Gittikçe Artan Yalnızlığımız*, Cümle Yayınları, Nu:15, Ankara 2015.

¹⁷ C. Arife Yıldırım, “Girişimci, Gazeteci ve Eğitimci Tarihi Bir Şahsiyet: Afyonkarahisarlı Hacı Ali Bey”, *II. Uluslara Arası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Alanya Mayıs 2017, ss. 3019-3033.

¹⁸ Turan Akkoyun, “Siyasetten Türkoloji’ye ‘Bir Kızıl Elma’ Mefkûresi”, *Türkoloji Üzerine Araştırmalar*, S. 15, Mayıs 2018, ss. 64-82.

dönüşme sürecinde, ideolojik ve aksiyoner kuramı hazırlayan en önemli isimlerden olmuştur. Türk milliyetçiliği fikir sistemini, dar aydın kesim ideolojisi olmaktan çıkarıp; Türk milletinin binlerce yıllık kültürel ve manevi değerleriyle harmanlayarak milletin bütününün benimseyebileceği ülkü haline getirmiştir. “Türk-İslam Şuuru” ifadesiyle özetlenebilecek bu ülküyü, dönem itibariyle geniş kitleleri etkisi altına alan siyasi bir harekete dönmüştür. Bu siyasi hareket, takipçileri tarafından kendisinden sonra da aynı çizgide devam ettirilmektedir. Türk milliyetçiliği fikir sistemine getirdiği bu yeni yorum, aynı çizgide düşünce üreten aydınlar kadar; zıt görüşe sahip aydınlarca da dikkatle takip edilmiştir.

27 Mayıs sonrası tesis edilen anayasal düzen, istenilen huzur ortamını sağlayamamıştır. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesine kadar devam eden kaotik bir süreç yaşanmıştır. Bu buhranlı dönemde askeri kimliğiyle inisiyatif alan Dündar Taşer, siyasetçi ve düşünce adamı hüviyetiyle Türk milletini sürüklenmekte olduğu uçurumdan kurtarmanın mücadelesi içinde olmuştur. 1960 sonrası askeri hayatı ayrı tutulursa; vefatına kadar geçen 12 yıllık siyasi ve fikri yaşamında bu derece etki uyandırabilmiş bir şahsiyet nadir görülür.

Dündar Taşer’in şahsi ve fikir hayatının, mevcut kaynaklardan da istifade edilerek yeni kaynaklar ve bilgiler ışığında, kapsamlı bir biyografisinin akademik disiplin usulleriyle¹⁹ yeniden ele alınarak akademiye kazandırılması elzem görülmektedir. 27 Mayıs sonrası siyasetçi ve düşünce adamı kimliğiyle dönemine ve dahi bu güne tesirleri görülen Dündar Taşer’in, yakın dönem Tarih bilimi metotlarıyla²⁰ ortaya konacak biyografisi, siyasi tarihimize olduğu kadar; düşünce tarihimize de önemli katkılar sunacaktır. Bu anlamda tezin başlıca kaynaklarını oluşturan literatürün tespitiyle kısa bir değerlendirmesini yapmak yerinde olacaktır.

Dündar Taşer üzerine yapılan müstakil biyografi çalışmaların çok sınırlı olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmalar, birbirinin tekrarı niteliğinde ve dar kapsamlıdır. Özellikle şahsi hayatına yönelik bilgiler, yüzeysel anlatılardan ibaret olup; detaylar içermemektedir. Dündar Taşer’e ait anı ya da hatırat türü bir kaynağın olmayışı, bilgileri sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Düşünce hayatına yönelik doğrudan başvurabilecek kaynaklar ise Devlet gazetesinde kaleme almış olduğu yazıların derlendiği “*Mesele*”²¹

¹⁹ Mübahat S. Kütükoğlu, *Tarih Araştırmalarında Usûl*, 7. Baskı, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2001.

²⁰ Fatma Acun, *Yakın Dönem Tarihi Metodolojisi*, Siyasal Kitapevi, Ankara 2017.

²¹ Dündar Taşer, *Mesele*, 2. Baskı, Töre-Devlet Yayınevi, Ankara 1973.

adlı kitabından ve yakın dostu Ziya Nur Aksun'un, ondan dinlediği anlatıları derleyerek kaleme aldığı "*Dünder Taşer'in Büyük Türkiye'si Osmanlı Devlet Anlayışı*"²² adlı kitaptan ibarettir. Tezin ilerleyen bölümlerinde, bu iki eserin özellikleri ve literatüre katkıları tespit edilmek suretiyle detaylı tahlilleri verileceğinden, burada ayrıca değinilmeyecektir.

Biyografisini konu alan ilk çalışmanın, Cemil Cahit Güzelbey tarafından 1988'de kaleme alınan "*Gaziantep Büyükleri ve Gaziantep Meşahirine Ek*"²³ adlı kitapta olduğu görülmektedir. Gaziantep'in önde gelen isimlerinin kısa yaşam öykülerinin işlendiği kitapta, Dünder Taşer'e de kısaca yer verilmiştir. Kitap, Dünder Taşer'in atalarına dair sonraki kaynaklara da iktibas eden bilgilerin ilk kaynağı olma özelliği gösterir. Cemil Cahit Güzelbey, bu bilgilere Şeri Mahkeme sicillerinden edindiğinin notunu düştükten sonra; Dünder Taşer'e dair bilgileri, kardeşi Turan Taşar ve amcası oğlu Ahmet Taşar ile yaptığı görüşme notları ile Mesele ve Dünder Taşer'in Büyük Türkiye'si kitaplarından edindiği bilgileri derleyerek hazırladığını ifade etmiştir. Ayrıca Dünder Taşer'in atalarının kurucusu olduğu Mis Bey Vakfiyesine ait iki ciltlik defterin yeni yazıya çevrilmek üzere götürülmesine rağmen; ne eskisinin ne de yeni harflerle yazılmış halinin geriye getirilmemesine tenkitlerde bulunur.

Biyografisi üzerine kaleme alınan ilk müstakil eser, Nevzat Kösoğlu'nun kaleme aldığı "*Dünder Taşer*"²⁴ adlı kitaptır. Kitabın ilk baskısı 2003 yılında Alternatif Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Hayatının bir bölümüne tanıklık eden, onun sohbet meclislerinde bulunmuş, aynı fikre ve siyasete hizmet etmiş, bilim dünyasına kazandırdığı önemli eserlerle akademide saygın bir yere sahip olan Nevzat Kösoğlu tarafından kaleme alınan bu eser, Dünder Taşer'e dair yapılan çalışmalara önemli katkılar sunmaktadır. Şahsi, siyasi ve fikir hayatı harmanlanarak verilen bu eserde, klasik biyografi usulü takip edilmemiştir. Nevzat Kösoğlu, daha çok temel konular üzerinden Dünder Taşer'den dinlediklerini ve şahit olduklarını, farklı kaynaklardan da iktibas ederek onun fikir dünyasına izahatlar getirmiştir. İki ana bölüm halinde hazırlanan kitabın ikinci bölümü, Dünder Taşer'in Mesele adlı eserinden alıntılanan daha önce yayınlanan yazılarından oluşmaktadır. Dünder Taşer'in fikri takibi açısından önemli bir kaynak eser

²² Ziya Nur Aksun, *Dünder Taşer'in Büyük Türkiye'si Osmanlı Devlet Anlayışı*, 14. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018.

²³ Cemil Cahit Güzelbey, *Gaziantep Büyükleri ve Meşahirine Ek*, Ajans-Türk, Ankara 1988.

²⁴ Nevzat Kösoğlu, *Dünder Taşer*, 3. Baskı, Ötüken Neşriyat, Ankara 2015.

olarak literatürde yer edinmişse de; şahsi ve siyasi yaşamına dair verdiği bilgilerin kısıtlı kaldığı görülmektedir.

İkinci müstakil çalışma, Muzaffer Çatak'ın kaleme aldığı, “*Dündar Taşer’in Fikir Hayatı*”²⁵ adlı kitaptır. 2009 yılında Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlan bu araştırma,²⁶ 2012 yılında Türk Ocakları Ankara Şubesi tarafından yayınlanmıştır. İlk bölümde Millet, Milliyetçilik ve Atatürk Milliyetçiliği kavramları üzerinde durulan kitapta; ikinci bölüm şahsi, askeri, siyasi hayatını içermektedir. Üçüncü bölümde ise seçilen konu başlıkları üzerinden Dündar Taşer’in görüşleri sunulmuştur. Dar hacminde biyografisine ilişkin detaylar kısıtlı kalsa da; yayınlandığı dönem itibariyle, alternatif bir kaynak olarak literatüre kazandırılmıştır.

İsmail Yakıt'ın “*Hatıralarıyla İz Bırakanlar*” ve Necmeddin Sefercioğlu'nun “*Tanıdığım Ünlü Türkçüler*” eserlerinde, Dündar Taşer'in biyografisine çok kısa da olsa yer verilmiştir. Mehmet Güneş'in “*Gittikçe Artan Yalnızlığımız*” adlı hacimli eserinde ise biyografisi ve düşünce hayatı daha geniş ele alındığı görülmektedir. Hakkı Öznur'un MHP ve Ülkücü Hareket'in siyasi serencamını bütün yönleriyle sunduğu 6 ciltlik “*Ülkücü Hareket*”²⁷ adlı külliyyatın “*Portreler*” başlıklı 6. cildinde, Dündar Taşer'in biyografisine müstakil bir bölüm ayrılmıştır. Bölümde biyografi kısmı kısa tutulurken, öne çıkan bazı yazıları, tam metin halinde alıntılanarak verilmiştir. Bunun yanında Dündar Taşer'in mütefekkir yönüne dikkat çeken, başta Erol Güngör ve Cemil Meriç olmak üzere birçok aydının daha önce dergi ve gazetelerde yayınlanan tahlil yazıları derlenerek bölüme eklenmiştir.

Dündar Taşer'i Devlet gazetesinde yazın hayatına başlatan kişi İbrahim Metin, olarak gösterilir. Devlet gazetesinde yazın faaliyetlerinde bulunmanın yanında, ailecek görüşen, yakın komşuluk bağları bulunan kimselerdir. Bu yönüyle İbrahim Metin, onun en yakınındaki isimlerin başında gelmektedir. Dündar Taşer'in vefatından sonra İbrahim Metin'in ona ait bir kısım evrakı yayınlamak üzere aileden aldığı bilinmektedir. Kaleme aldığı “*İhtilalciler Hesaplaşıyor 27 Mayıs-Ondörtler ve Dündar Taşer*”²⁸ adlı eserinde, bu evrakların bir kısmını ihtiva eden 14'lerin mektupları ve Dündar Taşer'in notlarını

²⁵ Muzaffer Çatak, *Dündar Taşer'in Fikir Hayatı*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, Ankara 2012.

²⁶ Muzaffer Çatak, *Dündar Taşer'in Fikir Hayatı*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, 2009.

²⁷ Hakkı Öznur, *Ülkücü Hareket: Portreler*, C. 6, 2. Baskı, Alternatif Yayınları, Ankara 1999.

²⁸ İbrahim Metin, *İhtilalciler Hesaplaşıyor 27 Mayıs-Ondörtler ve Dündar Taşer*, 1. Baskı, Töre-Devlet Yayınevi, İstanbul 2012.

aldığı defterden bir kısım pasajlar yayınlamıştır. Dünder Taşer için ayrı başlık açtığı üçüncü bölümde ise; onun daha önce yayınlanan bazı yazılarını tekrar yayınlamıştır. Dünder Taşer özelinde olduğu kadar, MBK'den tasfiye edilen askerlerin, 27 Mayıs'a dair görüşlerine ve yurt dışı faaliyetlerine geniş yer ayıran kitap, döneme dair yapılacak araştırmalarda göz ardı edilememesi gereken bir kaynaktır.

Türk Ocakları, Dünder Taşer'in vefatının 27. Yılı münasebetiyle “*Türkiye’de Modernleşme ve Demokrasi Meseleleri*” konulu bir panel düzenlemiştir. Panelde Dünder Taşer'in damadı Şevket Bülent Yahnici, Kızı Yasemin Yahnici ve torunu Dünder Yahnici birer konuşma yapmışlardır. Önemli akademisyen ve siyasetçilerin katılımıyla gerçekleştirilen panel konuşmaları, daha sonra derlenerek kitaplaştırılmıştır. Türk Yurdu Yayınları tarafından 1998 yılında çıkarılan kitaba,²⁹ Dünder Taşer'in eşi Asuman Taşer ile yapılan kısa bir söyleşi, ona ve ailesine dair fotoğraflar derlenerek eklenmiştir. Bu kitap, ailesinin duygu ve düşüncelerini içermesi bakımından, başvurulabilecek kaynaklar arasındadır.

Dünder Taşer emekliye sevk edildiği 13 Kasım harekâtına kadar geçen sürede yaklaşık 20 yıl Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde Tank Subayı olarak hizmet vermiştir. Askerlik dönemine ilişkin bilgilerin yok denecek kadar az oluşu, biyografilerinde bu kısımların detaylandırılmasını güçleştirmektedir. Mevcut kaynaklara geçen bilgilerin de teyide muhtaç yanlarının olduğu görülmektedir. Aynı durum 27 Mayıs ihlal sürecine dâhil oluşu, MBK üyeliği ve 13 Kasım sonrası yurt dışında bulunduğu dönemler içinde geçerlidir. Devlet arşiv kayıtlarının taranmasıyla bu kısımları aydınlatacak bilgilere ulaşmak mümkün olacaktır.

TSK'da görev yapmış birçok subayın, hatıratlarını kaleme alarak sonrasında yayınlaması, sık görülen bir adettir. Dünder Taşer'in de siyasi görüşlerini ve düşüncelerini içeren notlar tuttuğu bilinmektedir. Ancak bu güne kadar varsa dahi hatırat türü bir yayın ortaya konmamıştır. MBK içerisinde yer almasa da 27 Mayıs'ın önemli simalarından Dünder Seyhan³⁰ ve MBK üyesi ve 14'ler grubundan Orhan Erkanlı,³¹ Ahmet Er³² ve Numan Esin³³ gibi şahsiyetlerin hatıratları mevcuttur. Bu hatıratlardan

²⁹ Yücel Hacıoğlu (Haz.), *Ölümünün 27. Yılında Dünder Taşer'in Hatırasına Armağan “Türkiye’de Modernleşme ve Demokrasi Meseleleri”*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara 1998.

³⁰ Dünder Seyhan, *Gölgedeki Adam*, Nurettin Uycan Matbaası, İstanbul 1966.

³¹ Orhan Erkanlı, *Anılar... Sorunlar... Sorumlular...*, 3. Baskı, Baha Matbaası, İstanbul 1973.

³² Ahmet Er, *Hatıralarım ve Hayatım*, Pamuk Yayınları, İstanbul, 2007.

³³ Numan Esin, *Devrim ve Demokrasi Bir 27 Mayısçının Anıları*, 1. Baskı, Doğan Kitap, İstanbul 2005.

Dündar Taşer'in 27 Mayıs'a dâhil oluşu, MBK içi faaliyetleri ve Yurt dışında bulunduğu dönemlere ilişkin sınırlı da olsa bilgilere ulaşmak mümkündür.

Dündar Taşer yurda döndükten sonra CKMP'de siyasi hayata atılmasıyla birlikte, biyografisinde görülen belirgin olmayan hususlar, giderek netleşmeye başlayacaktır. Üstlendiği siyasi görevler vesilesiyle daha da belirginleşen siyasi ve fikri kariyerinin takibi, parti yayınları yanında dönemin basın ve diğer yayın vasıtalarına müracaat edilerek yapılabilmektedir. Bu anlamda dönemim Türk milliyetçileri tarafından çıkarılan Milli Yol,³⁴ Milli Hareket,³⁵ Yeni İstanbul,³⁶ Töre,³⁷ Bozkurt³⁸ gibi gazete ve dergilerin yanında; Dündar Taşer'in de yazarları arasında bulunduğu "Devlet"³⁹ gazetesi, ilk başvurulacak yayınlar arasındadır. Devlet gazetesinin en önemli yazarlarından birisidir. "Mesele" adlı köşesinde, günlük siyasi gelişmeler ve meydana gelen hadiseler hakkında görüşlerini ortaya koymuştur. Yazılarında temas ettiği meseleler, her ne kadar günlük siyasetin konusu olsa da; getirdiği yorumlar, siyasetin kısır döngüsünde eriyecek mülahazalar değildir. Bu yazıların "Mesele" adlı kitabında toplu halde verilmesi, Dündar Taşer'in düşünce dünyasının bir bütün halinde görülmesine kolaylık sağlamıştır. Ancak yazıların kaleme alındığı dönemle birlikte takip edilebilmesi için Devlet gazetesine müracaat etmek gerekmektedir.

Vefatında sonra, Türk milliyetçileri tarafında çıkarılan birçok süreli yayında, aynı dönemde aynı davaya hizmet etmiş arkadaşları tarafından, şahsiyeti ve düşünceleri üzerine çok sayıda yazı kaleme alınmıştır. Bu yazılardan bazıları derlenerek "Dündar Taşer'i Rahmetle Anıyoruz"⁴⁰ ve "40 Yıl Sonra "Mesele"yi Okumak - Taşer Neredeydi Biz Neredeyiz?"⁴¹ adlarıyla kitaplaştırılmıştır. Daha çok Türk milliyetçiliğine hizmetleri ve düşünce dünyasına katkıları üzerinde durulan bu yazılarda; askeri ve siyasi kimliği üzerindeki belirgin olmayan alanları kaldırabilecek, hatırat türü yazıların çok sınırlı olduğu görülmektedir. Sonraki dönemlerde çıkarılan Türkçü, Milliyetçi ve Muhafazakâr yayınlarda da Dündar Taşer hakkında yazılar kaleme alınmaya devam etmiştir.⁴² Fikir ve

³⁴ *Milli Yol*, Y. 1, S. 1, 26 Ocak 1962.

³⁵ *Milli Hareket*, S. 1, 1 Kasım 1966.

³⁶ Dündar Taşer, "Çözülen İhtilal", *Yeni İstanbul*, 4-5-6-7-8-9-10-11-12 Temmuz 1967, s. 5.

³⁷ *Töre*, S. 1, Mayıs-Haziran 1971.

³⁸ *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973.

³⁹ *Devlet*, Y. 1, S. 1, 7 Nisan 1969.

⁴⁰ Meriç Çoşkun, (Haz.), *Dündar Taşer'i Rahmetle Anıyoruz*, www.eskimeyendotlar.net. (Y.y.y. ve Y.t.y.).

⁴¹ Şevket Bülent Yahnici, (Der.), *40 Yıl Sonra "Mesele"yi Okumak - Taşer Neredeydi Biz Neredeyiz?*, Haz. Meriç Çoşkun, www.eskimeyendotlar.net. (Y.y.y. ve Y.t.y.).

⁴² Necmeddin Sefercioğlu, *Türkçü Dergiler*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, Ankara 2008.

düşünceleri halen akademik araştırmaların konusu haline getirilmektedir.⁴³ Daha çok vefat yıldönümlerine denk gelen bu yayınlar, düşünce dünyasının takibine ve fikirlerinin kendi zamanını aşıp bugüne yansıyan referanslarını⁴⁴ göstermesi bakımından büyük imkân sağlamaktadır.

Dündar Taşer'in siyasi ve fikri mücadelesi Türk edebiyatında da kendine yer bulmuştur. Emine Işınsu Öksüz, ülkücü şehit Ertuğrul Dursun Önkuzu'nun hayat hikâyesini merkeze alarak 1970 sonrası ülkede yaşanan kaotikleşen durumu roman kurgusuyla resmettiği "*Sancı*"⁴⁵ romanında, Dündar Taşer'e "Doçent Dündar Taşer" karakteriyle yer vermiştir. Sancı'nın yaşanmış bir hikâyeden yola çıkılarak yazılması hasebiyle karakterleri büyük orada gerçek kişiler arasından seçilmiştir. Bu yönüyle Dündar Taşer de olabildiğince gerçek hayattaki kişiliği ve vasıflarıyla karakterize edilmiş ve sık sık söylemlerine atıf yapılmıştır. Yine Aclan Sayılğan, belgesel roman türündeki "*Deprem*"⁴⁶ adlı eserinde 1960 sonrası dönemin serencamını yansıtırken, Dündar Taşer'in hayat hikâyesinden bazı kesitleri "Binbaşı Demir" karakteriyle işlemiştir. Bu eserlerin kabul gören edebi kıymeti yanında; Dündar Taşer'in Türk edebiyatındaki yansımalarını göstermesi bakımından da ayrıcalıklı olduğu söylenebilir.

Yakın dönem siyasi tarihimizdeki önemli hadiselerin, sonuçları bakımından günümüze yansımaları olmaktadır. Bu itibarla yakın dönem siyasi tarihimiz üzerine yapılan araştırmalarda yeni metodoloji ilkeleriyle tarih bilimine kazandırılması önem kazanmaktadır.⁴⁷ Belgesel türü yayımlar bilim dünyasının araştırmalarını daha geniş kitlelere ulaştırılmasına büyük katkılar sağlamaktadır. Özellikle Tarih bilimine dair konuları film kurgusu halinde işleyen belgesel yayımlar, insanların daha da ilgisini çekmektedir. Milli Düşünce Topluluğu tarafından "*Türkmen Ağası: Dündar Taşer*"⁴⁸ belgeseli hazırlanmıştır. Belgeselde kısaca yaşam öyküsü resimleri eşliğinde verilirken, yakın çevresinde bulunan şahsiyetlerle yapılan söyleşiler ve bilim adamlarının düşünce ve kanaatleri aktarılmıştır. "Türkmen Ağası: Dündar Taşer" belgeseli, belgesel türü yapım olması hasebiyle literatürde ayrıcalıklı bir yer edinmiştir.

⁴³ Eyüp Toprak, "Dündar Taşer'de Milliyetçilik ve Milli Hâkimiyet Düşüncesi", *Milliyetçilik Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 1, Nisan 2020, ss. 65-84.

⁴⁴ Ahmet Yiğit Yıldırım, "Takdim", *Ülkü Ocakları Aylık Eğitim ve Kültür Dergisi*, Y. 27, S. 199, Nisan-Ağustos 2020.

⁴⁵ Emine Işınsu, *Sancı*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2016.

⁴⁶ Aclan Sayılğan, *Deprem*, Altinküre Yayınları, Ankara 2002.

⁴⁷ Fatma Acun, *a.g.e.*, s. 9,10.

⁴⁸ Oğuzcan Unus, (Prodüksiyon), Yasin Kara, (Yön. ve Düz.), *Türkmen Ağası: Dündar Taşer*, [Belgesel], Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.).

Dündar Taşer, Türk milliyetçiliği geleneği içerisinde doğup büyümüş, küçük yaşlardan itibaren askeri okullarda eğitim alması hasebiyle de devlet terbiyesiyle yetişmiş bir şahsiyettir. Asker, siyasetçi, yazar, eğitimci ve düşünce adamı olarak devletine, milletine üstün hizmetleri dokunmuştur. Türk demokrasinin kırılma anlarından biri diyebileceğimiz 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinde ve sonrasında, ülkesi ve milleti adına sorumluluklar üstlenmiştir. Türk milliyetçiliğinin siyasi ve fikri gelişiminde yeni bir evrenin başlatılmasına öncülük etmiştir. Fikir ve düşünceleri bu güne tevarüs ettirilerek takipçileri tarafından bayraklaştırılmıştır. Asker, siyasetçi, yazar, eğitimci ve düşünce adamı kimliğiyle akademik araştırmaların konusu olmaya devam edecektir.

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında, hazırlamış olduğumuz bu Yüksek Lisans Tez çalışması; Dündar Taşer'in biyografisi ve düşünce hayatını konu almaktadır. Biyografisiyle birlikte, düşünce tarihimizdeki önemi, temsili ve katkıları ortaya konmaya çalışılacaktır.

Tezde, yukarıda temas edilen kaynaklar başta olmak üzere, Türk siyasi ve düşünce hayatına dair literatürde yer alan kaynaklara da müracaat edilmiştir. Ayrıca güncel yayınlar takip edilerek ortaya çıkan yeni bilgi ve belgeler ışığında revize edilmesi gereken hususlar gözden geçirilmiştir. Dündar Taşer'in şahsi hayatına dair veriler, başta ailesi olmak üzere yakın çevresinde dostluğunda bulunmuş şahsiyetlerle yapılan söyleşilerden iktibas edilmiştir. Teyide muhtaç olan ve yeniden değerlendirilmesi gereken konular ailesi ve hayatta kalan yakın çevresiyle iletişime geçilerek netleştirilmeye çalışılmıştır.

Devlet hizmetinde bulunduğu dönemlerde resmi kayıtlara geçen görev ve katıldığı programlar, Cumhurbaşkanlığı Cevdet Sunay Arşivi, Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi ve TBMM kayıtlarından temin edilen belgelere göre tespit edilmeye çalışılmıştır.⁴⁹ Askerlik safahatının tespiti için Milli Savunma Bakanlığı arşivlerine müracaat edilerek bilgi ve belge talep edilmiştir. Müracaatımız ile alakalı ilgili bilgi ve belgelerin, Kara Kuvvetleri Komutanlığı'ndan (KKK) temin edilebileceği bilgisi alınmıştır. Başvurumuz KKK nezdinde tekraren yapılmış, ancak özel hayatın gizliliği gerekçe gösterilerek müracaatımız olumsuz değerlendirilmiştir.

Tez; Özet/Abstract, Ön Söz, Giriş, 3 Ana Bölüm, Sonuç ve Ekler kısmından oluşmaktadır. Özet/Abstract, kısmında tezin amacı ve akademik literatüre yapacağı katkılar üzerinde durularak takdimi yapılmıştır. Ön Söz kısmında tezin hazırlık sürecine

⁴⁹ Arşiv belgelerinin bir kısmı derlenerek ekler kısmında verilmiştir. Bkz. Ek-4.

katkı sunan şahsiyetlere minnetlerimizi ifade ettiğimiz teşekkür yazısı yer almaktadır. Giriş kısmında ise tezde kullanılan literatüre dair bilgi verilerek değerlendirilmesi yapılmıştır. Ayrıca tezin araştırma yöntemi ve planı sunulmuştur.

“Dünder Taşer’in Hayatı” başlıklı 1. Bölüm: “Ailesi ve İlköğrenim Yılları” ve “Dünder Taşer ve 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi” başlıkları altında iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda ailesi, evliliği, ilk eğitim dönemleri, askeri görev ve hizmetleri üzerinde durulmuştur. İkinci kısımda 27 Mayıs’a katılması ve MBK üyeliği, 13 Kasım harekâtı sonrası 14’ler içerisindeki konumu ve faaliyetleri incelenerek, 27 Mayıs hakkında görüşlerine yer verilmiştir.

“Dünder Taşer’in Siyasi Hayatı ve Aldığı Vazifeler” başlıklı 2. Bölüm; “Siyasi Hayatı” ve “Türk Siyaseti ve Partiler Hakkında Görüşleri” olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda CKPM öncesi milliyetçi geleneğe ait siyasi partiler hakkında kısa değerlendirmeler yapıldıktan sonra; CKMP ve MHP’deki siyasi faaliyetleri ve milliyetçi gençlik üzerindeki tesiri ortaya konmaya çalışılmıştır. İkinci kısımda Türk siyasetinin tarihi gelişimi, dönemi itibarıyla iktidar ve muhalefet partileri ile 12 Mart muhtırasına yönelik görüşleri üzerinde durulmuştur.

“Dünder Taşer’in Fikir Hayatı” başlıklı 3. Bölüm; “Fikir ve Düşünce Adamı Dünder Taşer”; “Fikirlerini Paylaştığı Sohbet Mekânları”; “Fikirlerini Kaleme Aldığı Yayınlar”; “Türkiye’nin Temel Meseleleri Hakkında Düşünceleri” ve “Dünder Taşer’in Vefatı” olmak üzere beş kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda Dünder Taşer’in Türk düşünce hayatındaki yeri ve önemi tespit edilmeye çalışılırken; ikinci kısımda fikirlerini paylaştığı mekânlar üzerinde durulmuştur. Üçüncü kısımda fikirlerini kaleme aldığı yayınların ve eserlerin tespiti yapılmıştır. Dördüncü kısımda Türkiye’nin temel problemleri ve gelecek vizyonu hakkında üzerinde önemle durduğu tespitleri, eleştirileri, savunuları, önerileri ve idealleri analiz edilerek; Türk düşünce hayatındaki özgün yeri ortaya konmaya çalışılmıştır. Son kısımda ise vefatı hakkında bilgi verilerek, Türk milliyetçileri üzerinde bıraktığı duygusal ve fikri etkiler değerlendirilmiştir. Ayrıca dostlarının, onun ardından yazdığı şiirlere yer verilmiştir.

Sonuç kısmında, asker, siyasetçi, eğitimci, yazar ve düşünce adamı yönleriyle Dünder Taşer’in Türk siyasi ve düşünce hayatındaki yeri ve önemine dair kişisel tespit, görüş ve önerilerimiz ifade edilmiştir. Ekler kısmında Devlet gazetesinde “Hüseyin Sabahattin” mahlasıyla yayınlanan yazıları, çeşitli vesilelerle basına verdiği demeçler,

Rabat ve Bern’de bulunduğu dđnemlerde tuttuğu notlar, bir kısım fotoğrafları ve tezde kullanılan arşiv belgelerinin bir bölümü derlenerek verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNDAR TAŞER'İN HAYATI

1. AİLESİ VE ÖĞRENİM YILLARI

Bölümün ilk kısımda DüNDAR TAŞER'in aile çevresi, çocukluğu, Gaziantep'teki ilköğrenim yılları, Asuman Taşer Hanım ile evliliği, askeri öğrenimi ve aldığı görevler üzerinde durulmuştur.

1.1. GAZİANTEP'DEKİ AİLE ÇEVRESİ

DüNDAR TAŞER, ailenin ilk çocuğu olarak 15 Mayıs 1925 yılında Gaziantep'te doğmuştur. Gaziantep eşrafından köklü bir Türkmen ailesine mensuptur. Ataları Türkistan'dan Anadolu'ya üç sülale halinde gelerek Tatvan'a yerleşmişlerdir. Bu üç kolun bilinen isimleri Keyvan Bey, Bayram Bey ve Misk Bey'dir. Baba tarafı Misk Bey sülalesinden gelmektedir. Tatvan'dan Gaziantep'e gelişleri, Yavuz Sultan Selim Han dönemine tarihlendirilir. 1517 tarihli Mısır Seferi sırasında Misk Bey sülalesinin de Osmanlı ordusuna dâhil olduğu ve savaşlarda gösterdikleri yararlılıktan dolayı da Yavuz Sultan Selim Han'ın Misk Bey Sülalesine Gaziantep'te geniş araziler verdiği kaydedilir. Bu vesileyle Gaziantep'te geniş arazi sahibi olan DüNDAR TAŞER'in ataları, tekrar Tatvan'a dönmeyip Gaziantep'te iskân edildikleri tespit edilmektedir.⁵⁰

Gaziantep üzerine önemli araştırma yayınları bulunan Cemil Cahit Güzelbey, DüNDAR TAŞER'in soyunun Mis Bey sülalesinden geldiğini, Mis Bey'in kimliği hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığını; ancak Gaziantep Şerriye Mahkeme Sicillerinin Hicri 968 (Miladi:1560) yılını kapsayan belgelerin 46. cildinde Mis Bey adını taşıyan bir vakfın bulunduğu bilgisini vermektedir.⁵¹

Dedesi, Gaziantep havalisinde Kırmızı Şeyhli lakabıyla anılan Hüseyin Sabahattin Efendidir. Hüseyin Sabahattin Efendi, atalarından tevarüs eden ahilik geleneği halkalarından biri olarak Bedesten Şeyhi vazifesiyle bedestendeki esnafın başkalığını yapmıştır. Bu sebeple aile, soyadı kanunu evvelinde “*Bedesten Şeyhi Zade*” olarak tanınmaktadır. Aynı zamanda medresede müderrislik yapan Hüseyin Sabahattin

⁵⁰ Nevzat Kösoğlu, *DüNDAR TAŞER*, 3. Baskı, Ötüken Neşriyat, Ankara 2015, s. 14.

⁵¹ Cemil Cahit Güzelbey, *Gaziantep Büyükleri ve Meşahirine Ek*, Ajans-Türk, Ankara 1988, s. 112; Cemil Cahit Güzelbey (1908-1995) aynı zamanda DüNDAR TAŞER'in uzaktan akrabasıdır. DüNDAR TAŞER'i ve aile çevresini yakından tanımaktadır. Asıl mesleği avukatlık olan Cemil Cahit Güzelbey, daha çok Gaziantep üzerine yaptığı araştırmalarla tanınmaktadır.

Efendi'nin kendisine ait hatırı sayılır büyüklükte kütüphanesi vardır. Bu kütüphane, vasiyeti üzerine, vefatının ardından Gaziantep Belediyesine bağışlanmıştır.⁵² Dündar Taşer, Devlet gazetesinde kaleme aldığı yazıların bir kısmında “*Hüseyin Sabahattin*” mahlasını kullanmıştır. Yazılarında bu mahlası kullanması, memleketi Gaziantep için önemli bir sima olan dedesinin adını yaşatma duygusundan kaynaklandığı söylenebilir.

Dündar Taşer'in babası Abdulkadir Kâmil Beydir. İslami terbiye ile yetişmiş, Türk milliyetçiliğine gönülden bağlı, kültürlü bir şahsiyettir. Çocuklarını da kendisi gibi İslami terbiye ve Türk milliyetçiliği geleneğine göre yetiştirmiştir. Abdulkadir Kâmil Bey, dedesi Mahmut Ağa gibi geçimini çiftçilik ve tüccarlık yaparak sağlamaktadır.⁵³ Annesi Gaziantep'in tanınan ailelerinden Barlas ve Cenani ailelerine mensup İzrap Zade Kadir Efendi'nin kızı Aliye Hanımdır.⁵⁴ Aliye Hanım, öğretmen okulu mezunudur. Ancak öğretmenlik yapmayarak çocuklarının eğitimiyle meşgul olmuştur. Erkek kardeşi Turan Taşer Bey ve kız kardeşleri Aysel Taşer ve Fatma Ayla Taşer (Menekşe) hanımlardır.⁵⁵

1.2. İLKÖĞRENİM YILLARI VE ÇOCUKLUĞU

Dündar Taşer'in çocukluğu, Türk milletinin uzun savaşlar sonrası Milli Mücadele hareketiyle yeniden bir devlet kurmaya muvaffak olduğu ve devletin yeni bir anlayışla teşkilatlanmaya gittiği, dünyada ve tabii Türkiye'de 1929 ekonomik bunalımın etkilerinin çok ağır şekilde yaşandığı zor zamanlara denk gelmektedir. Ekonomik sıkıntılar herkes gibi Dündar Taşer'in ailesini de etkilemiş, çiftçilik yaparak geçimini sağlayan aile, büyük toprak sahibi olmalarına rağmen, o yıllarda ekonomik yönden çok büyük sıkıntılar yaşamıştır. Bu nedenle şehirde yaşayan ailesi, köye yerleşmek zorunda kalacaktır.

Henüz ilkokula başlamadan dört yaşında iken annesi Aliye Hanımdan okuma ve yazmayı öğrenir. Zeki ve çabuk öğrenen bir çocuk olması hasebiyle herkesin dikkatini üzerine çekmektedir. Daha çok küçük yaşlardan itibaren, evlerindeki kitap ve ansiklopedileri okuduğu, çevresi tarafından anlatılır.⁵⁶ İlkokul tahsiline kendi köylerinde okul olmadığı için, Yona köyünde bulunan Dai Ahmet Ağa Mektebinde başlamıştır. Dai Ahmet Ağa Mektebi, Gaziantep Oğuzeli ilçesi eski adıyla Yona, yeni adıyla Çaybeli

⁵² Güzelbey, *a.g.e.*, s. 112.

⁵³ Mehmet Güneş, *Gittikçe Artan Yalnızlığımız*, Cümle Yayınları, Ankara 2015, s. 65.

⁵⁴ Güzelbey, *a.g.e.*, s. 112

⁵⁵ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 15

⁵⁶ Muzaffer Çatak, *Dündar Taşer'in Fikir Hayatı*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, Ankara 2012, s. 22.

köyündedir. Bu mektep Gaziantep'in tanınmış eşrafından Dai Ahmet Ağa tarafından 1913 yılında Hurşit-i İdare Leyli Yona Mektebi adıyla 50 kişilik yatılı okul olarak yaptırılmıştır.⁵⁷

Ortaokul tahsiline 1937 yılında Gaziantep Lisesinde başlamıştır.⁵⁸ Gaziantep Lisesine başlamasının ilginç bir hikâyesi vardır. Ortaokula gidecektir ve okula kayıt yaptırmayı lazımdır. Ancak babası köyde toprak işleriyle meşgul olmaktadır. Okul ise kayıt için veli istemektedir. Dünder Taşer Gaziantep'e geldiği bir gün, ailesine haber vermeden yoldan geçen bir kişiye okul kaydını yaptırabilmek için “Benim velim olur musun?” diye ricada bulunur. Bu ricayı kabul eden meçhul kişi okul kaydını yaptırır.

Çok başarılı bir talebe olan Dünder Taşer, zekâsı ve özellikle ezber yeteneğiyle okul idaresinin ve öğretmenlerinin dikkatini çekmiştir. Okula başladığında, sarı renkte tek bir deftere sahip olduğu, arka cebinde taşıdığı bu sarı deftere aldığı notlarla, okulu birincilikle bitirdiği anlatılır.⁵⁹

1.3. ASUMAN TAŞER İLE EVLİLİĞİ

Asuman Taşer 1935 Halep doğumludur. Babası Hasan Sadık Bey Cumhuriyetin ilanını sonrası 1 Haziran 1924 yılında 150'likler arasına dâhil edilerek Gaziantep'ten Halep'e sürgün edilmiştir. Sürgün edilen gazeteciler arasında yer alan Hasan Sadık Bey, Halep'te “Doğru Yol” gazetesini çıkarmıştır.⁶⁰ Refik Halit Karay ile yakın teması olduğundan onun yazılarını gazetesinde yayınlamıştır. Asuman Taşer, babası sürgünde olduğundan çocukluk yılları, Halep ve Hatay/Antakya'da geçmiştir.⁶¹

Asuman Taşer ile Dünder Taşer teyze çocuklarıdır. İlk tanışmaları, Asuman hanımın ailesiyle birlikte Gaziantep'e gelmeleriyle gerçekleşir. Zamanla birbirlerine ilgi ve alakası artan çift, 14 Aralık 1951 yılında evlenmişlerdir. Evlendiklerinde Dünder Taşer Üstegmen rütbesindedir.⁶² Asuman Taşer, ilk tanışma ve evlenme süreçlerini şu ifadelerle anlatmıştır.

⁵⁷ Murat Dağ, “Eğitime Adanmış Bir Ömür: Dayı Ahmet Ağa”, <http://www.sanalbasin.com/mobil/egitime-adanmis-bir-omur-dayi-ahmet-aga-32033251/>, 2019, (Erişim Tarihi: 10.08.2020).

⁵⁸ Mehmet Güneş, *Gittikçe Artan Yalnızlığımız*, Cümle Yayınları, Ankara 2015, s. 65.

⁵⁹ Kösoğlu, *a.g.e.*, ss. 15-16.

⁶⁰ Deniz Doğru, “Yakın Tarihimize Bir Sürgün Hikâyesi: ‘Yüz Ellilikler’” *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, S. 21, Y. 11, Kış 2016, ss. 209-225.

⁶¹ Asuman Taşer, “Merhum Dünder Taşer'in Eşi Asuman Taşer Hanımefendi İle Yapılan Söyleşi,” <http://dundartaser.ulkucusehit.com/ardindan.html>, (Erişim Tarihi: 20.08.2020).

⁶² Dünder Yahniçi, “Torunu Dünder Yahniçi Dedesini Anlatıyor”, *Dünder Taşer'in Hatırasına Armağan*, Haz. Yücel Halaçoğlu, Türk Yurdu Yayınları, Ankara 1998, ss. 39-43.

“Antep’e geldiğimde lise 2 öğrencisi idim. Antep’i hiç bilmiyordum. DüNDAR’da tesadüfen okulundan izinli olarak gelmiş. İlk olarak onu otobüs durağının orada gördüm. DüNDAR bana doğru baktı ve dayımın oğluna ‘bu kim?’ diye sormuş. O da ‘senin teyzenin kızı’ diye cevap vermiş. Sonra ben eve gittim. Evden de teyzeme gittim. Baktım ki otobüsün orda gördüğüm asker orda duruyor. Teyzeme dedim ki ‘kim bu adam burada öyle duruyor?’ diye sorunca, O da ‘benim oğlum, izne geldi’ dedi. İşte tanışmamız böyle oldu. Ben teyzemin oğlunun oluşunu bilirdim de kendisini hiç tanımamıştım. O da beni tanımazdı. Ben onu ilk defa görmüştüm, o da beni ilk defa görmüştü. Beni beğenmiş ve benimle evlenmek istedi. Ben okulum var diye biraz naz yaptıktan sonra okulumu bitirince 17 Aralık 1941 yılında evlendik. Evliliğimiz gizli oldu. Çünkü o zamanlar askeri öğrenciler okulunu bitirmeden evlenemezlerdi. Evlenirlerse okuldan atılıyorlardı. Biz de gizlice hem imam nikâhı hem de resmi nikâh yaptırarak evlendik.”⁶³

Taşer çiftinin Yasemin isminde bir kız evlatları olur.⁶⁴ Yasemin Hanım (Yahnici), Milliyetçi Hareket Partisi XXI. dönem milletvekillerinden Şevket Bülent Yahnici ile evlidir. Yahnici ailesi, Ercüment Devlet Yahnici, DüNDAR Yahnici ve Merve Aybala Yahnici (Numanoğlu) olmak üzere üç evlat sahibidir. Asuman Taşer, 15 Aralık 2016 yılında Ankara’da vefat etmiştir.

1.4. ASKERİ EĞİTİMİ VE YAPTIĞI GÖREVLER

Çocukluk yıllarında ülkenin içinde bulunduğu zor durum, DüNDAR Taşer’in meslek seçiminde etkili olduğu görülmektedir. Asker olmak istemesinin temelinde, “Memleketi Kurtarma” düşüncesi vardır. Vatanın zor durumdan kurtarılmasında, kendisi de sorumluluk almak isteğiyle asker olmağa karar verecektir. Daha ortaokul yıllarında arkadaşı Osman Enç ile sohbet ederlerken “Ne olacak bu memleketin hali” diye düşünmektedirler. Memleketin ancak askerler tarafından kurtarılabilceği kanaatine varan iki arkadaş, böylelikle asker olmaya karar verecektir. Asker olma düşüncesini ailesiyle paylaştığında ailesi, evlatlarının kendilerinden ayrı kalacağı düşüncesiyle asker olmasına karşı çıkar. Fakat DüNDAR Taşer’in ısrarcı tutumu neticesinde kabullenirler. Bu

⁶³ Çatak, a.g.e., ss. 26-27; Asuman Taşer’in evlilik tarihleri olarak beyan ettiği 17 Aralık 1941 tarihi, hatıratını anlatırken sehven hatalı beyanından kaynaklanıyor olabilir. Zira kendisi 1935 doğumlu olduğu bilinmektedir. Bu tarihte lise talebesi ya da evlenmiş olması mümkün değildir. Muzaffer Çatak’ın yüksek lisan tezinde yer verilen Asuman Taşer’in bu beyanı, her hangi bir açıklama ya da düzeltme yapılmadan aynen verilmiştir. Ayrıca tezin Türk Ocakları Ankara Şubesi baskısında da bu hatalı tarihlendirmenin devam ettirildiği görülmektedir.

⁶⁴ Yasemin Yahnici, “DüNDAR Taşer’i Anlayabilmek ve Geleceğe Taşımak”, *DüNDAR Taşer’in Hatırasına Armağan*, Haz. Yücel Halaçoğlu, Türk Yurdu Yayınları, Ankara 1998, ss. 32-34.

şekilde Kuleli Askeri Lisesi sınavlarına katılan Dünder Taşer, sınavı kazanmasının ardından erken yaşlarda Gaziantep'ten ayrılarak İstanbul'a gelmiştir.⁶⁵

Dünder Taşer'in 20 yıllık askin askerlik hayatı 1939 yılında Kuleli Askeri Lisesine kaydolmasıyla başlayacaktır. Askeri okula başladığı yıllar II. Dünya Savaşının her geçen gün hızını artırarak devam ettiği yıllardır. Türkiye her ne kadar tarafsızlığını ilan etmiş ve savaşa henüz dâhil olmamış olsa da Alman Orduları Balkanları işgal ederek Türkiye sınırına dayanmıştır. Böylesi bir ortamda olası bir savaş tehlikesine karşı Kuleli Askeri Lisesi, daha güvenli olacağı düşüncesiyle hazırlanan seferberlik planına göre Mayıs 1941'de Konya'ya taşınmış ve 6 yıl buradan öğretim faaliyetini sürdürmüştür.⁶⁶ Dünder Taşer, Kuleli Askeri Lisesi 2. sınıfına devam ettiği sırada gerçekleşen bu olay sebebiyle askeri eğitimine Konya'da devam ettiği ve buradan mezun olduğu anlaşılmaktadır.

İstanbul'daki eğitim hayatı Kuleli Askeri Lisesinde başlayan Dünder Taşer, eğitim hayatı boyunca öğretmenlerine karşı son derece saygılı ve hürmetkârdır. Ancak haksızlık karşısında sarsılmaz bir dik duruşu vardır. Kuleli hatıratlarından birinde, öğretmeniyle aralarında yaşanan tatsız bir hadise anlatılır. Tam olarak bilinmeyen bir sebeple öğretmeni, Dünder Taşer'i dövmeye başlar. Öğretmen, onu işlemediği bir suçlu kabullenmeye zorlamıştır. *"Suç bende değil efendim"* diye cevap verdikçe de öğretmeni dövmeye devam etmektedir. Sonrasında öğretmen dayak atmaktan, Dünder Taşer ise dayak yemekten yorgun düşeceklerdir. Okul Komutanı olaya müdahale ederek Dünder Taşer'e *"Oğlum suç ben de de şu iş bitsin artık"* diyerek arayışı bulmaya çalışır. Ancak o yine *"Komutanım suç bende değil ki"* cevabını verince; öğretmen daha da sinirlenerek yeniden saldıracaktır. İlginçtir ki; öğretmenin takati kalmayarak bayılmasıyla olayın sona erdiği anlatılır.⁶⁷

Kuleli Askeri Lisesinden sonra, 29 Temmuz 1942 yılında Ankara'da bulunan Kara Harp Okuluna girmiştir.⁶⁸ Harp Okulunu 30 Ağustos 1944 yılında bitirdikten sonra, 944 – 7 sicil sayılı Tank Subayı rütbesiyle kıta hizmetlerinde görev almıştır. 4539 sayılı kanunla Türk Silahlı Kuvvetleri'nde (TSK) Muharip Tank Sınıfı ihdas edilerek çeşitli rütbelerde 245 subayın 01 Ağustos 1945 tarihi itibarıyla Tank sınıfına geçirilmeleri tensip edilmiştir. Milli Savunma Bakanlığının (MSB) 21 Eylül 1945 tarih ve 143187 sayılı

⁶⁵ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 16.

⁶⁶ Kara Kuvvetleri Komutanlığı Kuleli Askeri Lisesi Komutanlığı, *Dünden Bugüne Kuleli Askeri Lisesi*, Kuleli Askeri Lisesi Matbaası, İstanbul 2007, s. 112.

⁶⁷ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 16.

⁶⁸ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 17

tezkeresinin 26 Eylül 1945’de onaylanmasının ardından, Dündar Taşer’in de Subaylık görevinin birinci yılı sonunda Tank Teğmeni rütbeliyle 2. Müs. Zh. Tğ. 5. Zh. A. 1. Tb. 2. Bl. 1. Tk. K. kısmına ataması yapılmıştır.⁶⁹

İlerleyen yıllarda Çanakkale, Samsun ve Aşkale’de Tank Subayı olarak kıta görevlerinde bulunur. 1951 yılında Ankara’ya tayini çıkar. Bir süre sonra İstanbul’a yabancı dil eğitimi almak üzere gelir. Ancak İstanbul’da fazla kalmaz ve tekrar Ankara’ya döner. Bir süre de İslahiye’de görev yaptıktan sonra, tekrar Ankara’ya döner. 1959 yılı Ağustos ayında binbaşı rütbesinde MSB Yüksek İstişare Kurulu üyeliğine atanır.⁷⁰ Kurmay Subaylık⁷¹ eğitimine devam sırasında 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi gerçekleşir. Darbe sonrası aldığı görevler ve sonrasında yurt dışına gönderilmesi nedeniyle eğitimini tamamlayamadığı için Kurmay derecesi alamamıştır. Eşi Asuman Taşer, bu süreci şu şekilde anlatır.

“Kurmay olmak için sınavlara hazırlanıyordu. İlk defa ders çalıştığını gördüm. Çok okurdu ama ders çalışmak farklı. Sınava girdi. Kazanacağından hem de soruları hiç eksiksiz yaptığından emindi. Sınav sonuç kâğıdı geldi. ‘Kâğıtta bütün soruları yapan bir kişi ilk defa gördük. Bu sebeple sınavınızı geçerli saymıyoruz’ yazıyordu. Çalışkanlığının gadrine uğramıştı. Kırgındı fakat birkaç yıl sonra sınava tekrar girmek istedi. Hadi gir ne olur dedim. Bir soruyu yapmam dedi. Sınavı kazandı. Okula devam etti. Kısa zaman sonra ihtilâl oldu. Tabii ihtilâl olunca başka görevleri vardı. Okula gidemedi.”⁷²

Ordu içinde Demokrat Parti aleyhine hareketliliğin arttığı 27 Mayıs öncesinde ise yine İslahiye’de bulunan Dündar Taşer, kendi değimiyle *“kötü gidişatın tabii ve mukadder neticesi”⁷³* 27 Mayıs askeri darbesini *“devlet ve millet menfaatine dönüştürmek”* maksadıyla komiteye girecektir. Ankara’ya gidebilmek için hastalık bahanesiyle önce İskenderun’a ve sonrasında Adana’ya gider. Buradan da kendisini Ankara Gülhane Tıp Akademisine sevk ettirir. Ankara’da kalabilmek için kendi isteğiyle apandisit ameliyatı olur.⁷⁴ Ankara’ya geldikten sonra, o sırada Kara Kuvvetleri Komutanlığı Personel Başkanlığı Erkân Şube Müdürlüğü yapan arkadaşı Suphi

⁶⁹ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), 030 – 11 – 1 / 178 – 27 – 5.

⁷⁰ Güneş, a.g.e., s. 66.

⁷¹ Dündar Taşer’i Kurmay Binbaşı olarak gösteren kaynaklarda mevcuttur. Bkz. Mehmet Arif Demirer, *27 Mayıs Masallar ve Gerçekler*, 1. Baskı, Toplumsal Yayınları, İstanbul 2012, s. 101; Cemil Koçak, *Darbeler Tarihi, 27 Mayıs 1960, 22 Şubat 1962, 21 Mayıs 1963, 12 Mart 1971...*, 3. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2017, s. 55.

⁷² A. Taşer, “Merhum Dündar Taşer’in Eşi Asuman Taşer Hanımefendi İle Yapılan Söyleşi”.

⁷³ Dündar Taşer, “İhtilâl ve Sonrası”, *Milli Hareket*, S. 10, 3 Mayıs 1967. ss. 12-13.

⁷⁴ Ayhan Tuğcugil, “Viyana Önünden Çekildiğimize Kızıyordu”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 5.

Karaman'ın yardımıyla 5. Zırhlı Tugayda Bölük Komutanlığı görevi verilir. 27 Mayıs'ın artık iyiden iyiye yaklaşmakta olduğu günlerde, kendi himayesinde hazır tuttuğu tank taburu ile harekâtın başlatılacağı günü ve saati beklemeye başlayacaktır.⁷⁵

Daha ilk gençlik yıllarından itibaren Edebiyat, Tarih ve Klasik Türk Musikisine ilgi duymaktadır. Kendisini bu alanlarda iyi yetiştirmenin gayreti içinde olmuştur. Özellikle, Türkçü, Turancı fikirleriyle öne çıkan Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, İsmail Gaspıralı gibi fikir ve aksiyon adamlarına olan ilgisi büyüktür. Nitekim Türk düşünürlerinin fikirlerini özümsemiş olması onu, 1960 sonrası Türk milliyetçiliği siyasi ve fikri hareketinin en önemli temsilcilerinden biri haline getirmiştir.

Tarih bilgisi ve tarihi olayları yorumlamadaki becerisi ufuk acıdır. Bunun sebebi ise Dünder Taşer'in, tarihi konuları karşılaştırmalı ve eleştirel bakış açısıyla okumalar yaparak yorumlama yeteneğine sahip olmasındandır. Tarihi bir konuyu ya da herhangi bir meseleyi araştırırken konu hakkında lehte ve aleyhte yazılmış tüm kaynakları okumaya gayret ettiği, teferruatlı bilgi sahibi olmaya çalıştığı bilinmektedir. Edebiyata, özellikle Divan Edebiyatına özel bir sevgisi vardır. Okuduğunu ezbere alan biridir. Şeyh Galip'i, Mesnevi'yi, Fuzuli Divanını ezberden okumayı çok sevmektedir. Sohbetlerinde sık sık Osmanlı Divan Edebiyatı şairlerinin şiirlerini ustalıkla okuduğu, akıcı hitabetiyle de kendisini dinleyenleri adeta büyülediği, klasik Türk musikisi parçalarının çoğunu güfte ve besteleriyle bildiği aile ve yakın arkadaş çevresi tarafından anlatılmaktadır.⁷⁶ Ayrıca ileri derecede Fransızca bilmektedir.⁷⁷

2. DÜNDAR TAŞER VE 27 MAYIS 1960 ASKERİ DARBESİ

İkinci kısımda Demokrat Parti iktidar dönemlerine ve 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesine götüren sürece değinilerek, Dünder Taşer'in 27 Mayıs'a iştiraki, 13 Kasım 1960 tasfiyeleriyle birlikte 14'lerin tasfiyesindeki durumu, Rabat ve Bern'de bulunduğu dönemlerdeki faaliyetleri, Türk Ordusu ve 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi hakkında görüşleri üzerinde durulmuştur.

⁷⁵ Ümit Özdağ, *Menderes Döneminde Ordu-Siyaset ilişkileri ve 27 Mayıs İhtilali*, 2. Baskı, Boyut Yayın Gurubu, İstanbul 2004, s. 181.

⁷⁶ Asuman Taşer, "Eşi Asuman Taşer Dünder Taşer'i Anlatıyor", *Dünder Taşer'in Hatırasına Armağan*, Haz. Yücel Halaçoğlu, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1998, ss. 35-37; Şevket Bülent Yahnici, *Türkmen Ağası: Dünder Taşer*, [Belgesel], Oğuzcan Unus, (Prodüksiyon), Yasin Kara, (Yön. ve Düz.), Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.).

⁷⁷ D. Yahnici, "Torunu Dünder Yahnici Dedesini Anlatıyor", s. 40.

2.1. DEMOKRAT PARTİ VE 27 MAYIS'A GÖTÜREN SÜREÇ

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesine götüren sürecin daha sağlıklı değerlendirebilme adına, Demokrat Parti'nin (DP) iktidar dönemleri boyunca tercih ettiği siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomi politikaları, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve diğer muhalefet partileriyle devam eden siyasi rekabeti, basın ve üniversite ile kurduğu ilişkiler ve tabii ordu ile olan münasebeti önemli hale gelmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) 1945 yılı bütçe tartışmaları ve sonrasında görüşmesi yapılan toprak reformu kanunu, CHP'deki parti içi muhalefeti harekete geçirmiştir. Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan'ın "Dörtlü Takrir" olarak bilinen ve ağır eleştiriler içeren önergeyi parti grubuna vermeleri, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü'nün partiden ihraç edilmesine sebep olmuştur.⁷⁸ Sonrasında Celal Bayar'ında partiden istifa etmesiyle bu muhalif grup, 7 Ocak 1946 da Demokrat Partiyi kurmuşlardır.⁷⁹ Ülkeyi uzun yıllar CHP tek parti olarak yönetmekteydi. İkinci bir siyasi partinin kurulmasına da çeşitli nedenlerle izin verilmemişti.⁸⁰ Üstelik CHP hükümetlerine yöneltilen eleştiriler, ağır şekilde baskılanmakta, basın faaliyetlerine de sansür uygulanmaktaydı.⁸¹ II. Dünya savaşı sonrası Batı bloğunda kendisine yer bulmaya çalışan Türkiye, Batılı ülkeler tarafından demokratik ilkelere uymayan bu yönlerinden dolayı eleştirilmekteydi. İsmet İnönü, Batıda oluşan siyasi birliklere Türkiye'nin dâhil olabilmesi için şart koşulan çok partili siyasi hayatın önünü açmak ve böylelikle ülkeye yöneltilen eleştirileri bertaraf etmek amacıyla DP'nin kurulmasına engel olmayacaktır. Hatta söylemleriyle yeni bir partinin kurulmasına destek olacaktır.⁸²

II. Dünya savaşıyla beraber artan ekonomik sıkıntılar sonrasında ülkede stokçuluk ve karaborsacılığın yaygınlaşmasına neden olmuştur. Hayat pahalılığı artmış, halk temel ihtiyaç malzemelerini dahi almakta güçlük çekmeye başlamıştır. DP'nin laiklik ve

⁷⁸ Şarika Gedikli Berber, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Sivil Hükümet Darbesi: CHP'de 35'ler Vakası", *Gazi Akademik Bakış*, C. 6, S. 11, Kış 2012, ss. 131-150.

⁷⁹ Refik, Koraltan, *Tek Parti Devrinden 27 Mayıs İhtilaline Demokratlar DP'nin Kurucusu Anlatıyor*, Derleyen: Kamil Maman, Timaş Yayınları, İstanbul 2013, s. 35.

⁸⁰ Abdulvahap Akıncı, "Türkiye'nin Darbe Geleneği: 1960 ve 1971 Müdahaleleri", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9 (1), Nisan 2014, ss. 55-72.

⁸¹ CHP 1946 seçimlerinin öncesinde basın faaliyetlerinde yasal düzenlemeye giderek Matbuat Kanunu'nun hükümete gazete kapatma yetkisini veren 50. Maddesi değiştirilmiş; yeni getirilen hükümlerle bu yetki mahkemelere devredilerek kabul edilen kanunla basın suçları affedilmişti. Basın Birliği'nin kaldırılması ve Basın Kanunu'nun 50. Maddesindeki gazete kapama yetkisinin hükümete verilmesine ilişkin hükmün kaldırılmasını da kapsayan bu tasarılar, 13 Haziran 1946'da Meclis'te kabul edilmiştir. Hamza Çakır, Deniz Elif Yavalar, "Demokrat Parti İktidarı ve Basın", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 6, S. 3, 2017, ss. 257-270.

⁸² Gedikli B., a.g.m., s. 138.

demokrasi ilkelerini öne çıkararak, ekonomide ve sosyal hayatta liberal politikaları benimseyeceğini, uluslararası ve yerli yatırımları destekleneceğini beyan etmesi, halkın ve sermaye çevrelerinin DP'ye ilgisini artıracaktır. DP, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TpCF) gibi Cumhuriyet rejimine tehdit olarak görünmemeye ve Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) gibi de iktidarın emrinde olan bir muhalefet partisi izlemeyi vermeye özen göstermiştir.⁸³ DP'nin muhalefette kaldığı 1946-1950 yılları, Türk demokrasisinin gelişim seyri açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Hem kendi içinde baş gösteren hiziplere karşı tutumu hem de CHP karşısında ortaya koyduğu muhalif çizgi, kendisinden sonraki çoğulcu ve rekabetçi demokratik dönüşümü sağlama noktasında önemli bir dönemeç olmuştur.⁸⁴

Tek dereceli seçim sistemine geçilip, açık oy, gizli sayım kararının hala devam ettirildiği 21 Temmuz 1946 genel seçimlerinde, DP önemli ölçüde etkili olmuş ve mecliste 64 milletvekili ile temsil hakkı elde etmiştir. Sonrasında seçimlerde yaşanan usulsüzlükleri dile getirerek sert muhalefetini devam ettirmesi; ayrıca halka demokrasi, ekonomik ve sosyal hayatta liberalleşme, özgür basın gibi vaatlerde bulunması DP'ye yönelen ilgiyi her geçen gün katlayarak artırmıştır. 14 Mayıs 1950 seçimleri, DP'nin zaferiyle sonuçlanmış ve neticede 408 milletvekilliği kazanarak iktidar partisi olmuştur.⁸⁵ Böylelikle 27 yıllık "*Tek Partili Cumhuriyet*"⁸⁶ sona ermiştir. DP'nin büyük bir halk desteğiyle iktidara getirilmesi, "*Beyaz İhtilal*"⁸⁷ olarak görülmüş; "*Demokratik Devrim*"⁸⁸ olarak kabul edilmiştir. Demokrasinin zaferi kabul edilerek "*Demokrasi Bayramı*"⁸⁹ sayılmıştır.

DP'nin iktidarıyla birlikte siyaset, ilk defa halka götürülmüştür. Devlet-Halk ilişkileri, yukarıdan aşağıya inen direktifler, emirler olmak yerine, aşağıdan yukarıya ulaştırılan istekler şeklinde yürütülmeye başlamıştır. Özellikle kırsal kesimde kolluk gücü vasıtasıyla uygulanan baskı ortadan kalkmıştır. Böylece halk kendini bir nevi siyasi bir insan olarak hissetmeye başlamıştır. İlk dönemler itibarıyla ekonomik ve sanayi

⁸³ Cem Eroğlu, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, 3. Baskı, Yordam Kitap, İstanbul 2019, ss. 24-26; 76-80.

⁸⁴ Ayşe Aydın, "Demokrat Parti'nin Kuruluşunun İlk Yıllarında Parti İçinde Meydana Gelen Hizipleşme ve Müstakil Demokratlar Grubu", *Tarih Okulu Dergisi*, Eylül 2014, Y. 7, S. XIX, ss. 269-288.

⁸⁵ Cemile Burcu Kartal, "Türk Siyasal Hayatında "Beyaz İhtilal" 1950 Seçimleri", *Atatürk Dergisi*, C. 3, S. 4, Temmuz 2003, ss. 265-280.

⁸⁶ Nuri, *Meselelerimiz ve Önceliklerimiz*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2009, s. 152.

⁸⁷ Cavit Ersen, *Beyaz İhtilal*, 5. Baskı, Mutlu Yayınları, İstanbul 1979.

⁸⁸ Gürgür, *a.g.e.*, s. 155.

⁸⁹ Hasan Celal Güzel, "Bugün Demokrasi Bayramı", (Radikal, 14.05.2010), Hasan Celal Güzel Özel Sayısı-II, *Yeni Türkiye*, Y. 24, S. 103, Eylül-Ekim 2018, ss. 357-358.

yatırımları artırılmış, tarımda verimlilik sağlanmış, dış ekonomik yardımların da etkisiyle, halkın refahı eskiye nazaran daha iyi seviyeye ulaştırılmıştır.⁹⁰

DP, 14 Mayıs 1950 seçimlerinde CHP'den yaklaşık altı kat fazla milletvekilliği kazanarak iktidara gelmiştir. Ani ve aşırı güç kazanarak iktidarı ele geçiren DP ile ani ve aşırı güç kaybıyla muhalefete düşen CHP arasındaki ilişki, daha ilk günlerden sorunlu başlayacaktır. 16 Haziran 1950'de Ezan'ın Arapça okunma yasağının kaldırılarak aslına döndürülmesi,⁹¹ CHP'nin parti teşkilatına dönüşen Halkevleri'nin 1951'de kapatılması ve kominizim propagandası yapıldığı ileri sürülerek Köy Enstitüleri'nin 1954 yılında, Köy Öğretmen Okullarına dönüştürülmesi, DP ile CHP arasında gerilimi artıran gelişmeler olmuştur. DP'nin bu türden politik icraatları, "*Karşı Devrim*"⁹² olarak görülmüştür.

Fevzi Çakmak, Osman Bölükbaşı ve eski CHP'li Yusuf Hikmet Bayur gibi DP ve CHP'den ayrılan muhaliflerin 20 Temmuz 1948 yılında kurduğu Millet Partisi'nin (MP), dini esaslara dayanan ve gayesini saklayan bir cemiyet olarak "*Laikliğe aykırı hareketlerin odağı*" olduğu iddia edilerek, DP iktidarı tarafından 27 Ocak 1954 kapatılmıştır.⁹³ CHP'nin siyasi görülen bir yargı kararıyla MP'nin kapatılmasına yönelik eleştirilerde bulunması üzerine, CHP'nin gerici bir partiye destek olduğu suçlamasıyla mallarına el konulmuştur. CHP genel merkezi ve CHP'nin yayın organı gibi çalışan Ulus gazetesi dâhil, hemen her türlü CHP'ye ait mallara el konulması siyasi tansiyonu iyice artıracaktır. Bu gergin siyasi ortamda İsmet İnönü'nün yurt içi gezilerinde sözlü ve fiili saldırılara uğraması, CHP tarafından, DP'nin organize ettiği saldırı girişimleri olarak yorumlanmıştır.⁹⁴

DP'nin, CHP dışında muhalefette bulunan diğer partilerle de sorunlu bir ilişkisi olduğu görülmektedir. MP'nin kapatılmasının ardından 1954 yılında Osman Bölükbaşı liderliğinde Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) kurulacaktır. Ayrıca DP içinde, iktidarın uygulamalarına muhalif bir yapı da oluşmuştur. Bunlar DP'den istifa ederek 20 Aralık 1955'te Hürriyet Partisini (HP) kurmuşlardır. Muhalif parti sayısındaki artış aynı

⁹⁰ Gürgür, *a.g.e.*, ss. 160-161.

⁹¹ Zakir Avşar, Ayşe Elif Emre Kaya, "Arapça Ezan Yasağı ve Kaldırılması", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 33, S. 95, Bahar 2017, ss. 123-160.

⁹² Gürgür, *a.g.e.*, s. 156.

⁹³ Alihan Limoncuoğlu, "Türkiye'de Üçüncü Yolun Başı; Millet Partisi (1948)", *Akademik Hassasiyetler*, C. 5, S. 10, 2018, ss. 145-155.

⁹⁴ İnan Özer, Umut Pekcan, "Demokrat Parti İktidarı (1950-60): Bir Dönemin Demokrasi Anlayışı", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1/2, 2008, ss. 1-14.

zamanda siyasetteki gerginliği daha da artırmaktaydı. İktidar tarafından parti liderleri ve temsilcilerinin ülke çapında yaptığı temaslar engellenirken; partililer siyasi liderlerine karşı yaptığı sevgi gösterilerinden dolayı gözaltına alınmaktaydı. Osman Bölükbaşı mecliste yaptığı Kırşehir'in yeniden il yapılmasıyla ilgili konuşmadan sonra, hakaret ettiği suçlamasıyla dokunulmazlığı kaldırılarak yargılanmış ve tutuklanarak cezaevine konmuştur.⁹⁵ Demokratik ilkelere uymayan bu uygulamalar ise; “*Toplantı ve Gösteri Kanununa Muhalefet Kanunu*” yasal dayanak yapılmaktaydı. Muhalefet partilerinin güç birliği yaparak, 1957 seçimlerine hazırlanmaları, yine DP tarafından seçim kanununda değişiklik yapılarak engel olunmuştu. Ayrıca DP, muhalefetin kendisine karşı bu güç birliği oluşturma çabalarına “*Vatan Cephesini*” kurarak karşılık vermiştir.⁹⁶

27 Mayıs'tan yaklaşık bir ay kadar önce, CHP'nin, iktidarı seçim dışı yollarla ele geçirmek için örgüt kurduğu ileri sürülerek, bu iddiaları araştırmak üzere DP milletvekillerinden oluşan 15 kişiden mürekkep “*Tahkikat Komisyonu*”, 18 Nisan 1960'da kurulmuştur.⁹⁷ 27 Mayıs'a giden süreçte bir eşik noktası olarak değerlendirilen⁹⁸ Tahkikat Komisyonu'nun almış olduğu kararlar doğrultusunda partilerin toplantıları, kongreleri, yeni örgüt kurmaları, bütün siyasi faaliyetleri ve komisyonun faaliyetleriyle ilgili bütün yayınları, mecliste yapılan tahkikat neticesinde komisyon kararıyla yasaklanacaktır.⁹⁹

DP karşısında sürekli seçim kaybeden CHP ise; tekrar seçim yoluyla iktidarı gelme umudunu yitirmiş vaziyettedir. Ordu içinde saygınlığını koruyan İsmet İnönü ise “*Biz bir ihtilal teşekkülü değiliz, biz daima bir ihtilalin dışında kalacağız, fakat sizin idareniz memlekette ihtilali meşru kılacaktır.*” sözleriyle; yaklaşmakta olan askeri darbeyi, meşru bir zemine oturtmaya çalışmaktaydı. Bir yandan da “*Demokratik rejim istikametinden ayrılıp baskı rejimi haline getirmek tehlikeli bir şeydir. Bu yolda devam ederseniz bende sizi kurtaramam.*” diyerek, siyasi sorumluluğu da yine iktidar partisine yüklemekteydi. İsmet İnönü'nün bu açıklamaları karşısında; DP'li siyasiler, tansiyonu daha da artıracak ölçüde karşılık vereceklerdir. Bir erken uyarı sinyali de sayılabilecek İsmet İnönü'nün sözlerine, DP'li milletvekilleri tarafından, “*Paşa, Paşa seni elbette*

⁹⁵ Sedef Bulut, “Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, *Gazi Akademik Bakış*, C. 2, S. 4, Yaz 2009. ss. 125-145.

⁹⁶ Özer, Pekcan, a.g.m., s. 10.

⁹⁷ Selahattin Tansel, *27 Mayıs İnkılabını Hazırlayan Sebepler*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1960. s. 11.

⁹⁸ Demirer, a.g.e., s. 336.

⁹⁹ Atiye Emiroğlu, “27 Mayıs 1960 İhtilali ve Demokrat Parti'nin Tasfiyesi”, *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İtil Meslek Yüksekokulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, Y. 1, S. 1, Mayıs 2011, ss. 13-27.

muhakeme edeceğiz. Sen bu yanlış ve hatalı yoldan kendi iradenle dönmez ve sen şu aziz millete acımazsan bizi, kardeşi kardeşe boğdurtacak yanlış yoldan dönmezsen Paşa, seni mukadder akıbetten biz bile kurtaramayacağız”¹⁰⁰ ifadeleriyle karşılık verilecektir.

Tahkikat Komisyonuna diğer muhalefet parti liderleri tarafından da sert tepkiler verilmişti. Milletın akıbetinin felakete sürüklendiğini yönünde uyarılar yapılmıştır. Meclis görüşmeleri esnasında, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) lideri Osman Bölükbaşı, “Siz her şeyi yapmaya karar vermişsiniz. Haber vereyim ki bu kararınızla kendinizi de, memleketi de felakete sürüklüyorsunuz. Bunu yakında anlayacaksınız.”¹⁰¹ sözleriyle; iktidara yönelik uyarılarını dile getirmiştir.

İsmet İnönü’nün “Biz ihtilal metotları takip ederiz, seçimsiz iktidara gelmek isteriz, derler. Şimdi iktidarda bulunanların, milletleri nasıl ihtilale zorladıkları insan hakları beyannamesine girmiştir... Eğer bir idare insan haklarını tanımaz, baskı rejimi kurarsa, o memlekette ihtilal behemehâl olur. Böyle bir ihtilal dışımızda, bizimle münasebeti olmayanlar tarafından yapılacaktır... Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam. Şartlar tamam olduğu zaman milletler için ihtilal meşru bir haktır.”¹⁰² gibi; diğer benzer beyanlarından da anlaşılacağı üzere, ordu içinde DP’ye karşı darbe yapılanmasını bildiği halde, engelleme yönünde bir girişimi olmadığı bilinen bir gerçektir.

27 Mayıs öncesinde DP iktidarının muhalefet partileriyle ilişkisi, tüm bu gelişmeler göz önüne alınarak değerlendirildiğinde; DP’nin kendi iktidarını tek güç haline getirme çabası içine girdiği, muhalif siyasi yapıların her türden faaliyetini kendisine yönelik tehdit algılayarak, bastırmaya yoluna gittiği görülmektedir. DP ve diğer muhalefet partileri aralarında bir uzlaşma zemini aranmadığı; aksine siyasi karşıtlıklar öne çıkarılarak, her partinin kendi lehine siyasi fayda aradığı bir ortamın oluştuğu anlaşılmaktadır.

DP iktidarının hemen ikinci ayında basın camiasına sosyal ve ekonomik haklar getiren bir yasal düzenleme yapmıştır. Gazete ve dergi çıkarmak için hükümetten izin alma şartı kaldırılacaktır. Gazeteciler önceki yılların aksine, kendilerini rahatlıkla

¹⁰⁰ Tansel, *a.g.e.*, ss. 11-12.

¹⁰¹ Tansel, *a.g.e.*, s. 12.

¹⁰² Gürgür, *a.g.e.*, s. 168.

savunabileceklerdir.¹⁰³ Ancak basına karşı bu hoşgörölü ortam fazla uzun sürmeyecektir. 1954'ten itibaren, özellikle ekonomide yoğunlaşmakta olan bunalımların basın aracılığıyla eleştirilmesi, DP'nin basına yönelik tavrını sertleştirmesine ve bazı kısıtlayıcı düzenlemeler yapmasıyla sonuçlanacaktır. Bu kapsamda 1954'te “*Neşir yoluyla veya radyoyla işlenecek cürümler*” hakkındaki yasa onaylanmış, 1956'da “*Kötü niyet veya özel maksada matuf yayında bulunmak*” ceza kapsamına alınmıştır. Özellikle 1957'den sonra gazete ve dergi kâğıtlarının dışarıdan ancak devlet tekeline alınması gibi ekonomik kısıtlamaların getirilmesi, basın üzerindeki baskının bir başka yönünü ortaya koyacaktır. Bunlarla birlikte 27 Nisan 1960'ta TBMM'de kabul edilen özel kanunla kurulan Tahkikat Komisyonuna, gazete ve dergi basımının, dağıtımının önlemesi, hatta yayın kapatma yetkisinin verilmesi, basına karşı alınan tavrın ulaştığı noktayı göstermesi bakımından önem taşımaktadır.¹⁰⁴

Bu haliyle DP iktidarı, kendisine yakın basın organlarını desteklerken, muhalif basın faaliyetleriyle de mücadele ettiği görüntüsü vermektedir. İktidarlarına karşı basının abartılı ve iftira içeren yayınlar yaptığı görüşündedir. Sokak olaylarının basının kışkırtmasıyla meydana geldiğini, hatta 6-7 Eylül olaylarının meydana gelmesinde kışkırtıcı haberlerin etkili olduğu açıklaması yapılacaktır.¹⁰⁵ Yine 28-29 Nisan öğrenci olaylarından da basın sorumlu tutularak, iktidar yanlısı Zafer gazetesi dâhil birçok gazete kapatılmıştır.¹⁰⁶ Neticede DP ile muhalif basın arasındaki uzlaşmaz tutum, ilk iktidar dönemlerinden başlayıp 27 Mayıs darbesine kadar kavgalı şekilde sürecektir.

DP iktidarının ilk dönemleri itibariyle ekonomi verilerine ve uygulamalarına bakılarak değerlendirildiğinde başarılı olduğu kabul edilebilir.¹⁰⁷ Tarımda makine kullanımının yaygınlaşması, sanayi faaliyetlerinin artırılması,¹⁰⁸ ithalatın artırılarak mal bolluğu sağlanması, yatırımların desteklenerek istihdamın artırılması¹⁰⁹ gibi bir dizi iyileşme DP iktidarının ilk dönemlerinde yapılmıştır. Ancak bunun yanında ülkeyi kapitalist sermaye ve emperyalizmin çıkarlarına göre idare ettiği, halktan çok toprak

¹⁰³ Barış Bulunmaz, “Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları”, *Öneri*, C. 10, S. 37, Ocak 2012, ss. 203-214.; Ayrıca Bkz. Pınar Kaya Özçelik, “Demokrat Parti'nin Demokrasi Söylemi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65-3, Mart 2010, ss. 163-187.

¹⁰⁴ Meltem Önder, “1960 Darbesi Sürecinde Akis Dergisi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 14/28, 2014 Bahar, ss. 283-306.

¹⁰⁵ Çakır, Yavalar, a.g.m, s. 265.

¹⁰⁶ Özer, Pekcan, a.g.m., s. 12.

¹⁰⁷ Demirer, a.g.e., ss. 328; 332; 354; 625-636.

¹⁰⁸ Oktay Yenal, *Cumhuriyet'in İktisat Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2010, ss. 98-104.

¹⁰⁹ Abdullah Takım, “Demokrat Parti Döneminde Uygulanan Ekonomi Politikaları ve Sonuçları”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 67, No.2, 2012, ss. 157-187.

ağalarına ve ticari burjuva kesimine destek verdiği de değerlendirilebilir. Bu görüşü öne sürenler, tarım teşviklerinin toprak ağalarına, ticari kredilerin DP'ye yakın tüccarlara, yapılan yeni yolların da kapitalist sermayenin işine yaradığı değerlendirmesinde bulunmuşlardır. Ekonomik bunalımları çözmek adına ABD'den alınan hibeler ve borçların karşılığında Kore Savaşına asker gönderilmesi, ülke itibarının düşürülmesi noktasında eleştirilere muhatap olmuştur.¹¹⁰

DP iktidarının kötü giden ekonomiyi düzeltmemesinin ülke siyasetine tesirlerinin olumsuz yönde olduğu ve şikâyetleri de artırdığı görülmektedir. Halkın ekonomik sıkıntılarında habersiz olduğu değerlendirmesine yol açabilecek şekilde, mecliste kurulan komisyonlarda hayat pahalılığı olup olmadığının araştırılmasının istenmesi, gayri ciddilik olarak görülmüştür. “*Pahalılık ve geçim davası*” olarak sloganlaşan ekonomik problemlere getirdiği çözümler, yüzeysel önlemler olarak görülmüştür.¹¹¹ Bunun yanında DP'nin ekonomi politikalarının enflasyonu düşüremediği, karaborsacılığı engelleyemediği; ayrıca sınıfsal temelinin büyük toprak sahipleri ve ticaret burjuvazisi olduğu, politikalarının da bu iki sınıfın menfaatleri doğrultusunda şekillendiği ileri sürülmüştür. Benimsenen Batıcı, kapitalist ekonomi uygulamalarının, Türkiye şartlarında ülke ekonomisine katkısının olamadığı değerlendirilmiştir.¹¹²

DP döneminde İstanbul ve Ankara'daki üniversiteler dışında diğer üniversitelere özerklik verilmemiştir. Özerklik tartışması özelinde, iktidar ile üniversite yönetimleri ve öğretim üyeleri arasında problemlerli bir ilişki vardır.¹¹³ Bu nedenle ülkede artan iç siyasi çekişmeler ve ekonomik sıkıntılar üniversiteye taşınmıştır. İlk öğrenci eylemi, Tahkikat Komisyonu'nun kurulmasından bir gün sonra, 19 Nisan 1960 günü Kızılay'da gerçekleştirilmiştir. Başta Ankara ve İstanbul'da olmak üzere, hemen hergün polisler sokak çatışmalarına varan öğrenci eylemlerinin, 27 Mayıs'a kadar şiddetini artırarak devam ettiği görülmektedir.¹¹⁴

Nisan 1960'a gelindiğinde ülkedeki siyasi partiler arasındaki çekişme toplumun tümüne sirayet etmiş durumdadır. Bu gergin ortam içerisinde bazı üniversite öğretim üyelerinin, Tahkikat Komisyonunun faaliyetleri nedeniyle DP'yi eleştiren demeçler

¹¹⁰ Eroğlu, *a.g.e.*, ss. 113-119.

¹¹¹ Tahsin Demiray, *1950-1953'ün Hatıralık Fiske Taşları*, Türkiye Yayınları, İstanbul 1956, ss. 63-64.

¹¹² Eroğlu, *a.g.e.*, ss. 182-194.

¹¹³ Sefa Salih Aydemir, “27 Mayıs 1960 Askeri Darbesine Giden Süreçte Üniversite'nin Etkisi”, *International Journal Of Eurasian Education And Culture*, Y. 1, S. 1, 2016, ss. 9-22.

¹¹⁴ Ali İsmet Gencer, *Hürriyet Yolunda*, MTTB Yayınları, Doğu Matbaası, Ankara 1960, ss. 19-45.

vermeye başlamalarıyla üniversiteler de gündemdeki tartışmaya dâhil olacaklardır. İsmet İnönü'nün yürüyerek İş Bankasının bulunduğu sokağa para çekmek amacıyla gittiği esnada, yol boyunca kendisine karşı öğrencilerce yapılan sevgi gösterisi, halkın da katılımıyla kısa sürede DP aleyhine bir mitinge dönüşmüştür. Kalabalık grupların “Hürriyet.!!, ya ya ya şa şa şa İsmet Paşa çok yaşa” gibi sloganlar atmaları üzerine, güvenlik güçleri müdahale edecektir. Polis ve öğrenciler arasında çıkan bu olaylar esnasında; 11’i öğrenci ve 1’i de gazeteci olmak üzere, toplamda 22 kişi gözaltına alınır. 27 Nisan 1960’da İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Derneğinin DP’nin uygulamalarına yönelik bildiri yayınlamak istemesi, yine polisin sert müdahalesiyle engellenecektir.¹¹⁵

Bu türden olaylar karşısında tepkisini artıran öğrenciler, ertesi gün genel anlamda hükümetin tutumunu protesto etmek amacıyla miting yapma kararı alacaktır. 28 Nisan günü Beyazıt’ta Hukuk Fakültesi önünde toplanarak iktidar aleyhine sloganlar atarak yürüyüşe geçerler. Kalabalık öğrenci grubunu dağıtmak isteyen polis, gruba sert müdahalelerde bulunacaktır. İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar, polisin sert müdahalesine karşı çıkarak, üniversiteden çekilmesini isteyecektir. Ancak Sıddık Sami Onar’ın da polis tarafından gözaltına alınması, olayları iyice kontrolden çıkaracaktır. Polis müdahalesi sırasında seken bir kurşunun Turan Emeksiz isimli öğrenciye isabet ederek ölümüne sebebiyet vermesi, üniversiteleri daha da hareketlendirecektir.¹¹⁶

İstanbul’daki olaylarda 2 öğrenci ölmüş, çok sayıda öğrenci yaralanmış, biri ağır olmak üzere 16 polis memuru da yaralanmıştı. Olaylar sırasında 150 civarında öğrenci ise gözaltına alınmıştır.¹¹⁷ Olayları bastırmak üzere görevlendirilen polisin yetersiz kalması üzerine, asker devreye sokulacaktır. Göstericiler, olaylara müdahale etmek üzere gelen askerler lehine tezahüratlar yaparak karşılık vereceklerdir. Bu durum karşısında ise askerler, gösterici gruba müsamaha gösterecek ve göstericileri dağıtmayacaktır. Askerler, göstericileri polis müdahalesi karşısında koruyacaklardır.¹¹⁸

Gelişen öğrenci ve sokak olayları, DP iktidarı tarafından, “*CHP ve muhalif basının kışkırtmaları neticesinde ortaya çıkan hadiseler*” olarak yorumlanmıştır. Sokak hadiselerinin önünü almak için Ankara ve İstanbul’da sıkıyönetim ilan edilecektir. Sıkıyönetime rağmen Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Hukuk Fakültesi öğrencileri

¹¹⁵ Aydemir, a.g.m., s. 14.

¹¹⁶ Ali Dikici, “27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve Türk Polisi”, *Atatürk Araştırmaları Dergisi*, 30/89, Temmuz 2014, ss. 11-59.

¹¹⁷ Aydemir, a.g.m., s. 15.

¹¹⁸ Dikici, a.g.m., ss. 20-21.

derslere girmeyerek boykot başlatacaklardır. Üniversite hocalarının da boykota katılımıyla, olaylar yine gösteriye dönüştürülecektir. Süvari birliği ve polis müdahalesi sonucu çıkan çatışma yaklaşık beş saat sürecek ve neticede fakülte binaları tahrip olacaktır. Aynı gün İzmir’de de öğrenci protestoları yapılmıştır. Her geçen gün artan öğrenci olaylarının önünü almak üzere, Ankara ve İstanbul’daki üniversiteler bir ay süreyle kapatılacaktır. DP iktidarı, kendisine yönelen bu gösterilere cevap vermek amacıyla “555K” (5. ayın 5’inde saat 5’te Kızılay’da) olarak kodlanan miting düzenleme kararı alır. Ancak bu kodlamayı, iktidara muhalif gruplar daha çok sahiplenmiştir. Miting alanı iktidar muhalifleri tarafından doldurularak iktidar aleyhine protestolar yapılmıştır. Başbakan Adnan Menderes’in alana girmesiyle aleyhinde protestolar yapılarak tartaklanacak ve dahi alandan güçlülük çıkarılacaktır. Darbeye artık günler kala, 21 Mayıs günü Harp Okulu öğrencileri de başlarında komutanlarıyla birlikte Kızılay’da sessiz yürüyüş yapacaklardır.¹¹⁹

DP iktidarı, öğrenci olaylarının CHP tarafından organize edildiğini ileri sürmekteydi. Bu iddianın elbette doğruluk payı vardı. Darbe öncesi üniversiteler ve öğrenciler kullanılarak iç huzursuzluk körüklenmekteydi.¹²⁰ DP’nin muhaliflerince, bir takım yolsuzluk, zimmet, iltimas, hürriyeti tahdit, baskı ve şiddet iddiaları ülke gündemi haline getirilerek, sokalar hareketlendirilmiş ve neticede darbeye meşru zemin hazırlanmıştır.¹²¹

Türk devlet geleneğinde askeri gücünü kullanarak iktidarı ele geçirme düşüncesi, geçmişten bugüne süre gelen bir olgudur. İslam öncesi ve sonrası Türk devletlerinde hükümdar çocukları arasında yaşanan hadisleri de bu kapsamda değerlendirmek mümkündür. Yine Türk devlet anlayışında ordu, devletin direği addedilir. Devletin, ordunun gücüyle ayakta kalabileceğine inanılır.¹²² Orduya yüklenen “*Devleti ve Cumhuriyeti Koruma*” görevi, onu haklı ya da haksız mesuliyetler üstlenerek, iktidarı ele alma düşüncesiyle harekete geçirmiştir.

14 Mayıs 1950 seçimleriyle DP büyük bir halk desteğiyle iktidara gelmiştir. Ordu içerisinde DP’nin iktidara gelişini, destekleyen veya olgunlukla karşılayıp demokrasinin bir sonucu olarak değerlendiren tarafsız subaylar olduğu kadar; CHP ve İsmet İnönü’nün

¹¹⁹ Aydemir, a.g.m., ss. 17-19.

¹²⁰ Demirel, a.g.e., s. 361.

¹²¹ Ahmet Gürkan, *50. Yıl 1919-1973 Cumhuriyet, Meclis, Hükümetler, Başkanlar 27 Mayıs-12 Mart*, Güneş Matbaacılık, Ankara 1973, ss. 190-172.

¹²² Mehmet Niyazi Özdemir, *Türk Devlet Felsefesi*, 12. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2017, s. 108.

iktidardan düşürülmesini kabullenemeyen subaylar da bulunmaktaydı.¹²³ Ordu içerisinde, DP iktidarını kabullenemeyen subaylarla olan gerilimin, iktidarının daha ilk günlerinden itibaren başladığı görülmektedir. Başbakan Adnan Menderes, ordu içinde hükümete karşı 8-9 Haziran gecesinde bir darbe planlandığı ihbarı üzerine, 6 Haziran 1950’de Genel Kurmay Başkanı başta olmak üzere general ve amirallerden oluşan birçok subay emekliye ayırmıştır.¹²⁴

Dönemin ekonomik sıkıntıları ordu mensupları da olumsuz etkilemiştir. İktidarın ülkenin borçlarını ödeyebilmek adına, dış ülkelerden mali yardım taleplerinin geri çevrilmesini, askerler Türkiye’nin bir itibar kaybı olarak değerlendirmiyordu. DP’li milletvekillerinden birinin meclis küsüsünden söylediği isnat ve iftira içeren “*Subayların yatak odasından emir erlerine çıkaracağız*” sözleri ise ordu içinde büyük rahatsızlığa sebep olmuştu.¹²⁵

Genelkurmay başkanının araç plakasının kırmızı olmaması dahi bir rahatsızlık gerekçesi olarak algılanıyordu. Özellikle 1954’ten itibaren ordu içerisinde darbeci oluşumların baş gösterdiği söylenebilir. Bu oluşumların sayılarında 1957 sonrasında artış olmuştur. 1958’de “*Dokuz Subay*” olayı cereyan etmiştir. Bazı subaylar, Kurmay Binbaşı Samet Kuşçu’yu DP iktidarına karşı yapacakları darbeye davet ederler. Samet Kuşçu darbe hazırlığını ihbar etmişse de yapılan yargılamalardan sonra darbe hazırlığındaki askerler değil; darbeyi ihbar eden Samet Kuşçu iki yıl hapse mahkûm edilerek ordudan atılmıştır. Diğer dokuz subay ise mahkemeden berat etmişlerdir.¹²⁶

Askerler, İsmet İnönü’nün yurt içinde yaptığı gezilerde saldırılara maruz kalmasından DP’yi sorumlu tutmaktaydı. DP ile CHP/İnönü kavgalarında, askerlerin büyük çoğunluğu İnönü’den yana taraf olmaktaydı. İsmet İnönü, asker kökenli bir şahıstı ve ordu içinde ağırlığı hala çok yüksektir.¹²⁷ Adnan Menderes ise ordunun siyasilere bağlılığına çok güveniyor ve darbe ihtimalini pek gerçekçi görmüyordu. İktidarda geçirdiği süreç boyunca, ordunun ciddi manada siyasete müdahil olmaması, Adnan Menderes’te ordunun siyasi meselelerde tarafsız kalacağı intibahını uyandırmaktaydı.¹²⁸

¹²³ Cemil Koçak, *Darbeler Tarihi*, 27 Mayıs 1960, 22 Şubat 1962, 21 Mayıs 1963, 12 Mart 1971, 3. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2017, ss. 37-40.

¹²⁴ Özer, Pekcan, a.g.m., s. 7.

¹²⁵ Dündar Taşer, *Mesele*, 2. Baskı, Töre-Devlet Yayınevi, Ankara 1973, s. 18.

¹²⁶ Özer, Pekcan, a.g.m., s. 11.

¹²⁷ TBMM Darbeleri Araştırma Komisyonu, Alt Komisyon Toplantısı, “MBK Üyesi Ahmet Er İle Yapılan Görüşme”, Tutanak Hizmetleri Başkanlığı, Komisyon: (10/236) Giriş: 13.00, Tarih: 11.06.2012, Grup: Mediha, ss. 1-42.

¹²⁸ Akıncı, a.g.m., s. 60.

27 Mayıs'ın hemen öncesinde, ordu içerisinde İsmet İnönü'ye taraftar olan bazı subayların darbe hazırlığında olduğu, ordu içinde duyulmaya başlamıştır.¹²⁹ Darbeden yaklaşık iki hafta önce Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a ordudaki gelişmeler ve faaliyetler hakkında bir uyarı yapılmıştır. 12 Mayıs 1960 günü yapılan bu uyarı, kendisini Kıdemli Başçavuş Ahmet diye takdim eden kişinin yazdığı mektupla olmuştur. İhbar mektubunda şunlar yazılıdır.

“Bugün çok acele yazacam için beni affedeceksiniz. Beklim de bu mektup zatinize ulaşmadan her şey olup bitcek. Burada bir isyan olacağı şüphesizdir. Bize verilen malumata göreceni sizin muhafız alayı kumandanı ve Angare'de birçok subaylardan, astsubaylardan kimseler bunu yapacaktı. Bize de burada emirler verildi. Tanklar ve motorlu kıta kumandanları bunu yapacaktı. Bu kadar söylerim. Ben zamanı gelince, elinizi öpmeye geleceğim.”

Mektubun yazılışında, yapılan yazım yanlışlıkları ve üslubu, mektubu yazan kişinin kimliğini saklamak istediğini düşündürmektedir.¹³⁰ Bu gelişmelerin dışında DP iktidarına karşı geçen on yıllık sürede, ordu içinde farklı darbe yapılanmaları olduğu bilinmektedir. Bunlar Kurmay Yarbay Ateşdağlı grubu (1951), Tuzla Uçaksavar Okulu grubu (1954), Harp Akademisi grubu (1955), Okan-Aydemir grubu (1956), Koçaş grubu (1956), Yüksek Kumanda Akademisi grubu (Talat Aydemir Hücresi) (1956), Birleşik grubu (1956) ve Özdağ-Esin Grubu (1957) olarak sıralanabilir. Fakat bu yapılanmaların hiçbiri tek başına ordu içerisinde iktidarı devirebilecek gücü elde edememişlerdir.¹³¹

Üniversitelerde baş gösteren olayların, önü alınmaz boyutlara ulaşması akabinde, 3 Mayıs 1960 günü, Kara Kuvvetleri Kumandanı sıfatıyla Cemal Gürsel, Milli Savunma Bakanına hitaben endişelerini dile getirdiği bir mektup kaleme almıştır. Mektupta niyetinin siyasi mülahaza yapmak olmadığını özellikle belirterek, Cumhurbaşkanı'nın istifasını ve kabine değişikliği öneren 13 maddelik bir teklifte bulunmuştur.¹³² Bu mektubu, ordu içindeki hareketlenmeyi artık yakinen takip eden Cemal Gürsel'in, iktidar partisine yönelik son uyarısı olarak değerlendirmek mümkündür.

Darbeye artık günler kala çıkan öğrenci olaylarında, askerlerin gösterici öğrencilerden yana tavır alması ve son olarak 21 Mayıs'ta Harp Okulu öğrencilerinin

¹²⁹ TBMM Darbeleri Araştırma Komisyonu, “MBK Üyesi Ahmet Er İle Yapılan Görüşme”, s. 5.

¹³⁰ Emiroğlu, a.g.m., s. 16.

¹³¹ Doğan Duman, “İslamcı Gazete ve Dergilerin 27 Mayıs Hükümet Darbesi'ne Yönelik Tutumları”, *Tarih Okulu Dergisi*, Y. 11, S. XXXIV, Haziran 2018, ss. 835-852.

¹³² “Ak Devrim”, Başbakanlık Devlet Basımevi, Ankara 1960, ss. 45-46.

başlarında komutanlarıyla birlikte Kızılay'da sessiz yürüyüş yapmaları, DP ve ordu mensupları arasında uzlaşımın artık mümkün olmayacağını gösteren bir gelişmeydi.¹³³

DP iktidarı, 27 Mayıs'ın yaklaştığı günlerde iç siyasi çekişmelerden dolayı fazlasıyla yıpranmış vaziyettedir. Sokaklar öğrenci olayları nedeniyle karışmış haldeyken; bir yanda da ağır ekonomik bunalımlar halkı daha da yıpratmaya başlamıştır. Devlet bürokrasisi yaklaşan askeri darbeyi öngörerek, DP'den desteğini çekmeye ve dahi kopmaya başlamıştır. DP ise kendi açısından böylesi olumsuz bir ortamda iktidarını devam ettirme çabasıdadır. Bu olumsuz gelişmelere nazaran, halk tabanında DP iktidarına karşı ilgi pek de azalmış durumda değildir. Bu yönüyle bakıldığında ise DP muhalifleri açısından seçimle bir iktidar değişikliği mümkün gözüküyordu.

Ordu içindeki darbeci komite, 27 Mayıs 1960 günü saat:04:00 sıralarında harekete geçmiş, bir plan dahilinde kısa bir zamanda önemli devlet kurumlarını ele geçirmiştir. Kurmay Albay Alparslan Türkeş'in, Ankara Radyosundan saat:05:25 sıralarında "*Türk Silahlı Kuvvetlerinin Ülke Yönetimine El Koyduğu*"¹³⁴ halka ilan etmesiyle askeri darbe gerçekleşmiş oluyordu.

26 Mayıs 1960 günü saat:14:00 sıralarında Suphi Karaman, aralarında Dündar Taşer'inde bulunduğu kendisine bağlı komiteci grupla bir toplantı yapmıştır. Toplantı sonrası Suphi Karaman, Dündar Taşer'i Harp Okulunda bulunan yine kendisine bağlı hücreye mensup Zeki Tüfekçioğlu'nun yanına göndermiştir. Zeki Tüfekçioğlu'na saat:19:00 sıralarında Kızılay-Sıhhiye arasında olması gerektiğini ve Suphi Karaman'ın kendisiyle görüşeceğini iletmiştir. Darbeciler hareket gecesini saat:23:15 sıralarında Harp Okulunda Okul Komutanı Sıtkı Ulay'ın odasında harekât planını hazırladılar. Bu hazırlık toplantısında Dündar Taşer'de katılmıştır. Toplantı sonrasında harekât planına göre görev dağılımı yapılmış ve bu görevlendirmede Dündar Taşer, beraberinde Muzaffer Karan ile birlikte Tank Taburunu harekâta dâhil etmekle görevlendirilmiştir. Ayrıca Dündar Taşer'in ekibinde Rahmi Yeşil, Selahattin Alpaslan, Kenan Tuygun, Mustafa Ulubaş ve Ali Güleş vardır. Yüzbaşı rütbesindeki bu beş subay, Dündar Taşer'in komutasında Tank Taburu ve Zırhlı Piyade Taburunu hazırlamışlardır.¹³⁵ 27 Mayıs'ın planı dâhilinde Tank Taburu ve Zırhlı Birlikler Komutanlığını emri altına alan Dündar

¹³³ Aydemir, a.g.m., ss. 17-19.

¹³⁴ "*Ak Devrim*," s. 50.

¹³⁵ Ümit Özdağ, a.g.e., ss. 190; 192; 195.

Taşer, tankları Ankara caddelerinde yürüterek askeri darbelerin sembol görevlerinden birini yapmış olacaktır.

Başbakan Adnan Menderes, 26 Mayıs 1960 günü okul ve fabrika yapımı için gerçekleştirilen temel atma törenlerinden dolayı Eskişehir’de bulunuyordu. Saat:04:00 sıralarında sekreterinin verdiği bilgilerle askeri darbeden haberdar olduğunda “*Ordumuza gereken değeri vermiştik, saygınlığını artırmak için elimizden gelen hiçbir şeyi esirgememiştik. Bize karşı ayaklanmaması gerekirdi.*” karşılığını verecektir. Sonrasında daha güvenli görülerek Kütahya’ya geçen Adnan Menderes, hükümete bağlılığını bildiren Kütahya Valiliğince muhafaza edilecektir. Burada bulunduğu sırada kendisini almaya gelen askerler tarafından gözaltına alınarak tekrar Eskişehir’e götürülmüştür. Ardından beraberinde bulunan Hasan Polatkan ve diğer DP üyeleriyle birlikte uçakla Ankara’ya sevk edilerek, Harp Okulundaki tutukluların arasına konulmuştur. Bu sırada Çankaya Köşkünde bulunan Cumhurbaşkanı Celal Bayar, elinde otomatik silahla kendisini gözaltına almak üzere gelen “*Derhal istifa ediniz ve peşimizden geliniz, yoksa ateş ederim.*” diyen darbeci generale; “*Ben millet iradesiyle buradayım ve buradan ancak o iradeyle giderim.*” cevabını verecektir. Cumhurbaşkanı bir süre darbecilere dirense de neticede o da gözaltına alındıktan sonra askeri bir ambulansa bindirilerek Harp Okuluna götürülecektir.¹³⁶

Cemal Gürsel’in komitecilerle ilk teması 1958 yılında Kara Kuvvetleri Komutanlığına atamasıyla olmuştur. Kendisine girişilecek darbenin liderliği teklif edilecektir. Darbe öncesinde gelinen süreçten duyduğu memnuniyetsizliğe binaen emekliye ayrılmak düşüncesiyle izne ayrılarak İzmir’e gitmiştir. Bu durum hem darbecileri hem de darbecilerle bağı olduğu şüphesiyle iktidarı tedirgin edecektir. Neticede askeri darbe onun liderliği olmadan yapılacak ve harekâtın tamamlanmasıyla İzmir’den uçakla Ankara’ya getirilerek askeri darbenin lideri yapılacaktır.¹³⁷

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi, sahipleri açısından Atatürk devrimlerini tatbik etmek, çağın gereklerine göre reformlar yaparak, devleti medeni ülkeler seviyesine çıkarmayı amaç edindiğinden bir “*İhtilal*” olarak adlandırılmıştır. 27 Mayıs öncesi, DP aleyhine gelişen sokak hareketleri “*Hürriyet Mücadelesi*” görülürken, 27 Mayıs sabahı “*Hürriyetin Zaferi*” olarak kabul edilmiştir.¹³⁸ Askeri darbe “*Atatürk’ün 22 yıl sonra*

¹³⁶ Emiroğlu, a.g.m., ss. 17-18.

¹³⁷ İbrahim Ethem Atur, Hüseyin Kalemli, *Erzurum’un Yüzleri Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 2016, s. 34.

¹³⁸ Ali İsmet Gencer, *Hürriyet Yolunda*, MTTB Yayınları, Doğu Matbaası, Ankara 1960.

dirilerek Türkiye'nin kaderini yeniden eline alması";¹³⁹ bir "Ak Devrim" addedilerek,¹⁴⁰ halka "Türk İnkılabı"¹⁴¹ olarak tanıtılmıştır.

30 Mayıs 1960 günü komite üyeleri, Cemal Gürsel başkanlığında ilk kabine toplantısını Başbakanlıkta yapacaktır. Toplantıda, demokrasi ilkeleri ölçüsünde vatandaşların maddi ve manevi huzurunun temin edileceği, herkesin eşit haklara kavuşturulacağı, kardeş kavgasına mani olmak amacıyla şimdilik parti faaliyetlerine izin verilmeyeceği, ispat hakkını ortadan kaldıran ve basın faaliyetlerine sınırlama getiren hak ve hürriyetleri tahdit eden kanun ve hükümlerin kaldırılması, vatandaşın mali durumunu iyileştirmek adına ekonomik tedbirlerin alınması, yabancı devletler ile daha önce yapılan antlaşmaların muteber sayılması, dost ve müttefik devletle barışa hizmet temelinde ilişkilerin devam ettirilmesi yönünde kararlar alınacaktır.¹⁴² Cemal Gürsel, Milli Birlik Komitesi (MBK) Başkanı sıfatıyla, Devlet Başkanı, Başbakan ve aynı zamanda Silahlı Kuvvetler Başkomutanı yapılmıştır.¹⁴³ Alparslan Türkeş, Başbakanlık Müsteşarlığına,¹⁴⁴ Yüzbaşı Rıfat Baykal ise Özel Kalem Müdürlüğüne getirilmiştir.¹⁴⁵

Darbe sonrası komite içerisinde MBK üyelerinin kimlerden ve kaç kişiden oluşacağı noktasında müzakereler olacaktır. 20 ila 70 arası üyeden oluşturulması yönünde farklı görüşler ileri sürülmüştür. İlerleyen süreçte komite ve MBK içerisinde ayrışmaya sebep olacak üye seçimi, Alparslan Türkeş'in de içinde yer aldığı, komitenin önde gelen 8 isminden oluşan bir komisyon tarafından belirlenecektir. 38 kişilik MBK üyelerinin isimleri ve görevleri, 12 Haziran 1960 günü açıklanarak MBK kurulacaktır. MBK üyelerinin, üyeliklerini güvenceye almak adına sadece "yeminlerini ihlal"¹⁴⁶ ettikleri

¹³⁹ Dündar Seyhan, *Gölgedeki Adam*, Nurettin Uycan Matbaası, İstanbul 1966, s. 79.

¹⁴⁰ Alparslan Türkeş 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi için ; "27 Mayıs hareketini biz hiçbir zaman bir ihtilal olarak tavsifetmedik. 27 Mayıs bir ihtilal değildir. Bir ihtilal olarak hazırlanmamıştır. Biz, bu harekete bir asayiş hareketi veya Ak Devrim dedik. Bundan dolayı da daha ilk günden beri bunun bir 'Ak Devrim' vasfı içinde kalması için çalıştık." demiştir. Bkz. Muammer Taylak, 27 Mayıs ve Türkeş, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1977, ss. 34-35; "Ak Devrim", Başbakanlık Devlet Basımevi, Ankara 1960.

¹⁴¹ Gencer, a.g.e., ss. 11-16.

¹⁴² CCA, 030 – 18 – 01 – 02 – 155 – 1 – 1.

¹⁴³ Suna Kili, Şeref Gözübüyük, *Türk Anayasa Metinleri (Sened-i İttifaktan Günümüze)*, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2000, s. 147.

¹⁴⁴ CCA, 030 – 11 – 01 – 283 – 16 – 1.

¹⁴⁵ *Resmi Gazete*, "Kararnameler", S. 10515, 30 Mayıs 1960, s. 1449.

¹⁴⁶ MBK üyeleri, 24.06.1960 tarihli ilk Genel Kurul Toplantısında Cemal Gürsel'in açılış konuşmasından sonra and içmişlerdir. And şu şekildedir; "Bir karşılık beklemeden, ahlak, adalet, hukuk ve insan hakları prensiplerinden ve vicdani kanaatlerimden başka bir sınırla bağlı olmaksızın kendimi Türk Milletine adadım. Vatanın ve Milletin mutluluğuna ve milletin egemenliğine aykırı bir ülkü gütmeyeceğim. Demokratik Cumhuriyeti yeni Anayasaya göre düzenlemek ve iktidarı yeni Meclise devretmek ülküsüne bağlılıktan ayrılmıyacağım. Bunun için şerefim, namusum ve bütün mukaddesatım üzerine and içerim". Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantısı (MBKGKT), Birleşim:1 (24.06.1960), Oturum:1, C. 1, s. 3.

mahkeme kararıyla ispatlandığı takdirde görevlerinden azledilebileceği kararı alınacaktır.¹⁴⁷

MBK'nin 22 Haziran 1960 günü bakanlıklar ile ilgili işleri görüşmek üzere yaptığı toplantıda, güvenlik, iktisat, sosyal işler, bayındırlık ve imar komisyonların kurulması kararı alınmıştır. İhdas edilen komisyonlara MBK üyeleri atanmıştır. Bu görevlendirmede Dündar Taşer, İktisat Komisyonu üyeliğine getirilmiştir.¹⁴⁸

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi emir komuta zincirine dâhil olmadan, ağırlıklı olarak orta kademe subaylar eliyle gerçekleştirildiğinden, MBK'nın ağırlıklı bölümünü, yine bunların oluşturduğu görülür. 38 üyeden oluşan MBK'nın en yaşlı subayı 65, en genç subayı ise 27 yaşındadır. Üyelerin 32'si kurmay subaylardan oluşurken 32'si karacı, 3'ü havacı, 2'si denizci, 1 tanesi de jandarmadır. Komite içerisinde 2 orgeneral, 1 tümgeneral, 2 tuğgeneral, 8 albay, 7 yarbay, 10 binbaşı, 2 önyüzbaşı ve 6 yüzbaşı bulunmaktadır.¹⁴⁹

Tablo 1. MBK Üyelerinin 27 Mayıs 1960 Öncesi ve Sonrası Görevleri:

	MBK Üyeleri	27 Mayıs 1960 Öncesi Görevleri	MBK Görevleri	MBK Sonrası Görevleri
1.	Orgeneral Cemal Gürsel	Kara Kuvvetleri Komutanı	Devlet, Hükümet, MBK, TSK Başkanı	Türkiye Cumhuriyeti 4. Cumhurbaşkanı
2.	Orgeneral Fahri Özdilek	1. Ordu Komutanı	Güvenlik Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
3.	Tümgeneral Cemal Madanoğlu	KKK Lojistik Başkanı	Güvenlik Kom. Üyesi	Emekli
4.	Tuğgeneral İrfan Baştuğ	Genelkurmay Bşk. Personel Başkanı	İktisat Kom. Üyesi	Ankara Valisi (Vefatı:12.09.1960)
5.	Tuğgeneral Sıtkı Ulay	Harp Okulu Komutanı	Güvenlik Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
6.	Kurmay Albay Alparslan Türkeş	KKK NATO Şubesi Müdürü	Başbakanlık Müsteşarı	Yeni Delhi Hükümet Müşaviri
7.	Kurmay Albay Ekrem Acuner	KKK Harekât Şube Müdürü	MBK Genel Sekreteri	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
8.	Hava Kur. Albay Mucip Ataklı	Harp Akademisi Öğretmeni	Güvenlik Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
9.	Hava Kur. Albay Haydar Tunçkanat	Harp Akademisi Öğretmeni	Bayındırlık ve İmar Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
10.	Kurmay Albay Osman Köksal	Cum. Bşk. Muhafız Alayı Komutanı	İktisat Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
11.	Kurmay Albay Fikret Kuytak	KKK Harekât Şube Müdürü	İktisat Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
12.	Kurmay Albay Sami Küçük	Madrid Ataşemiliteri	Sosyal İşler Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi

¹⁴⁷ Ferit Salim Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden Milliyetçi Hareket Partisi'ne -Tarihi Süreç, İdeoloji ve Politika- (1960-1969)*, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2019, s. 133.

¹⁴⁸ Cumhurbaşkanlığı Cevdet Sunay Arşivi (CCSA), Yer No: 4 / 1 – 28, Fihrist No: 818 – 8.

¹⁴⁹ Walter F. Weiker, *Amerikalı, Fransız, Rus Gözüyle 1960 İhtilali*, Çev. Mete Ergin, Cem Yayınları, İstanbul 1967, ss. 132-134; MBK üyelerinin rütbelerine ilişkin farklı tespitler mevcuttur. Suavi Aydın, Yüksel Taşkın, *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 68-69.

Tablo 1. (Devam) MBK Üyelerinin 27 Mayıs 1960 Öncesi ve Sonrası Görevleri:

	MBK Üyeleri	27 Mayıs 1960 Öncesi Görevleri	MBK Görevleri	MBK Sonrası Görevleri
13.	Kurmay Albay Muzaffer Yurdakuler	Gen. Kr. Bşk. CENTO Şb. Müdürü	Güvenlik Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
14.	Kurmay Yarbay Refet Aksoyoğlu	KKK Harekât Şube Müdürü	İktisat Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
15.	Kurmay Yarbay Orhan Kabibay	Genelkurmay Bşk. CENTO Şubesi	Güvenlik Kom. Üyesi	Brüksel Hükümet Müşaviri
16.	Kurmay Yarbay Sezai Okan	Gen. Kr. Bşk. Plan ve Prensipler Şb. Kom.	MBK Genel Sekreteri	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
17.	Kurmay Yarbay Mustafa Kaplan	28. Tümen Harekât Şube Müdür Vekili	Sosyal İşler Kom. Üyesi	Lizbon Hükümet Müşaviri
18.	Kurmay Yarbay Suphi Karaman	KKK Per. Başkanlığı Erkân Şube Müdürü	Güvenlik Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
19.	Kurmay Yarbay Ahmet Yıldız	4. Tümen 13. Topçu Taburu Komutanı	Sosyal İşler Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
20.	Yarbay Fazıl Akkoyunlu	Gen. Kr. Bşk. Muhafız Taburu Kom	Güvenlik Kom. Üyesi	Kabil Hükümet Müşaviri
21.	Hava Binbaşı Emanullah Çelebi	Hava Harp Akademisi Öğrenci	Bayındırlık ve İmar Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
22.	Kurmay Binbaşı Orhan Erkanlı	Kara Harp Akademisi Öğretmen	MBK Genel Sekreteri	Meksiko Hükümet Müşaviri
23.	Kurmay Binbaşı Vehbi Ersü	43. Süvari Alayı II. Grup Komutanı	İktisat Kom. Üyesi	Cum. Senatosu Tabii Üyesi
24.	Kurmay Binbaşı Suphi Gürsoytrak	1. Ordu 608. Topçu Taburu Komutanı	Sosyal İşler Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
25.	Kurmay Binbaşı Kadri Kaplan	MSB Genel Sek. Harekât Subayı	Güvenlik Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
26.	Tank Binbaşı Muzaffer Karan	Harekât ve Eğitim Subayı	Sosyal İşler Kom. Üyesi	Oslo Hükümet Müşaviri
27.	<i>Tank Binbaşı Dündar Taşer</i>	<i>MSB Yüksek İstişare Kurulu Üyesi 5. Zırhlı Tugay 1. Tank Taburu 2. Bölük Komutanı</i>	<i>İktisat Kom. Üyesi</i>	<i>Rabat / Bern Hükümet Müşaviri</i>
28.	Kurmay Binbaşı Mehmet Özgüneş	61. Tümen Topçu Komutanı	Sosyal İşler Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
29.	Kurmay Binbaşı Şükran Özkaya	3. Zırhlı Tugay Piyade Tabur Kom.	İktisat Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
30.	Kurmay Binbaşı Şefik Soyuyüce	İst. 1. Asayiş Bölge Kurmay Başkanı	İktisat Kom. Üyesi	Kopenhag Hükümet Müşaviri
31.	Önyüzbaşı Selahattin Özgür	Deniz Harp Akademisi Öğrencisi	Bayındırlık ve İmar Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
32.	Önyüzbaşı Münir Köseoğlu	Deniz Harp Akademisi Öğrencisi	Güvenlik Kom. Üyesi	Stokholm Hükümet Müşaviri
33.	Yüzbaşı Rıfat Baykal	Ankara Per. Okulu Karargâh Komutanı	İktisat Kom. Üyesi	Tel-Aviv Hükümet Müşaviri
34.	Kurmay Yüzbaşı Numan Esin	86. Piyade Alayı 1. Bölük Komutanı	Sosyal İşler Kom. Üyesi	Madrid Hükümet Müşaviri
35.	Kurmay Yüzbaşı Kâmil Karavelioğlu	Kara Harp Akademisi Öğrenci	İktisat Kom. Üyesi	Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi
36.	Kurmay Yüzbaşı İrfan Solmaz	Kıdemli Personel Yüzbaşı	Sosyal İşler Kom. Üyesi	Lahey Hükümet Müşaviri
37.	Kurmay Yüzbaşı Muzaffer Özdağ	202. Piyade Alayı Subayı	Sosyal İşler Kom. Üyesi	Tokyo Hükümet Müşaviri
38.	Jandarma Yüzbaşı Ahmet Er	Zeytinburnu İlçe Jandarma Komutanı	Güvenlik Kom. Üyesi	Trablus Hükümet Müşaviri

Kaynak: Resmi Gazete, "Geçici Kanun", 14 Haziran 1960, S. 10525; Aydın, Taşkın, a.g.e.; Weiker, a.g.e.

Dündar Seyhan, Talat Aydemir, Halim Menteş, Sadi Koçaş, Nuri Hazer, Necati Ünsalan, Faruk Güventürk gibi darbeye iştirak etmiş, önde gelen subaylar MBK dışında bırakılmıştır. Alparslan Türkeş, özellikle Dündar Seyhan, Talat Aydemir, Halim Menteş'in komiteye alınması noktasında ısrarcı olmuştur. Ancak bu isimlerin darbe günü yurt dışı görevlerinde olmaları gerekçe gösterilerek komiteye alınmamışlardır.¹⁵⁰ Bu durum ileriki süreçte yeni gelişmelere sebep olacaktır. Komite üyelerinin kimler olacağı ve kaç kişiden oluşması gerektiği noktasında, ciddi tartışmaların yaşandığı da bilinmektedir. Özellikle Dündar Taşer, Muzaffer Karan ve Fazıl Akkoyunlu üzerinde ciddi itirazlar olmuştur.¹⁵¹

27 Mayıs askeri darbesini gerçekleştiren komiteciler, her ne kadar birlikte bir darbe gerçekleştirmiş olsalar da; darbenin hedefleri ve beklentileri noktasında aynı fikirlere sahip değildiler. Özellikle darbe sonrası sürecin ne şekilde devam ettirileceği konusunda aralarında ciddi görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Zamanla daha da belirginleşen fikir ayrılıkları, MBK üyelerine de sirayet ederek gruplaşmalara neden olmuştur. MBK içerisindeki gruplaşmalar, sürecinin nasıl yürütüleceğine ilişkin görüşler temelinde “*İlmîliler ve Radikaller*” olmak üzere, iki ana çizgide değerlendirilmiştir. İlmîliler, Cemal Gürsel liderliğinde en kısa sürede ülke yönetimini yeniden siyasetçilere bırakma düşüncesindedir. Grup içerisinde Cemal Madanoğlu ve Sami Küçük en etkili isimlerdendir.¹⁵² Alparslan Türkeş'in liderliğinde Radikaller olarak tanımlanan grup ise; “*tarafsız bir idarenin tarafı*” ilkesiyle hareket etmiş ve darbenin yapılma gerekçesine de vurgu yaparak “*Atatürk Devrimlerini*” yeniden tesis edilene kadar sürecin devam ettirilmesi görüşünü savunmuştur.¹⁵³ Bunların dışında aralarında Fikret Kuytak, Refet Aksoyoğlu ve Ekrem Acuner gibi isimlerin bulunduğu üçüncü gruptakiler, herhangi bir seçime başvurulmaksızın, iktidarın doğrudan CHP'ye devredilmesi ve geçiş sürecinin aşılmasında başında İsmet İnönü'nün olduğu bir hükümetin görev almasının, ülke açısından büyük bir şans olduğu görüşündedir.¹⁵⁴ Bu grupların dışında MBK içerisinde pek

¹⁵⁰ Seyhan, *a.g.e.*, s. 82.

¹⁵¹ Sanlı, *a.g.e.*, ss. 133-134.

¹⁵² M. Hakan Özçelik, Mustafa Güneş, “Bir 27 Mayıs Tahlili: Silahlı Kuvvetler Birliği”, *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 20, Y. 2018, ss. 269-303.

¹⁵³ Taylak, *a.g.e.*, s. 36.

¹⁵⁴ Levent Börklüoğlu, “27 Mayıs Askeri Darbesi Sonrasında Ordu İçinde İktidar Mücadelesi: Milli Birlik Komitesi ve Silahlı Kuvvetler Birliği”, *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2, Aralık 2017, ss. 13-28.

etkili olmasalar da Orhan Kabibay grubu, Sezai Okan ve Osman Köksal grubu ve Mucip Ataklı gibi havacıların oluşturduğu grupların varlığı da bilinmektedir.¹⁵⁵

MBK'deki bu fikir ayrılığı, Alparslan Türkeş liderliğinde gruplaşan ve sonraki süreçte 14'ler olarak anılan, 14 MBK üyesinin tasfiyene yol açacaktır. İlerleyen kısımlarda daha detaylı değinileceği üzere 13 Kasım 1960 günü Cemal Gürsel'in MBK'yi fesih edip, 23 kişiden oluşan yeni MBK'yi oluşturmasıyla, 14'lerin MBK üyelikleri düşürülerek emekli edilmişlerdir. 19-20 Kasım günlerinde, iki yıl süreyle yurt dışındaki elçiliklere “*Devlet Müşaviri*” olarak gönderileceklerdir.¹⁵⁶

MBK'nin icraatlarının en tartışmalı konuları arasında, TSK'nın komuta kademesinin revizyonu ve üniversite reformuyla 147 öğretim üyesinin üniversitelerden uzaklaştırılması olmuştur. Orduda üst düzey komuta kademesinin gençleştirilmesi maksadıyla¹⁵⁷ içlerinde 235 generalin de olduğu 4000'i aşkın subay, emekliye ayrılmıştır. Ayrıca üniversitelerin modernizasyonu çerçevesinde sakıncalı görülen teşekküllerle irtibatı olduğu düşünülen¹⁵⁸ 147 öğretim üyesi, 28 Ekim 1960'da üniversitelerden uzaklaştırılmıştır.¹⁵⁹ Tasfiye edilen bu asker ve öğretim üyeleri arasında 27 Mayıs'ı destekleyen isimlerin de olduğu göz önüne alındığında, darbeden sadece DP'lilerin değil; darbe taraftarı olan bazı asker ve sivillerin de zarar gördüğü söylenebilir.

Başbakan Adnan Menderes'in, 25 Mayıs 1960 günü Eskişehir ziyareti sırasında “*Tahkikat Komisyonu bir ayda vazifesini bitirdi. Yolumuz seçim yoludur. Serbest seçim yoludur.*”¹⁶⁰ açıklamalarına rağmen gerçekleşen 27 Mayıs askeri darbesi, Türkiye'nin elitlerini ihtiva eden dar bir kesiminde mutlulukla karşılanırken;¹⁶¹ geniş halk kitlelerince nefretle anılmıştır. Dönemin askerlerince “*İhtilal/İnkılap/Müdahale*”, DP'ye yakın kesimlerce “*Askeri Darbe*”; olarak görülürken; CHP'ye yakın kesimler, “*Devrim*” olarak adlandırılmıştır. 1961 Anayasasının getirmiş olduğu görece özgürleşmeye atıf yaparak “*Liberal İhtilal*” tanımlamasını kullananlar da olmuştur.¹⁶² Bu farklı

¹⁵⁵ Sanlı, *a.g.e.*, s. 69.

¹⁵⁶ İbrahim Metin, *İhtilalciler Hesaplaşıyor 27 Mayıs-Ondörtler ve Dünder Taşer*, 1. Baskı, Töre-Devlet Yayınevi, İstanbul 2012, ss. 198-205.

¹⁵⁷ Orhan Erkanlı, *Anılar-Sorunlar-Sorumlular*, 3. Baskı, Baha Matbaası, İstanbul 1972, ss. 36-43.

¹⁵⁸ Numan Esin, *Devrim ve Demokrasi Bir 27 Mayısçının Anıları*, Doğan Kitap, İstanbul 2005, s. 133-137.

¹⁵⁹ *T.C. Resmi Gazete*, “Üniversiteler Öğretim Üyelerinden Bazılarının Vazifelerinden Affına ve Bazılarının Diğer Fakülte ve Yüksek Okullara Nakline Dair Kanun”, S. 10641, 28 Ekim 1960, ss. 2426-2432.

¹⁶⁰ Demirel, *a.g.e.*, s. 384.

¹⁶¹ Hıfzı Oğuz Bekata, *Birinci Cumhuriyet Biterken*, Çığır Yayınları, Ankara 1960, s. 258.

¹⁶² Özçelik, Güneş, *a.g.m.*, s. 271.

tanımlamaların, askeri darbe sonrası yaşanacak sürece dair “amaç, beklenti ve sonuç” odaklı olduğu görülmektedir.

2.2. 27 MAYIS'A KATILMASI VE MBK'DAKİ FAALİYETLERİ

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi, sahipleri açısından Atatürk devrimlerini tatbik etmek, çağın gereklerine göre reformlar yaparak, devleti medeni ülkeler seviyesine çıkarmayı amaç edindiğinden bir “İhtilal” olarak adlandırılmıştır. Dünder Taşer askeri darbe komitesi içerisinde yer almış, MBK üyeliğinden bulunmuş bir subay olarak, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesini, müspet hedeflere ulaşmak gayesiyle gerçekleştirilmiş bir “İhtilal” olarak değerlendirmiştir.¹⁶³

Ailesi ve akrabalarının içerisinde DP'li ve CHP'li siyasetçiler vardır. Hatta içlerinde bakan ve milletvekilliği yapmış kimseler de bulunmaktadır. DP'de üç dönem Gaziantep milletvekilliği yapan Ali Kemal Ocak; DP'de bakanlık, milletvekilliği ve Gaziantep Belediye Başkanlığı yapan Mehmet Kamil Ocak; CHP'de bakanlık ve Gaziantep milletvekilliği yapan Ali İhsan Gögüş gibi dönemin önde gelen siyasetçileri akrabasıdır. Kendisinden sonraki dönemlerde, siyasetin ve devletin çeşitli kademelerinde üstün hizmetleri bulunan akrabaları da vardır. Anavatan Partisi kurucuları arasında yer alarak Gaziantep milletvekilliği ve bakanlık görevlerinde bulunan Mustafa Taşar, amcasının oğludur. Yine Türk siyasi ve fikir hayatının değerli simalarından Hasan Celal Güzel de akrabasıdır.¹⁶⁴

Ümit Özdağ, Dünder Taşer'in akrabaları arasında bulunan CHP'li siyasilere işaret ederek, siyasi görüşünün 27 Mayıs öncesi CHP'ye yakın olduğunu, hatta yakasına CHP rozeti takacak kadar ateşli bir CHP'li olduğunu, ancak darbe sürecinde Alparslan Türkeş ile yakınlaşmasıyla CHP çizgisinden uzaklaştığını ileri sürmektedir.¹⁶⁵ Ümit Özdağ'ın babası Muzaffer Özdağ ile Dünder Taşer arasında darbe sürecinden başlayan dostluğun, ilerleyen süreçte aile dostluğuna, siyasi yol arkadaşlığına dönüştüğü ve aileler arasında yakınlığın olduğu bilinmektedir. Aileyi yakından tanıyan Ümit Özdağ'ın ileri sürdüğü bu iddialar, aile mensupları tarafından kabul edilmemekle birlikte, akrabalarının arasında her

¹⁶³ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 11.

¹⁶⁴ Ş. B. Yahniçi, *Türkmen Ağası: Dünder Taşer*, [Belgesel].

¹⁶⁵ Ümit Özdağ, *Türkmen Ağası: Dünder Taşer*, [Belgesel], Oğuzcan Unus, (Prodüksiyon), Yasin Kara, (Yön. ve Düz.), Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.); Ayrıca Bkz. Ümit Özdağ, *a.g.e.*, s. 181.

ne kadar CHP ve DP'li birçok siyasetçi olsa da; Dünder Taşer'in, Türkçü, Milliyetçi, Maneviyatçı çizgisinde siyasi görüşlere sahip olduğu ifade etmişlerdir.¹⁶⁶

Dünder Taşer, ordu içinde DP aleyhine hareketliliğin arttığı 27 Mayıs öncesinde, Milli Savunma Bakanlığı Yüksek İstişare Kurulu üyeliğine atanmıştır. Bu görevi sebebiyle Tank Binbaşı rütbesiyle İslahiye'de 5. Zırhlı Tugayda görevlidir. Darbe hazırlıklarının olduğu günlerde Ankara'ya gidebilmek için hastalık bahanesiyle İskenderun'a ve ardından Adana'ya geçecektir. Buradan da kendisini Ankara Gülhane Tıp Akademisine sevk ettirmiştir. Ankara'da kalabilmek için kendi isteğiyle apandisit ameliyatı olmuştur.¹⁶⁷ Kendi değimiyle: “*Zaruret haline gelmiş olan ihtilali, millete zarar vermeyecek şekilde sevk ve idare etmek*”¹⁶⁸; “*Kötü gidişatın tabii ve mukadder neticesi*”¹⁶⁹ olarak değerlendirdiği 27 Mayıs'ı, devlet ve millet menfaatine dönüştürmek maksadıyla darbe komitesine katılmaya karar verdiğini ifade eder. Komitenin etkili isimlerinden arkadaşı KKK Personel Başkanlığı Erkân Şube Müdürü Kurmay Yarbay Suphi Karaman'ın yardımıyla buna muvaffak olur. Darbe sonrası yine Suphi Karaman'ın desteğiyle¹⁷⁰ 12 Haziran 1960 günü MBK üyeliğine seçilmiştir. 27 Mayıs gecesi Ankara'da Tank Taburu ve Zırhlı Birlikler Komutanlığını emri altına alan Dünder Taşer, tankları Ankara caddelerinde yürüterek, askeri darbenin sembol görevlerinden birini yerine getirmiştir.

Dünder Taşer'e yakınlığıyla bilinen Suphi Karaman, Orhan Erkanlı ve Alparslan Türkeş, MBK üyelerini seçen 8 kişilik kurul içerisindeyler.¹⁷¹ MBK üyeliğine seçilmesinde, darbeci komiteye girmesine referans olan arkadaşı Suphi Karaman'ın mı?; yoksa 13 Kasım tasfiyeleriyle birlikte dava ve yol arkadaşı Alparslan Türkeş'in mi?¹⁷² etkili olduğu, netlik kazanmış bir durum değildir. Buna mukabil Dünder Taşer'in, darbe sonrası sürecin ne şekilde devam ettirileceği noktasında, Alparslan Türkeş'in görüşlerine yakınlığı ve 13 Kasım'da Alparslan Türkeş ile birlikte hareket ettiği görülerek tasfiye edilmesi göz önüne alındığında; Alparslan Türkeş'in etkisi ve desteğinin daha fazla

¹⁶⁶ Ş. B. Yahnici, *Türkmen Ağası: Dünder Taşer*, [Belgesel].

¹⁶⁷ Ayhan Tuğcugil, a.g.m, s. 5.

¹⁶⁸ Dünder Taşer, “İhtilal Niçin Oldu”, *Hürriyet Yolunda*, Haz. Ali İsmet Gencer, MTTB Yayınları, Doğuş Matbaası, Ankara 1960, ss. 68-69.

¹⁶⁹ Dünder Taşer, “İhtilal ve Sonrası”, s. 12.

¹⁷⁰ Özdağ, a.g.e., s. 269.

¹⁷¹ Numan Esin, MBK üyelerini seçen kurulun, Alparslan Türkeş, Ekrem Acuner, Sezai Okan, Mucip ataklı, Suphi Karaman, Orhan Erkanlı, Orhan Kabibay, Sami Küçük Ahmet Yıldız'dan oluşan 9 kişiden oluştuğunu ve ihtilalci genç subayları temsilen kendisinden 10. Kişi olarak seçici kurul içinde yer aldığı bilgisini vermektedir. Bkz. Esin, a.g.e., s. 114.

¹⁷² Sanlı, a.g.e., s. 134.

olduğu izlenimini vermektedir. Daha önceki kısımlarda da temas edildiği üzere, MBK üyeleri arasında Dünder Taşer ile birlikte ismi açıklan Muzaffer Karan ve Fazıl Akkoyunlu üzerinde ciddi itirazlar olmuştur. İtirazların gerekçesi bu isimlerin MBK içerisinde oluşabilecek ayrışmalarda, Alparslan Türkeş'in yanında yer alabilecekleri ihtimalinin gözetilmesidir.

27 Mayıs sonrası Dünder Taşer'in soy ismiyle alakalı ilginç bir olayın yaşandığı görülmektedir. Soyadı aslında “*Taşar*” dır. Ancak ismi MBK üyeleri arasında açıklanırken soyadı sehven “*Taşer*” olarak açıklanmıştır. Sonrasında ise, ilan edildiği haliyle “*Taşer*” olarak kullanmaya devam etmiştir.

27 Mayıs'ın en gizemli simalarından biri olduğunu söylemek mümkündür. Bir dizi darbe örgütlenmesi olurken Dünder Taşer'in adı bu örgütlenmeler içinde anılmaz. Nitekim darbe öncesinde Suphi Karaman ve Orhan Erkanlı dışında diğer komitecilerle olan münasebeti bilinmemektedir. Orta dereceli bir subay olması hasebiyle yakın çevresi dışında pek tanınan birisi de değildir. Darbenin ilk günlerinde, fikirleri ve şahsiyeti bilinmeyen, merak uyandıran bir isimdir. Türk siyaseti ve halkı Dünder Taşer'in ismini, ilk kez MBK üyeliğiyle birlikte duymaya başlayacaktır.¹⁷³

27 Mayıs içerisinde yer almasını kendi açısından bazı sebeplere bağladığı görülmektedir. DP iktidarına karşı yapılmış bu askeri harekâtı, “*Darbe*” olarak tanımlamaz; harekâtın bir “*İhtilal*” olduğu görüşündedir. 27 Mayıs'ın “*Kardeşlik, barış ve sevgi hedefine yönelen, kardeş kavgasını önlemek için yapılan ve çağdaş medeniyetin imkânlarını var etmeye çalışan, hiçbir zümre ve kişinin leh ve aleyhine bir gaye taşımadığını*” ifade etmiştir.¹⁷⁴ 27 Mayıs'a giden süreçte DP iktidarının yanlış politika ve söylemlerinin etkisi olduğu kanaatindedir. Ordu içinde DP iktidarına karşı hareketlenmenin 1954 yılından beri var olduğunu, DP mensuplarından birinin meclis kürsüsünden “*Subayların yatak odasından hizmet erlerini çıkaracağız*” sözleri sarf edildiğini, bu sözün ordu mensuplarına yönelik isnat ve iftira içerdiğini söylemiştir. Başbakan Adnan Menderes'in Amerika'ya 300 milyon almak için gittiğinde eli boş dönmesinin, subaylar arasında yeniden kapitülasyonlar döneminin başlayacağı endişesi oluşturduğunu ifade etmiştir. Ordu mensuplarının ekonomik sıkıntılar çektiğine dikkat çekerek; devleti ve orduyu ilgilendiren sorunlara alt rütbedeki subayların çare arayışı içinde komutanlarına sıklıkla müracaat etmelerine rağmen, çözümsüzlüğün bir sonucu

¹⁷³ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 15.

¹⁷⁴ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 11.

olarak 27 Mayıs'ın zorunlu hale geldiği değerlendirilmesinde bulunmuştur. DP iktidarının elinde tuttuğu devlet otoritesiyle, devletin imkânlarını “*kendi adamımız*” düşüncesiyle sadece DP'lilere dağıttığını, yükselen itirazlara ise sert yöntemlere başvurarak karşılık verildiğini düşünmektedir. DP iktidarının son günlerine dair tespitlerini ve şahit olduğu hadiseleri şöyle ifade etmiştir.

“1960 da, TBMM kavgadan girilmez hale gelmiş, iktidar grubu kendini mahkeme selahiyeti ile de techiz ederek “Tahkikat Komisyonu” kanunu da çıkarınca üniversitede hadiseler patlamıştır. Bugün az çok unutulmuş olan hadiseler hatırlanmalıdır. DP Hükümet olarak şikâyetçi, meclis grubu olarak tahkikatçı, meclis ekseriyeti olarak hâkim yetkilerini ele almış, devlet düzeni ekseriyetin ferman ferma olduğu, istediği gibi hükmettiği bir biçime girmiştir.

Üniversite'nin protestosu yaylım ateşle bastırılmak istenmiş, başkaldırma Kızılay'a dökülmüş, her akşam saat 17.00 den itibaren talebe-polis mücadelesi Ankara'nın mutad hayatı haline gelmiştir.

14 Mayıs'da Ankara'da Piknik civarında yaşlı bir kadın -60 yaşlarında var- gri bir manto giymiş, siyah bir başörtü koymuş, elinde bir file; içinde bir ekmek, birkaç domates, bir demet maydanoz, kaldırımında yürürken polis çevirdi.

- *Yasak geçemezsin! dedi. İhtiyar kadın elile kapıyı göstererek,*
- *Evladım şu eve gideceğim.*
- *Yasak başka yoldan git! dedi polis.*

Hanım başka yol yok, bırak gideyim demeye kalmadı polis kadını itti ve düşürdü. Hanım toparlandı kalktı, biraz ötede duran bize (yanımda bir kurmay binbaşı vardı) parmağını uzatarak “Utanmıyorsunuz!” dedi. Polise bir şey söylemedi. Bu hitap da istimdat, ümit kırıklığı, subaylık yeminini ihtar ve her şey her şey vardı.”¹⁷⁵

27 Mayıs'ın DP iktidarının son yıllarındaki kötü gidişatının “*tabii ve mukadder neticesi*” olduğunu ifade etmiştir. Kansız, sakın, asil ve usta bir müdahaleyle, Türkiye'nin çıkmazdan kurtarıldığını düşünmektedir.¹⁷⁶ Vatansever duygularla, milliyetçi fikirlerle, hürriyeti sağlam temeller üzerine oturtmak için yapıldığı görüşündedir. Darbeye katılan subayların, dürüst ve kimseye garezleri olmayan kişiler olduğunu, hatta devirdikleri

¹⁷⁵ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 15-20.

¹⁷⁶ Dündar Taşer, “İhtilal ve Sonrası”, s. 12.

iktidarın liderlerine bile garazleri olmadığını söylemiştir.¹⁷⁷ 27 Mayıs hakkında şu değerlendirmelerde bulunduğu anlatılır.

“1960’da konuşmaması gereken, sessiz ve tarafsız kalması gereken orduyu politikacılar konuşturdular. Biz (askerler) konuşunca da, tabiatıyla herkes sustu...”

“On yıldır işlenen boş sloganlarda, herkes bir şey var sanıyordu. Ortamı onlar hazırlamışlar, rayları onlar döşemişlerdi. Biz ister istemez o raylarda yürüdük. Bu gidişe karşı olup, milli görüş ve anlayışa yaslanmak ihtiyacını duyan birkaç arkadaşla birlikte saf dışı bırakıldık.”¹⁷⁸

Ordu hakkındaki görüşlerini özetleyen şu sözleri, aynı zamanda 27 Mayıs’a iştirakini de daha açık izah eder niteliktedir.

“Ordu, tarihi ve manevi bir varlıktır. Nutuk söylemez, makale yazmaz, demeç vermez. Dilsizdir, fakat akılsız değildir. Her subay memleketin selametinden kendini mesul sayar. Zorluk, yokluk ve sıkıntı, ordu mensubunu hiçbir zaman isyana sevk etmez.”¹⁷⁹

Dündar Taşer, MBK tarafından ihdas edilen Devlet Planlama Teşkilatı, Ordu Yardımlaşma Kurumu, Ülkü ve Kültür Birliği, Holding Yatırım Şirketleri gibi müesseselerin kurulma aşamasında katkılar sunduğu görülmektedir. 27 Mayıs sonrası komisyonlarca hazırlanan kanun tasarıları, MBK üyelerinin katılımıyla düzenlenen Genel Kurul Toplantılarında görüşmeye açılarak, yapılan oylamalarla kanun haline getirmiştir. Bu genel kurul toplantılarına iştirak ederek, kanun tasarılarının müzakerelerine katılmıştır. Çıkarılan kanunların lehinde veya aleyhinde görüşler bildirmiştir. İhtiyaç hâsıl olan durumlarda kendisi de kanun tekliflerinde bulunmuştur.

MBK’nın 28 Mayıs 1960 tarihli kararnamesiyle, “4273 sayılı Subaylar Heyetine Mahsus Terfi Kanununa” 3 geçici madde eklemek suretiyle muvazzaf subayların çeşitli nedenlerle alamadıkları terfileri iade edilmiştir. Dündar Taşer, bu kanunun kapsamında 28 Mayıs 1960 tarihinden önce müstafi olan subayların da istifade edebilmesi için, MBK Başkanlığına bir kanun teklifinden bulunmuştur. Bu kanun teklifi şu şekildedir.

¹⁷⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 368.

¹⁷⁸ Ziya Nur Aksun, *Dündar Taşer’in Büyük Türkiye’si Osmanlı Devlet Anlayışı*, 14. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018, s. 17.

¹⁷⁹ Erdoğan Aslıyüce, “39 Yıl sonra Dündar Taşer”, *Dündar Taşer’i Rahmetle Anıyoruz*, Haz. Meriç Çoşkun, www.eskimeyendostlar.net, ss. 192-194, (Y.y.y., ve Y.t.y.).

“4273 sayılı Subaylar heyetine mahsus terfi Kanununa 3 muvakkat madde eklenmesine dair olan 28.5.1960 tarihli M.B.K. Kararnamesinin 1’nci maddesinin (a) fıkrası hükmünden müstaifi subayların da istifade etmesine mütedair kanun teklifini gerekçesi ile birlikte sunuyorum. Gereken işlemin yapılmasını rica ederim. Dünder Taşar”¹⁸⁰

Kanun teklifi, 9 Eylül 1960’da Milli Güvenlik Komisyonunda görüşüldükten sonra, 14 Eylül 1960 Çarşamba günü Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantısının 2. oturumunda görüşmeye açılmıştır. Teklif üzerinde yaptığı konuşmada “Efendim, iki adam var. Birisi istifa etmiş. İkisi de 55 nasıplı. İstifa etmiyenin nasbı 54 olarak tashih ediliyor. Diğerleri bundan mahrum kalıyor. Bunun munzam bir külfeti de yoktur. Kendilerinin de hakkıdır. Çünkü bu da nasbı bir seneye geriye alınan diğer arkadaşı gibi Harbiyeden mezun olmuştur. Bu itibarla kabulünü rica ederim.” sözleriyle teklifin kabulünü istemiştir. Ancak bu teklif, yapılan oylamada red edilmiştir.¹⁸¹

MBK Genel Kurul Toplantısında görüşmeye açılan “Yatırımlar (Holding) Anonim Şirketine” bazı istisna ve muafıklar verilmesine dair 86 sayılı kanunun 3’ncü maddesinin tadiline ilişkin kanun teklifinin sözcülüğünü Dünder Taşer yapmıştır. Kurula yaptığı izahatlardan sonra oya sunulan teklif kabul edilmiştir. Teklifin kabulü için kurula hitaben yaptığı izahatlardan biri şu şekildedir.

“Efendim, Türkiye’de hakiki mânasında ilk defa bir anonim şirket kuruluyor. Meselâ Koç karısını, kızını, oğlunu, damadını bir araya getirerek bir anonim şirket kuruyor. Bu öyle olmayacaktır. 5000 kişi hisse senedi almak suretiyle hakiki bir anonim şirket kurulacak ve rant 5000 hisseye tevzi edilecektir. Bu hareket Türk ekonomisinde bir inkılâptır. Patronun zenginliği fakirliği mevzuubahis değil. Hissedarlarına müsavi şartlar tanımak suretiyle ilk defa sosyal bir maksat istihdaf eden bir anonim şirket kuruluyor. Nakliyat, konserve fabrikaları, çelik halat imalâtı yapacaktır, projesini hazırladılar. Bu şirket kuruluşuna mahsus olmak üzere 200 bin liralık harcı vermiyecek ve Hazine altı milyarlık yatırımı içinde 200 bin lira zarar görecektir. Niçin? Yaşasınlar diye. Bu subay arkadaşlarımızı ürkütmiyelim. Bunlar ticaretten anlamıyorlar. Sivil ticaret erbabı bunlara daima mektup yazıyorlar. Mahvolacaksınız, yapamıyacaksınız, gelecek iktidar sizi mahvedecektir, diyorlar. Bu mektuplar devamlı gelmektedir. Bu mektuplar elimize geçmektedir. Biz bunlara korkmayın dayanın diyoruz. Bu 400 bin lira büyük bir

¹⁸⁰ MBKGKT, Birleşim:11 (14.09.1960), Oturum:1-2, C. 1, s. 49.

¹⁸¹ MBKGKT, Birleşim:11 (14.09.1960), Oturum:2, C. 1, ss. 12-13.

para değildir. Bunların halen parası yoktur. Bu 400 bin lira para bunları ürkütebilir. Sayın Yarbayım, diğer Yarbayım çok güzel söylediler. Bu muafiyetler memleketimizde çok tanınmıştır. Köylüye bu muafiyet tanındığı gibi, apartman yaptıran kimselere de 10 sene vergi muafiyeti tanınmaktadır. Bu ilk defa bu şirkete verilmiyor. Evet ilk defa vicdanlarımız sızladı. Çünkü bu bizimle ilgili gibidir. Bunu vermemiz zaruridir. Bu holding şirket halinde kuruluyor. Holding şirketi muhtelif kademelerden teşekkül eder. Sekiz lirası olan bir adam 100 lirası olan bir adamı bu şirkette kontrol eder. Bu şirkete Vehbi Koç, Yapı-Kredi Bankası, Sınai Kalkınma Bankası ve bunun müterafiki olan şirketleri bunlar kontrol edecekler. Bunun kuruluşu öyle tanzim edilmiştir. Bu şirketin sevk ve idaresi Tümsübank ve Muhabanka benzetilmeyecektir. Hususi bir kanunla, kurulmuş olan Holding Şirketinin Hare ve Damga Resmi olan 400 bin liradan muafiyeti büyük bir vicdan meselesi olarak mütalâa edilmemelidir. Bunun kabul edilmesinin faydalı olacağını arz ediyorum.”¹⁸²

DP döneminde Ankara ve İstanbul Belediyelerince çeşitli alanlarda birçok istimplâkler yapılmıştır. Ancak belediyeler istimplak bedellerinin önemli bir kısmını ödeyemediğinden, Şefik Soyuyüce tarafından halkın bu alacaklarından bir kısmının Maliye Bakanlığınca ödenmesi için bir kanun teklifi yapılmıştır. Teklifin kabul edilmesi yönünde kanaat bildiren Dündar Taşer, teklif hakkında görüşünü “İstanbul’da sakıt Hükümet Başkanı işleri tanzim etmiş, şu şöyle bu böyle olacak demiş, kesmiş atmış. İstimlâkleri belediye kendi teşebbüsü ile yapmamış, neticede borçlanmış. Hazinesin yaptığı borcu Hazine ödeyebilir demeli ve bu belediyelere külfetler tahmil edilmemeli, Hazineden verilmelidir, hibe edilmelidir ve adalet de böyle olur.”¹⁸³ sözleriyle dile getirmiştir. Mehmet Özgüneş’in alacaklı olanlar arasında bulunan zenginlerin bu ödemeler dışında tutulması önerisine, karşıt görüşünü şu sözlerle ifade etmiştir.

“Efendim; zenginlere verilmesin dendi. Zenginler de bütün hukuktan, Borçlar Kanunundan istifade ederler. Paralarını almamaları için kayıt yoktur. Alacakları için haciz koydururlar. Vatan caddesini tel örgü ile kapatırlar, oradan kimseyi geçirmezler. Kanun; peşin parası ödenmeden istimplâk yapılamaz der. Bu kanun da halen yürürlüktedir. Vatandaşlar Devletin itibarını korumak için haciz yoluna tevessül etmemişlerdir. Biz vatandaşın ihtiyacını gidermeliyiz. Zenginlere vermeyelim, fakirlere verelim, böyle bir şey olmaz. İstiyoruz ki, bütün vatandaşlar zengin olsun, böyle bir

¹⁸² MBKGKT, Birleşim:16 (04.10.1960), Oturum:1, C. 2, s. 7.

¹⁸³ MBKGKT, Birleşim:11 (14.09.1960), Oturum:1, C. 1, s. 3.

arzumuz da var. Herkesi fakirlikte müsavi kılmak on beş dakikalık bir iştir. Bu paranın İstanbul Belediyesine hibe olarak tahsisini teklif ediyorum. Çünkü taksiti ödiyecek durumda değildir.”¹⁸⁴

Teklifin görüşmeleri esnasında Kâmil Karavelioğlu'nun, kanun hakkında Maliye Bakanlığının görüşlerinin sorulmasının faydalı olacağını ifade etmesi üzerine, Dündar Taşer şu cevabı vermiştir.

“Tasarruf kanunuyla bütçede 820 milyon lira tasarruf etmemize rağmen bu sene bütçesini nasıl karşılayacağız diyen maliyecilerin samimiyetlerine nasıl inanacağız. Bunlar aldatıyorlar bizi. Bunlar tamamen kendine nüfuz temin etmek, arkadaşlara akıl vermektten ibarettir. Hatırlarsınız, burada ilk toplandığımız gün Hazine Umum Müdürü gelmiş, hiç paramız yok, hattâ maaş verecek durumda değiliz demişti. Şimdi de gümrüklerden şu kadar milyon lira temin ettim, paramız vardır diyor. Bu şartlar altında kendilerinin sözlerine bir kıymet verilmemesini teklif ediyorum.”¹⁸⁵

27 Mayıs 1960 tarihine kadar işlenmiş olan suçlar için 24 Ekim 1960 tarihinde 112 Kanun No ile “Genel Af Yasası” çıkarılmıştır. Bu yasayla kusurdan doğan suçlarla üst sınırı 5 yılı geçmeyen hürriyeti bağlayıcı cezalar hakkında takibat yapılmaması hükmü getirilmiştir. Ayrıca 5 yıldan fazla olan cezaların üçte biri oranında indirilmiştir. Ancak bu miktarın 5 yıldan aşağı olamayacağı hükme bağlanmıştır.¹⁸⁶ Dündar Taşer, kanununda kaçakçılık suçlarında belli bir miktara kadar olanların affını düzenleyen maddelerin müzakeresi sırasında kanunun sözcülüğünü üstlenenler tarafından iyi etüt edilmediğini, iki sözcü arasında dahi mutabakatın olmadığını gerekçe göstererek, bu şekilde müzakerenin mümkün olmayacağını ileri sürmüş ve kanunun tekrar komisyona gönderilmesi teklifinde bulunmuştur. Ancak kabul edilmemiştir. Ayrıca oylamanın usulüne ilişkin bazı itirazlarda da bulunmuştur.¹⁸⁷

27 Ekim 1960 tarihli ve 114 nolu kanun gereğince “Üniversiteler Öğretim Üyelerinden Bazılarının Vazifelerinden Affına ve Bazılarının Diğer Fakülte ve Yüksekokullara Nakline Dair Kanun” kabul edilmiştir. Çıkarılan bu kanuna istinaden 147 akademisyen üniversitelerden uzaklaştırılmıştır.¹⁸⁸ Dündar Taşer, kanunun görüşmeleri

¹⁸⁴ MBKGKT, Birleşim:11 (14.09.1960), Oturum:1, C. 1, s. 5.

¹⁸⁵ MBKGKT, Birleşim:11 (14.09.1960), Oturum:1, C. 1, ss. 8-9.

¹⁸⁶ T.C. Resmi Gazete, “Af Kanunu”, S. 10641, 28 Ekim 1960, ss. 2425-2426.

¹⁸⁷ MBKGKT, Birleşim:28 (26.10.1960), Oturum:1, C. 2, ss. 3-35.

¹⁸⁸ T.C. Resmi Gazete, “Üniversiteler Öğretim Üyelerinden Bazılarının Vazifelerinden Affına ve Bazılarının Diğer Fakülte ve Yüksek Okullara Nakline Dair Kanun”, S. 10641, 28 Ekim 1960, ss. 2426-2432.

sırasında Profesör ve Doçent kadrolarında bulunan öğretin görevlilerine maaşları nisbetinde tazminat ödenmesinin doğru olmayacağını, bu durumda az maaş alanların az tazminat, çok maaş alanların çok tazminat alacağını ifade etmiştir.¹⁸⁹ Akademisyenlerin tasfiyesi, 27 Mayıs'ı savunan akademisyenlerde olduğu kadar, öğrenci cemiyetlerinde de rahatsızlığa neden olmuştur. MBK olası öğrenci hareketlerinin önünü almak için Dündar Taşer'i öğrenci dernekleriyle konuşmak üzere görevlendirmiştir.¹⁹⁰

Memleketin tabii, beşeri ve iktisadi her türlü kaynak ve imkânlarını tam bir şekilde tesbit ederek, takip edilecek iktisadi ve sosyal politikayı ve hedefleri tayinde Hükümete yardımcı olmak amacıyla 30 Eylül 1960'da 91 sayılı kanunla Başbakanlığa bağlı Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur.¹⁹¹ Teşkilatın kuruluş çalışmalarını Devlet Bakanı Şefik İnan ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı Genel Sekreteri Kurmay Albay Şinasi Orel yürütmüşlerdir. Hazırlanan tasarı ilk olarak MBK İktisat Komisyonuna getirilmiştir. Burada yapılan görüşmelerde Dündar Taşer komisyon üyesi olarak planlanan örgütün yapısının daha da güçlendirilmesi teklifinde bulunmuştur. Teklife Cemal Madanoğlu tarafından itiraz geliştirilmesi üzerine, Dündar Taşer ile Cemal Madanoğlu arasında sert tartışmalar yaşanmıştır.¹⁹²

Dündar Taşer, DPT hakkında kanunun tasarısı MBK Genel Kurul Toplantısında ele alındığı sırada, tasarının 2. Maddesinin (a) fıkrasında yer alan “*DPT, memleketin tabii, beşeri, ve iktisadi her türlü kaynak ve imkanlarını tam bir şekilde tespit ederek takip edilecek iktisadi ve sosyal politikayı ve hedefleri tayinde hükümete yardımcı olmakla yükümlüdür.*”¹⁹³ ifadesine karşı çıkmıştır. Ayrıca daha önce iktisat komisyonuna verilen tadil teklifinin de okunması istemiştir. DPT'nin yardımcı bir kurum olarak değil; hedefleri tayin edecek bir kurul olarak teşkilatlanmasında ısrar etmiştir. DPT'nin müstakil bir teşkilat olması gerektiğini: “*Efendim, arkadaşlar endişe ettiler. Şûrayı Devlet de böyle müstakil bir teşkilâttır. Temyiz Mahkemesi de böyle müstakil bir teşkilâttır. Bu teşkilâtın da böyle olması lâzımdır. Bakanların insanların ekmeğine müdahale hakkını kesmemiz lâzımdır. Bir sabık Bakan, ‘efendiler siz istediniz ben de yaptım’ dedi. Onun için katı yetkili olması zaruridir.*” ifadeleriyle savunmuştur.¹⁹⁴ Dündar Taşer'in teklifine, MBK

¹⁸⁹ MBKGKT, Birleşim:28 (26.10.1960), Oturum:2, C. 2, ss. 35-64.

¹⁹⁰ Sanlı, *a.g.e.*, s. 181.

¹⁹¹ *T.C. Resmi Gazete*, “Devlet Planlama Teşkilatının Kurulması Hakkında Kanun”, S. 10621, 5 Ekim 1960, ss. 2274-2276.

¹⁹² Özdağ, *a.g.e.*, s. 294.

¹⁹³ *T.C. Resmi Gazete*, “Devlet Planlama Teşkilatının Kurulması Hakkında Kanun”, S. 10621, 5 Ekim 1960, s. 2274.

¹⁹⁴ MBKGKT, Birleşim:15 (30.09.1960), Oturum:1, C. 1. s. 9.

üyelerinden Şinasi Orel, Selahattin Özgür ve Emanullah Çelebi karşı çıkarken; Şefik Soyuyüce, Mehmet Özgüneş ve Ahmet Yıldız destek olmuşlardır.¹⁹⁵ Neticede DPT, Başbakanlığa bağlı bir kurum olarak kurulması kabul edilmiştir.

13 Kasım harekâtı öncesinde katıldığı son MBK Genel Kurul Toplantısı, 09 Ekim 1960 tarihinde olmuştur. Atatürk'ün ölüm yıldönümü münasebetiyle Muzaffer Özdağ'ın yaptığı konuşma ve emekliye ayrılan subaylardan isteyenlerin öğretmenliğe alınması hakkında kanun teklifine ilişkin görüşmelerin yapıldığı toplantıda, usule dair bazı itirazlar getirirse de tekliflerin esasına ilişkin müzakerelerde öne çıkan bir görüş bildirmemiştir.¹⁹⁶

Dündar Taşer İktisat Komisyonu üyesi olarak, komisyonun kanun tasarıları için hazırlamış olduğu raporlara katkılar sunarak imza etmiştir. Başbakanlığın 23 Eylül 1960 tarih ve 71-1276/2281 sayılı yazılarına ekli olarak MBK'ya sunulan ve Güvenlik Komisyonunda bazı değişikliklerle kabul edilip İktisat Komisyonuna sevk olunan Ulaştırma Bakanlığı Yüksek İstişare Kurulu'nun teşkiline dair kanun teklifi için İktisat Komisyonunca hazırlanan 13 Ekim 1960 tarihli 1/94 Esas ve 71 Karar Nolu raporda;¹⁹⁷ Yatırımlar (Holding) Anonim Şirketine bazı istisna ve muafıklar verilmesine dair 86 sayılı Kanunun 3'ncü maddesinin tadiline ilişkin kanun teklifi için İktisat Komisyonunca hazırlanan, 04 Eylül 1960 tarihli 2/64 Esas ve 62 Karar Nolu raporda;¹⁹⁸ 4936 sayılı Üniversiteler Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve kanuna bazı maddeler eklenmesini içeren teklif hakkında İktisat Komisyonunca hazırlanan 24 Eylül 1960 tarihli 2/10 Esas ve 83 Karar nolu raporda;¹⁹⁹ 1960 mali yılı Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı (A/1) işaretli cetvele Devlet Planlama Teşkilatı bütçesinin ilavesi hakkında hazırlanıp, Bakanlar Kurulunca MBK'ya arzı kararlaştırılan ve Başbakanlığın 24 Ekim 1960 tarihli ve 71-1305/2603 sayılı tezkeresiyle İktisat Komisyonuna gönderilen teklife ilişkin İktisat Komisyonunca hazırlanan 25 Ekim 1960 tarihli 1/124 Esas ve 84 Karar Nolu raporda²⁰⁰ ve Emekli Sandığı Kanununa Ek-42 sayılı Kanuna 1 madde eklenmesi ve kanunun geçici 2'nci maddesine 1 fıkra eklenmesi hakkındaki kanun teklifine ilişkin İktisat Komisyonunca hazırlanan 07 Kasım 1960 tarihli 2/74- /116 Esas ve 100 Karar Nolu raporda;²⁰¹ diğer komisyon üyeleri ile birlikte, Dündar Taşer'in de imzası

¹⁹⁵ Özdağ, *a.g.e.*, s. 296.

¹⁹⁶ MBKGKT, Birleşim:34 (09.11.1960), Oturum:1, C. 3.

¹⁹⁷ MBKGKT, Birleşim:23 (13.10.1960), Oturum:1, C. 2.

¹⁹⁸ MBKGKT, Birleşim:16 (04.10.1960), Oturum:1, C. 2.

¹⁹⁹ MBKGKT, Birleşim:28 (26.10.1960), Oturum:1-2, C. 2, s. 78.

²⁰⁰ MBKGKT, Birleşim:28 (26.10.1960), Oturum:1-2, C. 2, ss. 101-102.

²⁰¹ MBKGKT, Birleşim:33 (08.11.1960), Oturum:1, C. 3.

bulunmaktadır. Ayrıca bu tasarılarından bir kısmının kanunlaşması aşamasında, MBK Genel Kurul Görüşmelerine de katılmıştır.

2.3. 13 KASIM 1960 14'LERİN TASFİYESİNDEKİ DURUMU

MBK üyeleri arasında 27 Mayıs sonrası sürecin nasıl yönetileceği hakkında fikir birliği yoktur. Komite içerisinde Cemal Gürsel liderliğinde ve Cemal Madanoğlu'nun etkili olduğu grup, seçimlerin kısa sürede yapılarak devlet yönetiminin sivillere bırakılmasını savunmaktaydı. Dündar Taşer, Cemal Madanoğlu'nun "*Kardeşim koca bir devlet biz bunu anlayamayız. Tümen değil, Kolordu değil ki bir yerde toplayıp göresin. Edirneden Kars'a kadar memleket Valisi var, Mal müdürü var, Noteri var verelim birine kurtulalım bu deritten*" dediğini anlatır.²⁰² Bu görüş, iktidarın CHP'ye devredileceği şeklinde yorumlanmıştır.²⁰³ Ayrıca 27 Mayıs'ın herhangi bir zümreyi alaşağı ederek başka bir zümreyi iktidara taşımak için yapılmadığı amacından hareketle; 27 Mayıs'ı ortaya çıkaran sebeplerin ortadan kaldırılmadan, ülke yönetiminin sivillere bırakılamayacağı eleştirilerine muhatap olacaktır.²⁰⁴

Alparslan Türkeş'in liderliğinde birleşen komite üyeleri ise ülkenin kalkınma hamlesini hızla tamamlaması gerektiğini, oy kaygısına düşen politikacılar tarafından bunun gerçekleştirilmesinin mümkün olmayacağı görüşündedir.²⁰⁵ Alparslan Türkeş grubu, hızla yapılması gereken reformlar arasında toprak reformunu, sağlık reformunu, eğitim reformunu, sosyal yardımlaşma reformunu ve din reformunu ön plana çıkarmıştır. Ayrıca bu gruba göre iş seferberliğine gidilmeli, ağır sanayinin kurulması için çalışılmalı, atom enerjisi için çalışmalar başlatılmalıdır. Milli Savunma yeniden örgütlenmelidir. Ordunun eğitimi ve vurucu gücü artırılmalıdır. Kuvvet Komutanlıkları kaldırılmalı ve Genelkurmay Başkanlığı yeniden yapılandırılarak, kuvvetler doğrudan doğruya buradan idare edilmelidir. Ülkenin ataletten kurtulabilmesi için "*bir sıçrama yapma*" gerektiğine inanan Türkeş ve arkadaşları, bu işi ancak MBK gibi her şeye hâkim olan bir hükümet ve

²⁰² Dündar Taşer, "İhtilal ve Sonrası", s. 12.

²⁰³ Komite içerisinde yaşanan bir tartışmada, DP'yi devirdiklerini ve iktidarı artık İsmet Paşa'ya devredip kenara çekilmeyi teklif eden bir Paşa'ya, Alparslan Türkeş grubuna yakın bir yüzbaşı şu karşılığı verecektir. "*Şunu bilin ki, biz İsmet Paşa'nın kiralık askerleri değiliz ve olmayacağız. İhtilal, İsmet Paşa'ya iktidara getirmek için yapılmamıştır... MBK iktidarının gerçek sahibi Türk ordusudur, biz onun temsilcileriyiz. İktidarı zamanı gelince yapılacak seçimleri kazanana devrederiz; önce devrimler yapılacak sonra da seçimler.*" Bkz. Özçelik, Güneş, a.g.m., s. 277.

²⁰⁴ Ahmet Er, *Hatıralarım ve Hayatım*, Pamuk Yayınları, İstanbul, 2007, ss. 85-86.

²⁰⁵ Ferit Salim Sanlı, "13 Kasım 1960 Tasfiyesine Giden Süreçte Alparslan Türkeş ve Milli Birlik Komitesi İçinde İhtilaf", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Y. 14, S. 27, Bahar 2018, ss. 213-249.

meclisle, bir süre daha iş başında kalmakla mümkün olabileceğini ve dahi bu şekilde verimli sonuçlar alınabileceğini düşünmekteydiler.²⁰⁶

Bu fikir ayrılıkları süreç içerisinde MBK'nin 14'ler ve 23'ler²⁰⁷ olmak üzere iki ana gruba ayrılmasına sebep olmuştur. Sürecin ne şekilde devam ettirileceği noktasında uzlaşımın sağlanamaması, tarafları kendi görüş istikametleri doğrultusunda "*İhtilal Kardeşliğini*" de bozacak bazı girişimlere yönelmiştir. Neticede taraflar, karşısında yer alan grubu MBK'den tasfiye ederek, 27 Mayıs sonrası oluşan düzenin dışına çıkarmağa girişecektir.²⁰⁸ Dündar Taşer, MBK içerisinde oluşan bu gruplaşmada, Alparslan Türkeş liderliğinde oluşan 14'ler grubu içerisinde yer almıştır.²⁰⁹ Orhan Kabibay, Orhan Erkanlı, Ahmet Er, Muzaffer Özdağ, Numan Esin, Fazıl Akkoyunlu, Rıfat Baykal, Muzaffer Karan, İrfan Solmazer, Mustafa Kaplan, Münir Köseoğlu, Şefik Soyuyüce ise 14'ler içerisinde yer alan diğer komite üyeleridir. 14'ler aralarında her ne kadar eski dostluklar varsa da ileride de temas edileceği üzere fikir bütünlüğü içinde oluşan bir grup değildir. MBK içerisinde zamanla oluşan fikir ayrılıklarının ortaya çıkardığı bir kısmı gönüllü, bir kısmı da zorunluluk gereği oluşan birliktelik²¹⁰ olduğu görülmektedir. Tasfiyelerin Alparslan Türkeş, Orhan Kabibay, Orhan Erkanlı gibi 14'lerin ileri gelenlerine yakınlığı görülen isimlerin eklenerek belirlendiği anlaşılmaktadır.²¹¹

Dündar Taşer MBK içindeki bu ayrışmayı, 27 Mayıs'ın "*asıl gayeden sapması*" olarak değerlendirir. Kendilerini tasfiye eden 23'ler grubunun, İsmet İnönü'ye hizmet ettiği düşüncesindedir. Onların "*İsmet İnönü on yıl muhalefette çalıştı, devleti idare etmeye hakkı yok mu?*" düşüncesiyle hareket ettiklerini söyler. Bu düşüncenin kendine güvensizlik, milleti tanımama ve acizlik ürünü olduğu savunmuştur. Mensubu olduğu 14'ler grubunun "*Memleketi idare etme hakkı yalnız saltanatlarda bahsi mevzudur. Bir Cumhuriyette böyle bir haktan bahsedilemez, ancak böyle bir vazife mevcuttur ve onu da millet verir.*" düşüncesinde olduğunu belirtir. Bu düşüncenin temelinde gerçekçilik, kendine güven, milleti tanıma ve milli iktidar fikri yatmakta olduğunu ifade etmiştir. 14'ler ve 23'ler'in dışında oluşan grubu ise, "*komite dışı kalan müessirler*" olarak adlandırır. Bunların hakları yenildiği düşüncesiyle hareket ettiklerini, kendilerine verilen

²⁰⁶ Börklüoğlu, a.g.m, s. 23.

²⁰⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 152.

²⁰⁸ Sanlı, "13 Kasım 1960 Tasfiyesine Giden Süreçte ...", s. 242.

²⁰⁹ D. Yahnici, a.g.m., s. 40.

²¹⁰ Özdağ, a.g.e., s. 342.

²¹¹ Erkanlı, a.g.e., s. 154.

yetkileri küçümseyerek, hakları olan payeyi almak için fırsat arayan “hasetçiler” olduğunu ifade eder.²¹²

MBK içinde oluşan bu iki grup arasındaki rekabet, 1960 Eylül’ünde iyice artmıştır.²¹³ Taraflar bir diğerinin kendisine darbe yapacağı endişesiyle kışlalarda kendi ihtiyatlarını oluşturmaya başlamışlardır.²¹⁴ MBK içinde rekabetin gözle görülür hale geldiği bu ortamda, Cemal Gürsel komite içinde Kurucu Meclis oluşturma düşüncesindedir. Ancak bu fikre 14’ler içinde yer alan Dündar Taşer, Orhan Kabibay ve Muzaffer Özdağ karşı çıkmışlardır.²¹⁵ Dündar Taşer, Kurucu Meclis fikrine “*Ne gerek var kurucu Meclis’e MBK yetmiyor mu*”²¹⁶ sözleriyle karşı çıktığı ifade edilir. Bu aşamada her iki grup da karşısına yer alan grubu MBK’den tasfiye etme düşüncesindedir. Alparslan Türkeş, MBK’de tasfiyeler yaparak bazı üyelerin yurt dışına sürülmesi görüşündedir. 14’ler grubunda MBK’nin her şartta birlikteliğini sağlama adına bu fikre karşı çıkanlar olmuştur.²¹⁷ Alparslan Türkeş, Dündar Taşer, İrfan Solmazer, Numan Esin, Ahmet Er, Mustafa Kaplan, Rıfat Baykal, Fazıl Akkoyunlu ve o günlerde 14’lere yakın gözükten tarafsızlardan Kamil Karavelioğlu, Muzaffer Özdağ’ın evinde 3 Kasım’da toplanarak komitede yapılacak tasfiyeyi görüşeceklerdir. Toplantıda 5 üyenin yurt dışına yollanarak hemen tasfiyeye gidilmesi, tasfiyenin geçici anayasaya uygun olması gerektiği de gözetilerek 10 Kasım’da yapılması kararı alınır. Ancak alınan kararı uygulamaya yönelik somut bir adım atmamışlardır. Buna mukabil Kamil Karavelioğlu’nun toplantıda konuşulanları karşı tarafa anlatması üzerine, Cemal Madanoğlu grubu harekete geçecektir. 11 Kasım’da Ankara Merkez Komutanlığında Cemal Madanoğlu, Sezai Okan, Haydar Tunçkanat, Osman Köksal, Mucip Ataklı ve Emanullah Çelebi, karşı tasfiye listesi oluşturmak üzere toplanacak ve 20 kişilik bir tasfiye listesi²¹⁸ oluşturacaklardır. Ancak böyle bir tasfiyenin, azınlığın çoğunluğu tasfiyesi gibi görüleceği düşünülerek, Suphi Karaman, Kadri Kaplan, Muzaffer Yurdakuler, Mehmet Özgüneş, Kamil

²¹² Dündar Taşer, *Mesele*, s. 152.

²¹³ Seyhan, *a.g.e.*, s. 116.

²¹⁴ Özçelik, Güneş, *a.g.m.*, s. 278.

²¹⁵ Özdağ, *a.g.e.*, s. 362.

²¹⁶ Sanlı, *a.g.e.*, s. 165.

²¹⁷ Esin, *a.g.e.*, s. 165.

²¹⁸ Tasfiyeler için hazırlanan 20 kişilik isim listesinin İsmet İnönü’ye götürüldüğü ve İsmet İnönü’nün “*Tasfiye edilenler çoğunluk olmamalı. Azınlığın çoğunluğu tasfiye etmesi doğru olmaz. Bu sayıyı azaltın*” tavsiyesine uyularak listeden bazı isimlerin listeden çıkarılmıştır. Numan Esin, 14’lerin karşıt olan grubun ilk etapta, MBK’den tasfiye edilecek isimlerin belirlemek üzere Haydar Tunçkanat, Suphi Gürsoytrak ve Refet Aksoyulu’dan oluşan bir komisyon kurduklarını ve bu komisyonun Alparslan Türkeş, Dündar Taşer, Orhan Kabibay, Orhan Erkanlı, İrfan Solmazer, Numan Esin, Rıfat Baykal, Muzaffer Özdağ’dan oluşan 8 kişilik tasfiye listesi hazırladığı bilgisini vermektedir. Bkz. Esin, *a.g.e.*, ss. 177-178.

Karavelioğlu, Selahattin Özgür ve Ahmet Yıldız listeden çıkarılmışlardır. Cemal Madanoğlu, İstanbul'da bulunan Cemal Gürsel'in yanına giderek, 13 Kasım'da tasfiye harekâtını yapacaklarını iletir. Cemal Gürsel, tasfiye harekâtının 13 Kasım'a yetişmeyeceğini, gelecek pazar gününün beklenmesini teklif eder. Cemal Madanoğlu harekâtın hemen yapılmasını, aksi takdirde Alparslan Türkeş grubunun kendilerinden önce harekete geçeceğine Cemal Gürsel'i ikna eder. Ankara'da Meclis Muhafaza Taburu ve Tank Taburu Alparslan Türkeş grubunun elindedir. Alparslan Türkeş grubunun dezavantajlı hale getiren durum ise Ankara da birçok birliğin, Cemal Madanoğlu'na bağlı olmasıdır.²¹⁹

13 Kasım gecesini MBK'den tasfiye edilen 14 komite üyesine, Cemal Gürsel imzalı bir mektup gönderilerek MBK üyeliğinden alındıkları tebliğ edilir. Mektupta, MBK'nin fesih edildiği, başarmış oldukları yüksek hizmete layık olarak kendilerine dış görevler verileceği, şahsi ve memleket menfaati için evlerinden çıkmamaları ve ziyaretçi kabul etmemeleri gerektiği, aksi halde haklarında 6 ve 25 kanun hükümlerinin uygulanacağı, 13 Kasım 1960 tarihi itibarıyla emekliye sevk edildikleri bildirilmiştir.²²⁰

Dündar Taşer, 13 Kasım öncesi olası bir harekâtı önlemek için geceleri Etimesgut'taki Zırhlı Tümen Komutanlığında kalmaktadır. 13 Kasım harekâtının o gece bir taksi bulamadığı için gerçekleştiğini ifade ederek; 13 Kasım gecesini "*Gece geç saatlere kadar Kızılay'daki Picnik isimli bir kafeteryada oturup sohbet ettik. Kritik günler olduğu için geceleri Etimesgut'taki Zırhlı Tümen'de yatıyordum. Atatürk Bulvarında bir saate yakın taksi bekledim, hiç araba geçmeyince mecburen Kavaklıdere'deki evime yürüyerek gidip yattım. 2 saat geçmeden gözaltına alındım. Tümenin başında olsa idim darbeyi yapamazlardı*" şeklinde anlatmıştır.²²¹

13 Kasım gecesini yaşananlarla ilgili harekât haberini alan Dündar Taşer, Muzaffer Özdağ, Muzaffer Yurdakuler ve Kadri Kaplan'ın, Cemal Gürsel ile görüşmek üzere köşke gitmek istedikleri; ancak Muzaffer Yurdakuler'in köşke çıkamayacakları uyarısı üzerine bunun mümkün olmadığı, akabinde TBMM binasına gitmeye karar verdikleri; 14'lerin elinde olan Meclis Muhafız Taburunun 12 Kasım'ı, 13 Kasım'a bağlayan gece havacılar tarafından ele geçirildiği için de Dündar Taşer ve Muzaffer Özdağ'ın meclise girme istekleri bir havacı albay tarafından engellendiği; bir süre sonra merkez komutanlığından

²¹⁹ Özdağ, *a.g.e.*, ss. 362; 370-372.

²²⁰ Er, *a.g.e.*, s. 117.

²²¹ Metin, *a.g.e.*, s. 264.

gelen askeri birliğin Dünder Taşer, Muzaffer Özdağ, Muzaffer Yurdakuler, Kadri Kaplan'ı gözaltına alarak Merkez Komutanlığına götürüldükleri ve buradan da Mürted Hava Üssüne nakledildikleri; daha sonra ise diğer tasfiye edilen MBK üyelerinin de buraya getirildikleri yönünde anlatı ve tespitler de mevcuttur.²²²

13 Kasım gecesi mecliste gözaltına alındığında ilginç bir olay yaşanmıştır. Dünder Taşer meclise geldiğinde burada bazı asker ve subaylar onun etrafını sarmıştır. Kendisi otururken askerler ayakta bekler ve bu sırada silahını çeker. Karşısında bulunan askerlere hazır olun talimatı verir. Askerlerin hepsi hemen hazır ola geçerler. “*Ben bunlardan birini vurayım*” diye içinden geçirir. “*Acaba hangisini vurayım*” diye karşısında duran askerleri süzerken yüzünde ben olan bir askeri gözüne kestir. “*Ben bunu vurayım*” diye düşünür. Bu askere hitaben “*Doğru dürüst dursana lan*” diye kızar. Asker irkilir ve “*Efendim*” diyerek hazır ol pozisyonuna geçer. Daha sonra elindeki silahını pencereden dışarı atar ve “*Oğlum bana bir kahve söyle*” diyerek olayı kapatır. İskender Öksüz anlattığı bu olay, bir yönüyle Dünder Taşer ve arkadaşlarının gözaltına alınırken direnmemelerinin sebebinin, ordu içinde olası bir çatışmaya meydan vermemek olduğunu göstermektedir.²²³

Büyük kısmı Mürted Hava Üssünde muhafaza altına alınan 14'ler, ayrı ayrı odalarda tutulmuşlardır. Burada kaldıkları 3-4 günlük süre zarfında sert ve yakışsız denebilecek muamelelere de maruz kalmışlar, birbiriyle görüşmeleri engellenerek ayrı ayrı odalarda tutulmuşlardır.²²⁴ Dünder Taşer ile Numan Esin bitişik odalarda kalmışlardır. İki arkadaşın oda penceresinden konuşmaları, pencereleri kapatılarak engellenmiştir.²²⁵

13 Kasım 1960 sabahı MBK üyelerinden bazı isimlerin üyeliklerinin düşürüldüğü ve yeni üyelere oluşan MBK'nin yeniden ihdas edildiği ilan olunarak yeni üyelerin adları kamuoyuna açıklanmıştır. Mürted Hava Üssünde gözetim altında tutulan 14'ler, yurtdışı tayinleri çıkarılana kadar burada tutulmuşlardır. 13 Kasım tasfiye harekâtıyla MBK üyelikleri düşürülen 14'ler, her biri kıdem durumuna bakılmaksızın en üst dereceden emekli edilmek suretiyle yurtdışı görevlere atanmışlardır. Sürgün kabul edilen bu atama kararına göre; Alparslan Türkeş Yeni Delhi'ye, Dünder Taşer Rabat'a, Orhan

²²² Özdağ, *a.g.e.*, s. 374; Çatak, *a.g.e.*, s. 37.

²²³ İskender Öksüz, *Türkmen Ağası: Dünder Taşer*, [Belgesel], Oğuzcan Unus, (Prodüksiyon), Yasin Kara, (Yön. ve Düz.), Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.).

²²⁴ Erkanlı, *a.g.e.*, s. 178; Er, *a.g.e.*, ss. 122-123; Seyhan, *a.g.e.*, s. 119.

²²⁵ Esin, *a.g.e.*, s. 174.

Kabibay Ottawa'ya, Münir Köseoğlu Stockholm'e, Orhan Erkanlı Mexico City'ye, Mustafa Kaplan Lizbon'a, Muzaffer Karan Oslo'ya, Şefik Soyuyüce Kopenhag'a, Fazıl Akkoyunlu Kabil'e, Rifat Baykal Tel Aviv'e, Numan Esin Madrid'e, İrfan Solmazer Lahey'e, Muzaffer Özdağ Tokyo'ya, Ahmet Er ise Trablus'a tayin edilmişlerdir.²²⁶

14'lerin tasfiyesi 27 Mayıs sonrası kabul edilen 1 Numaralı Geçici Anayasa hükümlerine aykırı bir şekilde yapılmıştır. Devlet Başkanı Cemal Gürsel'in tek başına her hangi bir komite üyesini azil yetkisi yoktur. MBK üyeleri sadece şeref ve haysiyeti ihlal suçlarını işledikleri takdirde, komite tam sayısının 7/6'sının katılımıyla yapılacak toplantıda, üyelerin 5/4'ünün alacağı çoğunluk kararına istinaden komiteden çıkarılabileceği hükmü kabul edilmişti. 13 Kasım harekâtı bu yönüyle "yeni bir ihtilal" olarak görülmüştür. Ayrıca 14'lerin iki yıl süreyle Türkiye'ye girişleri de yasaklanmıştır.²²⁷

Dündar Taşer'in 13 Kasım harekâtına doğru, artık Alparslan Türkeş'e daha yakın durduğu anlaşılmaktadır.²²⁸ Zira bazı resmi ve özel toplantılara birlikte katıldıkları görülmektedir.²²⁹ Alparslan Türkeş'in müsteşarlık görevinden ayrıldığı günlerde, olumsuz bir hadiseye mahal vermemek için, yurt gezilerini hastalık bahanesiyle iptal ederek onun yanında bulunmuştur.²³⁰ Dündar Taşer'in tasfiye listesine alınmasında, Alparslan Türkeş ile yakınlaşmasının etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Statükocuların, reformculara galip geldiği²³¹ 13 Kasım harekâtının yapılma nedenleri bakıldığında; MBK üyelerinin güçlü isimlerinden önemli bir kısmının İsmet İnönü'yü yeniden iktidara getirmek istemesinin etkili olduğu görülmektedir. Bunun yanında, CHP ve sol siyasetin darbe sürecinden azami ölçüde faydalanmak niyetiyle MBK üyeleri içindeki siyasi fikir ve devlet yönetme kabiliyetinden yoksun kişilere tesir edebilmesi, MBK üyelerinin bir bölümünün siyasi ülkü ve içtimai gayeden yoksun oluşları ve dahi İsmet İnönü'ye yakın bu komite üyelerine tabii senatörlük vaat edilmiş olması, sorumluluktan kaçınma ve kişisel menfaat teminine yönelme halinin, 13 Kasım

²²⁶ Sanlı, "13 Kasım 1960 Tasfiyesine Giden Süreçte...", s. 243.

²²⁷ Seyhan, *a.g.e.*, s. 118.

²²⁸ Numan Esin, 13 Kasım tasfiyeleri öncesi birbirine yakınlığı olan birlikte hareket eden 14'ler grubunun çekirdeğinin Alparslan Türkeş, Orhan Kabibay, Orhan Erkanlı, Dündar Taşer, Muzaffer Özdağ, Mustafa Kaplan, İrfan Solmazer, Rifat Baykal, Ahmet Er ve kendisinden oluştuğu bilgisini vermektedir. Şefik Soyuyüce, Muzaffer Karan ve Münir Köseoğlu'nun ise 14'ler ile olan ilişkisinin tam belirgin olmadığını söyler. Fazıl Akkoyunlu hakkında ise bilgi vermemiştir. Bkz. Esin, *a.g.e.*, s. 119.

²²⁹ Aydemir Balkan, *Tanıdığım Eşsiz İnsanlar*, Tarihçi Kitabevi Yayınları, İstanbul 2017, ss. 129-130.

²³⁰ Sanlı, *a.g.e.*, s. 162.

²³¹ Seyhan, *a.g.e.*, s. 118.

harekâtının yapılmasında etkili olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca MBK içindeki Alparslan Türkeş liderliğindeki Türkçü-Milliyetçi gruba yönelik, “*İrkçı-Turancı*” suçlamaları yöneltmek suretiyle yabancı kuvvetlerin desteğinin alması, 13 Kasım harekâtında etkili olan güç odaklarının çeşitliliği göstermesi bakımından manidar görülebilir.

Dündar Taşer “*İhtilal zalim olmuştur*” değerlendirmesini yaparak²³² 13 Kasım’ın Talat Aydemir ve benzerlerinin “*hasedi*”, Cemal Madanoğlu ve benzerlerinin “*aczi*”, İsmet İnönü’nün “*ihirası*” ile birleşerek meydana geldiği ifade etmiştir. “*Fesat hareketi*” olarak gördüğü 13 Kasım’ın, 27 Mayıs’ın gayelerini de boğduğunu savunmuştur. Bu düşünceden hareketle, 27 Mayıs ile 13 Kasım arasında şu kıyaslamayı yapmıştır.

“*Bu yeni bir harekettir, eskisinin umdeleri ile alakası yoktur. Yönü başka, yönetimi başka, iktidarın terkihi ve tertibi başkadır. 27 Mayıs partilere kapalıdır. 13 Kasım’ın hükümeti partili bakanlar kullanır. 27 Mayıs meclisi subaydır. 13 Kasım meclisi tek partilidir. 27 Mayıs millet yararınadır. 13 Kasım CHP yararınadır. 27 Mayıs ak’dır 13 Kasım kara’dır.*”²³³

13 Kasım harekâtını yapan 23’lerin, 27 Mayıs’ta milli bir gaye etrafında birleşen arkadaşlarına ihanet ettiğini,²³⁴ düşünce ve tasavvurlarını İsmet İnönü ile birlikte yaptıklarını,²³⁵ Cemal Gürsel’i “*Seni Türkeş ve arkadaşları öldürecek*” diyerek korkuttuklarını, İsmet İnönü’ye gidip “*Arkadaşlarımız seçimi geri bırakmayı düşünüyorlar ama çare*” diyerek yardım istediklerini, sonrasında ise tabii senatörlük karşılığında iyi bir tefeci misali, 27 Mayıs’ı CHP’ye sattıklarını söylemiştir.²³⁶

27 Mayıs askeri darbesinde birlikte yola çıktığı arkadaşlarına çok güvendiği görülmektedir. 13 Kasım öncesi, kendilerine yönelik yapılması planlanan tasfiye hareketine karşı yapılan uyarılara, “*Karşımdakilerde benim gibi subaydır.*” karşılığını vermekteydi. Arkadaşlarının askerlik şerefini çiğneyerek “*ihtilal yeminini*” bozacaklarını düşünmemiştir. Harekât öncesi elinde güç olmasına rağmen onlara karşı kullanmadığı anlatılır.²³⁷ MBK’daki arkadaşlarının 14’lerin gelecekteki durumları hakkında yaptıkları

²³² Metin, *a.g.e.*, s. 287.

²³³ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 15-16.

²³⁴ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 114.

²³⁵ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 152.

²³⁶ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 240, 241.

²³⁷ Ergun Göze, “Vah Dostum Vah”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 15.

yorumlara, “*Bu onların ne hakkıdır ne de haddidir. Binbaşı Dünder kendi hakkındaki kararı kendisi verir.*”²³⁸ karşılığını vermiştir. Yine Asuman Taşer’den nakille; Ankara Palas Otelde 12 Kasım gecesi saat ikiye kadar, Asuman Taşer’in halasının oğlu CHP ileri gelenlerinden Ali İhsan Göğüş’ün, Dünder Taşer’i 14’ler grubundaki arkadaşlarından ayrılmağa ikna etmeye çalıştığı; böylelikle sürgünden kurtulabileceği teklif ve ısrarına, olumsuz cevap verdiği anlatılır.²³⁹ Sabah saat:09:00’da başlayıp gece saat:02:00’a kadar devam ettiği ifade edilen bu uzun ikna görüşmesinde, Ali İhsan Göğüş’ün, MBK’den tasfiye edilecek kişilerin isimlerini de söyleyerek, CHP’den adaylık teklifinde dahi bulunduğu nakledilir.²⁴⁰

Numan Esin, bu görüşmeyle alakalı farklı bir anekdot paylaşır. 13 Kasım gecesi meclise geldiğinde Dünder Taşer ile görüştüğünü, meclis lobisinde gerçekleşen bu görüşmede Dünder Taşer’in yanında akrabası CHP Gaziantep milletvekili Ali İhsan Göğüş ve Sabahattin Selek’in de olduğu söyler. Ali İhsan Göğüş ve Sabahattin Selek’in Dünder Taşer’i uyarmak için geldiklerini; ancak Dünder Taşer’in ikna ve uyarıları dikkate almayarak gelenleri terslediğini anlatır.²⁴¹

14’lerden ayrılmağa ikna edilememesi üzerine, yakın bir akrabasının, Asuman Taşer’in adını kullanarak, MBK üyesi Kurmay Albay Osman Köksal’a mektup gönderdiği bilinmektedir.²⁴² Mektupta Dünder Taşer’in tayin yerinin, yüksek tahsil yapabilmek adına mümkünse bir Avrupa ülkesi olması ricasında bulunulmuştur. Asuman Taşer’in ağzından kaleme alınan 12 Kasım 1960 tarihli bu mektup aynen şu şekildedir.

“Sayın Başkanımız, Kocam için alınan kararın memleket için hayırlı olmasını bütün kalbimle en samimi hislerle temenni ederim. Size inanyor ve güveniyorum. Dünder, emekli oldu. Yurtdışındaki ikametimiz sırasında yüksek tahsil yapabilmek imkânını bizden esirgemeyeceğinize inanyor ve bunu sizden istirham ediyorum. Yüksek tahsil bize, sivil hayatta perişan olmadan, bocalamadan intibak imkânını sağlayacaktır. Kuracağınız yeni ve müreffeh Türkiye’de biz de vatana daha faydalı olmak isteriz. Avrupa içerisinde bir yere tayinimiz, bize bu imkânı sağlayacaktır. Bu yerler, Finlandiya, Avusturya, İsviçre, Belçika, İspanya, İngiltere veya tensip buyuracağınız kıt’a

²³⁸ Sanlı, *a.g.e.*, s. 211.

²³⁹ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 19.

²⁴⁰ Çatak, *a.g.e.*, s. 38.

²⁴¹ Esin, *a.g.e.*, s. 169.

²⁴² Özdağ, *a.g.e.*, s. 371.

Avrupa'sındaki hür bir memleket olabilir. Dileğimizi kabul buyuracağınızı ümit ediyorum. Ellerinizden hürmetle öperim."²⁴³

Dündar Taşer ve ailesinin bilgisi dışında,²⁴⁴ Asuman Taşer'in ağzından kaleme alındığı anlaşılan mektupta, istenilen taleplere karşılık verilmeyecektir. Ataması, büyükelçilik hizmetinde "*Devlet Müşaviri*" sıfatıyla Fas'ın başkenti Rabat'a yapılacaktır. 19 Kasım 1960 günü, beraberinde eşi Asuman Hanım ve kızı Yasemin Hanım ile birlikte Esenboğa Havalimanından bindirildikleri uçakla Rabat'a gönderilmişlerdir.²⁴⁵ Dündar Taşer, Numan Esin²⁴⁶ ve Mustafa Kaplan aynı uçakla gönderilirken; Alparslan Türkeş, Muzaffer Özdağ ve Ahmet Er yine aynı gün yurt dışına çıkarılmışlardır.²⁴⁷

Rabat Sefiri, Dündar Taşer'i MBK üyesi bir Türk Subayı olması hasebiyle çok iyi karşılamış ve ona ve ailesine büyük hürmet göstermiştir. Rabat günlerine dair bilgi ve anlatılar çok sınırlıdır. Rabat'taki günlerini daha çok okumakla geçirdiği bilinmektedir. Geçmişin muhasebesini yaparak fikirlerini gözden geçirme imkânı elde ettiği anlatılmaktadır.²⁴⁸ Burada ilk defa okuduğunu beyan ettiği Gazali'nin "*El Munkız*" kitabı için, "*Büyük düşüncülerin böyle yapılanma süreci geçirdiklerini de bilmiyordum. Tabii benimki, onlarınki gibi büyük ve kapsamlı bir fikir ıstırapıdır diyemem*" değerlendirmesinde bulunmuştur.²⁴⁹

Rabat'a dair bir anısı ise şu şekilde anlatılır. Fas bir İslam devleti olması hasebiyle perşembe günü öğleden sonra ve cuma günü tatildir. Sefir bey Dündar Taşer'e Tanca'ya gezi amaçlı gitmeyi teklif eder. O'da kabul eder ve giderler. Sefir Bey ertesi hafta ise Kazablanka'ya gitmeyi teklif eder. Bu teklifte geri çevrilmez ve giderler. Dündar Taşer bu geziler nedeniyle cuma namazlarına gidememektedir. Bu sebeple bir daha geziye katılmama kararı alır. Üçüncü hafta yine Sefir Beyden gezi teklifi geldiğinde geri çevirir. Teklifin geri çevirmesiyle Sefir Bey, paniğe kapılır hemen durumu öğrenmek için Dündar Taşer'in yanına gelir ve bir memnuniyetsizliği olup olmadığını sorar. Dündar Taşer, "*hayır bil'akis çok memnun oldum. Lakin aklıma geldi ki biz gezelim derken cuma namazlarımız geçiyor; onun için olmaz dedim.*" cevabını verir. Sefir Bey cevaben;

²⁴³ Uğur Mumcu, *İnkılap Mektupları*, 7. Baskı, Tekin Yayınları, İstanbul 1993, s. 128.

²⁴⁴ Asuman Taşer, kendi ağzından kaleme alınan bu mektup için daha önce hiç görmediğini açıklamıştır. Bkz. Özdağ, *a.g.e.*, s. 394.

²⁴⁵ *Milliyet*, "14'lerden 6'sı Daha Gitti", 20 Kasım 1960.

²⁴⁶ Numan Esin, yurt dışına gönderilme tarihini 17 Kasım 1960 olarak vermiştir. Dündar Taşer ve Mustafa Kaplan ile birlikte aynı uçakla gönderildiklerini de doğrulamaktadır. Bkz. Esin, *a.g.e.*, s. 175.

²⁴⁷ Er, *a.g.e.*, ss. 127-129.

²⁴⁸ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 19.

²⁴⁹ Aksun, *a.g.e.*, s. 121.

“Zaten ben de bunun için buradan her hafta ayrılıyorum ya..” deyince; bu duruma şaşırır. Sefir Bey durumu izah eder; “Efendim burada her cuma günü falan camide sultan bizzat hutbeyi okur ve namazı kıldır. Devlet reisi, emir olarak. Bütün İslam ülkeleri ve sair sefaret ileri gelenleri namazda hazır olurlar. Bize gelince, malum ya biz laikiz, namaza gitmek olmaz. Yani gitsek de olmaz gitmesek de. Ben en iyi çare olarak cuma günü burada bulunmamayı düşündüm ve her hafta bir yere gidiyorum. Hiç olmazsa bahane oluyor.” Dünder Taşer, Sefir Bey’e; “Aman efendim laik olan devlettir, şahıslar değil. Hem siz Müslüman değil misiniz? Ben yarın namaza gideceğim. Hem durun, siz de beraber olacaksınız, birlikte gideceğiz.” der. Sefir Bey bu duruma şaşırır ve birazda endişelenir. Dünder Taşer; “Bakın! Ben ihtilalin içinden gelmiş, kelleyi ortaya koymuş, tüfeğin namlusunun önünde dahi susmamış bir kimseyim. Şu göğsümde taşımış olduğum can amorti edilmiştir. Yarın beraber gideceğiz. Soran olursa ‘Ne yapayım tabancayı çekti, gitmem hususunda beni tehdit etti. Türk sefirine müşaviri tabanca çekmiş mi dedirteydim?’ dersiniz olur biter.” diyerek Sefir Bey’in endişelerini giderir. Birlikte cuma namazına giderler. Askeri üniformasını giyerek cuma namazına katılır. Fas Sultanı, Türk sefaret heyetinin gelmesine çok sevinir. Hutbeyi bir başka heyecanla okur. Namaz sonrası Sultan, Dünder Taşer’i ve Sefir Bey’i davet eder. Onlarla yaptığı sohbette: “Senelerdir bugünü bekledim. İstedim ki Türk Sefiri namazda olsun. Rabbime çok şükür, ölmeden bugünleri de gösterdi. Beni bahtiyar ettiniz, Allah da sizi bahtiyar kılsın. Ne olur, yerinizi alın artık. Yeter senelerdir devam eden hay ü huy. Milyonlar bunu bekliyor. Ne varsa Türkiye’de ve Türklere. Ankara’daki sefirim mevcutların en iyisi, ama yine de memnun değilim. Ne yapalım ki daha iyisi yok. Fas’ta bütün üniversite mezunlarının adedi yirmi altı. Lakin Fransa’da doktora yapan bir çocuk var, çok şeyler ümid ediyorum ondan. Doktorasını bitirir bitirmez onu Türkiye’ye yollayacağım. Beni ihya ettiniz, berhudar olunuz.” diyerek; Türkiye ve Türklere olan duygu ve düşüncelerini dile getirmiştir.²⁵⁰ Ayrıca Fas Sultanı, Dünder Taşer’e dostluğunu göstermek adına, üzerinde Arapça yazı işlemleri bulunan bir silah hediye etmiştir.²⁵¹

Rabat’ta bulunduğu dönemde, sağlık sorunları yaşamaya başlaması üzerine yapılan tetkiklerde akciğerinde kist tespit edilir. Ancak bu hastalığın tedavisi için gerekli olanaklar, Fas’taki hastanelerde mevcut değildir. Fas’ta tedavi imkânı bulunamayınca, siyasi dostlarının da yardımıyla²⁵² 22 Temmuz 1961 tarihinde yine Büyükelçilik

²⁵⁰ Ahmet Rıfat, “Dünder Beye Dair”, *Devlet*, S. 152, 21 Ağustos 1972, s. 8.

²⁵¹ Ş. B. Yahnici, *Türkmen Ağası: Dünder Taşer*, [Belgesel].

²⁵² Çatak, a.g.e., s. 42.

nezdinde, Müşavir derecesiyle İsviçre'nin başkenti Bern şehrine nakil ve tayin edilmiştir.²⁵³

Dündar Taşer Bern'de üç katlı geniş bir eve yerleşir. Bu ev daha sonraları 14'lerin toplantılarını yaptığı merkezlerden biri haline gelecektir. Türkiye'den gelen ziyaretçiler ya da 14'ler içerisinde yer alan isimler bu üç katlı evde misafir edilmiştir. Ziyaretçilere kendi evi yetmediği zamanlarda, otellerde süit odalar tutarak misafirlerini ağırlamıştır. Tüm bu masrafları karşılayabilmek için babadan kalma iki tane çiftlik satmak zorunda kalacaktır. Ziyaretçiler arasında Cevdet Sunay, Kasım Gülek, Dündar Seyhan gibi isimler de vardır. Yapılan görüşmeler sonrası protokoller imzalandığı bilinmektedir.

Yurt dışına sürgün edilen 14'ler mücadele duygusuyla birlikteliklerini devam ettirmişlerdir. Kendilerini sürgüne gönderen arkadaşlarının, kendilerine ve 27 Mayıs'ın ruhuna ihanet ettikleri kanaatindedirler. 14'lerin yurt dışı haberleşme ve bilgi ağının koordinasyonu 1 Nisan 1961 tarihi itibarıyla Orhan Erkanlı yürütmeye başlamıştır. Tüm bilgi ve haberler Orhan Erkanlı'da toplanıyor ve sonrasında bir rapora dönüştürülerek diğer üyelere ulaştırılıyordu.²⁵⁴ İlk zamanlar birbirlerine mektup yazarak haberleşme sağlanırken, daha sonra 14'lerin bulunduğu Bordeaux, Madrid, Roma, Bern, Brüksel, Paris gibi Avrupa şehirlerinde, üyelerinin bir kaçının katılımıyla zaman zaman bir araya gelerek toplantılar yapacaklardır. Toplantı ve haberleşmelerin koordinasyon görevini, birkaç ay Orhan Erkanlı yürüttükten sonra Numan Esin devam ettirmiştir.²⁵⁵ Türkiye'deki gelişmeler yakından takip edilerek, görüş ve düşünceler mektuplarla Numan Esin aracılığıyla diğer 14'lere ulaştırılıyordu.²⁵⁶ 14'lerin yurt dışı çalışmalarına, hem MBK'ya hem de 14'lere dâhil edilmeyen ve o sırada Roma Kara Ataşesi görevi sebebiyle yurt dışında bulunan Dündar Seyhan da destek vermiştir.²⁵⁷

Numan Esin, 14'lerin koordinasyonunu sağlamak ve bir fikir birlikteliği içinde harekât kabiliyeti oluşturmak adına, diğer üyelerle yoğun bir mektuplaşma girişimi olduğunu, mektuplarına bazı üyelerin cevap verdiğini, bazılarının ise cevap vermediğini anlatır. Kendisinin bu girişimlerine ilk ve en cesur yanıtın Dündar Taşer'den geldiği kaydını düşer. Bu mektuplaşmalardan sonra Dündar Taşer ve Numan Esin, her ikisine de yakın bir konumda olan Cebelitarık'ta buluşmak üzere sözleşirler. 1961 yılı Şubat ayında

²⁵³ CCA, 030 – 11 – 1 – 286 – 19 – 13.

²⁵⁴ Erkanlı, *a.g.e.*, s. 180; Seyhan, *a.g.e.*, s. 128.

²⁵⁵ Esin, *a.g.e.*, s. 205.

²⁵⁶ Metin, *a.g.e.*, ss. 265-266.

²⁵⁷ Seyhan, *a.g.e.*, ss. 125-129.

Bristol Otel’de gerçekleştirdikleri buluşmada; 14’lerin mevcut durumunun değerlendirmesini ve bundan sonra neler yapılması gerektiğine ilişkin müzakerede bulunmuşlardır. Görüşme neticesinde alınan notlar, Numan Esin tarafından 14’lerin diğer üyelerine bildirilerek, ortak hareket etme kararı alınmıştır.²⁵⁸

Numan Esin’in bir yandan mektuplaşmalar aracılığıyla haberleşmeyi sağlarken; diğer yandan da 14’leri toplantılar vasıtasıyla bir araya getirmeye çalıştığı görülmektedir. Orhan Kabibay, İrfan Solmazer ve Numan Esin arasında Bordeaux’da gerçekleşen toplantıdan sonra; Madrid’de bulunan Numan Esin’in evinde Dündar Taşer ve Mustafa Kaplan’ın katıldığı bir toplantı daha yapılmıştır. Toplantıda, 14’lerin genel stratejisi belirlenir ve alınan kararlar raporlaştırılarak diğer üyelere görev çağrısı yapılmıştır.²⁵⁹

14’ler tarafından organize edilen geniş katılımlı toplantılardan ilki, 22 Eylül 1961’de Dündar Taşer’in Bern’e geçmesinden sonra onun evinde yapılmıştır. Alparslan Türkeş, Fazıl Akkoyunlu, Orhan Erkanlı ve Ahmet Er bu toplantıya katılamamışlardır. 14’ler içerisinde yer almayan, ancak zaman zaman 14’lerin toplantılarına katılan Dündar Seyhan, bu toplantıya katılanlar arasındadır. Dündar Seyhan kısa süre önce Türkiye’den geldiği için son gelişmeler hakkında 14’lere bilgiler vermiştir. Üç gün, geceli gündüzlü süren toplantıda; 14’lerin maksat ve gayeleri, son gelişmeler ışığında yeniden değerlendirilmiş ve 14’lerin muntazam bir teşkilat haline getirilmesi, toplantının ana gündem maddesi olmuştur. 14’lere kimin liderlik edeceği meselesi, ilk kez bu toplantıda ciddi şekilde gündeme getirilmiş ve sert tartışmalara neden olmuştur. Numan Esin, Rıfat Baykal ve Muzaffer Özdağ, Alparslan Türkeş’in liderliğinden yana tavır koymuşlardır. Şefik Soyuyüce, Muzaffer Karan, Münir Köseoğlu ve İrfan Solmazer’in ise Orhan Kabibay’ın lider olması gerektiği yönünde fikir beyan etmişlerdir. Dündar Taşer ise bu toplantıda tarafını belli etmemeye özen göstermiştir. Mustafa Kaplan liderin kim olacağından ziyade, 14’lerin birliğinin devamının daha önemli olduğu görüşünü savunmuştur. Uzun münakaşalar sonrası oylama yapılması kararı alınmıştır. Oyalamada Orhan Kabibay kendi lehine oy kullanacağını düşündüğü 14’lerin üyesi olmayan Dündar Seyhan’ın da oy kullanmasını teklif etmiştir. Bu teklife şiddetli itirazlar yapılmıştır. Hatta neredeyse 14’ler arasındaki bağ kopma noktasına gelmiştir. Neticede liderlik meselesinin Alparslan Türkeş ve Orhan Kabibay arasında yapılacak görüşmeyle çözülmesi kararı

²⁵⁸ Esin, *a.g.e.*, ss. 207-208.

²⁵⁹ Numan Esin bu toplantıda Orhan Kabibay’ın Alparslan Türkeş’in uzakta olmasının avantajıyla 14’lerin liderliğini üstlenmek için kulis yaptığını, Orhan Erkanlı, İrfan Solmazer ve Dündar Taşer’in desteğini de aldığını söyler. Esin, *a.g.e.*, ss. 211-212.

alınmıştır.²⁶⁰ Esasen 14'ler arasında tam bir fikir ve ideal birliği mevcut değildir. Bu nedenle yapılan toplantılarla birlikte hareket etmenin ilke ve amaçları oluşturulmaya çalışılmıştır. Toplantılarda Türkiye'ye geri dönüş sonrası, ülke siyasetinde 14'ler olarak yer almanın olanakları aranmıştır. Ülkedeki siyasi gelişmeler, yakından takip edilerek dikkatlice izlenmiştir.²⁶¹

İlerleyen zamanlarda 14'lerin arasında en büyük anlaşmazlık yine liderlik tartışması sebebiyle çıkacaktır. “*Kader arkadaşları*” arasında 14'lere kimin liderlik edeceği ve Türkiye'ye dönünce nasıl bir yol izleneceği noktasında fikir birliğine varılamamıştır.²⁶² 18 Temmuz 1962'de Brüksel'de 14'lerin tamamının katılacağı bir toplantı yapılmasına kararı verilecektir. Ancak Alparslan Türkeş'in toplantıya gecikmesi sebebiyle bu toplantı 27 Temmuz'da yapılabilmıştır. Muzaffer Özdağ o tarihlerde çocuğu dünyaya geldiği için toplantıya katılamayacaktır. Toplantı öncesinde Alparslan Türkeş ve Orhan Kabibay arasında liderlik rekabeti her geçen gün daha da büyüyerek devam edecektir. Nihayetinde Alparslan Türkeş'in Yeni Delhi'den gelmesiyle toplantı Tenboş Otel'de yapılır. Toplantıda Alparslan Türkeş ilk sözü alarak “*İçlerinde en kıdemli kendisi olduğunu, Türkiye'ye dönene kadar gruba liderlik etmek istediğini, daha sonra demokratik usule göre lider seçimi yaparak yeni bir düzenlemeye gitme*” teklifinde bulunmuştur. Doğrudan yapılan bu teklif, sert tartışmalara neden olurken; aynı zamanda liderlik meselesinde uzlaşının mümkün olmayacağını da gözler önüne sermiştir. Bir kırılma noktası teşkil eden bu toplantı neticesinde “*14'ler her biri ancak kendini temsil edebilir, Hiç kimse 14'leri temsil edemez*” kararı alınacaktır. 14'ler aralarında yaptıkları oylamayla, 13 Kasım'da başlayan 14'ler birlikteliğini fesih etme kararı alacaklardır.²⁶³

Numan Esin, bu toplantıya Muzaffer Özdağ ile Ahmet Er'inde katılmadığı bilgisini vermektedir. Toplantıda iplerin tamamen koptuğunu doğrulayan Numan Esin, Dündar Taşer'in “*14'leri dağıtma*” teklifinde bulunduğunu ileri sürmüştür. Kendisinin de bu teklife karşı çıkararak oy vermediğini anlatmıştır. Ayrıca Dündar Taşer tarafından Orhan Erkanlı'nın liderlik yarışına sokulmak istendiğini de ileri sürmüştür.²⁶⁴

Dündar Taşer'in liderlik tartışlarına çözüm olarak Alparslan Türkeş, Orhan Kabibay ve Orhan Erkanlı arasında iş bölümüne dayalı eşit derecede itibar ve

²⁶⁰ Seyhan, *a.g.e.*, ss. 150-151.

²⁶¹ Metin, *a.g.e.*, s. 330.

²⁶² Erkanlı, *a.g.e.*, s. 190.

²⁶³ Er, *a.g.e.*, ss. 185-190.

²⁶⁴ Esin, *a.g.e.*, ss. 220-223.

liderliklerinin kabulü temin edebilecek “*Triyommi*” sistemi önerisinde bulunduğu bilinmektedir. Bu mektuplaşmalarda açıkça görülmektedir.²⁶⁵ Ayrıca Orhan Erkanlı, Dündar Taşer’in Harp Okulundan dönem arkadaşıdır.²⁶⁶ Aralarında uzun yıllara dayayan bir tanışıklık vardır. 27 Mayıs ve MBK üyelikleri sonrası yaşananlar, diğer 14’ler üyeleriyle daha önce hiçbir yakın teması görülmeyen Dündar Taşer’in, daha önceden tanıdığı dönem arkadaşı Orhan Erkanlı’ya yakın durması ve onun liderliğini alternatif bir teklif olarak önermesi, ihtimal dâhilinde ve anlaşılabilir bir durumdur. Ancak Dündar Taşer’in 14’lerin dağıtılması teklifinde bulunduğu yönünde iddialar, Dündar Taşer’in 14’lerin birlikteliğini muhafaza etme adına verdiği uğraşlar göz önüne alındığında gerçekçi durmamaktır. Nitekim “*Triyommi*” önerisi dahi, liderlik tartışması yüzünden dağılma noktasına gelen 14’leri bir arada tutmak için ortaya koyduğu bir çözüm önerisi mahiyetindedir.

Numan Esin’in Brüksel toplantısına katılmadığını belirttiği Ahmet Er, hatıratlarında toplantıyı en detaylı anlatanlardan birisidir. Hatta toplantı sonrasında “*Hayal Ülke*” adlı bir şiir okuduğunu ve en çok duygulanan ve hatta ağlayanın da Dündar Taşer olduğunu anlatmıştır. Ahmet Er, Brüksel toplantı sonrası, 14’ler Alparslan Türkeş liderliğinde Ahmet Er, Numan Esin, Muzaffer Özdağ, Rıfat Baykal ve Mustafa Kaplan isimlerinin oluşturduğu altı kişilik birinci grup ve Orhan Kabibay liderliğinde Dündar Taşer, Orhan Erkanlı, Münir Köseoğlu, İrfan Solmazer, Muzaffer Karan, Şefik Soyuyüce, Fazıl Akkoyunlu isimlerinin oluşturduğu sekiz kişilik ikinci grup olmak üzere yollarını ayırdıklarını anlatmıştır.²⁶⁷

Her iki 14’ler üyesinin anlatılarına bakıldığında çelişkili ve teyide muhtaç bilgiler verildiği görülecektir. Ancak Dündar Taşer’in bölünmeye yol açan bu toplantıya katılmak üzere Brüksel’e gelmesine rağmen, Alparslan Türkeş’in gecikmesini protesto etmek niyetiyle toplantı yerinden ayrıldığı ve böylelikle Brüksel toplantısına katılmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim Alparslan Türkeş, Dündar Taşer’e gönderdiği 31 Ağustos 1962 tarihli mektupta, toplantıya katılımının gecikmesinden dolayı, Dündar Taşer’in bu gecikmeyi protesto ederek toplantıya katılmamasına sitem ve eleştirilerde bulunduğu görülmektedir. Mektupta Alparslan Türkeş, Dündar Taşer’e gecikmesinden dolayı yaptığı değerlendirmede hata yaptığını, kendisinden bu hareketi beklemediğini ifade

²⁶⁵ Metin, *a.g.e.*, s. 392.

²⁶⁶ CCA, 030 – 11 – 1 / 178 – 27 – 5.

²⁶⁷ Er, *a.g.e.*, ss. 190-195.

etmektedir. Gecikme sebeplerini detaylı bir şekilde anlatarak, 14'ler içinde zuhur eden liderlik tartışmasında, kendisinin liderlik istemesindeki haklı sebeplerini izah etmiştir. Bölünmemin 14'lerin ruhuna vereceği zararı düşünerek, toplantıda alınan fesih kararı sonrası arkadaşlarını geri döndürmek için çaba sarf ettiğini; ancak başarılı olamadığını belirten Alparslan Türkeş, bundan duyduğu üzüntüyü de dile getirmiştir. Yine bu mektuba göre Dünder Taşer, toplantıya katılmayıp giderken alınacak kararlar ile ilgili oy hakkını Orhan Erkanlı'ya bıraktığı ve Orhan Erkanlı'nın da 14'lerin feshi lehine Dünder Taşer adına oy kullandığı anlaşılmaktadır.²⁶⁸

14'lerdeki bu bölünmemin 9/5 ya da 8/6 şeklinde olduğu yönünde farklı görüşler ortaya atılmaktadır. Bölünmede farklı rakamların verilmesinin sebebi, Dünder Taşer'in ilk dönemler itibariyle Orhan Kabibay tarafında sayılıp, sonrasında Alparslan Türkeş ile birlikte hareket etmesi gösterilir.²⁶⁹ Dünder Taşer'in 14'ler arasında yaşanan bölünmede, ilk dönemler Orhan Kabibay ve Orhan Erkanlı yanında sayılması; toplantıyı terk ederken oy hakkını Orhan Erkanlı'ya bırakması neticesinde, Orhan Erkanlı'nın, Dünder Taşer adına 14'lerin feshi lehine oy kullanmasından kaynaklandığı söylemek mümkündür. Oy hakkını Orhan Erkanlı'ya devretmesinin ise özel bir gerekçesi olmayıp, Harp Okulundan beri devam eden tanışıklıktan kaynaklandığı söylenebilir.

Ahmet Er hatıratlarında, 18 Temmuz 1962 tarihli toplantıya Alparslan Türkeş'in gecikmeli katıldığını doğrular. Ancak Alparslan Türkeş'in toplantıya geç katılma sebebini ve hangi tarihte katıldığı bilgisini tam olarak vermez. Dünder Taşer'in de toplantıya bizzat katıldığını; 14'lerin, Alparslan Türkeş liderliğinde Ahmet Er, Numan Esin, Muzaffer Özdağ, Rifat Baykal ve Mustafa Kaplan isimlerinin oluşturduğu altı kişilik grup ve Orhan Kabibay liderliğinde Dünder Taşer, Orhan Erkanlı, Münir Köseoğlu, İrfan Solmazer, Muzaffer Karan, Şefik Soyuyüce, Fazıl Akkoyunlu isimlerinin oluşturduğu sekiz kişilik grup olmak üzere yollarını ayırdıklarını; 14'lerin feshi kararı alındıktan sonra kendisinin söz alarak "*Hayal Ülke*" isimli şiirini okuduğunu; hemen herkesin okuduğu şiire ağladığını en çok ağlayanın ise Dünder Taşer olduğunu; toplantının gözyaşları içinde son bulduğunu anlatır.²⁷⁰

²⁶⁸ Metin, *a.g.e.*, ss. 393-400; Orhan Erkanlı anılarını kaleme aldığı kitabında Brüksel toplantısının detaylarını anlatmamıştır. Dünder Taşer'in toplantıya katılmayıp oyunu Orhan Erkanlı'ya devrettiğine dair kitapta herhangi bir bilgi verilmemiştir. Bkz. Erkanlı, *a.g.e.*, ss. 190-200.

²⁶⁹ Ferit Salim Sanlı, "27 Mayıs'ın "Zoraki Diplomatları": 14'lerin Yurtdışı Faaliyetleri", *Akademik Bakış*, C. 11, S. 23, Kış 2018, ss. 226-243.

²⁷⁰ Er, *a.g.e.*, ss. 185-194.

18 Temmuz 1962 sonrası Dündar Taşer ile Alparslan Türkeş, Muzaffer Özdağ, Numan Esin arasındaki mektuplaşmalara bakıldığında, Dündar Taşer'in her ne kadar Orhan Kabibay ve Orhan Erkanlı ile iyi ilişkileri olduğu anlaşılrsa da bölünme sonrası, 14'lerin birlikteliğini tekrar sağlama adına uzun uğraşlar verdiği ve buna muvaffak olamayınca da Alparslan Türkeş'in yanında yer aldığı anlaşılmaktadır.²⁷¹

Alparslan Türkeş, Muzaffer Özdağ'a 14 Ağustos 1962 tarihli Yeni Delhi'den gönderdiği mektupta; 18 Temmuz 1962 tarihinde Orhan Kabibay'ın kendisine gönderdiği emrivaki sayılabilecek Brüksel toplantısına davetinden dolayı aslında katılmak istemediğini; ancak Brüksel'den 20 Temmuz tarihli 14'ler imzalı 23 Temmuz günü akşamına kadar Brüksel'e gelmesinin şart olduğunu bildiren bir telgraf alması üzerine gelmeye kadar verdiğini ifade etmektedir. Mektupta verilen bilgilere göre; Alparslan Türkeş 14'lere, 23 Temmuz'da değil; ancak 27 Temmuz'da Brüksel'de olabileceğini telgrafla bildirir. 23 Temmuz'da Yeni Delhi'den hareketle önce Roma, Milano ve Münih'e geçerek bazı temaslarda bulunur. 27 Temmuz Cuma günü Brüksel'e gelir. Havaalanında kendisini Orhan Kabibay, Muzaffer Karan, Fazıl Akkoyunlu ve Şefik Soyuyüce karşılar. Dündar Taşer'in kendisinin gecikmesini protesto ederek yetkilerini Orhan Erkanlı'ya bırakarak Bern'e döner. Toplantı Orhan Erkanlı'nın Kongre Başkanlığında 27 Temmuz akşamı başlar. Alparslan Türkeş'e "*Turancı ve Irkçı*" olup olmadığı sorulur. Maksud ve niyeti hakkında izahat yapması istenir. Alparslan Türkeş, kendisine hitaben çirkin ifadeler kullanılması üzerine; muhatabına karşılık vererek toplantıyı terk eder. Toplantı 28 Temmuz günü saat:11.00'de tekrar başlar. Liderlik tartışması sebebiyle taraflar birbirlerine sert ve kırıcı sözler sarf eder. Gergin ortamın sonucunda oylama yapılarak 14'ler fesih edilir. Aynı gün gece saatlerinde Alparslan Türkeş, Numan Esin ile birlikte Orhan Kabibay'ın evine giderler. Orada bulunan İrfan Solmazer, Orhan Erkanlı ve Fazıl Akkoyunlu ile 14'lerin birliğini tekrar temin etmek adına fesih kararından dönmeleri için geç saatlere kadar çaba harcarlar. Neticede Türkiye'ye dönüşü kadar statükonun devamı yönünde karar alınır. 29 Temmuz günü alınan kararın, diğer 14'lerin müzakeresine sunulduğunda bu sefer de "*yemin*" tartışması yaşanır. Şefik Soyuyüce ve Muzaffer Karan toplantıyı terk ederler. Geri kalanların oy birliğiyle statükonun devamı yönünde karar alınır. Ancak Orhan Kabibay, ertesi gün gazeteler vasıtasıyla 14'lerin fesih kararı aldığını duyurur.²⁷²

²⁷¹ Metin, *a.g.e.*, ss. 376-444.

²⁷² Metin, *a.g.e.*, ss. 380-386.

Dündar Taşer, 27 Temmuz toplantısından sonra 14'ler arasında ortaya çıkan ve sonrasında da bölünmeye yol açan liderlik tartışmalarında, birlikteliğin devam ettirilmesinin önemi ve gerekliliğine vurgu yaparak uzlaşma yolu bulmanın çarelerini arayacaktır. Dündar Taşer, Alparslan Türkeş ve Muzaffer Özdağ arasında gerçekleşen mektuplaşmalara bakıldığında, birlikteliği yeniden tesis etme adına uzun süre aşırı bir gayretin içinde olduğu anlaşılmaktadır.

Alparslan Türkeş, 31 Ağustos 1962 tarihli Yeni Delhi'den Dündar Taşer'e gönderdiği mektupta, Dündar Taşer'in 14'lerin birlikteliğini yeniden sağlama teşebbüslerini takdirle karşıladığını yazar. Dündar Taşer'in "*Alparslan Türkeş için liderlik meselesi artık bir izzetinefis meselesi haline geldi, fakat buna münasip bir hal şekli bulunabilir*" değerlendirmesine sitem ederek, bu tarz bir mütalaanın yeniden birleşmeye engel olduğunu ifade eder. Orhan Kabibay ile kendisi arasında karşılaştırma yaptıktan sonra ilim, tahsil, tecrübe, rütbe, şöhret, prensiplere bağlılık ve mücadelecilik vasıflarında kendi üstünlüğü ortaya koyarak, liderliğin kendi hakkı olduğunu²⁷³ ileri sürmektedir. Yine aynı mektupta Mustafa Kaplan başkanlığında Dündar Taşer, Numan Esin ve İrfan Solmazer katılımıyla geçici sekreteryaya kurulması; bu dört ismin, Paris ya da başka bir yerde toplanarak, bütün 14'lere hitaben yazılmış "*Birliğe Çağrı*" bildirisini hazırlamaları talimatını verir. Ayrıca hazırlanacak bildiride 14'lerin liderinin Alparslan Türkeş olduğu; Orhan Kabibay ve Orhan Erkanlı'nın şimdilik herhangi bir unvan ve görev almayacağı; iş bölümü ve görevlendirmelerin ortak karar alındıktan sonra, başkan sıfatıyla kendisinin yapacağı; eski münakaşaların geride bırakılmak suretiyle, itimat ve güvenin esas alınacağı hususlarının ilan edilmesini ister. Son olarak Dündar Taşer'den diğer arkadaşlar ile temasa geçerek hazırlık ve çalışmalara başlamasını istemektedir.²⁷⁴

Muzaffer Özdağ'ın, 10 Eylül 1962 tarihli Dündar Taşer gönderdiği mektuptan, Dündar Taşer'in 14'ler grubunu A, B, C şeklide gruplara ayırarak tasnif ettiği anlaşılmaktadır. Bu tasnifin elimizde olmaması, onun 14'ler hakkındaki değerlendirme ve tespitlerini ortaya koymamızı güçleştirmektedir. Ancak mektuptan Dündar Taşer'in Orhan Kabibay ve Orhan Erkanlı'ya karşı muhabbet ve saygı duyduğu, bu sebeple Alparslan Türkeş'in 14'ler içerisinde liderliğini tesis etmekle birlikte; bu iki ismin de

²⁷³ Alparslan Türkeş, Kasım 1962 tarihli Dündar Taşer'e gönderdiği mektupta; Türkiye'de muazzam bir Alparslan Türkeş ve 14'ler efsanesi doğduğunu ve her geçen gün bu efsanenin hızla büyüdüğünü, siyaseten bundan istifade etmeleri gerektiğini, hasımlarının dahi 14'leri dağıtmak için kendisini hedef aldıklarını, kendisinin saf dışı bırakılması durumunda 14'lerin eski kudret ve nüfuzun kalmayacağını ifade etmektedir. Bkz. Metin, *a.g.e.*, s. 406.

²⁷⁴ Metin, *a.g.e.*, ss. 393-400.

izzetinefsine hürmet edilerek, ikna edilmesi gerektiğini ileri sürdüğü anlaşılmaktadır. 14'lerin yeniden birleşmesi için ifade ettiği “*Gövde, bir yüksek fırın gibi ham demiri, kara kömürle eritip; parlak çeliği imal etmelidir.*” sözleri dikkat çekicidir. Zira bu ifadelerden da anlaşılacağı üzere Dünder Taşer'e göre; 14'lere liderlik edecek kişinin, herkesi bir fikir ve ülkü etrafında toplamak suretiyle ilgi ve alaka uyandıracak gücü ve dahi birlikteliği sağlaması gerekmektedir. Muzaffer Özdağ, yapılan tasnifi geniş ölçüde doğru kabul etmesine karşın, Dünder Taşer'in Orhan Erkanlı'yı C grubunda saymasını doğru bulmaz. Dünder Taşer'in 14'leri birleştirme niyet ve gayretlerinin, Orhan Kabibay ve Orhan Erkanlı tarafından istismar edildiğine dikkat çekerek, bu iki isme karşı daha temkinli olması gerektiği noktasında uyarılarda bulunur.²⁷⁵

Liderlik tartışlarına çözüm olarak ileri sürdüğü önerilerin başında, “*Triyommi*” sisteminin olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre Alparslan Türkeş, Orhan Kabibay ve Orhan Erkanlı arasında iş bölümüne dayalı eşit derecede itibar ve liderliklerinin kabulü şeklindedir. Enver, Talat ve Cemal Paşalar arasında görülen, “*eşitlerin liderliği*” yöntemini örnek olarak sunacaktır. Bu fikir Muzaffer Özdağ tarafından; Enver, Talat ve Cemal Paşalar arasında şan, şeref ve nüfuzda eşitlik olsa da; protokolde bir ayrım olduğu, Alparslan Türkeş, Orhan Kabibay arasında oluşan karşılıklı fiili durumun bunu mümkün kılmayacağı şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca Orhan Erkanlı'nın “*Türkeş'in baş olduğu yerde ben yokum*” sözleri sarf ettiğine dikkati çeken Muzaffer Özdağ, daha önce Orhan Kabibay'a ikinci başkanlık ve Orhan Erkanlı'ya da genel sekreterlik görevleri teklif edildiğini; ancak bunun mümkün olmadığını ifade eder. Muzaffer Özdağ 14'lerin yeniden birleşmesi adına Dünder Taşer'in teklif ve önerilerinin makul ve heyecan verici olduğunu kabul eder. Buna karşın uygulamada gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığı değerlendirmesini yapmıştır.²⁷⁶

“*Triyommi*” teklifini Alparslan Türkeş'e de önerdiği kuvvetle muhtemeldir. Nitekim Alparslan Türkeş, Dünder Taşer'e gönderdiği 28 Kasım 1962 tarihli mektupta, bu fikri uygun görmediğini yazacaktır. Ayrıca sistemli ve düzenli bir teşkilat içinde çalışmayı kabul etmedikçe, yeniden birleşmenin gelinen aşamada bir fayda saylamayacağı kanaatinde olduğunu ifade edecektir. Mektubun ilgili kısmı şu şekildedir.

“*Geçen ileri sürdüğümüz teklif, bence uygun değildir. Böyle bir hal tarzı bizi çok kısa zamanda eskisinden daha berbat bir duruma düşürecektir. Her arkadaşın evvela,*

²⁷⁵ Metin, a.g.e., ss. 400-403.

²⁷⁶ Metin, a.g.e., ss. 391-393.

millet ve memleket hizmeti için bir sistem, metot ve disiplin içinde, teşkilatlı olarak çalışmak gerektiğine inanması ve buna karar vermesidir. Eskisi gibi her arkadaş, kendisini en yüksek ve yetkili otorite kabul ederek; rasgele, akordsuz hareket etmek ve önüne gelene istediği gibi beyanat verirse bu bizi çok kısa zamanda yok edeceği gibi, memlekete de çok zararı olur. Teklif ettiğiniz hal tarzı ile iki arkadaşımız, eskiden beri itiyatları olan emrivakiler yapmak hususundan asla kurtulamazlar ve bizi hiç içinden çıkılamayacak durumlarla karşı karşıya getireceklerdir.”²⁷⁷

Dündar Taşer, Alparslan Türkeş ve Muzaffer Özdağ'ın herhangi bir Avrupa şehrine gelmeleri durumunda 14'lerin yeniden birlikteliğe kavuşacağını ve tekrar eski gücüne ulaşacağı umudunu taşımaktadır. Bu amaçla Alparslan Türkeş ve Muzaffer Özdağ'ın Avrupa şehirlerinden birine tayinlerinin yapılması için bazı girişimlerde bulunacaktır.²⁷⁸ Dönemin ileri gelen siyasi çevrelerindeki nüfuzunu kullanarak yaptığı bu girişimler, 14'lerin bölünmesinden memnuniyet duyan ve Alparslan Türkeş liderliğinde 14'lerin yaratacağı siyasi güçten çekinen kesimlerce engel olunacaktır. Bir bütün halinde kalmanın, mücadeleyi 13 Kasım sonrası oluşan 14'ler efsanesi üzerinden devam ettirmemin güçlü etkisi bilinmesine rağmen, Dündar Taşer'in 14'leri yeniden birleştirme gayretleri, istenen olumlu neticeyi vermeyecektir. Nitekim liderlik tartışmaları, zamanla tarafların birbirlerine karşı samimiyet ve güvenlerini sorgulamalarına yol açacaktır. Güvensizlik neticesinde karşılıklı suçlamalara varan düşünceler içerisine gireceklerdir.²⁷⁹

14'ler arasında liderlik yarışı ve tartışmaları devam ederken, özellikle Alparslan Türkeş ve ona yakın grup, siyasi çalışmalara büyük önem veriyor, teşkilatlanmayı sağlamak üzere hazırlıklar yürütüyorlardı. Alparslan Türkeş'in direktifleriyle Türkiye dışında özellikle de Avrupa'da yaşayan yüksek tahsilli aydınlar veya eğitim alan gençler ve işçilerle temas kurmak üzere “*Hür Türkler Birliği*” adında bir dernek kurma girişimi olmuştur. Aydın kesimden oluşacak bu derneğin, ileride oluşturulacak siyasi kadrolar için önemli bir kazanç olacağı düşünülmüştür. İlerleyen süreçte takip edilecek siyasi ilkeler belirlenerek hazırlanacak tüzük ile Türkiye'ye dönüşte oluşturulacak siyasi hareketin temelleri yine bu dönemde atılacaktır. Alparslan Türkeş, Yeni Delhi'den 20 Aralık 1961 tarihinde Numan Esin, Ahmet Er ve Muzaffer Özdağ'a gönderdiği mektupta daha sonra MHP ve Ülkücü kuruluşların teşkilatlanmasında doktriner ilkeler olarak esas alınan ve “9

²⁷⁷ Metin, *a.g.e.*, ss. 423-425.

²⁷⁸ Metin, *a.g.e.*, s. 418.

²⁷⁹ Metin, *a.g.e.*, ss. 385-387; 405-408; 410-417.

Işık” olarak ilan edilen ilkeleri: “1.Türkçüyüz, Milliyetçiyiz, Öztürkçeciyiz, 2.Toplumcuyuz, 3.Ülkücüyüz, 4.Ahlakçiyiz, 5.Halkçiyiz, 6.Köylüçüyüz, 7.İlimciyiz, 8.Gelişimciyiz (Bununla tekâmülcülüğü değil devrimciliği ve hızlı kalkınmayı ihtilalciliği kasdediyoruz), 9.Endüstri ve Teknikçiyiz.” şekilde ortaya koyacaktır. Arkadaşlarından oluşturulacak siyasi teşekkül için bu ilkeler etrafında çalışmalar yürütülmesi isteyecektir.²⁸⁰

14’lerin ülkeye dönüşleri ile alakalı ilk gelişme, 15 Ekim 1961 seçimlerinin siyasi sonuçları üzerine yaşanacaktır. Cemal Gürsel “*Vatanseverlikleri tarihin değişmez hükmüne bağlanmış 38 komite üyesi*” vurgusu yaparak 14’ler için “*Bazı metot aykırılıklarından ötürü sadece bir kadro ihdas olan bir kanunla yurt dışına gönderilen on dört arkadaşlarımız*” ifadelerini kullanması; 14’leri onure etme olarak değerlendirilerek, bazı kuruluşlar tarafından takdirle karşılanacaktır. Ayrıca 14’lerin artık ülkeye dönebileceği şeklinde yorumlanacaktır. Bu gelişmeleri değerlendirmek üzere 14’ler, Ekim ayı sonlarında Brüksel’de bir toplantı tertip edeceklerdir. Ancak toplantıda yurda dönme konusunda kesin bir karar çıkmayacaktır.²⁸¹ Alparslan Türkeş yurda dönmeyi “*23’lerin bir lütfu olarak değil; kendilerinin yaratacağı bir kuvvete bağlı olarak olması*” gerektiği görüşündedir. İki kişinin önden giderek onların vereceği rapora göre hareket etmeleri gerektiğini, aksi halde yine bir ihanete maruz kalabilecekleri ihtimali de hesaba katmaktadır.²⁸² Bu endişe 14’lerin diğer bazı üyelerince de dile getirilecektir.²⁸³ Dündar Taşer, bu aşamada Türkiye’ye dönmeleri yönünde gelen çağrılarını bir komplo olarak değerlendirmiştir.²⁸⁴

Brüksel’de gerçekleşen toplantıya müteakip, Paris Basın Ateşesi Aydemir Balkan’ın organizesiyle 29 Ekim 1961 günü Paris’te 14’lerden Alparslan Türkeş, Orhan Kabibay, Dündar Taşer, Orhan Erkanlı, Numan Esin ve İrfan Solmazer’in katılımıyla bir basın toplantısı düzenlenmiştir. Alparslan Türkeş ve Orhan Kabibay’ın yanlarında Dündar Taşer ve Orhan Erkanlı otururken, uçlarda İrfan Solmazer ve Numan Esin yerini almıştır. Basın mensuplarınca yöneltilen soruları, Alparslan Türkeş koordine ederek cevaplaması gereken arkadaşına söz hakkını vermiştir.²⁸⁵ Dış basında büyük ilgi gören

²⁸⁰ Metin, *a.g.e.*, ss. 325-326.

²⁸¹ Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden...*, ss. 218-219.

²⁸² Metin, *a.g.e.*, ss. 354; 377.

²⁸³ Metin, *a.g.e.*, s. 426.

²⁸⁴ A. Taşer, “Merhum Dündar Taşer’in Eşi Asuman Taşer Hanımefendi İle Yapılan Söyleşi”.

²⁸⁵ Balkan, *a.g.e.*, s. 150; Numan Esin, toplantıya beş kişi katıldıklarını belirtir. Bu beş isim arasında Dündar Taşer ve İrfan Solmazer yoktur. Bkz. Esin, *a.g.e.*, s. 213; Orhan Erkanlı’nın saydığı altı kişilik listede ise İrfan Solmazer varken, yine Dündar Taşer’in ismi zikredilmemiştir. Bkz. Orhan Erkanlı, *a.g.e.*, s. 188.

bu basın toplantısı, Türkiye’de de geniş yankı uyandıracaktır. Basın toplantısında sarf edilen “*Seçimlerden doğan durum, bir yıl önceki hat-ı hareketimizi doğru çıkarmıştır. 27 Mayıs ihtilalinin sosyal ve siyasi sebepleri mevcut oldukça görevimizi bitmemiş addedeceğimiz memlekette mevcut mühim problemlerin, bugünkü şekliyle kurulmuş olan parlamento tarafından halledileceğine inanıyoruz*” sözleri; Cemal Gürsel başta olmak üzere, devlet kademesinde tepkilere neden olacak ve haklarında soruşturma açılacaktır. Cemal Gürsel bu açıklamalar karşısında “*Bu konuşmaları yanlarına bırakmayacağız*” ifadeleriyle tepki gösterecektir. Basına verilen demeçler, mevcut siyasi düzene manifesto olarak değerlendirilecek ve toplantıyı tertip eden Aydemir Balkan dâhil, basın toplantısına katılan 14’lerin altı üyesi hakkında tahkikat açılacaktır.²⁸⁶ Ancak soruşturmadan 14’lere ve basın toplantısını organize eden Aydemir Balkan’a olumsuz herhangi bir dönüş olmayacaktır.²⁸⁷ TSK içerisinde 14’lere büyük hayranlık duyan, onları lider kabul eden her kademenen subayların olduğu bilinmektedir. 13 Kasım sonrası oluşturulan MBK, 14’lerin faaliyetlerinden huzursuz olsa da bu subayların tepkisini çekmemek için onlara somut bir müdahalede bulunmamayı tercih etmiştir.²⁸⁸

Talat Aydemir öncülüğünde 22 Şubat 1962 yılında gerçekleşen başarısız darbe girişimde, 14’lerden Alparslan Türkeş grubunun herhangi bir dahli ve desteği olmadığı bilinse de Orhan Kabibay ve Orhan Erkanlı grubunun kalkışmaya destek olduğu bilinmektedir. 22 Şubat sonrası Alparslan Türkeş, Türkiye’deki bazı yayın organlarına milliyetçi ve maneviyatçı değerleri öne çıkaran yazılar göndererek ilgileri üzerine çekmeye çalışırken; Orhan Kabibay da Türkiye’ye gelerek çeşitli asker ve siyasi kişilerle temaslarda bulunacaktır.²⁸⁹ Bu faaliyetleri 14’lerin ülkeye kesin dönüş öncesi nabız yoklama girişimi olarak değerlendirmek mümkündür.

Dündar Taşer, İsviçre’de bulunduğu sırada Worb kasabasında Orhan Kabibay ve İrfan Solmazer ile birlikte toplantı yapmışlardır. Dündar Seyhan’ın da katılımıyla gerçekleşen bu toplantıda; yeni bir darbe girişimi olarak anlaşılabilir bazı radikal kararlar alınmıştır. Burada alınan kararlar somut bir eyleme dönüşmemiştir. Ancak 21

²⁸⁶ Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden...*, ss. 224-225.

²⁸⁷ Balkan, *a.g.e.*, s. 151; Paris Basın Ataşesinde görevli Aydemir Balkan’ın özellikle Orhan Kabibay ile yakın temaslara olduğu görülmektedir. 14’lerle görüşmek isteyen yabancı gazetecilerin, onlarla görüşmesini ve röportajlar yapmalarına yardım etmektedir. Aydemir Balkan “*Le Monde*” gazetesi yazarlarından Eric Rouleau ve Edouard Sablier’in, Orhan Kabibay ile evinde röportaj yapmasını sağlamıştır. Ayrıca Türkiye’den gelen siyasetçiler ve yabancı gazeteci ya da bilim adamları, Aydemir Balkan’ın evinde Orhan Kabibay ile görüşmeler yapmışlardır. Bkz. Balkan, *a.g.e.*, ss. 140-147.

²⁸⁸ Erkanlı, *a.g.e.*, s. 189.

²⁸⁹ Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden...*, ss. 241; 250.

Mayıs hareketi sonrası açılan soruşturmalarda “*Worb Mülakatı*” adıyla dava konusu olmuştur.²⁹⁰

Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Dışişleri Bakanı imzalı, 27 Aralık 1962 tarihli 1507 karar yazısı ile Yeni Delhi Büyükelçiliği nezdinde Müşavirlik görevinden azledilerek merkeze çekilmesi uygun görülen Alparslan Türkeş’in, 30 Aralık 1962 tarihi itibarıyla resmi işlemlerin tamamlanmasının ardından, Türkiye dönmesinde her hangi bir engel kalmayacaktır.²⁹¹ Alparslan Türkeş, 21 Şubat 1963 günü beraberinde Numan Esin ile birlikte ülkeye kesin dönüş yapacaktır. Daha önce ülkeye dönen Mustafa Kaplan ve Rıfat Baykal tarafından Edirne’de karşılanan Alparslan Türkeş, burada üç gün kaldıktan sonra İstanbul’a geçecektir. İstanbul’da CKMP milletvekili İsmail Hakkı Yılanlıoğlu ve Hami Tezkan’ın da bulunduğu, çoğunluğu Türkçü gençlerden oluşan 500 kişilik kalabalık bir grup tarafından coşkuyla karşılanmıştır.²⁹²

Tüm çabalara rağmen 14’lerin birlikteliği sağlanamamıştır. Ülkeye döndüklerinde ikiye bölünmüş haldedirler. Orhan Kabibay, Orhan Erkanlı ve İrfan Solmazer CHP’ne katılmışlar ve 1965 seçimleriyle milletvekili olmuşlardır.²⁹³ Alparslan Türkeş ise “*Ya parti kuracağız ya da mevcut partilerden biri doktrinimizi benimseyecektir*” düşüncesiyle, Türk siyasetinde kendisine bir alan açma çabasıyla hareket edecek ve neticede 31 Mart 1965 tarihinde arkadaşlarıyla CKMP ye katılacaklardır.²⁹⁴

Rabat’ta bulunduğu sırada akciğerlerinde nükseden yaralar sebebiyle sağlık sorunları yaşamaya başlayan Dünder Taşer, her ne kadar Bern’de ameliyat olarak tedavi imkânı bulmuş olsa da; 13 Kasım sonrasında 14’ler adına önemli gelişmelerin yaşandığı sırada ortaya çıkan bu hastalığın, onu fazlasıyla etkilediği anlaşılmaktadır. Sağlığının iyiye gittiği bir dönemde durumunu; “*Sıhhatim gittikçe düzeliyor. Galiba halsizlik hariç pek şikâyetim yok. Yalnız beş basamaklı bir merdiveni, taksitle çıkabiliyorum. Bir de ara sıra boğazıma bir boru sokup, ciğerime bakıyorlar; pek hoş değil tabii. İki yaradan biri kapanmış; biri küçülmüş. Ur da kireçle örtülmüş. Garip şey, bütün bu sıvası dökük duvara dönen ciğerde, mikrop bulunamadı. Bilmem, bir yere saklandılar herhalde; belkide öfkeyi*

²⁹⁰ Seyhan, *a.g.e.*, s. 163.

²⁹¹ CCA, 030 – 11 – 1 – 295 – 34 – 2.

²⁹² Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden...*, ss. 264-265.

²⁹³ Er, *a.g.e.*, s. 200.

²⁹⁴ Çatak, *a.g.e.*, s. 43.

çimize ata ata patlatıyoruz."²⁹⁵ sözleriyle ifade etmesi, sürecin onu fazlasıyla yordugunu ve üzdüğünü göstermektedir.

Dışışleri Bakanlığının 10 Nisan 1964 tarihli Başbakanlığa gönderdiği yazıyla, Bern Büyükelçiliği nezdinde Müşavir Dünder Taşer; Stokholm Büyükelçiliği nezdinde Müşavir Münir Köseoğlu; Roma Büyükelçiliği nezdinde Müşavir Şefik Soyuyüce ve Lahey Büyükelçiliği nezdinde Müşavir İrfan Solmazer'in merkeze alınma kararı arz edilecektir. Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Dışışleri Bakanı imzalı, 17 Nisan 1964 tarihli 2510 karar ile Dünder Taşer, Münir Köseoğlu, Şefik Soyuyüce ve İrfan Solmazer müşavirlik görevlerinden azledilerek merkeze alınacaklardır.²⁹⁶

Dünder Taşer merkeze çekilmesine rağmen, sağlık sorunları sebebiyle tedavi süreci devam ettiğinden, kısa bir süre daha Bern'de kalacaktır. Bu nedenle 14'ler içerisinde Türkiye'ye en son dönen Dünder Taşer olmuştur. Bir hayli zorlu ve sıkıntılı geçen dört yıla yakın sürenin ardından Türkiye'ye dönecek olmaları, Taşer ailesini çok mutlu edecektir.²⁹⁷

İsviçre'de bulunduğu süre süre zarfında, orada bulunan Türk işçilerin sorunlarıyla ilgilenmiş ve onların örgütlenmesine ön ayak olmuştur. Çıkan anlaşmazlıklarla yakından ilgilenmiştir. Bern yıllarına dair hem Türk işçileri hem de Büyükelçi hakkında bir anısını, Ziya Nur Aksun şu şekilde anlatır.

*"Bir gün, zannederim Cumhuriyet Bayramı'nı kutlamak için elçilikte bir ziyafet verilmiş, buraya yabancı elçilik mensuplarıyla oradaki işçilerimizden üç dört tane temsilci davet edilmiş. İşçilerimiz yabancı elçilik mensupları arasında çok edepli bir şekilde oturmuşlar. Bir ara Elçi, aniden dışarı çıkmış ve gelmemiş. Merhum, onu aramış. Bakmış ki odasında ağlıyor. 'Ne oldu, bir şey mi oldu efendim?' diye sormuş; oda 'İşçilerimizin hali bana çok dokundu. Allahını seversen söyle, dünyanın hangi işçisi vardır ki, böyle yüksek bir toplantıda bu kadar edepli, bu kadar efendi, bu kadar ağır başlı ve centilmence hareket edebilsin? Milletimin büyüklüğünü ve efendiliğini onlarda gördüğüm için gözyaşlarımı tutamadım' cevabını vermiş. Büyükelçimiz bu kadar içli, bu kadar duyarlı, bu kadar vatansever bir adamdı."*²⁹⁸

²⁹⁵ Metin, *a.g.e.*, s. 430.

²⁹⁶ CCA, 030 – 11 – 1 – 304 – 11 – 12.

²⁹⁷ A. Taşer, "Merhum Dünder Taşer'in Eşi Asuman Taşer Hanımefendi İle Yapılan Söyleşi".

²⁹⁸ Aksun, *a.g.e.*, ss. 124-125.

Kader arkadaşlarıyla birlikte yurda dönememesine rağmen, Alparslan Türkeş ve diğer arkadaşlarıyla irtibatını koparmadan haberleşmeye devam etmiştir. Özellikle de Muzaffer Özdağ ile daha sık mektuplaştığı görülmektedir.²⁹⁹ Ülke gündemini, arkadaşlarının siyasi hamle ve faaliyetlerini yakından takip etmiş; zaman zaman önerilerde bulunarak, siyasi gelişmelere dair değerlendirmelerini onlarla paylaşmıştır. Daha o günlerde ülkede yaşanan siyasi ve sosyal değişimin, kısa zaman sonra anarşik hareketlere yol açacağı ve uzun süre ülkenin iç mücadeleye maruz kalacağı tespitlerinde bulunmuştur. Nitekim 1960 sonrası oluşturulan anayasal düzen, başta siyaset olmak üzere, devlet kurumlarını, üniversiteyi, sendikaları, sivil toplum kuruluşlarını ve dahi sokakları cepheleştirmiştir.

7 Şubat 1964 tarihinde Muzaffer Özdağ'a gönderdiği mektuptan alıntılanan şu kısımlar, ülkedeki gelişmeleri yakından takip ettiğini, ülkesi adına yaşanabilecek tehlikeleri öngörerek arkadaşlarına gelişmeleri dikkatle takip etmeleri noktasında uyarılarda bulunduğu görülecektir.

“Türkiye’de sağın deorganize olması, sağ temayüllü partilerin ordu ve münevverler gözünde itibarsız oluşu, -bunda kendi günahları da var- meydanı sola açacak. İlerici? çevrelerin reformu tahrikleri hesaplı bir gayrettir ve Türkiye’yi komünizmin kucacağına doğru itmek içindir; bu genel gidişin yanında diğer mevzular çok basit kalan şeylerdir. O halde yakın bir gelecekte Türkiye çetin bir iç mücadeleye maruz kalacaktır. Bunun parlamentodan dışarı taşmaması, temenni olunur. Mahiyeti meçhul bir reform, yeni çatışmaların temeli olacaktır. Bu kargaşalıkta İnönü’nün çekilmesi caiz olmadığından iktidarı devam edecek. Hâsılı kısa vadede İnönü iktidarı-İnönü iktidarından kriz doğurarak gidecek; uzun bir vadede büyük bir gruplaşma olacaktır. Olayları dikkatle takip ettiğinizden eminim.”³⁰⁰

Yurt dışında sürgünde bulunduğu zaman içerisinde ülkedeki siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeleri yakından takip etmeye çalışmıştır. 27 Mayıs öncesi fikir ve eylemlerini eleştirel bir gözle tahlil ettiği ve ileride oluşabilecek siyasi bir teşekkül için doktriner ilkeler niteliğinde ve ülke gerçekleriyle örtüşen fikir çalışmaları içerisinde olduğu görülmektedir. Dönem itibarıyla özellikle gençliği hedef alan sol, sosyalist,

²⁹⁹ Metin, a.g.e., ss. 438-444.

³⁰⁰ Metin, a.g.e., s. 444.

komünist akımların olumsuz etkilerinden koruyacak milliyetçi, ülkücü, maneviyatçı değerlere sahip bir gençlik inşa etmemin gayreti içerisinde olmuştur.³⁰¹

Rabat ve Bern’de bulunduğu süre zarfında siyasi içerikli bazı notlar tutmuştur. Bu notlar, 27 Mayıs sonrası ülkedeki siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeler üzerinde fikirlerini ortaya koymas; bir kısım önemli hadiseler hakkında bilgiler ve değerlendirmeler içermesi bakımından önemli bir başvuru kaynağı olarak değerlendirilebilir. Notların bir kısmı Türkiye’ye döndükten sonra vefatına kadar kendisine komşuluk ve dostluk eden İbrahim Metin tarafından yayınlanmıştır.³⁰² Bu notlar ekler kısmında olduğu haliyle verilecektir.

Asuman Taşer, kendisi ile yapılan bir söyleşide yurt dışına buldukları sırada, Dündar Taşer’e farklı ülke ve kurumlardan büyük teklifler yapıldığını söyler. Asuman Taşer, Kongo devlet yetkililerinden, devlet ve askeri kurumlarının teşkilatlanmasına yardımcı olması için Dündar Taşer’e davetler geldiğini, bunun yanında Katolik Kilisesinden dahi teklifler alındığını; ancak bu tekliflerden hiç birini kabul etmeyerek, tehdit dahi edilmelerine rağmen ülkeye yeniden dönmenin çarelerini aradığını anlatmıştır.³⁰³

2.4. 27 MAYIS HAKKINDA GÖRÜŞLERİ

Dündar Taşer, 27 Mayıs 1960 darbesini “*Kardeşlik, barış ve sevgi hedefine yönelen, kardeş kavgasını önlemek için yapılan ve çağdaş medeniyetin imkânlarını var etmeye çalışan, hiçbir zümre ve kişinin leh ve aleyhine bir gaye taşımayan*” bir “ihtilal” olduğu kanaatindedir. Askeri harekâtı bir darbe olarak adlandırmaz.³⁰⁴ “*Türk Ordusunun, vatansever duygularla, milliyetçi fikirlerle, hürriyeti bir daha yıkılmaz derecede sağlam temellere oturtmak için giriştiği hareket*” olduğunu savunur. Hareketi gerçekleştiren subayların dürüst olduklarını ve kimseye garazleri olmayan, hatta devirdikleri iktidarın

³⁰¹ Aksun, *a.g.e.*, s. 121.

³⁰² İbrahim Metin; Alparslan Türkeş ve Dündar Taşer’in vefatlarına kadar yakın dostluğunu yapmış, o yıllarda genç bir siyasetçi olarak MHP yönetiminde görev almıştır. 1969-1979 arası milliyetçi camianın önemli basın organlarından Devlet gazetesini çıkartan ekibe liderlik etmiştir. Sahibi olduğu Töre-Devlet Yayınevi aracılığıyla birçok milliyetçi eserin yayınlanmasına da öncülük etmiştir. 7 Kasım 2020 günü vefat etmiştir. Kaleme aldığı *İhtilalciler Hesaplaşıyor 27 Mayıs - Ondörtler ve Dündar Taşer* adlı eser; Dündar Taşer’in notlarının bir kısmını içermesi yanında, 14’ler arasında haberleşme aracı olarak kullanılan mektuplardan, hatırı sayılır sayıda kısmının yine bu eserde yayımlanmış olması bakımından, araştırmacılar için önemli bir kaynak eser niteliğindedir. Bkz. İbrahim Metin, *İhtilalciler Hesaplaşıyor 27 Mayıs - Ondörtler ve Dündar Taşer*, 1. Baskı, Töre-Devlet Yayınevi, İstanbul 2012. İbrahim Metin’den alıntılanan bu notlar, ekler kısmında olduğu haliyle verilmiştir. Bkz. Ek-3.

³⁰³ A. Taşer, “Merhum Dündar Taşer’in Eşi Asuman Taşer Hanımefendi İle Yapılan Söyleşi”.

³⁰⁴ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 11.

liderlerine karşı bile garezleri olmadığını söyler. Sonrasında işin içine profesyonel siyasetçilerin girmesiyle MBK üyeleri arasına planlı bir şekilde fitne sokularak, bölünme ve parçalamayla ihtilalin amacından uzaklaştırıldığını belirtir. Fesatçıların hedefinde Alparslan Türkeş'in olduğunu, iftiralarını basın aracılığıyla yayarak, yapılan gizli toplantılarla 13 Kasım tasfiyeleri sonrası ihtilalin CHP menfaatine yörunge değiştirdiği değerlendirmesinde bulunur. CHP'lilerin 23'ler'i tabi senatörlük vadiyle onlara herkesin saygı göstereceğini, altından heykellerinin dikileceğini, her birinin bir Atatürk olacağını söyleyerek etkileri altına aldıklarını tespit eder. CHP vaatlerine kanan 23'lerin, CHP'nin her istediğini yaparak iktidarı İsmet İnönü'ye teslim ettiğini, CHP'nin iktidar olduktan sonra ise onları silkeleyip bir kenara attığını belirtir.³⁰⁵ Bunların 27 Mayıs'ın gayelerini taşımayan, ihtilali sokakta bulan kişiler olduğunu ve hatta aralarında “*Ben bu işe Dümbelekçe girdim*” diyenlerin dahi olduğunu anlatır.³⁰⁶

MBK'nin, adalet, yükselme, tarafsızlık gayeleriyle hizmet etmeye çalıştığını, komitenin bu yönde Devlet Planlama Teşkilatı, Ordu Yardımlaşma Kurumu, Ülkü ve Kültür Birliği, Holding Yatırım Şirketleri çalışmaları yaptığını; ancak 27 Mayıs'ın tarafsızlık ilkelerine bağlı, hedef ve gayelerine sadık kalanların yalnız bırakıldığını söyler. 14'lere işaret ederek etrafı fesatla çevirili bir ada haline getirilen bu ekibin, kökünün milletin manevi gücünde, tarihinin şanında, ordusunun büyük ve şerefli kitlesinde olduğunu, kudretinden emin bir şekilde yoluna devam ettiği değerlendirilmesinde bulunur.³⁰⁷ İhtilalin amaç ve gayelerini sahiplendiği görülen Dündar Taşer'in, bu yönüyle MBK'nın reform faaliyetlerine katkı vermeye çalıştığını söylemek mümkündür. Zira reformcu kanatta yer alarak çalışmalara büyük katkı sağladığı bilinmektedir.³⁰⁸

27 Mayıs'a katılmaya karar vermesinin, kendisi için zor bir seçim olduğu görülmektedir. Devletin yeni bir felakete sürüklenebileceği endişesi yaşadığını söylemek mümkündür. Bu yöndeki düşüncelerini şu şekilde anlatmıştır.

“Harekete geçmezden önceki günlerde benim en büyük üzüntümü, yapacağımız işle devleti yeni bir felakete sürüklenebileceği ihtimali oluşturuyordu. İşe karar vermek benim için kolay olmadı. Çünkü tarihimizde yapılmış bütün devrim, mevcut düzeni sarsıp

³⁰⁵ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 368-371.

³⁰⁶ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 380.

³⁰⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 14.

³⁰⁸ D. Yahnici, a.g.m., s. 41.

devletin ve milletin başına yeni belalar getirdiği hakkında sarsılmaz bir inancım vardı. Bugün bu inancım daha da peklemiştir.”³⁰⁹

27 Mayıs’ın memlekete fayda vermediği kanaatindedir. Nitekim Osmanlı Devleti’nde meydana gelen askeri ayaklanmalar ve darbeler sonrasında devletin güç kaybı yaşadığını, yeni felaketlerle yüz yüze kaldığı tespitlerinde bulunur. Yeniçeri ayaklanmalarının devlete zararının yanında; sistem ve düzen değiştirme gayesi olmadığı için zayıf iradeyi yıkıp güçlüyü getirdiğini, III. Selim’in tahtan indirilmesiyle başlayan anlayışın ise devleti zayıf düşürerek felaketlere sebep olduğunun altını çizer. Son dönem yaşanan toprak kayıplarını ve Avrupa devletlerine verilen tavizleri de buna bağlar. Bu bağlamda 27 Mayıs’ın yakın siyasi tarih içerisinde bir dönüm noktası teşkil ettiğini kaydeden yazılar kaleme almıştır.

“27 Mayıs, Türkiye’nin ve yakın tarihimizin, önemli dönüm noktalarından biridir. Kendinden evvelki devrim hareketlerinin bir devamı gibi ortaya çıkmış olmasına rağmen, onlardan ayrıldığı noktalar da vardır. Bu son hareket, son elli yıllık düzenin bütün zayıf yönlerini ve yürümediğini, yürümeyeceğini göstermiştir. Biz aslında son elli yılın bir bilançosunu yaptık. Bunda ak ile kara belli olmuştur. Yıkılan şu şahıs veya bu parti değildir. Aslında ‘yürümeyen, yürümeyecek olan’dır. Ömrünü tamamlamış ve bitmiş olan bir şey vardır. Esas önemli olan bunu görmektir. Ölüyü yaşatmaya çalışmak abesle meşgul olmaktır... Fakat bunu arkadaşlar anlamadılar.”³¹⁰

27 Mayıs Dündar Taşer açısından istenilen neticeyi vermemiş olsa da; o Türkiye’nin geleceğinden umutludur. Türkiye’nin milli kültürünü yeniden canlandırarak çağın teknik ve ilmiyle ağır sanayi kurması durumunda eski kudretli günlerine dönebileceğine inanmaktadır. Her ne kadar bir askeri darbenin yapımcılarından ise de; içerisinde yer aldığı 27 Mayıs askeri darbesinin tarih içindeki yerini ve eleştirisini, son derece tarafsızca yapabildiği kaydedilir. Bunu yapabilesi ise onun yüksek tarih bilincinden ve dahi büyük devlet ve millet kavrayışından ileri geldiği tespit edilir.³¹¹ Vatandaşın nesnel değerlendirme yapmadan tarafgirlik duygularıyla, siyasi tercihlerini kullanmasına da eleştiriler yönelir. Bu tavrı, 27 Mayıs’ı ortaya çıkaran sebepler arasında sayar.

³⁰⁹ Aksun, a.g.e., s. 10.

³¹⁰ Aksun, a.g.e., s. 17.

³¹¹ Aksun, a.g.e., ss. 10-20.

“Vatandaşın iktidarı tayin ederken hata, kusur, liyakat ve meziyet ölçülerini kullanmayıp “Bizimki” diye irade izharı, nihayet bütün bu nimet, külfet taksimatının dışında olan şahsi kar ve zarar meselesi olmayan gençliği ve Ordu’yu harekete geçirerek 27 Mayıs’ı ortaya çıkarmıştır.”³¹²

Anayasayı hazırlamak üzere kurulan bilim adamları heyetinin darbecilere “*Nasıl bir anayasa istiyorsunuz?*” sorusunu yöneltmesini doğru bulmamıştır. Bu sorudan sonra gözünün açıldığını ifade eden Dündar Taşer, 1960 Anayasası hazırlanma sürecine sirayet ettiğini gördüğü bu düşünceye dair eleştirilerde bulunur. Belirli kişi ve zümrelerin isteği doğrultusunda anayasa hazırlamanın yanlış olduğunu; devletin, hukuka boyun eğen, hukuka bağlı, insanların arzularıyla değişmeyen hukuk prensiplerine bağlı olması gerektiğine vurgu yapmıştır. Ayrıca çıkarılan kanunların geriye dönük uygulanması noktasında, yine bu heyetin darbecilere “*İsterseniz olur*” cevabını vermesini hoş görmemiş ve hukuki de bulmamıştır. Geçmiş yıllarda mevcut anayasanın düzeltilmesi için beyanatlar veren bu heyetin, hazırlanacak anayasa ile ilgili her hangi bir hazırlıklarının olmamasını, manidar görerek eleştirilerde bulunmuştur.³¹³

DP iktidarının muhalefet partileriyle münasebetinin çatışma halinde, birbirini yok etmeye dönük tutumunu da eleştiren Dündar Taşer; iktidar olanaklarının tümünün kendi mensuplarına dağıtmasını, DP’ye mensup olmayanlara mağlup millet muamelesi yapıldığını,³¹⁴ gelişen olaylara çare bulma mesuliyetini üzerine almadan, muhalefet partisi gibi davrandığı kaydeder.³¹⁵ Cumhuriyet sonrası kurulan CHP iktidarının müessese iktidarı şeklide teşkil ettiğini; 1950’de DP’nin halk hareketi olarak iktidara gelmesine rağmen, iktidara gelenlerin müessese menşei olmasından dolayı 1950-1957 arasında muvazaa devresi yaşandığına işaret eder. 1957’den sonra ise halkın iktidara müdahalesinin artmasıyla müesseselerin buna direncinin taarruz şeklinde olduğunu; dolayısıyla 1961-1963 arasında halk ve müesseseler arasındaki çatışmacı durumun, halk-müessese ikiliği oluşturduğu tespitlerini yapmıştır.³¹⁶ 27 Mayıs’ın, haklılıktan çok, kaçınılmaz bir müdahale olduğuna inanmaktadır.³¹⁷ Darbeye, zaruri ortamı oluşturan iktidarı da muhalefeti de aynı ölçüde sorumlu tuttuğu anlaşılmaktadır. 27 Mayıs’ın

³¹² Dündar Taşer, *Mesele*, s. 124.

³¹³ Aksun, *a.g.e.*, s. 50.

³¹⁴ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 123

³¹⁵ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 19.

³¹⁶ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 43.

³¹⁷ Galip Erdem, “Dündar Ağabeyimiz”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 7.

değişim göstermiş haliyle bayram olarak kutlanmasını ise; incelikten ve millete saygıdan yoksun kabul etmiştir.³¹⁸

Adnan Menderes'in generallerin "*Ordu size hayrandır*" sözlerine güvenerek hareket ettiğini ve dahi ordunun endişelerini dikkate almadığını kaydeder. Ordunun destek vermediği hiçbir hareketin başarıya ulaşamayacağından, endişelerin dikkate alınması gerektiği düşüncesindedir. Ordu mensuplarını, yaşadığı maddi zorluklar isyana sevk etmeyeceğini de ifade ederek "*Hiçbir ihtilalin sebebi iktisadi değildir. Kişi para uğruna ölüme yüzde elli şans tanımaz. Zira ölünün servete ihtiyacı olmaz.*" değerlendirmesinde bulunur.³¹⁹

27 Mayıs gerçekleştirildiğinde el altından "*ihtilali biz yaptık*" diyenlerin; resmi beyanlarında "*Ne içinde ne karşındayız*" demelerini; ikiyüzlülüğün bir ifadesi olarak görür. Bu söylemin moda haline getirilmesini, demokratlığın kârından istifade etmenin bir sonucu olarak değerlendirir. Komitede görevleri olanların, bizi kurtardınız diyenlerin, eski DP'lilere en ağır hakaretlerde bulunanların dahi; milletvekili, senatör ya da yüksek dereceli memur olduklarında, 27 Mayıs'a düşman kesilmelerine sert eleştiriler yöneltir. Dönemin yazarlarına 27 Mayıs'ı desteklemeye mecbur olmadıkları; hatta isterlerse eleştirebilecekleri söylenmesine rağmen, aralarından sadece Peyami Safa, Hami Tezkan ve Gökhan Evliyaoğlu olmak üzere üç kişinin yürekli çıktığını kaydeder. Yüreksiz gördüğü bu yazarların, sonradan 27 Mayıs için "*ayaklanma, gece baskını, çapulculuk*" ifadeleri kullanmalarını, ilkesizlik olarak değerlendirmiştir.³²⁰ "*Ordu gençlik el ele*" diyerek, 27 Mayıs'ı çağırانların, sonrasında "*Faşist ordu, işbirlikçi ordu, burjuva ordu*" sloganıyla ortaya çıkmalarının geri planında, orduyu yıpratmaya dönük faaliyetlerin olduğunu ifade etmiştir.³²¹ Ayrıca "*DP adına kalem kullananların 27 Mayıs aleyhtarlığını, ordu düşmanlığı hudutlarına götürdükleri de bir vakıadır.*"³²² diyerek; DP'ye yakın basının, 27 Mayıs'ı eleştirirken, sebep oldukları kötü netice karşısında da uyarılarda bulunmuştur.

27 Mayıs sürecinin içi boş fikir ve sloganlarla hazırlanmış olduğunu ve kendilerinin de ister istemez bu yola girdiklerini ifade etmiştir. 13 Kasım harekâtına atf

³¹⁸ Muzaffer Özdağ, "Seçkin Asker: Aziz Taşer'in Anısına Saygı", *Dündar Taşer'i Rahmetle Anıyoruz*, Haz. Meriç Çoşkun, www.eskimeyendostlar.net, (Y.y.y ve Y.t.y.), ss. 27-29.

³¹⁹ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 138.

³²⁰ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 143-144.

³²¹ Çatak, *a.g.e.*, s. 168.

³²² Dündar Taşer, *Mesele*, s. 54

yaparak, komite dışına çıkarılmalarını “*Bu gidişe karşı olup, milli görüş ve anlayışa yaslanmak ihtiyacını duyan birkaç arkadaşla birlikte saf dışı bırakıldık. Toplumsal ve siyasi hareketlerde, olayların aldığı anlık görünüş, her zaman önemlidir. Bununla ters düşenler, esasta ve hakikatte, doğru düşüncelerine ve haklı yolda olmalarına rağmen, aynı akıbete uğrarlar.*” sözleriyle izah etmiştir.³²³

Dündar Taşer’in 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinin amaçlarını sahiplendiği görülmektedir. Darbe yapmak üzere birlikte yola çıktığı silah arkadaşlarından bazılarıyla ayrı düşmüş olsa da onların hukukunu her ortamda korumuştur. Bulunduğu ortamlarda onları eleştirme hakkını kendisinde saklı tutulmuştur. Başkalarının onlar hakkında kötü sözler sarf etmesine izin vermemiştir. Yanında darbeci arkadaşlarına kötü söz sarf edenlere; “*Sen kim oluyorsun ki bir zaman bir ideal için ortak bir mücadele verdiğim bu silah arkadaşlarıma nasıl hakaret edebiliyorsun benim silah arkadaşlarıma ben sitem edebilirim başkası yapamaz*” diyerek karşılık verdiği bilinmektedir.³²⁴

27 Mayıs’ın getirdiği sonuçları göz önünde bulundurarak kendi öz eleştirisini de yaptığı görülmektedir. Osmanlı son dönem aydın ve devlet adamlarının, meşrutiyeti ilan etmekle ve anayasayı ilan etmekle devletin kuvvetleneceğine inandığını, kendilerinin de aynı hataya düştüklerini itiraf eder. “*Bir mükemmel anayasa yapılırsa Türkiye’nin Almanya veya İngiltere seviyesine geleceğini sandık*” demek suretiyle; geçmişte yapılan hatalara, kendilerinin de düştüğünü ifade etmiştir. Bazı kavramlara sihirli kuvvetler vehmetmek Türk aydınlarının zaafi olduğunu, bunun kendisine yabancılaşmanın bir sonucu olduğunu, Türkiye’nin meselelerinin tek başına anayasa hazırlamakla çözülemeyeceği kanaatindedir.³²⁵

27 Mayıs’ın tarihi referanslarına da atıf yapar. Türk subayının devleti kötü gidişattan kurtarma düşüncesine kapıldığında, önündeki tarihi rehber ve örnek şahsiyetlerin çok fena adamlar olduğunu, kendilerinin de bu şahsiyetleri örnek aldıklarını ifade etmiştir. 27 Mayıs hakkında kendisine yöneltilen bir soruya cevap verirken ifade ettiği şu ifadeler, tarihi hadiselerdeki fikri bağlantıya işaret ettiği kadar; aynı zamanda orduda süre gelen ihtilal/darbe fikrinin kaynağını da izah eder niteliktedir.

³²³ Aksun, *a.g.e.*, s. 17

³²⁴ Muhittin Çolak, “Adam Kendisini Merdivenlerde Kuş Zannetti”, *Dündar Taşer’i Rahmetle Anıyoruz*, Haz. Meriç Çoşkun, www.eskimeyendostlar.net, (Y.y.y ve Y.t.y.), ss. 183-185.

³²⁵ Kösoğlu, *a.g.e.*, ss. 70-71; Ziya Nur Aksun, *a.g.e.*, ss. 49-51.

“Biz despot olduğu söylenen bir Sultan’dan ‘Hürriyet’i alan ve Meşrutiyet’i yapan bir kurumdan ve onun tarihi hareketinden geliyorduk. Genç subayın kafasında ve tarihindeki örnekler buydu. Despotlardan hürriyeti alan, Anayasa’yı ilan eden hürriyet kahramanları... Millete medeniyet götüren ilerencilik havarileri... Bizim önümüzdeki örnek bunlardı. Şunu söyleyeyim ki, son iki yüz yıllık tarihimizdeki rehberler ve örnek adam tipleri çok fenadır. Türkiye, fena rehberlerin musallat olduğu bir memleketdir.”³²⁶

³²⁶ Aksun, *a.g.e.*, s. 48.

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNDAR TAŞER'İN SİYASİ HAYATI VE ALDIĞI VAZİFELER

1. SİYASİ HAYATI

Bu kısımda 1946 sonrası Türk demokrasi hayatında milliyetçi çizgide kurulmuş siyasi partilere kısaca değinildikten sonra; DüNDAR TAŞER'in Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi içerisindeki siyasi kariyeri, Türk milliyetçileri ve milliyetçi gençlik üzerindeki fikri ve manevi tesiri tespit edilmeye çalışılmıştır.

1.1. ÇOK PARTİLİ SİYASETTE MİLLİYETÇİ PARTİLER

Türkiye'de 1946 sonrası çok partili siyasi hayata geçişle birlikte, milliyetçi siyasi çizgide kurulan ilk siyasi parti, 20 Temmuz 1948'de kurulan Millet Partisi (MP) olarak gösterilmektedir. MP aralarında az sayıda CHP'li de olsa; çoğunluğu, DP içerisinde uygulamalardan memnun olmayan, parti içi muhalefet grubunu temsil eden Fevzi Çakmak, Yusuf Hikmet Bayur, Osman Bölükbaşı, Osman Nuri Köni, Mustafa Kentli gibi isimlerin öncülüğünde kurulmuştur. Fevzi Çakmak, MP'nin Fahri Başkanlığına getirilirken, ilk Genel Başkanlığını da Yusuf Hikmet Bayur seçilmiştir.³²⁷

1950 genel seçimlerinde %4,6 civarı oy alarak, sadece Kırşehir adayı Osman Bölükbaşı'nın milletvekili seçilmesiyle³²⁸ mecliste temsil hakkı elde eden MP'nin siyasi ömrü uzun sürmeyecektir. 27 Ocak 1954'te laikliğe aykırı politikalar ürettiği gerekçesiyle mahkeme kararıyla kapatılmıştır.³²⁹

Milliyetçi çizgide kurulan bir diğer siyasi parti ise; MP'nin kapatılmasından hemen sonra 9 Şubat 1954'te Osman Bölükbaşı liderliğinde kurulan Cumhuriyetçi Millet Partisi'dir (CMP).³³⁰ Kurucuları arasında MP'nin eski üyelerinden Ahmet Tahtakılıç, Hasan Koçdemir, Enis Akaygen ve Suphi Batur yer alacaktır. 2 Mayıs 1954'te yapılan genel seçimlerde %5,3 oy oranıyla 5 milletvekili ve 27 Ekim 1957 yılında %6,4 oy oranıyla 4 milletvekili kazanan CMP,³³¹ yine milliyetçi siyasi çizgide kurulan, Türkiye

³²⁷ Alihan, Limoncuoğlu, "Türkiye'de Üçüncü Yolun Başı; Millet Partisi (1948)", *Akademik Hassasiyetler*, C. 5, S. 10, 2018, ss. 145-155.

³²⁸ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri, 1923-2011*, TÜİK Matbaası, Yayın No:3685, Ankara 2012, s. 25

³²⁹ Eroğlu, *a.g.e.*, ss. 117-118.

³³⁰ Ağah Oktay Güner, "Siyasetin Ulu Çınarı Osman Bölük Başı" *Türk Yurdu*, D. 7., C. 31 (63), S. 289 (650) 100. Yıl, Eylül-2011, ss. 89-95.

³³¹ TÜİK, *a.g.e.*, s. 25.

Köylü Partisi (TKP) ile 16 Ekim 1958’te birleşerek, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) adını alacaktır.

TKP, Remzi Oğuz Arık, Tahsin Demiray, Cezmi Türk, Ethem Menemencioğlu gibi dönemin tanınmış milliyetçileri tarafından 19 Mayıs 1952’de kurulmuştur. Partinin ilk Genel Başkanlığını Remzi Oğuz Arık yapacaktır.³³² Remzi Oğuz Arık, dönemi itibariyle Türk milliyetçiliğinin Ziya Gökalp’ten sonra temel direklerinden, milliyetçi gençliğin ilham aldığı Türkçü önderlerden biri olarak kabul edilir.³³³ 3 Nisan 1954 yılında seçimler dolayısıyla gittiği Adana’dan dönüşü sırasında elim bir uçak kazasıyla hayatını kaybetmesiyle, TKP Genel Başkanlığa Tahsin Demiray seçilmiştir. TKP’nin Tahsin Demiray liderliğinde siyasi başarı gösterememesi üzerine, 16 Ekim 1958 yılında Osman Bölükbaşı liderliğindeki CMP ile birleşme sağlanmıştır.³³⁴ CMP ve TKP’nin birleşmesiyle oluşan CKMP, Osman Bölükbaşı liderliğinde girdiği 15 Ekim 1961 genel seçimlerinde aldığı %14 oy oranıyla 54 milletvekilliği kazanarak, CHP ve AP’den sonra üçüncü parti olmuştur.³³⁵

Osman Bölükbaşı, kendisinin tüm itirazlarına rağmen CKMP ileri gelenlerinin, İsmet İnönü’nün kuracağı koalisyon hükümetinde yer alma ısrarından dolayı, 29 milletvekiliyle birlikte 31 Mayıs 1962’de CMKP’den ayrılarak, 16 Haziran 1962’de MP’yi yeniden kuracaktır.³³⁶ MP, Osman Bölükbaşı’nın siyasi kabiliyetiyle 1965 genel seçimlerinde %6,3 oy oranıyla 31 milletvekilliği kazanarak, mecliste üçüncü parti olmayı başaracaktır. 1969 genel seçimlerinde ise %3,2 oranında oy olarak 6 milletvekili çıkarabilecektir.³³⁷

1.2. CUMHURİYETÇİ KÖYLÜ MİLLET PARTİSİ’NDE ALDIĞI VAZİFELER

14’ler yurda döndükten sonra aktif siyasete atılmanın yollarını arayacaktır. Alparslan Türkeş, “*Ya parti kuracağız ya da mevcut partilerden biri doktrinlerimizi benimseyecektir.*”³³⁸ sözleriyle siyasi çalışmalarının ilerleyeceği yönü çizirken; aynı zamanda siyasi liderliğini de ilan etmiş oluyordu. Siyasi çalışmalara Dündar Taşer,

³³² Türkiye Köylü Partisi, *Türkiye Köylü Partisi Tüzüğü*, Türkiye Basımevi, İstanbul 1952. (TBMM Kitaplığı, Er No: 1952 – 1022, Remiz: S. H. 278 – C.).

³³³ Sefercioğlu, a.g.e., ss. 40-47.

³³⁴ Mehmet Pınar, “Anadoluculuk Ekseninde Türkiye Köylü Partisi (1952-1958)”, *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 37, 2017, ss. 317-340.

³³⁵ TÜİK, a.g.e., s. 25.

³³⁶ Adem Çaylak, *Osman Bölükbaşı ve Siyasal Hareketi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2010, ss. 449-451.

³³⁷ TÜİK, a.g.e., s. 25.

³³⁸ Çatak, a.g.e., s. 43.

Muzaffer Özdağ, Ahmet Er, Numan Esin, Rıfat Baykal, Fazıl Akkoyunlu, Mustafa Kaplan, Şefik Soyuyüce öncülük etmekteydiler.

Alparslan Türkeş'in ismi ilk olarak Adalet Partisi (AP) ile anılacaktır. AP milletvekillerinden Gökhan Evliyaoğlu başta olmak üzere; bazı AP'liler, Alparslan Türkeş'e destek olmak üzere parti içerisinde zemin oluşturma gayretleri olacaktır. Ancak Alparslan Türkeş ismi, AP'nin ekseriyetinde endişeye yol açmasından dolayı bu gayretler boşa çıkacaktır.³³⁹

Alparslan Türkeş ve arkadaşları siyasi çalışmalarına zemin oluşturmak amacıyla “*Huzur ve Yükselme Derneği*” adında bir dernek kurmak girişimi olacaktır. Kurulacak derneğin ilkeleri, “*9 Işık Doktrinleri*”³⁴⁰ olarak simgeleştirilen “*Milliyetçilik, Ülkücülük, Ahlakçılık, Toplumculuk, Halkçılık, Köycülük, İlimcilik ve Gelişmecilik, Endüstri ve Teknikçilik*” olarak belirlenmiştir. Derneğin kurucuları arasında 14'lerin beraberinde AP, CKMP, YTP ve üniversitelerden milliyetçi görüşe sahip isimlerin olacağı açıklanacaktır. Derneğin tüzük ve ana gayeleri, 9 ışık doktrinlerini izah eder nitelikte Muzaffer Özdağ tarafında hazırlanarak ilan edilmiştir. Dernek tüm bu hazırlıklara rağmen, 21 Mayıs 1963'te Talat Aydemir'in başarısız darbe kalkışmasının etkisiyle kurulamayacaktır. Alparslan Türkeş kalkışmayı hükümete ihbar etmiş olsa da; kalkışmanın içinde yer aldıkları iddiasıyla Muzaffer Özdağ, Rıfat Baykal, Fazıl Akkoyunlu ile birlikte tutuklanmıştır. Kurulması planlanan Huzur ve Yükselme Derneğine ise “*ihtilal karargâhı*” isnadında bulunulmuştur.³⁴¹

Alparslan Türkeş yaklaşık beş ay tutuklu kaldıktan sonra, 5 Eylül 1963 günü serbest bırakılmıştır. Tahliye olduktan sonraki günlerde CKMP'li yöneticilerden Mehmet Altınsoy, Ahmet Oğuz, İrfan Baran, Alparslan Türkeş'i evinde ziyaret ederek genel başkanlık teklifinde bulunmuşlardır.³⁴² İsmail Hakkı Yılanlıoğlu, Mustafa Kemal Erkovan, Fuat Uluç gibi isimler Alparslan Türkeş'e yakınlığı olan kişilerdir. CKMP ile irtibat bu isimler üzerinden kurulmaktaydı. Osman Bölükbaşı'nın ayrılmasıyla karizmatik liderini kaybeden CKMP, siyasetteki etki gücünde zayıflamıştı. Genel Başkan Ahmet Oğuz başta olmak üzere, ileri gelen parti yöneticilerden gelen ilk daveti değerlendiren Alparslan Türkeş, 9 ışık ilkelerinin benimsenerek parti isminin de “*Birlik ve Hareket*

³³⁹ Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden...*, s. 265.

³⁴⁰ Alparslan Türkeş, *Milli Doktrin 9 Işık*, Bilge Karaca Yayınları, İstanbul 2017.

³⁴¹ Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden...*, ss. 268-276.

³⁴² Hakkı Öznur, *Ülkücü Hareket: CKMP'den MHP'ye*, C. 1, 2. Baskı, Alternatif Yay, Ankara 1999, ss. 80-81.

Partisi” olarak değiştirilmesi şartıyla daveti kabul edebileceğini ifade edecektir. Osman Bölükbaşı’ndan sonra bir süre CKMP Genel Başkan vekilliği de yapan Afyonkarahisar milletvekili Hasan Dinçer öncülüğündeki bazı partililer, öne sürülen bu şartlara karşı çıkmışlardır. Alparslan Türkeş ise “*Biz herhangi bir partide erimek amacıyla değiliz, programımız ve politikamızla hareket edeceğiz*” diyerek; CKMP’ye katılmaktan bu aşamada vazgeçecektir.³⁴³ Dünder Taşer’in CKMP ile kurulan bu temasları olumlu karşıladığı söylenebilir. Zira henüz yurt dışında bulunduğu sırada defterine aldığı notlarda Osman Bölükbaşı hakkında “*Muhalefete, daha doğrusu siyasete başladığından beri Bölükbaşı, istikametinden inhiraf etmemiş (sapmamış) bir kimsedir. Bütün tazyik (baskı) ve tehditlere rağmen de boyun eğmemektedir. Bize karşı hayırhah (iyilik isteyen) olabilir.*”³⁴⁴ değerlendirmesinden bulunmuştur.

Alparslan Türkeş’in CKMP ile irtibatı 1964 yılı yazından itibaren tekrar başlasa da sonuca doğru evrilmesi, 13 Şubat 1965 yılında seçim kanunda yapılan değişiklikle “*Milli Bakiye*” sisteminin kabul edilmesiyle olacaktır.³⁴⁵ Bu değişiklikle Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının CKMP vasıtasıyla milletvekili seçilerek meclise girme imkânı oluşacaktır. Alparslan Türkeş, Dünder Taşer, Muzaffer Özdağ, Ahmet Er, Rıfat Baykal 31 Mart 1965 tarihinde üye kaydı yapılarak CKMP’ye törenle katılacaklardır.³⁴⁶ 21 Nisan 1965’te Alparslan Türkeş’e “*Genel Müfettişlik*”, diğer üyelere de “*Bölge Müfettişliği*” görevleri uygun görülecektir. Böylelikle Dünder Taşer’in siyasi hayatı CKMP’de Bölge Müfettişliği ile başlamış olacaktır.³⁴⁷

Osman Bölükbaşı’dan sonra siyasi etkinliğini kaybeden CKMP’ye Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının katılması yeni bir heyecan yaşayacaktır.³⁴⁸ Müfettişlik görevleri vasıtasıyla parti teşkilatları ve gençlik kollarıyla kurulan temaslar, Alparslan Türkeş başta olmak üzere arkadaşlarının partideki gücünü ve etkinliklerini artıracaktır. İhdas edilen İşçi Komitesine Muzaffer Özdağ ve Rıfat Baykal refakat ederken; Köylü Komitesine de

³⁴³ Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden...*, ss. 281-284.

³⁴⁴ Metin, *a.g.e.*, s. 460.

³⁴⁵ 22 Ocak 1965’te CHP’nin yeni seçim yasası tasarısı yasalaşarak Türkiye’de ilk kez nispi temsil sistemine eklenen “*Milli Bakiye*” sistemi uygulanmaya başlanmıştır. Bu sistem küçük partilerin parlamentoda temsilini olanaklı kılan bir sistemdir. Böylece her bir oyun hesaba katılması amaçlanmış, seçim çevrelerinde değerlendirilemeyen oyların ulusal bir seçim çevresinde birleştirilmesi öngörülmüştür. Bkz. Tunca Özgişi, *Türk Parlamento Tarihinde Cumhuriyet Senatosu*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2012, ss. 149-150.

³⁴⁶ Er, *a.g.e.* ss. 216-218.

³⁴⁷ Güneş, *a.g.e.*, s. 67.

³⁴⁸ Turgay Uzun, “Türk siyasal Yaşamında MHP” *Türk Yurdu*, D. 7., C. 31 (63), S. 289 (650), 100. Yıl, Eylül 2011, ss. 192-214.

Dündar Taşer ve Ahmet Er başkanlık etmişlerdir.³⁴⁹ Bir süre sonra, Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının CKMP'ye biçtikleri rolden rahatsız olan ve dahi Alparslan Türkeş'in partiyi ele geçirmeye çalıştığını düşünen Ahmet Oğuz, 17 Haziran 1965 günü Genel Başkanlıktan istifa edecektir. Bu istifadan iki gün sonra, 19 Haziran 1965 günü 14'lerden Numan Esin, Fazıl Akkoyunlu, Mustafa Kaplan ve Şefik Soyuyüce'nin CKMP'ye katılmasıyla partide Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının ağırlığı daha da artacaktır. Genel seçimler öncesi 30 Temmuz-1 Ağustos 1965 arası Ankara'da yapılan CKMP 7. olağanüstü kongresinde, Alparslan Türkeş 699 delegenin oyunu alarak CKMP Genel Başkanlığına seçilmiştir. Ahmet Tahtakılıç ise 512 delegenin oyunu alabilmiştir.³⁵⁰ Alparslan Türkeş'in CKMP'nin yeni lideri olması, basında geniş yankı bulmuş ve "Türkeş Başkan Seçildi"³⁵¹ manşetiyle kamuoyuna duyurulmuştur. Dündar Taşer, bu kongrede "Genel İdare Kurulu" (GİK) üyesi seçilmiş ve ardından partinin yeniden yapılandırılmasıyla birlikte "Genel Sekreter Vekilliği" görevini de yürütmüştür.

10 Ekim 1965 Milletvekilliği Genel Seçimleri %52,9 oy oranıyla AP'nin zaferiyle sonuçlanacaktır. Alparslan Türkeş liderliğinde ilk seçimine giren CKMP, toplam seçmenin 208.696'sının tercihiyle %2,2 oy oranına ulaşarak, 11 milletvekilliği kazanmıştır. Dündar Taşer bu seçimlerde memleketi Gaziantep ilinden milletvekili aday gösterilmiştir. Seçmenin 2.282'sinin tercihiyle %1,5 oy almış; ancak milletvekili seçilememiştir.³⁵²

5 Haziran 1966'da Kısmi Senato Seçimleri yapılmıştır. Seçimlerde CKPM %1,9 oy oranıyla 1 senatör çıkarabilmiştir.³⁵³ Dündar Taşer aday olmadığı senato seçimleri öncesinde, GSV ve GİK üyesi sıfatıyla ülkedeki siyasi gündeme ilişkin basına bazı demeçlerde bulunmuştur. 20 Mayıs 1966 tarihli, "Aziz Milletimiz, Türkiye'yi bugüne getirenler geldikleri yerden şikâyete devam etmektedir." sözleriyle başlayan beyanatına; 27 Mayıs üzerinden kendilerine yönelen eleştirilere cevap vererek devam ettirecektir. İktidara yönelik eleştirilerini sıraladıktan sonra iktidarın ülkeyi "iki husumet kampına" böldüğü uyarısında bulunmuştur. Ayrıca bu demecinde "Millet itibarını yitirenlerin hırsı ile milletin tevcih ettiği iktidarı kullanamayanların aczi sıkıntılarımızı artırmaktadır. Aciz ve zalim iktidar istemiyoruz. Bunu gerçekleştirecek olanda reylerinizdir. Hakkımız adil

³⁴⁹ Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden...*, s. 292.

³⁵⁰ Öznur, *CKMP'den MHP'ye*, C. 1, ss. 85-87; 98-103.

³⁵¹ *Cumhuriyet*, "Türkeş Başkan Seçildi", 1 Ağustos 1965.

³⁵² TÜİK, *a.g.e.*, ss. 25; 52.

³⁵³ Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden...*, s. 385.

ve muktedir bir idaredir.” ifadeleriyle; AP iktidarını acziyet içinde bulunmakla isnat edecektir. Güçlü bir iktidar dönemi için ise CKMP’yi adres göstererek Türk halkından desteklemelerini isteyecektir.³⁵⁴

Seçimler öncesinde propaganda çalışmalarında aktif rol alan Dündar Taşer, 23 Mayıs 1966 günü radyodan bir konuşma yapacaktır. Konuşmasında 27 Mayıs’ın gerçekleştirilmesinde kendilerince haklı gerekçeleri, 27 Mayıs sonrası oluşan siyasi yapıya ve iktidarlara yönelik eleştirilerini sıraladıktan sonra, AP iktidarıyla ilgili önemli tespitlerde bulunduğu görülmektedir. Örneğin konuşmasında geçen “... İktidara gelen partinin bazı noksanları vardı, birincisi hiç devlet tecrübesi yoktu, ikincisi, idare ile ünsiyeti azdı, üçüncüsü kendilerine yönelen reylerin asıl sahibi değildi. Bir partiye duyulan reaksiyon ile hatıraya duyulan özlemin temsilcisi idi...” ifadelerine bakıldığında; AP’nin seçimleri açık ara kazanmasındaki faktörleri 27 Mayıs’ın bir sonucu olarak değerlendirdiği görülmektedir. Devlet yönetiminde gösterilen zafiyeti ise tecrübesizlik ve idare ile olan bağın zayıflığıyla ilişkilendirdiği görülmektedir. Konuşmasının son bölümünde kullandığı “Aziz Milletimiz reylerinizi esirgeyerek iktidara ihtar ediniz bu inat bitsin.” sözlerine bakılırsa; seçmenden 27 Mayıs’a reaksiyon göstererek AP’ye verdiği oylardan artık vaz geçmesini istemektedir. Ayrıca verilen güçlü desteğin çekilerek iktidarın uyarılması gerektiğini düşünmektedir.³⁵⁵

Dündar Taşer, 9 Ağustos 1966 tarihinde yürürlüğe giren 780 sayılı “Genel Af Kanunu” öncesinde, partisi adına 13 Haziran ve 22 Haziran 1966 tarihlerinde basına verdiği demeçlerle; “CKMP’nin herkese ve her suça şamil bir affın lüzum ve zaruretinde ısrar edeceğini” açıklamıştır.³⁵⁶ Yine 17 Temmuz 1966 günü CKMP genel merkezinde düzenlediği basın toplantısında, 21 Mayıs 1963 tarihinde Talat Aydemir liderliğinde başlatılan başarısız darbe girişimi hakkında değerlendirmelerde bulunarak; “21 Mayıs olaylarında ceza alanların farklı ve gayri adil bir işleme tabi tutulmasının umumi bir üzüntü yarattığını” ifade etmiştir.³⁵⁷

24-25 Kasım 1967 yılında Ankara’da yapılan CKMP 8. büyük kongresine tek aday olarak giren Alparslan Türkeş, bütün delegenin oyuyla tekrar Genel Başkan

³⁵⁴ Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, *CKMP’nin 5 Haziran 1966 Tarihinde Yapılan Kısmi Senato Seçimleri Münasebetiyle Yaptığı Radyo Konuşmaları*, Arı Matbaası, Ankara 1967, ss. 87-88.

³⁵⁵ CCSA, Yer No: 5 / 2 – 18, Fihrist No: 2163 – 34, 35, 36, 37; Ayrıca Bkz. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, *a.g.e.*, ss. 17-21.

³⁵⁶ CCSA, 13 Haziran 1966 İç Olaylar, Yer No: 5 / 7 – 21, Fihrist No: 9168 – 65, s. 170; 22 Haziran 1966 İç Olaylar, Yer No: 5 / 7 – 21, Fihrist No: 9168 – 72, s. 177.

³⁵⁷ CCSA, 17 Temmuz 1966 İç Olaylar, Yer No: 5 / 7 – 21, Fihrist No: 9168 – 86, s. 191.

seçilmiştir. Bu kongrede yaptığı konuşmayla katılımcıları etkileyen Dünder Taşer, yine GİK üyeliğine seçilmiştir. GİK toplantısında “CKMP Genel Başkan Yardımcılığı” görevine getirilmiştir.³⁵⁸

1968 seçimleri öncesinde seçimlerle ilgili kanunların bazı maddelerinin yürürlükten kaldırılması ve milletvekili seçimi kanununa bazı maddeler eklenmesi ile ilgili yasa değişikliğini, Anayasa Mahkemesi 6 Mayıs 1968 günü aldığı kararla iptal etmiştir.³⁵⁹ Dünder Taşer, CKMP Genel Başkan Vekili sıfatıyla 7 Mayıs 1968 günü basına verdiği beyanatta “İktidar acemi talimgâhı değildir.” diyerek, iktidar partisinin kendi lehine seçim kanununda değişiklik yapma isteğine tepkisini göstermiştir.³⁶⁰

2 Haziran 1968 tarihinde Kısmi Senato Seçimi ve Yerel Seçimler birlikte yapılmıştır. CKMP Senato Seçiminde %2; Yerel Seçimlerde ise %1 oy alabilmiştir. Gaziantep ilinden Senatör adayı olarak gösterilen Dünder Taşer, %1’lik oy oranına tekabül eden aldığı 1499 oy ile senatör seçilememiştir.³⁶¹

CKMP Genel Başkan Yardımcısı sıfatıyla gelişen olaylar karşısında partisi adına basına bazı demeçler vermiştir. Dönemin etkin sendikalarından biri olan Türkiye Öğretmenler Sendikası, (TÖS) 4-9 Eylül 1968 günlerinde Devrimci Eğitim Şurasını düzenlenmiştir.³⁶² Toplanan şura ile ilgili Dünder Taşer, 11 Eylül 1968 günü basına bir demeç vererek, bu şuranın bazı politika adamlarının liderliğinde toplandığını, bu yönüyle siyasi bir toplantıya dönüşen şuraya katılan öğretmenlerin, öğrencilerini ihtilalci istikamete sevk edeceğini ifade etmiştir. Başbakan Süleyman Demirel’in bu konuda acele tedbir almasını istemiştir.³⁶³

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’ın, 30 Ağustos Zafer Bayramı vesilesiyle yayınladığı mesajında toplu kılınan namazlara yönelik olumsuz tutumu, Dünder Taşer tarafından tenkit edilecektir. Cevdet Sunay’a yönelik bu eleştirileri ve savunduğu milliyetçi ve maneviyatçı çizgi, vatandaşlar tarafından takdir edilerek Dünder Taşer için 5 Eylül 1968 tarihli Bugün gazetesinde şu teşekkür mesajı yayınlatacaklardır.

³⁵⁸ Öznur, *CKMP’den MHP’ye*, C. 1, ss. 150; 153.

³⁵⁹ “Seçim Kanununda Bazı Hükümler İptal Oldu”, *Milliyet*, 7 Mayıs 1968, s. 1.

³⁶⁰ CCSA, 7 Mayıs 1968 İç Olaylar, Yer No: 5 / 3 – 30, Fihrist No: 3948 – 156 ve Yer No: 5 / 5 – 9, Fihrist No: 6066 – 234, s. 1029.

³⁶¹ Öznur, *CKMP’den MHP’ye*, C. 1, s. 158.

³⁶² Feyzullah Ertuğrul, *Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ve Eğitimciler Derneği TÖS Tarihinden Esintiler – I*, Özdoğan Matbaa, Ankara 2017, s. 107.

³⁶³ CCSA, 11 Eylül 1968 İç Olaylar, Yer No: 5 / 3 – 30, Fihrist No: 3948 – 309, 315; Yer No: 5 / 5 – 9, Fihrist No: 6066 – 477, s. 1273.

“Dünder Taşer’e Mücadelede Başarılar...”

“Sayın Dünder Taşer: Cumhurbaşkanı, Cevdet Sunay’ın 30 Ağustos Zafer Bayramı dolayısıyla yayınladığı mesaj hakkındaki tenkidiniz tamamen gerçeklerle dolu. Toplu namazları istemeyen Sunay’ın bu tutumunu tasvip etmediğinizi bildiriyor ve mevcut olmayan bir ‘aşırı sağ’ ile ‘aşırı sol’u bir tutmanın, cemiyeti yanlış hükümlere götüreceğini belirtiyorsunuz. Uyanık tutumunuzdan dolayı sizi tebrik ediyor, mücadelenizde başarılar diliyoruz.”-Yeni Cami Baş imamı Burhan Arslanoğlu, Emekli Albay Turgut Demiriz, Kâmil Eren ve Hüseyin Köseoğlu³⁶⁴

Fransa Cumhurbaşkanı General de Gaulle, 25-30 Ekim 1968 tarihleri arasında Türkiye’ye resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Fransa Cumhurbaşkanı ve eşi onuruna Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından verilen kabul resmine, CKMP adına Genel Başkan Yardımcısı olarak Dünder Taşer davet edilmiştir.³⁶⁵

1968 seçimlerinden sonra, CKMP’ye Alparslan Türkeş ile birlikte dâhil olan 14’lerden Numan Esin, Mustafa Kaplan, Şefik Soyuyüce, Münir Köseoğlu kendi açılarından “Laikçi-Kemalist anlayışa muhalif, Aşırı Sağa kayan” parti politikalarına yönelik, eleştirilerde bulunarak CKMP’den ayrılacaklardır.³⁶⁶ İlerleyen süreçte Muzaffer Özdağ, Ahmet Er ve Rıfat Baykal’ında partiden ayrılmalarıyla³⁶⁷ Alparslan Türkeş’in yanında 14’lerden sadece Dünder Taşer kalacaktır. 27 Mayıs sonrası liderliğini kabul ettiği Alparslan Türkeş’in siyasi hareketine destek olarak; bütün siyasi ve fikri çalışmalarında en yakınındaki isim olduğu görülecektir.

1965 sonrası CKMP’nin tüm siyasi ve fikri çalışmalarında en önde yer alan Dünder Taşer, partisinin seçim bildirgelerini kaleme alan isimlerden olmuştur.³⁶⁸ Alparslan Türkeş’in CKMP’de Genel Başkanlığa gelmesiyle birlikte Türk milliyetçiliği fikri, belirli yayın organlarında ele alınan bir fikir, düşünce olmaktan çıkıp; siyasi sahnede çözüm üretebilen, politika üretebilen, devleti yönetebilme özgüvenine erişen siyasi bir aksiyon haline geldiği görülür. Toplumun her kesimine her meslek grubuna, kurulan sivil toplum kuruluşları aracılığıyla temas edilmeye başlanmıştır. Bu durumun Türk milliyetçilerini siyasi bir aktör haline getirdiği gibi; Türkiye’nin kaderinde söz sahibi bir

³⁶⁴ CCSA, (Bugün, 5 Eylül 1968), Yer No: 5 / 3 – 34, Fihrist No: 3952 – 532, 3954 – 16.

³⁶⁵ CCSA, Yer No: 5 / 9 – 25, Fihrist No: 9881 – 153.

³⁶⁶ Öznur, *CKMP’den MHP’ye*, C. 1, s. 160.

³⁶⁷ Ahmet Er, *a.g.e.*, ss. 234-236.

³⁶⁸ Alihan Limoncuoğlu, *Türkmen Ağası: Dünder Taşer*, [Belgesel], Oğuzcan Unus, (Prodüksiyon), Yasin Kara, (Yön. ve Düz.), Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.).

grup haline getirdiği tespit edilir. Dündar Taşer'in CKMP'yi doktriner manada “*Türk Milliyetçiliğini*” önceleyen bir parti haline getirme çabasında olduğuna işaret edilerek; 1965 sonrası Türk milliyetçilerini tek bir parti, tek bir hareket etrafında bir araya getiren şahsiyetlerin başında Dündar Taşer ve Galip Erdem olduğu kabul edilir. Türkçü-Milliyetçi aydınlarının bir araya getirilmesinde özellikle Dündar Taşer'in gösterdiği başarının sırrı, hitabet gücü, fikir ve düşünceleriyle karşısındakine tesir etme kabiliyeti ve dahi beşeri ilişkilerinde gösterdiği zarafet olarak gösterilir.³⁶⁹

1.3. MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ'NDE ALDIĞI VAZİFELER

Alparslan Türkeş ve ekibinin, CKMP'nin üst düzey kadrolarına getirilmesiyle birlikte, CKMP'nin siyasi ilke ve hedeflerinde; tüzük, beyanname ve programında; il, ilçe ve gençlik teşkilatlanmalarında; siyasi, fikri ve ideolojik söyleminde Türk milliyetçiliğini öne çıkaran büyük değişim yaşandığı görülmektedir. Partide gerçekleştirilen bu dönüşüm sonrası, yeni siyasi hedeflerin ruhuna uygun isim ve amblem değişikliği gündeme gelecektir. Parti isminin “*Milli Hareket Partisi veya Milliyetçi Parti*”; ambleminin “*Üç Hilal veya Bozkurt*” olması yönünde görüş ve talepler,³⁷⁰ kongreler öncesi gündeme getirilmiş olmasa da isim ve amblem değişikliği için bir süre daha beklenmiştir.

8-9 Şubat 1969 tarihinde Adana'da gerçekleştirilen CKMP'nin 9. Büyük Kurultayında, Kurultay Divan Başkanlığına Alparslan Türkeş, Dündar Taşer, Muzaffer Özdağ, Kamil Turan'ın imzalarıyla, parti isminin “*Milliyetçi Hareket Partisi*” olarak değiştirilmesi için önerge sunulmuştur. Önergenin okunmasıyla birlikte kongre salonunda yükselen alkış sesi ve sevinç gösterileri eşliğinde partinin yeni ismi Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) olarak kabul edilmiştir.³⁷¹

Tarihi Adana Kurultayına tek aday olarak giren Alparslan Türkeş, tüm delegelerin oyunu alarak MHP'nin ilk Genel Başkanlığına seçilmiş oluyordu. Bu kurultayda yine GİK üyesi seçilen Dündar Taşer, Muzaffer Özdağ ve Osman Yüksel Serdengeçti ile birlikte Genel Başkan Yardımcılığı görevine getirilecektir.³⁷²

Partinin isim ve sembol değişikliği gündeme gelmeye başladığı günlerde farklı fikirler ortaya atılmıştır. “*Milliyetçi Hareket Partisi*” isminde kayda değer itiraz ve

³⁶⁹ Berkan Sözer, *Türkmen Ağası: Dündar Taşer*, [Belgesel], Oğuzcan Unus, (Prodüksiyon), Yasin Kara, (Yön. ve Düz.), Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.).

³⁷⁰ Öznur, *CKMP'den MHP'ye*, C. 1, s. 143.

³⁷¹ Öznur, *CKMP'den MHP'ye*, C. 1, s. 175.

³⁷² Öznur, *CKMP'den MHP'ye*, C. 1, s. 181.

muhalif görüşler ortaya atılmazken; parti ambleminin “Üç Hilal” veya “Bozkurt” sembolleri olması yönünde gruplaşmalar olduğu görülür. Bu gruplaşmalar, parti içerisinde ekseriyete uymayan muhalif görüşlere yol açtığı, hatta zaman zaman sert tartışmalara neden olduğu anlaşılmaktadır.

Dündar Taşer, parti isminin “*Milliyetçi Hareket Partisi*” ve sembolünün “*Üç Hilal*” olması yönünde ilk fikri beyan eden ve kabul edilmesinde de en etkili olan isimlerdendir. Üç hilali, “*Atalarımızın haşmeti idi; torunlarımızın azameti olacak*”³⁷³ ifadeleriyle savunmuştur. Üç hilali konu alan bir de yazı kaleme almıştır. Yazısında Osmanlı Devleti’nin temsil ettiği “*Hakanlık, Halifelik ve Kayzerlik*” otoritesini, üç hilal sembolüyle örtüştürmüştür. Anadolu’ya sıkışan bu otoriter temsilin, eski kudret sahasına yeniden erişebileceği ve dahi Türklüğün üç hilal sembolünün dinamik yapısından kuvvet alarak Türk milliyetçilerinin ellerinde yeniden yükseleceğini ifade etmiştir.³⁷⁴ Üç hilal sembolünün tasarımı,³⁷⁵ Dündar Taşer’in başkanlığında çizimlerini Yılmaz Yalçınar’ın yaptığı bir ekip tarafından hazırlanmıştır. Partililere üç hilalin tarihi manasını izah ederken, “*Üç Hilal, Osmanlı’nın üç imparatorluğun varisi olduğunu gösterir. Türk Kağanlığı, İslam Halifeliği ve Roma İmparatorluğu. Zaman içinde, tarihte statik olan bu üç hilalimizi biz dinamik hale getiriyoruz. Çark bunu gösterir. Çarkın uçlarının sağa dönük oluşu hareketimizin sağ kabiliyetini ortaya koyar.*”³⁷⁶ değerlendirmelerinde bulunmuştur.

Üç hilali, en üst perdeden savunanlardan biri de Osman Yüksel Serdengeçti olmuştur. O’da Dündar Taşer gibi üç hilalin, “*Cihan Hâkimiyeti*” temsiliyetine, İslami ve milli anlam ve değerine vurgu yaparak; “*Biz Osmanlı torunlarıyız, Üç Hilal’in amblem olması gerekir. Türk-İslam medeniyetini kurmak ve inşa etmek için yola çıkan ‘biz kökü mazide olan atiyiz’ diyen Milliyetçi-Ülkücü Hareketin misyonuna ve siyasetine ancak üç hilal layıktır.*”³⁷⁷ sözleriyle tavrını ortaya koymuştur.

³⁷³ Aksun, *a.g.e.*, s. 27.

³⁷⁴ Dündar Taşer, “Üç Hilal” *Milli Hareket*, S. 18, Ocak 1968, ss. 12-13.

³⁷⁵ Dündar Taşer tarafından hazırlatılan ilk üç hilal tasarımının uçları birbirine değen sağa dönerli üç hilal şeklinde olduğu yönünde tespitler mevcuttur. Bkz. Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden...*, s. 414.; Tasarlanan bu üç hilal, 24-25 Kasım 1967 CKMP Olağan Kongresi öncesi Milli Hareket dergisinde bir nabız yoklama mahiyetinde sunulmuştur. Amblem değişikliği noktasında “Kurt” figürün Türklüğü, “Üç Hilal’in” ise Türk ve İslam birliğini temsil ettiği değerlendirilmesinde bulunulmuştur. *Milli Hareket*, “Amblem ve Partinin Adı Meselesi” Kasım 1967, s. 13.

³⁷⁶ Namık Kemal Zeybek, *Türkmen Ağası: Dündar Taşer*, [Belgesel], Oğuzcan Unus, (Prodüksiyon), Yasin Kara, (Yön. ve Düz.), Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.).

³⁷⁷ Öznur, *CKMP’den MHP’ye*, C. 1, s. 187.

Amblem değişikliği noktasında, partiye doğrudan bağı olmayan ancak Alparslan Törkeş'e doğrudan bağlı olduğu bilinen Törkçüler Derneği mensuplarının ve yine Atsız Bey'in desteklediği sayıca az bazı milliyetçi gençlerin "Bozkurt" ambleminde ısrarcı oldukları bilinmektedir. Hatta Alparslan Törkeş'in parti ambleminin Bozkurt olacağı yönünde Atsız Bey'e söz verdiği söylenir.³⁷⁸ Buna mukabil partinin Gençlik Kolları Teşkilatı ve Ülkü Ocaklı gençler, parti ambleminin "Üç Hilal", gençlik teşkilatları ambleminin de "Bozkurt" olması yönünde ısrarcı oldukları anlaşılmaktadır.³⁷⁹ Yine Alparslan Törkeş, Dünder Taşer, Osman Yüksel Serdengeçti, Ahmet Er gibi partiyi isim ve amblem değişikliği ile birlikte "Milliyetçi-Muhafazakâr" çizgiye oturtmaya çalışanları destekleyenler "Üç Hilal" olması yönünde görüşler ortaya koymuşlardır.³⁸⁰ Dünder Taşer'in Bozkurt ambleminde ısrar edenleri, "Bozkurt'u çizmek için ressam olmak lazım. Her ressamda çizemez köpeğe benzetir. Hâlbuki üç tane 'C' yaparsın, olur üç tane ay" diyerek pratik bir görüşle ikna etmeye çalıştığı anlatılır.³⁸¹ Kurultay sonrası yapılan GİK toplantısında alınan kararla, MHP'nin sembolü "Üç Hilal" olarak kabul edilip benimsenmiştir. "Bozkurt" amblemi ise MHP'nin gençlik teşkilatlanması "Ülkü Ocakları Derneği'nin" amblemi kabul edilmiştir.³⁸²

MHP, 12 Ekim 1969 Milletvekilliği Genel Seçimlerinde iktidara gelme hedefiyle büyük bir seçim kampanyası hazırlayacaktır. "Ahlakta, İdarede, Tarımda, Sanayide, Vergide, Toplumda Reform Biz Yaparız."³⁸³ cümlesiyle özetlenen "Memleket ve Dünya Hadiseleri"³⁸⁴ adlı seçim bildirgesini kamuoyuna açıklamıştır.³⁸⁵ Bildirgede, 1969 kongresiyle başlayan milliyetçi muhafazakârlık dönüşüme uygun düşecek şekilde, siyasi hedeflerin merkezine "Türk İslam Medeniyeti" idealinin yerleştirilerek ilan edildiğini³⁸⁶ söylemek mümkündür.

MHP ve ülkücü hareketin bakiyesini oluşturan Törkçülüğün laik bir çizgide olmasına rağmen; milliyetçi-muhafazakâr söylemin menzilinin, merkez sağın ağırlıklı

³⁷⁸ İbrahim Metin, *Türkmen Ağası: Dünder Taşer*, [Belgesel], Oğuzcan Unus, (Prodüksiyon), Yasin Kara, (Yön. ve Düz.), Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.).

³⁷⁹ Öznur, *CKMP'den MHP'ye*, C. 1, ss. 166-167.

³⁸⁰ Güneş, *a.g.e.*, s. 69.

³⁸¹ Metin, *Türkmen Ağası: Dünder Taşer*, [Belgesel].

³⁸² Öznur, *CKMP'den MHP'ye*, C. 1, s. 175.

³⁸³ *Devlet*, S. 24, 15 Eylül 1969.

³⁸⁴ Milliyetçi Hareket Partisi, *Memleket ve Dünya Hadisleri: 1969 Seçim Bildirgesi*, TBMM Kütüphanesi, Yer:76-225, Dem:76-472.

³⁸⁵ *Devlet*, "M. Kemal Erkovan'ın Açıklaması" S. 21, 15 Eylül 1969, s. 8.

³⁸⁶ Devlet gazetesi 25. sayıya kapağında Alparslan Törkeş resmi ve "Hedef: Türk-İslam Medeniyeti" manşetiyle çıkarılacaktır. *Devlet*, S. 25, 22 Eylül 1969.

kısımının yanında ülkücü hareketi de kapsadığı değerlendirilir. MHP ve ülkücü hareketin oluşum sürecinde, milliyetçi-muhafazakâr etkinin etkisini artırdığı ve bu hareketin bileşenlerinden birisi olan Türkçülüğün, omurgayı teşkil etmekten uzaklaşarak tali bir unsura dönüştüğü ileri sürülür. Popülerleşmesini ve kitleselleşmesini sağlayan noktanın da bu yeni tercih olduğu kabul edilir. Dini sembolizmin, ülkücü milliyetçiliğin bir kipi olduğundan bahisle; siyasi saiklerle MHP'nin bu alanı oy deposu olarak gördüğü ileri sürülür. Yine MHP'yi genel sağ camiaya lehimleyen ve onu merkez sağ açısından kabule şayan kılan kapının da buradan açıldığı ifade edilir. Ayrıca Necip Fazıl Kısakürek milliyetçi-muhafazakâr söylemin oluşum zamanı açısından kilit figürü olarak kabul edilir.³⁸⁷

Seçim çalışmaları kapsamında MHP'nin önde gelen parti yetkilileri, Anadolu'nun dört bir yanında toplantı ve mitingler düzenleyerek konuşmalar yapmışlardır. Dündar Taşer, seçim çalışmaları kapsamında seçim bölgesinde ve Anadolu'nun çeşitli şehir ve beldelerinde toplantılara katılarak partisinin hedefleri ve iktidar olmaları durumunda yapacakları icraatlara ilişkin konuşmalar yapmıştır. Milli ve İslami kesim başta olmak üzere hemen her kesimden insanların MHP'ye katılması için ziyaretlerde bulunmuştur.³⁸⁸

Seçimler öncesinde radyodan bir de konuşma yapmıştır. Konuşmasında ağırlıklı Süleyman Demirel ve AP iktidarının komünizmin yayılmasını önleyemediğine dikkatleri çekerek; iktidarı, sol anarşik eylemlerin artmasına sebebiyet vermekle itham etmiştir. Süleyman Demirel'in, DP'lilerin siyasi affı konusunda samimi davranmadığını, ülkeyi yönetecek basiret ve cesarettен yoksun olduğunu ifade etmiştir. CHP'nin "*Bozuk Düzen*" söylemine ve TRT'nin sola yakın yayın politikasına yönelik eleştiriler de yönelten Dündar Taşer, diğer siyasi liderler tarafından vaad edilen toprak reformunun sakıncaları üzerinde durmuştur. MHP iktidarında tüm bu olumsuzlukların son bulacağını, 130 yıldır mecrasından çıkarılan Türk milletinin, yeniden Türk medeniyeti tarihi yatağına oturtulacağını ve dahi yeniden eski güç ve kudretine erişeceğini vaad etmiştir. Konuşmasını, "*Ey Türk milleti, yorgun ve mağlûp idareleri sil ve kendine dön!*" ifadeleriyle Türk milletinin üzerindeki uyuşukluktan kurtularak, tarihinde sahip olduğu özgüvene yeniden dönmesini istemiştir.³⁸⁹

³⁸⁷ Tanıl Bora, *Türk Sağının Üç Hali Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslamcılık*, Birikim Yayınları, İstanbul, 2003, ss. 128-129.

³⁸⁸ Öznur, *CKMP'den MHP'ye*, C. 1, s. 203.

³⁸⁹ *Devlet*, "Radyo Konuşmaları", S. 28, 13 Ekim 1969, ss. 7-9.

12 Ekim 1969 yılında yapılan Milletvekili Genel Seçimlerinde aday olmak istememesine rağmen, yakın çevresi tarafından ikna edilerek İstanbul ilinden aday gösterilmiştir. Aday gösterilmesini, MHP İstanbul İl Teşkilatları özellikle talep etmiştir. MHP büyük bir hazırlıkla girdiği bu seçimlerde aldığı %3 oy oranıyla 5. parti olmuştur. Toplamda 275.091 seçmenin oyunu alarak sadece 1 milletvekili çıkarabilmiştir. MHP, İstanbul'da %2,6 oy oranıyla 15.508 seçmenin oyunu alabilmiştir.³⁹⁰ 1. sıradan aday gösterilen Dündar Taşer milletvekili seçilememiştir.³⁹¹ Bunda AP'nin seçimler öncesi milli bakiye sistemini kaldırarak, yerine kendisini daha avantajlı konuma getirecek nisbi temsil sistemini getirmesinin etkili olduğu anlaşılmaktadır.³⁹²

9-10 Mayıs 1971 tarihlerinde Selim Sırrı Tarcan Kapalı Spor Salonunda MHP'nin 10. Büyük Kurultayı yapılmıştır. 554 delegenin iştirak ettiği seçimde Alpaslan Türkeş 551 delegenin oyunu alarak tekrar Genel Başkan olmuştur. Kurultayda 530 delegenin oyunu alan Dündar Taşer, 1. sırada GİK üyeliğine seçilmiştir. Yapılan ilk toplantı sonrasında tekrar Genel Başkan Yardımcılığına getirilmiştir. Ayrıca kongrede 12 Mart muhtırasına sebep olan olaylar ve 12 Mart muhtırasından sonra cereyan eden vakalar ve örfi idare (Sıkı Yönetim) ilanına sebep olan tutumlar hakkında delegelere izahat vermiştir.³⁹³ Bu kurultay, aynı zamanda Dündar Taşer'in katıldığı son MHP kurultay toplantısı olacaktır.

Cumhurbaşkanlığı nezdinde yapılan davetlere, MHP'yi temsilen Dündar Taşer'in katıldığı görülmektedir. 24-29 Mart 1969 tarihleri arasında Romanya Devlet Konseyi Başkanı Nicolae Ceausescu'nun³⁹⁴; 30 Nisan 1970 tarihinde Pakistan Cumhurbaşkanı General Mohammed Yahya Han'ın;³⁹⁵ 7-12 Haziran 1971 tarihleri arasında Finlandiya Cumhurbaşkanı Urho Kekkonen'in;³⁹⁶ 11-15 Nisan 1972 tarihleri arasında SSCB Yüksek Prezidyum Başkanı Nikolay Podgorny'nin;³⁹⁷ Türkiye'ye ziyaretlerinde, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın verdiği davetlere Dündar Taşer, MHP Genel Başkan Yardımcısı olarak davet edilmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın, yeni yıl münasebetiyle 5 Ocak

³⁹⁰ TÜİK, *a.g.e.*, ss. 25; 59.

³⁹¹ *Devlet*, "M.H.P Adayları", S. 27, 6 Ekim 1969, s. 12.

³⁹² Öznur, *Portreler*, C. 6, s. 195.

³⁹³ *Devlet*, "MHP Kurultayı Yapıldı", S. 111, 17 Mayıs 1971, s. 4.

³⁹⁴ CCSA, Yer No: 5 / 9 – 27, Fihrist No: 9883 – 81, 90.

³⁹⁵ CCSA, Yer No: 5 / 9 – 34, Fihrist No: 9890 – 62.

³⁹⁶ CCSA, Yer No: 5 / 9 – 35, Fihrist No: 9891 – 156.

³⁹⁷ CCSA, Yer No: 5 / 9 – 31, Fihrist No: 9881 – 75.

1971 tarihinde devlet erkânına verdikleri kabul resmine yine Dündar Taşer MHP'yi temsilen katılmıştır.³⁹⁸

1968 sonrası sol siyaset ve aşırı sol gruplar, Türkiye’de “*Sol/Sosyalist/Komünist Devrim*” gerçekleştirmek üzere, hemen her alanda etkinliğini artırmaya çalışırken, bir yandan da eylemlerini sokağa taşımışlardır. Bölücü sol gruplarla da işbirliği yaparak başta üniversiteler olmak üzere; büyük kentlerden, kırsal alanlara kadar anarşi ortamı oluşturmak suretiyle hedeflerine ulaşmaya çalışmışlardır.³⁹⁹ Dönem itibariyle yaygın basın ağları ve TRT’nin de sol görüşe arka çıkan yayın politikası sayesinde, oluşturdukları anarşi ortamına meşruiyet kazandırmaya çalışmışlardır.⁴⁰⁰ Sol ve aşırı sol hareketlerin yıkıcı ve bölücü faaliyetleri karşısında milliyetçi, maneviyatçı cephenin oluşturulmasıyla “*Devrim*” emellerine darbe vurulmuş oluyordu. Milliyetçi hareketler sol örgütlenmelerin karşısında “*Vatan Müdafası*” hissiyle fikri ve ideolojik mücadelenin yanında sokak eylemlerinde hayatları pahasına mücadele etmeyi göze almışlardır.⁴⁰¹ Tüm bu hadiseler karşısında Süleyman Demirel liderliğindeki AP iktidarı, sorumsuz ve etkisiz kalmakla; anarşistler ile milliyetçiler arasında tarafsız kalmakla suçlanacaktır.⁴⁰²

Dönemin bu gergin ortamında, TSK içinde sol düşüncenin etkinlik kurduğu ve komünizme yol açabilecek bir darbe hazırlandığını söylenebilir. TSK üst kademe komutanları, böylesi bir darbe girişiminin önünü almak⁴⁰³ ve tabi sol anarşinin ülkeye verdiği tahribata son vermek niyetiyle Genel Kurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanlarının imzasıyla 12 Mart 1971 günü saat:13:00 sıralarında radyodan muhtıra yayınlamıştır. Yayımlanan muhtırayla tüm hadiselerden meclis ve hükümet sorumlu tutulmuş, Türkiye’nin geleceği tehlikeye düşürüldüğü uyarısı yapılmıştır. Atatürkçü bir anlayışla inkılap kanunlarının hayata geçirecek güçlü, inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallara göre teşkil edilmesinin zaruryeti ortaya koyulmuştur. Bu hususların yerine getirilmemesi durumunda TSK’nın “*Türkiye Cumhuriyetini korumak ve kollamak görevi gereği,*” idareyi doğrudan doğruya üzerine almaya kararlı olduğu bildirilmiştir. Başbakan

³⁹⁸ CCSA, Yer No: 5 / 7 – 8, Fihrist No: 8956 – 4.

³⁹⁹ İbrahim Kaypakkaya, *Bütün Eserleri*, Nisan Yayınları, İstanbul 2016, ss. 7; 212-219; 221-258; 277-290.

⁴⁰⁰ Yılmaz Aysan, *Afişe Çıkmak 1963-1980: Solun Görsel Serüveni*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.

⁴⁰¹ Hakkı Öznur, *Ülkücü Hareket: Komplolar ve Provokasyonlar*, C. 3, 2. Baskı, Alternatif Yayınları, Ankara 1999, ss. 5-17.

⁴⁰² Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 248-254.

⁴⁰³ Vehbi Ersan, *1970’lerde Türkiye Solu*, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2014, ss. 61-62.

Süleyman Demirel, muhtırayı anayasa ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaştıramadığını ifade ederek, Cumhurbaşkanı'na istifasını arz etmek zorunda kalmıştır.⁴⁰⁴

Dündar Taşer, 12 Mart muhtırası için, “12 Mart Muhtırası bir vakıadır. Muhatabı S. Demirel Hükümetidir.” der.⁴⁰⁵ Muhtırayı, solun çıkardığı anarşiyi Süleyman Demirel hükümeti engelleyemediği için, ordunun solu tasfiye etmek üzere yaptığı bir hareket olarak değerlendirmiştir.⁴⁰⁶ Ordunun hükümeti “süre gelen tutum, görüş ve icraatlarıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmakla ve Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğini ağır bir tehlikeye düşürmekle” itham ettikten sonra; yeni hükümet kuruluncaya kadar eskisinin görevine devam ettirilmesini bir çelişki olarak görmektedir. Ayrıca Süleyman Demirel'in istifasıyla iktidarın muhtıra sahiplerinin eline geçtiğini, ancak sorumluluğun hala hükümette olmasının, yani yetki ve sorumluluğun ayrı ellerde olduğu bir nizamın da uzun süre yürümeyeceği tespitlerini yapmıştır.⁴⁰⁷

1961 Anayasasıyla devletin yeniden yapılandırılmasının sağladığı koşullar ve sonraki süreçte siyasi ideolojilerin doktriner ilkeler üzerine inşa edilmeye başlaması, siyasi yönelimleri birbirinden daha net çizgilerle ayırma sürecine götürmüştür. Merkez siyaset “sağ ve sol” kavramları üzerinden ayırmaya giderek, bu ayırma temelinde kendini yeniden tarif etmeye başlamıştır. 1965 seçimleri öncesinde CHP ortanın solunda yer almayı kendisine uygun bulurken;⁴⁰⁸ AP ortanın sağında kendini konumlandırmıştır. Sağ siyaset “Milliyetçilik, İslamcılık ve Muhafazakârlık” üzerinden tanımlanırken; değişime dirençleri ve meyilleri noktasında sırasıyla “katı, sıvı ve gaz” halleriyle değerlendirilmiştir.⁴⁰⁹

Alparslan Türkeş ile birlikte Türk milliyetçileri, 1965 sonrası CKMP'li dönemden başlayıp MHP ile devam eden siyasal süreçte, Türk milletine büyük olmayı, büyük düşünmeyi, büyük ülkü sahibi olmayı, manevi yüceliği hedef, çare ve metot olarak gösterdiğini söylemek mümkündür. Kapitalizm, liberalizm ve komünizmin gibi yabancı doktrinlerin ve yönetimlerin Türkiye'nin kalkınmasını sağlamayacağı savunulmuştur. Türkiye'yi kalkındıracak sistem ve görüşün; Türk milletinin özelliklerine uygun, Müslüman Türk milletinin realitesini göz önünde bulunduran, modern ilim ve tekniği yol

⁴⁰⁴ Ahmet Gürkan, *50. Yıl 1919-1973 Cumhuriyet, Meclis, Hükümetler, Başkanlar 27 Mayıs - 12 Mart*, Güneş Matbaacılık, Ankara 1973, ss. 244-245.

⁴⁰⁵ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 334.

⁴⁰⁶ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 343.

⁴⁰⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 231-233.

⁴⁰⁸ Bülent Ecevit, *Ortanın Solu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, (Y.t.y.), ss. 19-20.

⁴⁰⁹ Bora, *Türk Sağının Üç Hali...*, s. 8.

gösterici kabul eden milli görüş olduğuna işaret edilmiştir. Savunu ve mücadele “*Milli Türk İdeolojisi*” ve “*Milli Türk Doktrini*” olarak belirlenip “*9 Işık Milli Doktrinleri*” üzerinden yürütülmüştür.⁴¹⁰

Dündar Taşer, tarihi süreçte Türkler’in “*İlay-ı Kelimetullah*” ülküsünü milli bir iman haline getirdiği, örf ve anelerin bu yüksek iman içinden eriyerek milli görüşün vücut bulduğu görüşündedir.⁴¹¹ Yazı ve söylevlerinde sıklıkla “*Milliyetçi Hareket Partisi şeksiz şüphesiz, katıksız bir doktrin patisi olarak; Türklük şuuru, İslam ahlaki düsturuna milletimizin toplandığı yer olmuştur.*” vurgusunu yapmıştır. Bu söylemleriyle MHP’nin temel siyasi ilkelerini ortaya koymuştur. Ayrıca Ahmet Er’in kaleme aldığı ve Alparslan Türkeş’in 1967 yılı 8. CKMP kurultay konuşmasıyla milliyetçi siyasi hareketin temel vasfı, “*Türklük gurur ve şuuru, İslam ahlak ve fazileti, hak yolu, hakikat yolu, Allah yolu*” olarak ilan edilmiştir.⁴¹² Milliyetçi hareketin yeni bir yolun takipçisi olduğunu ifade eden Dündar Taşer, bu yolu şu sözlerle tarif etmiştir.

*“Bu yol, Türk milletini millet yapan unsurları asıl benliğe kavuşturmak, ona sonradan eklenmiş, ondan olmayan, onun öz benliğine aykırı olan yamalardan kurtarmaktır. Türk’ün cemiyet kumaşındaki yırtıkları kendi ipliği ile örmektir. Duyguda düşüncede ve harekette milli olmaktır. Bu millileşme, sanatı, ilmi ve ekonomiyi Türkleştirmekle başlayacak ve devam edecektir. Her millet gibi bizim milletimiz de büyümeye istidatlıdır, ancak kendinden olmak şartıyla.”*⁴¹³

Milliyetçiliği, milli vasıf ve değerleri, milli davranışları muhafaza ve devam ettirmek olarak tarif eden Dündar Taşer, milliyetçi hareketin savunduğu siyaseti, “*Türk’e zarar vermeyene müsamaha, Türk’e fayda vereni himaye*” olarak izah etmektedir.⁴¹⁴ Milli görüş ve anlayışın milliyetçi hareketi doğurduğunu, bu hareketin Şeyh Edebalı gibi gönül erleri ve Çandarlı Hoca Paşa gibi ilim ülkücülerini beklemekte olduğunu ifade etmektedir.⁴¹⁵ Ayrıca MHP’yi, milliyetçiliği sosyal, ekonomik ve politik bir bütünlük içinde ele alan ve bunu devlet görüşü haline getirerek uygulamak isteyen ilk siyasi parti olarak tespit etmiştir.⁴¹⁶ MHP’nin bütün dikkati ve gücünü komünizmle mücadeleye

⁴¹⁰ Alparslan Türkeş, *Milli Doktrin 9 Işık*, ss. 15-25.

⁴¹¹ Aksun, *a.g.e.*, ss. 113,114.

⁴¹² Er, *a.g.e.*, s. 239.

⁴¹³ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 64.

⁴¹⁴ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 67.

⁴¹⁵ Aksun, *a.g.e.*, s. 47.

⁴¹⁶ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 237.

ayırmasından dolayı, siyaseten büyümeye imkânı elde edemediğini düşünmektedir.⁴¹⁷ Komünizmin ülke için bir tehdit unsuru olduğu değerlendirilmesinde bulunarak, bunu ilk fark eden siyasi partinin MHP olduğunu şu sözlerle ifade eder.

*“MHP Komünizmin gelişme metot ve zemini hakkında en erken ve en doğru teşhisi koymuş ve mücadele için de Milliyetçiliğini yeniden diriltmiştir. Bütün siyaset adamlarının parti kombinezonları ile vakit geçirdiği dönemde, üniversite gençliğine, milliyetçi ruhun verilmesi için çabalamış, ihmale uğramış olan Türk Milliyetçiliği’ni siyasi hayata getirmiştir. Komünizmin ele geçirdiği üsler olan fakülteleri milliyetçi fikirden tasfiyeyi, hiç olmazsa onların mutlak hâkim olmasını önlemeyi başarmıştır.”*⁴¹⁸

CKMP’li siyasilerin 1966 ve 1968 kısmi senato seçimleri kampanyasında komünizm, bölgecilik ve mezhepçilik tehlikelerine işaret edilerek saldırgan bir anti-komünizme yöneldiği ileri sürülür. Ayrıca İslami değerlere daha çok vurgu yapılarak Müslümanlığın “*Türk tarihinin ayrılmaz bir unsuru*” olarak tanımlamaya başlaması ve dahi 1969’da Alparslan Türkeş’in “*Biz Tanrı dağı kadar Türk Hira dağı kadar Müslümanız Her iki felsefe bizim şiarımızdır.*” formülünü ortaya atması, partinin kitleleşme hareketleri olarak yorumlanmıştır. Bu noktada Anti-komünist misyonun, CKMP/MHP’nin gelişimine damgasını vuran temel olgu olduğu değerlendirilir.⁴¹⁹

Dündar Taşer milliyetçi siyasetin gelişmesine ve büyümesine önemli katkıları olmuştur. Farklı siyasi görüşten insanları düşünce ve fikirleriyle etkilemiştir. Milliyetçi görüşten gelen fikir, düşünce, siyaset ve iş adamlarını milliyetçi siyasetin çatısı altında buluşturmuştur. Bu önemli devlet adamlarından biride 2. Milliyetçi Cephe Hükümetinde MHP’nin aldığı beş bakanlıktan biri olan Gümrük ve Tekel Bakanlığı görevine getirilen Gün Sazak’tır.

Gün Sazak, siyasete girmezden önce milliyetçi geleneğe mensup bir iş adamıdır. Milliyetçi siyasi camiadan yakın dostları olsa da Dündar Taşer ile tanıştığı güne kadar camianın içinde olan biri değildir. Siyasete atılmayı da düşünmemektedir. Gün Sazak’ı Dündar Taşer ile tanıştıran Münir Köseoğlu’dur. Gün Sazak, Dündar Taşer adını duymaktadır. Ancak o güne kadar hiç karşılaşmamışlardır. Münir Köseoğlu, Dündar Taşer ile Gün Sazak’ı 1970 yılı yazında bir akşam yemeğinde tanıştırır. Gün Sazak, bu

⁴¹⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 385.

⁴¹⁸ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 384-385.

⁴¹⁹ Tanıl Bora, Kemal Can, *Devlet Ocak Dergâh 12 Eylül’den 1990’lara Ülkücü Hareket*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, ss. 55-56.

ilk tanışmada Dünder Taşer'in engin kültürel birikimden, Türk milletine olan sevdasından, heyecan yandıran tarih, edebiyat ve devlet felsefesi anlatımlarından çok etkilenmiştir. Hayranlık derecesinde ilgisi sebebiyle de onun Bulvar Palas, Büyük Ankara Oteli, Kültür Bilim ve Teknik Merkezi'ndeki (KÜBİTEM) sohbet ve toplantılarını mümkün mertebe takip etmiş ve sık sık bir araya gelmişlerdir.

Gün Sazak, MHP'de siyasi hayata atılmadan kısa süre önce trafik kazası geçirir. Alparslan Türkeş, Dünder Taşer'in teklifiyle hastanede yatmakta olan Gün Sazak'ı ziyarete gideceklerdir. Bu vesileyle Dünder Taşer, Gün Sazak'ı Alparslan Türkeş ile tanıştırmıştır. Gün Sazak hastaneden taburcu olduktan bir süre sonra, MHP genel merkezine gelir. Dünder Taşer o sırada birkaç arkadaşı ile sohbet halindedir. Gün Sazak'ı muhabbetle karşılayarak yanındakilere “*Gün Sazak Bey, benim yakın dostumdur, kendisi başarılı bir iş adamıdır...*” diyerek tanıtır. Dünder Taşer'in sözünü “*Milliyetçi Hareket Partisi'nin taze üyesidir!*” ifadeleriyle tamamlayan Gün Sazak, MHP'ye üye olduğunu açıklar.

Gün Sazak, MHP'de değişik kademelerde görev yaptıktan sonra Genel Başkan Yardımcılığına getirilmiştir. Kısa süre olsa da yürüttüğü Gümrük ve Tekel Bakanlığı döneminde gösterdiği üstün devlet adamlığı vasfı, kaçakçılıkla mücadelede gösterdiği başarılar, farklı siyasi görüşten siyasetçiler ve yazarlar tarafından dahi takdir edilmiştir. 27 Mayıs 1980 günü, ailesiyle birlikte bir yolculuk dönüşü Ankara Kırkpınar sokakta bulunan Barış apartmanındaki evlerinin önünde, araçtan indikleri esnada Dev-Sol terör örgütü mensuplarının silahlı saldırısı sonucu şehit edilmiştir.⁴²⁰

Türk-İslam medeniyeti yürüyüşünün duraksadığı dönemlerden itibaren, Batı medeniyetinin üstünlüğü ön kabulüyle kendi medeniyetini hakir gören, her türlü ilerlemenin kendi öz medeniyet birikiminden uzaklaşarak, Batı medeniyetini tümenden kabul etmekle ilerlemenin mümkün olacağını düşünen bir kısım aydın zümrenin varlığı, düşünce dünyamızın önemli bir problemi olarak hala etkisini hissettirmektedir. Fikir ve düşünce hayatında, Türk aydınını bedeniyle bu coğrafyada, ruhuyla, zihniyle, tercihleriyle gurbet ellerde dolaşan “*yaban*” olmaktan kurtarmanın, inanç ve değerleriyle buluşturmanın yolları ve imkânı, her dönem kendi medeniyet sahasına güven duyan aydınlarca aranmıştır.⁴²¹ Milli kültürün muhafaza edilmesi, kendi kabuğuna çekileme hali olarak anlaşılmalıdır. Kültür emperyalizmine fırsat vermeden, milletlerarası kültür

⁴²⁰ Himmet Kayhan, *Gün Sazak Bir Şehidin Yolculuğu*, Yarkın Yayınları, Ankara 2015.

⁴²¹ Gürgür, *a.g.e.*, s. 40.

temas ve mübadelesinin önünü açmak suretiyle evrensel eserler ortaya koyacak imkân ve olanakların temin edebilmesi önemli görülmüştür. Başka bir deyişle aydın ile halk çatışmasını hafifletecek, yabancılaşmadan çağdaşlaşmanın mümkün olabileceğine işaret edilmiştir.⁴²²

Türk aydınınının kendi halkına ve milli değerlerine yabancılaşması, Dündar Taşer'in de üzerinde önemle durduğu hemen her fırsatta dile getirdiği ve çareler aradığı hususlardandır. Dönemin koşullarında milli birlik ve bütünlüğün tesis edilmesinin önemi ve gerekliliği üzerinde sıklıkla durmuştur. Siyasi görüş ve faaliyetlerini aydın ve bürokratik kademelerle halk kesimlerinin birlikteliği üzerine kurmak istemiştir. Tanzimat'tan itibaren süregelen yenileşme hareketlerinin "*Halk ve Müesseseler İkiliği*" ortaya çıkardığı görüşündedir. Toplumda yaşanan sıkıntıları, halktan kopuk, halka tepeden bakan, millete hizmet eden değil; milleti ıslaha çalışan maaşlı, merkeze bağlı bir zümre ile halk arasında oluşan uyumsuzluğa ve ikiliğe bağlamaktadır.⁴²³ Aydın, bürokrat ve halk kesimlerini birliğe çağırmıştır. Tek başına birliğin dahi bir değer olduğuna inandığından "*Doğruda birlik doğrudur. Yanlışta birlik dahi doğrudur; çünkü birlik doğrudur.*" deyişinin ruhuna uygun siyaset geliştirme gayretinde olmuştur.⁴²⁴

Siyasi anlayışında demokratik nizamı açıklarken; demokratik sistemin temel vasıflarına dair bazı kısa tanımlar yapmıştır. "*Hürriyeti*" başkasına zarar vermeyen şeyleri izinsiz yapabilmek; "*Bağımsızlığı*" milli menfaati zedelemeyen diğer devletlerle iyi ilişki kurmak; "*Değeri*" emek, zekâ ve teşebbüsün meydana getirdiği ihtiyaç maddesi; "*Hakkı*" kanunlarla korunan ve kişinin tabii olarak malik olduğu değerler yekûnu olarak tanımlamıştır. Türk siyasetçilerinin bu kelimeler üzerinden konuştuğunu, ancak kelimelere zıt anlamlar yükledikleri ve bu nedenle de zeminde ittifak edilmediği için de bir türlü anlaşma sağlanamadığı tespitlerini yapmıştır.⁴²⁵

Parti toplantılarının, kongrelerin beklenen ve coşkuyla dinlenen hatiplerinden olmuştur. Siyasi olay ve meseleleri ufuk açan tespit ve tahliller üzerinden akıcı bir dille, kimi zaman da nezaket ölçüsünde nükteli bir üslupla yaptığı konuşmalar, dinleyicilerini adeta büyüler mahiyettedir. Vefatından 25 gün önce 20 Mayıs 1972 günü MHP Mersin merkez ilçe kongresinde partililere ve milliyetçi gençlere hitaben bir konuşma

⁴²² S. Ahmet Arvasi, *Türk İslam Ülküsü I*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul, 2009, s. 408.

⁴²³ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 41-43.

⁴²⁴ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 40.

⁴²⁵ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 454-459.

yapmıştır.⁴²⁶ Konuşmasında, Cumhuriyet sonrası filizlenmeye başlayan komünist akımların ülkede kendine nasıl alan açtığı ve ülkeyi içine düşüreceği muhtemel tehlikeler üzerinden tespitlerini dile getirmiştir. Ülkenin dönem itibariyle yaşadığı buhrana “Türkiye’de yeni bir çağ açılmıştır. Bu Türkiye’nin kaderini tayin edecektir.” diyerek milliyetçi siyaseti umut olarak sunmuştur. Milliyetçi sistem, görüş, politika ve uygulamaların hayata geçirilmemesi durumunda, ülke istikbalinin komünist boyunduruğuna geçme tehlikesiyle karşı karşıya kalacağı uyarısında bulunmuştur. Konuşmasının son bölümünde “Allah Türk Milleti’nin istikbalinin hükmünü vermemiştir. Ülkücü gençlik gösteriyor ki; Allah bu Millet’in fena bulmasını dilememiştir. O halde Türk Milleti yaşayacaktır.” sözleriyle; milliyetçi gençliğin ülke istikbali için üstlendiği ve dahi gelecekte üsleneceği vazifeye kutsiyet arz etmiştir.

1.4. MİLLİYETÇİ GENÇLİK ÜZERİNDE TESİRİ

Dündar Taşer, milliyetçi gençlik teşekkülleri ve faaliyetlerine özel bir önem vermiştir. Gençliği bir milletin teminatı olarak görmekte ve gençliğe gerekli ihtimamın gösterilmediği takdirde milletin akıbetinin tehlikeye düşeceği düşüncesindedir. Türkiye’nin istikbalinin kendi milliyetini terk etmiş, öz hasletlerini yitirmiş, taklit etmek için Doğu’dan veya Batı’dan garabet maddeleri arayan zavallılara bırakılamayacağı kanaatindedir.⁴²⁷ Türk’ün tarihinde buhranlı dönemleri atlatıp zaferler kazanarak, yeniden cihan devleti kurmasının, cemiyet nizamında sert, kararlı, hayatiyet dolu, cevher addettiği gençlik sayesinde mümkün olacağına inanmaktadır.⁴²⁸

Gençlik üzerine kaleme aldığı bir yazısında;⁴²⁹ “Babalarımız” dediği “Asımın nesli, Meşrutiyet nesli ve Atatürk nesli” olarak da tarif edilen, kendilerinden önceki neslin büyük fedakârlıklar, çileler, eziyetler pahasına, büyük bir imparatorluğu yaşatmaya çalıştıklarını ifade eder. Bu bakış açısıyla Türk tarihinin yakın döneminde mücadeleleriyle kahramanlıklarını ortaya koymuş şahsiyetler üzerinden ayrışmayı değil; birleşmeyi ve dahi kuvvet bulmayı öğütlediği görülür. Tarihi polemikler üzerinden yeni yeni tartışma alanları oluşturmak yerine; tarihi kahramanlıklar üzerinden yeniden büyük bir güç olmanın mümkün olduğuna inanır. Mustafa Kemal Atatürk’ün “Zabit ve Kumandanla Hasbihal” kitabından “Milletimizde önce bir emel, bir seciye, bir ruh, yaratmak, Allah’tan ve Medine-i Münevvere’de yatan Cenab-ı Peygamberden sonra bize

⁴²⁶ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 503-515.

⁴²⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 92-94.

⁴²⁸ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 270-272.

⁴²⁹ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 299-302.

teveccüh ediyor” pasajına atıf yaparak; Asımın neslinin, “*millete hürmet, vazifeye istek, devlete mesuliyet duyduklarının*” altını çizer.

“*Biz*” olarak tarif ettiği kendi nesli üzerine ciddi manada özeleştiride bulunur. Ruhunda fırtına esmeyen, hayal gözü kör, yılan, aciz, rahatçı, ürkek, çekingen, nemelazımcı ve renksiz olduğunu düşündüğü bu neslin, atalarının her meseleyi halledip, bitirmediğinden müteessir olduğunu, hatta Fatih’in asfalt yol yapmadığına kızan kişiler olduğunu söyler.

Genç nesilden çok umutlu olduğu görülen Dündar Taşer, “*Çocuklarımız*” dediği gençliğin; kendilerini cemiyetlerinden sorumlu tutan, aksiyon nesli olduğu kanaatindedir. Canlarını ve istikballeri, emelleri için vakfettiklerini, azametli fırtınalar yaratarak kasırga gibi yaşadıklarını ifade etmiştir. Sol anarşinin kısıkcına düşmüş gençler içinde üzüntü duymaktadır. Solcu gençlerin sapmalarını, büyüklerinin günahı olarak görür. Gençlerin siyasi manevra, siyasi denge, siyasi çıkar için saptırıldıklarını; bu gençlere milliyetçilik, solculuktur denilerek tabii ve ırsi hasletlerinin istismar edildiğini düşünmektedir.

Türk milliyetçileri, Türkiye’nin iki sömürgeci blokun kısıkcı arasında kaldığı endişesini taşımışlardır. Ne kapitalist emperyalizmin sosyal yardım, özgürlük ve uygarlık getirme vaatlerine; ne de kızıl emperyalizmin dünya proletaryalarının dayanışması, bağımsızlık, eşitlik, adalet kavramları arkasına gizlenen aldatmacalarına kanmışlardır. Kültür emperyalizmiyle vatan çocuklarının dinine ve milliyetine yabancılaştırılmasına ve dahi sömürgeci bloklara hizmet edecek kadrolar haline getirilmesine izin vermemişlerdir.⁴³⁰ Milliyetçi hareket siyasi arenaya çıkmasıyla birlikte, kendisini özellikle üniversitelerde örgütlenen aşırı sol grupların, yıkıcı ve bölücü fikir ve eylemlerinden dolayı karşı cephesinde konumlandırmak zorunda kalmıştır. Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) adı altında Türkiye’de “*Marksist, Leninist, Sosyalist*” bir düzen kurmak isteyen sol gruplar, daha sonra bu derneğin adı ve tüzüğünde değişikliğe giderek 9-10 Ekim 1969’da Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç) kurmuşlardır.⁴³¹ Dev-Genç ile eylemsel faaliyetlerini artıran sol gruplar, boykotlar, işgaller, mitingler, yürüyüşler tertip ederek, özellikle üniversiteleri kendilerine üs haline getirmişlerdir. Fakülteleri, öğrenci yurtlarını işgal etmek suretiyle, karşıt görüşte olduklarını bildikleri öğrencileri ve hocaları, tehdit ve dahi şiddet kullanarak okullarına ve derslerine

⁴³⁰ Arvasi, *Türk İslam Ülküsü I*, s. 11.

⁴³¹ Ali Yıldırım, *FKF Dev-Genç Tarihi 1965-1971 Belgelerle Bir Dönemin Serüveni*, 3. Baskı, Doruk Yayınları, İstanbul 2008, s. 317.

gelmelerini engellemişlerdir. Devrime karşı olanlara, her ortamda fiili saldırılarda bulunmuşlardır. Her geçen gün dozu artan kavga ve silahlı saldırılarla, devrim karşıtı görüşe sahip öğrencileri öldürmeye varan eylemlerde bulunmuşlardır.⁴³²

Devrimci gençlere, Filistin kamplarında yabancı gizli servilerin gözetiminde, ideolojik ve silahlı saldırı eğitim aldırıldığı bir vakıadır. Aldıkları eğitim sonrası, “*Halk Savaşı'nın*” öncüleri olarak “*Kır Gerillası ve Şehir Gerillası*” adları altında, terör eylemlerinde bulunuyorlardır. Kendi içlerinde Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO), Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi (THKC), Türkiye Halk Kurtuluş Partisi (THKP) gibi ordular, cepheler, partiler kurarak silahlanıyorlardı.⁴³³ Sadece 1970 yılı içerisinde, sol örgütlenmeler tarafından 45 boykot, 17 işgal, 73 sabotaj ve infilak, 6 banka soygunu, 45 miting, 5 adam kaçırma, 7 cinayet, 82 çeşitli anarşik olay ve emniyet birimlerine 43 silahlı ve bombalı saldırı eylemi gerçekleştirdikleri kayıtlara geçirilmişti.⁴³⁴

Komünist örgütlerin, üniversiteye olan tasallutu karşısında üç ayrı tavır ortaya çıkmıştır. Büyük kitle, sol örgütlerin karar ve eylemlerine tepki vermiyor, karışmıyor; hoşuna gitse de gitmese de boyun eğer vaziyettedir. Sosyal demokrat olarak kendini tanımlayan kesim, bazen onların paralelinde, bazen içinde, bazen de onların karşısında yer alıyordu. Dev-Gençliler başlangıçta iş birliği halinde olduğu bu grupları da saf dışı bırakabiliyordu. Üniversite gençliği içinde üçüncü damarı, milliyetçiler oluşturuyordu. 1966'dan itibaren “*Ülkü Ocağı*” isimli dernekler etrafında toplanan milliyetçi gençler, kendilerini “*Ülkücü*” olarak tanımlıyorlardı.⁴³⁵

Ülkenin, özellikle de gençliğinin içine düştüğü kötü duruma, iktidar partisi olarak AP'nin tarafsız kalışı, CHP'nin marksist grupların yıkıcı faaliyetlerine müsamahakâr bakışı, üniversite yönetimlerinin sol örgütlenmeleri üniversite özerliği adına destekler tutumu, Milliyetçi-Türkçü hareketleri bu alanda mücadeleye yöneltmiştir.⁴³⁶ Dündar Taşer CKMP'nin GİK toplantısında Alparslan Türkeş ve partililere “*Mutlak manada milli, manevi, İslami değerlere bağlı gençliği, ülkü ve fikirler etrafında toplayacak aksiyoner bir hareketi oluşturmak zorundayız.*” diyerek; Türk gençliğinin, marksist tuzaklara düşmeden, milliyetçi ruhla yetişmesi ve fikri planda güçlenmesinin önemine

⁴³² Dündar Taşer, *Mesele*, s. 475.

⁴³³ Aclan Sayılğan, *Türkiye'de Sol Hareketler*, Haz. Erol Cihangir, 5. Baskı, Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2000. ss. 351-366.

⁴³⁴ Kayhan, *a.g.e.*, ss. 262-264.

⁴³⁵ Kayhan, *a.g.e.*, s. 259.

⁴³⁶ Dündar Taşer, *Mesele.*, ss. 469-476.

dikkat çekmiştir.⁴³⁷ Öğrenci kulüp ve derneklerinin düzenlediği eylemlere, CKMP Genel Başkan Yardımcısı sıfatıyla katılmış ve onlara siyaseten desteklerini göstermiştir.⁴³⁸

Alparslan Türkeş'in “*Üniversitelerimiz içerisinde, komünist kışkırtmacılara karşı imanlı bir milliyetçi gençlik cephesinin yükseldiği*” mesajını vermesinden sonra, üniversitelerde Ülkü Ocaklarının kurulmaya başladığı ifade edilir.⁴³⁹ Milliyetçi gençlerin fikir ve eylem hareketi olarak, “*Ülkü Ocağı*” adıyla ilk teşkilatlanması, 18 Mart 1966'da Ankara Üniversitesinde gerçekleştirilmiştir. Atilla Özer başkanlığında Hukuk Fakültesinde, İlyas Aslantürk başkanlığında Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde, Rasim Demirci başkanlığında Ziraat Fakültesinde teşkilatlar kurulmuştur.⁴⁴⁰ Kendilerini “*Ülkücü*” olarak adlandıran bu öğrenci teşkilatları, dernekler statüsüne göre kurulan ve faaliyet gösteren teşkilatlar değildir. Üniversitelerde öğrencilere tanınan kulüp kurma, pano açma gibi haklardan faydalanılarak faaliyet gösteren, okullardaki ülkücü öğrenciler tarafından kurulan öğrenci toplulukları şeklindedir.⁴⁴¹ Ülkü Ocaklarının ilk teşkilatları kabul edilen bu kuruluşlar, tüzüklerinin hazırlanması, duyurulması ve teşkilatlanmalarına öncülük edilmesi noktasında, CKMP'nin önde gelen siyasetçileri ve Gençlik Kolları Başkanlığı tarafından desteklenmiştir.⁴⁴²

1968 yılına gelinceye kadar, Ülkü Ocaklarının Ankara ve İstanbul'daki muhtelif üniversite ve fakültelerde, kısıtlı imkânların getirdiği zorluklarla yavaşta olsa teşkilatlanması devam etmiştir. 1968 yılından itibaren her üniversitede bir Ülkü Ocağı şubesi kurulmaya başlanmıştır. Dündar Taşer, CKMP Genel Başkan Yardımcısı olarak Ülkü Ocaklarının kurulması ve teşkilatlanması ile bizzat ilgilenmiş ve CKMP Gençlik Kollarını bu işle görevlendirmiştir. O'nun destek ve çalışmalarıyla gayret ve heyecanı artan Ülkü Ocaklı milliyetçi gençler, kısa sürede Ankara, Hacettepe, Gazi, ODTÜ ve İstanbul Üniversiteleri başta olmak üzere, zamanla diğer üniversitelerde de Ülkü Ocakları teşkilatlarını kurmaya muvaffak olmuşlardır.⁴⁴³

⁴³⁷ Güneş, *a.g.e.*, s. 74.

⁴³⁸ CCSSA, (Cumhuriyet, 27.10.1966), Yer No: 5 / 1 – 12, Fihrist No: 679 – 32.

⁴³⁹ Bora, Can, *Devlet Ocak Dergâh...*, s. 58.

⁴⁴⁰ Hakkı Öznur, *Ülkücü Hareket: Teşkilatlar ve Mücadeleler*, C. 2, 2. Baskı, Alternatif Yayınları, Ankara 1999, s. 224.

⁴⁴¹ Alişan Satılmış, Metin Turhan, *Ülkücü Hareketin ABC'si*, C. 3, Altinküre Yayınları, Ankara 2002, s. 772.

⁴⁴² Öznur, *Teşkilatlar ve Mücadeleler*, C. 2, s. 224.

⁴⁴³ Öznur, *Teşkilatlar ve Mücadeleler*, C. 2, ss. 224-225; Ayrıca Bkz. Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı, “Ülkü Ocakları Hakkında”, <https://www.ulkuocaklari.org.tr/pages/i/ulku-ocaklari-hakkinda>, (Erişim Tarihi: 17.08.2020).

CKMP Genlik Kolları Başkanlığının faaliyetleri dışında, Anadolu’da partiye sempati duyan milliyetçi gençleri bir araya getirecek daha geniş kapsamlı bir teşkilatlanmaya ihtiyaç duyulmuştur. Yeni teşkilatlanmayı kurmakla görevlendirilen Salih Dilek, Kamber Gündoğdu, İbrahim Çıtal öncülüğünde 29 Şubat 1968 yılında “*Genç Ülkücüler Teşkilatı*” (GÜT) kurulmuştur. İlk başkanlığına da Salih Dillek seçilmiştir. Bütün milliyetçi Türk gençliğini çatısı altında toplamak amacıyla kurulan GÜT’ün ilk şubeleri Samsun, Erzurum, Sivas, Yozgat, Adana, Elâzığ, Trabzon’da kurulmuştur.⁴⁴⁴

Salih Dilek ve arkadaşları GÜT’ün kurulma aşamasında köylü partisi mensubiyetine vurgu yapacak şekilde kuracakları derneğe “*Genç Köylüler Teşkilatı*” ismini uygun görürler. Ancak Dünder Taşer ile yaptıkları görüşmede; onun, “*Türkeş Bey ile 60 ihtilalinde gücümüz yetse idi Ülkü Birliklerini kuracaktık. Dokuz Işık Doktrinini ikinci maddesi ülkücülüktür. İçimizde uhde kaldı. Türkeş’te Ülkücü ismini çok sever. Gelin bu derneğe Ülkücü ismini verelim.*” tavsiyeleri dikkate alarak; derneği “*Genç Ülkücüler Teşkilatı*” adıyla kurmuşlardır. Salih Dilek bu anıyı naklederken, ülkücü teşkilatların isim babasının Dünder Taşer olduğunu kaydeder. Ayrıca ülkücü teşkilatların fikri eğitimiyle bizzat ilgilenmesinden dolayı “*Ülkücü hareketin mutfağının aşçıbaşısı*” olarak vasıflandırır.⁴⁴⁵

Çalışmalarını yakından takip ettiği GÜT, ülke genelinde teşkilatlanmaya ağırlık vererek, 12 Mart 1971 muhtırası sonrası kapatıldığı 27 Mayıs 1971 tarihine kadar ülke genelinde 348 şubeye ulaşmıştır. 15 Şubat 1972 yılında kurulan “*Türk Ülkücüler Teşkilatının*” (TÜT) da alt yapısını bu şubeler oluşturmuştur. TÜT’ün 8 Nisan 1973 tarihli ilk kurultayında isim değişikliğine giderek “*Ülkücüler Teşkilatı Derneği*” (ÜTD) adını alacaktır. ÜTD’nin ilk Genel Başkanlığını, kurucuları arasında bulunan Şevket Barutçu yapacaktır.⁴⁴⁶

Ülkücü teşkilatlar, üniversiteler dışında çeşitli faaliyet kollarında da teşkilatlanmasına devam ettirilmiştir. Ancak bu haliyle parçalı bir görünüm arz etmesi, büyük bir kitle hareketine dönüşmesini engellemekteydi. Bu parçalı yapıyı, tek bir merkez etrafında birleştirmek adına; MHP Gençlik Kolları Başkanlığı’nın koordinasyonu ile 15 Mayıs 1969’da Aytekin Yıldırım Başkanlığında “*Ankara Ülkü Ocakları Birliği*” (AÜOB) kurulmuş ve böylelikle bütünleşme adına ilk adım

⁴⁴⁴ Öznur, *Teşkilatlar ve Mücadeleler*, C. 2, ss. 205-206.

⁴⁴⁵ Salih Dilek, “O Günden Sonra Lakabım Reis Oldu”, *Dünder Taşer’i Rahmetle Anıyoruz*, Haz. Meriç Çoşkun, www.eskimeyendostlar.net, (Y.y.y. ve Y.t.y.), ss. 178-180.

⁴⁴⁶ Metin Turhan, *Ülkü Ocakları 1966-1980*, 1. Baskı, Panama Yayınları, Ankara 2016, ss. 125; 189; 223.

atılmıştır.⁴⁴⁷ Daha sonra 26 Nisan 1969'da Osman Nuri Bahadır Başkanlığında İstanbul Ülkü Ocakları Birliği (İÜOB^a) ve Mart 1970'de Hilmi Körbeyli Başkanlığında İzmir Ülkü Ocakları Birlikleri'nin (İÜOB^b) kurulmasıyla bütünleşme devam ettirilecektir.⁴⁴⁸

12 Mart 1971 muhtırası sonrasında Dev-Genç ve paralelindeki devrimci derneklerle birlikte ülkücü teşkilatlar da Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından 27 Mayıs 1971'de kapatılmıştır. Sıkıyönetimin kalkmasıyla birlikte Alparslan Türkeş, muhtıra öncesi AÜOB Başkanlığını yürüten Ramiz Ongun'u Ülkü Ocaklarını yeniden açması için görevlendirmiştir. O sıra Uludağ Üniversitesinde öğrenimine devam eden Ramiz Ongun, bir grup gence 15 Eylül 1973'de Bursa Ülkü Ocakları Derneğini (BÜOD) kurdurtmuştur.⁴⁴⁹ BÜOD, 23 Aralık 1973 günü yapılan kongresinde alınan kararla isim değişikliğine giderek "*Ülkü Ocakları Derneği*" (ÜOD) adını almıştır. Kurultay sonrası Genel Başkanlığa Muharrem Şemsek getirilerek merkezi Ankara'ya alınmıştır. ÜOD, Muharrem Şemsek liderliğinde ülke genelinde teşkilatlanmaya büyük önem vermiştir. ÜOD kısa zamanda, Ülkü-Bir, TÜT gibi diğer ülkücü kuruluşların desteği; Şevket Barutçu ve Devlet Bahçeli gibi öncülerinin üstün gayretleri neticesinde, Anadolu'daki teşkilatlanmasını artırarak 400'e yakın şube açmağa muvaffak olmuştur.⁴⁵⁰ Nitekim ÜOD, kuruluşundan 3 yıl sonra 26 Ocak 1977'de 1111. şubesini Yozgat'ta açarak dönem itibariyle Türkiye'nin en yaygın sivil toplum kuruluşu haline gelecektir.⁴⁵¹

Seksenli yılların sonlarına doğru Muhsin Yazıcıoğlu gibi gençlik önderlerinin girişimleriyle kendine yeniden alan açma imkânı bulan milliyetçi gençlik teşkilatları, doksanlı yılların başında oluşan fikir ayrılıkları neticesinde bölünmeye uğramıştır.⁴⁵² Dönem itibariyle öncülerinin fikri zemininde Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı ve Alperen Ocakları Eğitim Kültür ve Dayanışma Vakfı gibi çeşitli dernek ve kuruluşlar etrafında teşkilatlanarak Türkçü, milliyetçi ve maneviyatçı çizgide faaliyetlerine devam etmektedir. Alparslan Türkeş ve Dündar Taşer'in öncülüğünde kurulan ülkücü gençlik teşkilatları, ilim, iman, ahlak ve ülkü temelinde aksiyoner kimlik kazanmıştır. Alparslan Türkeş, Dündar Taşer, Osman Yüksel Serdengeçti, Erol Güngör, Galip Erdem, Nevzat Kösoğlu, Seyyid Ahmet Arvasi gibi ideologların katkı ve girişimleriyle Türk-İslam

⁴⁴⁷ Öznur, *a.g.e. Teşkilatlar ve Mücadeleler*, C. 2, s. 234.

⁴⁴⁸ Turhan, *a.g.e.*, ss. 21-25.

⁴⁴⁹ Satılmış, Turhan, *a.g.e.*, C. 3, ss. 772-776.

⁴⁵⁰ Öznur, *Teşkilatlar ve Mücadeleler*, C. 2, ss. 346-347.

⁴⁵¹ Turhan, *a.g.e.*, s. 356.

⁴⁵² Özgür Bayraktar, "Lider, Teşkilat, Doktrin'in İflası: Ülkücü Harekette 1980 Sonrası Dönüşüm, Bölünme ve İç Çatışma", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17 (28): 35-40, 2015, ss. 35-40.

Ülküsü ideolojisini şiar edinmiştir.⁴⁵³ Türk-İslam idealistleri, Türklük şuur ve vakarına; İslam imân, aşk, ahlâk ve aksiyonuna sahip; Türklüğü bedeni, İslâmiyet’i ruhu bilen; milletini teknolojik hamlelerle dünyanın bir numaralı devleti yapmak özlemiyle çırpınan; dünya Türklüğünün, İslam dünyasının ve dahi bütün mazlum milletlerin ümidi olmaya namzet bir gençlik yetiştirmenin gerekliliği üzerinde durmuşlardır.⁴⁵⁴

CKMP’li dönemden başlayıp MHP ile devam eden siyasal süreçte, partinin gençlik hareketi ve çalışmalarının, Gençlik Kolları Başkanlığı ve Ülkü Ocaklı teşkilatlar tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Ülke adına buhranlı zamanların yaşandığı dönemde, partinin savunduğu siyasal ve mücadele çizgisine uygun olarak, özellikle üniversitelerde örgütlenip yıkıcı, bölücü ve terör eylemleriyle, adeta ülkeyi tutsak almak isteyen sol örgütlenmelerin karşısına Ülkü Ocaklı gençler çıkmışlardır. Ülkü Ocaklarını kitlesel bir güç haline getiren, kimliğini ve ideolojik canlılığını oluşturan temel saikin anti-komünizm olduğu varsayılır. Bu anti-komünist tutum ise “*saldırganlık potansiyeli olan militanlık*” olarak yorumlanır.⁴⁵⁵ Ancak ülkücü gençlerin eğitiminden beklenen netice, zorluklar karşısında azimli, iradeli, sabırlı ve tahammüllü olmaları; şahsi hayat disiplini, bilgisi ve çalışkanlıklarıyla yükselmeleri; milletinin hizmetinde fazileti ve dürüstlüğüyle fedakârlık göstermeleriydi.⁴⁵⁶

Profesyonel manada sokak eylemi ve silahlı çatışma eğitimi olan sol örgütlenmeler karşısında Ülkü Ocaklı gençler, can siperane mücadelelerine karşın tam olarak istenilen mücadeleyi ortaya koymakta eksiklikleri görülmekteydi. Bu eksikliği gidermek üzere, 1968 yılı yazında ülkücü gençler tarafından “*Milliyetçi Türk Gençliği Gençlik Eğitim Kampları*” adında iki kamp açılmıştır. Programında sportif ve kültürel çalışmalara ağırlık verilen bu kamplarda fikir, düşünce, kültür ve siyaset konuları üzerine seminerler verilirken; bir yandan da güreş, voleybol, judo gibi spor eğitimleri yapılmaktaydı.⁴⁵⁷

Kamplardan ilki İzmir Gümüldür mevkiinde Rıfat Baykal idaresinde açılmış ve yaklaşık 150-200 kişilik bir gruba eğitim verilmiştir. İkinci kamp ise Dündar Taşer nezaretinde Ankara-Eskişehir yolu üzerinde bir arazide açılmıştır. Kampın başkanlığını

⁴⁵³ Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı, “Ülkü Ocakları Hakkında”.

⁴⁵⁴ Arvasi, *Türk İslam Ülküsü I*, s. 13.

⁴⁵⁵ Bora, Can, *Devlet Ocak Dergâh...*, s. 541.

⁴⁵⁶ Necmettin Hacıeminoğlu, *Milliyetçilik, Ülkücülük, Aydınlar*, Töre-Devlet Yayınevi, Ankara, 1976, ss. 125-140.

⁴⁵⁷ Kayhan, *a.g.e.*, s. 263.

Atilla Özer yapmıştır. Bir diğer kamp ise Mustafa Ok yönetiminde İstanbul Silivri’de açılmıştır. Özellikle Dündar Taşer idaresinde kurulan kamp faaliyetleri, basın dikkatini çekmesi üzerine Alparslan Türkeş; “*Komünistlerin sol hâkimiyet kurmak istediğini ve onlara anlayacağı dilden karşılık veren çocuklar*” açıklamalarında bulunarak, gençleri mücadeleci olarak yetiştirdiklerini ifade etmiştir. Ayrıca kamp programının zorlu spor eğitimlerine dikkat çekerek gençlik kamplarını, Eğirdir’de bulunan “*komando*” kamplarına benzetmiştir.⁴⁵⁸

Gençlik Kampları kurulmasıyla birlikte “*Komando Kampları*” olarak anılmaya başlayacak ve sol çevrelerin eleştirilerinin hedefi haline gelecektir. Milliyetçi gençlerin büyük ilgi göstermesiyle birlikte Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Denizli, Adana, Mersin, Trabzon gibi büyük şehirler başta olmak üzere, birçok yerde bu kamplar açılmaya devam ettirilmiştir. 1969 yazında açılan kamp sayısı otuz dördü bulmuştur. Kamplara “*Akıncı Yusuf, Akıncı Özmen*” gibi ülkücü şehitlerin adları verilmiştir. 1968-1970 arası yıllarda faaliyet gösteren bu kamplarda binlerce genç, milli ve İslami değerlere göre yetiştirilmiş ve ideolojik ve fikri gelişimi sağlanmıştır. Gençlerin fiziki kabiliyetleri artırılarak, sokak hareketlerinde sol örgütlere karşı fiziki ve psikolojik üstünlük kazandırılmıştır.⁴⁵⁹

4 Ağustos 1969 tarihli Devlet gazetesinde üç aylık yaz programları halinde düzenlenen “*Milliyetçi Türk Gençliği Gençlik Eğitim Kampları*” gaye ve günlük programı şu şekilde açıklanacaktır.⁴⁶⁰

Eğitim Kamplarının Amacı:

A-Türk tarih ve vatan şuuruna, birliğine, “*Türk’lük Gurur ve Şuuruna, İslam Ahlak ve Faziletine*” inanan ve bu uğurda varlığını feda etmeyi göze alan gençler yetiştirmek.

B-Tarihini Dünya nizamı ile kurmuş olan Türk milletinin hasletlerini ve hayatiyetini muhafaza edecek gençleri; ilimde, kültürde, aynı aşk ve heyecanda birleştirmek.

C-İslam dünyasına önder, kuvvetli, kudretli, imanlı, müreffeh “*Büyük Türkiye*” idealine bağlı ve bunun kavgasını verecek genç nesli hazırlamak.

⁴⁵⁸ Ferit Salim Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden...*, s. 426.

⁴⁵⁹ Öznur, *Komplolar ve Provokasyonlar*, C. 3, ss. 5-6.

⁴⁶⁰ Devlet, “Milliyetçi Türk Gençliği Gençlik Eğitim Kampları Gaye ve Günlük Program”, S. 18, 4 Ağustos 1969, s. 4.

D-Tabiî duygulara ve milletimizin bekasına aykırı; milli birlik, ülkü, nizam aleyhtarı sol, sosyalist, kozmopolit, temelsiz beynelmilelci fikir ve cereyanlarla teoriye tatbikat olarak mücadele edecek dinamik genç yetiştirmek.

E-Türkiye'nin içtimai, ekonomik, kültür yapısını bilen ve diğer milletlerle mukayese edebilen, bugün ve gelecekteki yerini tayin ve tesbit eden gençler yetiştirmek.

F-Genç nesli kahve köşelerinden, zararlı alışkanlıklardan, faydasız meşguliyetlerden uzaklaştırmak. Taze heyecan ve enerjilerini milli meselelere yöneltmek. Milletimiz için bünye ve fikirde faydalı eleman haline getirmek.

G-Aşağıda sıralanan 11 maddeye 21 günlük kamp müddetince harfiyen uyarak nizam fikrine inanan gençler yetiştirmek.

1-Sabah ezanı ile uyanış, temizlik ve toplu namaz.

2-Sabah sporu. Dinlenme ve kahvaltı.

3-Mehter ve milli marşlar, yürüyüş.

4-Seminer veya konferans (Konuya göre zaman ayrılır).

5-Toplu çalışma, dinlenme, öğle namazı, öğle yemeği ve yarım saat istirahat.

6-Arazi çalışması, ferdî çalışmalar, boks, güreş, judo, karate.

7-Dinlenme, toplu ikindi namazı, uyku (bir saat).

8-Kısa yürüyüş, gece tatbikatı ile hazırlık çalışmaları. Akşam namazı ve akşam yemeği.

9-Günlük olaylar ve basın eleştirilmesi, kitap okuma.

10-Yatsı namazı ve yatış.

11-Gayri muayyen zamanlarda gece eğitimi için alarm.

Kamplarının mimarı olarak gösterilen Dünder Taşer, ülkücü gençlerin sol terör örgütleri karşısında savunduğu mücadeleyi çok önemsemiştir. 93 harbi kahramanlarıyla özdeşleşmiştir. Dede ve torunların vatan savunması için aynı düşmana karşı mücadele ettiği görüşündedir. Ülkeyi bölmek ve parçalamak üzere ittifak halinde olan iç bozgunculara karşın, idarecilerin aczi ve korkaklığına rağmen Ülkü Ocaklı gençlerin, vermiş olduğu mücadeleye vurgu yapar ve korkmadıklarını ifade eder. Bunun sebebini de *“93 kahramanlarının torunları asil kanlı evlatların varlığını, gençlik kamplarında*

aynı itaat, aynı ideal, aynı tevazu, içinde gördüğümüz içindir. Fikri ve bedeni eğitimin en ileri seviyesinde yetişmiş bu gençler dedelerine layık bir kahramanlık içinde 93'ün intikamını almak özlemiyle yanmaktadır." sözleriyle açıklamıştır.⁴⁶¹

Eğitim Kamplarına yönelik basın organlarında, özelliklede sol görüşe yakın basında bir karalama kampanyası başlatılmıştır. Bu eleştirileri ve karalamalara, MHP Genel Başkan Yardımcısı sıfatıyla 14 Nisan 1969 günü basına verdiği bir mülakatla cevap vermiştir. Kendisine yöneltilen bir soruya şu cevabı vermiştir.

*"Komando denilen gençler, Türk milletinin varlığını, örfünü, adaletini, inancını yabancı ajanlara, Türkiye düşmanlarına çiğnetmeyecektir. Türkiye'deki sol, sol azıtlmanın tertipçisi, tahrikçisi, teşvikçisi olan anarşist kitle, eline geçirdikleri gerek medya gerekse iktidar güçlerinin vasıtasıyla, milliyetçi Türk gençliğine karşı savaş açmıştır. Komando Kampları ve Komandolar diye MHP'ye ve vatansever Türk gençliğine yönelik karanlık tertipler ve oyunlar bize sökmaz. Ve bu oyunlar Milliyetçi Hareket'in kararlı iradesi ve inancıyla mutlaka bozulacaktır."*⁴⁶²

Gençlik olaylarını tartışmak üzere 9 Aralık 1970'da Oktay Ekşi tarafından bir açık oturum düzenlenir. Bu programa GP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu, TİP Genel Başkanı Behice Boran, CHP Genel Sekreter Yardımcısı Turan Güneş, AP Milletvekili Aydın Yalçın ve MHP Genel başkan Yardımcısı Dünder Taşer katılır. Programda Behice Boran'ın çatışma ve ölümlerden komando kaplarını sorumlu tutması üzerine Dünder Taşer, sportif faaliyetlerle meşgul olan gençlerin kanunen yasak olmayan av tüfekleriyle eğitim görmelerinde her hangi bir mahsur görülemeyeceğini açıklayacaktır.⁴⁶³ Gençliğin spor kamplarında ve yurt kalkınmasında enerjilerini boşalttığını ve halk-aydın birlikteliğinin sağlanarak birbirini tamamlar hale getirildiği düşünmektedir. Gençlerin örf, adet ve aneleri binlerce yıllık süzölmüş hükümleri ifade eden deyim ve hikmetleri haltan öğrenirken; kendilerinin de halka alet kullanmayı, teknik usulleri öğrettiğini söyler.⁴⁶⁴ Türk gençliğinin hippy miskinliği ve komünist yıkıcılığa özendirildiğini, milliyetçi hareketin Türk milletinin geleceğini emniyete alacak vasıflarda gençlerin yetiştirilmesi gayretinde olduğunu ifade etmiştir. Eğitim kamplarını şu cümlelerle savunmuştur.

⁴⁶¹ Dünder Taşer, *Mesele*, ss. 88-91.

⁴⁶² Öznur, *Komplolar ve Provokasyonlar*, C. 3, s. 17.

⁴⁶³ Turhan Feyzioğlu, *Fırtınalı Yıllarda Ülkücü Hareket*, Ozan Yayınları, İstanbul, 2005, s. 69.

⁴⁶⁴ Dünder Taşer, *Mesele*, ss. 68-71.

“Ülkü Ocakları’nda toplanmış olan vatansever, feragatli gençler vardır. Yaz tatillerinde kamplara giderler, fikren ve bedenen eğitim görür, tabiatın zorluklarına karşı tek ve toplu mücadele için yetişirler. Türkiye’yi tahribe yönelmiş olanların fikirlerini, siyasetlerini, takdirlerini inceler, Türk milletini yüceltecek iman, fikir ve hareketin manasını öğrenirler. Kendileriyle fikren tartışmayacak olanlar, filen kavgayı gözlerine alamayacak kadar güçlerini görürler. Munis ve terbiyelidirler, nazik ve yumuşaktırlar, bu vasıflarını görüp de böbürlenmeye kalkanları pişman ederler. Büyüklerine karşı mutlak saygılıdırlar, saygıları rezillik değildir. Kanaatları sağlam, imanları bütün, fikirleri berraktır. Serttirler, ama odun gibi değil; elmas gibi pırıl pırıl... Mazinin azametini gelecekte vazetmeye kararlı, dertlerini bilen, devasını bulmakta hiçbir engel tanımayan bu gençler milletin sevgisine layıktırlar. Türkiye’nin her yerinde varlığını duyuran bu gençlere biz ‘Bozkurtlar’ demiştik. Halk ‘Komandolar’ dedi. İş sözde değil özdedir. Komandolar ipeğe sarılmış çeliktir.”⁴⁶⁵

1969 yılı Temmuz ayında bir dizi ziyaret için İstanbul’a gidecektir. İstanbul ziyaretinde Küçüksu da açılan gençlik kampında birkaç gününü geçirmiş ve gençlerin eğitimiyle ilgilenmiştir. Gençlerle birlikte, yine kampı ziyaret gelen Osman Yüksel Serdengeçti’nin de iştirak ettiği seminere katılmıştır. Seminerde konuşma yapan Osman Yüksel Serdengeçti, gençlere; “İslâm imanı ve fazileti, Türklük şuur ve gururu, Türk harsı ile 21’nci yüzyıl medeniyeti, fen, atom, elektronik çağının yeni müslüman Türk Medeniyeti; davamız budur. Bu geye ile iktidara talibiz. Bu amaçla Türk Milleti’nin yeniden teşkilâtlandırmaya, devleti yeniden kurmaya kararlıyız. Hür ve mesut insanların barış ve refah yurdu büyük, kudretli Türkiye’yi inşa edeceğiz. Bu inşada en büyük görevi siz genç kardeşlerim yükleneceksiniz. Hedef belli. Bu inanış ve bu imanla çalışınız” sözleriyle hitap etmiştir.⁴⁶⁶

Gençlik Eğitim Kampları, milliyetçi gençlerin fiziki kabiliyetlerini artırılmasında olduğu kadar; ahlaki, fikri ve ideolojik yönden gelişimine de önemli katkıları olmuştur. Milliyetçi camianın önde gelen liderleri, siyasetçileri ve fikir adamları, gençlerin ilmi ve fikri yönden donanımlı yetişmeleri için seminerler, konferanslar, dersler vererek eğitimlere katkı sunmuşlardır. Gençlerin artan hareket kabiliyeti ve ideolojik gücü, karşılarında yer alan sol örgütlenmeleri ve onların siyasette, bürokraside ve basındaki uzantılarını ve destekçilerini rahatsız etmiştir. 1968-1970 yılları arasında sadece üç yıl,

⁴⁶⁵ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 92-94.

⁴⁶⁶ *Devlet*, “İç Olaylar ve Düşünceler-MHP”, S. 16, 21 Temmuz 1969, s. 8.

yaz aylarında faaliyet gösteren kamplar, 12 Mart 1971 Muhtırası sonrasında Sıkıyönetim koşullarında açılmayarak kapatılmıştır.

Komando Kapları kamplarında eğitim alan milliyetçi gençler “*anti-komünist milis kadrolar*” olarak değerlendirilecektir. Kamplarla en disiplinli anti-komünist sokak gücü rolüne girildiği ve bu rolle birlikte “*devlete sahip çıkan hareket*” kimliği kazanmaya yöneldiği ifade edilerek; MHP’nin kendisini “devletin yanında yer alan sivil güç” misyonuyla özdeşleştirdiği ve bu yönüyle de 12 Mart Muhtırasına destek verdiği ileri sürülür. Ayrıca kampların devlet nezdinde “*iç harp aygıtında*” kabul gördüğü ve desteklendiği iddia edilir. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’ın milliyetçi gençlere destek çıkan ifadeleri ise ileri sürülen bu iddialara dayanak yapılır.⁴⁶⁷

Milliyetçi gençlik kuruluşlarının faaliyetleri dönem itibariyle siyasetin temel tartışma alanlarından biri olmuştur. CKMP/MHP’li yöneticilerin belirli bir dönemden sonra siyasi ve hukuki mahzurları olacağını düşünerek kamplarla alakalarını doğrudan değil dolaylı yünden olduğu izlenimi vermeye başladığı görülür. Nitekim kamplarla alakalı Siyasi Partiler Kanununun 107. maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle, Eylül 1968’de soruşturma başlatır. Dündar Taşer 4 Ocak 1969’da savcılığına verdiği ifade de CKMP ile kampların doğrudan bir bağı olmadığını “*Bu kampta CKMP’nin herhangi bir ilgisi yoktur. Bu kamp, MTTB tarafından açılan bir jimnastik kampıdır. MTTB üyelerinin bazılarının CKMP’nin partizanı, bazıları da partiye kayıtlı üye olabilir*”⁴⁶⁸ diyerek izah etme durumunda kalacaktır.

Aydınlık gazetesi 20 Ekim 1978’de AP Hükümeti’nin 1970’te MHP ve ülkücü kuruluşlar hakkında rapor hazırlattığını ileri sürerek söz konusu raporu yayınlayacaktır. Süleyman Demirel ise bu raporu yalanlayacak ve hayal ürünü olduğu değerlendirmesinde bulunacaktır. Raporun içeriğinde MHP ve ülkücü teşkilatlar hakkında kısa bilgiler sıralandıktan sonra; bu kurumlar bazı asayiş olaylarıyla ilişkilendirilmiş ve silah teminlerine dair detaylar verilmiştir. Dış Türkler ile geliştirilen münasebetler, Turancı görüşlere sahip ileri gelen Türkçüler hakkında özet biyografik detaylar yer almaktadır. Raporda, Türkçü-Turancıların Türk milliyetçiliği maskesi altında Nasyonal Sosyalist doktrini Türkiye’de uygulamak niyetinde olduklarını ve hedeflerini üç aşamalı bir planda gerçekleştirecekleri ileri sürülmüştür. Bu üç aşamalı planın ilk evresinde Nazi Almanya’sında olduğu gibi komando kampları ve gençlik kuruluşlarının desteğiyle

⁴⁶⁷ Bora, Can, *Devlet Ocak Dergâh...*, ss. 59; 70.

⁴⁶⁸ Feyizoğlu, *a.g.e.*, s. 52.

hükümeti yıpratıp iktidarın ele geçirileceği; ikinci aşamada çeşitli baskı metotlarına başvurarak Nasyonal Sosyalist doktrini Türkiye’de uygulanacağı ve sonunda bütün Türklerin tek millet, tek devlet prensibiyle Turan denilen toprak parçası üzerinde birleşmesi sağlanacağı iddia edilmiştir.⁴⁶⁹

Dündar Taşer, dönemin üniversitelerinden okuyan gençleri ve taraftarlarını üç gruba ayırmaktadır.⁴⁷⁰ Bu gruplandırmaya göre; birinci grubu memleketi daha ileri cemiyet düzenine sokmak için işçi ve köylü sınıfına öncülük ederek savaşmak gerektiğini düşünen “*ihtilalciler*” oluşturur. Başlarda FKF etrafında örgütlenen bu grubun daha sonra Dev-Genç etrafında toplanmışlardır. TKP ve TKP’nin 50 yılda yetiştirdiği öğretmen, akademisyen, yazar, sanatkâr ve siyasetçiler tarafından desteklenirler. CHP ortanın solunda yer alarak birinci grubu kendi etrafında toplayıp partiye dinamizm getirmek istemiştir. Aşırı solu ehlileştirmeğe niyetlenen CHP, onların tahakkümü altında kalmıştır. Cumhuriyet, Milliyet, Akşam, Ulus gibi gazeteler tarafından “*Atatürkçü, Devrimci, İlerici Gençlik*” denilerek övülmüş ve desteklenmiştir. Boykot, işgal, adam kaçıрма, tehdit ve tahriple üniversite yönetimleri ele geçiren bu birinci grup, marksist fikirlerin karşısında olanları, tahkir, tehdit ve dayak atarak yıldırma isteğindedir.

Bu grup karşısında ise “*boyun eğenler ve karşı koyanlar*” olmak üzere iki farklı grup daha oluşmuştur. İkinci grup, yani “*Boyun Eğenler*” grubunu kendi içinde “*Ortanın Solu ve Amorf*” olmak üzere iki kısma ayıran Dündar Taşer, ortanın solunda yer alanların fikren sol ve Dev-Genç üyelerinden hiçbir farkları olmadığını, yüreksiz ve pısrık olmalarından dolayı onlardan farklı olduklarını söyler. Bu grubun da sınıf diktatörlüğü istediğini, mülkiyet ve maneviyat düşmanlığı yaptıklarına değinir. Üniversitede en büyük kitleyi oluşturan, baskı, tahakküm ve hakaretlere sessiz kalan Amorf’ların ise Dev-Genç tarafından kendilerine yüklenen 15 ila 150 lira arası değişen haracı vererek işgal, boykot, mitinglerdeki kalabalıklardan oluştuğu tespitinde bulunur.

Üçüncü grubu karşı koyanlar olarak tarif ettiği “*Ülkücüler*” oluşturur. Ancak hasımlarının onlara “*Komando*” dediklerini kaydeder. Milliyetçi gençleri okuma, öğrenme, çalışma haklarını kimseye çiğnetmeyen; düşünce hürriyetlerini lütufsuz kullanan, kimseye haraç verme zilletine düşmeyenler olarak tarif eder. Türk milliyetçisi bu gençlerin, milli hasletlerini devam ettiren, zulme sesiz kalmayan, haksızlığa

⁴⁶⁹ “*Ülkücü Komando Kampları AP Hükümeti’nin 1970’te Hazırlattığı MHP Raporu*”, Kaynak Yayınları, İstanbul 1997.

⁴⁷⁰ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 398-404.

eğilmeyen, kanun ve nizamlara itaatli, büyüklerine saygılı kişiler olduğunu ifade eder. Ayrıca üniversitelerin solun hâkimiyeti altına girmesini önleyenlerin de ülkücü gençler olduğuna vurgu yapar. Tüm bu grupları ise şu üç cümle ile özetlemektedir. *“Bir dev-Genç vardır; vurup-kırıp, öldürüp, korkutarak komünist bir rejim kurulması için uğraşır. Bir kitle vardır; sakin, mütevekkil, muti ve nemelazımcıdır. Bir Ülkü Ocağı vardır; cesur, haysiyetli, milliyetçi, masum, vatansever, komünizme karşıdır.”*

Ülkeyi yönetenlerin üniversite özerkliği adına anarşiye göz yumdukları kanaatindedir. Eğitim hakkı sol örgütlemeler tarafından engellenen öğrencinin kendisine ve milletine yönelen fiili tecavüzler karşısında gösterdiği meşru savunması olduğu görüşünden bahisle; *“katil ve maktul, komünist ve milliyetçi”* arasında tarafsız kalınmasına, olayları aşırı sağ ile aşırı solun çatışması olarak görülmesine eleştiriler yöneltilir. Dönemin idarecilerini *“Türkiye’nin mesulü değil, Merih’ten gelme müşahitler”* olarak niteler.⁴⁷¹

Basının desteğini arkasına alan Dev-Gençlilerin, fakülte işgal etmelerine, banka soymalarına, adam vurmalarına rağmen kimsenin onları doğrudan suçlamadığını, kınamadığını dile getirmektedir. Dev-Genç eylemlerinden sonra yapılan kınama açıklamalarında, dengeci bir anlayışla haklarında suç isnat edilen ülkücü gençlerin de sorumlu tutularak⁴⁷² *“aşırı sağ ve sol”* nitelmesiyle aynı kefedeki değerlendirilmesini eleştirmiştir.⁴⁷³ Devlet idarecilerinin komünistler ve milliyetçiler karşısında tarafsız kalışına; *“Bir milletin kaderi, bir devletin varlığı, bir vatanın bütünlüğü tehlikedeyken, tarafsız, ilgisiz, bigâne durumlardan da tedbir istenmez, istenmemelidir. İstenirse hata olur. Devlet işlerinden hata cinayetten de kötü sonuçlar verir. Bir komünist devlet milliyetçiye karşı komüniste taraftar olmaya mecbur olduğu gibi, Türk devleti de milliyetçiye taraftar komüniste karşı olmaya mecburdur. Komünist devleti komünist adamlar idare eder, tarafsızlar değil, milli devleti de tarafsızlar değil milliyetçiler yönetir.”* değerlendirmesinde bulunmuştur. Tarafsızlık tutumunun oluşturacağı yıkıma dair, Atatürk’ün *“Bitaraf olan bertaraf olur”* sözlerine atıf yaparak uyarılarda bulunur.⁴⁷⁴ Ülkenin bütünlüğü ve istikbalinin önemine dikkatleri çekmek için *“Ne hürriyet ne*

⁴⁷¹ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 165-169.

⁴⁷² Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 469-476.

⁴⁷³ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 398-404.

⁴⁷⁴ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 411-414.

*demokrasi ne insan hakları, hiçbir şey ülke bütünlüğünden daha aziz, istiklalden daha değerli değildir” görüşlerini savunmuştur.*⁴⁷⁵

Milliyetçi gençlik üzerindeki tesiri anlaşılması bakımından Erol Güngör'ün tespitleri son derece önemlidir. Erol Güngör'e göre; Dünder Taşer 1968-1971 arası dönemde yapılacak ilk işin gençliği toparlamak olduğunu görmüştür. Bir siyasi partinin üst yöneticisi olmasına rağmen parti içinde böylesi bir toparlanmayı doğru bulmamıştır. Kendisini partici değil, Türk milliyetçisi bir aydın olarak görmüştür. Gençliğin çalışmalarını partiden ayırarak milliyetçi gençlerin kendi dernekleri kurmak suretiyle fikri donanımlarını geliştirmelerini istemiştir. Gençliğin siyasi kadrolar ve programlar peşinde değil; fikirler ve ülküler etrafında toplanması gerektiğine inanmaktadır. Erol Güngör bu saiklerle milliyetçi kesimi bir araya getirip, bütün milliyetçi gençleri bir araya toplayan, dağılmaktan ve ezilmekten kurtaran kişinin Dünder Taşer olduğuna işaret eder. Gençlerin kendilerini bir ülkü yolunda toplayan ve mayalayan Dünder Taşer'in gösterdiği hedeflere doğru yürüdüklerini ifade eder. Marksist hareketin devrimci partinin sol kanadı ile ortak bir cephe oluşturduğunu ve bu cepheye bir takım profesyonel darbeciler ve onların kendi saflarına aldıkları bazı devlet görevlileriyle solcu bir darbe hazırlığı içinde olduğuna dikkat çekerek, bu oyunun bozulmasında en büyük payın Dünder Taşer'e ait olduğu vurgusunu yapar. Dünder Taşer'in gençleri, milliyetçi ideolojinin bayrağı altında toplama çalıştığı dönemi, Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığı dönemdeki Türkiye'nin durumuna benzetir. Eşkıyaya karşı aynı tip mücadeleye kalkanların arada ezileceklerini gördüğünü ve eşkıyanın saldırmaya cesaret edemeyeceği bir güç kurmanın yollarını aradığını kaydeder. Tıpkı bir tarihçi, bir sosyolog, bir psikolog gibi hareket eden Dünder Taşer'in, ey yakın hadise ile en uzak tarihi vaka arasındaki bağı müthiş bir zihin kudretiyle sezerek, kararlarını hep bu bilgi ve tecrübenin ışığında aldığı değerlendirilmesinde bulunur.

Erol Güngör, Türk tarihindeki “*Veli*” ve “*Alp*” tipi özelliklerinin her ikisinin de Dünder Taşer'de mevcut olduğuna işaret eder. Bu yönüyle bir derviş mahiyetinde gençlik çalışmalarının önünü aydınlatan ışık olduğunu ve ihtilafli meselelerde her zaman hakem olmayı seçtiğini aktarır. Getirdiği yorumların şimdiye kadar milliyetçilikte ihtilaf konusu olmuş bütün noktaları bertaraf ettiği ve böylelikle milliyetçi camiayı birleştirdiğine işaret eder. İnsanların, fikirlerin, gönüllerin birleşmesini sağladığından bahisle onu milliyetçi

⁴⁷⁵ Dünder Taşer, *Mesele*, ss. 95-98.

ve ülkücü teşkilatların büyük mimarı olarak addeder.⁴⁷⁶ Siyaset anlayışı ve gençliğe ulaşmasındaki manevi gayreti “*Mukaddeslerini siyasi beklentilere feda etmeyen, siyaset yapmaktan çok vatan savunması heyecanı ve tavrı içinde*”, milliyetçi gençlerle birlikte “*Tehdit altında gördükleri Türk milleti ve devletini, bu tehditlere teslim etmemek için mücadele edenler*” ifadeleriyle izah edilmiştir.⁴⁷⁷

Milliyetçi gençlerle arasındaki bağın samimi ve kuvvetli olduğu görülmektedir. Milliyetçi gençlerin önemli günlerde tertip ettikleri eğlence ve törenlere katılarak onların milli heyecanını diri tutan hitaplarda bulunması bu bağı kuvvetlendiren örneklerdir.⁴⁷⁸ Onlara bir ağabey sıcaklığıyla yaklaşmasından dolayı başları sıkıştığında ilk müracaat ettikleri ağabeyleri olmuştur. Kucaklayıcı, koruyucu, birleştirici olmuş; bilgisi, feraseti, cesareti, nezaketi ve çalışkanlığıyla ideal bir dava ve fikir adamı addedilmiştir. Bu yönüyle milliyetçi gençlerden Dünder Taşer’i, Alparslan Türkeş ile kıyaslayanlar olmuştur. Alparslan Türkeş’ten daha iyi hatip, daha kültürlü, daha sempatik olduğu düşünülmüştür. Hatta Alparslan Türkeş’in alternatifi olarak MHP’nin lideri olabileceği dillendirilmiştir. Dünder Taşer bu görüşte olanlara “*Dedikleriniz doğru değil. Türkeş benden iyi hatiptir, kültürlüdür. Bir fark vardır. Şu duvarın yıkılması lazımdır derlerse. Ben tekme atarım, omuz atarım, yıkmaya çalışırım. Ama yıkılmazsa yıkılmıyor diye bırakır giderim. Türkeş gider kafasını, gözünü kırar; elini, ayağını parçalar. Ya yıkar ya da yığılır kalır. İşte o yüzden o liderdir.*”⁴⁷⁹ diyerek karşılık vermiştir. Yine “*Alparslan Türkeş’in yanlışı, benim doğrudan doğrudur.*”⁴⁸⁰ sözlerinden de anlaşılacağı üzere 27 Mayıs ile liderliğini kabul ettiği yol arkadaşı Alparslan Türkeş’in siyasi liderliğini tartışmaya açmak istemediği görülür. “*Lideri, tarihi şartlar hazırlar, her aklına esen lider olamaz*”⁴⁸¹ sözlerine bakıldığında da liderin popülist yaklaşımlarla değil; önemli hadislerde sorumluluk yüklenerek bir çıkış yolu bulabilenlerin, doğal lider haline gelebileceğine işaret ettiği söylenebilir.

Kendisine yöneltilen “*Sen Türkeş’ten daha bilgilisin, daha güzel konuşuyorsun. İnsanları etkileme kabiliyetin daha fazla. Bir sürü niteliklerin var. Niye sen değildin de Türkeş lider?*” sorusuna; “*Evet, ben Türkeş’ten daha bilgiliyim, daha kültürlüyüm, daha*

⁴⁷⁶ Erol Güngör, *Dünden Bugünden Tarih-Kültür-Milliyetçilik*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1997, ss. 113-124

⁴⁷⁷ Kösoğlu, a.g.e., s. 40.

⁴⁷⁸ Feyizoğlu, a.g.e.,ss. 426; 559; 565; 570.

⁴⁷⁹ Zeybek, Türkmen Ağası: Dünder Taşer, [Belgesel].

⁴⁸⁰ Kösoğlu, a.g.e., s. 41.

⁴⁸¹ Murat Yılmaz, “Dünder Taşer”, “Türk Milliyetçiliği İdeolojisinin Doğuşu ve Özellikleri”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Milliyetçilik*, C. 4. Ed. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, s. 668-677.

*güzel konuşurum, daha daha daha niteliklerim vardır. Bunlar doğrudur. Ama lider dediğin adam bu vasıflara sahip olan adam değildir. Lider kimdir? Lider, herkesin düştüğü yerde kalkıp yürüeyebilen adamdır.*⁴⁸² karşılığını verdiği aktarılır. Alparslan Türkeş'in zorluklar karşısında yılmayan karakterinin, onu lider yapan en önemli unsur olduğunu görüyordu. Siyasette bu vasıfta liderlerin başarılı olacağına inandığını söylemek mümkündür. Zira onun kısa siyasi ve fikri yaşamına bakıldığında, liderlik vasıfları bulunan, mücadeleci, aksiyoner, dönüştürme gücüne güvenen bir kişiliğe sahip olduğu bariz şekilde görülecektir. Ancak liderlik meselesinde Alparslan Türkeş'in bir alternatifi olarak görünmek istemediği gibi; siyaseten illa mevki tutmak isteyen biri de olmamıştır. Siyasi yaşamında dönem itibarıyla daha elzem gördüğü, milliyetçi gençlerin mücadelesinin arkasında durmuştur. Onları, bölücü ve yıkıcı fikir akımlarının tesirinden korumanın gerekliliğine inanarak, devlet ve millet menfaatine her bakımdan donanımlı yetişmelerine ağırlık vermiştir.

Milliyetçi gençlerin günlük siyasi çekişme ve tartışmaların ötesinde fikir ve dava adamı olarak yetişmelerine özen göstermiştir. İbrahim Metin, onun adeta gergef işler gibi gençlerle birebir meşgul olduğunu aktarmaktadır.⁴⁸³ Gençlerin mücadelesini vatan savunması olarak görmüş, onlara bir zarar gelmesini istememiştir. Kendini onlara siper ederek, hataları varsa dahi onları savunmuştur. Türk milleti adına gençlerden bir gelecek umduğundan, gençlerin mücadelesinin hemen her safhada yaşına, siyasi konumuna bakmadan yanlarında olmuştur.⁴⁸⁴ Türk milliyetçisi gençlerden beklentisi büyüktür. Sohbet ortamlarında *“Keşke bir yirmi yıl daha ömrüm olsa, bu çığ gibi büyüyen gençliğin iktidarını görebilsem.”*⁴⁸⁵ diyerek, onlara ümit bağladığını, güven duyduğunu sıklıkla dile getirdiği görülmektedir. Milliyetçi gençliğin heyecanı, cesareti, feragati, azmi önderlerine ümit olmuştur. Türkiye'nin gelecekte Türk-İslam ülküsü bağlı bu Oğuz çocuklarının ellerinde uyanışa ve dirilişe vesile olacağı zikredilmiştir.⁴⁸⁶

Sol gruplar tarafından öldürülen milliyetçi gençler onu derinden etkilemiştir. Milliyetçi gençlerden Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğrencisi Süleyman Özmen, 18 Mart 1970 günü Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'ndaki arkadaşlarına ekmek götürürken, komünist görüşe mensup grupların silahlı saldırısına uğramış ve kaldırıldığı

⁴⁸² Osman Çakır, *Nevzat Kösoğlu ile Söyleşiler Hatıralar Yahut Bir Vatan Kurtarma Hikâyesi*, (Nehir Söyleşi), 2. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2010, ss. 220-221.

⁴⁸³ İbrahim Metin, “Unutulan Dündar Taşer”, *Türk Yurdu*, C. 19, S. 142, Haziran 1999. ss. 24-25.

⁴⁸⁴ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 33.

⁴⁸⁵ Emine Işınsoy, “Bozkurt'tan Bozkurtlara”, *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, s. 2.

⁴⁸⁶ S. Ahmet Arvasi, *Türk İslam Ülküsü III*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul, 2009, s. 158.

hastanede 23 Mart 1970 günü vefat etmiştir.⁴⁸⁷ Süleyman Özmen'in Maltepe Camiindeki cenaze töreninde, katılanları derinden etkileyen hitabı şöyle olmuştur.

“Süleyman'ımızın aziz naaşı önünde Türk Milletinin kader gününü açıyorum. Bu milletimizin sonunu getirmeğe teşebbüs edenlerin, cinayet serilerinin sonuncusudur. Bundan sonra güçleri yetmeyecektir. İmanlarımız bilenmiştir. Komünizmin bir ihanet ve şerefsizlik olduğu sabitlenmiştir. Süleyman bu vatan, bu millet ve hepimiz için ölmüştür. En mühimi, kulakları duymayanları, gerçekleri görmeyenleri uyarmak için ölmüştür. Süleyman semboldür. Bir şehittir. Şehitlerin kutsisidir. Süleyman Yeni bir devir açmıştır. Süleyman'ın kanı Türkiye üzerine sürülen bütün lekeleri silmiştir. Süleyman hayatının başındaydı. Ne kapitalist, ne de burjuvaydı. Hepimiz için öldü. Süleyman sizlersiniz. Süleyman yaşayacaktır.”⁴⁸⁸

Süleyman Özmen'in öldürülmesinden çok etkilendiği ve derin üzüntü duyduğu görülmektedir. Hissettiği acıyı Galip Erdem'e tarif ederken *“Ne kadar üzülürsem üzüleyim, ağlamak âdetim değildir. Hatta annemin ölümünde bile ağlamadım; ama bu çocuğun gidişi beni ağlattı”⁴⁸⁹* diyerek içini döktüğü anlatılır.

23 Kasım 1970 tarihinde Ankara Erkek Yüksek Teknik Öğretmen Okulu öğrencisi Ertuğrul Dursun Önkuzu, okuluna gittiği esnada Dev-Gençliler tarafından kaçırılarak okulda kurdukları sözde halk mahkemesinde ağır işkencelerden geçirilmiş ve sorgulanmıştır. Ciğerlerine pompa ile hava basılarak patlatıldıktan sonra okulun dördüncü katından aşağı atılarak öldürülmüştür.⁴⁹⁰ Dünder Taşer, Ertuğrul Dursun Önkuzu'nun katilerinin yakalanması için yoğun bir çaba içine girdiği görülmektedir. Devlet gazetesinde yazdığı yazılarda olayı gündemde tutmaya çalışmıştır. Yazılarında, iktidarı ve emniyet güçlerini korkaklık göstererek, katilleri bulmakta zafiyet göstermekle suçlamıştır. Olay sonrası Türk Ocağı'na baskın yapılarak 71 öğrencinin gözaltına alınıp dövüldüğünü, öldürülen gencin milliyetçi, öldürenlerin solcu olmasına rağmen katille maktul arasında ayırım yapılmadığı yönünde sert eleştiriler yönelmiştir.⁴⁹¹

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ile CHP lideri İsmet İnönü arasında 12 Mart 1971 öncesinde gerçekleşen bir görüşmede, Cevdet Sunay'ın: *“Bu gün Türkiye'de Mao'cu*

⁴⁸⁷ Satılmış, Turhan, *a.g.e.*, C. 3, s. 596.

⁴⁸⁸ Öznur, *Teşkilatlar ve Mücadeleler*, C. 2, s. 244; “Şehitler Ölmez” sözünün, ilk kez Süleyman Özmen'in cenazesinde Dünder Taşer tarafından telaffuz edilerek sloganlaştırıldığı ileri sürülür. Bkz. Tanıl Bora, *Cereyanlar Türkiye'de Siyasi İdeolojiler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 257.

⁴⁸⁹ Kösoğlu, *a.g.e.*, ss. 33-34.

⁴⁹⁰ Satılmış, Turhan, *a.g.e.*, C. 1, s. 240.

⁴⁹¹ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 283; 292; 310; 348; 475-476; 490.

gençler var.” sözlerine; İsmet İnönü “Ülkü Ocakları da var, anarşiyi Ülkü Ocakları çıkarıyor” diyerek cevap vermiştir. Bunun üzerine Cevdet Sunay; “Bunlar vatansever gençlerdir, komünizme karşı mücadele etmektedirler. Ülkü ocakları milliyetçi gençleri sinesine toplamıştır. Ülkü Ocaklı gençler komünistlerle mücadele etmektedir. Bunun için bu gençlerin anarşi çıkardıkları düşünülemez” karşılığını verecektir.⁴⁹² İktidar ve CHP’nin, milliyetçi gençler ile Dev-Gençlileri aynı kefeye koymasına sert eleştirilerde bulunan Dünder Taşer; Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’ın milliyetçi gençler için yaptığı bu değerlendirmeyi takdirle karşılamıştır.⁴⁹³ Dünder Taşer’in sıklıkla sohbetlerini yaptığı ve faaliyetlerine destek olduğu KÜBİTEM, bazı Ülkü Ocakları temsilcileri için Cevdet Sunay’dan randevu alarak görüşmelerini sağlamıştır. Cevdet Sunay’ın milliyetçi gençler hakkındaki olumlu görüşler edinmesinde bu görüşmelerin etkili olduğu söylenebilir.⁴⁹⁴

Türk gençliğinin, günlük yaşamında İslami ve milli değerlere haiz; fazileti ve ahlakı düstur edinen birer şahsiyete haline gelmesi, Dünder Taşer’in öncelikli meselesi olmuştur. Gençliğin İslami ve milli ölçüleri, günlük yaşamlarının fitratına ve dahi ülkülerinin merkezine yerleştirmeleri için verdiği mücadeleyi “Bizim hazırladığımız cemaat kendi camilerini Büyük Türkiye’iyle beraber imar edecektir. Mühim olan bu ruh yapısına sahip bir nesil yetiştirmektir.”⁴⁹⁵ sözleriyle ifade etmiştir. Ülkücü hareketin gerçek manada kurucusu ve öncüsü olarak, Türk gençliğine “İslam ahlak ve fazileti, Türklük ve tarih şuuru, İ’la-yı Kelimetullah için Nizam-ı Âlem” sözüyle özetlenebilecek, Türk-İslam Medeniyeti’nin temel esaslarını öğretmenin gayreti içinde olmuştur.⁴⁹⁶ Eşi Asuman Taşer, milliyetçi gençler için yaptığı fedakârlığı ve onlarla arasındaki hissi bağı şu ifadelerle anlatmıştır.

“O bizden çok ülkücü gençlerimizle birlikte oldu. Gençlerin yetişmesi için çok uğraştı. Partiden telefon ederdi. “Asuman valizimi hazırla, İzmir’e gidiyorum.” Ben İzmir’e telefon ederim. Başka yere geçmiş. Gençler ağabey haydi şuraya da gidelim diye ısrar edince hiç kırmazdı. Çok enerjik idi. İki üç gün uyumadan çalıştığını bilirim. Yorulmak bilmezdi. Türkiye’nin her tarafı evi, ülkücülerin ise babasıydı.”⁴⁹⁷

⁴⁹² Satılmış, Turhan, *a.g.e.*, C. 2, s. 518.

⁴⁹³ Dünder Taşer, *Mesele*, ss. 364; 403.

⁴⁹⁴ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 28.

⁴⁹⁵ Mustafa Karapınar, “Bir Yılım Ardından”, *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, s. 13.

⁴⁹⁶ Öznur, *Portreler*, C. 6, s. 199.

⁴⁹⁷ A. Taşer, “Merhum Dünder Taşer’in Eşi Asuman Taşer Hanımefendi İle Yapılan Söyleşi”.

2. TÜRK SİYASETİ VE PARTİLER HAKKINDA GÖRÜŞLERİ

Bu kısımda Dündar Taşer'in Türk siyasetinin tarihi akışında gördüğü problemleri alanlar üzerine yaptığı değerlendirmelere yer verilerek; 1960-1972 arası iktidarları muhalefet partilerinin siyasi ve ideolojik söylemlerine, dönem itibarıyla önemli meselelerde aldıkları pozisyonlara yönelik eleştirileri, tespitleri ve değerlendirmeleri ele alınmıştır. Ayrıca 12 Mart 1971 Muhtırası ve sonrasında kurulan hükümetlere yönelik görüşleri üzerinde durulmuştur.

2.1. TÜRK SİYASETİNİN TARİHİ SÜRECİ HAKKINDA GÖRÜŞLERİ

Dündar Taşer, Türk devletlerinin varlığı birbirine bağlı, devletin genel siyasetini ve prensiplerini idealleştiren kurumsal yapı sayesinde güçlü devlet olabildikleri görüşündedir. Türk devlet anlayışında bütün müesseselerin aynı amaca hizmet etmek üzere fikir birliği içinde olduğunu ileri sürmüştür. Demokrasi rejiminin zarureti yanında, seçilmiş irade ile devletin kurumsal yapısının fikir ve ideal birliğini ortadan kaldırdığına işaret etmiştir. Bu yönde görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

“Bir yandan devleti yönetmek için varlıkları zaruri olan bütün tayinli kurumlar; diğer tarafta milletin seçimi ile gelen siyasi iktidar! Menşei, menfaati, dünya görüşü kıymet hükümleri her şeyi diğerine zıt iki varlığın, devlet yönetiminde yan yana bulunması zarureti devlet idaresini imkânsız kılan tek amildir.”⁴⁹⁸

Tanzimat'a kadar gelinen tarihi süreçte Osmanlı Devleti'nin her bakımdan Batılı devletlerin gerisine düşmesi ve devlet içerisindeki etnik grupların isyanları, devlet idarecilerini çözüm arayışına yöneltmiştir. Devlet kurumlarının Batı kaynaklı fikirler ve kurumlar örneğinde modernizasyonu ya da yeni kurumların ihdasıyla devletin yeniden eski gücüne kavuşacağı umulmuştur. Dündar Taşer, devleti eski gücüne kavuşturma adına girilen modernleşme hareketinin, Türk devlet anlayışı ve medeniyetinden kopuk, halkın maddi ve manevi değerleri gözetilmeden, Batıdan birebir kopya edilerek yapıldığı görüşündedir. Bu yöntemin devlet nizamında, idaresinde ve halkın gündelik hayatında yeni sorunlar ortaya çıkardığını ileri sürmektedir.

Tanzimat sonrası devlet yönetiminde “*Halk ve Müesseseler İkiliği*” oluştuğu görüşündedir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Tanzimat'a kadar gelen evrede kurumsal yapının hayatiyetinin birbirine bağlı olduğundan söz ederek, Tanzimat'tan

⁴⁹⁸ Dündar Taşer, Mesele, s. 42.

sonra tarihi köklerden kopuk, Batı taklitçiliği yapılarak millet menfaatlerine, itikatlarına ve inançlarına aykırı bir yol takip edildiğini, oluşturulan kurumların üstenci bakışla millete hizmet için değil; milleti ıslaha çalıştığını ifade etmektedir. Bu durumun merkez bağlı, sabit maaşlı, milletten kopuk bir zümre meydana getirdiği, bu zıtlaşma ve ikiliğin Cumhuriyet sonrası daha da bariz bir şekilde ayrıldığı görüşündedir. Buradan hareketle CHP iktidarını “*Müessese İktidarı*” olarak tanımlamaktadır. Bu dönemde her hangi bir sorunla karşılaşılmasını, halkın iradesinin sorulmamasına ve bir takım itirazlara da sertlikle karşılık verilerek önlenmesine bağlamıştır.

DP’nin iktidara gelişini, halkın iktidara uzanması olarak yorumlamıştır. İktidara gelenlerin müessese kökenli olmaları hasebiyle, 1950-1957 arası dönemi “*Muvazaa Devresi*” olarak değerlendirmiştir. 1957 sonrası DP iktidarına yönelik artan itirazları, halkın iktidara müdahalesi şeklinde görmüştür. Buna mukabil DP’nin yükselen tepkiler karşısında halka mukavemetinin, müesseseler aracılığıyla taarruz eder şeklinde yansıdığını ifade etmiştir.

1961-1963 arası dönemin müesseseler ile halk arasında yeni bir muvazaa devresi ortaya çıkardığını kaydeden Dündar Taşer, 1965 sonrası halkın iktidara dahlinin yeniden artmasıyla halk ve müesseseler arasındaki ikiliğin had safhaya vardığını söylemektedir. Toplumun çekmekte olduğu tüm sıkıntıları, halk ve müesseseler arasında oluşan bu ikiliğe bağlamaktadır. CHP devrini “*müessese iktidarı,*” DP devrini “*müessese-halk muvazaası*” şeklinde özetlemiştir. AP iktidarının ise millet idaresi ya da müessese temayülünü temsil etmeyen, bu ikilikten habersiz, nasıl davranacağını bilmeyen bir iktidar olarak ortada kaldığı görüşündedir.⁴⁹⁹

AP’den önce Cumhurbaşkanı ile Başbakanlar arasında ciddi, fiili ve hukuki bir işbirliği olduğunu, bu durumun AP iktidarıyla ortadan kalktığı ifade eder. AP’nin muhalefet devrinden itibaren siyasetini devletin bütün kurumlarının karşısında, onlarla mücadele eden bir siyasi parti görüntüsü verdiğini ve varlığını da bu mücadele üzerine oturttuğu görüşündedir. AP’nin iktidar döneminde dahi takındığı bu muhalif üslupla, devleti vücuda getiren bütün kurumları ve dahi vatandaşla Başbakanlık arasındaki tüm kurumları muhalif unsur olarak saydığını ileri sürmüştür. Bu sebeple de devletin ilgili kurumlarıyla müzakere ve istişare yapmadan, muvafakat almadan, Cumhurbaşkanı’nın onayı alınmadan kararname sunup, icraat açıkladıklarını söyler. Bu nokta Başbakanlığın,

⁴⁹⁹ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 41-43.

Cumhurbaşkanlığı'na karşı mesuliyet ve bağlılığını hatırlatan Dündar Taşer, devlet işlerinde ilgili devlet kurumlarıyla istişare ve müzakere mekanizmasının işletilmesi gerektiğini, Cumhurbaşkanı'nın fikir ve görüşleri alındıktan sonra, kararnameye ya da icraata dönüştürülmesi gerektiğinin üzerinde durur. Bu yöntemle devlet idaresinde çıkması muhtemel krizlerin de önüne geçilebileceğini ifade etmiştir.⁵⁰⁰

Sıklıkla üzerinde durduğu konulardan biri de siyasetçi ya da bürokratların, devlet işlerinde mesuliyet göstermeyerek problemi alanlardan kendilerini azat etmeleridir. Devlet adamlarının iş ve icraatlarının sorumluluğunu taşıması gerektiğini “*Türkiye’de bir suç var, buna bir sahip gerek. Yüz suç varsa, yüzüne de sahip çıkacak 99 unu halledecek fakat edemediği tekinin suçlusuyum diyebilecek bir adam lazım. Korkak, mütereddit, ürkek adamlardan devlet adamı olamaz.*” sözleriyle ifade etmiştir.⁵⁰¹ Türk tarihinde devlet adamlarının sorumlulukları ya da hataları sebebiyle uğrayacakları feci sonu bildiklerinden, devlet işlerinde titiz davrandıkları bilinen bir gerçekliktir. Dündar Taşer’in hem bu tarihi hakikate hem de devlet adamı vasfına yüklediği anlam bakımından “*Türkiye’de vezir başı kadar ucuz bir şey yoktur. 600 vezirden 300’ünün başını kesmişler. Çükü mühürü alan adam şu sualle alır: ‘Lala, bak mukayyet olasın senin başını keserim.’ O da ‘Boynum kıldan incedir.’ der. Boynu böyle dut gölgesinden kalın adama da devlet verilmez.*”⁵⁰² ifadeleri son derece önemlidir.

Türk siyasi yaşamında iktidar gücünü ele geçirenin sıklıkla başvurduğu, kendisinden bir öncekini hain ilan etme yöntemini doğru bulmaz. Bu durumu Türk milletine yapılmış bir hakaret sayar. Türk milleti içerisinde hata eden, yanlış düşünen, ileriye göremeyenler olabileceğini; ancak kitle halinde Türk milletinden hain çıkarmanın doğru olmadığını ifade etmiştir. Bu hali “*Gaflet ile hiyaneti karıştıracak kadar gafil olmamak gerekir*” sözleriyle eleştirmiştir. Türk siyasetinin bu mevcut arızalı halinin siyasi mücadelenin üslubunu, edasını ve kelimeleri adileştirdiğini düşünmektedir.⁵⁰³

Siyasetçilerin aynı kelimelerle konuşmalarına rağmen anlaşamamalarını, zeminde ittifak edemeyişlerine bağlar. Demokrasi, bağımsızlık, hürriyet, kişi mülkiyeti, mülkiyetsiz toplum vs. kelimelerine siyaseten farklı anlamlar yüklenmesinin, çatışma ortamı oluşturduğunu ifade eder. Aynı kelimeler üzerine tasavvur edilen nizamın, diğerleriyle benzerliği olmayan münasebetlere tabi olduğu tespitini yapmaktadır. Fikir

⁵⁰⁰ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 352-353.

⁵⁰¹ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 513.

⁵⁰² Dündar Taşer, *Mesele*, s. 513.

⁵⁰³ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 146.

özgürlüğü ya da toplumun ekseriyetinin seçimlerdeki oyunu öne sürerek, devletin temel ilkelerini sarsan, tahrip eden, fikirlere müsaade edilemeyeceğini savunmuştur. Aynı dilin konuşulmasına rağmen, kelimelere farklı manalar yüklendiğinde, müşterek bir aklın ve dahi doğru bir kararın çıkmasının mümkün olmayacağına dikkatleri çekmiştir.⁵⁰⁴

Siyasi bakışında partiler, halka hizmet etmek üzere teşkilatlandırılmış kurumlardır. Bu sebeple siyasetçilerin halka hizmet etmek, onların yararına işler yapmak yerine; halka faydası dokunmayan hoş görünme gayretlerini eleştirmiştir. Kitlenin arzusu ve ihtiyacı arasındaki farkı tayin etmek için zekâ, kabiliyet ve bilginin gerekliliğini önemli görmüştür. Terminolojiye vakıf olmanın, bilgi sahihi olmak için yeterli olmayacağından bahisle “*Tıp terimlerini ezberleyen bir kişi tabip olmuş sayılmaz*” demiştir. Ülkede siyasi, idari, ekonomi ve hukuk terminolojisine hâkim olanların, ne yazık ki bu terminolojinin bilgisine dahi sahip olmadığını, bu sebeple siyaseten bir anlaşma zeminin de oluşmadığını ifade etmiştir.⁵⁰⁵

Türk siyasal yaşamın bir olgusu haline gelen, demokratikleşme sürecinde kesintilere sebep olan ordunun siyasete müdahalesini ve dahi askeri darbeleri, doğru bulmamıştır. Ancak askeri müdahaleye giden sürecin sorumluluğunu, askeri darbe yapmış bir Türk subayı olarak siyasetçilere yüklediği görülür. Askeri darbe süreçlerini en kısa mahiyetle “*Ordu büyük, tarihi ve manevi bir varlıktır. Nutuk söylemez, makale yazmaz, demeç vermez. Dilsizdir fakat akılsız değildir. Düşünür, tedbir alır ve yapar. Her subay kendini, memleketin emniyet ve selametinden asgari Başvekil kadar mesul sayar. O konuşursa, başka herkes susar.*”⁵⁰⁶ sözleriyle tahlil etmiştir. Türk ordusuna mensup her subayın, devletin bekası, halkın huzur ve güvenliğinin mesuliyetini taşıdığına vurgu yaptığı bu ifadeler; aynı zamanda orduyu harekete geçiren dinamikleri, göstermesi bakımından son derece önemli tespitlerdir.

Demokrasi savunusu ve taleplerinin, ülkenin ve halkın yararı yerine; siyasi ya da şahsi menfaatler üzerinden yapılmasını doğru bulmayan Dünder Taşer, demokratik ilke ve esasların arkasına gizlenerek, devlet nizamını ve halkın huzurunu bozan siyasi görüş ve uygulamaları reddeder. Bu anlamda siyasi hayatımızda cereyan eden askeri müdahaleleri “*Türk ordusu ortalığı temizleyip politikacılar gelir, on yıl boğuşurlar. Ordu*

⁵⁰⁴ Dünder Taşer, *Mesele*, ss. 454-459; 483-486.

⁵⁰⁵ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 484.

⁵⁰⁶ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 139.

araya girer, arkasından hep bir olup demokrasiyi isterler. Az sonra yine aynı hal... Bu bir fasit dairedir.” ifadeleriyle tasvir etmektedir.⁵⁰⁷

Türk ordusunun siyasi tartışmaların içine çekilmesini doğru görmemiştir. Siyasetçilerin orduyu gündelik tartışmaların konusu haline getirerek, ordu düşmanlığına yol açabilecek söylemlerine karşı çıkmıştır. Sokak eylemlerinde “*Faşist Ordu, İşbirlikçi Ordu, Katil Ordu*” sloganları atılmasına müsaade eden ve bunu mazur gören siyasetçilerin, başları her dara düştüğünde orduyu sokağa çağırdıklarını hatırlatmaktadır. Asayiş bozan hadiselerin daha da büyümeden Polis ve Jandarma marifetiyle durulması yerine; olayların büyümesine müsamaha gösterilip, olaylar büyüdüktan sonra ordunun ortaya sürülmesini doğru bulmamıştır. Bu durumun ordu ile halkı karşı karşıya getirdiğini ve ordu itibarının, halk nezdinde kaybolmasına sebebiyet verdiği görüşündedir. Ordunun sokağa çıktıktan sonra, asayiş temin etmek amacıyla yaptığı faaliyetlerin sorumluluğunu üstlenmeyen siyasetçilerin, netameli konuları, ordunun üstüne atıp mesuliyetten kaçındıkları kanaatindedir. Siyasetçilerin idare yetkisinin sahibi olarak, sorumluluktan kaçınmalarına eleştiriler yöneltir. Siyasi sorumluluğun önemine “*Yetkiye talip olanın hürriyetten vaz geçmesi, sorumu yüklenip başını rehin koyması gerekir.*” sözleriyle işaret eder.⁵⁰⁸

Komünistlerin parti diktatoryası, hümanistlerin insan kardeşliği, liberallerin ticaret rahatlığı için milliyetçileri yok etmek isteğini; ancak ordunun varlık sebebi olan milliyetçiliğe karşı olamayacağına vurgu yapan Dündar Taşer, “*Ordu her şeye karşı olabilir de, milliyetçiliğe olamazlar, imamın namaza, papazın kiliseye, bankerin paraya karşı olmadığı gibi.*” demektedir. Millet in istikbalini, refahını diğer milletlerden üstün tutmayan ve buna inanmayanların, o milleti korumak için ölmeyi göze alacak sebeplerinin de kalmayacağını ifade etmiştir.⁵⁰⁹

Cumhuriyetin kimlik politikasında dini büsbütün dışlamadığı, nitekim İslam’a uzak yorumların yönetici elit içerisinde küçük bir azınlığa tekabül ettiği tespit edilir. Bu noktada Kemalist modernleşme içerisinde hâkim görüşün dini, tarihe gömülmüş bir çağdışılık olarak değil; her şey gibi modernleştirilmesi gereken bir olgu olarak gördüğü, hurafelerden arındırıldığı toplumsal ahlâkı ve vicdanları tertipleyecek bir kurum olarak istifade edilebileceği düşüncesinde olduğu varsayılır.⁵¹⁰ Dündar Taşer ordu

⁵⁰⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 502.

⁵⁰⁸ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 250-252.

⁵⁰⁹ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 308.

⁵¹⁰ Bora, *Türk Sağının Üç Hali...*, s. 118.

mensuplarına din eğitimi verilmesinin gerekli ve önemli olduğunu savunmuştur. Dini olmayan orduların, savaş yeteneğinin de olmayacağına dair değerlendirmeleri son derece dikkat çekicidir. Türk tarihini, gaza ananesinin bir serencamı olarak tarif ederken, Türklerin İslam öncesi dönemlerini dahi İslami bir forma dönüştürdüğü değerlendirilmesinde bulunmuştur. Özellikle Yeniçerilerin savaştan arta kalan zamanlarda Allah'ı zikirle meşgul olduklarını, savaş yetenekleri kadar, edep ve vakarlarının da herkesi etkilediğini ifade etmiştir. Bu düşünceyle orduda moral gecesi adı altında düzenlenen eğlencelerin, askerin ahlakını bozduğu gerekçesiyle doğru bulmamıştır. Moral Subaylığı yerine temel din eğitimi verebilecek, savaş veya tatbikat halindeyken askerin zor bir durumla karşılaşması halinde, yiyip içebileceği malzemeler hakkında fetva verebilecek, askere hal ve tavırlarında ahlaki ölçüyü öğütleyebilecek “*Alay Müftülerinin*” istihdam edilmesi teklifinde bulunmuştur. Ancak bu teklifinin, ilahiyatçılar tarafından bile hoş karşılanmadığını anlatmıştır.⁵¹¹

“*Bizim Ocak*” olarak tabir ettiği Türk ordusunu, her türlü siyasi tartışmanın ötesinde tutmak istediği görülmektedir. Ordunun beşeri her türlü menfaatten azade, manevi değerlerden feyz alan bir vatanseverlik kurumu olduğunu “*Ordu bir menfaat kurumu değildir. Bir rahat kurumu değildir. Bir istirahat kurumu değildir. Bir ceza mihrakıdır. Bir vefa abidesidir.*”⁵¹² sözleriyle ifade etmiştir.

2.2. İKTİDAR VE MUHALEFET PARTİLERİ HAKKINDA GÖRÜŞLERİ

Türk demokrasi yaşamında 14 Mayıs 1950 seçimleriyle DP'nin iktidarı CHP'nin elinden alması, bir dönüm noktası olmuştur. Devleti kuran parti olarak CHP'nin, devletle özdeşleşen iktidarında Atatürk, içte ve dışta sulhun teminine ve dahi devletin yeniden teşkilatlanmasına öncelik vermiştir. Atatürk, kurucu lideri vasfıyla devlet idaresini tekelinde tutmuştur. Atatürk'ün liderliği üzerinde birleşen devlet idaresi, halk iradesini önceleyen inkılapları gerçekleştirmiş olsa da demokratik hayatın vazgeçilmezi sayılan çok partili siyasi yaşam, TpCF ve SCF tecrübeleri sonrası akim kalmıştır. İsmet İnönü'nün, aynı siyasi düzlem üzerinden iktidarını koruma isteği, II. Dünya Savaşı sonrası dünya siyasetindeki kutuplaşmanın, Türkiye'yi Batı ittifakında yer almaya mecbur etmesiyle son bulmuştur.⁵¹³ CHP içindeki parti içi muhalefetin, 7 Ocak 1946'da DP'yi kurması, Türkiye'de çok partili demokratik hayatı başlatacaktır. Yeni kurulan DP,

⁵¹¹ Aksun, *a.g.e.*, ss. 167-169.

⁵¹² Dündar Taşer, *a.g.e.*, s. 139.

⁵¹³ Osman Akandere, *Milli Şef Dönemi Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler 1938-1945*, İz Yayınları, İstanbul 1998, ss. 37; 334-336.

girdiği ilk seçimi kaybetmiş olsa da 14 Mayıs 1950’de girdiği ikinci seçimde, güçlü bir şekilde iktidara gelmesi “*Kansız İhtilal*”⁵¹⁴ olarak kabul edilmiştir.

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi, on yıllık DP iktidarını devirirken, aynı zamanda Başbakan ve beraberinde iki bakanın idamıyla sonuçlanması, Türk demokrasisi üzerinde derin izler bırakmıştır. Darbe, sahipleri arasındaki anlaşmazlıkların ayrışmaya yol açmasıyla, iktidar İsmet İnönü liderliğindeki CHP’ye kaptırılmıştır.⁵¹⁵ Dünya genel siyasetinin iki kutba bölünmesi ve 27 Mayıs sonrası tesis edilen anayasal sistem, Türkiye’deki mevcut siyasi partileri ideolojik ve politik değişimlere uğratarken; yeni kurulan siyasi partilerin de ideoloji ve politikaları üzerinde belirleyici olmuştur. Merkez siyasetteki ideolojik farklılaşma “*Sağ ve Sol*” siyaset kavramlarını ortaya çıkarmıştır. Güncel siyasi hayatta belirleyici tanım gücünü büyük ölçüde kaybetmiş olsa da uzunca bir dönem Türkiye’deki siyasal hareketler, kendilerini sağ ve sol kavramları üzerinden tanımlamıştır. Sol siyaset, siyasi karakterini “*Sosyalizm, Komünizm ve Devrimci*” fikirler üzerinden kurgularken; Sağ siyaset, “*Türkçü, Milliyetçi, Maneviyatçı, İslamcı*” fikir ve değerler üzerinden savunusunu ortaya koymuştur.

Siyasetteki sağ ve sol ayrışması, devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşlarına da sirayet etmesiyle, Türkiye’de yeni bir çatışma alanını da orya çıkarmıştır. Özellikle gençlik hareketleri, üniversite özerkliğinden de istifade ederek, kendi fikir ve ideolojilerini en üst perdeden savunmuştur. Fikri savunu, yerini zamanla sokak eylemlerine ve çatışmalarına bırakmıştır. Bu çatışma haline siyasal irade ve siyasetin gerekli çözümü üretememesi, iç huzurun ortadan kalkmasına sebebiyet vermiştir. Oluşan kaotik ortam, yeni askeri müdahalelere de zemin hazırlamıştır.

Dündar Taşer, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi içinde yer almış, MBK üyeliğinde bulunmuş bir subay olarak; 1965 sonrası Türkçü, milliyetçi ve maneviyatçı çizgide siyasi hayata atılmıştır. Siyaset üslubunda olduğu gibi, fikir ve görüşlerini ortaya koyarken de askeri bir ruh ve disiplinle savunusunu yaptığı görülmektedir. Siyasi partiye mensup üst düzey bir yönetici olsa da; siyaseten kolaycılığa yönelmemiş, görüşlerini devletin ve milletin menfaatini gözeterek savunmuştur. Bu noktada siyasi rakiplerini eleştirirken dahi, devletin ve milletin menfaatini öncelediği açıkça görülmektedir.

⁵¹⁴ Tahsin Demiray, *Arkada Bıraktığım Küçük İşaret Taşları*, Türkiye Yayınları, İstanbul 1955, s. 172.

⁵¹⁵ Taylak, *a.g.e.*, ss. 140-141.

Türk siyasal yaşamına dair görüş ve eleştirilerinde, 1965 sonrası iktidar partisi AP ve dönemin Başbakanı Süleyman Demirel önemli bir yer tutar. Süleyman Demirel'in kendi emrindeki kurumlara söz geçiremediğinden, onların hükmü altına girdiğini; bu nedenle fiilen ve alenen tükendiğini kaydeder. Ayrıca iktidar gücünü kullanmakta korkaklık gösterdiği kanaatindedir.⁵¹⁶ Süleyman Demirel'in siyaset felsefesini, korktuğuna şirin görünme çabası olarak değerlendirir.⁵¹⁷ İktidara geldiğinden beri hiçbir vadini yerine getirmedeğini; aksine üniversitelerin kanunlara aykırı bir şekilde komünist işgali altında olduğunu, şehirlerin kabadayılarının hükmüne girdiğini, rüşvet ve irtikâbın yadırganmaz hale geldiği eleştirilerinde bulunur. Başboş, düzensiz ve anarşi ortamı olarak tarif ettiği dönemin sorumluluğunu, Süleyman Demirel'e yükler. Başbakan olarak hükümet edememesini “Süleyman Demirel, her yöne yol açan bir trafik memuru gibi davranmakta, meydana gelen çarpışmaları gördükçe de, şoförlere vecize söylemektedir. Bu tutum, memlekette yarattığı netice, yaygın bir anarşidir... Yalnız unutulmuş bir şey vardır, tabiat boşluğu müsaade etmez. İktidar boşluğu, kendinde kudret görenler tarafından işgal edilebilir.” sözleriyle eleştirmiş ve uyarıda bulunmuştur.⁵¹⁸ Süleyman Demirel'in devlet mefhumunu idrak edemeden iktidarını sürdürmekle birlikte, iktidar aczini örtmek içinde kurumları suçladığını dile getirmiştir.⁵¹⁹ Başbakan olarak sorumluluk almak yerine, probleme dönüşen her meseleyi devletin ilgili kurumlarına yükleyerek sorumluluktan kurtulduğunu ifade eden Dündar Taşer, Süleyman Demirel'in hadiseler karşısındaki tutumunu şu ifadelerle özetler.

“S. Demirel sorumsuzdur. Yolsuz krediyi veren, banka müdürüdür. Eşkiyayı tutmayan jandarmadır. Kabadayıyı yakalamayan polistir. Vergiyi alan tahsildardır. İşsizliği doğuran tüccardır. İşçiyi ayaklandıran komünisttir. Etrafı kırıp döken solculardır. Subaylara söven hainlerdir. Örfi idareyi uzatmayan meclistir. Kürtçülük yapanlar satılmışlardır. Misafir denizcileri döven terbiyesizlerdir. S. Demirel'in bütün bunlara karşıdır. Bu kadarda değil, bütün kötü şeylere karşıdır. İhtiyar olmaya, sel gelmesine, yer sarsıntısına, saç ağarmasına, kuraklığa, çoraklığa, deniz fırtınasına, trafik kazasına, toprak kaymasına, kaynana kavgasına karşıdır. Gene de bu işler oluyorsa, S. Demirel'in sorumluluğu yoktur.”⁵²⁰

⁵¹⁶ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 49-51.

⁵¹⁷ CCSA, 17 Aralık 1970 İç Olaylar, Yer No: 5 / 5 – 9, Fihrist No: 6066 – 1397, s. 2180; Yer No: 5 / 6 – 3, Fihrist No: 7510 – 479.

⁵¹⁸ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 56-59.

⁵¹⁹ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 251.

⁵²⁰ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 298.

Süleyman Demirel'i sıklıkla siyaseten samimiyetsiz davranmakla suçlamıştır. Eski DP'lilere siyasi haklarının iade olunmasını teklif eden yasa tasarısını, CHP başta olmak üzere diğer muhalif partilerin itirazıyla engelleneceğini düşünerek meclise sunduğunu ileri sürmüştür. İsmet İnönü liderliğindeki CHP ve diğer siyasi partilerin, eski DP'lilerin siyasi kısıtlamalarının devam etmesinin kendilerine bir fayda getirmeyeceğini görerek tasarıya destek olacaklarını açıklamaları üzerine; Süleyman Demirel'in yasanın çıkmaması yönünde çaba içerisine girmesini ve dahi tasarının senatodan AP'nin oylarıyla komisyona geri gönderilmesini samimiyetsizliğinin bir göstergesi olarak kabul eder. Bu olayın "*kiralık ağıtçıların*" gerçek yüzünü ortaya çıkardığını ve ızdırıp sömürücülüğünü bitirdiğini;⁵²¹ böylelikle "*27 Mayıs'a sövgü, DP'ye övgü edebiyatının solduğunu*" ifade eder. Süleyman Demirel'in 27 Mayıs sonrası DP'nin ardılı bir siyaseti sahiplenerek, DP'li siyasetçilerin yaşadığı acıları istismar ettiğini, bu yönüyle sahte merhamet siyaseti yaptığı kanaatindedir.⁵²²

Süleyman Demirel'in, Türk milliyetçilerinin önünü keserek, sol siyasetin önünü açtığını düşünmektedir. Milliyetçi siyasetin, seçim kazanma yeteneği görüldüğünden, iktidar tarafından önünün kesilmeye çalışıldığını ifade etmiştir. Süleyman Demirel'in siyasetini, "*Ben gidersem sol gelir*" korkusu, üzerine kurgularken; bir yandan da bu korkunun devamı için, sol siyasete bağlı taşkınlığa müsamahakâr davrandığı görüşündedir.⁵²³ AP içindeki kendisine rakip ya da muhalif olabilecek, aralarında parti kurucusu dahi olan kişileri, partiden ihraç etmesine "*S. Demirel hükümet etmek hünerinden mahrumdur. Bir parti; genel başkanın askeri değildir. Emirle ve cebirle yürümez.*" diyerek eleştiriler yöneltmiştir.⁵²⁴

Süleyman Demirel'in çok şanslı bir siyasetçi olduğu kanaatindedir. Önce AP'nin, sonra da Başbakanlığa gelmesini, şanslı oluşuna bağlar. Bu kanaatini, "*S. Demirel, barajlar politikasının memur mümessili olarak gözde, 1960 ertesini askerde geçirdiği için zinde, kısa zamanda servet edindiği için imkânlı bir kişi olarak partinin başına geçirilmiştir.*" sözleriyle ifade etmiştir. Süleyman Demirel'in iktidara geliş süreciyle ilgili, teşkilattan gelme DP'li olmadığından askerleri; bürokrasiden gelme memur olduğundan CHP'yi; CHP'nin gideceğinden YTP ve CKMP'yi; solcu olmadığından sağcılarını; müfrit olmadığına güvenen solcularını; aralarında hadise geçmeyen biri

⁵²¹ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 44-48.

⁵²² Dündar Taşer, *Mesele*, s. 52.

⁵²³ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 320.

⁵²⁴ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 151.

olduğundan hapiste yatan ihtilalcileri; halden anlar düşüncesiyle memurları sevindirdiğini; ancak onun bu mirası, beş yılda tükettiği tespit ve değerlendirmesinde bulunmuştur.⁵²⁵

Süleyman Demirel'e yönelik eleştirilerinden biri de, Odalar Birliği seçimlerinde Necmettin Erbakan aleyhine irade ortaya koyması sebebiyledir. Necmettin Erbakan'ın Anadolu tüccarlarını temsilen Odalar Birliği seçimi kazanmasını, "*Anadolu Tüccarlarının, İstanbul tüccarlarına galebe çalması, Türk ticaret tarihinde bir dönün noktası*" olarak değerlendirmiştir. Seçimi Necmettin Erbakan'ın kazanmaması için Süleyman Demirel'in, hükümet yetkilerini dahi kullandığını ifade ederek, sert bir dille eleştirilerde bulunmuştur.⁵²⁶

Yazılarında sıklıkla Süleyman Demirel'i konu olmasının sebebini açıklarken, onun çok değerli, çok güçlü, çok büyük, çok hünerli ve gerekli olduğundan değil; bizatihi gerekmediği yerde bulunmasından dolayı olduğunu söyler. Süleyman Demirel'i yangın yerindeki musluğu tıkayan bir bez olarak tasvir eder. Musluk açılıp su akana kadar onun hakkında eleştirilerde bulunmağa devam edeceğini ifade etmiştir.⁵²⁷

Dündar Taşer'in, Süleyman Demirel ve iktidar dönemlerine yönelik söylemlerini, tespitlerini, eleştirilerini iktidara muhalif bir siyasetçinin gündelik, yüzeysel değerlendirmeleri olarak görmemek gerekir. Daha ziyade bir fikir adamının ait olduğu devlet geleneğinden ve medeniyet birikiminden hareketle idare biçimine, siyasi gündeme dair kimi zaman tespit, öneri, öngörü ve uyarılarını; kimi zaman endişe ve üzüntülerini; kimi zaman da ideallerini ve hayallerini dile getirdiği görüşler olarak telakki etmek gerekir.

12 Mart 1971 öncesi yazılarında, Süleyman Demirel'in iktidar uygulamalarının yakın bir zamanda askeri bir müdahale ile karşılaşacağını sıklıkla dile getirmiştir. 14 Aralık 1970 tarihli Devlet gazetesinde kaleme aldığı yazıda,⁵²⁸ 1960 öncesi yaşanan hadiseler ile Süleyman Demirel'in iktidar döneminde yaşanan hadiseler arasında benzerliklere dikkat çekerek, Süleyman Demirel iktidarının en fazla iki aylık ömrü kaldığı öngörüsünde bulunmuştur. Neticede bu yazıdan yaklaşık üç ay sonra, TSK üst yönetimi,

⁵²⁵ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 204.

⁵²⁶ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 53.

⁵²⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 291.

⁵²⁸ Dündar Taşer, "Gerekmez İlgi" *Devlet*, S. 89, 14 Aralık 1970, s. 12.

dönemin hadiselerinden Süleyman Demirel iktidarını sorumlu tutarak, Kuvvet Komutanlarının imzasıyla 12 Mart 1971 Muhtırasını gerçekleştirmiştir.

Dündar Taşer'in siyasi eleştirilerine konu olan diğer öne çıkan isim ise İsmet İnönü'dür. Tanzimat Fermanı, I. ve II. Meşrutiyet ve dahi Cumhuriyet inkılaplarının hukuki tadilatına ve siyasi şekiller ihdasına yöneldiği kanaatindedir. 27 Mayıs sonrası, 13 Kasımcıların da bu yüzeysel teşhis ve yanlış yöntemden kurtulamadıklarını, 1699'dan beri kaybedilen üstünlüğün bu şekilde kazanılacağını sandıklarını ve dahi Çifte Meclis, Anayasa Mahkemesi, Hâkim Teminatı ve Üniversite Özerkliğinin sağlanarak sorunun çözüleceği düşüncesine kapıldıkları değerlendirmesinde bulunur. Cumhuriyet sonrası her dönemde etkili olan ve bu müessesleri kuran, uygulayan İsmet İnönü'nün ise "*Düzen bozuktur*" diyerek bir nevi kendi kurduğu bu düzenden şikâyet etmesine eleştirilerde bulunmuştur.⁵²⁹

İsmet İnönü sonrası CHP Genel Başkanlığına gelen Bülent Ecevit ve dönemine dair de önemli tespit ve öngörülerde bulunmuştur. İsmet İnönü sonrası, CHP'nin bir miktar oy kaybı yaşasa da Bülent Ecevit'in, CHP'deki sosyalist teşekkülü güçlendireceğini, böylelikle CHP'nin memleketi daha hızlı sola çekeceği tespitini yapmıştır. AP'nin daha kararsız, emniyetsiz, değişken bir siyasi yapıya dönüşeceğini, bu siyasi ortam neticesinde ise tereddütlü, korkak, çekingen bir iş ve ekonomi hayatı oluşacağını ileri sürmüştür.

CHP'de Bülent Ecevit'in başa geçmesiyle ya kendi kitlesini harekete geçireceğini ya da Bülent Ecevit'i getirenlerin onu aşip eyleme geçeceğini ifade eden Dündar Taşer, CHP'nin aktif, vurucu, savaştı kitlesinin başına, sol militanların geçmesi durumunda çekişmenin daha da artacağı uyarısında bulunmuştur. "*Çekişme Devresi*" olarak tanımladığı sürecin, Bülent Ecevit'in arkasına gizlenen profesyonel sosyalist eylemciler eliyle daha da şiddete evrileceği kanaatine sahiptir. Bu sürecin ortaya çıkaracağı acı neticeye yönelik ifade ettiği "*Bu çekişme devresine müdahale, zaruri hale gelecek ve siyasi teşekküller ilga ve feshetmekten başka çare de kalmayacaktır.*" sözlerinden de anlaşılacağı üzere; 12 Eylül 1980 Askeri Darbesine giden süreci 8 yıl öncesinden öngörebilmiştir.

12 Mart muhtırasına giden sürecin, sonrasında da devam edeceğini değerlendiren Dündar Taşer, "*Sayın İnönü'nün 1960 sonrası gafleti ile Sayın Demirel'in AP*

⁵²⁹ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 153.

Hükümetlerine baş olamamasından doğan makûs kader, Türk Milletini ve devletini şeametli akıbetlere düşürecektir.” diyerek uyarıda bulunmuştur. Sorumluluğu oy kaygılarıyla “*Ortanın Soluna*” geçen İsmet İnönü’ye ve iktidar olmasına rağmen iktidar olmanın gereğini yapmadığını düşündüğü Süleyman Demirel’e yüklemiştir. İsmet İnönü’nün de bu tehlikeyi geçte olsa gördüğünü; ancak sol basın marifetiyle Bülent Ecevit’in öne çıkarılarak İsmet İnönü’nün kenara çekilmesiyle, sol siyasette yeni bir dönemin başladığı tespitlerinde bulunmuştur.⁵³⁰

Dündar Taşer’in Türkiye’nin dönem itibariyle kritik zamanlardan geçtiğini görerek bunun endişesini taşıdığı anlaşılmaktadır. Türk tarihinde devletin zirvesinde dalgalanmalar yaşandığı dönemlerde, tabanda kopmaların yaşandığına dikkatleri çekerek, Tanzimat’ın Adaları, I. Meşrutiyet’in Rumeli’yi, II. Meşrutiyet’in imparatorluğu kaybettirdiğine işaret eder. Dönem itibariyle “*Komünizm ve Kürtçülüğün*” birbirini istismar ederek, ülkenin etnik bir bölünmeye itildiğini öngörmüş ve böylesi bir tehlike karşısında endişelerini dile getirmiştir. Doğu illerinde meydana gelen bölücülük maksatlı şiddet olayları sonrasında, CHP yöneticilerinin, özellikle de Bülent Ecevit’in yaptığı açıklamaların, halkı isyana teşvik edici ve orduyu tahkir eder mahiyette olduğu ifade etmiştir.⁵³¹

Dönemin siyasetçilerini hasis davrandıklarını, iktidarın acziyet içinde olduğunu sıklıkla dile getirdiği hususlardandır. Eğitim kurumlarındaki yöneticilerin de okuldaki sol temayüllü öğrencilere karşı son derece müsamahakâr olduğunu, bu durumun da ülkeyi buhrana sürüklediğini ifade etmiştir. Ülkedeki sol teşekküllerin, fikir hürriyeti adına anarşi ortamı oluşturduklarını; din, dil, mezhep ve etnik farklılıklar üzerinden istismar ve kışkırtmalar yaparak, vatandaşları devlete isyana teşvik ettiklerini düşünmektedir. Solun bu yıkıcı ve bölücü faaliyetlerinin, üniversite hocaları, parlamento üyeleri ve hukukçular tarafından desteklenerek himaye edildiğini de aktaran Dündar Taşer, basın hürriyetinin bu kişiler elinde işgal ve iftira aletine dönüştürüldüğünü, her olayda milliyetçiler suçlanarak, milliyetçilik ayıp, kötü bir sıfat gibi kullanılarak, yobazlık, aptallık ve hıyanet gibi gösterildiğini ifade etmiştir. Basın marifetiyle milliyetçi gençlerin, üniversitelerin ve dahi vatanını seven insanların, topluma cani, sapık gibi gösterildiğini; soyguncuların, fidyecilerin, katillerin ise kahramanlaştırıldığına vurgu yapar. “*Allah’a inanmayan, milleti reddeden, vatan tanımayanlar*” olarak tarif ettiği bu kesimin, kavga çıkarmak için

⁵³⁰ Dündar Taşer, Mesele, ss. 450-453.

⁵³¹ Dündar Taşer, Mesele, ss. 210-211; 220.

“Şii”; isyan çıkarmak için “Kürtçü”; ittifak bozmak için “Türkçü” kılıfına büründükleri tespitini yapar.⁵³²

Özellikle üniversitelerde baş gösteren komünist ideoloji kaynaklı anarşi ortamının, ülkeyi bölmeye, parçalamaya dönük hareketler olduğuna dikkat çeker. Bir plan dâhilinde hareket edildiğini söyleyerek dört maddelik bir tespitte bulunmuştur. Bu tespite göre; ilk aşamada üniversite özerkliği şişirilerek istiklal haline getirilecek; ikinci aşamada üniversitelerde kendilerinden başka teşkilat bırakılmayacak, öğretim üyeleri kendilerine bağlanacak; üçüncü aşamada mutlak hâkimiyet içinde devlet gibi dokunulmaz müessese vasıflarıyla hükümetin karşısında yer alacaklar; son devrede ise devleti yıkmaya yöneleceklerdir. İlk üç maddenin gerçekleşmesi durumunda, son maddenin tahakkuk edeceği uyarısında bulunmuştur. Bu tehlikeye karşı ise sadece milliyetçi siyasetin ve milliyetçi gençlerin mücadele verdiğini düşünmektedir. Ülkeyi yönetenlerin, “*Aşırı uçların karşısındayız. Ne sağdayız ne solda*” diyerek sorumsuzluk örneği göstermelerini sert bir dille eleştirmiştir. Artık aşikâr hale gelen bu tehlike karşısında, idarecilerin dengeci bir yaklaşımla meseleye bakışlarını hatalı bulmaktadır.⁵³³ Bu sorumsuz, tedbirsiz, dengeci ve suçlayıcı tutumun, devletin tüm kademelerine sirayet ettiğini ve ülkedeki anarşi ortamının da bu tutum ve anlayıştan kaynaklandığı kanaatindedir.⁵³⁴

Komünist cephenin karşısında tek gücün MHP olduğunu ifade eden Dünder Taşer, solun MHP’ye musallat olmasını ve karşı cephe açmasını, liderlerinin asker olmasına bağlamıştır. MHP’nin, siyasi alanda verdiği mücadelenin çekilmesi durumunda, komünistlerin rejimi değiştirme hedeflerine ulaşabileceklerini ifade etmiştir. Komünizme karşı mücadelede Süleyman Demirel’i “*anlamaz*”, Güven Partisi’ni (GP) “*Kurnaz*”, MP’yi “*oyunbaz*”, CHP’yi ise “*hırslı*” davranmakla suçlamıştır.⁵³⁵ CKMP üst kademesinin, asker kökenli oluşlarına atfen, parti içinde hiyerarşik bir yapı arz ettiğinden bahisle basında “*Begler Karargâhı*” benzetmesi yapılması üzerine; mizahi yönünü de gösterir bir şekilde “*CKPM karargâh ise, AP kedergâh, MP tezgâh, YTP yalnızgâh, TİP girizgâhtır.*”⁵³⁶ karşılığını vermiştir.

Dönemin siyasetçilerini devletin ve milletin menfaatine olan hiçbir meselede uzlaşamaz iken, kendi parti ve şahsi menfaatleri söz konusu olduğunda sarsılmaz bir

⁵³² Dünder Taşer, *Mesele*, ss. 316-319.

⁵³³ Dünder Taşer, *Mesele*, ss. 195-196.

⁵³⁴ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 469.

⁵³⁵ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 177.

⁵³⁶ Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden...*, s. 333.

uzlaşa halinde oluşlarına sert eleştiriler yöneltmiştir. Bir siyasi partinin tüm iddialarından vaz geçip, kendi zıddı ile ittifaka girmesinin, özelliklede hazineden siyasi partilere maddi yardım yapılmasını ön gören kanunun kabul edilesine, hazine yardımı alacak partilerden her hangi bir itiraz gelmemesini menfaat birlikteliği olarak izah etmiştir. Bu durumun vatandaşı siyasetten ve meclisten soğuttuğunu, derdini kime açacağını bilemez hale getirdiğini ifade etmiştir.⁵³⁷

1960 sonrası dönemde komünist çevrelerin emellerini ulaşmak için karşıtlarına “İrtica/Gericilik” suçlaması yönelttiklerini, ayrıca Atatürk ve İsmet İnönü’nün şahsiyeti üzerinden kendilerini “Devrimci/İlerici” olarak gösterdikleri görüşündedir. Komünist düşünce ve fikirlerini, Atatürkçülük ve Atatürk inkılaplarıyla özdeşleştirerek, İsmet İnönü’ye de demeçleri vasıtasıyla tasdik ettirmek suretiyle yaymaya çalıştıklarını, komünizme karşı çıkanları ise; ötekileştirme marifetleriyle irticacı/gerici suçlaması yönelterek etkisiz hale getirdiklerini ifade etmiştir.⁵³⁸

2.3. 12 MART 1971 MUHTIRASI VE İKTİDARI HAKKINDA GÖRÜŞLERİ

Türk Silahlı Kuvvetleri’nin emir-komuta zinciri içerisinde gerçekleştirdiği 12 Mart 1971 Askeri Muhtırası, Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanlarının imzaladığı bildirinın Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç tarafından Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’a sunulması ve 12 Mart 1971 günü TRT radyosundan okunarak halka duyurulmasıyla gerçekleştirilmiştir. Muhtıranın gerekçesi ve amacı ülkenin içine düştüğü anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzlukları önlemek ve Türkiye Cumhuriyeti’ni korumak ve kollamak olduğu ilan edilmiştir. Muhtırada mevcut anarşik durumu giderecek ve Anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılap kanunlarını uygulayacak, kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkil edilmesinin zaruriyetine vurgu yapılmıştır. Muhtıra sonrasında Başbakan Süleyman Demirel, Cumhurbaşkanıya istifasını sunmuştur.⁵³⁹

Dündar Taşer 12 Mart 1971 muhtırası için “12 Mart, silahlı kuvvetlerin en yüksek yetki ve sorumluluğu taşıyan kumandanlarının, başka çarelerin tükendiğini görerek yüklendikleri, ağır bir görevdir.”⁵⁴⁰ açıklamasında bulunmuştur. Silahlı Kuvvetlerin ülkedeki anarşi ortamına son vermek için sorumluluk aldığını düşünmektedir. Süleyman

⁵³⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 311-315.

⁵³⁸ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 487-491.

⁵³⁹ Doğan Başaran, “12 Mart Askeri Muhtırası ve Türk Demokrasisi”, Uluslararası Demokrasi Sempozyumu “Darbeler ve Tepkiler”, 15-16 Aralık 2016 Giresun, Divan Kitap, 2017, ss. 112-131.

⁵⁴⁰ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 482.

Demirel iktidarının aczi neticesinde büyüyen anarşi ortamının bir sonucu olarak değerlediği 12 Mart muhtırasını “*Mukadder Son*” olarak adlandırmıştır.⁵⁴¹ Muhtıranın solu tasfiye için yapıldığını, Süleyman Demirel’in de solun çıkardığı anarşiyi önleyemediği için bertaraf edildiğini ifade etmiştir.⁵⁴² 12 Mart muhtırasının anti-komünist tavrı nedeniyle milliyetçi siyaset tarafından desteklendiği ifade edilir. “*12 Mart’ta ülkücü gençliğin nöbeti Mehmetçiğe devrettiği*” yönünde beyan edilen söylemler, desteklendiğinin bir göstergesi olarak kaydedilir.⁵⁴³

Dündar Taşer, demokrasi ve hürriyet kavramlarının istismar edilerek, ülkenin geneline sirayet eden anarşi karşısında Cumhurbaşkanı ve Silahlı Kuvvetlerin, nizamı tesis etme, devleti koruma refleksiyle hareket ettiklerine dikkat çekerek; devletin varlığının devamı için hayatiyet arz eden beka ve nizamı, hürriyet ve demokrasiye tercih edildiği kanaatindedir. Muhtırayı, askeri bir disiplinde değerlendirdiği aşikârdır. Zira devletin varlığını koruyabilmesini, hürriyet ve demokrasiden daha önemli görür. Devleti olmayan milletlerin, hürriyetlerinin de olmayacağına vurgu yaparak izahlarda bulunur.⁵⁴⁴

12 Mart muhtırasını “*Devletin kendini koruması*” olarak görmüştür. Silahlı Kuvvetlerin ülkedeki anarşi ortamını, iktidara müdahalede bulunmadan halletme imkânı kalmadığını gördüğünden, bu yolu tercih ettiğini ifade etmiştir. Demokrasinin bir liderler rejimi olduğu görüşüne atıf yapan Dündar Taşer, “*Bütün siyasi ve toplumsal hareketler ciddi bir liderden yoksunsa, başarısızlığa mahkûmdur.*” diyerek; gelinen süreçte hükümetin başarısızlığını ve ülkenin içine düştüğü kaotik ortamı, Süleyman Demirel’in gerçek bir lider olamamasına bağlamıştır. AP’nin ve hükümetin başında olmasına rağmen, liderlik vasıflarını taşımadığı için gerçek manada iktidar da olamadığını düşünmektedir.⁵⁴⁵

12 Mart muhtırası ile 27 Mayıs askeri darbesi arasında bir de karşılaştırma yapan Dündar Taşer; her iki hareketin bir birinden tamamen farklı olduğunu kaydeder. 12 Mart’ı devleti koruma içgüdüleriyle isyan bastırıcı niteliklere sahip; ihtilalci ve devrimci yönü olmayan, bu sebeple de partileri ve meclisi muhafaza eden, demokratik devlet esasına zıt düşmeyen bir hareket olarak “27 Mayıs ihtilalinden” farklı olduğunu ifade eder. 12 Mart’ın liderini bulup, kadrosunu kurarak sosyal bünyeye uygun düzenlemeler ve

⁵⁴¹ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 321.

⁵⁴² Dündar Taşer, *Mesele*, s. 343.

⁵⁴³ Tanıl Bora, *Cereyanlar Türkiye’de Siyasi İdeolojiler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 310.

⁵⁴⁴ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 71.

⁵⁴⁵ Aksun, *a.g.e.*, ss. 200-203.

icraatlar yapması durumunda, Türkiye'nin her bakımdan ileri bir atılım yapabilme kabiliyeti olduğunu iddia eder. Ancak bu hususta kuvvetli bir ümidi olmadığını da notunu düşmüştür.⁵⁴⁶

Muhtıra sonrası yaşanan çelişkileri eleştirmiştir. Muhtıra sahiplerinin “*Hükümet, süregelen tutum, görüş ve icraatı ile yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokulmuş. Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği, ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.*” kanaatiyle, Süleyman Demirel Hükümeti'ni düşürmelerine rağmen, yeni hükümet kurulana kadar Süleyman Demirel kabinesini yerinde bırakmalarını, muhtıranın gerekçesi ile çeliştiğini ortaya koymuştur.

Muhtırada parlamentonun da itham edilmesine rağmen, yeni kabinenin yine mevcut parlamentodan ihdas edileceğinin ilan edilmesini de bir çelişki olarak değerlendirir. Zira sosyalist teşebbüsler içinde yer aldıkları gerekçesiyle general ve subaylar emekli edilirken, aynı münasebetler içerisinde yer alan siyasetçilerin, daha üst devlet hizmetlerine getirilmesini, bu çelişkinin bir göstergesi olduğundan doğru bulmamıştır. Üniversitelerde anarşi ortamının solcu teşekküllerce çıkarıldığı ve üniversite yönetimlerinde solun himaye edildiği kabul edilmesine rağmen, yine sola yakın isimlerin üniversite yönetimlerine getirilmesini, muhtıra sonrası kurulan düzenin bir başka çelişkisi olarak saymıştır. Ayrıca hükümetin düşürülmesiyle iktidarın muhtıra sahiplerine geçtiğini; ancak sorumluluğun hala hükümette kaldığına dikkat çeker. Bu durumun yetki ve sorumluluğu ayrı ellere verdiğini ifade ederek “*yetkilinin sorumsuz, sorumlunun yetkisiz*” olduğu bu nizamın da yürümeyeceği uyarısında bulunur. Nihat Erim tarafından kurulacak hükümetin, bu riskleri beraberinde getirdiğini şu sözlerle ifade edecektir.

*“Sayın Erim hükümette her ne icraat yaparsa, mes’uliyeti ve günahı, kendisini oraya getiren kumandanlara ve Cumhurbaşkanı’na atıf ve izafe edilecek, başarı ve sevabı kendi meziyeti sayılacaktır. Parlamento içinden ve dışından yüzde elliye yakını aldıkları Cumhuriyet Halk Partisi çevreleri bu hükümetin hizmetinden yararlanacak fakat icraatının sorumluluğunu kabullenmeyecektir. Yani, kumandanlarla Cumhurbaşkanı’ndan gayri her müessese yalnız kar’a ortak olacaktır.”*⁵⁴⁷

12 Mart muhtırası sonrası ihdas edilen Nihat Erim hükümetine, ülke önceliklerini esas alarak bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Emniyet ve asayiş temin edildikten sonra başta

⁵⁴⁶ Aksun, a.g.e., s. 204.

⁵⁴⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 325-326.

Milli Eğitim olmak üzere devletin tüm kurumlarında yetki makamlarında bulunan komünist unsurların temizlenmesi, ordunun komünist unsurları temizleme faaliyetine, bakanlıklarında iştirak ederek devleti, milliyetçi mefkûreyle yetiştirilmiş, milliyetçi ellerle yönetmesi tavsiyesinde bulunmuştur. Ayrıca toprak reformu fikrinden vazgeçerek, sermayeyi sanayiye yönlendirilmesi önerisinde bulunmuştur. Daha az gelir ve uzman personelle, Atatürk'ün de devleti bu şekilde yönettiğini ifade etmiştir.⁵⁴⁸

Nihat Erim Hükümeti'nin 12 Mart muhtırasının gölgesinde kalmasının, Türk ordusuna zarar verdiği kanaatindedir. Hükümetin her icraatında ordunun adını kullanması, muhalif parti ve kişilerin karşısına ordu adına çıkması, halkın genelinde ordunun bir baskı aracına dönüştüğü, intibahı uyandıracığı uyarısını yapmıştır. *“Türk milleti 50 tane parti kurabilir; ama ordu yenilenmez.”* diyerek, Vaka-i Hayriye tecrübesine atıfla, ordunun adı ve itibarının riske atılmaması gerektiğini ifade etmiştir.⁵⁴⁹

Nihat Erim Hükümeti'nin resen ve müstakilen iktidarda kalma niyetiyle, köklü bir geleneğe sahip meşveret ve meclis geleneğini küçümseyen, devlet reisine ve kendisini iktidara getiren gerekçeye ve orduya karşı sorumluluk taşımadığına yönelik değerlendirmelerde bulunur. Böylesi bir durumla hükümet ömrünün fazla olmayacağını kaydını düşer. Bu hükümetinde kısa ömürlü olacağını sezen Dünder Taşer'in *“Her hareket çıkış istikametine tabi olarak gelişir, onu saptırmak isteyenler hareketin altında ezilmeye mahkûmdur.”*⁵⁵⁰ ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, kısa zaman sonra gelinecek noktayı öngördüğünü söylemek mümkündür. Neticede Nihat Erim hükümetlerinin ilki sekiz ay, ikincisi altı ay hükümet ederek son bulmuştur.

⁵⁴⁸ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 356.

⁵⁴⁹ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 438.

⁵⁵⁰ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 440.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNDAR TAŞER'İN FİKİR HAYATI

Bu bölümde Dündar Taşer'in Türk düşünce hayatındaki yeri ve etkileri üzerinde durulacaktır. Fikirlerini paylaştığı sohbet mekânları, düşüncelerini kaleme aldığı yayınların ve eserlerin tespit ve tetkiki yapılarak; üzerinde önemle durduğu meseleler üzerinden Türk düşünce hayatına katkıları tespit edilmeye çalışılacaktır. Son kısımlarda ise vefatı hakkında bilgi verilerek, Türk milliyetçileri üzerinde bıraktığı fikri ve manevi etkiler değerlendirilecek ve dostlarının ardından kaleme aldığı bir kısım şiirlere yer verilecektir.

1. FİKİR VE DÜŞÜNCE ADAMI DÜNDAR TAŞER

Dündar Taşer, aktif siyasetin içinde siyasi görev ve yetkileri olan birisidir. Mensubu olduğu MHP'de siyasi görev ve sorumluluklar üstlenmiştir. Partisinin siyaseten güçlenmesi ve dahi iktidara gelebilmesi için, başta ideolojik duruşu ve siyasi görüşlerinin oluşturulmasında en fazla gayret gösteren şahsiyetlerden olmuştur. MHP'nin ülke çapında milliyetçi, maneviyatçı görüş etrafında teşkilatlanmasını sağlamak üzere, Anadolu'nun değişik şehir ve kasabalarına ziyaretler gerçekleştirmiştir. Seçim dönemlerinde meydan ve salon toplantılarında yaptığı konuşmalar, kitlelerde heyecan uyandırmıştır.

Klasik siyasetçi anlayışıyla sadece partisinin seçmen sayısını artırtmayı hedefleyen, günlük siyasetin değişkenlerine göre eylem ve fikri savrulmalar yaşayan birisi değildir. Fikir, düşünce ve dava adamı hüviyetiyle zamanın çoğunu milliyetçi gençlerin eğitimine ayırmıştır. Gençliğin siyasi kadrolar ve programlar peşinde değil, fikir ve ülküler etrafında toplanması gerektiğine inandığından gayreti bu yönde olmuştur.⁵⁵¹ Planlı ya da plansız bulunduğu ortamlarda, etrafında oluşan sohbet halkalarında, seminer ve konferanslarda yanında daha çok gençler bulunmaktadır. Kendisini ilk defa dinleyenler, onun yüksek hitabet gücünden, zarif konuşma üslubundan, sağlam karakter ve kişiliğinden, engin kültürel ve tarih birikiminden, günlük siyaseti yorumlama kabiliyetinden fazlasıyla etkilenmişler ve sonrasında sohbetlerinin müdavimi olmuşlardır.

⁵⁵¹ Güngör, *Dünden Bugünden...*, s. 122.

Mütefekkir şahsiyetine, düşünce dünyası ve fikri temellerine bakıldığında; düşünce mihrinin İslam İmanı ve İ'la-yı Kelimetullah Aşkı, Tarih Şuuru, Millet Sevgisi ve Milliyetçilik, Devlet-i Ebed Müddet Düşüncesi, Büyük Türkiye İdeali, Türk İslam Medeniyeti'ni yeniden kurma ülküsü gibi temel esaslara odaklandığı görülür. Yazı ve sohbetlerine hâkim olan anafikrin milliyetçilik, bakış açısının ise derin bir tarih şuuru ve bu şuurdan beslenen engin tarih felsefesi olduğu müşahede edilebilir.⁵⁵²

Akademik disiplin dâhilinde ilmi çalışmalar yürüten birçok bilim insanının Dündar Taşer'in sohbetlerine katılarak onun fikir ve düşüncelerindeki derinliğe hayran kaldığı kaydedilir. Erol Güngör gibi bir fikir kutbu⁵⁵³, ona olan saygı ve sevgisini "*Fazileti kıskanan biri olsaydım, bu adamdan nefret etmem için her türlü sebep mevcuttu. İyi niyetim kusurlarıma galebe çaldı ve ben onu bir insana duyulabilecek sevginin de ötesinde bir ihtirasla sevdim. Hayatta olduğu sürece ona olan yakınlığımı şiddetli bir dostluk gibi görüyordum; şimdide bu dostluğun hatırası bana sonsuz gurur veriyor.*"⁵⁵⁴ sözleriyle ifade etmiştir. Engin tarih bilgisi ve şuuru, Türk ve İslam tarihine bütüncül bakışı, tarihi meseleleri yorumlama kabiliyeti, yüksek devlet şuuru, Türk milletine tutku derecesinde sevgisi, sağlam karakteri ve en önemlisi "*Büyük Türkiye*" idealinin neferleri addettiği milliyetçi gençliğin eğitiminde gösterdiği üstün gayretlerle, çevresini fazlasıyla etkilediği anlaşılmaktadır.⁵⁵⁵

Fikir ve düşünce çalışmalarının asıl gayesi, gençlere Türk milletini tüm yönleriyle tanıtmak, Türk tarihi ve kültürü hakkındaki yanlış kanaatleri ortadan kaldırmaktır. Cami avlusunda bulunmuş bir çocuk olmadığını, şerefli bir aileye mensup olduğunu ve bir kargaşalıkta babasını kaybederek yetim haneye konan çocuğa, dünya kadar mirasa sahip olduğunu öğretmektir.⁵⁵⁶ Başarısının büyüklüğü ise; ülkede dağınık ve parçalı halde bulunan Türk milliyetçiliğini derleyip toparlaması, bir bütün haline getirerek ezilmekten kurtarmasıdır. Türk milliyetçiliğinin, tarihinde ilk defa onun çalışmalarıyla bir bütün haline gelebilmesidir. Bütün çalışmaların önünde bir ışık gibi durarak, itilafli konularda daima hakem olduğu değerlendirilir. Onun gençlere öğrettiği Türk tarihinin yeni yorumu ve bu tarih içerisinde çağdaş Türk gençliğinin yeri ve vazifesine yüklediği anlam, fikri bakımından başarısının sırrı olarak tespit edilir. Başarısının en önemli unsurlarından

⁵⁵² Güneş, *a.g.e.*, s. 98.

⁵⁵³ Ş. B. Yahniçi, *Türkmen Ağası: Dündar Taşer*, [Belgesel].

⁵⁵⁴ Erol Güngör, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1993, s. 136.

⁵⁵⁵ Güngör, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, ss. 135-156.

⁵⁵⁶ Güngör, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, s. 149.

birinin de şahsiyetine ait vasıflar olduğunu kabul edilir ki; Dünder Taşer'in bu özelliğiyle "Veli" ve "Alp" tipi örneklerinin her ikisinin özelliklerini taşıdığı genel bir kanaattir. Hitap ettiği kesim üzerinde bıraktığı duygusal tesir, yine taşıdığı bu yüksek vasıflara bağlamaktadır.⁵⁵⁷ İnsanlar üzerinde bıraktığı tesir "büyülenme" olarak tarif edilir. Bunu her hangi bir büyü metoduna başvurmadan irticalen yapabilmesi ise; ona duyulan derin sevgi ve saygıyla şu şekilde izah edilmiştir.

*"Ben bir gün bu klasik formüle başvurmadan karşılaştığı herkesi adeta büyüleyen ve kendine bağlayan bir adam gördüm. Büyük bir sihirbaz karşısında gibiydim. Çünkü büyü bir tarafa, normal hayat şartları içinde böyle bir cazibe sahibi olabilmek için gerekli her şeyi bir araya getirebilmek de imkânsızdı. Nasıl oluyordu da bu adam dost-düşman, muhalif-muvafık herkesi ilahi kelam dinliyormuş gibi bir deruni teslimiyet halinde bırakıyor, insanlar onun yanında saf aynalar gibi her türlü kir ve pastan arınmış kalıyorlardı? Niçin ona hayran kalmayan bir kişi bile yoktu? Bu sorularına hala açık-seçik bir cevap bulmuş değilim. Sadece biliyorum ki böyle bir adam tıpkı kuyruklu yıldızlar gibi dünyada çok nadir zamanlarda görülür ve onun karanlık göğümüzde bir an aydınlatıp geçtiği şeyleri görme saadeti de ancak pek az kimseye nasip olurdu. Adı Dünder Taşer olan bu adamın büyüünde onun şahsiyetinden gelen çok şeyler vardır ki kendisini görmeyenlere bunları anlatmak imkânsız gibidir."*⁵⁵⁸

Erol Güngör Türkiye'nin Batılılaşma ve yeni medeniyet inşasını izaha başlarken "Biz kaybedilmiş bir medeniyetin çocuklarıyız" der. Siyasi ve askeri güç kayıplarından sonra bir kısım aydın kimselerde, bilinçli ya da bilinçsiz bir düşünceyle "saldırgan benzemek" suretiyle yeniden toparlanma ve güçlenmenin mümkün olabileceği inancının hâkim olduğu söyler. Karşısındakini mutlak haklı; kendini mutlak haksız görmeye kadar varan bu görüşün, özünü inkâr ve tahribe yol açtığını, bununla başa çıkmanın da tek yolunun "ilmi şüphencilik" olduğunu ortaya koyar. Medeniyet kavramının neleri ihtiva ettiği ve gerçekte Batı medeniyetinin ileri olup olmadığı, başka medeniyetlerin insanlık tarihindeki yeri ve önemi, medeniyet tercihinde nelere öncelik verilmesi gerektiği, Türkler için Batı medeniyetinin tek yol olup olmadığı, eski medeniyete karşı çıkmakla nelerin kazanılıp, nelerin kaybedileceğinin sorgulanmasını elzem görür. Batıcı ve muhafazakâr aydınların eski medeniyeti yetersiz, yenisinin de tam olarak alınamayışı noktasında ortak kanaate sahip olmalarına eleştiriler yöneltir. Peşin hükümlerle, yerleşik

⁵⁵⁷ Güngör, *Dünden Bugünden...*, ss. 123-124.

⁵⁵⁸ Güngör, *Dünden Bugünden...*, s. 126.

düşüncelerle mücadele etmenin zorluklarına da dikkat çekerek, Türk medeniyetiyle ilgili genel görüşleri bir kenara bırakıp, onu yeniden değerlendirmenin gerekliliği üzerinde ısrarla durulması gerektiğini ifade eder. Bu değerlendirmeyi yaparken de süre gelen “önce iman sonra şüphe” yolunun terk edilerek; “şüphe ile başlayarak imanı arama” önerisinde bulunur. Türklerin kendi medeniyetine dönüp onu bütün teferruatlarıyla incelemelerinin gerekliliği üzerinde durur. Bunu yaparken de daha evvelinden olduğu gibi Batı medeniyeti değer hükümlerine göre değil; Türk medeniyetinin kendi başına bir kıymeti bulunduğunu daima hatırd tutarak yapılması gerektiğini savunur.

Erol Güngör’e göre; Dündar Taşer Türk aydınının içine düştüğü bu aldanmayı görmüş ve hareket noktasını, Türk medeniyetinin özündeki değer hükümleri üzerine oturtmuştur. Kendisinin kökleşmiş terim ve sosyal bilimlerin kuru kavramlarıyla izaha çalıştığı meseleleri, onun bir sanatkâr edasıyla tepeden bakmadan, bizzat yaşayarak ve etrafındakileri de o atmosfer içine katarak yaptığını kaydeder. Bu yönüyle onu Yahya Kemal’e benzetir. Ancak Yahya Kemal’in Türk kültür ve medeniyetini yaşamış, o medeniyeti görmüş biri olduğunu; Dündar Taşer’in ise, Batı nefesinin ülkenin ensesinde hissedildiği bir dönemde doğup büyümesine rağmen, kendisini dinleyenlerde “*tarihin sayfalarında çıkmış bir adam*” hissi verdiğini ifade eder.⁵⁵⁹ Kendisini dinleyenlerde bıraktığı tesiri ise şu ifadelerle anlatır.

*“Taşer, bizim milletimizin dün yaşadığı gerçeği, bugünde gördüğü rüyayı temsil ediyordu. Bu yüzden onu dinlerken, onunla bir arada bulunurken kendimizi birden bire büyümüş hissediyorduk; üzerimizde yüz yılın biriktirdiği pis ağırlıktan eser kalmıyor, kaybolan şahsiyetimize yeniden kavuşuyorduk. Taşer efsunlu konuşmasıyla, parlak muhakemesiyle, bütün tavır ve hareketleriyle bizim gözlerimizdeki perdeyi aralıyor, önümüze yeni bir dünya açıyordu. Bu dünya aslında gerçektir, ama biz körlüğe alıştırdığımız için onu yine kapalı gözle görülen bir rüya sanıyorduk.”*⁵⁶⁰

Meseleleri izah ederken daima tarihin süzgecinden geçmiş sağlam ve değişmez verileri temel aldığı, güncel hadisleri dahi tarihi kökenlerine dayandırarak, geleceğe dair hükümler ortaya koyduğu kaydedilir. İleri görüşlü ve meseleleri derinlemesine ele alan bir fikir adamı hüviyetiyle; yüksek kavrama gücü, büyük devlet ve millet bilinciyle “*Fena fi’ d-devle ve’ l mille*” (Devlet ve millet kavramında erimiş.) olmuş, büyük bir devlet adamı olarak vasıflandırılmıştır. Devleti ve milletiyle kurduğu sarsılmaz bağ, “*Devlet ve millet*

⁵⁵⁹ Güngör, *Dünden Bugünden...*, ss. 125-132.

⁵⁶⁰ Güngör, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, s. 136.

*kavramında erimiş, bunlardaki büyük ölçü ve surlara ermiş bir adam. Bir devlet ve millet velisi” cümlesiyle özetlenmiştir.*⁵⁶¹

Adaşı Dünder Bey gibi kudretli ve büyük bir devlet idealinin davetçisi olduğunu kaydeden Ziya Nur Aksun; Dünder Taşer’in, Türk milletini milli oluşa, yüksek bir ideale ve birliğe davet ettiğine dikkat çeker. Onun “*Kendine dön, kendi büyük idealine, cihan kadar geniş devlet anlayışına, milli görüşüne sarıl*” sözüne atıf yaparak; büyük oluş ve toparlanmanın aziz müjdecisi olarak sayar. Büyük Türkiye idealinin gerçekleştiği günde, milliyetçi fikir ve hareket adamlarının en büyüklerinden birisi olarak, Dünder Taşer’in saygıyla anılacağını ve seçkin konumuna kavuşacağını ifade etmiştir.⁵⁶²

Sohbetlerine değişik siyasi partilerde görev alan insanlarda katılmaktaydı. Bu kişiler Dünder Taşer’in kendi partileri hakkında yaptığı eleştirilere hiç itiraz etmeden sohbetlerine devam ettikleri, hatta içlerinden bazılarının kendi lider ve partililerinden daha fazla onu sevdikleri ve tuttukları anlatılmaktadır. Bunun sebebi ise meseleleri daima milli ve doğru ölçülerle ele almasına bağlanmaktadır.⁵⁶³ Bu anlamda bütün görüş ve düşüncelerini, kendisinin büyük ve kudretli devlet inancıyla birlikte değerlendirmek gerekmektedir.⁵⁶⁴

Dünder Taşer’i dinleyenler, onun anlattıklarının doğru ya da yanlış olmasını yahut gerçeğe ilişkisini daima ikinci planda tutmuşlardır. Onu tatlı bir rüyayı dinler gibi dinlemişlerdir. En bilinen ya da sıradan tarihi olayları dahi büyüleyici bir üslupla anlatışı, insanlara yeni şeyler öğrenmiş olmanın heyecanını yaşatmıştır. Günlük gelişmeleri tarih içerisindeki yeriyle değerlendirmesi, üç boyutlu bir canlılık sunduğu kaydedilir.⁵⁶⁵ Sohbetlerinde oluşan iklimden Türk’e düşmanlık duymayan herkesin, özellikle Osmanlı Devletine dair sohbetlerinden tazelenmiş hissiyle, milletine ve kendisine olan inancı yenilenmiş halde kalktığı dile getirilmiştir.⁵⁶⁶ Bu yönüyle ülkücü örgütlenmenin sağ entelektüellerle ilişki kurmasında önemli rol oynadığı kaydedilir.⁵⁶⁷

Çok okuyan, aynı zamanda okuduğunu hıfzeden bir insandır. Bir konu hakkında okuma yaparken, daima konu hakkında olumlu ya da olumsuz yazılmış tüm görüş ve

⁵⁶¹ Aksun, *a.g.e.*, s. 19.

⁵⁶² Aksun, *a.g.e.*, s. 27.

⁵⁶³ Aksun, *a.g.e.*, s. 91.

⁵⁶⁴ Aksun, *a.g.e.*, s. 148.

⁵⁶⁵ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 31.

⁵⁶⁶ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 62.

⁵⁶⁷ Kemal Can, “Ülkücü Hareketin İdeolojisi”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Milliyetçilik*, C. 4. Ed. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, ss. 663-685.

fikirleri okumaya gayret eden birisi olduğu bilinmektedir. Türk edebiyatına ve musikisine, bir icracısı kadar ilgi duymaktadır. Türk musikisi ve özellikle de Osmanlı Divan Edebiyatına son derece vakıf ve vasıftır. Şeyh Galib'i, Baki'yi, Mesnevi'yi, Fuzuli'yi ve Fuzuli Divanı'nı ezbere bilen ve sohbetlerinde de irticalen okuyabilen birisi olduğu, belirgin özellikleri arasında zikredilir.⁵⁶⁸ Akademik disiplin dâhilinde yetişmiş bir tarihçi olmamasına rağmen, adeta yaşayan bir tarih şuuru olduğuna sıklıkla vurgu yapılmıştır. Bu yönüyle tarih şuurunun ete kemiğe bürünmüş hali olarak vasıflandırılır. Akademiden gelen tarih hocaları, onun tarihi konularda yaptığı değerlendirmeleri, hayret ve dikkatle dinlemişlerdir.⁵⁶⁹ Kızı Yasemin Yahnici, babasının zengin ve derinlikli bilgi birikime işaret ederek, onun hakkında “*Milli Kültür Ansiklopedisi ve Sözlüğü*” benzetmesini yapmıştır.⁵⁷⁰

Osman Yüksel Serdengeçti, Dündar Taşer'in Divan Edebiyatına merakını anlatırken, birkaç parça okuduğunda adeta divane olduğunu söyler. Zekâsını, dinleyicileri etkileme kabiliyetini, ele aldığı konuları kavrama gücünü ise şu cümlelerle anlatır.

*“Güzel olan her şey güzeldir, zekâ... Zeki insanda güzelliğin de ötesinde bir şey var. Dündar kelimenin tam manasıyla zeki adamdı. Konuşmaya başladığı zaman tadına doymazdı. Her şeyi açardı, seçerdi... Konuşurken kendinden geçerdi zekânın terlemesiydi. Herkes gibi konuşmazdı. Kimsenin görmediği bilmediği şeyleri bulur çıkarırdı. Yahut hepimizin bildiğimiz, üzerinde kat'i hüküm verdiğimiz, nesnelere, kanaatleri yeniden öyle ele alışı, anlayışı, anlatışı vardı ki, tutulur kalırdınız.”*⁵⁷¹

Dündar Taşer, Türk düşünce hayatına yön veren, Türk Edebiyatının üstat şahsiyetlerinin de dikkatlerini çekebilmiş, onları etkilemeyi başarabilmiş bir fikir adamıdır. Bu noktada Necip Fazıl Kısakürek ile temasına değinmek yerinde olacaktır. Dündar Taşer, Necip Fazıl Kısakürek ile görüşmek üzere randevu talep eder. Ancak Necip Fazıl, 27 Mayıs içerisinde yer almış bir asker olması hasebiyle onu kabul etmek istemez. Dündar Taşer'in, randevu talebinde ısrarcı olması sonrasında birazda küçümseyici bir ifadeyle “*Çağırın bakalım şu komutanı, bakalım ne anlatacakmış*” diyerek görüşmeyi kabul eder. Necip Fazıl'ın İstanbul'daki evinin bahçesinde yatışı namazı sonrası başlayan sohbet, sabah ezanına kadar devam eder. Dündar Taşer'in

⁵⁶⁸ Ş. B. Yahnici, *Türkmen Ağası: Dündar Taşer*, [Belgesel].

⁵⁶⁹ Sözer, *Türkmen Ağası: Dündar Taşer*, [Belgesel].

⁵⁷⁰ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 47.

⁵⁷¹ Osman Yüksel Serdengeçti, *Serdengeçti 1 Mabetsiz Şehir-Bu Millet Neden Ağlar*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2016, s. 276.

konuşmaya başlamasıyla Necip Fazıl'ın onun sözünü hiç kesmeden sabaha kadar dinlediği, sohbetin sonunda ise “*Kardeşim eğer içinizde dışınız gibiyse Allah sizi muvaffak etsin.*” dediği anlatılmaktadır.⁵⁷² Ayrıca Allahtan, Peygamberden, Abdülhakim Efendi'den başka kimseyi beğenmeyen Necip Fazıl'ın, bu görüşmeden sonra Dünder Taşer için “*Hayret, askerden böyle bir adam çıksın*” dediğini anlatır.⁵⁷³ Necip Fazıl, bu cümlelerin devamında Dünder Taşer için; “*Tanıdığım insanlar arasında kendini hemen belli eden kültürlü, aydın ve müthiş bir zekâyâ sahip olan ender insanlardan birisi*” değerlendirmesinde bulunacaktır.⁵⁷⁴

Cemil Meriç ise Dünder Taşer'i “*Keskin bir zekâydı... Dizgin tanımayan bir tecessüs, cesur bir idrak ve büyük bir gönül, vicdanını kaybeden bir devrin vicdanı*” sözleriyle tasvir eder. Tüm fikir ve eylem mücadelesini “*Devlet-i ebed müddet*” düsturuyla özetledikten sonra; “*Ne ikbal sarhoş etmiş Taşer'i ne bozgun yeise düşürmüş, feleğin 'germ-ü serd'ine vakur bir tebessümle bakmasını bilen yalçın bir irade. Bu yiğit mücahidin de Koçi Bey, Sarı Mehmet Paşa ve Cevdet Paşa gibi tek kaygusu var: 'Devlet-i ebed müddet'in 'Devlet'i ebed müddet' olması*” ifadeleriyle, Dünder Taşer'i tarihimizdeki Koçi Bey, Sarı Mehmet Paşa ve Cevdet Paşa gibi örnek tarihi şahsiyetlerle özdeşleştirir. “*Büyük Türkiye*” ideali, “*Bitmeyen Rüya*” olarak adlandırır.⁵⁷⁵

Erol Güngör ise yakın dostunun kişiliği ve konuşma yaptığı sıradaki ruh halini duygu dolu ifadelerle tasvir eder.

“*Orta boylu, kıvrıkcık saçlı, yüzü daima mütebessim, alnında yaz ve kış ter damlaları eksik olmayan, parlak ve canlı gözlerinde zekâ kıvılcımları tutuşan bir adam. Konuşurken gözleri yukarıya doğru çevriliyor, sanki oradan kendisine fikirleri ve sözleri en güzel terkipler halinde veren gizli eller var. Bir âlimin dikkat ve titizliği ile bir sanatkârın zerafetini, bir velinin ızdırabını kendine saklayıp sevgi ve şefkati başkalarına sunan diğergamlığını, bir Türk köylüsünün karşısındakini küçülten tevazu ve mahcubiyetini, bir Osmanlı paşasının vekar ve azametini şahsında toplayabilmek için mutlaka yukarılarda bir kaynaktan ilham alıyor olmalı, çünkü bu vasıfları bir araya getirmek her faniye nasip olacak gibi değil. Nadir olarak öfkelenildiği zaman gözlerini yere eğiyor; belli ki sevginin yukarıdan, öfkenin aşağıdan geldiğini pek iyi anlıyor.*”⁵⁷⁶

⁵⁷² Sözer, *Türkmen Ağası: Dünder Taşer*, [Belgesel].

⁵⁷³ Serdengeçti, *a.g.e.*, s. 277.

⁵⁷⁴ Güneş, *a.g.e.*, s. 90.

⁵⁷⁵ Cemil Meriç, *Mağaradakiler*, 30. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2018, s. 256.

⁵⁷⁶ Güngör, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, s. 135.

Erol Güngör'ün edebi sayılacak bir üslupla ilahi kudretlere sahip bir şahsiyet olarak tasvir ettiği dostunun bu sohbet ortamlarını, yine yakın dostu Ziya Nur Aksun şu ifadelerle tarif etmiştir.

“Düşünerek konuşurken daima böyle yapar; ya sigaradan bir nefes çekerek afili ve düşünceli bir ede ile üfler veya masaya iki dirseğini koyarak öne eğilir; ellerini çene hizasında tutarak, düşünce gücünün ürettiği fikirleri yakalamak ister gibi bir hal alır. Bu esnada kaşları hafifçe çatılır, dudakları kendine has, fakat tatlı ve hafif bir baş hareketiyle açılır. Ayası geniş ellerinin, oldukça kısa ve dolgun parmaklarını, sanki fikri davet ediyormuş gibi, yukarı doğru açar ve arada bükerdi.”⁵⁷⁷

Dündar Taşer, günlük yaşamında mütevazı bir kişiliğe sahiptir. Karşısındaki kim olursa olsun saygı gösteren ve ona değer veren bir yapısı olduğu müşahede edilir.⁵⁷⁸ Herkesin fikir ve düşüncelerine önem verdiği, saygı gösterdiği kaydedilir. Onunla sohbet halinde olan herkesin, önemli bir kişi olduğu hissine kapıldığı sıklıkla vurgulanan özelliklerindedir. Sohbetlerine katılanları, kısa sürede çok büyük adam olduklarına inandırdığı ve dahi dünyayı değiştirebilecek güce sahip olduklarına ikna ettiği anlatır.⁵⁷⁹ Sohbet, seminer ve konuşmalarından sonra dinleyicilerinin sorularını değerlendirmesi ve böylelikle onların en fazla hangi konuyla alakadar olduklarını tespit etmeye çalışması,⁵⁸⁰ bir eğitimci hassasiyetiyle hareket ettiğini göstergesi bakımından zikredilmesi gereken hususlardandır.

2. FİKİRLERİNİ PAYLAŞTIĞI MEKÂNLAR

Dündar Taşer'in fikir hayatında Ankara ve İstanbul'da mütemadiyen uğradığı mekânların önemli yeri olduğu görülür. Bu mekânlarda ülke aydınlarıyla, üniversite talebe gruplarıyla, milliyetçi ve ülkücü kuruluş mensuplarıyla, dostlarıyla bir araya geldiği bilinmektedir. Bu kısımda Dündar Taşer için önem arz eden fikirlerini paylaştığı bu mekânların tespiti yapılarak, buralardaki faaliyetleri ve fikri etkileri ele alınacaktır.

2.1. KÜLTÜR BİLİM VE TEKNİK MERKEZİ (KÜBİTEM)

Kültür Bilim ve Teknik Merkezi (KÜBİTEM) Dündar Taşer'in öncülüğünde, Sadi Somuncuoğlu ve İskender Öksüz'ün girişimleriyle 1969 yılı içerisinde Ankara'da

⁵⁷⁷ Aksun, a.g.e., s. 21.

⁵⁷⁸ İsmail Yakıt, *Hatıralarıyla İz Bırakanlar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2016, s. 36.

⁵⁷⁹ İskender Öksüz, *Türkmen Ağası: Dündar Taşer*, [Belgesel], Oğuzcan Unus, (Prodüksiyon), Yasin Kara, (Yön. ve Düz.), Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.).

⁵⁸⁰ Aksun, a.g.e., s. 34.

kurulmuştur. KÜBİTEM'in gayesinin “Üniversite ve yüksekokullardaki öğretim elemanlarını Türkiye çapında teşkilatlandırmak ve ülkücü gençlikle belli bir dayanışma içinde çalışmasını sağlamak” olduğu ifade edilir.⁵⁸¹ Sadi Somuncuoğlu, Türk milliyetçiliği ve Türk İslam ülküsü fikrine artan teveccühü karşılamak için yeni bir kurum ihdas etme gerekliliğinin, kendilerini KÜBİTEM'i kurmaya sevk ettiğini kaydeder. Kuruluş hikâyesini, Genç Akademisyenler Derneği'nde yaptığı konuşmada şu şekilde anlatmıştır.

“Bir gün İskender Hocayla Meşrutiyette yürüyoruz. Dedik ki; biz bir yer tutalım kendimize. Peki, nasıl tutacağız paramız yok. Ben o zaman bekârım ve Milli Eğitimde Bin Temel Eser Komisyonunda çalışıyorum. Aldığım para olduğu gibi kalıyor. Çünkü ben bekâr olduğum için ağabeyimin evinde kalıyorum, her şeyim oradan karşılanıyor. İskender Hocaya dedim ki ben maaşımın tamamına yakınını korum. Sen ne kadarını korsun. ODTÜ Teorik Kimya Bölümü Başkan Vekili İskender Hoca. Hesap etti, ben şu kadar maaş alıyorum. Şu kadarı bana yeter. Şu kadarını da ben koyarım. Topladık ki kiradan fazla ediyor tahmini olarak. Meşrutiyette giderken Bayındır Sokak ile Meşrutiyetin kesiştiği yerde bir manavın üstünde birinci kat, Bayındırlığa girerseniz giriş katıdır kiralık yazıyor. Genişte bir camı var o zaman. Baktık üzerinde kiralık yazıyor. Buna bir telefon edelim dedik. Hemen telefon ettik. Sahibi de hemen ilerde Meşrutiyetle Mithat Paşanın kesiştiği bir apartmanın üst katlarındaymış. Buyurun dedi telefonda bize, gelin görüşelim dedi. Bizde gittik. İskender Hocayı tanıttık ODTÜ Hocası diye. Siz ne yapacaksınız orda dedi. Biz Kültür Bilim ve Teknik Merkezi kuracağız. Bende böyle bir kuruluşu canı gönülden arzu ediyorum dedi. O isme göre bir faaliyet tabi düşündüğü için orada sözleşmeyi yaptık ve bitirdik. O dönemde Ülkücü Gençlik yapayalmızdı. Tanıdık asistan yok, doçent yok, profesör yok. Hiçbir basın organı sahip çıkmıyor. Solcular her türlü hadiseyi çıkarıyorlar ama kabahat ülkücülerin yapmış gibi Hürriyet Gazetesi dâhil, hiç unutmuyorum öyle yayınlardı. Neyse uzatmayalım biz KÜBİTEM'de bir karar aldık. Üniversite hocaları da bir birini tanımıyor. Hepsini orada organize edeceğiz. Bütün fakültedeki hocalar birbirini tanıyacak. Doçentler, asistanlar birbirini tanıyacak ve üniversitelerdeki, fakültelerdeki Ülkücü Gençliğe bu hocalar sahip çıkacak. Bu hocalarda bu gençlerden güç alacak. Çünkü gençlikte büyük bir güç. O günün şartlarında bu bilhassa çok önemli. Hakikaten büyük bir toplantı yaptık. Derneğin Başkanı İskender Hoca. KÜBİTEM'in Genel Başkanı tabi ki İskender Hoca, Orta Doğu'nun hocası olacak.

⁵⁸¹ Kösoğlu, a.g.e., s. 27.

İlk Toplantıda Akademisyenler Kurulu diye 30-40 kadar üniversite hocasını topladık. Tarık Somer rahmetli Akademisyenler Kurulu'nun başkanı seçildi. Efendim onun yardımcısı Mustafa. O'da sonradan Orda Doğu'nun rektörü oldu. Mustafa Parlar Hoca oldu. Fizik Bölümünün Başkanı bizim Adnan Şablakoğlu var, Yönetim Kurulu üyesi oldu filan. Dernek yönetiminin dışında akademisyenlerle böyle bir yapı kurduk. Çok verimli çalışmalar yaptı, çok başarılı oldu orası. Devlet Gazetesi küçük bir bodrum katta onu oraya taşıdık. Ordan müthiş bir patlama yaptı tirajında ve kalitesinde. O sırada Işınsoy Hanım'da gelip gidiyor. Rahmetli Dünder Taşer ağabeyimiz devamlı gelip gidiyor. Parti çok dar ve partide günlük konular siyaset konuları konuşuluyor. Dünder ağabey gibi insanlarda fikir, kültür hayatı, tarih şuuru olan insanlar. Orası bir mekân oldu, bir ocak oldu.”⁵⁸²

Meşrutiyet Caddesi ile Bayındır Sokak kesişiminde bulunan Çınar Apartmanında⁵⁸³ faaliyet göstermeye başlayan KÜBİTEM, üniversitelerdeki ülkücü teşkilatlar arasında gerekli iletişim sağlanmış ve sağlıklı bilgiler alınmaya başlanmıştır. Fikri mücadeleye ağırlık verilerek ülkücü gençliğin anarşiye sürüklenmesi önlenmiştir. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'dan, ülkenin değişik şehirlerinde faaliyet gösteren Ülkü Ocakları temsilcilerine randevular alınarak, görüşmeleri sağlanmıştır. Bu görüşmeler neticesinde devletin en üst kademesinde ülkücü teşkilatlara bakış, olumlu yönde değişime vesile olmuştur. KÜBİTEM vasıtasıyla günlük siyasi ve sosyal gelişmelere ilişkin bildirimler hazırlanarak dağıtılmış ve böylelikle milliyetçi görüş ve tavır ortaya konmaya çalışılmıştır.⁵⁸⁴

1970'lere damgasını vuran milliyetçi yayınların, elit örgütlenmesinin merkezinde KÜBİTEM'in olduğu kaydedilir. Stratejisinde, çeşitli kesimlerdeki Türk milliyetçilerini ayrı ayrı teşkilatlandırmak olduğundan, derneğin her çekmecesinde yeni kurulan veya kuruluş safhasındaki derneklerin evrakı bulunduğunu ve bu çekmecelerden birinde de Ülkü Ocağı evrakının bulunduğu ifade edilir.⁵⁸⁵ KÜBİTEM, özellikle gençlik teşkilatlarının eğitimiyle ilgilenmiştir. Ankara ve Anadolu'daki ülkücü kuruluşların faaliyetlerine, burada toplanan ilim ve fikir adamları, konferans ve seminer vermek üzere

⁵⁸² Sadi Somuncuoğlu, “Sadi Somuncuoğlu'nun KÜBİTEM, Ülkü Ocakları ve Töre Dergisi Kuruluş Anıları”, Genç Akademisyenler Derneğinde Yaptığı Konuşma Videosu, (Y.t.y.), <https://www.youtube.com/watch?v=2GnGaHNXEn8&list=UUIQh7d0J6xtIErJ74zuvPHg&index=64>, (Erişim Tarihi: 20.03.2020).

⁵⁸³ Kayhan, a.g.e., s. 268.

⁵⁸⁴ Kösoğlu, a.g.e., s. 28; 32.

⁵⁸⁵ İskender Öksüz, “Ülkücülük”, *Türk Yurdu*, D. 7, C. 27(59), S. 236 (597), Y. 96, Nisan 2007, ss. 5-7.

konuşmacı olarak gönderilmiştir.⁵⁸⁶ Aynı zamanda MHP Genel Başkan Yardımcılığı görevini yürüten Dünder Taşer başta olmak üzere, KÜBİTEM'in diğer üye ve katılımcıları, burada partililik faaliyetinde bulunmamışlardır. Aksine, parti ile ilişkisi pek olmayan, partiye gidip gelmeyen milliyetçi aydınların birlikte oldukları, buluşma ve çalışma merkezi olmuştur. KÜBİTEM'e mütemadiyen gelenler, çoğunlukla akademisyen ve bürokratlardır.⁵⁸⁷

KÜBİTEM'in Dünder Taşer'in fikri hayatında önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Burada kendisine tahsis edilen odasında akademisyen, bürokrat ya da öğrencilere, kimi zaman konferans kimi zaman da seminer ve sohbet havasında konuşmalar yapmıştır. KÜBİTEM kurulduktan kısa bir zaman sonra, Devlet gazetesi de ofisini buraya taşıyacaktı. Devlet gazetesinde yayınlanan yazılarını, yine KÜBİTEM'deki bu odasında kaleme aldığı⁵⁸⁸ ve özel önem verdiği gençlerin, milli ve manevi değerlere sahip, tarih ve devlet şuuruyla yetişmesi için tüm mesaisini burada geçirdiği anlatılmaktadır. KÜBİTEM'in çalışmalarına öncülük ve rehberlik etmesine binaen "KÜBİTEM'in Ruhu" olarak vasıflandırılır. KÜBİTEM'de geçen zamanları şu şekilde anlatmaktadır.

*"Rahmetli Dünder Taşer Bey partiden çok buraya gelirdi. Bütün gücüyle yazdı, seminerler verdi, görüşmeler yaptı. Belki hayatının en verimli ve mutlu dönemini burada geçirdi. Dünder Taşer gibi bir büyük kültür, iman ve dava adamının Kübitem'de, devlet memurunun mesai anlayışı içinde her gün muntazam bir şekilde gelmesi ve geç saatlere kadar heyecanla çalışması, hizmet gücümüzü artırmıştı."*⁵⁸⁹

KÜBİTEM'in, Ankara'daki milliyetçi/ülkücü üniversite öğretim üyeleriyle birlikte Dünder Taşer'in büyük gayret ve çabalarıyla kurulduğu ve adeta ülkücü hareketin entelektüel bir okulu haline geldiği kaydedilir. Bir ilim ve irfan merkezi olarak Dünder Taşer'in dergâhı ve sohbet yeri olduğu ifade edilir.⁵⁹⁰ Bu yönüyle KÜBİTEM'deki odası için "Dünder Ağabey'in Tekkesi"⁵⁹¹ benzetmesi yapılmıştır.

⁵⁸⁶ Hakkı Öznur, "20. Yüzyılda Bir Alperen, Türkmen Ağası: Dünder Taşer", <https://enpolitik.com/haber/322157/hakki-oznur-dunder-taseri-anlatti.html>, (Erişim Tarihi: 20.07.2020).

⁵⁸⁷ Kayhan, a.g.e., s. 268.

⁵⁸⁸ İbrahim Metin, "Siz, O Menhus 13 Haziran'ı Bilir Misiniz?", *Dünder Taşer'i Rahmetle Anıyoruz*, Haz. Meriç Çoşkun, www.eskimeyendostlar.net, (Y.y.y. ve Y.t.y.), ss. 164-172.

⁵⁸⁹ Kösoğlu, a.g.e., s. 32

⁵⁹⁰ Öznur, "20. Yüzyılda Bir Alperen...".

⁵⁹¹ Kayhan, a.g.e., s. 269

KÜBİTEM, 12 Mart muhtırası sonrası ilginç bir suçlamayla; solcuların yuvası olmakla itham edilerek şikâyet edilir. Sıkı Yönetim Komutanlığından gelen görevliler Dünder Taşer ve Sadi Somuncuoğlu başta olmak üzere, orada bulunan herkesi gözaltına alarak götürür. Savcılıkta alınan ifadelerinin ardından tahkikat değer bir husus olmadığı görülerek serbest bırakılırlar. Ancak bu olay akabinde çalışmalarına bir süre ara vermek durumunda kalan KÜBİTEM daha sonrada kapatılmıştır.⁵⁹²

2.2. ANKARA'DAKİ DİĞER MEKÂNLAR

Dünder Taşer'in Ankara'da MHP Genel Merkezi, Ülkü Ocaklarında vermiş olduğu seminerler dışında; Türk Ocağı, Bulvar Palas Oteli, Mülkiyeliler Birliği gibi mekânlar, zaman zaman dostlarıyla bir ayara gelmesi hasebiyle onun sohbet mekânı haline gelen yerlerdendir.

MHP ve Ülkü Ocaklarında gerçekleştirdiği sohbetler, buraya gelen partili ya da ocaklı kişi ve öğrenci gruplarına yöneliktir. Eğitici/öğretici seminerler niteliğinde olan bu toplantıların konuları, daha çok parti ve ocak ideolojisi, siyaseti, fikri üzerine olmuştur. Bunun yanında günlük siyasi gelişmelere ilişkin mülâhazalar, savunulması ve ortaya konması gereken milliyetçi görüşler, seminerlerde sıklıkla üzerinde durduğu konular arasındadır. Milliyetçi siyasetin geleceği olarak gördüğü gençlerin, İslam ahlak ve fazileti, Türklük ve tarih şuuru ve İ'la-yı Kelimetullah için Nizam-ı Âlem davasıyla mücehhez olarak yetişmeleri için çok büyük gayretler göstermiştir.⁵⁹³ Ayrıca Ankara dışında parti çalışmaları için gittiği şehirlerde de pek çok konferans ve seminere konuşmacı olarak katılmıştır.

Milliyetçi gençlerin eğitimini partinin siyasi çalışmalarından ayrı yürütmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Gençlerin eğitimine hususi önem verdiği için, onlarla yakından ilgilenmiştir. Siyasi kimliğini geride bırakarak onlara arkadaşı, dostları gibi yaklaşmış ve onlarla çok samimi bağlar kurmuştur.⁵⁹⁴ Asuman Taşer, milliyetçi gençlere yönelik yaptığı seminerler ile ilgili şu anekdotu paylaşır.

“Parti kurulunca ‘Dünder Bey, ne yapıyorsun?’ dedim. ‘Seminer veriyorum’ dedi. Yeni kuruldu. Kime dedim. Ses çıkarmadı. Birgün Muhittin Çolak’la geldiler. Çok mutluymuştu. Ne oldu? dedim. ‘Semineri 8 kişiye verdim’ dedi. Aradan uzun zaman geçti.

⁵⁹² Kösoğlu, a.g.e., s. 33.

⁵⁹³ Güneş, a.g.e., s. 75

⁵⁹⁴ Zeybek, *Türkmen Ağası: Dünder Taşer*, [Belgesel].

Niye seminer vermiyorsun? dedim. 'Kime vereyim. Bir çığ gibi büyüdük. Şimdi önce benim seminer verdiklerim seminer veriyorlar.' dedi.⁵⁹⁵

Türk Ocakları, Dündar Taşer'in sohbet ve seminerlerini gerçekleştirdiği yerlerden biri olmuştur. Kendisi aynı zamanda Türk Ocaklarının Hars Heyeti üyelerindedir.⁵⁹⁶ Burada daha çok Türkçü, milliyetçi gelenekten gelen aydın, akademisyen ve öğrenci gruplarıyla sohbetlerini gerçekleştirmiştir. Dündar Taşer, nezdinde Türk Ocaklarının özel bir yeri olduğu görülmektedir. Kurulduğu günden beri devlet şuurunu taşıyan, Milli Mücadeleyi gerçekleştiren, sonrasında Cumhuriyet devrinin üst düzey askeri ve sivil bürokratların Türk Ocaklarından yetiştiğini ve Türkçü geleneğe sahip olduklarını kaydeder. Türkiye'nin en eski kültür yuvası olarak gördüğü Türk Ocaklarının, Türk milliyetçiliğinin beşiği, Türk birliğinin sembolü olduğu kanaatindedir. Türk Ocakları için *"O Türk Ocağı ki, Ziya Gökalp'ler, Mustafa Kemal'ler, Enver Paşalar ve 40.000 Çanakkale şehidinin feyz aldığı menbadır."* değerlendirmesinde bulunur.⁵⁹⁷

Süleyman Demirel'i Başbakanlığı döneminde zaman zaman Türk Ocaklarına yapılan polis baskınları sebebiyle tenkit eden yazılar kaleme almıştır. Önceki Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlarının hepsinin Türk Ocaklı olmalarına atıf yaparak, Türk Ocaklı olmayan tek Başbakan sıfatıyla giriştiği teşebbüsün büyüklüğünü anlayamadığı; Lloyd George Hükümetinin yapamadığını Süleyman Demirel'in de yapamayacağı yönünde eleştiriler yöneltmiştir. Türk Ocaklarına Süleyman Demirel'in el koymaya gücünün yetmeyeceğini ve Çanakkale, Kafkasya, Bingazi, Kut'ul Amare'de can vermiş on binlerce şehid ruhunun, el sürmek isteyenleri boğacağı serzenişinde bulunmuştur.⁵⁹⁸

Ankara Bulvarı Palas Otelindeki sohbetlerini otelin lobi kısmında gerçekleştirmiştir. Buradaki sohbetlere daha çok MHP veya MHP dışındaki partilerde siyaset yapsa da milliyetçi gelenekten gelen siyasi şahsiyetler katıldığı gibi; farklı siyasi görüşten gelen siyasetçilerinde katıldığı anlaşılmaktadır.⁵⁹⁹ Ayrıca Anadolu'nun çeşitli şehirlerinden gelen siyasiler, konaklamak üzere geldikleri bu otelde Dündar Taşer'in sohbetlerinden istifade etmişlerdir. Milliyetçi camia dışında onu burada tanıyıp, cazibesine kapılmış siyasetçinin sayıca fazla olduğu bilinmektedir. Eski Dışişleri

⁵⁹⁵ A. Taşer, "Merhum Dündar Taşer'in Eşi Asuman Taşer Hanımefendi İle Yapılan Söyleşi".

⁵⁹⁶ *Devlet*, "Türk Ocakları Uyuyor Mu?", S. 93, 11 Ocak 1971, s. 8.

⁵⁹⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 166.

⁵⁹⁸ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 293.

⁵⁹⁹ Şevket Bülent Yahnici, (Der.) "40 Yıl Sonra Taşer", *40 Yıl Sonra "Mesele"yi Okumak – Taşer Neredeydi Biz Neredeyiz?*, Haz. Meriç Çoşkun, www.eskimeyendostlar.net, (Y.y.y. ve Y.t.y.), ss. 7-13.

Bakanlarından Turan Güneş, Eski Devlet Bakanlarından Adnan Başer Kafaoğlu gibi siyasi ve bürokratik kimliği olan şahsiyetler, öne çıkan isimler arasında sayılabilir.⁶⁰⁰

Asuman Taşer, Dündar Taşer'in seminer halkasının hızla büyümesine dair anlatımlarında; milliyetçi hareketin amacını anlatmak için evde veya Türk Ocaklarında yaptığı toplantılara, başlarda bir ya da iki kişinin katıldığını söyler. Buna nazaran onun aynı heyecanla her toplantıya katıldığını, dinleyici sayısını, yaşını, niteliğini hiçbir zaman küçümsemediğini, her bir bireye saygı duyarak, özenle yılmadan davasını anlattığını ve dahi o bir-iki kişinin zamanla yüzlere, binlere ulaştığını kaydeder.⁶⁰¹

2.3. MARMARA KIRAATHANESİ

Marmara Kıraathanesi, Beyazıt Camii bitişiğinde bir cephesi Beyazıt meydanına, diğer cephesi Marmara Denizine bakacak şekilde 1958 yılında açıldığı bilinmektedir. Arka kısmı çeşitli oyunlar oynanmasına izin verildiği için diğer kahvehanelerden pek parkı yoktur. Ön kısmı ise dönemin önde gelen fikir adamları başta olmak üzere şair, yazar, akademisyen, öğretmen, öğrenci, gazeteci, yayıncı, sahaf, esnaf, tezgâhtar, işportacı, şoför gibi birçok meslek grubundan insanın toplanma ve sohbet mekânı olmuştur. Bu yönüyle özellikle üniversite talebelerinin rağbet gösterdiği, istifade ettiği alternatif bir eğitim yuvasıdır. Yakın dönem Türk yazın ve fikir hayatına damgasını vurmuş birçok şahsiyet, çevresine toplaşan dinleyicilerle yudumlanan çaylar eşliğinde sohbet halkaları kurmuşlardır. Marmara Kıraathanesi müdavimlerinin Türk ve İslam Medeniyetini esas alan bakışı, mücadele ve yeniden dirilişi öğütleyen hitabı, yeni tanışmalara, dostluklara ve yol arkadaşlıklarına vesile olmuştur.

Marmara Kıraathanesi, 1900'lü yılların başlarında kurulan ve 1956 yılında yeni imar planı çerçevesinde ortadan kaldırılan Küllük Kahvehanesinin bir devamcısı niteliğindedir. Küllük Kahvehanesi de dönemin okur-yazar çevresinin sıklıkla uğradığı, lise ve üniversite talebelerinin hocalarla buluşma imkânı bulduğu, halkında dinleyici olarak sohbetlere katılabildiği bir mekân olmuştur. Küllük Kahvehanesi kapandıktan sonra buranın müdavimleri, Marmara Kıraathanesine ve yine aynı anlayışla hizmet veren Acem Kahvehanesine devam etmişlerdir.

Marmara Kıraathanesi'nin değişmez müdavimleri arasında Prof. Dr. Nuri Karahüyük, Prof. Dr. İzzettin Şadan, Prof. Dr. Saip Atademir, Ali İhsan Yurt, Muzaffer

⁶⁰⁰ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 64.

⁶⁰¹ Muzaffer Çatak, "Muzaffer Çatak ile Dündar Taşer ve Fikirleri Üzerine Söyleşi", *Milli Devlet*, S. 32, 11-17 Haziran 2018, ss. 10-11.

Ozak, Sezai Karakoç, Ziya Nur Aksun, Erol Güngör, Mehmet Genç, Hilmi Oflaz, Filozof Cemal, Zaptiye Ahmet, Şoför Kamil ilk akla gelen isimlerdendir.⁶⁰² Sohbet halkaları kuran veya mütemadiyen katılanlar arasında Necip Fazıl Kısakürek, Osman Yüksel Serdengeçti, Hüseyin Nihal Atsız, Tarık Buğra, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Nurettin Topçu, Cevat Rıfât Atılhan, Mümtaz Turhan, Ali Nihat Tarlan, Peyami Safa, Ali Fuat Başgil, Osman Turan, Rahmi Eray, Refii Cevdet Ulunay, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Faruk Kadri Timurtaş, Hasan Basri Çantay, İbrahim Kafesoğlu, Mehmet Çavuşoğlu, Galip Erdem, Fethi Gemuhluoğlu, Mehmet Niyazi, Nevzat Kösoğlu ve daha birçok ilmi ve edebi çalışmalarıyla öne çıkan, fikir ve düşünce dünyasında iz bırakan şahsiyetin olduğu bilinmektedir.⁶⁰³ Bu yönüyle Marmara Kırathanesi kapandığı 1984 yılına kadar, milliyetçi ve muhafazakâr camianın kültür, ilim ve irfan ikliminde saygın bir dönemi simgeleyen mekânlardan olmuştur.

Marmara Kırathanesinin önemli şahsiyetlerin tanışmalara ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Dündar Taşer, Ziya Nur Aksun ve Erol Güngör'ün ilk tanışmalarının burada gerçekleştiği bilinmektedir. Ziya Nur Aksun ve Erol Güngör kırathanenin değişmez müdavimlerindedir. Dündar Taşer'i, Ziya Nur Aksun ve Erol Güngör'e götüren tevafuk Marmara Kırathanesi etrafında gelişir. Ziya Nur Aksun'un "*Onu ilk defa İstanbul'da ard arda verdiği iki konferansta dinledim.*" diyerek anlattığı, Dündar Taşer ile ilk tanışmalarının hikâyesi, yine kırathanenin müdavimlerinden Mehmed Niyazi'nin anlatımıyla şu şekilde olmuştur. Dündar Taşer, partisinin çalışmaları için İstanbul'a gelmiştir. Mehmed Niyazi'de onu karşılayanlar arasındadır. Dündar Taşer, Marmara Kırathanesi altında bulunan Yümni Düğün Salonunda konuşma yapacaktır. Ancak salondan 20-30 kişilik bir dinleyici grubu vardır. Mehmed Niyazi, konuşmaya dinleyici davet etmek üzere kırathaneye gelir ve orada bulunan arkadaşlarını davet eder. Ziya Nur Aksun'da o sırada Marmara Kırathanesindedir. Mehmed Niyazi, Ziya Nur Aksun'a "*Ziya abi aşağıda toplantı var, gel biraz kalabalık oluruz.*" der. O'da "*Bunlar kabutlu, bunlardan bir şey olmaz.*" diyerek katılmak istemez. Mehmed Niyazi'nin araya hatır koyması üzerine onu kırmaz ve salona gelir.⁶⁰⁴ Ziya Nur Aksun, askerler için "*Kaputlu*" tabirini kullanıyor. Ayrıca 27 Mayıs'a tepkilidir ve darbecilerden de hoşlanmamaktadır. Dündar Taşer'de bir darbeci olması hasebiyle ilk etapta konferansa

⁶⁰² Cem Sökmen, *Marmara Kırathanesi Beyazıt'ta Bir Hayat Sahnesi*, 2. Baskı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul 2018, ss. 42-47.

⁶⁰³ M. Nihat Malkoç, "Tarih Yapana Sadık Kalan Mümtaz Bir Tarihçi, Ziya Nur Aksun", *Yerli Düşünce*, S. 54, Haziran 2019, ss. 64-67.

⁶⁰⁴ Sökmen, *a.g.e.*, ss. 120-121.

katılmak istemeyecektir. Ancak onu dinlemeye başladıktan sonra, heyecanı artacak ve arka sıralardan oturarak dinlemeye başladığı konuşmayı, ön sıralara geçerek takip edecektir.⁶⁰⁵ 1965 yılına tesadüf eden bu tanışmaları samimi ve kuvvetli bir dostluğa dönüşecektir.

Ziya Nur Aksun ile kurulan dostluk Dünder Taşer'i, Marmara Kırathanesinin misafir konuşmacılarından biri yapacaktır. İstanbul'a her geldiğinde mutlaka buraya uğramış, sohbetlere katılarak konuşmalar yapmıştır. Öğrencilik yıllarından beri Marmara Kırathanesine devam Erol Güngör ile ilk tanışmaları da yine burada gerçekleştiği anlatılmaktadır.⁶⁰⁶ Birbirlerinde derin izler bırakan bu üç fikir adamının, Marmara Kırathanesinde başlayan dostlukları, duygu ve ülkü birliğinde büyüyerek vefatlarına kadar devam etmiştir. Osman Yüksel Serdengeçti, Dünder Taşer'in Marmara Kırathanesi sakinlerince yolu gözlenen bir konuşmacı olduğuna değindikten sonra; onun, Ziya Nur Aksun ile sohbet halindeyken dünyadan soyutlanarak birbirinde halvet oluşlarını şu ifadelerle anlatır.

“Ziya Bey, Marmara Kahvesi'nin vefalı müdavimlerinden. Kültürlü bir arkadaş, öyle herkesle fazla konuşmaz. Müstehzi bir tip. Dünder gelince günü doğardı Ziya'nın. Dünder'la bir köşeye çekilirler, konuşurlar, konuşurlardı. Millet bu iki dostun etrafını sarar, onların konuşmalarından bir şeyler anlamaya, bir şeyler dinlemeye çalışırlardı. Fakat ne mümkün... Bu iki adam bu kadar kalabalık içinde halvet olurlardı. Dinleyiciler onların sadece ağızlarının açılıp kapandığını görürdü. Sessiz film gibi... Dünder'in bu hali de vardı. Bir kafadarını buldu mu dünyayı gözü görmezdi.”⁶⁰⁷

İstanbul'a geldiği zamanlarda Erol Güngör ve Ziya Nur Aksun ile birlikte oluşturdukları sohbet ortamı, Marmara Kırathanesini büyüler, dinleyicileri ateş taşıma el değmiş gibi ateşleyerek yeni bir güçle hayata karıştırdığı ifade edilir.⁶⁰⁸ Kırathane sakinlerinde bıraktığı etki şöyle anlatılmıştır.

“İstanbul'a geldiğinde, Marmara Kırathanesi'nin çehresi değişirdi. En yakınında Erol Güngör ve Ziya Nur Aksun olmak üzere, herkes, masanın çevresine halelenirdi. Zaman zaman ona konferanslar verdirilirdi. Onu ilk defa dinleyenler,

⁶⁰⁵ Çakır, a.g.e., s. 102.

⁶⁰⁶ Sökmen, a.g.e., s. 47.

⁶⁰⁷ Serdengeçti, a.g.e., s. 277.

⁶⁰⁸ Kösoğlu, a.g.e., s. 49.

yerleşmiş hükümlerinin, tarihe ve günlük olaylara bakışlarının derinden sarsıldığını fark eder, şaşırırlardı.”⁶⁰⁹

Ziya Nur Aksun ve Erol Güngör’ün fiziki özellikleri ve kişilikleri hakkında tasvirlerde bulunulduktan sonra, Dünder Taşer’in Marmara Kiraathanesi sohbetleri için şu anekdotlar paylaşılır.

*“Kıvırcık saçlı, derin bakışlı ve karizmatik kişilikli Dünder Taşer darbeye katılmış, sonra yurt dışına sürülmüştü. Günlük olayları, tarihi konuları öyle bir yorumlardı ki, dinleyenlerin hayran olamamaları mümkün değildi. Bu üç insanın bulunduğu masada sohbet derinleşir, doyumsuz bir lezzete kavuşurdu.”*⁶¹⁰

Marmara Kiraathanesinin kıdemlilerinden, Kapalı Çarşı Camii emekli imamı, Cerrahi Dergâhı Şeyhi ve aynı zamanda sahaflıkla da meşgul olan Muzaffer Ozak, Dünder Taşer’in sohbetlerine katıldıktan sonra, bir gün ona *“Gerçekten asker misiniz”* diye sorar. Eski bir Türk Subayı olmasıyla her zaman şeref duyan Dünder Taşer, *“Yakıştıramadınız mı?”* cevabını verince; Muzaffer Ozak, *“Senin gibi konuşan asker hiç görmedik.”* diyerek ona karşı hayranlığını ortaya koyar.⁶¹¹

Ziya Nur Aksun, İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesini bırakıp Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesine devam etmiş; hukuk tahsiline rağmen Fakülteler Matbaasına ortak olmasıyla daha çok matbaacılık işleriyle meşgul olan birisidir. Yaşamını Fakülteler Matbaası, Marmara Kiraathanesi ve evinden oluşan üçgen içerisinde geçirmiştir. Tarihe olan ilgisi onu genç yaşlardan itibaren bu yönde okumalar yapmaya sevk etmiştir. Osmanlı Tarihi, İslam Tarihi, İslam mezhepleri ve tasavvuf tarihine olan merakı, onun bu alanda kıymetli eserler ortaya koymasını sağlamıştır. Erol Güngör ise İstanbul Üniversitesinde hukuk tahsiline devam ederken, hocası Mümtaz Turhan ile tanıştıktan sonra hukuk tahsilini bırakarak yine İstanbul Üniversitesinde Felsefe bölümüne kaydolmuştur. Asistanlık döneminde Sosyal Psikoloji alanına alakasını artırarak önemli akademik çalışmalara imza atmıştır. Erken yaşlardan itibaren kaleme aldığı kitap, makale ve tercüme eserler, akademik çevrelerde takdir görmüştür.⁶¹²

⁶⁰⁹ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 63.

⁶¹⁰ Sökmen, *a.g.e.*, s. 135.

⁶¹¹ Sökmen, *a.g.e.*, s. 152.

⁶¹² Şeyma Güngör, “Erol Güngör”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 14, TDV Yayınları, İstanbul, 1996. ss. 305-307.

Öğrencilik yıllarından itibaren Marmara Kırâathanesine devam eden değişmez müdavimlerdendir ve yanında her daim yakın dostu Mehmet Genç bulunmaktadır.⁶¹³

Marmara Kırâathanesinde birbirlerini tanımalarına rağmen, ayrı masalarda sohbetlerine devam eden Ziya Nur Aksun ve Erol Güngör'ü, aynı masa etrafında oluşan sohbetlerde birleştiren mucize, Dünder Taşer'in zihniyetinin yüksekliği, fikirlerinin genişliği, nazik tabiatı,⁶¹⁴ efsunlu hitabı, parlak muhakemesi, tavır ve hareketleriyle gözlerdeki perdeyi aralaması ve dahi dinleyenlerine yeni bir dünya açmasıdır.⁶¹⁵ Dünder Taşer, Ziya Nur Aksun ve Erol Güngör'ün birbirine muhabbetle bağlayan en önemli şeyin, Türk tarihi ve medeniyetine bakışlarındaki benzerlik, duydukları sevgi, tarih ve medeniyet birikiminin onlarda uyandırdığı özgüvendir denebilir. Üç yakın dostun Türk İslam tarihini, medeniyetini bir bütünlük içinde ele alışları, Türklüğün ve Türkiye'nin geleceğini, yine bu tarihi ve kültürel miras üzerine inşa etme gayretleri, sohbetlerini dinleyenlerde ve yazılarını okuyanlarda yeni bir ümit ışığı yakmıştır.

Marmara Kırâathanesi devir aldığı tarihi ve kültürel mirasla, 1950 sonrası milliyetçi, muhafazakâr camianın düşünce ve fikir hayatına yön vermiş şahsiyetleri bir araya getirmesi ve dahi yenilerinin yetiştirilmesi bakımından kayda değer hikâyesi olan mekânlar arasında yer alır. Kırâathanenin müdavimlerinin birçoğu aynı zamanda 1960 sonrası fikir, düşünce ve siyaset sahasının öncüleri olmuş, üstat olarak anılmış şahsiyetlerdir. Marmara Kırâathanesi, Dünder Taşer'in de sıklıkla üzerinde durduğu Büyük Türkiye'nin oluşumu için zorunlu gördüğü Aydın-Halk birlikteliğinin sağlandığı mekânlardan biri olmuştur. Marmara Kırâathanesini, onun için özel kılan en önemli özelliği, ülkenin aydınını ve halkını bir araya getirebilmesidir. Aydın ve halk arasında duygudaşlık ve fikir birlikteliğini sağlıyor olmasıdır. Zira Dünder Taşer, milletiyle duyuş ve düşünce zıddiyeti içinde olan aydını, ülkenin istikbali için tehlikeli görmüştür.⁶¹⁶ Kompleksli aydın yerine; milletiyle beraber, milletten olarak, millete hizmet edenleri hakiki aydın kabul etmiştir.⁶¹⁷ Aydının, halkından farkını sadece "okumuşluğu" ile ölçülendirmiştir.⁶¹⁸ Marmara Kırâathanesinin bu özelliklerini göz önünde bulundurarak gerçekleştirdiği sohbetler, üniversite hocaları ve asistanları tarafından ilgiyle takip edilmiştir. Özellikle milliyetçiliğe muhabbet duymuş Muharrem Ergin, Faruk Kadri

⁶¹³ Sökmen, *a.g.e.*, ss. 77-85; 133-138.

⁶¹⁴ Aksun, *a.g.e.*, s. 9.

⁶¹⁵ Güngör, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, s. 136.

⁶¹⁶ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 95.

⁶¹⁷ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 71.

⁶¹⁸ Aksun, *a.g.e.*, s. 69.

Timurtaş gibi hocalar, Dünder Taşer'in etrafında ondan fevz almış hocalardır. İlber Ortaylı hocanın da öğrencilik yıllarında Dünder Taşer'in sohbetlerini mütemadiyen takip ettiği ve onun tarih birikiminden oldukça etkilendiği bilinmektedir.⁶¹⁹

Vefatından sonra Marmara Kiraathanesi ve Ziya Nur Aksun'un sohbet çevresinde, yaklaşık 40-45 gün boyunca Dünder Taşer'e dair hatıraların anlatıldığı, şahsiyetinin yâd edildiği ifade edilir.⁶²⁰ Öyle anlaşılıyor ki yeri doldurulması zor hatipliğiyle Marmara Kiraathanesi sakinlerince hasretle anılmıştır. 1972 sonrası Haziran ve Temmuz aylarında, hatıralar yâd edilerek, fikir ve düşünceleri üzerinden yeni sohbet halkaları kurulmuştur. Ona dair zamanlar, “*Dünder Taşer Zamanı*” olarak yaşanmıştır.⁶²¹

2.4. İSTANBUL'DAKİ DİĞER MEKÂNLAR

Dünder Taşer İstanbul'a geldiği zamanlarda, genellikle Laleli'de bulunan Kent Otelinde kalmıştır. Kent Otelin girişinde bulunan kahvehane bölümünde Erol Güngör ve Ziya Nur Aksun ile gece yarısına kadar devam eden sohbetleri ilgiyle takip edilmiştir. Etrafları onları dinlemek üzere gelen üniversite talebeleri ve diğer takipçileriyle doludur. Burada gerçekleşen bir sohbet esnasında tahsil için İstanbul'a gelen 5-6 kişilik Arap öğrenci grubu ile aralarında geçen konuşma şu şekilde anlatmıştır.

*“Bir gün Kent Otelinin kahvesinde arkadaşlarla konuşurken, beş-altı Arap öğrenci yanımıza geldi. Bizi dinlediler. Sonra, bana şu soruyu sordular: ‘Birinci Dünya Savaşı sırasındaki isyanımızdan dolayı bize kızıyor musunuz?’ Onlara: ‘Hayır, kızmıyorum.’ dedim. ‘Eğer, kızmıyorum dese idiniz, size Yozgat da, Konya da, Bolu da isyan etti diyecektim.’ dedi.”*⁶²²

Dünder Taşer, Arap öğrenciler ile aralarında geçen bu konuşmadan dolayı çok duygulanır. Onların Türk milletine aidiyet duygusu taşımalarından memnun olur ve onlara teşekkür eder. İsyani bir aile kavgası mahiyetinde görmelerini, yüksek ve üstün bir zihniyetin eseri olarak değerlendirir. Gençleri bu düşünceye sevk eden şeyin, Türk milletini aile reisi gibi görmelerinden ve Türk idaresinin iyiliğinden kaynaklandığını tespit eder.

⁶¹⁹ Ş. B. Yahnici, *Türkmen Ağası: Dünder Taşer*, [Belgesel]; Sözer, *Türkmen Ağası: Dünder Taşer*, [Belgesel].

⁶²⁰ Erol Kılıç, “Ziya Nur Aksun ve Dünder Taşer Hakkında Birkaç Söz”, *Türk Yurdu*, D. 7, C. 31 (63), S. 284 (645), 100. Yıl, Nisan 2011, ss. 249-255.

⁶²¹ Sökmen, *a.g.e.*, s. 122.

⁶²² Aksun, *a.g.e.*, s. 55.

İstanbul'daki sohbet mekânlarından biride, Ziya Nur Aksun'un sahibi olduğu Karaköy'de bulunan Fakülteler Matbaasıdır. Ziya Nur Aksun, matbaa işlerinin yoğunlaştığı zamanlarda Marmara Kiraathanesine gidemediğinde onu ziyaret etmek isteyenler buraya gelirdi. Gelenler çoğunlukla üniversite talebe gruplarıdır. Matbaanın üst katı, gelen küçük gruplarla birlikte adeta sohbet mekânına dönüşürdü.⁶²³ Dündar Taşer, İstanbul'da bulunduğu zamanlarda, hem dostları Ziya Nur Aksun ve Erol Güngör ile bir araya gelmek hem de gelenlerle sohbet etmek için buraya gelmekteydi. Bu üç dostun kendi aralarında, daha çok tarih ve sosyal meseleler üzerine yaptıkları hususi sohbetler, onları bu dünyadan alıp bir başka düş âlemine taşıdığı aktarılır. Burada gerçekleşen sohbetlerden, mekânın küçüklünden dolayı çok az kişinin nasiplendiği kaydedilmekle beraber, katılanlarda oluşturduğu duygu ise şöyle anlatılmaktadır.

“Onları dinleyenler hayal kurmayı değil, gerçeklere karşı kahramanca karşı çıkmayı, kendi ve milli ruh gücü karşısında eğilmeyecek gerçek olmadığına inanmayı öğrenirlerdi. Hiçbir gerçek bu üç seçilmiş insanın başını yere eğdiremezdi. Onları görenler, dinleyenler, ateş taşına el değmiş gibi ateşlenerek, yeni bir güçle hayata karışırlardı. Ben onları, Fakülteler Matbaası'nın asma katında dinledim; bu alçak tavanlı odada bu dünyalı idiler; ama çok yukarılardan bakıyorlardı...”⁶²⁴

İstanbul'daki sohbet mekânlarından bir diğeri de kuruluşuna maddi ve manevi bakımdan destek olduğu, her daim ilmi çalışmalarını yakından takip ettiği Töre dergisinin Sirkeci'deki bürosudur. Emine Işınsoy'un Töre dergisinin idarehanesini İstanbul'a taşımasıyla birlikte, Dündar Taşer de İstanbul'a geldiği zamanlarda yakın dostlarını ziyaret etmek, onların çalışmalarını yakından takip ederek, onlara destek olmak maksadıyla sıklıkla buraya uğramıştır.⁶²⁵ Töre dergisi yazıhanesinde dergi idaresi ve yazarlarıyla biraraya gelerek sohbetlerde bulunmuştur. İstanbul'u çok sevdiği bilinen Dündar Taşer'in, Töre dergisi ziyaretlerinden sonra, dostlarıyla birlikte yemekli sohbetler için Yahya Kemal'in de mütemadiyen gittiği boğazda bulunan lokantayı hususiyetle tercih ettikleri anlatılır.⁶²⁶

⁶²³ Sökmen, *a.g.e.*, s. 79.

⁶²⁴ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 49.

⁶²⁵ Kösoğlu, *a.g.e.*, s. 63.

⁶²⁶ Öksüz, *Türkmen Ağası: Dündar Taşer*, [Belgesel].

3. FİKİRLERİNİ KALEME ALDIĞI YAYINLAR

Bu kısımda Dündar Taşer'in yazın hayatı üzerinde durularak, kaleme aldığı yazıların ve bu yazıların yayınlandığı gazete, dergi ve kitapların tespiti yapılmıştır. Ayrıca önde gelen milliyetçi yayınların yayım sürecinde gösterdiği maddi ve manevi destekler üzerinde durulmuştur.

3.1. İLK YAZISI “İHTİLAL NİÇİN OLDU”

Dündar Taşer'in düşünce dünyasının zenginliği siyasete atılmasıyla birlikte fark edildiği görülmektedir. Konferans, seminer ve sohbet ortamlarında ortaya koyduğu fikir ve düşüncelerin yazıya dönüşmesi sağlansa da erken denebilecek bir yaşta vefat etmiş olması Türkçü, milliyetçi düşünce sisteminin onun şahsiyetinden ve fikirlerinden istifadesini akim bıraktığı söylenebilir.

Fikir ve görüşlerini kaleme aldığı ilk yazısı, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi akabinde Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) tarafından çıkarılan “*Hürriyet Yolunda*”⁶²⁷ isimli kitapta yayınlanmıştır. MTTB Basın Komitesi Başkanı Ali İsmet Gencer'in yayına hazırladığı kitapta; 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve darbeye götüren süreç, sebep ve sonuçlarıyla ele alınmıştır. Ayrıca DP iktidarının politik tercih ve uygulamalarının yoğun bir şekilde eleştiriye tabi tutulduğu görülmektedir. İleri sürülen görüş ve iddialar fotoğraflarla da desteklenmiştir. Bunun yanında 27 Mayıs'ın hemen ertesinde darbeyi haklı bir zemine oturtmak niyetiyle, darbeye iştirak eden MBK üyesi askerlerin ve dönemin önde gelen akademisyenlerin, darbeyi savunan yazıları bulunmaktadır. Ayrıca “*Milli Devrim Anketi*” adı altında akademisyenlere yöneltilen “*Kanaatinizce Milli Devrimimizi meşru kılan sebepler nelerdir?*” sorusuna alınan cevaplara da yer verilmiştir. MBK'nin hazırladığı geçici anayasanın tam metni, Türk ve yabancı basında 27 Mayıs'a ilişkin haber ve yorumlar kitapta işlenen diğer konular arasındadır. 27 Mayıs'ı “*Hürriyet İlanı*” şeklinde yorumlayan kitap, dönemin üst düzey asker ve akademisyenlerin görüşlerini içermesi bakımından araştırmacıların istifade edebileceği önemli bir kaynaktır.

Kitapta yer alan Dündar Taşer'e ait yazı “*İhtilal Niçin Oldu*”⁶²⁸ başlıklı yazıdır. “*Ordu*” başlıklı bölüm içerisinde 27 Mayıs askeri darbesi anlatıldıktan sonra, ilk görüş yazısı olarak Dündar Taşer'e ait yazı verilmiştir. 68-69 sayfaları arasında verilen yazıda,

⁶²⁷ Ali İsmet Gencer, *Hürriyet Yolunda*, MTTB Yayınları, Doğu Matbaası, Ankara 1960.

⁶²⁸ Dündar Taşer, “İhtilal Niçin Oldu”, *Hürriyet Yolunda*, Haz. Ali İsmet Gencer, MTTB Yayınları, Doğu Matbaası, Ankara 1960. ss. 68-69.

soy ismi 27 Mayıs öncesi kullandığı haliyle “*Taşar*” olarak yazıldığı görülmektedir. “*Biz ihtilal yapmadık. Zaruret haline gelmiş ihtilali millete zarar vermeyecek şekilde sevk ve idare ettik.*” ifadeleriyle özetlenebilecek yazısı, 27 Mayıs’a ilişkin ilk görüşlerini içermesi bakımından önemlidir. Bu bakımdan yazının tam metnini aynen vermek daha uygun olacaktır.

“İhtilal Niçin Oldu”

“İhtilali biz yapmadık, ihtilal çıktı. İhtilal bir ihtiyaca başka hal çaresi kalmadığı için yapıldı. Cemiyetin meseleleri, ihtiyaçları ve fikirleri kendisini muayyen bir davranışa zorluyordu. Bu davranış istikametini ve bunların çözüm tarzını katıyen kaale almıyan ve bilmiyen bir iktidara da memleketin kaderi teslim edilmişti. Milletle milletin temsilcisi arasında mevcut olması zaruri bağ yoktu. Bu bir kopuş değildi, esasen yoktu, aslında yoktu. 1950 de iktidarı alan heyet hem halka karşı, hem kendine karşı riya ile hareket etmişti. Halk kendi fikirlerinin, bu şahıslar da belirmediğini sandı. Onlar, bu fikirlerin kelimeleriyle halkın huzuruna çıktılar, bu kavramı yapacak bir ruhla değil. Başlangıçtan itibaren de bu büyük çelişmenin içinde bocaladılar. Hiçbirşey uzun zaman milletten saklanamaz. Bu da saklanamadı. Saklamak için gündelik tedbirlere başvurmak zorunda kaldılar. Büyük bir yolun üzerinde yürümedikleri için bu gün başka bir istikamete kaydılar. Halkı oyalayıcı ve gözünü boyayan tedbirler buldular. Fikir ve ruh yapıları daha büyüklerini bulmaya müsait değildi. Kalkınmayı çok para sarfetme sandılar ve bu yola gittiler. Birgün birikmiş olan büyük ihtiyaçlar küçük tedbirlerle halledilemez hale geldi. Bütün millet kendi idealiyle, ülküsüyle kendi idarecisi arasındaki büyük uçurumu gördü. Hiçbir zaman bozulmaz olan manevi bağın yerine, cebir ve tedhiş değneklerini koydular. Şüphesiz bu tedbirler fayda vermeyecekti. Millet bu değnekleri tutup kafasında kırdı.

Onun için biz ihtilal yapmadık. Zaruret haline gelmiş olan ihtilali millete zarar vermeyecek şekilde sevk ve idare ettik.

Biz bunu sevk ve idare etmeseydik gene ihtilal çıkacaktı. Fakat bu bilinmeyen bir istikamette geçerek bu milletin hayatında duraklama sebebi olabilirdi.

İhtilaller kaynıyan fikirlerin bulunduğu bir potanın patlamasından kabuğun, özü saklıyamıyacak kadar darlaşması ve onun tazyikine dayanamayacak kadar elastikiyetini kaybetmesidir. Sakıt hükümet çok çürük bir kaptı ve kapağı çok çürük tutturulmuştu. Kaynama olur olmaz potanın kapağı düştü. Onun içinde ihtilal kansız, arızasız ve kolay

görünüştü oldu. Çok kimseler dış görünüşe bakarak, bu pota kapağının açılmasını kâfi zannettiler. Hâlbuki milletin türlü istek ve idealleri karşılanmalı ve bu kaynama durmalıydı. Kaynamanın tazyikine bir kapı açmak hiçbir şeyi değiştiremeyecekti, hiçbir neticeye varmayacaktı.

Onun için meselelerin özüne kuvvet ve cesaretle eğilmek, meseleyi belli etmek ve millete arz ederek onun ile birlikte bütün sıkıntılarına katlanmak ve bir neticeye varmak şart ve elzemdir. Bunu yapmamak, gelecek nesillere, bu yükü yüklemek ve tarihi ödeve ihanet etmek olur.”

3.2. MİLLİ HAREKET DERGİSİ VE YENİ İSTANBUL GAZETESİ YAZILARI

Hürriyet Yolunda isimli kitapta yer alan yazısından sonra, yazın hayatının ilk örneklerini teşkil eden yazıları, “*Milli Hareket*” dergisi ve “*Yeni İstanbul*” gazetesinde yer almaktadır. Bu yazılar, genel mahiyetiyle 27 Mayıs’ı konu alan yazılardır. 27 Mayıs askeri darbesi, sahipleri tarafından her ne kadar savunulsa da sonuçları itibariyle Türk demokrasi ve siyasi hayatından derin izler bıraktığı, halkın büyük kısmında da nefret hisleri uyandırdığı bir vakıadır. Alparslan Türkeş, Dündar Taşer ve beraberinde siyasete atılan “ihtilalci arkadaşlarının” siyasi hayatları boyunca, 27 Mayıs’ın üzerlerinde bıraktığı olumsuz etkiden tam olarak arındıklarını söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla siyasi hayatları boyunca bu ağırlığı omuzlarında hissetmişlerdir. Alparslan Türkeş ve Dündar Taşer başta olmak üzere daha birçokları, 27 Mayıs’ın sebepleri, idealleri ve sonuçları noktasında izahlarda bulunan yazılar kaleme almak suretiyle bu ağırlıktan kurtulmanın yolunu aradıkları görülmektedir. Dündar Taşer’in *Milli Hareket* ve *Yeni İstanbul* yazıları, bir yönüyle siyasi kimliklerini gölgeleyen 27 Mayıs askeri darbesini, halka izah etme çabası mahiyetinde olduğunu söylenebilir. *Milli Hareket* ve *Yeni İstanbul*’daki yazıları, 27 Mayıs’ı konu aldığı için birlikte mütealâ etmek yerinde olacaktır.

Milli Hareket dergisi Kasım 1966 itibariyle yayınlanmaya başlamıştır.⁶²⁹ Türkçü, milliyetçi çizgide yayın yapan dergide fikir, sanat ve siyaset alanlarında konular işlenmiştir. Aylık çıkarılan dergi, yayınlandığı dönemler itibariyle CKMP ve MHP’nin basın organı niteliğinde olmakla birlikte; milliyetçi siyasetin fikir üretim merkezi ve sözcü kuruluşü görünümünde yayın hayatına devam etmiştir. Alparslan Türkeş başta olmak üzere, CKMP ve sonrasında MHP’de siyaset yapan birçok siyasetçinin yazıları yayınlanmıştır. Partinin ideolojisi, siyaseti, fikirleri, programı ve etkinlikleri dergi

⁶²⁹ *Milli Hareket*, S. 1, Kasım 1966.

aracılığıyla duyurulmuştur. Mevcut iktidarların iç ve dış politika uygulamaları milliyetçi görüş temelinde eleştiriye tabi tutularak muhalefet edilmiştir.

Peyami Safa, Seyyid Ahmet Arvasi, Osman Yüksel Serdengeçti, Ahmet Kabaklı, Ahmet B. Karabacak, Mehmet Eröz, Necdet Sançar, Necmettin Hacıeminoğlu, Yücel Hacaloğlu, Ahmet Er, Tahsin Ünal, Ergun Kaftancı, Niyazi Adıgüzel, Ünver Oral, Işın Hacıbekirler, Sakin Öner, Kemal Cabioğlu, H. Şinasi Çoruh gibi Türkçü, milliyetçi ve muhafazakâr gelenekten gelen birçok şahsiyet, dergide fikir ve düşüncelerini kaleme almışlardır.

Dündar Taşer'in Milli Hareket dergisinde “Çözülen İhtilal, Fesadın İttifakı Çabuk Gelişti, İhtilal ve Sonrası, Üç Hilal, Meseleler ve Durumumuz,” başlıkları altında beş makalesinin yayınlandığı görülmektedir. Derginin 7. sayısında Dündar Taşer'in 13 Kasım hatıraları ve görüşlerinin gelecek sayıdan itibaren yayınlanacağı “13 Kasım-Kara Gün”⁶³⁰ başlığı altında okuyucuya duyurulacaktır.

“Çözülen İhtilal” başlıklı ilk makalesi, Mart 1967 tarihli 8. sayıda (s.10,11);⁶³¹ “Fesadın İttifakı Çabuk Gelişti,” başlıklı ikinci makalesi, Nisan 1967 tarihli 9. sayıda (s.12,13);⁶³² “İhtilal ve Sonrası” başlıklı üçüncü makalesi Mayıs 1967 tarihli 10. sayıda (s.12,13);⁶³³ “Üç Hilal” başlıklı dördüncü makalesi Ocak 1968 tarihli 18. sayıda (s.12,13);⁶³⁴ “Meseleler ve Durumumuz” başlıklı beşinci makalesi ise Temmuz 1968 tarihli 24. sayıda (s.12,13)⁶³⁵ yayınlanmıştır.

Dündar Taşer'in ilk yazısının yer aldığı Milli Hareket dergisinin 8. sayısı, kapağında Dündar Taşer'in başlayacak yazı dizisine dikkatleri çekmek için “27 Mayıs Çözülen İhtilal, Dündar Taşer Çözülen İhtilal, Anlatıyor” manşetiyle çıkarılmıştır. Ayrıca derginin ikinci sayfasında bir paragraf halinde “Bu sayımızda, temelli senatörlerin 27 Mayıs Anayasasını çiğneyerek yurt dışına gönderdikleri Milliyetçi subaylardan Dündar Taşer'in hatıralarını yayınlamaya başlıyoruz. Yurtta çıkan bazı olaylar sebebiyle yayınlanması bir süre geciken bu hatıraları ilgiyle izleyeceğinizi umuyoruz.” hitabıyla okuyucuya bir kez daha tanıtım ve duyuru yapıldığı görülmektedir.

⁶³⁰ Milli Hareket, “13 Kasım-Kara Gün”, S. 7, Şubat 1967, s. 19.

⁶³¹ Dündar Taşer, “Çözülen İhtilal”, Milli Hareket, S. 8, Mart 1967, ss. 10-11.

⁶³² Dündar Taşer, “Fesadın İttifakı Çabuk Gelişti”, Milli Hareket, S. 9, Nisan 1967, ss. 12-13.

⁶³³ Dündar Taşer, “İhtilal ve Sonrası”, Milli Hareket, S. 10, Mayıs 1967, ss. 12-13.

⁶³⁴ Dündar Taşer, “Üç Hilal” Milli Hareket, S. 18, Ocak 1968, ss. 12-13.

⁶³⁵ Dündar Taşer, “Meseleler ve Durumumuz”, Milli Hareket, S. 24, Temmuz 1968, ss. 12-13.

Dündar Taşer, “Çözülen İhtilal” başlıklı makalesinde; 27 Mayıs sonrası 13 Kasım harekâtına kadar geçen sürede ülkede oluşan genel durumu konu almıştır. 27 Mayıs’ın tarafsız, adil ve milli bütünlüğü sağlama gayretine vurgu yaptıktan sonra; MBK üyeleri ve siyasilere arasında 27 Mayıs sonrası oluşan beklentileri analiz etmiştir. 27 Mayıs sonrası iktidarı İsmet İnönü’ye bırakıp gitmeyi düşünen ihtilalcileri “aciz” davranmakla itham ederken; milletin teveccühüyle gelip ülkeyi milli iktidar fikriyle idare etmeyi düşünenleri “gerçekçi, kendine güvenen, milletini tanıyan” gruplar içerisinde değerlendirmiştir. İsmet İnönü’yü iktidarı ele geçirme hevesinden dolayı “İhtirastlı”; komite dışı kalmış ihtilalcilerden kendilerine tevdi edilen görevleri küçümseyerek daha üst görevleri almak için fırsat kollayanları “hasetçi” olarak tanımlamıştır. DP’lilerin, iktidardan düşürülmelerinden dolayı “müteessir”; CHP’nin iktidara gelmeyişinden “memnun”; MBK hakkında sarıh bilgileri olmadığından “mütevekkil” oldukları tespitini yapmıştır. Dönemin basınının CHP adına bir şımarıklık içinde olduğu, ayrıca MBK içinde milli iktidar fikriyle icraata girişenlerin etrafının fesat deniziyle çevrildiğini ve bununda kudret ile acizyet mücadelesine dönüşeceği değerlendirmesinde bulunmuştur.

“Fesadın İttifakı Çabuk Gelişti” başlıklı makalesinde; “Darbe” olarak gördüğü 13 Kasım harekâtına giden süreci konu anlatmıştır. 27 Mayıs’ın kendince haklı gerekçeler üzerinden savunusunu yaparken; 13 Kasım harekâtına ve sonrası gelişmelere ağır eleştiriler yöneltmiştir. 13 Kasım harekâtının, Talat Aydemir ve benzerlerinin hasedi; Cemal Madanoğlu ve benzerlerinin acizi; İsmet İnönü’nün ihtirastı neticesinde gerçekleştiğini ve sonrasında 27 Mayıs’ı boğduğunu kaydeder. 27 Mayıs ile 13 Kasım’ın karşılaştırmasını yaparak, 27 Mayıs’ın “ak”, 13 Kasım’ın “kara” olduğu tasvir eder. 27 Mayıs sonrası yaşanan kötü ve acı hadiseleri, 27 Mayıs’ın değil; 13 Kasım’ın bir neticesi olarak değerlendirmiştir.

“İhtilal ve Sonrası” başlıklı makalesinde, 27 Mayıs askeri darbesine giden süreci “Mukadder Netice” olarak değerlendirmiştir. 27 Mayıs öncesinde sürecin seçime gidilerek önlenebileceği düşüncesinde olduğunu; ancak 27 Mayıs sonrası yaşanan bazı hadiseleri gördükten sonra, 27 Mayıs’ın olası bir kardeş kavgasını engellediği kanaatine vardığını anlatmaktadır. Yassıada yargılamaları hakkında Alparslan Türkeş’in endişe taşıdığına da değinen Dündar Taşer, Alparslan Türkeş’in kendisine “Sanıkları evlerine gönderelim, mahkemeyi lav edelim, birkaç kişiyi İsviçre’ye yollarız, münasip bir maaş da veririz. Devlet idare etmiş kişilerdir sefil olmaları milletimizi hacil eder. Ben Gürselle de Hariciye vekili ile de görüştim. Mesele biter.” dediğini kaydeder. Kendisinin de Rıfat

Baykal ile bu fikrin dış temaslarını yaptığını aktarmaktadır. Makalenin devamında sözü yine 13 Kasım harekâtına getirir. MBK üyelerinin birbirlerine karşı herhangi bir harekâta kalkışmayacağına dair söz vermelerine rağmen, arkadaşlarının sözlerinde durmayarak kendilerine ihanet ettiğini ve neticede komite dışı kuvvetlerin komiteye hâkimiyet kurduğuna işaret eder. Ayrıca 14'lerin yurt dışına gönderilişi ve birbirleriyle olan temas ve haberleşmelerine dair kısmi bilgiler de vermektedir. Temas edilen bu üç makale, Dündar Taşer'in 27 Mayıs ve 13 Kasım harekâtına giden süreci ve sonrasını analiz ettiği, tespit ve değerlendirmelerde bulunduğu, 27 Mayıs'ın kendisi açısından savunusu ve genel muhasebesini yaptığı yazı dizisi mahiyetindedir.

Dündar Taşer, 24-25 Kasım 1967 CKMP Olağan Kongre öncesi, isim ve amblem değişikliğinin ilk kez gündeme geldiği günlerde, parti ambleminin üç hilal olması yönünde tavır koymuş ve kabulü yönünde partilere izahatlardan bulunmuştur. Bu kapsamda Milli Hareket dergisinde kongre öncesinde üç hilal hakkında görüşlerini ortaya koyan “*Üç Hilal*” başlıklı makalesini kaleme almıştır. Makalesinde Osmanlı Devleti'nin temsil ettiği “*Hakanlık, Halifelik ve Kayzerlik*” otoritesini, üç hilal sembolüyle örtüştürmüştür. Anadolu'ya sıkışan bu otoriter temsilin, eski kudret sahasına yeniden erişebileceğini ve üç hilal sembolünün dinamik yapısından kuvvet olarak Türk milliyetçilerinin ellerinde yeniden yükseleceği ifade etmiştir. Ayıca üç hilal tasarımında seçilen konumlandırma ve sembolik manalar üzerinden değerlendirmelerde bulunmuştur. Makalenin, partinin amblem ve isim değişikliğine gittiği süreçte, bir nevi zemin hazırlama, görüş oluşturma mahiyetinde kaleme alındığı söylenebilir.

“*Meseleler ve Durumumuz*” başlıklı makalesi ise güncel politik uygulamalara eleştiri ve önerilerden oluşmaktadır. “*Toprak Durumu, Yeni Şartlar Yaratmalıyız, Orta Doğu Bölgesi, Tarım Kentleri*” alt başlıkları altında mevcut politik uygulamaları eleştirirken; bu konularda milliyetçi siyasetin politik tezleri üzerinden öneriler ortaya koymaktadır. Toprak reformunun köyde yaşayan halkı ve zirai üretimi olumsuz yönde etkileyeceğini; yeni istihdam alanları oluşturmak için yeraltı kaynaklarının çıkarılarak sanayi mamullerinin üretimine geçmenin daha isabetli olacağına temas eder. Ortadoğu coğrafyasıyla var olan tarihi ve dini bağların kuvvetlendirmek suretiyle ticari hacmin artırılacağı üzerine değerlendirmelerde bulunur. Ayrıca kırsal kalkınmaya işaret eder mahiyette; okulu, camisi, sağlık ocağı gibi idare binalarıyla yolu, suyu, elektrik ve kanalizasyon şebekeleri tamamlanmış “*Tarım Kentleri*” kurulması önerisinde bulunmuştur.

Dündar Taşer, Milli Hareket dergisinden sonra, Yeni İstanbul gazetesinde de “Çözülen İhtilal”⁶³⁶ başlıklı yazı bir dizisi daha kaleme almıştır. Bu yazı dizisinin duyurusu, 4 Temmuz 1967’de gazetenin manşetinden verilmiştir. 5 Temmuz’da başlayıp 12 Temmuz’a kadar devam ettirilen yazı dizisi, gazetenin 5. sayfasında yer almıştır. Sekiz gün devam ettirilen yazı dizisinin ilk 6 bölümünde, 27 Mayıs hakkında yaptığı analiz ve değerlendirmeler bulurken; son 2 bölümde, Alparslan Türkeş’in MBK üyesi sıfatıyla basına verdiği ilk demeçleri olduğu haliyle vermiştir.

Yazının ilk bölümünde; 27 Mayıs’ın yapılma gerekçeleri, darbecilerin düşünce ve idealleri noktasında benzer ya da farklı yönleri üzerinde durmuştur. 27 Mayıs sonrasında “kardeş kavgasına son vermek maksatlı yapılan ihtilalin, üç ay içinde yapılacak seçimlerle sivil siyasete devredileceği” mealinde yapılan açıklamaların; gerçekte 27 Mayıs’a karşı halkın vereceği reaksiyonun bilinmeyişinden kaynaklı olduğu kaydeder. O günlerde ihtilalcilerin çoğunun geleceğe ait fikirleri olmadığı gibi; olanlarında farklılık gösterdiğine dikkatleri çeker. 14’ler içerisindeki farklılıklara da değinerek, içlerinde 27 Mayıs sonrası için gaye ve ideolojik hazırlığı olan isimler arasında sadece Alparslan Türkeş ve Rıfat Baykal’ı sayar. 14’lerin ileri gelenlerinden Orhan Kabıbay ve Orhan Erkanlı’nın 27 Mayıs sonrasında bir şeyler düşünmeye başladığını ve bazı hazırlıkların içerisine girdiklerini kaydeder.

14’lerden çoğunun, Türkiye’nin maddi ve manevi güçlerini harekete geçirmek suretiyle arzu edilen reformları gerçekleştirdikten sonra, parlamenter sisteme tekrar dönülmesi gerektiği düşüncesinde olduğuna işaret ederek; 13 Kasım harekâtını, statükocuların reformcuları tasfiyesi olarak değerlendirir. Bu noktada MBK üyelerini üç grup halinde sınıflandırır. İlk grubu, hiçbir fikre yakınlığı olmayan, şahsi çıkarlarını düşünen, içerisinde yer aldıkları darbenin önemini kavrayamayan kimseler olarak tasvir eder. 27 Mayıs’ı çözen ve çürüten kişilerin de yine bunlar olduğu değerlendirmesinde bulunur.

İkinci grubu, CHP’nin oyuncağı olmuş statükocular olarak adlandırır. 13 Kasım sonrası 14’lerden bazılarına kelepçe takan, işkence yapan ve ölümle tehdit edenlerin, yine bunlar olduğuna dikkat çeker. Üçüncü grubu 14’ler olarak tespit eder; ancak 14’leri de yine iki kısma ayırır. İlk kısmı, Alparslan Türkeş liderliğinde birleşen ülkücü subaylar

⁶³⁶ Dündar Taşer, “Çözülen İhtilal”, *Yeni İstanbul*, 4-5-6-7-8-9-10-11-12 Temmuz 1967, s. 5.; Bu yazı dizisi Milli Hareket’te kaleme aldığı 27 Mayıs’ı konu olan yazılarla benzerlikler gösterse de; daha kapsamlı değerlendirmeler ve tespitler içermesi bakımından farklılık arz eder mahiyettedir.

olarak tasvir eder. Bunların subaylık müessesinden sağlık sosyalizasyonuna; ağır sanayi hamlelerinden ziraat reformlarına ve dahi Ülkü Kültür Birliği projelerini gerçekleştirmeye niyetli reformcular olarak addeder.

Yine bu yazısında, 27 Mayıs'ın akamete uğratılmasında rolü olanları beş grupta sınıflandırmıştır. İlk grupta bazı MBK üyelerini, ikinci grupta darbeye katılıp komite dışı kalanları, üçüncü grupta CHP'lileri, dördüncü grupta bir kısım basını ve son grupta da üst düzey devlet memurlarını sayar. Kendilerini tasfiye eden 23'ler hakkında değerlendirmelerde bulduktan sonra; komite dışı kalanları, 27 Mayıs'ın çözülmesinde en etkili olan grup olarak tespit eder. CHP'nin iktidarı ele geçirmek maksadıyla 27 Mayıs öncesinde ve sonrasında darbecilerle kurduğu dirsek temaslarının, 27 Mayıs'ı gayelerinden uzaklaştırdığına ve kötü neticelerin de gerçekte buradan kaynaklandığını savunur.

İhtilalciler ile halkın arasının açılmasından basını sorumlu tutar. İhtilalcilerin, 27 Mayıs öncesinde ve sonrasında basına aşırı güven duymakla hata ettiklerini, zira basının bir dizi iftira ve abartı ürünü haberlerle gündemi meşgul ettiğine değinir. Dönem itibariyle son 40 yılın en önemli hadisesi olarak gördüğü "27 Mayıs ihtilalini", basının hakkaniyetli ve ciddi bir şekilde değerlendiremediğine serzenişte bulunur. Özellikle aşırı sol basının anayasa ve kanunların sosyalizmin önünü açacak şekilde hazırlatma çabasında olduğunu; DP'li basının ise 27 Mayıs sonrası, DP aleyhinde tavır aldığıнын notunu düşer. DP dönemi üst düzey bürokratlarının, 27 Mayıs öncesi CHP ve darbecilerle temas halinde olduğuna da dikkat çeken Dünder Taşer, bunların DP'ye olan şahsi kinlerinden dolayı CHP'ye, DP aleyhinde haberler ulaştırdıklarını, böylelikle gelecek iktidardan nimetlenme yoluna gittiklerini ileri sürer.

27 Mayıs'ın idealleri ve kadrosuyla devam etmesinin mümkün olup olmadığı sorusu üzerinden değerlendirmelerde bulunurken; 14'lerin, 23'leri tasfiye etmiş olması durumunda da yine bir bölünme yaşanacağına işaret eder. Bu bölünmede 14'lerden sol siyasete yakın Orhan Kabibay ve diğer arkadaşlarının iktidarı ellerine geçirmesi durumunda, bilgice yetersiz olduklarından sol entelektüellerin etkisinde kalacaklarını ve memleketin tehlikeli bir maceraya sürükleyeceklerini ileri sürer. İhtilalciler arasında, belirli bir düşünce ve fikir çizgisinde hareket eden tek grubun Alparslan Türkeş ve arkadaşları olduğu tespitiyle; Alparslan Türkeş'in, kuvvetli şahsiyeti, sağlam fikirleriyle büyük işlerin üstesinden gelebilecek kapasitede bir lider olarak tasvir eder. Ancak

kendisine her bakımdan yararlı olabilecek kadrolardan yoksun olmasının, siyasi başarısının önünde bir engel teşkil ettiği değerlendirilmesinde bulunur.

Kitap önsüzü olarak kaleme aldığı tespit edilen tek yazıya da bu kısımda değinmek yerinde olacaktır. 1972 yılı içerisinde Alparslan Türkeş'in muhtelif zamanlarda 9 Işık ilkelerini izah etmek üzere verdiği konferans ve seminerlerde yaptığı konuşmalar derlenerek "*Yeni Ufuklara Doğru*"⁶³⁷ adıyla kitaplaştırılmıştır. Bu eserin "*Önsöz*"⁶³⁸ kısmı, Dündar Taşer tarafından yazılmıştır. Önsözünde Türklüğün son 250 yıldan beri yeniden "güçlü bir devlet, refahlı bir cemiyet ve mamur bir ülke" olma yolunda arayış içerisinde olduğuna; tarihi süreçte denenmiş bütün seçeneklerin olumlu bir netice vermediğine; ancak geline süreçte Türk milliyetçilerinin ortaya koyduğu 9 Işık ilkeleri istikametinde "taklitçilikten yaratıcılığa, hevesten inanca, ezbercilikten düşünmeye" doğru bir siyasetin oluşacağına işaret etmiştir.

İbrahim Metin, 2 Mart 1962 tarihli "*Milli Yol*"⁶³⁹ dergisinin 6. sayısında isimsiz yayımlanan "*Alparslan Türkeş Hakkında Bir Görüş*" başlıklı makalenin Dündar Taşer'e ait olduğu yönünde imada bulunur.⁶⁴⁰ Bu yazıyı dergi müellifi için "*Şahsen tanımadığımız bir emekli subay tarafından yazıldığı anlaşılan bu yazıda derin bir samimiyet ve vatanseverlik havası bulduk.*" notunu düşerek yayımlar. Yazıda genel hatlarıyla Sultan Abdülaziz'in tahtan indirilmesinden itibaren başlayan askeri darbelerin analizi yapıldıktan sonra; 27 Mayıs'ın sebep ve sonuçları üzerinde bir kısım tespitlerde bulunulmuştur. Yapılan bu tespit ve analizler temele alınarak Alparslan Türkeş'in Türk milliyetçilerinin lideri konumuna yükselmesi ve halkta gördüğü teveccüh üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur. Türkiye'nin içinde bulunduğu bunalımlı dönemden yine Alparslan Türkeş'in milli kaptanlığında çıkabileceğine yönelik izahatlar getirilmiştir.

Bu yazı, 14'ler içerisinde liderlik tartışmalarının yaşandığı bir dönemde kaleme alınması hasebiyle son derece önemlidir. Ancak önceki kısımlar da temas edildiği üzere yazının yayımlandığı 2 Mart 1962 tarihi itibarıyla Dündar Taşer'in, Alparslan Türkeş'in liderliğinde tam kanaat getirdiğini ve yurt dışında bulunduğu bu dönemde safını net olarak belirlediği söylemek mümkün değildir. Her ne kadar Dündar Taşer'in yazım

⁶³⁷ Alparslan Türkeş, *Yeni Ufuklara Doğru*, 8. Baskı, Kutluğ Yayınları, İstanbul 1976.

⁶³⁸ Dündar Taşer, "Önsöz", Alparslan Türkeş, *Yeni Ufuklara Doğru*, 8. Baskı, Kutluğ Yayınları, İstanbul 1976, ss. 5-6.

⁶³⁹ "Alparslan Türkeş Hakkında Bir Görüş", *Milli Yol*, 2 Mart 1962, ss. 8-9.

⁶⁴⁰ Metin, *a.g.e.*, ss. 245-252.

üslubu ve tekniğine yakın dursa da yazım tarihi itibariyle kesin bir tespitte bulunmak zordur. Ayrıca yazıyı Dündar Taşer'e ait yazılar arasında kitabına alan İbrahim Metin, yazı öncesi yaptığı değerlendirmede “*Meçhul Subay*” olarak tasvir ettiği müellifin, Dündar Taşer olduğuna dair kesin bir kanaat de bildirmez. Dolayısıyla teyide muhtaç yanları olduğundan şimdilik bu yazıyı Dündar Taşer'e ait yazılar arasında değerlendirmek mümkün değildir.

3.3. DEVLET GAZETESİ YAZILARI

Çok partili demokratik hayatın farklı siyasi görüşlerin önünü açması yanında, fikir ve düşünce hayatına da olumlu tesirleri olmuştur. Farklı siyasi ve fikri görüşlerin savunusunu yapan, temsili haline gelen yayınlar sayıca artmıştır. Türkçü, milliyetçi görüşe yakın Türk Yurdu, Türk Düşüncesi, Büyük Doğu, Hareket, Serdengeçti, Orkun, Ötüken, Ocak, Töre ve Devlet benzeri dergi ve gazeteler, milliyetçilik fikrini muhtelif veçheleriyle ifadeye çalışmışlardır. Peyami Safa, Necip Fazıl Kısakürek, Hüseyin Nihal Atsız, Remzi Oğuz Arık, Nurettin Topçu, Samiha Ayverdi, Mümtaz Turhan, Osman Turan, İbrahim Kafesoğlu, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu gibi ilim ve fikir adamları, aralarında bazı farklılıklar olmakla beraber, milliyetçi düşüncenin gelişiminde önemli hizmetler ifa etmişlerdir.⁶⁴¹

Dündar Taşer'in “*Hürriyet Yolunda*” adlı kitapta, “*Milli Hareket*” dergisi ve “*Yeni İstanbul*” gazetesinde yazıları yayınlanmış olsa da; yazın hayatına tam anlamıyla Devlet gazetesi ile başladığı görülmektedir. 7 Nisan 1969 tarihinde “*Ey Türk Kendine Dön*” sloganı ve “*Devlet'ten Millete*” takdim yazısıyla yayın hayatına başlayan Devlet gazetesi,⁶⁴² 1979 yılına kadar sürdürdüğü 10 yıllık yayın hayatı süresince Türkçü, milliyetçi ve muhafazakâr bir çizgi takip etmiştir. MHP ve ülkücü camianın siyasi ve fikri mücadelesini, ülkenin gündemi haline getirmenin ve dahi görünür kılmanın çabasında olmuştur. Bu açıdan Devlet gazetesi, 1969-1979 arası dönemde Türk milliyetçileri adına siyasi savunuların yapıldığı bir mecra olduğu kadar; aynı zamanda MHP'nin, ülkücü dernek ve teşekküllerin tarihini de içeren basın organı olma niteliğine sahiptir. Dolayısıyla Dündar Taşer'in Devlet gazetesindeki yazarlık hayatına geçmeden önce, gazetenin yayın sürecine genel hatlarıyla değinmek faydalı olacaktır.

⁶⁴¹ Cezmi Bayram, *Türk Milliyetçiliği Tarihi Seyri, Yeni Hedefleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2013, s. 41.

⁶⁴² *Devlet*, Y. 1, S. 1, 7 Nisan 1969.

Devlet gazetesi, başta İbrahim Metin, Sadi Somuncuoğlu, Halil Özyıldız, Şevket Bülent Yahnici, İskender Öksüz, Osman Çakır, Reşat Genç, İsmail Aka, Kâzım Yaşar Koprıman, Yılmaz Yalçın, Ali Güngör, Meriç Coşkun, Mehmet Nedim Budak, Mahir Durakoğlu olmak üzere milliyetçi camiamdan gelen şahsiyetlerin gayret ve çabalarıyla çıkarılmıştır. Gazetenin çıkarılması için gereken bütçe, öncülük edenlerin kendi maddi imkânlarından fedakârlığı ve feragatiyle temin edilecektir. Künyesinde her ne kadar sahibi İbrahim Metin ve Halil Özyılmaz olarak görünse de milliyetçi bir ekibin müşterek malı olarak yayın hayatını sürdürmüştür.

Ankara'da, Atatürk Bulvarı üzerinde No:137/15'te bulunan bir büroda çıkarılmaya başlayan gazete; daha sonra Meşrutiyet Caddesi Bayındır Sokak 58/2 adresinde bulunan KÜBİTEM'in bulunduğu dairenin, gazeteye ayrılan odasına bürosunu taşınmıştır. 12 Mart muhtırası akabinde Ankara'da sıkıyönetim ilan edilmesiyle birlikte, Devlet gazetesinin idare merkezi, olası bir takibata maruz kalmamak için gayri resmi olarak Konya gösterilmiştir.⁶⁴³ Gazetenin fiilen idare merkezi yine KÜBİTEM'deki bürosu olmaya devam etmiştir. Bu gerekçeyle 110. sayıdan itibaren 425. sayıya kadar gazetenin idare merkezi adresi Bedesten içi Bedesten Han Kat:4 No:7 Konya; Yazı İşleri Müdürü ise Tefik Fikret Kılıçkaya olarak gösterilmiştir.⁶⁴⁴

KÜBİTEM'in önce polis baskınıyla bir süre sonrada mahkeme kararıyla kapatılmasının ardından, gazetenin idare merkezi bu seferde MHP Genel Merkezine taşınmıştır. Bu tarihe kadar haftalık çıkarılan gazete, 127. sayıdan itibaren 15 günlük periyodlar halinde yayınlanacaktır. Ekim 1971'den Nisan 1972'ye kadar altı aylık dönemde, İbrahim Metin ve Sadi Somuncuoğlu'nun tuz imalatı yapmak üzere Balgat'ta kiraladıkları baraka tarzı binanın bir odasında hazırlanacaktır. İki masa, iki daktilo ve bir kartoteks dolaptan ibaret demirbaşıyla maddi zorluklar içerisinde yayınlanmaya devam ettirilecektir.⁶⁴⁵ Devlet gazetesinin bu göçebe hali son olmayacaktır. Yayın hayatına son vermek zorunda kaldığı Haziran 1979'a kadar birkaç kez daha mekân değişikliği yaşayacak ve nihayetinde haftalık gazete olarak başladığı yayın hayatını, aylık dergi⁶⁴⁶ olarak tamamlayacaktır.

⁶⁴³ *Devlet*, S. 110, 10 Mayıs 1971.

⁶⁴⁴ *Devlet*, S. 425, 25 Aralık 1977.

⁶⁴⁵ Osman Çakır, "Türk Milliyetçiliği Tarihinde Haftalık Bir Gazetenin 10 Yıllık Hikâyesi: Adı Devlet Olsun", *Türk Yurdu*, D. 7., C. 31 (63), S. 285 (646), 100. Yıl, Mayıs 2011, ss. 219-237.

⁶⁴⁶ *Devlet*, "Devlet'in Veda Mektubu", S. 14 (450), Haziran 1979, s. 1.

Devlet gazetesi, MHP'nin fikir ve siyasi çalışmalarının paralelinde yayın yapan bir gazete-dergi olmuştur. Partinin, tüm ideolojik ve fikri savunusunun, siyasi iddiaları ve ileriye dönük hedeflerinin, siyasi çalışma ve etkinliklerinin daha geniş kitlelere ulaştırılmasına yardımcı olmuştur. Milliyetçi siyasetin basın alanında savunusunu ve sözcülüğünü yapmıştır. Bu kapsamda başta Alparslan Türkeş, Dündar Taşer ve MHP'de siyaset yapan birçok siyasetçinin yazılarına sıklıkla yer verilmiştir.

Devlet gazetesi 10 yıllık hayatına bakıldığında; Dündar Taşer, Emine Işınsoy Öksüz, İskender Öksüz, Galip Erdem, Nuri Gürgür, Sadi Somuncuoğlu, Orhan Türkdoğan, Necdet Sançar, Osman Yüksel Serdengeçti, Kamil Turan, Cezmi Kırımlioğlu, Ergun Göze, Necmettin Hacıeminoğlu, Recep Doksat, Aclan Sayılğan, Necdet Sevinç, Nevzat Kösoğlu, Sadık Köran, Mustafa Kafalı, Cengiz Uluçay, Mehmet Nedim Budak, Oğuzata Altaylı, Hikmet Tanyu, Kurt Karaca, Enis Öksüz, Murat Bilge, Ahmet Uzel, Süleyman Hayri Bolay, Eyüp Aktepe ve daha birçok Türkçü, milliyetçi bilim ve fikir adamının araştırma, inceleme, fikir ve düşünce türü yazılarının yayınlandığı görülmektedir. Ayrıca Arif Nihat Asya, Abdürrahim Karakoç, Yavuz Bülent Bakiler, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Refet Körüklü, Dilaver Cebeci gibi Türk şiirinin önde gelen temsilcilerine de gazetede yer verilmiştir. Yayınlandığı yıllar itibariyle birçok saygın siyasetçi, akademisyen, fikir ve düşünce adamının yazılarını yayınlanmasıyla milliyetçi bir nesil neslin yetişmesinde büyük katkıları olmuştur. Sonraki yıllarda siyasette, akademiye, fikir ve düşünce dünyasında adından söz ettiren, hizmetleri görülen şahsiyetlerin, ilk yazarlık deneyimini kazandığı eğitici bir mecra olmuştur.

Dündar Taşer, Devlet gazetesindeki yazılarını “*Mesele*” adlı köşesinde kaleme almıştır. Başlangıçta 12. sayfada yarım sütunluk köşede yayınlanan makaleleri, zamanla tam sayfaya çıkartmıştır. “*Mesele*” köşesinden ayrı olarak “*Hüseyin Sabahattin*” mahlasıyla hicivli hikâye ve şiirler de kaleme almıştır. İsimsiz kaleme alınan bazı haber yorumlarının da Dündar Taşer tarafından kaleme alındığı bilinmektedir. Ancak gazetenin bu kısmı daha çok Sadi Somuncuoğlu, İskender Öksüz, Galip Erdem, Oluş Arık, Necmettin Sefercioğlu, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Mehmet Nedim Budak, tarafından kaleme alındığı bilinmektedir.

“*Mesele*” adlı köşesinde, daha çok dönemin siyasi olay ve gelişmelerine ilişkin görüş ve eleştirilerini kaleme almıştır. Sol anarşik eylemlerin geri planındaki hedefleri tespit ve teşhir etmiştir. Solun üniversitelerde ve sokakta ürettiği yıkıcı ve bölücü faaliyetlere karşı mücadele eden milliyetçi gençlerin, haklı davalarına sahip çıkmış,

yazılarıyla basın sathında onları savunmuştur. Politik gelişme ve tartışmalar karşısında, Türk milliyetçiliği temelinde siyaset önerilerini ortaya koymuştur. Türklüğün tarihi birikimine dayanarak, mensubu olmaktan şeref duyduğu milletine kaybettirilen özgüvenini yeniden kazandırmanın mücadelesini vermiştir.

“*Hüseyin Sabahattin*” imzalı hikâye ve şiirlerinde, yine döneme dair gelişmeleri ve meseleleri hicvederek kaleme almıştır. Bu yazılar genel olarak gazetenin 10. ya da 11. sayfalarda “*ya DEVLET başa*” sütunda yayınlanmıştır. Dündar Taşer’in bu yazı ve şiirleri, bugüne kadar Devlet gazetesi haricinde hiçbir yerde tam metin halinde yayınlanmamıştır.⁶⁴⁷

Dönemin siyasi gelişmelerine yönelik basına verdiği demeçler, Devlet gazetesinde yayınlanan görüşleri arasında sayılabilir. Basın demeçlerinde Süleyman Demirel iktidarına ve CHP’ye yönelik eleştirilerde bulunmuş, MHP’nin siyasi görüşlerini arz etmiştir. Ülkücü gençlere yönelik ithamlara buradan cevaplar vermiş, onların mücadelesini savunmuştur. Bu demeçler vasıtasıyla dikkat çekmeye çalıştığı meseleler, Devlet gazetesinde yayınlanarak Türk halkının değerlendirmesine sunulmuştur.⁶⁴⁸

Devlet gazetesindeki yazın hayatına “*Biz Kimiz*”⁶⁴⁹ adlı makalesiyle okuyucu karşısına çıkan Dündar Taşer, milleti adına kutsal bir görevi üstlenmenin şuuruyla daha ilk cümlesinde “*Biz, Dünya’nın en büyük imparatorluklarını kurmuş ve hâkimiyeti eski dünyanın bilinen her köşesinde yürütmüş bir milletiz.*” sözleriyle; yazın hayatının gayesini, Türk milletine kim olduğunu hatırlatmak ve hak ettiği yüksek değere ulaştırmak gayesi üzerine kuracağını arz ettiği görülmektedir.

Yazarlık hayatına, kendi ifadesiyle “*Bir görev*”⁶⁵⁰ telakki ederek başlayan Dündar Taşer’in, yazarlık serüveni boyunca fikir ve düşüncelerini daha geniş kitlelere ulaştırılması açısından Devlet gazetesinin önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Gazetenin yayımlandığı dönemler itibariyle her aşamasında emeği olan Osman Çakır, Dündar Taşer’in “*Devletin Patronu*” İbrahim Metin tarafından keşfedilen yazarlardan birisi olduğunu kaydeder. Yazılarını kaleme alma süreci ve metodunu ise şu şekilde anlatır.

“*Hafta içi KÜBİTEM’e gelen Dündar Bey, kendisini dinlemeye gelen herkesle “vatan kurtarma” sohbetleri yapar, fakat perşembe gününe (yani yazıların matbaaya*

⁶⁴⁷ Hüseyin Sabahattin imzalı yazı ve şiirleri tam metin halinde ekler kısmında verilmiştir. Bkz. Ek-1.

⁶⁴⁸ Basına verdiği demeçlerden bir kısmı tam metin halinde ekler kısmında verilmiştir. Bkz. Ek-2.

⁶⁴⁹ Dündar Taşer, “*Biz Kimiz*”, *Devlet*, S. 1, 7 Nisan 1969, s. 12.

⁶⁵⁰ *Devlet*, “*Devlet*”, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 16.

verileceği güne) kadar bir tek satır yazamazdı. Gazete mensupları veya İbrahim Metin onun her gelişinde önüne bir kalem ve kâğıt koyardı. Ama o, şekiller çizer, bazen de dörtlükler karalardı. O şiirlerin bir kısmını “Hüseyin Sabahattin” imzasıyla neşrederdik. Ama beklenen makalesini bir türlü yazmazdı. Hatta İbrahim Metin perşembe günleri saat: 17.00’den sonra Dünder Bey’i odaya kilitler, telefonları kestirir ve yazısını tamamlaması için kesin talimat verirdi. İşte bu atmosfer içinde Dünder Bey, o güzeller güzeli yazılarını tamamlar ve “İbrahim, al da şu mahkûmiyeti bitir;” derdi. Dünder Bey, el yazısı ile yazar, ama ne nokta olurdu, ne de virgül. (a) (e)(o) ları ayırt edebilmek için tam bir uzman olmak gerekirdi. O işin uzmanı da Necati Erdoğan idi. İşin enteresan tarafı, bir hafta boyunca gelenlere konuştuklarının makale haline getirmesi idi. Gazete çalışanları olarak yazılanlar bize fazla bir şey ifade etmezdi. Çünkü bir hafta boyunca Dünder ağabeyden duyduğumuz, dinlediğimiz sözlerdi. Hatta “şunları daha önceden yazsan da iki ayağımız bir pabuca girmese” diye kendi kendimize söylenirdik.” Ama gazetede o sözler yayımlandıktan sonra çok büyük yankı bulur ve bazı kurum ve kuruluşlar ise onlara fazlasıyla önem verirdi. İstihbarata dayanmayan hiçbir dedikoduyu yazmaz. Silahlı Kuvvetler aleyhine veya MBK üyeleri hakkında kimseye söz söylettirmez, tenkit hakkını sadece kendisinde tutardı. Okuyucunun da ilgi ile takip ettiği güçlü bir kalemdi.”⁶⁵¹

Devlet gazetesinin Dünder Taşer’in vefatına kadar çıkardığı 148 sayı incelendiğinde, Dünder Taşer ve Hüseyin Sabahattin imzalı hikâye ve şiirler dâhil toplam 120 yazısının yayımlandığı görülmektedir. Bu yazıların 104’ünde “Dünder Taşer” imzasını kullanırken; 16 yazısında “Hüseyin Sabahattin” mahlasını kullanmıştır. İmzasız yayınlanan haber yorumlarından, Dünder Taşer’e ait olanların tespiti mümkün olmamıştır. Ancak gazetenin 153. sayısında “İç Olaylar-Düşünceler” sütununda imzasız yayınlanan “Gidişat”⁶⁵² başlıklı yazının, onun kaleminden çıktığı bilinmektedir. Ayrıca 10. sayıda “İdamlar Hakkında ve Yığınakta Yapılan Hata”⁶⁵³ başlıklı kısa görüş bildiren yazılarda Dünder Taşer’e ait yazılar arasında gösterilmiştir. Biri 20 Mayıs 1972 tarihinde MHP Mersin merkez ilçe kongresinde ve diğeri 12 Ekim 1969 Milletvekili seçimleri öncesinde radyodan yaptığı konuşma metinleri de yine gazetede yayınlanan yazıları arasında gösterilebilir.

⁶⁵¹ Çakır, “Türk Milliyetçiliği Tarihinde...”, ss. 226-227.

⁶⁵² Dünder Taşer, “Gidişat”, *Devlet, İç Olayalar – Düşünceler*, S. 153, 6 Nisan 1970, s. 8.

⁶⁵³ Dünder Taşer, “İdamlar Hakkında - Yığınakta Yapılan Hata” *Devlet, İç Olayalar – Düşünceler*, S. 10, 9 Haziran 1969, ss. 4-6.

Vefatından sonraki 148. sayıda “İstanbul’un vasıflarını en iyi temsil eden âbide, sanırım ki Çemberlitaştır.”⁶⁵⁴ ifadesiyle başlayan, İstanbul’u ve Çemberlitaş’ı edebi bir dille kaleme aldığı başlıksız ve yarım kalan yazısı “Mesele” adlı köşesinde yayınlanan son yazısı olmuştur. Yine bu sayıda “Yeni Kavga Devrinin Ümidi Yine Ülkücü Gençliktir”⁶⁵⁵ başlıklı 20 Mayıs 1972 günü MHP Mersin merkez ilçe kongresinde yaptığı konuşma metni tekraren yayınlanmıştır.

Vefatının 1. yılına denk gelen 188. sayıda “Partiler ve Türkiye’nin Meseleleri”⁶⁵⁶ başlığıyla 1969 Milletvekili seçimleri öncesinde radyodan yaptığı konuşma metni yine tekraren yayınlanan bir diğer konuşma metnidir. Bu sayıya kadar Dünder Taşer’e ait kısa seçme sözler yayınlanarak “Mesele” adlı köşenin muhafaza edildiği görülmektedir. Yine 188. sayıda “Taşer’den Seçmeler” sütununda Dünder Taşer’e ait bir kısım seçme sözlerin derlenerek yayınlandığı görülmektedir.⁶⁵⁷

“Mesele” köşesinde “Dünder Taşer” imzalı yazıları, sayı numarası ve yayın tarihine göre şu şekildedir.

Tablo 2. Mesele Köşesinde Yayınlanan Yazıları

Başlık	Sayı Numarası	Yayın Tarihi
Biz Kimiz	Sayı:1	7 Nisan 1969
Sanayileşme	Sayı:2	14 Nisan 1969
Sanayileşme 2	Sayı:3	21 Nisan 1969
Halk ve Müesseseler İkiliği	Sayı:7	19 Mayıs 1919
Durum	Sayı:9	2 Haziran 1969
Şimdi Ne Olacak?	Sayı:10	9 Haziran 1969
DP’liler Ne Yapacak?	Sayı:11	16 Haziran 1969
Bilânço	Sayı:12	22 Haziran 1969
Solcular ve Atatürk	Sayı:13	30 Haziran 1969
Milliyetçi Hareket	Sayı:14	7 Temmuz 1969
Milliyetçi Hareket “Eğitim”	Sayı:15	14 Temmuz 1969
Solcular ve Atatürk	Sayı:16	21 Temmuz 1969
Nizama Dair	Sayı:19	11 Ağustos 1969
Sipahilik Ordu Yardımlaşma ve Solcular	Sayı:20	18 Ağustos 1969
Milliyetçi Hareket ve Dış Politika	Sayı:21	25 Ağustos 1969
Dört Gazi	Sayı:22	1 Eylül 1969
Milliyetçi Hareket ve Gençlik-İtaat Şecaat Vekar	Sayı:23	8 Eylül 1969
Cinnet Rüzgârı	Sayı:24	15 Eylül 1969
Milliyetçi Hareket ve Kıbrıs Politikası	Sayı:26	29 Eylül 1969
Seçime Dair	Sayı:31	3 Kasım 1969
Kabineye Dair	Sayı:32	10 Kasım 1969
Hep 27 Mayıs’ı Kurtarmak İçin	Sayı:35	1 Aralık 1969
Deha Sandıktan Çıkarmış (1)	Sayı:36	8 Aralık 1969
Sosyalist Ol Rahatı Bul	Sayı:37	15 Aralık 1969

⁶⁵⁴ Dünder Taşer, “... ..” *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 16.

⁶⁵⁵ Dünder Taşer, “Yeni Kavga Devrinin Ümidi Yine Ülkücü Gençliktir”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, ss. 8-9.

⁶⁵⁶ Dünder Taşer, “Partiler ve Türkiye’nin Meseleleri”, *Devlet*, S. 188, 11 Haziran 197, s. 5.

⁶⁵⁷ *Devlet*, “Taşer’den Seçmeler”, S. 188, 11 Haziran 197, s. 2.

Tablo 2. (Devam) Mesele Köşesinde Yayınlanan Yazıları

Başlık	Sayı Numarası	Yayın Tarihi
Kayıрма ve Doyurma İttifakı	Sayı:38	22 Aralık 1969
Saadet Zinciri	Sayı:39	29 Aralık 1969
Kelimecilik	Sayı:40	5 Ocak 1970
Romantizme Dair	Sayı:41	12 Ocak 1970
Deha Sandıktan Çıkarılmış (2) ⁶⁵⁸	Sayı:42	19 Ocak 1970
Biraz İz'an	Sayı:43	26 Ocak 1970
Gariplikler	Sayı:49	9 Mart 1970
Milliyetçi Hareket ve Genel Hedef ⁶⁵⁹	Sayı:49	9 Mart 1970
Kavganın Aslı	Sayı:50	16 Mart 1970
Atatürk'ü Sömürenler	Sayı:51	23 Mart 1970
Solcular Atatürk'çü Değil Utanmazdırlar	Sayı:52	30 Mart 1970
Dengeciler	Sayı:53	6 Nisan 1970
Endişemiz	Sayı:54	13 Nisan 1970
Melek Değiliz	Sayı:55	20 Nisan 1970
Denenmiştir	Sayı:56	27 Nisan 1970
Eş Mânâlıdır	Sayı:57	4 Mayıs 1970
Birer Birer	Sayı:58	11 Mayıs 1970
Mucitler-Müşahitler	Sayı:59	18 Mayıs 1970
Çağ Dışı	Sayı:60	25 Mayıs 1970
Yoklar, Varlar	Sayı:61	1 Haziran 1970
S. Demirel'in Kuvvesi	Sayı:62	8 Haziran 1970
Türkün İktidarı Yakındır	Sayı:63	15 Haziran 1970
Zenginseniz Solcu Olmak Lazım	Sayı:64	22 Haziran 1970
Nereye Varacak	Sayı:65	29 Haziran 1970
Niyeti Ne Ola?	Sayı:66	6 Temmuz 1970
Şah-I Daru	Sayı:67	13 Temmuz 1970
Tarafların Durumu	Sayı:68	20 Temmuz 1970
Siz Değil Misiniz?	Sayı:69	27 Temmuz 1970
Acaba	Sayı:70	3 Ağustos 1970
Naylon İktidar	Sayı:71	10 Ağustos 1970
Ameliyat Gerek Operatör Aranıyor ⁶⁶⁰	Sayı:71	10 Ağustos 1970
Hain Var	Sayı:72	17 Ağustos 1970
Muntazam Ailesi	Sayı:73	24 Ağustos 1970
Solcular ve Atatürkçülük	Sayı:24	31 Ağustos 1970
Kurtarıcı Gençlik	Sayı:75	7 Eylül 1970
Batılılaşmak	Sayı:81	19 Ekim 1970
Ah Şu Mantık!	Sayı:82	26 Ekim 1970
Tesadüf Değildir	Sayı:87	30 Kasım 1970
Buhran'a Doğru	Sayı:88	7 Aralık 1970
Gerekmez İlgi	Sayı:89	14 Aralık 1970
Çaresiz	Sayı:90	21 Aralık 1970
Gençlik	Sayı:91	27 Aralık 1970
Kim Kimdir?	Sayı:92	1 Ocak 1971
Tutarsızlık Salatası	Sayı:93	11 Ocak 1971
Bütçeye Kırmızı – Bahşişe Beyaz	Sayı:101	8 Mart 1971
Gitti Amma...	Sayı:103	22 Mart 1971
Çelişkiler	Sayı:104	29 Mart 1971

⁶⁵⁸ Gazetenin 36. sayısında yayınlanan "Deha sandıktan Çıkarılmış" başlıklı yazının ikinci kısmı olarak yayınlanmıştır.

⁶⁵⁹ Bu yazı Dündar Taşer'in Temmuz 1968 yayın tahrili, Milli Hareket Dergisi'nin 24. sayısında yayınlanan "Meselleler ve Durumumuz" başlıklı yazının genişletilmiş halidir. Bkz. Dündar Taşer, "Meseleler ve Durumumuz", *Milli Hareket*, S. 24, Temmuz 1968, ss. 12-13.

⁶⁶⁰ Dündar Taşer'in bu yazısı, "Mesele" köşesi dışında gazetenin kapak sayfasında yer almaktadır. Dönemim siyasi partilerinin, takip ettikleri politikalara ilişkin eleştiriler yönelttiği yazısının sonunda, isminin baş harflerinden oluşan "D.T." kısaltmasını kullanmıştır.

Tablo 2. (Devam) Mesele Köşesinde Yayınlanan Yazıları

Başlık	Sayı Numarası	Yayın Tarihi
Hep Bizim Ocağa Olur	Sayı:105	5 Nisan 1971
Kabineyi Bekleyen Güçlükler	Sayı:106	12 Nisan 1971
Bu İktidarın Kefili Ordudur	Sayı:107	19 Nisan 1971
Kavram Kargaşalığı	Sayı:108	26 Nisan 1971
Ne Yapmalı?	Sayı:110	10 Mayıs 1971
Parça Parça	Sayı:111	17 Mayıs 1971
Muhbirler	Sayı:112	24 Mayıs 1971
27 Mayıs'ın Düşündürdükleri	Sayı:113	31 Mayıs 1971
Şurada Burada	Sayı:116	21 Haziran 1971
Durum Muhakemesi	Sayı:117	28 Haziran 1971
Birşeyler	Sayı:118	5 Temmuz 1971
Ne Maksatla	Sayı:119	12 Temmuz 1971
Üniversiteler	Sayı:120	19 Temmuz 1971
Kısa Kısa	Sayı:121	26 Temmuz 1971
Tarafsızlık	Sayı:122	2 Ağustos 1971
Reformsuz Olmaz	Sayı:128	20 Eylül 1971
Komutanların Demeci	Sayı:129	4 Ekim 1971
Mantık	Sayı:130	18 Ekim 1971
Öldüren Sürümelidir	Sayı:131	1 Kasım 1971
Yanlışın Neticesi	Sayı:133	29 Kasım 1971
Gidenlerin Gayesi	Sayı:135	27 Aralık 1971
Osmanlı Gerçeği	Sayı:136	10 Ocak 1972
Büyük Çalkantı	Sayı:138	7 Şubat 1972
Anlaşmazlığın Temeli	Sayı:139	21 Şubat 1972
Olmaz Ki	Sayı:140	6 Mart 1972
Tutarsızlıklar	Sayı:141	20 Mart 1972
Korkaklık	Sayı:142	3 Nisan 1972
Tarafsızlık Ehliyetsizlik	Sayı:143	17 Nisan 1972
Kurs Açalım	Sayı:144	1 Mayıs 1972
Şartlanma	Sayı:145	15 Mayıs 1972
Töre Dergisi ve Tezi	Sayı:146	29 Mayıs 1972
Demokrasi İsterük! ...	Sayı:147	12 Haziran 1972
... .. ⁶⁶¹	Sayı:148	26 Haziran 1972

Kaynak: Devlet Gazetesi

“Hüseyin Sabahattin” mahlası ile kaleme aldığı yazı ve şiirleri sayı numarası ve yayın tarihine göre şu şekildedir.

Tablo 3. “Hüseyin Sabahattin” İmzalı Yazıları

Başlık	Sayı Numarası	Yayın Tarihi
Kıssa-i Suk-i Sert'an Der Vasfi Hazreti Güleyman Yahut Gelinin Macerası	Sayı:10	9 Haziran 1969
1963'den Bir Masal: Vezirin Fendi	Sayı:14	7 Temmuz 1969
Rubai ⁶⁶² - Dörtlengeç	Sayı:19	11 Ağustos 1969
Yahya Kemal'i Bugünün Diliyle Söyleyiş Dörtlengeç	Sayı:39	29 Aralık 1969
İstikrarlı Mizaç	Sayı:40	5 Ocak 1970
Yahya Kemal'i Bugünün Diliyle Söyleyiş Dörtlengeç	Sayı:40	5 Ocak 1970
Bir Denge Adamı	Sayı:42	19 Ocak 1970
Yahya Kemal'i Bugünün Diliyle Söyleyiş Beşlengeç	Sayı:42	19 Ocak 1970
Bu Pişkin Kim?	Sayı:47-48	2 Mart 1970
Macera-yı Har-ı Rahvan Der Vasfi Hazret-i Güleyman	Sayı:51	23 Mart 1970
Kan Yerde Kalmaz	Sayı:52	30 Mart 1970

⁶⁶¹ Çemberli Taş ve İstanbul'u konu aldığı, vefatı nedeniyle tamamlayamadığı başlıksız yazısı.

⁶⁶² Rubai, AP Millet Vekili Şevket Bohça'ya aittir.

Tablo 3. (Devam) “Hüseyin Sabahattin” İmzalı Yazıları

Başlık	Sayı Numarası	Yayın Tarihi
Haykırsal Düzen	Sayı:69	27 Temmuz 1970
Köroğlu ve Seyisi	Sayı: 92	4 Ocak 1971
Sayın ve Haysiyetli Ecevit’e Duyuru	Sayı:102	15 Mart 1971
Sertler Sokağı Hikâyesi Yahut Gelinin Macerası ⁶⁶³	Sayı: 107	19 Nisan 1971
Talihe, Tesadüfe Dair Bit / Keçiler Koyunlar ve $4x7 = 32$ / Dört Arkadaş	Sayı:116	21 Haziran 1971

Kaynak: *Devlet Gazetesi*

Devlet gazetesinde yayınlanan kongre ve radyo konuşmaları, sayı numarası ve yayın tarihine göre şu şekildedir.

Tablo 4. Yayınlanan Kongre ve Radyo Konuşmaları

Başlık	Sayı Numarası	Yayın Tarihi
Yeni Kavga Devrinin Ümidi Yine Ülkücü Gençliktir ⁶⁶⁴	Sayı:148	26 Haziran 1972
Partiler Ve Türkiye’nin Meseleleri ⁶⁶⁵	Sayı:148	11 Haziran 1973

Kaynak: *Devlet Gazetesi*

Devlet gazetesinde yayınlanan imzasız yazıları, sayı numarası ve yayın tarihine göre şu şekildedir.

Tablo 5. İmzasız Yazıları

Başlık	Sayı Numarası	Yayın Tarihi
İdamlar Hakkında - Yiğirmakta Yapılan Hata	Sayı:10	9 Haziran 1969
Gidişat ⁶⁶⁶	Sayı:53	6 Nisan 1970

Kaynak: *Devlet Gazetesi*

Elim bir kaza sonucu vefatı, Devlet gazetesinin yazarlarından çalışanlarına ve tabii okuyucularına kadar derinden etkilemiştir. Zira Dünder Taşer, Devlet gazetesinde yazarlık yapmanın yanında, fikri mücadelesini yine Devlet gazetesini yazarları, çalışanları ve okuyucularıyla birlikte sürdürmekteydi. Tüm zamanını ve birikimini, çevresine toplanan milliyetçi, ülkücü camiaya sarf etmekteydi. Bu nedenle vefatından sonra çıkan Devlet gazetesinin 26 Haziran 1972 tarihli 148. sayısının tamamı Dünder Taşer’e ayrılmıştır.⁶⁶⁷ Gazete ülkücü gençlerin Dünder Taşer’in naşını ellerinde taşıdığı kapağı ve “*Büyük Türk Milliyetçisi Dünder Taşer’i Kaybettik*” manşetiyle çıkarılmıştır. Devlet, imzalı “*Kaybedilen Büyük Değer*” başlıklı başyazıda; kısaca yaşam öyküsü, şahsiyeti ve fikri mücadelesi anlatılmıştır. Taşer ailesinin, Alparslan Türkeş’in, Töre-Devlet Yayınevinin cenaze merasimine katılan, başsağlığı dileyen ve acıyı paylaşan siyasilere ve dostlarına teşekkür mesajları yayınlanmıştır.

⁶⁶³ Devlet gazetesinin 9 Haziran 1969 tarihli 10. sayısında yayınlanan “*Kıssa-i Suk-i Sert’an Der Vasfi Hazreti Güleyman Yahut Gelinin Macerası*” adlı hikâyenin genişletilmiş halidir.

⁶⁶⁴ 20 Mayıs 1972 tarihinde MHP Mersin merkez ilçe kongresinde yaptığı konuşma metnidir.

⁶⁶⁵ 12 Ekim 1969 tarihli Milletvekili Seçimleri öncesinde radyodan yaptığı konuşma metnidir.

⁶⁶⁶ Gazetenin “*İç Olaylar- Düşünceler*” kısmında yayınlanan isimsiz yorum yazısıdır.

⁶⁶⁷ *Devlet*, S. 152, 21 Ağustos 1972, s.

Mezarı başında Alparslan Türkeş'in cenazeye katılan milliyetçi, ülkücü camiaya yaptığı konuşma metni "*Bayrağı Göndere Birlikte Çekecektik*" başlığı altında verilmiştir. Ayrıca Alparslan Türkeş'in Türk milliyetçiliği mücadelesinde, Dünder Taşer'in yerini tespit ettiği ve onu "*Türkmen Ağası*" olarak andığı 21 Haziran 1972 tarihli metin, el yazısı haliyle klişe olarak yayımlanmıştır.

Devlet gazetesi yazarlarından Cezmi Kırmınoğlu "*Dünder Ağabey*", Ayhan Tuğcugil (İskender Öksüz) "*Viyana Önünden Çekildiğimize Kızıyordu*", Recep Doksat "*Mana, Manitu, Wokanda...*", Galip Erdem "*Dünder Ağabeyimiz*", Seyyah-ı Fakir Evliya Çelebi (Dilaver Cebeci) "*Ağıt*" başlıklı yazılarıyla müstakil köşelerinde; milliyetçi, ülkücü fikir ve siyaset simalarından Emine Işınsu Öksüz "*Dünder Taşer*", Gün Sazak "*Emsallerinden Ayrı Adam*", Şuayip Üşenmez "*Büyük Kaybımız...*", M. Zeki Sofuoğlu "*Bir Oğuzun Ölümü*", Mehmet Doğan "*Rahmet ve Mağfaret Dileğiyle*", Cengiz Uluçay "*Dünder Bey*", Haluk Karamağralı "*Emir Allahın...*", Hüsnü Dikeçligil "*Rahmetli Dünder Taşer Bey*" başlıklı yazılarıyla "*Taşer İçin Ne Dediler*" sütünü altında; Aclan Sayılğan "*Dünder Taşer'in Ardından*", Ergun Göze "*Vah Dostum Vah*", Refik Özdek "*Dünder Taşer*", başlıklı yazılarıyla "*Dünder Taşer*" sütünü altında Dünder Taşer'e dair fikir, düşünce ve hatıralarını kaleme almışlardır. Ayrıca yine milliyetçi gelenekten gelen Ahmet Kabaklı'nın "*Dünder Taşer*", Yılmaz Yalçınar'ın "*Binbaşım...*", Bahtiyar Bengü'nün "*Kamyonetin Ezdiği Dağ*" başlıklı diğer dergi ve gazetelerde çıkan yazıları "*Basında*" sütünü altında verilmiştir. Bunun yanında Arif Nihat Asya "*Dünder Taşer*", Refet Körüklü ise "*Ebedi Yasa*" adlı şiirleri ile Dünder Taşer'i anmış ve anlatmışlardır.

Yine bu sayıda Töre-Devlet Yayınevi, Dünder Taşer'in yazıları ve şiirlerinin bir araya getirilmesiyle meydana getirilecek "*Mesele*" adlı eserin Temmuz ayında çıkaracağını, Emine Işınsu Öksüz tarafından hazırlanacak "*Dünder Taşer'in Hayatı*" adlı kitabın ve konuşmalarının yer alacağı bir başka eserin daha yayımlayacağını okuyucuya duyuracaktır. Bunun yanında "*Dünder Taşer Armağanı*" adlı bir de hikâyeye yarışması düzenleyeceğini duyurarak; ülkücü camiadan Dünder Taşer'e dair ellerinde bulunan bilgi ve belgeleri, banda alınmış konuşmaları ve çevrelerinden temin edecekleri diğer notları yayınevine ulaştırmaları istenecektir.

Gazetenin, 149. sayısında okuyucuya Dünder Taşer'in posterini hediye edilmiştir. Bu sayıda Hikmet Tanyu'nun "Bir Hatıra ve Teklifler"⁶⁶⁸ adlı yazısı ve İsmet Özalp'ın "Aldatıcı Sükûnet"⁶⁶⁹ adlı yazısı ve dörtlük halinde birde şiiri yayınlanmıştır. 150. sayıda Arif Nihat Asya'nın ebcelele 1972 tarihini düşürdüğü "Dünder Taşer İçin Kitabı"⁶⁷⁰ adlı şiiri ve Dünder Taşer'in damadı Şevket Bülent Yahnici'nin kaleme aldığı "Ağabey Ağabey"⁶⁷¹ başlıklı, duygu yüklü yazısı yayınlanmıştır. 151. sayıda "Taşer İçin Ne Dediler" sütununda Cezmi Bayram'ın "Büyük Türk",⁶⁷² Şaban Avşar'ın "Ülkücü İnsan",⁶⁷³ Abdullah Önkuzu'nun "Kaybımız"⁶⁷⁴ başlıklı yazıları, Yetik Ozan'ın "Taşer'e Ağıt"⁶⁷⁵ adlı şiiri; 152. sayıda Ahmet Rıfat'ın "Dünder Beye Dair"⁶⁷⁶ başlıklı yazısı ve Osman Nuri Kurt'un "Türkmen Ağama Ağıt"⁶⁷⁷ adlı şiiri yayınlanırken; 154. sayıda ise Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'nun "Dünder Ağam"⁶⁷⁸ adlı şiiri yayınlanmıştır. Vefatının 1. yılına denk gelen 188. sayıda Cezmi Kırmıoğlu "Cihangirler Katına"⁶⁷⁹ başlıklı yazısını ve Sadık K. Tural da dörtlük⁶⁸⁰ halinde bir şiir kaleme alacaktır. Yine bu sayıda Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'nun "Dünder Ağam"⁶⁸¹ adlı şiiri tekraren yayınlanmıştır. Ayrıca 191. sayıda Nafiz Ağca "Taşer'e Ağıt"⁶⁸² şiiriyle onu anmıştır.

Devlet gazetesi ve Töre-Devlet Yayınevi müştereken Dünder Taşer'in 1. ölüm yıldönümünden sonra her yıl düzenlenmek üzere, "Dünder Taşer Armağanı" adında Roman, Hikâye ve Tiyatro müsabakası yapılması planlanmış⁶⁸³ ve 9 Temmuz 1973 tarihli 192. sayıda katılım şartları ilan edilmiştir.⁶⁸⁴ Müsabakanın sonuçları vefatının 2. yıl dönümü sonrası 1 Temmuz 1974 tarihli 243. sayıda açıklanmıştır. Galip Erdem, Emine Işinsu Öksüz, Ahmet B. Ercilasun, M. Nuri Özşahin, Erdal Soğutan, Sadık Tural'ın Seçiciler Kurulunda yer aldığı bu ilk müsabakada; 1'incilik ve 2'ncilik ödülleri

⁶⁶⁸ Hikmet Tanyu, "Bir Hatıra ve Teklifler", *Devlet*, S. 149, 10 Temmuz 1972, s. 10.

⁶⁶⁹ İsmet Özalp, "Aldatıcı Sükûnet", *Devlet*, S. 149, 10 Temmuz 1972, s. 2.

⁶⁷⁰ Arif Nihat Asya, "Dünder Taşer İçin Kitabı", *Devlet*, S. 150, 24 Temmuz 1972, s. 2.

⁶⁷¹ Şevket Bülent Yahnici, "Ağabey Ağabey", *Devlet*, S. 150, 24 Temmuz 1972, s. 10.

⁶⁷² Cezmi Bayram, "Büyük Türk", *Devlet*, S. 151, 7 Ağustos 1972, s. 8.

⁶⁷³ Şaban Avşar, "Ülkücü İnsan", *Devlet*, S. 151, 7 Ağustos 1972, s. 8.

⁶⁷⁴ Abdullah Önkuzu, "Kaybımız", *Devlet*, S. 151, 7 Ağustos 1972, s. 8.

⁶⁷⁵ Yetik Ozan, "Taşer'e Ağıt", *Devlet*, S. 151, 7 Ağustos 1972, s. 9.

⁶⁷⁶ Ahmet Rıfat, "Dünder Beye Dair", *Devlet*, S. 152, 21 Ağustos 1972, s. 8.

⁶⁷⁷ Osman Nuri Kurt, "Türkmen Ağama Ağıt", *Devlet*, S. 152, 21 Ağustos 1972, s. 9.

⁶⁷⁸ Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, "Dünder Ağam", *Devlet*, S. 154, 18 Eylül 1972, s. 8.

⁶⁷⁹ Cezmi Kırmıoğlu "Cihangirler Katına", *Devlet*, S. 188, 11 Haziran 1973, s. 4.

⁶⁸⁰ Sadık K. Tural, "Dörtlük", *Devlet*, S. 188, 11 Haziran 1973, s. 3.

⁶⁸¹ Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, "Dünder Ağam", *Devlet*, S. 188, 11 Haziran 1973, s. 10.

⁶⁸² Nafiz Ağca, "Taşer'e Ağıt", *Devlet*, S. 191, 2 Temmuz 1973, s. 10.

⁶⁸³ *Devlet*, "Dünder Taşer Armağanı", S. 188, 11 Haziran 1973, s. 2.

⁶⁸⁴ *Devlet*, "Dünder Taşer Armağanı", S. 192, 9 Temmuz 1973, s. 5.

verilememiştir.⁶⁸⁵ 3'üncülüğe Yaşar Sağlam'ın "*Alparslan*" adlı eseri layık görülmüştür. 1. mansiyon ödülü "*Çirkef*" adlı eseriyle Alper Aksoy'a; 2. mansiyon ödülü "*Büyük Köprü*" adlı eseriyle Remzi Özçelik'e; 3. mansiyon ödülü "*Düşünme Odası*" adlı eseriyle Hasan Kallıncı ve "*Çelikten Damlayan Sular*" adlı eseriyle Reşat Gürel'e verilmiştir.⁶⁸⁶ Töre-Devlet Yayınevi tarafından 1'incilik ve 2'ncilik ödülllerinin verilememesinin nedeni şu şekilde açıklanmıştır.

*"Seçiciler Kurulu, ilk müsabakada tiyatro gibi özel ve teknik yönü oldukça önemli bir edebiyat türünün seçilişi üzerinde durarak, bunun, müsabakaya katılanları zorladığını ve tiyatro eseri yazmakta tecrübesi az olan müsabıkların eserlerinde kaçınılmaz teknik aksaklıklara yol açtığını bildirerek birinci ve ikincilik ödülünü alacak eser tesbit edememiştir. Seçiciler Kurulu, 'Müsabakayı açanlar, yazarlara yararlı olacak teknik önderliği de başlangıçta yüklenerek bu aksaklığın ortadan kalkmasına yardımcı olabilirlerdi' görüşünü bir temenni olarak belirtmiştir."*⁶⁸⁷

1976 yılı Dünder Taşer Roman Armağanı yarışmasının ödül törenini, 8 Nisan 1977 günü sağlığında sık sık uğrayarak dostlarıyla sohbet ettiği, Bulvar Palas Otel'de yapılmıştır. Ödül töreni Emine Işınsoy'un yaptığı konuşmayla açıldıktan sonra, bir konuşma da seçici kurul başkanı Erdal Sargutan yapmıştır. Yarışmanın 1'incilik ödülünü "*Zor*" isimli romanıyla kazanan Sevinç Çokum'a, Halide Nusret Zorlutuna; 2'ncilik ödülünü "*Uyanmak*" isimli romanıyla kazanan Hasan Kayıhan'a, Asuman Taşer; 3'üncülük ödülünü "*Kutlu Töre*" isimli romanıyla kazanan Alper Aksoy'a, Emine Işınsoy takdim etmiştir. "*Çalkantı veya Hukuk Çıkmazı*" isimli eseriyle 1. teşvik armağanı Yılmaz Gürbüz'e; "*Babadağı'nın Başında Bir Top Ak Bulut*" isimli eseriyle 2. teşvik armağanı Erol Maraşlı'ya, "*Yabancı Açlıklar*" isimli eseriyle 3. teşvik armağanı Şerif Benekçi'ye verilmiştir. Teşvik ödülleri Yasemin Taşer ve Umay Günay takdim etmiştir.⁶⁸⁸ Ödül töreni sonrası Alparslan Türkeş, davetlilere yakın dostu Dünder Taşer adına düzenlenen anma etkinliğinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Ayrıca onun milliyetçi siyaset içerisinde dava ve fikir adamı hüviyetiyle edindiği yere ve öneme temas eden bir konuşma yapmıştır.⁶⁸⁹

⁶⁸⁵ *Devlet*, "Dünder Taşer Tiyatro Armağanı Yarışması Sonuçlandı", S. 243, 1 Temmuz 1974, s. 2.

⁶⁸⁶ Zeki Alan, "Yeni Yayınlar", *Töre*, Y. 8, S. 67, Aralık 1976, ss. 43-44.

⁶⁸⁷ *Devlet*, "Dünder Taşer Tiyatro Armağanı Yarışması Sonuçlandı", S. 243, 1 Temmuz 1974, s. 2.

⁶⁸⁸ Nezih Demirtepe, "Dünder Taşer Yarışması Roman Armağanı Yapıldı", *Töre*, Y. 9, S. 72, Mayıs 1977, s. 27.

⁶⁸⁹ Alparslan Türkeş, "Dünder Taşer Roman Armağanı Yarışması Ödül Töreni Konuşması", *Töre*, Y. 9, S. 72, Mayıs 1977, s. 28.

Töre dergisi Mayıs 1977 tarihli 72. sayısında bir sonraki yıl düzenlenecek olan Dündar Taşer Armağanı Yarışmasının yine roman dalında yapılacağını ve eserlerin en geç 31 Aralık 1977 günü Töre-Devlet Yayınevine ulaştırılması gerektiğini katılımcılara duyurulacaktır.⁶⁹⁰ 1978 yılında Dündar Taşer Armağanı verilememiştir. Sadece Hasan Kallimci “Önce Hürriyet” adlı eseriyle teşvik ödülünü kazanabilmiştir.⁶⁹¹ “Dündar Taşer Armağanı” adlı bu yarışma, milliyetçi ve ülkücü camiada bir büyük adına düzenlenen ilk yarışma olma özelliğine sahiptir.

Devlet gazetesinin 10 yıllık yayın hayatı göz önüne alındığında, Dündar Taşer’in vefatına kadar geçen üç yılsonunda en fazla yazısı yayınlanan yazarlardan olduğu görülecektir. Vefat yıldönümlerine denk gelen sayılarda, onun adına düzenlenen etkinliklere yer verilmesi ve dahi yazarlarının sıklıkla onun fikir ve düşüncelerine atıf yapmış olmaları göz önüne alındığında; Dündar Taşer özelinde yazarlık yönünün, fikir hayatının, siyasi mücadelesinin takibi açısından, Devlet gazetesi sıklıkla başvurulması gereken temel kaynak olma özelliğini korumaya devam etmektedir.

3.4. TÖRE DERGİSİ VE DÜNDAR TAŞER

Töre dergisi, Ocak 1969 yılında yayın hayatına giren “Ayşe” dergisinin⁶⁹² bir ardılı olarak yayın hayatına girmiştir. Ayşe dergisi, Halide Nusret Zorlutuna öncülünde kurulmuştur. Sahibi ve aynı zamanda Neşriyat Müdürlüğünü Emine Işınsoy yapmıştır. Aylık kadın dergisi olarak çıkarılan dergi, Türk kadının fikri anlamda gelişimine, yaşam kalitesine ve kabiliyetine katkı sağlamak amacıyla yayın faaliyetini sürdürmüştür. Milliyetçi kadın yazarların gayretleriyle hazırlanan dergide, başta kadının sağlık, eğitim, sosyal yaşantı, temizlik ve güzelliği olmak üzere, aile ve çocuk eğitimine ağırlık veren yazılar kaleme alınmıştır. Ayrıca “Çocuk Yazıları” sayfasında şiir, destan, fabl, mektup ve deneme tarzında yazılara da yer verilmiştir.⁶⁹³

Ocak 1969’dan Nisan 1971’e kadar 28 sayı çıkarmaya muvaffak olan Ayşe dergisi, Mayıs-Haziran 1971 tarihli 29 sayıdan itibaren isim ve içerik değişikliğine giderek; yerini, milliyetçi fikir ve düşünce hayatının hedef ve ihtiyaçları doğrultusunda, aylık fikir ve sanat dergisi olarak daha geniş kitlelere hitap edecek olan “Töre” dergisine bırakmıştır. Bu anlamda Ayşe’nin 29. sayısı, aynı zamanda Töre’nin 1. sayısı olacaktır.⁶⁹⁴

⁶⁹⁰ Töre, “Dündar Taşer Armağanı Roman Yarışması”, Y. 9, S. 72, Mayıs 1977, s. 33.

⁶⁹¹ Töre, “Dündar Taşer Roman Armağanı”, Y. 8, S. 85, Haziran 1978, s. 38.

⁶⁹² Ayşe, Y. 1, S. 1, Ocak 1969.

⁶⁹³ Hatem Türk, “Türkçü Bir Kadın Hareketi: Ayşe Dergisi”, *Hars Akademi*, Y. 1, S. 1, 2018, ss. 39-56.

⁶⁹⁴ Töre, S. 1, (Ayşe, S. 29), Mayıs-Haziran 1971.

Ayşe’de olduğu gibi, yine Sahibi ve Neşriyat Müdürlüğünü Emine Işınsu yapmaya devam ederken, Şevket Yahnici de derginin İdare Müdürlüğüne getirilmiştir.

Milliyetçi kadın faaliyetlerine her anlamda destek olduğu bilinen Dünder Taşer, kadınların her toplantıda bulunmasını istemiştir. Kadınlara son derece saygı ve hürmet gösterilmesini öğütlemiş ve bulunduğu ortamlara bir kadın misafir geldiğinde ayağa kalkarak onlara yer göstermiştir. Bilgi ve berecilerini geliştirmeleri, hayatın hemen her alanında yer almaları için onlara destek olmuştur.⁶⁹⁵ Ayşe’nin yayın hayatı boyunca maddi ve manevi desteği yanında, fikir ve düşünceleriyle de dergiye katkılar sunmuştur.

Türk milliyetçiliği dönem itibariyle özellikle üniversite gençliğine hitap edecek, ülkenin fikri, sosyal ve iktisadi meselelerini Türk milliyetçiliği açısından inceleyip değerlendirecek bir dergiye ihtiyaç duyulmaktaydı.⁶⁹⁶ Emine Işınsu, Dünder Taşer ve Galip Erdem bu boşluğun fikir, yazı ve incelemelere ağırlık veren, aylık yayın yapacak bir dergiye giderilebileceği kanaatindeydiler. Töre’nin bu düşünceden doğduğu kabul edilir.⁶⁹⁷ Ayşe’nin baskısına nazaran yarı oranda satışı, derginin bütün maddi yükünü üstlenen Emine Işınsu’yu, dergiye yeni bir hüviyet kazandırmaya yöneltmiştir. Ancak gerekli maddi olanaklar yeterli değildir. Dergiyi çıkarmanın lüzumuna inanan Dünder Taşer’in maddi ve manevi desteğiyle Töre’nin hazırlıkları yapılarak çıkarılmaya başlayacaktır. “Töre” isminin Dünder Taşer ya da Halûk Karamağralı tarafından teklif edilerek belirlendiği ifade edilir.⁶⁹⁸ Bazı anlatılarda Töre’nin kurulma sürecinde Dünder Taşer’in Emine Işınsu’ya saygısından dolayı Ayşe ismiyle devam etmesi yönünde görüş belirttiği de anlatılır. Bu anlatı aynen şu şekildedir.

“Ayşe Dergisi çıkıyor. Emine hanım dedi ki! Gözümün önünde bir oda da rahmetli Dünder Abi de odada oturuyor. Bu Ayşe’yi biz, Ayşe olarak devam ettirelim mi? Adını değiştirelim mi? Veya devam etmesin mi? Gibi bir görüş ortaya attı. Rahmetli Dünder Abi’nin çok büyük saygısı vardı Işınsu hanıma. Belki de benim izlenimim odur. Ayşe’yi çıkarttığına göre Bundan sonrada derginin Ayşe olarak çıkmasını arzu edebilir diye, birazda iltimasvari Ayşe Fikrini destekledi. Çok iyi hatırlıyorum. Bende dedim ki Ayşe kadın dergisi, bizim sadece toplumun bir kesimine değil; bütününe hitap etmemiz lazım ve fikir kültür hayatını, sanat hayatını esas almamız lazım. Bunun için Töre’yi teklif

⁶⁹⁵ A. Taşer, “Merhum Dünder Taşer’in Eşi Asuman Taşer Hanımefendi İle Yapılan Söyleşi”.

⁶⁹⁶ Ahmet B. Ercilasun, “On İkinci Yıla Girerken”, *Töre*, Y. 12, S. 133, Haziran 1982, ss. 3-6.

⁶⁹⁷ Ahmet B. Ercilasun, “Türk Fikir ve Sanat Hayatında Töre”, *Töre*, Y. 14, S. 157, Haziran 1984, ss. 5-7.

⁶⁹⁸ Sadık Kemâloğlu, “Töre’nin Fikir ve Sanat Hayatımızdaki Yeri”, *Töre*, Y. 8, S. 61, Haziran 1976, ss. 8-13.

ediyorum dedim. Töre! Tartışmalar oldu. Rahmetli Dünder Abi ısrar etti Ayşe olmasında. Efendim Işinsu Hanım bir görüş belirtmedi. Sonra altı/yedi kişi vardı takriben. Dedim ki oylama yapalım madem mutabakat yok. Tabi bizim cemiyetçilik tecrübelerimizde var o zaman. Oylama da Töre Kazandı. Böylece Töre oldu, çokta isabetli oldu. Gerçekten Türk fikir hayatında iz bırakan, yazarlar için de, bunu yayınlayan Işinsu hanım içinde, ülkücü camia ve okuyanlar içinde bir beslenme kaynağı, manevi beslenme kaynağı oldu. Çok başarı sağladı. Sonra İstanbul'a gitti. İstanbul'da da hamleler düzenledi, gelişti. O safhayı tabi kendisi bilir. Benim şimdilik size arz edeceğim bundan ibaret teşekkür ediyorum."⁶⁹⁹

Emine Işinsu, Ayşe'yi Töre'ye dönüştürme fikrini ilk olarak Dünder Taşer'e söylediğinde, heyecanlı ve ümitli duygularla kendisine manen destek olduğunu anlatır. Bu fikre karşı olan ve böylesi bir derginin uzun soluklu olamayacağını ileri sürenler karşısında, yine en büyük desteği ve güveni Dünder Taşer'den gördüğünü ifade etmiştir.⁷⁰⁰

Ayşe'nin, Töre'ye dönüşme sürecinde Dünder Taşer'in katkı ve desteklerinin olduğu görülmektedir. Nitekim Ayşe'nin, Töre'ye dönüşeceğini müjdeleyen broşür yazısını o kaleme almıştır. Ayrıca Töre dergisi 1. sayısında "Töre" imzasıyla Dünder Taşer'in kaleme aldığı "Sunuş" yazısıyla okuyucu karşısına çıkmıştır. Kaleme aldığı broşür yazısında, Töre'nin yeni yayın ilkelerine dair ipuçlarını verirken; aynı zamanda bu ilkelere "Töre" adının katacağı anlam ve değerine önemine dikkatleri çekmiştir. Kısa ama keskin bir aydın tahlili de içeren bu yazısını, yeniden gündeme getirmek maksadıyla burada aynen vermek daha uygun olacaktır.

*"Ayşe" "Töre" Oluyor*⁷⁰¹

Değerli şair ve büyük bir hoca olan Halide Nusret Zorlutuna annemizin kurduğu "AYŞE" dergisi, gelecek sayıdan itibaren yeni bir ad ve yeni bir biçimde karşınıza çıkacaktır. Bu güne kadar yavruların gönül, ruh ve gözlerini dolduran dergimiz artık, daha büyüklere ve tabii yine hanımlara hitap ederek, onların bilgi, görüş, düşüncülerini aksettirmek emelindedir.

Türk Milleti'nin mazisinden gelen değerleri geleceğe yöneltmek için "hal" in doğrultularını tesbit ederek, kıymetli kurucunun gayelerine sadakatten ayrılmadan, özü

⁶⁹⁹ Somuncuoğlu, "Sadi Somuncuoğlu'nun KÜBİTEM, Ülkü Ocakları ve Töre Dergisi Kuruluş Anıları".

⁷⁰⁰ Emine Işinsu, "Gideli Bir Yıl Oldu ve Siz Varsınız", *Töre*, Y. 5, D. 2, S. 25, Haziran 1973, ss. 7-8.

⁷⁰¹ Dünder Taşer, " 'Ayşe' 'Töre' Oluyor", *Töre*, Y. 5, D. 2, S. 25, Haziran 1973, ss. 3-4.

ytirmeden yürümek arzusundadır. Değişme anlamda değil, görünüşte; muhtevada değil, biçimdedir. Aziz kurucumuzun kızı Emine Işınsu; dergiyi sizlere ilim, kültür ve sanat âleminin en seçkin kişileri tarafından yazılarla sunmaya devam edecektir.

Türk toplumu buhranlar içinde kıvrınmaktadır. İki yüz yıla yakın bir zamandır, taklitten taklide yuvarlanan, her mukallidin bir öncekini yok ederek, kendi özentisini cemiyet nizamı yapmak için çırpındığı ve her çırpınıştan sonra daha derin bir uçuruma düşmekten kurtulamayan Türkiye'nin aydın kafalarına ışık tutmak, aynı yapıdaki kafaları irtibatlandırmak niyetindedir. Muaşeretten mutfağa, düşünceden sanata, ibadetten eğlenceye kadar bir küll olan Türk medeniyetini yosunlardan temizlemek, tozlardan arıtmak, paslardan kurtarmak, diri, güçlü, cesur, atılışlarla ileri götürmek gerekir. İngiltere'ye benzemek için kurulan liberal meşrutiyet, Amerika'ya benzemek için kurulan çok partili demokrasi, devletin çökmesine engel olamadı. Ne Liberal meşrutiyet İngiliz bahriyesinin haşmetini verdi, ne de çok partili demokrasi Amerikan füzelerinin kudretini getirdi. Yalnız ve yalnız geveze, itirazcı, vesveseli bir okumuş zümresi yetiştirdi. Nizamın yerini keyfilik, otoritenin yerini korkutma (terör), sadakatin yerini riya aldı. "Veren insanlar" cemiyetinin idaresi "İsteyen insanlar" in eline geçti. Malını, canını veren milleti, yönetmeğe kalkanlar hepsini aldı ve "daha" dedi. Ruh ve mânâ kökünden kopuk okumuşların başka türlü düşünmesi beklenemezdi.

"Millî mücadele" devrinde bir Trabzon mutasarrıfı vardır; Atatürk'ün "Nutuk" da bir kaç sayfa ayırdığı bir okumuş! Mustafa Kemal Paşa'ya bir mektup yazar ve der ki; "Ananevi boyun kırmaktan müteessir olmayan millet, biz yürüyelim arkamızdan gelsin" Bu kafanın sahipleri hiç bir zaman bilememiştir Türk'ün kimi takipededeceğini... Hâlbuki o, kimsenin ardından gitmez, birini öne geçirir. Bugün de etrafı Trabzon mutasarrıfları doldurmuştur, "Halka rağmen halk için" diyen, onu bilinçsiz, akılsız, irfansız sayan, uykuda bir yığın sanan... Bütün bu hesaplar boştur, eşyanın tabiatı bizim zamanımızla değişmez. Taşı pamuk sanan kendi kafasını kırar. Milleti şuurdan yoksun sayan, kendi hüsrânına ağlar.

Milletimiz bu tipleri tanır, küçümser ve müsamaha eder, gün olur bu hoşgörü istismar edilir, ona tebelleş olurlar, onu tahkir ederler. İşte o zaman; yığının şuurlu, cahilin arif olduğu anlaşılır. O kendini, kendi TÖRESİNİ, kendi usulüyle kavrar ve kurtarır. Kendi gibi, kendisinden olanları öne geçirir ve yabancı ve yadırgı tufeylileri siler süpürür. Bu TÜRK'ün tarihinden, yaşayışından doğan özüdür. Bu, TÜRK'ün TÖRESİ'dir.

Töre'nin Türkçü, milliyetçi yayın geleneğinin bir devamcısı olduğunu söylemek mümkündür. Bu yönüyle Türk Yurdu, Orkun, Ötüken, Komünizmle Mücadele, Toprak ve benzeri dergilerin fikir çizgisinde olduğu kabul edilmektedir.⁷⁰² Milliyetçi fikir ve düşünce hayatının en verimli dönemlerinde çıkarılmıştır. Önde gelen siyasetçi, fikir ve düşünce adamı, akademisyen, edebiyatçı, sanatçı, şair ve yazarın yazılarıyla katkı sunduğu, yayımlandığı dönemler itibariyle ilmi yankılar uyandıran bir dergi olma özelliği gösterir. İlk sayısına Dündar Taşer'in "Sunuş" yazısıyla başlaması, Töre'nin sonraki yıllarda takip edeceği yayın ilkeleri ve gayelerinin belirlenmesi bakımından son derece önemlidir. Dündar Taşer'in, "Sunuş" yazısında da dikkat çektiği üzere Töre; sol yayımlar karşısında ilmi ve fikri mücadelesini vererek, milliyetçi görüş ve siyasetin yayıncılık alanında fikir ve aksiyoner hareketine öncülük edecektir. Töre'nin için kaleme aldığı sunuş yazısı aynen şu şekildedir.

*Sunuş*⁷⁰³

Türkiye'de birkaç seneden beri başdöndürücü bir dergi neşriyatı oldu. Önceleri fikir "özgür"lüğü isteği ile başlayan bu akım giderek Marksist-Leninist çizgide en mutaasıp ve müsamahasız bir neticeye dayandı. Son senelerde de bir miktar solcu olmayan kimse kalmadı.

Bu neşriyat genç dimağlarda ciddi akisler bıraktı. Üniversite öğrencileri, hocalar, yazarlar sol binanın duvarlarına tuğla taşımak için yarışa girdi. Sanat adına, fikir adına, ilim adına herkes solculuk etti. Bu hava ceza kanunlarını işlemez hale getirdi. Savcılar komünizm'in uygulanması için el kitapları yazdılar. Hâkimler "komünist manifesto" su için övgü dolu hükümler verdiler. 40 yaşına kadar antikomünist, liberal hattâ milliyetçi fikirler savunmuş, kendi gibi olmayanları hainle gereksiz arasında bir kademeye yerleştirmiş olan bu aydınlar görüldü ki, marksist düşünce ve eylemin önüne düşmüş sol yumruk sallıyor.

Bütün bu değişmeler 5-6 yıl içinde oldu. Beyinler yıkandı, gözler boyandı, gönüller bulandı. Kin ve merhametin karışımından doğmuş his halitası hergün cemiyetin üstüne fişkırtıldı. Reform isteniyordu, eğitimde, ekonomide, diplomaside, idarede reform. Bu istek yayıldı, derinleşti, köklendi, sonra meyvalarını verdi. Cinayet, tahrip, adam

⁷⁰² A. Yağmur Tunali, "Töre'nin Töresi", Türk Yurdu, D. 7., C. 31 (63), S. 285 (646), Mayıs 2011, ss. 238-244.

⁷⁰³ Dündar Taşer, "Sunuş", Töre: S. 1. (Ağyşe: S. 29), Mayıs/Haziran 1971, ss. 3-40; Dündar Taşer, "Sunuş", Töre, Y. 5, D. 2, S. 25, Haziran 1973, s. 5.

kaldırma, her etnik grup için bağımsızlık isteği; yurdu parçalama teşebbüsleri artık yadırganmıyordu. Tıpkı imparatorluğun yıkılma günlerindeki gibi, bir “içtimaî bunama” içinde idik. Bu olaylar sıralanırken hainler, harisler ve akılsızlar güruhu suçlu olarak ortaya çıkıyor, amma mesele yalnız bu kadar mıdır? Milliyetçilerin, vatan sevenlerin, düşünürlerin günahı yok mudur? Onların dergileri, gazeteleri, kitapları dernekleri, konferansları, bildirileri nerede? Düşünce eşkıyalığından şikâyet edenler, fikir jandarmalığını neden omuzlamazlar? Tembellik mi, umursamazlık mı, dikkatsizlik mi nedense uzun bir uyku devresi geçirildi.

Artık ayılmak zorundayız. Yıkıcı neşriyatın birkaç senede eriştiği hedef ortadadır. Cinayetler, tahripler, baskınlar hep bu yazıların sonucudur. Yine de herşey geçmiş değildir. Tehlikeler savulmamıştır. Millet ve ülke birliğini aziz tutan insanların varlığımızı ve bütünlüğümüzü kurtarmak, korumak ve yüceltmek için ilim, fikir ve emeklerini gençliğe sunup onun asil ruhunu millî ateşle tutuşturmak çabalarını birleştirecekleri güne kadar da tehlike devam edecektir.

Töre dergisi Dünder Taşer’in vefatından önce 13 sayı çıkarmıştır. “Ayşe Töre Oluyor” ve “Sunuş” yazıları dışında, dergide yer alan “Genel Durum” sütununda isimsiz yayınlanan yazılardan birkaçının Dünder Taşer’e ait olduğu bilinmektedir. Özellikle 12 Mart Muhtırası ve sonrasında kurulan düzeni konu alan yazılardan bazılarının onun yazım üslubuna ve düşüncelerine yakın olduğu görülmektedir. Ancak isimsiz yayınlanan bu yazılarda ortaya konan düşüncelerin ve kavramların diğer milliyetçi görüşe mensup yazarlarca zikredilmesi, ona ait yazılarının tespitini güçleştirmektedir.

Ocak 1972 tarihli 8. sayı ile Mayıs 1972 12. sayılar arasında beş ay merkezi İstanbul’a taşınan Töre, Sirkeci’de bir binayı, hem idare merkezi hem de sohbethane olarak kullanmıştır. Ankara’ya dönüşle birlikte Konur sokağındaki adresine, daha sonra da Necatibey caddesinde bulunan bir apartman dairesine taşınmıştır. Şubat 1976’dan itibaren ise Emine İşınsu’nun evinin bir bölümü, idare merkezi olarak kullanılmıştır.⁷⁰⁴ Dünder Taşer, Töre’nin Ankara ve İstanbul’daki merkezlerini sık sık ziyaret ederek hem derginin çıkarılmasına destek olmuş hem de buraya gelenlere sohbet ve seminerler vermiştir.

Vefatından on gün önce, Töre yazarları, yazın heyeti ve okurlarının katılımıyla 3 Haziran 1972 günü Töre’nin 1. yayın yılı etkinlikleri kapsamında, Topkapı Sarayı

⁷⁰⁴ Kemâloğlu, a.g.m., s. 10.

Konyalı lokantasında bir çay toplantısı düzenlenmiştir. Etkinliğe katılan Dünder Taşer, katılımcılara hitaben yaptığı konuşmada Töre'nin önemini şu cümlelerle ifade etmiştir.

*“Töre, büyük bir dergi oldu. Düşünce hayatımızın milli menbaalardan beslenen ileriye dönük bir atılışı, Türk kültürünün, Türk ilim adamları eli ile tahlil ve arzı bir yıllık hayatında ana çizgi olarak görülmektedir. Herbiri sahasında Türk Ülküsünü ilim ışığında aydınlatan yazarların emek ve gayretleri her türlü takdirin üstündedir. Emine Işınso, fikir tarihimize büyük bir hizmette bulunmuş, bir ülkücü için imkânsızlığın bahis konusu olmadığım ispat etmiştir.”*⁷⁰⁵

Töre'nin, Dünder Taşer'in vefatından sonraki Temmuz 1972 tarihli 14. sayısı siyah kapakla çıkarılmıştır.⁷⁰⁶ Yine bu sayıda İskender Öksüz “*Dünder Taşer'i Kaybettik*”⁷⁰⁷ başlıklı bir yazı kaleme alırken, Arif Nihat Asya “*Dünder Taşer*”⁷⁰⁸ adlı şiirini kaleme almıştır. Ayrıca Alparslan Türkeş'in, Dünder Taşer'in vefatı dolayısıyla MHP teşkilâtına gönderdiği genelge de bu sayıda yayınlanmıştır.⁷⁰⁹ Devlet gazetesinde olduğu gibi Töre'nin bu sayıda da Töre-Devlet Yayınevi tarafından Dünder Taşer'in yazıları ve şiirlerinin bir araya getirilmesiyle meydana getirilecek “*Mesele*” adlı eserin, Temmuz ayında çıkarılacağı haber verilecektir. Bu amaçla bir kez daha Töre aracılığıyla ülkücü camiadan Dünder Taşer'e dair ellerinde bulunan bilgi ve belgeleri, banda alınmış konuşmaları Töre-Devlet yayınevine ulaştırmaları istenecektir.⁷¹⁰

Ağustos 1972 tarihli 15. sayısında Necmettin Hacıeminoğlu “*Dünder Taşer'in Ardından*”⁷¹¹ başlıklı yazısını kaleme alırken; Arif Nihat Asya “*Dünder Taşer İçin Kitabe*”⁷¹² adlı şiirini kaleme almıştır. Arif Nihat Asya'nın, Dünder Taşer'in vefat yılı olan 1972 tarihine ebce ile tarih düşürerek yazdığı bu şiiri aynen vermek yerinde olacaktır.

“Dünder Taşer İçin Kitabe” Ebcetle 1972 / Arif Nihat ASYA

Biz nerden bilecektik, ki günün dolacakmış;

Temmuz sayısı, siyah olacakmış “Töre” nin! (x)

Dedik: Bukadar mıydı, Ulu Tanrım, hayatı

⁷⁰⁵ Töre, “Töre'nin Toplantısı”, Y. 4, D. 2, S. 14, Temmuz 1972, s. 42.

⁷⁰⁶ Töre, Y. 4, D. 2, S. 14, Temmuz 1972.

⁷⁰⁷ İskender Öksüz, “Dünder Taşer'i Kaybettik”, Töre, Y. 4, D. 2, S. 14, Temmuz 1972, ss. 3-5.

⁷⁰⁸ Arif Nihat Asya, “Dünder Taşer”, Töre, Y. 4, D. 2, S. 14, Temmuz 1972, s. 7.

⁷⁰⁹ Töre, Y. 4, D. 2, S. 14, Temmuz 1972, s. 6.

⁷¹⁰ Töre, “Dünder Taşer Armağanı”, Y. 4, D. 2, S. 14, Temmuz 1972, s. 6.

⁷¹¹ Necmettin Hacıeminoğlu, “Dünder Taşer'in Ardından”, Töre, Y. 4, D. 2, S. 15, Temmuz 1972, ss. 5-7.

⁷¹² Arif Nihat Asya, “Dünder Taşer İçin Kitabe”, Töre, Y. 4, D. 2, S. 15, Temmuz 1972, s. 12.

*Şerîrlere, serlere karşı göğüs gerenin?
Demek, ki olacaktık, ey Dünder, genç yaşında
Fatihalar okuyup hatimler indirenin!
Kalk duydunsa sesini, “Birlikte çekecektik!”
Dediği Al Bayrağı tabutunda görenin! (x)*

Eylül 1972 tarihli 16. sayısında Mehmet Eröz, “*Dünder Taşer’de Göçtü*”⁷¹³ yazısı ve Yılmaz Yalçiner’in “*Olurmuş*”⁷¹⁴ adlı şiiri yayınlanacaktır. Yakın dostu Erol Güngör, Ekim-Kasım-Aralık 1972 tarihli 17. 18. ve 19. sayılarda, Dünder Taşer’in Büyük Türkiye ülküsünü konu alan, “*Taşer’in Büyük Türkiye*”⁷¹⁵ adlı makalesini, üç bölüm halinde kaleme alacaktır. Yine Ocak 1973 tarihli 20. sayıda, “*Kendisini kaybettiğimiz zaman uzun müddet yarı meflûç dolaştığım halde, bu ızdırabı hatırlatacak herhangi bir duygu tahlili de yapmaya girişmedim.*” cümleleriyle başlayan ve devamın da, Dünder Taşer’in vefatından duyduğu derin üzüntüyü edebi bir dille kaleme aldığı “*Ölenler ve Yaşayanlar*”⁷¹⁶ adlı yazısı yayınlanmıştır.

Töre dergisi de Dünder Taşer’in vefat yıl dönümlerine denk gelen sayılarda, onun fikir ve düşüncelerine dair yazılar kaleme alınarak hatırası yâd edilmiştir. Vefatının 1. Yıldönümünde Ayşe’nin Töre’ye dönüşümü aşamasında kaleme aldığı “*Ayşe Töre Oluyor*”⁷¹⁷ başlıklı broşür yazısı yayınlayacaktır. Emine Işınso, onun vefatından duyduğu derin üzüntüyü dile getirdiği “*Gideli Bir Yıl Oldu ve Siz Varsınız*”⁷¹⁸ başlıklı yazıyı kaleme alırken; Sadık Kemâloğlu “*Kemâloğlu*” mahlasıyla “*Ağıt*”⁷¹⁹ adlı şiiriyle onu anacaktır.

Vefatının üçüncü yıl dönümüne denk gelen Haziran 1975 tarihli 49. sayıda, daha önce Devlet gazetesinde yayınlanan “*Zenginseniz Solcu Olmak Lazım*”⁷²⁰ ve “*Gençlik*”⁷²¹ başlıklı yazıları yayınlayacaktır. Vefatının dördüncü yılında Haziran 1976 tarihli 61. sayıda ise Mehmet Sarıtaş’ın “*Dünder Taşer’in Büyük Türkiye*” ve M. Çağatay

⁷¹³ Mehmet Eröz, “Dünder Taşer’de Göçtü”, *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 16, Eylül 1972, ss. 8-10.

⁷¹⁴ Yılmaz Yalçiner, “Olurmuş”, *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 16, Eylül 1972, s. 11.

⁷¹⁵ Erol Güngör, “Taşer’in Büyük Türkiye I”, *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 17, Ekim 1972, ss. 6-11; Erol Güngör, “Taşer’in Büyük Türkiye II”, *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 18, Kasım 1972, ss. 11-15; Erol Güngör, “Taşer’in Büyük Türkiye III”, *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 19, Aralık 1972, ss. 8-12.

⁷¹⁶ Erol Güngör, “Ölenler ve Yaşayanlar”, *Töre*, Y. 5, D. 2, S. 20, Ocak 1973, ss. 3-5.

⁷¹⁷ Dünder Taşer, “‘Ayşe’ ‘Töre’ Oluyor”, *Töre*, Y. 5, D. 2, S. 25, Haziran 1973, ss. 3-4.

⁷¹⁸ Emine Işınso, “Gideli Bir Yıl Oldu ve Siz Varsınız”, *Töre*, Y. 5, D. 2, S. 25, Haziran 1973, ss. 7-8.

⁷¹⁹ Kemâloğlu, “Ağıt”, *Töre*, Y. 5, D. 2, S. 25, Haziran 1973, s. 6.

⁷²⁰ Dünder Taşer, “Zenginseniz Solcu Olmak Lazım”, *Töre*, Y. 7, S. 49, Haziran 1975, ss. 5-7.

⁷²¹ Dünder Taşer, “Gençlik”, *Töre*, Y. 7, S. 49, Haziran 1975, ss. 8-10.

Özdemir'in "*Dündar Taşer ve Milliyetçi Hareket*" başlıklı inceleme yazıları yayınlanmıştır.

Töre, Mayıs 1977 tarihli 72. sayısında, 8 Nisan 1977 günü Bulvar Palas Otel'de yapılan "*1976 Dündar Taşer Roman Armağanı*" yarışmasının ödül törenini konu alan bir haber yapacaktır. Nezih Demirtepe imzalı haberde, ödül törenine dair detaylar paylaşıldıktan sonra törene katılarak davetlilere hitap eden Alparslan Türkeş'in konuşma metni aynen verilecektir.⁷²² Haziran 1978 tarihli 85. sayıda Dündar Taşer'in "*Dış Politikamız, Halk ve Müessesler İkiliği, Solcular ve Atatürk, Cınnet Rüzgârı, Sosyalist Ol Rahat Bul, Zenginsiz Solcu Olmak Lazım, Töre Dergisi ve Tezi*" başlıklı yazılarından kısa pasajlar derlenerek başyazı olarak yayınlanmıştır. Erol Güngör, Haziran 1979 tarihli 97. sayıda "*Taşer'in En Büyük Hizmeti*"⁷²³ başlıklı makalesiyle onun milliyetçi camiada ve özelliklede gençlik üzerinde bıraktığı eşsiz etkiye dair tespit ve değerlendirmelerde bulunacaktır. Yine bu sayıda Dilaver Cebeci'nin "*Dündar Taşer Sagusu*"⁷²⁴ adlı şiiriyle hatırası yâd edilecektir. Haziran 1980 tarihli 109. sayıda ise baş sayfada anma metni yayınlanmıştır.⁷²⁵

Emine Işınsu'nun eşinin işi sebebiyle yurt dışına gitmesi üzerine Töre dergisinin sahipliğini Yaşar Eşmekaya üstlenecektir.⁷²⁶ 1984 yılına gelindiğinde yayın hayatını güçlükle devam ettirilen Töre dergisi, Mayaş A.Ş. ile kurulan ortaklıkla bir süre daha çıkarılmışsa da⁷²⁷ 1985 yılında yazın kurulunun dağılmasıyla yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır. Töre, 2012 yılında Ömer Faruk Beyceoğlu öncülüğünde, kapağında efsaneleşen kurucusu Emine Işınsu'nun portesi eşliğinde "*Emine Işınsu Özel Sayısı*" ile "*Türk'ün bir efsanesini yeniden yaşamaya, yaşatmaya talip olduk.*" duygularıyla yayın hayatına tekrar döner.⁷²⁸ Bu yeni başlangıçla birlikte, Dündar Taşer'in kırkıncı vefat yılına denk gelen Haziran 2012 tarihli 5. sayıda, Dündar Taşer'e geniş yer ayrılır. Arif Nihat Asya'nın "*Dündar Taşer*"; Dilâver Cebeci'nin "*Dündar Taşer Sagusu*"; Hayati Bâki'nin "*Yuğlar*" şiirleri tekrar yayınlanır. İbrahim Metin "*Dündar Taşer ve 'Mesele'si*"⁷²⁹ adlı makalesiyle güncel politik konuları onun fikirleri temelinde ele

⁷²² Nezih Demirtepe, "Dündar Taşer Yarışması Roman Armağanı Yapıldı", *Töre*, Y. 9, S. 72, Mayıs 1977.

⁷²³ Erol Güngör, "Taşer'in En Büyük Hizmeti", *Töre*, Y. 9, S. 97, Haziran 1979, ss. 10-16. Bu makale *Töre*, Y. 14, S. 157, Haziran 1984, ss. 47-51, tarihli sayıda tekraren yayınlanmıştır.

⁷²⁴ Dilaver Cebeci, "Dündar Taşer Sagusu", *Töre*, Y. 9, S. 97, Haziran 1979, ss. 17-18.

⁷²⁵ *Töre*, Y. 10, S. 109, Haziran 1980, s. 2.

⁷²⁶ Ercilasun, "On İkinci Yıla Girerken", s. 5.

⁷²⁷ Peyâmi Çelikan, "13. Yılın Muhasebesi", *Töre*, Y. 13, S. 156, Mayıs 1984, s. 25.

⁷²⁸ *Töre*, Y. 1, S. 1, Şubat 2012.

⁷²⁹ İbrahim Metin, "Dündar Taşer ve 'Mesele'si", *Töre*, Y. 1, S. 5, Haziran 2012, ss. 17-19.

olarak gündeme dair bazı eleştirilerde bulunur. Ahmet Alkan “*Fikirleri İle Nesiller Yetiştirmeye Devam Eden Bayraktar: DüNDAR TAŞER*”⁷³⁰ başlıklı makalesinde, onun Türk fikir hayatındaki yeri üzerine “*Taşer, bizim tarihimizde “Alp” ve “Eren” gibi önemli sıfatları kendi şahsiyetinde birleştiren ve mücadeleci, bilinçli, büyük ruhlu bir münevver şahsiyettir. Tanrıdağları’ndaki Kürşad kadar soylu ve kahraman; Avrupa içlerinde fetihten fetihe koşan Kanuni kadar ileri görüşlü; Anadolu dağlarındaki naralarıyla Köroğlu kadar yiğit; dönemin son örneği olan milli mücadele ruhu taşıyan ender karakterli bir kişiliktir.*” pasajında özetlenebilecek önemli tespitlerde bulunur. Afşar Çelik “*İhtilalciler Hesaplaşıyor*” başlıklı makalesiyle, İbrahim Metin’in kaleme aldığı “*İhtilalciler Hesaplaşıyor Belgelerle 27 Mayıs Ondörtler ve DüNDAR TAŞER*” adlı eserin, inceleme ve değerlendirmesini yapar. Yine derginin “*Ayın Şahsiyeti*”⁷³¹ kısmında kısa biyografisi yayınlanır.

DüNDAR TAŞER, Töre dergisinin daimi yazar kadrosunda yer alan birisi olmasa da; Töre ve Devlet, onun ikiz çocuğu gibidir. Titiz ve şefkatli baba gibi üzerlerine titremiştir. Her aybaşında Töre’nin çıkışını bir çocuk heyecanı ile beklemiş ve her şarta Töre’nin yazı heyetinin toplantılarına katılmak için sık sık İstanbul’a ziyaretler gerçekleştirmiştir.⁷³² Ömrü vefa etmiş olsaydı, Töre’nin devam eden sayılarında ona ait yazıları görmek mümkün olabilirdi. Ne yazık ki Töre, onun yazılarından mahrum kalarak yayın hayatına devam etmiştir.

3.5. “MESELE” VE “DÜNDAR TAŞER’İN BÜYÜK TÜRKİYESİ”

“*Mesele*” adlı eserin, DüNDAR TAŞER’in Devlet gazetesinde yayınlanan yazılarının derlenmesiyle oluşturulduğu bilinmektedir. Kitabın hazırlığı Devlet gazetesi ve Töre-Devlet Yayınevi tarafından müşterek yapılmıştır. Vefatının hemen ertesinde Töre-Devlet Yayınevi, DüNDAR TAŞER’in yazı ve şiirlerinin bir araya getirilmesiyle meydana getirilecek “*Mesele*” adlı kitabı çıkarmayı yayın programına aldığını duyuracaktır. Ayrıca Emine Işınsoy Öksüz tarafından hazırlanacak “*DüNDAR TAŞER’in Hayatı*” adlı kitap ve çeşitli vesilelerle yaptığı konuşmaların derleneceği bir diğer kitap olmak üzere, DüNDAR TAŞER’e dair iki farklı eserin daha hazırlığının yapıldığı duyurulacaktır.⁷³³ Ancak bu iki kitabın hazırlanması mümkün olmayacaktır.

⁷³⁰ Ahmet Alkan, “Fikirleri İle Nesiller Yetiştirmeye Devam Eden Bayraktar: DüNDAR TAŞER”, *Töre*, Y. 1, S. 5, Haziran 2012, ss. 21-23.

⁷³¹ *Töre*, “Ayın Şahsiyeti”, Y. 1, S. 5, Haziran 2012, s. 8.

⁷³² Hacıeminoğlu, “DüNDAR TAŞER’in Ardından”, s. 6.

⁷³³ *Devlet*, “Töre-Devlet Yayın Programı”, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 5.

1972 yılı Temmuz ayında yayınlanması planlanan Mesele'nin ilk baskısı, Şubat 1973'de yayınlanacaktır. Bu ilk baskı Töre-Devlet Yayınevinin 2 numaralı yayını olacaktır. Eflatun zemin üzerine Dündar Taşer'in fotoğrafının yer aldığı 506 sayfalık Mesele'nin basımı Emel Matbaacılık Sanayi Ltd. Şti. tarafından yapılacaktır.⁷³⁴ Töre-Devlet Yayınevi kitabın dağıtımını kendisi üstlenerek ve 25 TL'lik fiyatıyla okurlarına takdim edecektir.⁷³⁵

Mesele'nin ön sözünü kaleme alan Alparslan Türkeş, kitabın yayınından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Hassaten Mesele'nin dönemin çalkantı ve buhranı içinde Türkiye'nin çözüm bekleyen dertlerine tedbir ve öneriler sunması bakımından kıymetli bir eser olacağını ifade edecektir. Takdim yazısında, Dündar Taşer'in yazarlık meziyetinin gücüyle meselelere bakışındaki derin ve şuurlu bakışını, muhakeme gücünü, heyecanlı üslubunu ve tahlilleri sonrası ortaya koyduğu keskin hükümlerdeki isabeti sunması bakımından, Mesele'nin Türk gençliğine, günlük olaylara milliyetçi görüş temelinde zihniyet ve istikamet çizeceği dile getirilecektir.

Mesele'nin, Dündar Taşer'e ait 111 yazının derlenerek hazırlandığı görülmektedir. Bunlardan 3'ü Milli Hareket dergisinde, 104'ü de Devlet gazetesinde yayınlanan yazılardan oluşmaktadır. "*Tarihi Türk Politikası*"⁷³⁶ başlıklı basın demeci, 20 Mayıs 1972 tarihinde MHP Mersin merkez ilçe kongresinde yaptığı konuşma ve 12 Ekim 1969 Milletvekili Seçimleri öncesinde radyodan yaptığı konuşma metinleri de kitaba alınmıştır.

Bunun yanında kitaba alınan "*Dış Politikamız*" başlıklı yazının sonunda her hangi bir yayın yeri ve tarihi belirtilmemiştir. Devlet gazetesinin taraması yapılırken bu başlıkta bir yazı ya da yoruma rastlanmamıştır. Yazının içeriğine bakılırsa; Türkiye, Suudi Arabistan ve Kuveyt arasında ekonomik işbirliği temin edecek bir pakt kurulması teklifine, Süleyman Demirel'in sol siyaset ve basınının olası tepkilerine maruz kalmamak için bu ülkelerin "*teokratik yönetim şekli*" gerekçe göstererek red etmesi sonrasında, Dündar Taşer'in bu meseleyi bir sohbet ya da seminerde eleştiriye tabi tutarak Türk dış

⁷³⁴ Dündar Taşer, *Mesele*, Töre-Devlet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1973.

⁷³⁵ *Devlet*, "Töre-Devlet Yayın ve Dağıtım Listesi", S. 176, 19 Mart 1973, s. 11.

⁷³⁶ Mart 1970'te Haydar Tunçkanat'ın TÖS salonunda düzenlenen bir konferansta; "*27 Mayıs'ın 1 numaralı tebliğinde dünyaya ilân edilen 'NATO'ya CENTO'ya bağlıyız' dememiz bir formalite icabıydı. Amacımız dış ülkelere kendimizi tanıtmak, sonra yavaş yavaş bu örgütlerden sıyrılmaktır.*" açıklamalarına; Dündar Taşer'in cevap niteliğinde basına verdiği demektir. *Devlet*, "Tunçkanat ve Nutuksal '!' Demeci", S. 50, 16 Mart 1970, s. 9. Ayrıca Dündar Taşer'in Devlet gazetesinde yayınlanan basın demeçleri toplu halde ekler kısmında verilmiştir. Bkz. Ek-2.

politikasının yön ve hedeflerini tarihi mecrası üzerinden tespit ederek, önerilerde bulunduğu bir konuşmanın metinleştirilmiş hali gibi durmaktadır.

Haziran 1973'te 1. baskısının tükenmesi üzerine, Temmuz ayında mavi zemin üzerine sarı eskitme şeritte "Mesele" yazılı ve arka kapakta Dünder Taşer'in portresi bulunan 2. baskısı çıkarılmıştır. Kapağında siyah zemin üzerine sarı-turuncu iplerin karşılıklı düğümü bulunan 3, 4, 5 ve 6. baskıları, 1975-1979 yılları arasında yine Töre-Devlet Yayınevi tarafından basılacaktır. 1993 yılında ise kırmızı kapak tasarımıyla Burçak Yayınları tarafından iki baskı halinde tekrar yayınlanmıştır.⁷³⁷

2019 yılına gelindiğinde Ötüken Neşriyat tarafından siyan (cyan) renkli, kapakta Dünder Taşer'in resmi bulunan Ötüken baskısı yayınlanacaktır. Kısa yaşam öyküsüyle başlayan bu baskı, 1. baskısında Alparslan Türkeş'in kaleme aldığı ön söz ve Töre-Devlet Yayınevinin takdimi aynen verilmiştir. Ötüken Neşriyat adına takdimi Şevket Bülent Yahnici kaleme alacak ve "Kutup İnsan" olarak değerlendirdiği Dünder Taşer'in yadigârı Mesele'ye tekrar sahip çıkılmasından duyduğu memnuniyeti dile getirecektir.⁷³⁸

Mesele yayınlandığı dönemler itibariyle Türk düşüncesinin ana belgelerinden biri kabul edilerek⁷³⁹ Türk milliyetçilerinin başucu kitabı haline gelmiştir. Milliyetçi görüşü yansıtan temel eserlerden olması bakımından, ilk yayınlandığı tarihten bu yana, ülkücü gençlere okumaları tavsiye edilen en önemli kitaplar arasında yer almıştır.

Dünder Taşer'in vefatından sonra, Ziya Nur Aksun'un, onun çeşitli vesilelerle verdiği sohbet, seminer ve konferanslarında tutulan notları derleyerek "Dünder Taşer'in Büyük Türkiyesi-Osmanlı Devlet Anlayışı"⁷⁴⁰ adıyla kitap haline getirdiği bilinmektedir. Bu bakımdan "Dünder Taşer'in Büyük Türkiyesi" Dünder Taşer'e ait bir eser olarak değerlendirilmektedir. Ziya Nur Aksun, Dünder Taşer'i "Milletimizin son yüzyılda yetiştirebildiği en büyük fikir, hareket ve dava adamlarından biri" olarak görür. Nitekim ani vefatıyla sükûta eren dostlukları, Ziya Nur Aksun'u derinden etkilemiştir. Vefatını takip eden günlerde, Marmara Kiraathanesindeki dost çevresinde Dünder Taşer'e dair anlatılan fikir, düşünce ve hatıraları notlar halinde tespit ederek kayda almıştır. Bu notlardan haberdar olan Kutluğ Yayınları sahibi Erol Kılıç, başlarda yayınlanmasına isteksiz duran Ziya Nur Aksun'dan ısrarı neticesinde notları almayı başarır. Derlenen bu

⁷³⁷ Dünder Taşer, *Mesele*, Burçak Yayınları, İstanbul 1993.

⁷³⁸ Dünder Taşer, *Mesele*, 2. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2019.

⁷³⁹ Meriç, *Mağaradakiler*, s. 256.

⁷⁴⁰ Ziya Nur Aksun, *Dünder Taşer'in Büyük Türkiyesi*, Kutluğ Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1974.

notlara, Erol Güngör'ün "*Taşer'in Büyük Türkiye*" adlı makalesinin başlığı uygun görülerek "*Dündar Taşer'in Büyük Türkiye*" adıyla Kutluğ Yayınları tarafından 1974 yılında yayınlanır.

Ziya Nur Aksun, kitapta Dündar Taşer'e ait fikir, düşünce ve hatıratların yer alması sebebiyle onun hatırasına hürmeten kitabın yazarı olarak isminin geçmesini istemez. Dostlarının ısrarı ve yayıncı Erol Kılıç'ın da emrivakisiyle yalnızca iç kapakta "Z.N" rumuzunun yer almasına razı edilir. Kitaptan telif ücreti almayı dahi söz konusu etmez. Sadece basımı yapılan kitaptan kendisine üç adet verilir.⁷⁴¹

"Dündar Taşer'in Büyük Türkiye" ilk baskısından itibaren ülkücü camiada temel eğitici kitap haline gelmesi ve büyük alaka görmesi üzerine, sonraki yıllarda Hasret Yayınları ve İrfan Yayınevi tarafından da yayınlanmıştır. Kitabın son 14. baskısı ise Ötüken Neşriyat tarafından 2018 yılında tekrar yayınlanmıştır.⁷⁴²

"Dündar Taşer'in Büyük Türkiye", 27 Mayıs öncesi ve sonrası siyasi mülahaza ve cereyanların, Türk siyasi tarihteki yerinin tespit ve yorumuna; Türk Aydınının zaaf ve süre gelen tartışmalarda eksik ya da hatalı tespitlerinden kaynaklanan çıkmazlarına; Türklüğün devletini milletiyle bütünleştiren devlet şuurunun tarihi iz düşümlerine; Türk milletinin, başta Osmanlı Devleti olmak üzere 5000 yıllık tarihinden tevarüs eden devlet anlayışıyla ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu ilkeleri istikametinde yeniden "*Büyük Türkiye*" hayaline ulaştırılmasına kadar, daha birçok meselede Dündar Taşer'in görüş ve düşüncelerini içermektedir.

Ziya Nur Aksun, Dündar Taşer'in vefatından en fazla teessür duyanlardan biri olmuştur. "Dündar Taşer'in Büyük Türkiye", ona duyduğu muhabbet ve derin acıyı tarif eden "*Tıpkı bir ebemkuşağı gibi en sade ve en açık milli renklerle çevrelenen bu verimli ziya kütesinin ani ölümü kolumuzu kanadımızı kırmış, gönlümüzde takat (güç, kuvvet) bırakmamıştır.*" cümlesiyle başlar. Tarih yazımında görülen milli üslubuyla Dündar Taşer'i Türk tarihindeki "*Fena Fi'd Devle ve'l-Mille*" olmuş şahsiyetlerin yanında seçkin bir yere oturtur. Bu hükmü hissi değildir. Bilakis aralarında gerçekleşen özel sohbetlerden, seminer ve konferanslarda dinlediği anlatılardan çıkardığı sonuçları, onu yakından tanımanın verdiği bir avantajla yorumlamasından kaynaklanır.

⁷⁴¹ Erol Kılıç, a.g.m., s. 250.

⁷⁴² Ziya Nur Aksun, *Dündar Taşer'in Büyük Türkiye Osmanlı Devlet Anlayışı*, 14. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018.

Birbirlerini “*fikren parlatmış, bilemiş, keskinleştirmiş iki Devlet Âşığı’ndan*”⁷⁴³ birinin, diğersinin fikir ve düşüncelerindeki ehemmiyetine binaen ilim, düşünce ve siyaset dünyasının gündemine taşınması ve daha da önemlisi Türk milletinin geleceğinin yeniden kurgulandığı fikri mecrada, Dündar Taşer’e de seçkin bir yer açması bakımından “Dündar Taşer’in Büyük Türkiyesi” ilmi değerini korumaya devam edecektir.

4. TÜRKİYE’NİN TEMEL MESELELERİ HAKKINDA DÜŞÜNCELERİ

Dündar Taşer’in fikir hayatında üzerinde önemle durduğu temel meseleler olduğu görülmektedir. Bu kısımda öne çıkan başlıklar altında görüşleri, tespitleri, önerileri, eleştirileri, savunuları, idealizmi analiz edilerek Türk düşünce hayatındaki özün yeri ele alınacaktır.

4.1. TÜRK AYDINI VE BATILILAŞMA

Osmanlı Devleti’nin Avrupa kıtasındaki ilerleyişi onu aynı zamanda Batı ittifakının doğal rakibi haline getirmiştir. Batı ittifakı karşısında duraklama ve gerilemenin sebepleri, öncelikle askeri teknolojideki duraksama olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle ıslahat hareketlerinin ilk olarak orduda başlatıldığı görülmektedir. Geri çekilmenin askeri ıslahatlara rağmen durdurulamaması ve milliyetçilik temelli isyanlarla üç-dört asırlık Osmanlı memleketlerinin kaybedilmesi, devlet idarecilerini ve aydınlarını, başka çareler aramaya yöneltmiştir. Çare arayışı, devleti Nizam-ı Cedit, Sened-i İttifak, Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, I. ve II. Meşrutiyet’in ilanı ile idari ve askeri alanda yenileşmeye; sosyal ve kültürel alanda değişime ve daha birçok alanda kapsamlı dönüşümlere yönelttiği söylenebilir. Geline nokta da yenileşme, değişme ve dönüşüm hareketlerinin istikameti, ihtişamlı dönemlerin rakibi Batı ittifakı olmuştur.

Son dönem Osmanlı aydınları, devleti çöküşten kurtarmaya dönük Osmanlıcılık, Batıcılık, İslamcılık/Ümmetçilik, Türkçülük/Milliyetçilik, Âdem-i Merkezîyetçilik gibi ana fikir akımları etrafında örgütlenerek savunularını devlet politikası haline getirmeye çalışmışlardır. Türkçülük/Milliyetçilik harici diğer fikir akımlarının dönemseller ve aşamalı olarak devlet politikasına dönüştüğü görülse de devletin çöküşü engellenememiştir. Neticede yeni devletin kurulması, Türkçülük/Milliyetçilik akımının ilhamıyla⁷⁴⁴ başarıya ulaşmıştır. Devletin yeniden teşkilatlanması ve modernizasyonu yine Batı medeniyeti

⁷⁴³ Erol Kılıç, a.g.m., s. 249.

⁷⁴⁴ İbrahim Kafesoğlu, Mehmet Saray, *Atatürk İlkeleri ve Dayandığı Tarihi Temeller*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1999, s. 74.

örnekliğinde yürütülmüştür. Ancak Türkçü/Milliyetçi ruh her bakımdan taşınmıştır.⁷⁴⁵ Bu yönüyle Türk milliyetçiliğinin bugün dahi takip ettiği güncel dış politikası, Türkiye’yi Batı ekseninden koparmak olmadığı gibi; Batıya da mahkûm bırakmamayı amaçlamaktadır. Çok yönlü ilişkilerle, hem potansiyelini geliştireceği yeni işbirliği alanları yaratacak politikaları hayata geçirmek, hem de dünyanın her açıdan daha yaşanabilir bir küreye dönüşmesine katkı sağlamayı hedef haline getirmektedir.⁷⁴⁶

Dündar Taşer Batı medeniyetini bir bütün olarak görmez. Dini ve ona dayanan sosyal hayatı, ortak kaynaklardan oluşmakla beraber; milli sıkıntı ve ihtiyaçlarına göre gelişme gösteren idari, hukuki, siyasi olmak üzere ayrı oluşumlar olduğu tespitini yapar. Avrupa’nın etnik yapıya göre ayrışan devletlerden oluştuğunu ve dolayısıyla bütünleşmiş bir Batılı ve Batı olmadığını vurgular. Ayrıca Batılı devletlerin idari ve siyasi statülerinin kendi sosyal ve tarihi serüvenlerinin bir sonucu olarak feodaliteden krallığa; krallıktan imparatorluğa ve nihayetinde feodalitenin de aristokrasi, ruhban (din adamları) halk ve kral ile bir dengeye oturduğunu tespit eder. Avrupa’daki parlamentonun ise bu denge içerisinde yer alan halk kitlesinin müdahalesi ve vergi tahsilatı sebebiyle ortaya çıktığını değerlendirir. Bu değerlendirmesine, İngiltere’deki Jacques Stuart ile parlamentoyu oluşturan aristokrasi temsilcilerinin mücadelesini ve Fransız İhtilali öncesi, Fransa’da meydana gelen mali kriz sonrasında, kralın vergilerin artırılması için 1610’dan beri toplanmayan Etats Generaux’u⁷⁴⁷ toplamaya başlamasıyla işin rejim değişikliğine kadar gitmesini örnek verir. Avrupa’yı asırlarca sarsan hürriyet, adalet, eşitlik gibi kavramların, bu olaylar sonrası çıktığını ve hürriyet adına en büyük despotluğun, adalet adına en büyük haksızlıkların yine bu dönemde yaşandığını ifade eder.

Batıda değişime yol açan “*Hürriyet, Adalet, Eşitlik*” gibi kavramların, milli görüşten uzak aydınlarca sloganlaştırıldığını düşünen Dündar Taşer, feodal yönetimlerin, aristokrat ve ruhban gibi sınıfsal yapıların Türk devlet ve kültüründe olmadığı, vergilerin

⁷⁴⁵ Paul Gentizon, *Mustafa Kemal ve Uyanan Doğu*, Çev. Fethi Ülkü, Bilgi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1994, s. 66.

⁷⁴⁶ Devlet Bahçeli, *Yeni Çağın Eşiğinde Türkiye ve Dünya*, (Y.y.y. ve Y.t.y.), s. 23. https://www.mhp.org.tr/htmldocs/medya/mhp_yayinlari/mhp_yayinlar.html. (Erişim Tarihi: 15.05.2020).

⁷⁴⁷ “*Etats Generaux*”: Fransa’da soylular, ruhban sınıfı ve halk temsilcilerinden oluşan ulusal temsil organına sahip meclistir. 1789 Fransız ihtilali öncesinde en son 1614 yılında toplanmıştır. 175 yıl aradan sonra 1789’da toplanan meclis, mali açıdan imtiyazlı olan kesimin daha yüksek vergi ödemesi görüşmek üzere toplanmış ve neticede süreç 1789 Fransız İhtilali ile sonuçlanmıştır. Dündar Taşer’in Fransa örneğinde değindiği Fransız İhtilali öncesinde ortaya çıkan mali kriz, Fransa Kralı Louis’in Etats Generaux’u toplanma ve Fransa’da meydana gelen rejim değişikliği süreci hakkında daha detaylı bilgi için; Bkz. J. M. Roberts, *Avrupa Tarihi*, Çev. Fethi Aytuna, İnkılap Yayınları, İstanbul 2015, ss. 420-425 ve Murray Bookchin, *Devrimci Halk Hareketleri Tarihi Köylü İsyanlarından Fransız Devrimine*, Çev. Sezgin Ata, Dipnot Yayınları, Ankara 2012, ss. 337-357.

ise şerri ve örfi usule göre belirlendiği, hükümdar dâhil devlet idarecilerinin vergilendirme yetkilerinin sınırlı olduğunun tespitini yapar. Bu durum tespitinden hareketle Batı’da siyasi ve sosyal ihtiyaçlar neticesi ortaya çıktığını düşündüğü parlamentonun, Türk devletinde kurumsal olarak ortaya çıkaracak her hangi bir ihtiyaç ve ortamın bulunmadığına dikkat çeker. Bu durumun Türkiye’de Batıdaki sonuçları sebep sanan, taklitçi bir anlayışla savunulduğu görüşündedir. Türk devlet geleneğinde Meşveret Meclislerinin evvelden beri var olduğunu; ancak bu günün parlamento ve parti çekişmelerinden uzak, danışma meclisi mahiyetinde ve devlet işlerinde yüksek menfaate dönük uzlaşmayı esas alan bir vasfi olduğuna vurgu yapar. Danışma ve müzakere usulündeki milli menfaate dayalı bakışın, Türk milletinin devlet işlerinde münakaşayı uygun görmemesinden kaynaklandığını kaydeder. Bu görüşlerden hareketle her yeni girişimin, milli ölçüler temelinde, aydın ve halk birlikteliğini sağlayamaya dönük olması gerektiği üzerinde önemle durduğu görülmektedir.⁷⁴⁸

Türk Aydınımın kendi milletine yabancılaşmasının bir neticesi olarak ortaya çıktığı düşünülen halk ve aydın zıtlığı, sıklıkla tahlil edilen problemleri alanlardan olmuştur. Problemin çözümüne dair arayış içinde olan aydınlar, Türk aydınımın kapıldığı “hastalıklar” üzerinden teşhis ve tedavi önerilerinde bulunmuşlardır.⁷⁴⁹ Toplumdaki sosyal değişim istikametinin yozlaşma, çözümlenme, yıkılma ve yabancılaşma hareketine dönüşmesinden ziyade; gelişme, güçlenme ve dahi kendine has çağdaşlaşma hareketi biçiminde gerçekleşmesi arzu edilir.⁷⁵⁰ Dündar Taşer Batılılaşma sürecini izah ederken, öz benlikten uzaklaşılmasına sıklıkla değinir. Her Batılılaşma hareketiyle milli benliğin kaybı uğradığı serzenişinde bulunur. İlerlemenin Türk kültür ve medeniyet ikliminden çıkmadan, öz hasletleri ölçü almak suretiyle gerçekleştirilmesi zaruriyetine vurgu yapar. Türk milletinin yetiştirdiği gözde şahsiyetlerin, sahip olunan müstakil kültür ve medeniyet zemininde yükseldiğine dikkat çeken şu tespitleri, Türklerin kendi medeniyet birikiminden beslendiği takdirde her anlamda eşsiz örnekler ortaya koyabilme yeteneğini göstermesi bakımından son derece önemlidir.

“Münasebetlerimiz, muşeretimiz, şiirimiz, musikimiz, askerlik usulümüz, devlet idareemiz, vazife ve mesuliyet anlayışımız, ahlak telakkilerimiz hep bize özgü idi. Hatta mensup olduğumuz dini anlayışımız milli idi. Ne Arap’a ne Aceme benzemezdi. Diğer

⁷⁴⁸ Aksun, a.g.e., ss. 92-97.

⁷⁴⁹ Hacıeminoğlu, *Milliyetçilik Ülkücülük Aydınlar...*, ss. 292-355.

⁷⁵⁰ Arvasi, *Türk İslam Ülküsü III*. s. 267.

milletlerin bir şekiller ve tatbikatlar manzumesi olarak mütalaa ettikleri İslamiyeti Türkler bir vecd ve huşu olarak kabul etmişlerdir. Velhasıl her unsuru milli olan, birbirini tamamlayan bir kültür ve medeniyet sahibi idik. ... Everest tepesi Gor çukurundan sırık gibi yükselmez. Ancak Himalaya zemininden göğe kaldırır. Sinan, Fuzuli, Sedefkâr. Mehmet usta, Yavuz, Kanuni, Murat Bey, Köprülüler. İbni Kemal, Ali Cemali Efendi, Ebusuut Efendi Türk milletimin meydana getirdiği Himalaya sinsilesinin üstüne dayanan zirvelerdir."⁷⁵¹

Tanzimat ve Meşrutiyet düşüncesini "Avrupalılara hoş görünmek, onların takdirini kazanmak" adına yapılan girişimler olarak görmüştür. Dönemin devlet adamı ve aydınlarının Avrupalı görünmek için hiçte alışık olmadıkları adetler edindiğini kaydeder. Tanzimat sonrası ihdas edilen kurumların, Türk milletinin tarihi köklerinden kopuk; menfaatlerine, itikadlarına, inançlarına aykırı olduğunu savunur. Islahatçıların, millete hizmet düşüncesiyle değil; Türk milletini ıslah etme düşüncesiyle hareket ettikleri kanaatindedir.⁷⁵² Kurumların ıslahı için Avrupa'dan uzman getirilmesini "Devletin karnı yarılıp bu uzmanlara baktırıldı" demek suretiyle eleştirir. Almanya'dan damızlık kız ve erkek getirerek Türk ırkını ıslah etmeyi öneren Abdullah Cevdet'e, fikir adamı gözüyle bakılmasının ve dahi böylelerinin ders kitaplarında hürriyetçi, ilerici, vatansever olarak tanıtılmasına şiddetle karşı çıkar, bunu doğru bulmaz. Türk aydınında görülen bu aşırı tutum sebebiyle, millet ile aydın arasındaki bağın koparıldığını ifade etmiştir.⁷⁵³

Yusuf Akçura son dönem Osmanlı Devleti'de Batı eksenli modernizasyonu, "Nizam-ı cedit, Avrupa'nın silahı satın aldı, Avrupa-kari asker elbiseleri diktirdi, Avrupa'nın askeri talimnamelerini tercüme ettirip tatbika çalıştı; Tanzimat da, Avrupa'nın sivil elbiselerini giydirdi, ceza ve ticaret kanunlarını tercüme ettirdi; Avrupa devletlerinin mali ve idari teşkilatlarını şöyle böyle taklide uğraştı."⁷⁵⁴ cümlesiyle özetlemiştir. Ayrıca modernizasyona girilirken teori ve fikir çalışması yapılmadan, devletin ve toplumun gerçek ihtiyaçları gözetilmeden, tepeden inme bir anlayışla yapıldığının kaydını düşer. Devlet yöneticileri ve idarecileri ve dahi idareyi beğenmeyen aydınlar tarafından yapılan modernizasyonu şu şekilde ifade etmiştir.

"Avrupa fikirleri, esaslarından, tettebbu olunup (okunup incelenip), o esaslara göre Osmanlı hey'et-i ictimaiyesinin (toplumsal kadrosunun) tedkiki ile istihsal olunacak

⁷⁵¹ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 275-276.

⁷⁵² Dündar Taşer, *Mesele*, s. 42.

⁷⁵³ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 377-378.

⁷⁵⁴ Yusuf Akçura, *Türkçülüğün Tarihi*, Haz. Erol Kılıç, 4. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018, s. 27.

(elde edilecek) asli netice düşünülmezsizin, yani nazariyat ve fikriyat (teoriler ve fikirler) vadisinde zihin yorulmaksızın, Osmanlı hey'et-i ictimaiyesine, yukardan ve aşağıdan, yani idare-i hükümeti (hükümet idaresini) elde tutan rical-i devlet (devlet yöneticileri) ile idare-i hükümeti beğenmeyen münevverler tarafından tatbiki kalkışıldı ki bunun yukardan başlayana "Tanzimat" aşağıdan geleni "Yeni Osmanlılık" hareketi namını almıştır; her iki harekette ef'al, efkârdan çok mebzuldür (fiiller, fikirlerden çok fazladır); her iki hareketin fikriyatına dair ciddi eserler arayıp bulmak zordur."755

Türk modernleşmesinde Atatürk'ün psikolojik yaklaşımı öne çıkarılan bir husustur. Atatürk'ten önceki reformcuların, Batıya yönelirken Batının tartışılmaz gücü ve üstünlüğü tezinden hareketle aşağılık kompleksinden kurtulamadıkları; ancak Atatürk'ün vatan kurtarıcılığı ve devlet kuruculuğunun sağladığı emsalsiz itibarla milletinden aldığı sonsuz güven duygusu içinde çağdaşlaşmayı yürüttüğü tespit edilir.⁷⁵⁶ Dündar Taşer, Tanzimat fikrinin hâkim olduğu siyaset, edebiyat ve kültür devresinde yetişmiş olan Atatürk'ün bu düşünce ortamından ülkeyi kurtarmak için çaba gösterdiğini; aydınları aşağılık kompleksinden kurtarmak için dış görünüşü düzenleyen inkılaplara öncelik verdiğini düşünmektedir. Ayrıca Atatürk'ün gaye-i hayalinin "*Kendine güvenen, kimseye imrenmeyen, şahsiyetli aydınlar yetişmesi ve kendi ülkesinde eziyet çekse bile, yabancidan yardım dilemeyen haysiyetli bir neslin yetişmesi*"⁷⁵⁷ olduğu notunu düşmüştür. Atatürk'ün modernleşme düşüncesinin öz kültürden ilham aldığı delili olarak "*Zabit ve Kumandanla Hasbihal*" kitabın yer alan "*Hiç şüphesiz bizim milletimizde, diğer milletler gibi tealiye müstaittir. Ancak binefsihi olmak şartıyla. Bize bizden olmayan, hariçten müessirler tarafından bir şekil verilmek istenirse; bundan, hiçbir sabit netice hasıl olmaz.*"⁷⁵⁸ cümlesini örnek göstermiştir.

Türk modernleşmesinin muhafazakâr bir duruş ve düşünüş refakatinde geliştiği de ileri sürülür. Hâkim değerler dizisi olarak görülen Kemalizm'in muhafazakârlığa karşıt görünmesiyle inkılâpçı, ilerici, cumhuriyetçi ve modernist olduğu kabul edilir. Ancak hâkim çizginin Ziya Gökalp'in simgelediği medeniyet-kültür ayrımıyla belirlendiği ve

⁷⁵⁵ Yusuf Akçura, *Türkçülüğün Tarihi*, s. 23.

⁷⁵⁶ Hikmet Öksüz, Atatürkçülük ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2006, C. 8, S. 3, ss. 81-92.

⁷⁵⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 378.

⁷⁵⁸ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 379.

modernleşmeyi (yeni medeniyeti) Türk Ruhunu (Türk Kültürünü) ihya edecek bu zihniyetin, Türk İnkılâbında muhafazakâr damar olarak kendini gösterdiği varsayılır.⁷⁵⁹

Dündar Taşer ilerleme ve modernleşmede temel kaidenin Avrupa'nın taklidi, takdiri ya da tenkidi değil; Türk milletinin ve Türk vatanının yararının gözetilmesi gerektiğini savunmuştur. *“Acele ıslahat Osmanlı İmparatorluğunu bitirmişti. Derhal reform da Türkiye Cumhuriyetini eritebilir.”*⁷⁶⁰ uyarısında bulunarak; Batılılaşma adına milli değerlerin reddini ya da inkârına karşı çıkmıştır. Osmanlı yenileşme dönemleri için; *“O yıllarda 25 yılı etüt ve araştırma için feda etse idik 150 yılı heba etmiş olmazdık.”*⁷⁶¹ diyerek; ilerlemenin bilim ve teknikle mümkün olacağına dikkat çekmeye çalışmıştır. Osmanlı Devleti'nin son dönem toprak kayıplarını, devletin zirvesindeki dalgalanmalara bağlar ve bu hadiselerin tabanda kopmalara neden olduğunu, Vaka-ı Hayriye ile Mora ve Mısır'ın; Tanzimat ile Cezayir ve Akdeniz Adaları'nın; I. Meşrutiyet ile Rumeli'nin; II. Meşrutiyet ile de İmparatorluğun kaybedildiği tespitlerini yapmıştır. Dönemi itibariyle de sosyalizm ve kürçülük marifetiyle ülkenin etnik bir bölünmeye itildiği kanaatindedir.⁷⁶²

Tanzimat Fermanı, I. ve II. Meşrutiyet ve dahi Cumhuriyet inkılaplarının hukuki tadilata ve siyasi şekiller ihdasına yöneldiğinden bahisle; içerisinden yer aldığı 27 Mayıs sonrası, 13 Kasım tasfiyelerini yapan ekibinde bu yüzeysel teşhis ve yanlış yöntemden kurtulamadıklarını savunur. Tüm bu modernleşme girişimleriyle, 1699'dan itibaren kaybedilen üstünlüğün, yeniden kazanılacağı ümidiyle, Çifte Meclis, Anayasa Mahkemesi, Hâkim Teminatı ve Üniversite Özerliğinin sağlandığında sorunun çözüleceğinin zannedildiğini ifade eder.⁷⁶³

Batılılaşma hareketine girişen idareci ve aydınların, her bir meselenin reformlarla çözüleceğine inancı ve tatbikinin beraberinde çelişkiler ortaya çıkardığı kanaatindedir. Bu fikrini *“Bir millet ki 1807'den beri reformlar yapar; adeta reform asrı yaşar ve bir türlü ıslah olmaz, elbette başının ağrısı vardır. En göze görünen şey, bir çelişkiler dünyasında kendimizi hapsetmiş olmasıdır.”* sözleriyle ifade etmiştir.⁷⁶⁴ Halktan kopuk, halkın ve devletin gerçek ihtiyaçları gözetilmeden yapılacak ıslahat girişimlerinin akıbetinin hayırlı olmayacağına düşünen Dündar Taşer, başarının ancak halk ve aydın

⁷⁵⁹ Bora, *Türk Sağının Üç Hali...*, s. 71.

⁷⁶⁰ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 496.

⁷⁶¹ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 446.

⁷⁶² Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 210-211; 495.

⁷⁶³ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 153.

⁷⁶⁴ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 464.

işbirliği ile mümkün olabileceğini savunmuştur. Milli Mücadelenin başarısını, aydın ve halk birlikteliğine bağlamıştır. Milli Mücadele sırasında aydın kesimin, halkın milli ve manevi değerlerine uygun hareket ettiğini, İslami gayret ve milli heyecanın Milli Mücadelede zaferi getirdiğini tespit etmektedir. Milli Mücadelenin İslami ve Milli yönüne sıklıkla atıf yapar ki; bu iki hususu özümseyen, fikri mecrada temsil eden, özellikle şahsiyetli duruşuyla örnek alınmasını tavsiye ettiği Mehmet Akif Ersoy’u, Türk aydını ve Milli Mücadele’nin şairi olarak kabul eder.⁷⁶⁵

Batılılaşma hareketlerine öncülük eden Türk aydınlarını genel manada iki sınıfa ayırdığı söylenebilir. Bu sınıflandırmada ilerleme ve yükseliş için Türk-İslam kültürünün muhafaza edilerek, Batı ilim ve tekniğinin alınmasını yeterli görenlerden bir grup oluştur. Diğer kesimi, ilim ve teknik istifadesinden öte Batı ile dini ve kültürel bütünleşmeyi ya da değişimi ileri sürenler olarak tarif etmiştir. Dündar Taşer’in batılılaşma süreci ve Türk aydını hakkında yaptığı eleştiri ve sınıflandırmaya benzer değerlendirme ve görüş ortaya koyan aydınların olduğu görülmektedir. Batılılaşma fikriyle hareket eden aydınları, “*Bütüncüler ve Parçacılar*” olarak kategorilendirenler, bütüncülerin Avrupa ile inanç, yaşam tarzı, ilmi zihniyet başta olmak üzere, her alanda bütünleşmeyi savundukları tespit edilir. Parçacıların ise Avrupa’nın ilim ve tekniğinin alınmasını yeterli gördüğü, parçacıların da yine kendi aralarında farklılaştığı ifade edilir. Bu farklılaşma, Ziya Gökalp’in Kültür (milletin kimliğini oluşturan unsur) ve Medeniyet (bilim ve teknik açıdan gelişme) kavramında ayırım yapılarak; kültürde Türkleşmeyi, medeniyette Batılılaşmayı ileri sürdüğü ve Cumhuriyet inkılaplarının temelinde de bu düşünce olduğu varsayılır. Ancak Atatürk’ün vefatından sonra inkılapların maddeci bir anlayışla yorumlanmaya başlamasıyla milli değerlerden uzaklaşmanın yaşandığı ve kültürel dezenformasyonun ise bu noktadan itibaren başladığı değerlendirilir.⁷⁶⁶

Batılılaşma hareketinde “*bütüncü*” aydınlarda görülen bu durum, masum bir gaflet olarak görülmemiştir. Batılılaşma hareketleriyle Türkiye’nin yüz elli yıldan beri Katolik enternasyonalin kültür istilasına maruz kaldığı, sosyal ve fikir hayatında Hristiyan kültür unsurlarının yer almaya başlamasının bu duruma sebebiyet verdiği, Tanzimat sonrası açılan yabancı okullar, hastaneler, Hristiyan misyonerler ve yayıncılık faaliyetleriyle Türk çocuklarının, Hristiyan kültürünü benimseyen devşirmeler haline getirildiği değerlendirilmiştir. Batı kültürünün Hristiyan âlemince temsilinin, Türk

⁷⁶⁵ Aksun, a.g.e., s. 16.

⁷⁶⁶ Nevzat Kösoğlu, *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı*, 3. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2013, ss. 50-51.

aydınlarının bazılarında Batı kültürüyle Hristiyanlık arasında bir illiyet görmesine yol açtığı ve neticede muhasır medeniyet seviyesine yükselebilmek için bütünüyle Batılı olmak gerektiği düşüncesini doğurduğu tespit edilir. Türkiye'deki modernleşmenin Batı dünyasının yaşam tarzlarını alma yoluyla ilerlemesi ise; Türk toplumunun medeniyet seviyesi ve manevi kıymetleri arasında büyük uyumsuzluğa yol açtığı ve dahi bu durumun ahlaki buhranlara yol açabileceği uyarıları yapılmıştır.⁷⁶⁷ Erol Güngör, Batılılaşma sürecini Cumhuriyet öncesi ıslahat hareketleri ve II. Meşrutiyet dâhil Cumhuriyet'in ilk yılları olarak dönemsel olarak sınıflandırmıştır. Cumhuriyet öncesi ıslahatları, teknolojik medeniyeti kazanma bakımından daha şuurlu ve daha isabetli olduğu ve Türk toplumunda eksik olan tarafları tamamlama, Avrupa'ya benzemekten ziyade Avrupa gibi kuvvetli olma gayretine dönük iken; Cumhuriyet inkılaplarının bir medeniyet ve kültür değişmesi yaşattığı kanaatinde dir.⁷⁶⁸

Osmanlı Devleti ve devamında Türkiye Cumhuriyeti'nde, muhasır medeniyet âlemine dâhil olma arzusu ile ortaya atılan fiili ya da fikri hareketler, bir yönüyle yeni kimlik arayışı veya inşası olarak değerlendirilebilir. Türk aydını ve düşünürü, Gülhane Hattı ve Tanzimat Fermanından bu yana, kimlik arayışı içinde olduğu görülür. Aranan kimlik Meşrutiyet, Osmanlıcılık, Hürriyetçilik, Türkçülük, Bağımsızlık, Anadoluçuluk, İnkılapçılık, Çağdaşlık, Cumhuriyetçilik, Turancılık, Demokratlık, Kalkınmacılık, Milli Birlikçilik, Batıcılık, İslamcılık, Laiklik, vb. sloganlarla dile getirilmiştir. Bütün bu hareket ve eylemlerin arkasında bilinçli ya da simgesel bir kimlik arama çabası ya da bulma umudu olduğu değerlendirilmiştir.⁷⁶⁹ Türk milliyetçiliği veya Türkçülük fikri, eski devleti muhafaza etme ve yeni devleti kurma dönemlerinde zaruri ve gerekli bir tercih olarak diğerlerinden daha fazla önem kazanmıştır.⁷⁷⁰ Cumhuriyetle birlikte devletin öze dönüş tercihi, Türkçülük ideolojisini daha da güçlendirmiştir. Türkçülüğün amacı, milli harsı arama, milletin ruhunda gizli kalanları gün yüzüne çıkarma, kendi kişiliğini ortaya koyma ülküsü ile özetlenmiştir. Bu noktada Türk aydınına, milletin dağılmış ve karışık gelenekleri arasından, bu ülküyü ortaya çıkarma, özellikle yabancı kültürlerin etkisiyle kaybolmuş olan ruhunu, yeniden uyandırma görev ve sorumluluğu verilmiştir.⁷⁷¹

⁷⁶⁷ Erol Güngör, *Sosyal Meseleler ve Aydınlar*, Haz. R. Güler, E. Kılıç, Ötügen Neşriyat, İstanbul 1993, ss. 13-24.

⁷⁶⁸ Erol Güngör, *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, 1. Baskı, Töre-Devlet Yayınevi, Ankara 1980, s. 31.

⁷⁶⁹ Bozkurt Güvenç, *Türk Kimliği*, 6. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul 2000, ss. 15-16.

⁷⁷⁰ Gürgür, *a.g.e.*, s. 106.

⁷⁷¹ Uriel Heyd, *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri*, Çev. A. Göke Bozkurt, 1. Baskı, İlgü Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2010, s. 125.

Dündar Taşer, gericiliğin temsilcisi addedilen kurumların birbirine zıt ve farklılık göstermesinin, dönemin galipleri tarafından ilan edilen resmi izahlarla doğru anlaşılamayacağını, farklı bir gerekçe aranması gerektiğini öne sürer. Osmanlı Devleti'ni geri bıraktığı kabul edilen kapitülasyonların, Cumhuriyet devrinde olmadığını, hatta geri kalma sebepleri arasında sayılan tekke, medrese, neşriyatın olmadığını; ancak gerilemenin bu dönemde de devam ettiğine dikkat çeker. Gerileme sebepleri arasında sayılan kurumların, Cumhuriyet devrinde olmamasına rağmen gerilemenin neden durmadığı sorusunu sorar. Bu soruya standart aydın kafasıyla cevap veremeyenlerin, geçmişe hakaret edip Saltanatı ve Cumhuriyeti genel geçer sözlerle karşılaştırıp, işin içinden sıyrıldıklarını düşünmektedir. Yüz yıl önce mevcut sınırlara çekilmiş olunsaydı kapitülasyonların da ortadan kalkmış olacağını, elde tutmakta zorlanılan büyük sınırları böylelikle korunabildiğini düşünmektedir. Kendisini aydın diye tabir eden şahısların, kendi için razı olmayacağı şeyleri, devlete tedbir diye sunmalarına eleştiriler yöneltir. Bu tipte aydınların yüz yıl önce bu günkü sınırlara çekilmeyip, Cumhuriyeti kurmayan atalarını gerici ilan etmelerini art niyetli bir ihtiras olarak yorumlamıştır.⁷⁷²

“*Gerici*” tabiri, Cemil Meriç tarafından da eleştirilmiştir. Dündar Taşer’in eleştiri ve değerlendirmelerine benzer bir yaklaşımla konuyu müşahede eden Cemil Meriç, “*İthal malı mefhumların kaypak ve karanlık dünyası. Gerçek, kelimelerin arkasında kayboluyor*” sözleriyle; “gerici” tabirinin hangi çağda, hangi ülkede yaşayanlar için söylendiğinin önemine dikkat çeker. Yaşanılan dönemden bağımsız kullanılacak gerici tabiriyle, Osmanlı’nın ihtişamlı sultanlar dönemine dönmeyi öğütleyen Koçi Bey ve Reşit Paşa gibi diğer bütün ıslahatçıların, yaşadığı çağdan içtiren Dante’nin, eserini Kilise ve Krallık gibi iki hakikatin arasında yazan Balzac’ın, maziye âşık Dostoyevski’nin de gerici sayılabileceğini örnek verir. Cemil Meriç’te tıpkı Dündar Taşer gibi ihtişamlı zamanları, vasat zamanlara tercih etmiş; “*Murdar bir halden muhteşem bir maziye kanatlanmak gericilikse, her namuslu insan gericidir*” demiştir.⁷⁷³

Dündar Taşer, Türk milleti içinde “*Batıla iltifat, hurafeye itikat, ilmi inkâr mahiyetinde bir gericilik*” olduğunu kabul eder. Ancak bu düşüncede olanların milletin büyük kesiminden alaka görmediğini ve tesirinin de sınırlı kaldığını söyler. Gericilikle mücadele edilmesini gerekli görür. Lakin dönem itibariyle daha tehlikeli gördüğü komünizmle mücadeleyi daha elzem görmüştür. “*Komünizm bir kudurmuş ittir, gericilik*

⁷⁷² Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 273-276.

⁷⁷³ Cemil Meriç, *Bu Ülke*, 56. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2018, s. 82.

kötü bir bittir. İt size saldırırken, oturup bit ayıklar mısınız?” demek suretiyle mücadelede önceliğinin, ülkenin ve özellikle gençliğin başına musallat edilen komünizme karşı verilmesi gerektiğine işaret etmiştir.⁷⁷⁴

4.2. ATATÜRKÇÜLÜK VE TÜRK SOLU

Dündar Taşer, Atatürk’ü Osmanlı eğitim sisteminden yetişmiş, her bakımdan imparatorluk kültür ve şuurunu taşıyan bir Osmanlı subayı olarak değerlendirir. Atatürk’ün, imparatorluğu muhafaza etmek için Trablusgarp, Çanakkale, Suriye başta olmak üzere, cepheden cepheye koşarak savaştığını, savaşın imparatorluk aleyhine sonuçlanmasıyla silahı alınmış, ordusu dağıtılmış, sultanı gözaltına alınmış bir devletin kurtarılması için, milletin ruhundaki direnme gücünü ve istiklal azmini teşkilatlandıran, birleştiren ve dahi bu günkü sınırların muhafazasına öncülük eden, siyasi ve askeri bir lider olarak görmektedir.⁷⁷⁵

Dündar Taşer’e göre Atatürk, Türk tarihini birbirinden bağımsız kesitler olmaktan çıkarmıştır. Timur ve Cengiz hareketini, Türklük âlemi içinde hanedan mücadelesi, hâkimiyet kavgası olarak hakiki yerine oturttuğunu, Anadoluçuluk gibi Türklük içinde bölücülük sayılabilecek görüşlere de Atatürk’ün itibar etmediğini ortaya koymuştur. Atatürk’ün, Türk milletinin töresine, geleneğine, inancına saygı ve bağlılık şuurunu geliştirmek ve dahi tarihi ülkelerine sadık bir toplum inşa etmenin gayretinde olduğunu ifade etmiştir.⁷⁷⁶ Bu tespitler temelinde Atatürk’ün millet anlayışına bakıldığında, Türk milletinin oluşumunu tek bir unsura bağlamadığı görülür. Onu kültürel bir topluluk olarak değerlendirir açıktır. Milleti oluşturan doğal ve tarihi olguları “*Siyasal varlık, Dil, Yurt, Irk ve Köken birlikteliği ve Tarihi ve Ahlaki yakınlık*” olarak saymıştır. Dini ise evrensel durumu gereği bu sıralamanın dışında tuttuğu söylenebilir.⁷⁷⁷

Dündar Taşer Atatürk’ün, “*Türk Milletine, idarecisine ve gençliğine kararlı ve inançlı olmayı telkin eden, kanaatini ve tarafını açıkça ortaya koyarak tavize ve uzlaşmaya mahal bırakmayan tam bir Türk milliyetçisi*” olduğuna işaret eder. Türk’ü, Müslüman bir kişi olarak tasavvur ve tespit etmesine rağmen, Türk milliyetçiliğini vatandaşlık ölçüsü içine hapsetmeden; bütüncül bir kabulle kendini Türk bilen, Türk olma şuurunu taşıyan

⁷⁷⁴ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 306.

⁷⁷⁵ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 487-488.

⁷⁷⁶ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 411.

⁷⁷⁷ Şerafettin Turan, *Atatürk’ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünürler, Kitaplar*, TTK Yayınları, Dizi: XVI, Sa.45, Ankara 1982, s. 19.

kavrayıcı bir mefhum olarak tasvir ettiği kanaatindedir.⁷⁷⁸ Atatürk'ün Milli Mücadele ve sonrasında Türk milliyetçiliği fikriyle ülkeyi yeniden ayağa kaldırdığına sıklıkla vurgu yapar. Nitekim kendisi de ülkenin Türk milliyetçiliğine sarılarak, buhranlı dönemleri atlatabileceğine inanmış ve savunmuştur. “*Türkiye’de Türkçü, milliyetçi olmak şarttır, zarurettir.*”⁷⁷⁹ sözlerinden de anlaşılacağı üzere; her ne sebeple olursa olsun, Türk milliyetçiliğini tartışmaya kapatmıştır.

Atatürkçülüğü, Atatürk'ün ilke ve inkılap fikirlerini savunmak ve yaşatmak şeklinde tanımlamak mümkündür. Atatürkçü hareketin, Atatürk tarafından 19 Mayıs 1919’da Milli Mücadele ile birlikte başlatıldığını ileri sürenler olduğu gibi;⁷⁸⁰ Atatürk'ün vefatından sonra “*Türk Milliyetçiliği Fikir Sistemi*” yerine ihdas etme düşüncesiyle ortaya atıldığını ileri sürenler de olmuştur.⁷⁸¹ Farklı görüşler ortaya konmuş olsa da Atatürkçü düşünce, Atatürk'ün ilkelerini belirlediği inkılap hareketinden doğmuştur. Bu hareket milli bünyeye uygun bir modernleşmeyi ve kalkınmayı ön gördüğü ve özellikle Bolşevizm, Nazizm ve Faşizm gibi Batı kaynaklı, milli bünyeye uymayan ideolojilere karşı, Türk milletinin tarihi direnç noktasında yoğunlaştığı kabul edilir.⁷⁸² Dolayısıyla politik felsefesinin “*muhafazakâr cumhuriyetçilik*” olduğu ve bu güne kadar da ana rotası itibariyle bu politik felsefeden uzaklaşmadığı varsayılır.⁷⁸³

Dündar Taşer, Atatürk'ü uzlaşya mahal bırakmayan tam bir Türk milliyetçisi olarak gördüğünden; onun vefatından sonra Atatürkçülük adı altında, sol çevrelerce bir istismar vasıtası haline getirilerek kullanıldığını düşünmektedir. Türkiye’deki solcuların gerçekte Atatürkçü olmadıklarını, Atatürk ve Milli Mücadeleyi, kendi marksist fikirleri üzerinden istismar ettiklerini ifade etmiştir. Din, millet ve devlet gibi mefhumları burjuva uydurması olarak gören marksistlerin, milliyetçilik davası gütmelerinin de eşyanın tabiatına aykırı olduğunu değerlendirir.⁷⁸⁴ Ülkedeki sosyalistlerinin öncülerinden kabul edilen Şefik Hüsnü Değmer’in,⁷⁸⁵ Milli Mücadele karşıtı, İngiliz işbirlikçisi olduğundan

⁷⁷⁸ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 412.

⁷⁷⁹ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 414.

⁷⁸⁰ Menter Şahinler, *Atatürkçülüğün Kökeni, Etkisi ve Güncelliği*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1996, s. 43.

⁷⁸¹ İskender Öksüz, *Türk Milliyetçiliği Fikir Sistemi*, 4. Baskı, Panama Yayıncılık, Ankara 2018, s. 48.

⁷⁸² S. Esin Dayı, “Atatürkçü Düşünce Sistemi ve Nitelikleri”, *Atatürk Dergisi*, C. 3, S. 3, Şubat 2010, ss. 247-256.

⁷⁸³ Bora, *Cereyanlar...*, s. 136.

⁷⁸⁴ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 60-63; 72-74; 161-164.

⁷⁸⁵ Türk sosyalist ve komünist hareketinin önde gelen isimlerinden Dr. Şefik Hüsnü Değmer, (1887-1959) Selanik’te, Yahudi dönmesi bir aileye mensup olduğu kaydedilir. Hekim olarak Çanakkale ve şark cephelerinde görev almıştır. Milli Mücadele devam ettiği sırada Türkiye de siyasi parti ve organizasyon, yayıncılık, dernekçilik faaliyetiyle ülkede komünizm ve sosyalizmi yaymaya çalışmıştır. Rusya başta olmak üzere Avrupa ülkelerindeki komünist teşekküllerden yardım görmüştür. Aydınlik ve Kurulus

bahisle; Milli Mücadele kahramanlarını burjuva temsilcisi olarak niteleyen, onlara tahkir ve hakaretlerde bulunan biri olduğuna dikkatleri çeker. Ayrıca sol siyasetin kahramanlaştırdığı Nazım Hikmet'in de Milli Mücadele sırasında Rusya'ya kaçtığını, ülke insanının açlık ve yoksulluğuna rağmen verdiği mücadelenin içerisinde yer almadığının altını çizer. Moskova'da Lenin mısraları yazmakla meşgul olmasına karşın; solcuların, Atatürk'ün ağzından Nazım Hikmet'e övgüler uydurarak sözde milli kahraman ilan etme çabalarını, gayri ciddilik olarak görür.⁷⁸⁶

Türkiye'deki komünist ve sosyalist akımlara öncülük eden, ayrıca Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi kurucuları arasında yer alan Şefik Hüseyin Değmer'in evinde İstanbul Örfi İdare Komutanlığınca 15 Aralık 1946 tarihinde yapılan aramada Moskova'ya gönderilmiş bir rapor ele geçirilmiştir. Bu rapor, Nejdet Sançar tarafından ülkedeki komünist cereyanların açık ve gizli maksatlarının analizi yapılmak suretiyle aynen yayınlanmıştır. Bu raporda Türkiye'deki komünist faaliyetlerin açık ve gizli çalışmaları, devlet bürokrasisindeki ilişkileri, yayıncılık faaliyeti, propaganda gücü, ihtiyaçları ve hedefleri, ülkenin sosyal yapısı ve ekonomik yönden analizleri, komünizme karşı gruplar hakkında bilgi ve karşı koyma stratejileri olmak üzere daha birçok alanda raporlamalar yapıldığı görülmektedir. Türkiye'deki açık ya da gizli olsun siyasal bir örgütlenmenin, tüm teferruatlarıyla elde ettiği bilgileri başka bir ülkeye ideolojik bağlılık göstererek raporlaması, ülkedeki komünist cereyanların art niyetinin ifşası olarak değerlendirilmiştir.⁷⁸⁷

Dergilerinin çıkmasına öncülük etmiştir. 22 Eylül 1919'da kurulan Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi'nin öncü kurucuları arasındadır. Parti kuruluş dilekçesi kabul edilmediği için gizli olarak kurulmuş ve faaliyetlerine gizli devam etmiştir. 21 Nisan 1923'te ülkedeki Komünist faaliyetlerinden ötürü Hıyanet-i Vatan Kanununa yargılanması üzerine 26 Mayıs 1923'te Rusya'ya kaçmıştır. Yine 1 Ağustos 1925 tarihinden Takrir-i Sükûn kanunu kapsamında İstiklal Mahkemesince Nazım Hikmet ile birlikte On beş yıl mahkûm edilmesi üzerine Kırım yoluyla Avrupa'ya kaçmışlardır. 23 Ekim 1926 yılında çıkan aflla cezaları affedilmiştir. 1927 yılında hakkında tekrar soruşturma açılarak mahkûm edilmiş ve 17 Nisan 1929'da tahliye edildikten sonra Avrupa'ya gitmiştir. 10 yıl aradan sonra 11 Temmuz 1939 Türkiye'ye dönmüştür. Particilik faaliyetlerinde gizli olarak devam eden Şefik Hüsnü Değmer, 1946'da Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi kurmuştur. Ancak 15 Aralık 1946'da İstanbul Örfi İdare Komutanlığınca kapatılmıştır. 15 Aralık 1946 tarihinde İstanbul Örfi İdare Komutanlığınca evinde yapılan aramada Moskova'ya gönderilmiş bir rapor ele geçirilmiştir. Bkz. Aclan Sayılğan, *Türkiye'de Sol Hareketler*, Haz. Erol Cihangir, 5. Baskı, Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2000; Bu rapor Nejdet Sançar tarafından yayınlanmıştır. Raporda Türkiye'deki komünist faaliyetlerin açık ve gizli çalışmaları, devlet bürokrasisindeki ilişkileri, yayıncılık faaliyetleriyle propaganda gücü, ihtiyaçları ve hedefleri; ülkenin sosyal yapısı ve ekonomik yönden analizleri, komünizme karşı gruplar hakkında bilgi ve karşı koyma stratejileri olmak üzere daha birçok alanda raporlamalar yapılmıştır. Türkiye'deki siyasal bir örgütlenmenin bu kapsamda bilgileri başka bir ülkeye ideolojik bağlılık göstererek raporlaması ülkedeki komünist cereyanların niyetinin ifşası olarak değerlendirilmiştir. Bkz. Nejdet Sançar, *Gizli Komünist Belgeleri*, Afşin Yayınları, Ankara 1966.

⁷⁸⁶ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 62.

⁷⁸⁷ Nejdet Sançar, *Gizli Komünist Belgeleri*, Afşin Yayınları, Ankara 1966.

Dündar Taşer, sol siyasetin ekonomi konularında “devletçilik” ilkesini, komünizm ilkelerine göre maksatlı yorumladıkları kanaatindedir. Ekonomide özel teşebbüsü teşvik eden, birçok alanda kişisel servetiyle yatırımlara öncülük etmiş olan Atatürk’ün ekonomi politikalarının, komünist ekonomik sistemle alakası ve benzerliğinin olmadığını savunmuştur. İş Bankasının kurucusu ve sahibi, Ankara, Yalova ve Tarsus’ta yüzbinlerce dönümlük çiftlik sahibi olan Atatürk’ü, sosyalist gösterme çabalarının, sol kesimin Atatürk istismarcılığının bir neticesi olarak yorumlamıştır. Atatürk’ün “*en büyük sermayedar, en büyük toprak sahibi*” olarak iktisaden sola yakın değil; sağa yakın olduğu görüşündedir. Solcuların sevmediği ve kızdığı bütün özelliklerin, yani servet, toprak ve inanç gibi vasıfların tümünün Atatürk’te fazlasıyla bulunduğu vurgu yapar. Ayrıca solcuların, Atatürk’ün “*Komünizm nerede görülürse ezilmeli*” sözünü de; onu solcu gösterme çabasının bir sonucu olarak yalanladıklarını ve bununla da kalmayarak Atatürk’ün ağzından komünizme yatkın sözler uydurdukları ifade etmiştir.⁷⁸⁸

Türk solcularının Atatürk’ün şahsını ve verdiği mücadeleyi sevmemelerine rağmen, kendi kafalarındaki milli bünyeye uymayan fikirlerini, Atatürkçülük gibi göstererek halkı kandırdıklarını düşünen Dündar Taşer; solcuların sıklıkla Atatürkçülük ve Atatürk sevgisi üzerinden, ordunun sempatisini kazanıp sokak hareketlerini körükleyerek, orduyu sokağa indirme peşinde olduklarını ve bunun da tehlikeli sonuçlar doğuracağı uyarılarında bulunmuştur.⁷⁸⁹ Atatürk’ü istismar etmek suretiyle Atatürkçü olduğu yalanını söyleyen solcuları, Çin milli kahramanı Sun-Yat-Sen’i istismar ederek, iktidarı ele geçiren Mao ve çevresine benzetir. Mao’nun da Çin’de iktidarı ele geçirdikten sonra, Sun-Yat-Sen adını tarihten sildiğini hatırlatır. Yine Kızıl Orduyu kuran Troçki ve Kızıl Ordu Genel Kurmay Başkanı Tuhaçevski’nin, onları kullananlar tarafından devre dışı bırakılışlarını örnek gösterir. Solcuların Atatürkçü görünerek ordu mensuplarını yanlarına çekme çabalarının, yapmayı düşündükleri komünist devrimde yanlarında askeri bir güce ihtiyaç duymalarından kaynaklandığını savunur. Solcuların amacına ulaştıklarında, yanlarında bulunan Atatürkçü subayları faşist, gerici, tutucu ithamlarıyla tasfiye edeceklerini ileri sürmüştür.⁷⁹⁰

Türkiye’deki sol siyasetin “*Servet sahibine kapitalist, İnanç sahibine gerici, Toprak sahibine zalim*” demek suretiyle aslında Atatürk’e hakaret ettiklerini, özellikle

⁷⁸⁸ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 156-160.

⁷⁸⁹ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 60-63; 72-74.

⁷⁹⁰ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 330.

CHP'nin Atatürk'ün maddi mirasını sahiplenerek, komünizmi en ilkel haliyle savunduğunu kaydeder. Komünizmin karşısında yer alanları, Atatürk düşmanı olarak suçladıklarından bahisle “*Atatürkçü olmak, büst dikmekle değil, onun gibi düşünmekle tahakkuk eder.*” diyerek, Atatürkçü düşüncenin istikametini belirler. Sol siyasetin bu ikircikli durumunu, utanmazlık olarak değerlendirir.⁷⁹¹ Solcuların gerçekte Atatürk'ün şahsını, yaptıklarını ve mücadelesini beğenmedikleri; ancak kendi kafalarındaki milli anlayıştan ve insani değerden yoksun, akıl dışı fikirlerini Atatürkçülük diye milletin önüne koydukları kanaatindedir.⁷⁹²

Dündar Taşer, komünizm için “*Komünizm bir kalkınma metodu, bir gelişme yolu değil; başka türlü bir dünya görüşüdür. Bir dindir. Doğmaları vardır, eylemleri vardır ve kendinden olmayanları kâfir sayar. Millisi, yerlisi, vatanseveri olmaz. Çünkü bu kavramlar komünizmin varlığına terstir.*” ifadelerini kullanır. Mevcut toplum düzenine, ekonomik, idari, ahlaki ilişkilerin tümüne karşı olan komünistlerin, devlet idaresinde önemli makamlara getirilmesini doğru bulmamıştır. Bu halin, karşı olduğu düzeni uygulaya memur etmekle komünistlere; vatandaşın işini, düzene karşı olanlara havale edilmesiyle de vatandaşa haksızlık edildiğine işaret eder. Düzenin prensiplerine inanmayanlarla, düzenin icrasının mümkün olmayacağını tespit eder.⁷⁹³

Komünizm üzerine yaptığı değerlendirmelere bakıldığında; Atatürk'ün komünizm hakkında görüş ve düşüncelerini benimsediği ve bu sebeple de sıklıkla atıf yaptığı görülmektedir. Nitekim Atatürk, komünizm gayelerinin Türkiye aleyhine ve Türkiye'nin Rusya'ya tabiiyetini hedefleyen bir siyaseti olduğunu ifade etmiştir.⁷⁹⁴ Komünizmi demokrasiye muhalif nazariyeler arasında saymıştır. Rusya'nın ülke içindeki tüm teşebbüsleri Komünist Parti etrafında teşkilatlandırarak, diktatörlük sistemi vücuda getirdiğini, gerçekte şahsi hürriyet ve halk hâkimiyetini tanımadıklarını, içerde cebir ve şiddet yoluyla sistemi muhafaza ederken, dışarda da propaganda ile komünizmi yaymaya çalıştıkları değerlendirmesini yapmıştır. Komünizmin demokrasi ilkelerine uymayan bir düşünceye sahip olduğu yönünde değerlendirmesini, Afet İnan'a tutturduğu notlarda aynen şu şekilde izah etmiştir.

⁷⁹¹ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 164.

⁷⁹² Dündar Taşer, *Mesele*, s. 63.

⁷⁹³ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 409-410.

⁷⁹⁴ Atatürk, 16 Eylül 1920'de Ali Fuat Paşa'ya gönderdiği telgrafta: “... *Bila kayd-ü şart Rus tabiiyeti demek olan dâhildeki komünizm teşkilatı gaye itibariyle tamamen bizim aleyhimizdedir. Gizli komünizm teşkilatını her surette tevkif ve teb'it etmek mecburiyetindeyiz...*” demiştir. Bkz. Cemal Güven, *Milli Mücadele'de Mustafa Kemal Paşa'nın Yabancılarla Temas ve Görüşmeleri*, Eğitim Yayınları, Konya 2012, s. 169.

Bolşevik nazariyesinin Rusya’da tatbik olunmuş şekline bakalım, bütün Rus milleti içinden amele, deniz ve kara kuvvetlerinden ibaret bir ekalliyet, iktisadi esaslara müstenid, komünist partisi namı altında birleşerek, bir diktatörlük vücuda getirmişlerdir. Gayelerinde milli değildirler. Şahsi hürriyet ve müsavat tanımazlar. Halk hâkimiyetine riayetleri yoktur. Dâhilde ekseriyeti cebir ve tazyik ile noktai nazarlarına itaate mecbur tutarlar, hariçte, propaganda ve ihtilal teşkilatı ile bütün dünya milletlerine kendi prensiplerini teşmile çalışırlar. Hâlbuki hükümet teşkilinden gaye, evvela ferdi hürriyetin teminidir. Bolşevik tarzı hükümetinde istibdat mahiyeti görülmektedir. Bir cemiyetin, bir kısım insanların noktai nazarlarının, zorla, esiri ve zebunu yaşatmak şekline de, tabii ve makul bir hükümet sistemi nazarıyla bakılamaz.⁷⁹⁵

Atatürk’ün komünist ve marksist devrimci teoriyle fikri ve hissi her hangi bir ilişkisinin bulunmadığı açıktır. Zira Sovyet Rusya ile kurulan temasların en belirgin özelliği, stratejik bir yaklaşımla alınabilecek siyasi, askeri ve ekonomik desteğin, Milli Mücadelenin başarı olanakları yönünden değerlendirilmesidir.⁷⁹⁶ Nitekim Atatürk, Sovyet yardımını kabul etmekle beraber, komünizmin Anadolu’ya girmesini daima önlemeye çalıştığı bilinmektedir. Dündar Taşer, Sovyet Rusya ile kurulan bu dış politik temasları, dönemin şartları içerisinde gerçekçi, akılcı, barışçı, güvenlikçi ve milli bağımsızlığı esas alan bir bakışla, dünyadaki ve yurttaki güçler dengesini⁷⁹⁷ siyaset biliminin olanakları dâhilinde, milli menfaatler açısından kullanılması olarak yorumlamıştır.

Dündar Taşer ülkedeki komünist akımların 1919’dan beri sahip olduğu tahripkâr fikirleri, 1968’den sonra eyleme dönüştürdükleri görüşündedir. Eylemin ilk safhasının 1919 sonrası CHP’yi ele geçirmek suretiyle CHP’nin devletle özdeşleşmiş yapısından da istifade ederek, ülkede komünist rejimi getirmek olduğu değerlendirmesinde bulunur. Şevket Süreyya Aydemir ve çevresinin Kadro Hareketini bu plana örnek gösterir. Atatürk’ün bu tehlikeyi sezerek komünist hareketlere izin vermediğini kaydeder. Sonraki aşamada “sosyal adalet soldur, sosyal güvenlik soldur, sol inkılaptır” söylemleriyle İsmet İnönü’ye de tesir eden komünist akımların, ona da “Ortanın Solu” dedirttiklerini ve solun üzerindeki ayıbı böylelikle kaldırmayı başardıklarını ifade eder. Geri kalmışlığı sağa; bütün ilerici hamleleri sola izafe ederek, bir yandan da baskı ve şiddet kullanarak,

⁷⁹⁵ A. Afetinan, *M. Kemal Atatürk’ten Yazdıklarım*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, s. 75.

⁷⁹⁶ Rasih Nuri İleri, *Atatürk ve Komünizm*, 2. Baskı, Sarmal Yayınları, İstanbul 1994, s. 317.

⁷⁹⁷ Mustafa Yılmaz, “Yeni Türk Dış İlişkileri”, *Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi*, 14. Baskı, Ed. Fatma Acun, Siyasal Kitapevi, Ankara 2016, ss. 265-292, s. 266-269; 287-289.

okumuş kesimi yanlarına çektiklerini ya da baskıyla susturdıklarını, böylelikle devlet kurumlarını ele geçirdikleri değerlendirmesini yapmıştır.⁷⁹⁸ 1960 sonrası dönemde komünist çevrelerin emellerini ulaşmak için karşıtlarına “*İrtica/Gericilik*” suçlaması yönelttiklerini; ayrıca Atatürk ve İsmet İnönü’nün şahsiyeti üzerinden kendilerini “*Devrimci/İlerici*” olarak gösterdikleri görüşündedir. Komünist düşünce ve fikirleri Atatürkçülük ve Atatürk inkılaplarıyla özdeşleştirmek suretiyle; İsmet İnönü’ye demeçleri vasıtasıyla tasdik ettirerek yaymaya çalıştıklarını, karşı çıkanları da irticacı/gerici suçlaması yönelterek etkisiz hale getirdikleri tespitini yapmaktadır.⁷⁹⁹

Sol siyaseti, komünizm marifetiyle Türkiye’yi Rusya’nın bir peyki haline getirme çabasında olmakta itham eder. Bunun gerçekleşmesi durumunda Çekoslovakya ve Macaristan örneğinde olduğu gibi; Rusya’nın, Büyük Sovyet vatanlarını korumak için Boğazlar, Ege adaları ve Akdeniz kıyılarındaki Rus askeri bulunduracağını ve dahi Türk ordusunun, Rus ordusu geri hizmetine memur bir teşkilat haline getirileceğini, nihayetinde ülkenin en az üçe bölüneceğini ileri sürmüş ve bunun endişesini taşımıştır. Türkiye’yi bu tehlikeye itmekte olan sol siyaset taraflarının TRT, büyük basın, fakülteler, kürtçüler, Tabii Senatörlerin büyük kısmı, oportünistler, CHP, Türkiye İşçi Partisi (TİP), Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS), Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonu (SDDF), Devrimci Türk Kadınlar Birliği (DTKB), Dev-Genç, Asistanlar Sendikası gibi kurum ya da gruplardan oluştuğunu ileri sürmüştür. Bu kitlenin millet nezdinde temeli olmadığını; ancak taraftarlarının az olmasına rağmen, hepsinin tek merkeze bağlı olması avantajıyla hareket ettiklerini kaydeder. Merkezi teşkilatın istediğini yüceltme, istemediğini de ezme gücüne sahip olduğundan bahisle bu durumun onlara büyük avantaj sağladığını ifade etmiştir. Ayrıca sol siyasetin merkezi otorite, disiplinli teşkilat, destekli propaganda ve dahi akıllı, güçlü koordinasyon imkânlarına sahip olduğunu, bunun da onlara siyaseten avantaj ve güç kazandırdığı tespitlerinde bulunmuştur.

Antikomünist çevre olarak tarif ettiği sağ kanatta ise; Hükümet, AP, GP, MP, MHP, Yeni Türkiye Partisi (YTP), Milli Nizam Partisi (MNP), Milliyetçi Öğretmenler Sendikası (MÖS), Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş), Türk Ev Kadınları Derneği (TEKD), Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği (TKMD), Milliyetçi Öğretmenler Derneği Konfederasyonu (MÖDK), Milli Türk Talebe Birliği (MTTB),

⁷⁹⁸ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 503-505.

⁷⁹⁹ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 487-491.

Milliyetçi Türk Kadınları Derneği (MTKD), Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF) Ülkü Ocakları Birliği, Ülkü-Sen ve Tesirsiz Basın yer almaktadır. Bu teşkilatların birbirine rakip olduğunu, hatta hasım olduğunu kaydederek, bir kısmının da hükümeti desteklemek için kurulmuş, bahşiş alan teşkilatlar olduğunu dile getirir. Komünizmle mücadele eden kesimin, sadece milliyetçi teşkilatlardan oluştuğuna işaret eder. Bu teşkilatların disiplinli, nizamlı, azimli, kararlı, vefakâr ve gayretli çalışmalar yürüttüğü kanaatindedir. Milliyetçi teşkilatların, maksatlı halde basın tarafından görmezden gelinmesine, yok sayılmasına sıklıkla itiraz etmiştir. Antikomünist grubun fikir ve ideal birliği oluşturamayan, merkezi otoriteden yoksun, disiplinsiz, koordinasyonsuz, propaganda gücü yetersiz büyük bir yığın halinde olduğu kanaatindedir.⁸⁰⁰ Ülkedeki komünist tehlikeyi, Milli Mücadele dönemi tehlikelerinden daha büyük görmüştür. Milli Mücadelenin kaybedilmesi durumunda dahi küçük de olsa bir devletin muhafazası mümkün iken; ülkede komünizmin yayılması durumunda vatanın tümünden elden çıkacağını, Türk milletinin ölü bir millet haline geleceği uyarında bulunmuştur. Bu endişesini şu cümlelerle dile getirmiştir.

“Bugünkü tehlike Yunan işgalinden, Sevr ahdinden, Ermeni isyanından hiç de küçük değildir. Hatta hasmın bize benzer oluşu ve nihai hedefinin, topyekûn Türkiye'nin varlığını tehdit etmesi bakımından, daha da büyüktür. Milli mücadele devrindeki düşmanlar, emellerine muvaffak olsalar bile, gene de bir bayrak gölgesi kadar vatanımız kalırdı. Amma bugünkü düşman, yani komünizm başarıya ererse, o kadar bile vatanımız kalmayacaktır. Milli mücadeleyi kaybetsek sakat kalırdık. Kolu, bacağı kopuk bir gövde gibi... Bugünkü mücadeleyi kaybedersek ölürüz, her uzvu tamam amma canı yok...”⁸⁰¹

Üniversite özerkliğinin solcu marksistler tarafında istismar edildiğini düşünen Dündar Taşer, üniversitelerde bilimsel özerkliğin tesis edilmesi gerekirken, devlet içinde bağımsız hareket eden muhtariyetlere dönüştürülmesine, özellikle üniversite özerkliği bahane edilerek anarşi ortamının merkezi haline getirilmesine karşı çıkmıştır. Devlet ve toplum aleyhine faaliyetlerin, üniversite özerkliği kılıfına sokularak yürütüldüğü ve emniyet güçlerinin, yıkıcı ve bölücü faaliyetleri önleme çalışmalarının da yine bu yolla engellediği kanaatindedir. Marksist yönetici ve hocaların, üniversiteleri marksist öğretiyi telkin yerine dönüştürerek farklı fikirde olanları ötekileştirdiklerini ve bunun da bilimsel özerkliğe engel teşkil ettiğine dikkatleri çekmiştir.

⁸⁰⁰ Dündar Taşer, Mesele, ss. 230-239.

⁸⁰¹ Dündar Taşer, Mesele, s. 257.

Dündar Taşer'in devletleri ve toplumları etkileme kabiliyetine sahip fikir, düşünce, siyaset ve yönetim hareketlerinin öğretimine karşı çıkmadığı görülür. Bilakis bunların tahsilini faydalı görmüş ve teşvik etmiştir. Lakin "*Marksizm'i tedris etmek başka, telkin etmek başkadır.*" sözlerinden de anlaşılacağı üzere; üniversitelerin belli bir ideolojinin, fikrin ve siyasetin propaganda merkezlerine dönüştürülmesinin, bilim ahlakına ve metoduna uymadığını savunmuştur. Yapılacak anayasa tadilatlarında, yaşanan tecrübelerden ders çıkararak üniversite özerliğinin istismarını önleyecek, gerçek manada bilimsel hürriyetin yolunu açacak, üniversiteleri bilim merkezlerine dönüştürecek değişimlerin özellikle göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir. Bu değişimi, Türkiye'nin bilim ve teknolojiye ilerleyebilmesi adına zaruri görmüştür.⁸⁰²

4.3. MİLLİ TARİH ŞUURU "BİZ KİMİZ?"

Dündar Taşer'in fikir mücadelesinin gayesi, Türk milletine kaybolan özgüvenini yeniden kazandırmak ve hak ettiği saygın konuma yükseltmek olduğu görülmektedir. Konuşma ve yazılarından anlaşılacağı üzere, bir demirci ustası meziyetiyle küllenen ocağı yeniden kor alevlere gark etmenin, bir hekim soğukkanlılığı ile kandaki mikrobu temizlemenin, bir zanaatkâr titizliği ile geleceği ilmek ilmek örmenin çilesine, heyecanına, inancına talip olmuştur. Türk subayı olmanın gereğince milletinden ümidini hiç kaybetmemiştir. Üniforması çıkarıldığında dahi, cesaretini ve ümidini kaybetmeden milletin sinesinde, milletiyle bütünleşmeyi seçen M. Kemal Atatürk gibi;⁸⁰³ Dündar Taşer'in de üniforması çıkarıldığında, milletin sinesinde milletiyle bütünleştiği görülmektedir. Milletini koşulsuz ve çıkar gözetmeden, ilahi bir aşkla sevdiğini söylemek mümkündür.

Tarih bilimi, akademik disiplin dâhilinde geçmiş zamanın oldubittileriyle meşgul olması yanında, milletlerin ileriye dönük kuvvet ve ilham kaynağıdır. Milletlerin benliğine ve dahi ruhuna tesir eden bir tarafı vardır. Bu yönüyle bakıldığında, her milletin kendi geleceğini geçmişin ihtişamı üzerine kurgulama çabasında olduğu görülecektir. Dündar Taşer'in de "*Büyük Türkiye*" ülküsünü kurgularken 5000 yıllık Türk tarihini bir bütün olarak sahiplendiği anlaşılmaktadır. "*Bir cihan devletinin kalıntısı üstünde cihan hâkimlerinin evlatları*" ifadeleri; onun, Türk milletinin öncü vasfıyla ileri medeniyeti tüm cihanı huzura kavuşturacak boyutta yeniden kuracağına güveninin isbatı niteliğindedir.

⁸⁰² Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 407-408.

⁸⁰³ Gürgür, *a.g.e.*, s. 54.

“Biz Kimiz?”⁸⁰⁴ sorusunu yöneltirken, dünyanın en büyük imparatorluklarını kurmuş ve hâkimiyetini eski dünyanın bilinen her köşesinde yürütmüş bir millet olarak, bir kez yapının bir daha yapacağına yürekten inanmıştır. Muhataplarına da bu inancı yaşatmak için, hayranlık uyandıran bir gayretin içerisinde olmuştur.

İnsanın şahsi hayatının dışında, millet olarak yaşadığı genel ve milli bir hayatı vardır ki; bu Türk milleti için “*Türklük*” olarak tespit edilir. Türklüğü kuvvetlendirmek, dünyadaki her şeyin üstünde görmek ve her şeyin üstüne çıkarmağa çalışmak ise; “*Türklük Mefkûresi*”⁸⁰⁵ olarak değerlendirilir. Dündar Taşer’de şahsiyetini Türklüğün tarihiyle yoğurabilmiş⁸⁰⁶ bir fikir adamı olarak, Türklük Mefkûresinin hayatıyeti için, Türklerin eski gücüne erişebilmesini ve milli kültür ölçülerini esas almayı elzem görmüştür. Büyük millet olmanın imkânlarını, Büyük Türkiye’yi kurmak adına seferber olmuş, düşüncelerine bu minvalde hareket kabiliyeti oluşturmuştur.⁸⁰⁷ Kendi döneminin kritik sürecine dikkat çekerek, Türklerin “*Milli Rotaya*” yeniden oturması gerektiğini “*Türkiye, yol ağzındadır. Dünya dengesine uygun olarak milli rotasına otura bilirse, milli kültürünü yeniden canlandırıp, onun üstün ölçülerini temel alarak çağımızın tekniği ve ilmiyle ağır sanayiini kurarsa, eski büyük kudretine ulaşabilir.*”⁸⁰⁸ cümlesiyle ifade etmiştir.

Tarih şuurunu, kısaca tarihin akışı hakkında milli bir görüşe sahibi olmak şeklinde tanımlamak mümkündür. Bu şuurlanma, milletlere arkasında sonsuz bir geçmişin bulunduğunu ve önünde de sonsuz bir geleceğin bulunabileceği düşüncesini yerleştirir. Topluluklar, tarihi olayları manalı bir bütün içerisindeki parçalar halinde gördüğü anda, tarih şuurunu da kazanmış olurlar. Milli tarih şuuru, millete ait tarihin, basit vakalar yığımından ibaret olmadığını; bugünkü kaderini çizen, manalı bir zincirin halkaları olduğu inancına dayanır. Milliyetçilerin savunduğu milli tarih şuuru, o milletin insanlarını belli bir milli benliğe sahip kimseler haline getirecektir. Bu elbette ortak tarihe sahip insanların, yine ortak çalışmalarla kuvvetli bir istikbale kavuşabilecekleri fikrini kuvvetlendirecektir. Büyük bir tarih, büyük bir milli şahsiyet anlamına gelir. Bu düşüncenin verdiği azim ve metanet içerisinde hareket alanı oluşturur. Milletler, milli tarihlerinin eseri olarak kendilerinin bağımsız, milli özelliklere sahip varlık bütünleri

⁸⁰⁴ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 32.

⁸⁰⁵ Ömer Seyfettin, *Türklük Ülküsü*, Haz: Yalçın Toker, Toker Yayınları, İstanbul 1990, ss. 10-11.

⁸⁰⁶ Öksüz, “Dündar Taşer’i Kaybettik”, s. 3.

⁸⁰⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 34.

⁸⁰⁸ Aksun, *a.g.e.*, s. 18.

olduklarını idrak ederler. Bu bakımdan milliyetçiliğin doğuşu, milli tarihin doğuşu olarak değerlendirilmiştir.⁸⁰⁹ Bir milletin ve devletin gücü “*milli şuurun*” uyanıklığı ölçüsünde artacağı; bu şuurun zayıflaması oranında da azalacağı değerlendirilmesi yapılır. Türk milliyetçilerine göre; milli şuur bütün fert, zümre, tabaka ve sınıfları birbirine bağlayan harçtır. Bu harcın kuvveti oranında fertler, zümreler, tabakalar ve sınıflar milli huzur ve refahtan pay alırlar. Bu harcın zayıfladığı milletlerde ve devletlerde grup çözülür, egoizm artar, sosyal yalnızlıklar ve adaletsizlikler çoğalır. Millet, düşman kamplara bölünür ve milli devlet zayıflar.⁸¹⁰ Dündar Taşer’in tarih yorumu anti-komünist bir çizginin ötesinde, sınıf çatışmasını ve hatta sınıf varlığını reddederek, halkla bürokrasi arasındaki çatışma ekseninden kurtulup, toplum ve siyaset anlayışını kurmaya hizmet ettiği ve bu görüşün Türk siyasetinde Kemalizm’in kullandığı yorumun milliyetçi muhafazakâr bir muhtevayla işlenmesi olduğu değerlendirilir.⁸¹¹

Dündar Taşer, Türk tarihinin yükselme döneminin yeniden başladığını, saatin sarkacının artık yükselme istikametine dönmek zorunda olduğunu “*Büyük Türkiye*” iddiasının temeline oturtur. Türklüğün kendini zayıf, aciz, yoksul ve çaresiz hissetmekten kurtulup; arkasındaki büyük mirasın varlığını hissettiği ölçüde, kendine güveninin artacağını, geleceğe daha büyük bir ümit ve iddialarla yönelmeyi başaracağını savunmuştur.”⁸¹² Bu yönüyle Türk milletinin dün yaşadığı gerçeği, bugün de gördüğü büyük rüyayı temsil eden, benzersiz bir özelliği vardır. Muhataplarına birden bire büyümüş hissi yaşatan, üzerlerine biriken pis ağırlıktan kurtulmanın hazzını tattıran bir düşünce adamıdır.⁸¹³ Türk milletine duyduğu derin sevgiden ötürü, herkeste sevilecek yanlar aramış ve muhakkak sevilecek bir hal bulmuştur. Türk milletine duyduğu sevgi, mazinin en eski çağlarından beri birikmiş sağlam bir sevgidir. Şüphesiz bu muhabbetin kaynağı, taşıdığı tarih şuurunda gizlidir. Her büyük Türk gibi “*Cihangirlik Rüyası*” görmüş; Türk milletinin “*Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi*” davasına, sıkı sıkıya bağlılık göstermiştir.⁸¹⁴ Onu tanıyanlar, güzel ahlak sahibi, ihlaslı bir Müslüman olduğuna şahadet etmektedir.⁸¹⁵ İslamiyeti, insanların zihniyetinde devrim yapmış, ilmi yükselişin

⁸⁰⁹ Güngör, *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, ss. 51-52; 59.

⁸¹⁰ Arvasi, *Türk İslam Ülküsü I*, s. 148.

⁸¹¹ Yılmaz, a.g.m., s. 673.

⁸¹² Nuri Gürgür, “Fikir, Hareket ve Dava Adamı: Dündar Taşer”, <https://www.turkocaklari.org.tr/yazar/nuri-gurgur/fikir-hareket-ve-dava-adami-dundar-taser-3036>, 10 Haziran 2011, (Erişim Tarihi: 13.06.2019).

⁸¹³ Güngör, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, s. 136.

⁸¹⁴ Cezmi Kırmıoğlu, “Dündar Ağabey”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 4.

⁸¹⁵ Sadi Somuncuoğlu, “40 Yıl Sonra Da..”, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/40-yil-sonra-da-23085yy.htm>, 16.06.2012, (Erişim Tarihi: 15.06.2019).

temellerini içerisinde barındıran, bir zihniyet inkılâbının muharriki olarak görmüştür.⁸¹⁶ Siyasi ve fikri davasında, İslam'ı Türklükten ayrı tutmamıştır. İslamiyet'in Türk milletinin yaşamında lâayık olduğu önemli yeri alması gerektiğini ve dahi Türklük duygusuyla mücehhez olarak, milletin maneviyatını aydınlatacağını sıklıkla dile getirmiştir.⁸¹⁷ Mücadelesinin temelinde üç önemli esas görülür. “İslam ahlak ve fazileti, Türklük ve tarih şuuru, İ'la-yı Kelimetullah için Nizam-ı Âlem” Bütün hayatı boyunca yapmış olduğu konuşmalar, yazmış olduğu makaleler ve o meşhur sohbetlerindeki her şeyin özeti bu esaslarda vücut bulur. Yeniden Türk-İslam Medeniyetini kurmayı, şanlı tarihin ve büyük ecdadın, Türk milletine yüklediğı milli ve kutsal bir görev addetmiştir.⁸¹⁸ Nitekim müntesibi olduğu siyasi hareket, davasını “Türklük gurur ve şuuru, İslam ahlak ve fazileti, hak yolu, hakikat yolu, Allah yolu”⁸¹⁹ olarak ilan etmiştir.

Türk milletinin manevi keder ve sitemlerini aynı his ve duygularla taşımıştır. MBK üyesi olduğu dönemde, asker ve devlet adamı vasfıyla milletin huzur ve refahını düşünürken; manevi kederlerini ortadan kaldırmak istemiştir. Hikmet Tanyu, “Bir Hatıra ve Teklifler” adlı yazısında, Dünder Taşer ile yaptığı sohbette Ayasofya'nın ibadete açılmasının faydalı neticeleri ona anlattıktan sonra; Dünder Taşer'in kendisine “Eğer bir hafta daha Millî Birlik Komitesinde kalsaydık, bu iş halledilecekti. Hem de bir gerekçeye lüzum kalmayacaktı. Kararname şöyle olacaktı: Ayasofya Camii ibâdete açılmıştır.”⁸²⁰ dediğini anlatır.

Tarihi bakiye “dini ve milliyetçi muhafazakârlığın mukaddeslerinin deposu ve iletkeni” olarak kabul edilir.⁸²¹ Tarih anlatımını devletçi, milliyetçi, maneviyatçı şuuru kazandırma üzerine kurduğu anlaşılın Dünder Taşer, milletini daima büyük ve azametli bir tarih içinde görmüştür. Bugünkü niteliklerini, öne çıkan çarpıcı taraflarını, tarih içinde yakalayıp gündeme getirmiştir. Memleketi Gaziantep'te tank manevralarını komuta ettiğı sırada bir kısım ekili araziye tankların girmesi emrini vermiştir. Arazinin sahibine durumu anlattığında “Ayıp ettin yeğen! Devletin tanklarının tarlamızı ve ekinlerimizi çiğnemesi bizim için şereftir. Toprağın bereketi artar.” sözleriyle karşılık verilmesini; bununla da kalmayan halkın, misafirperverlik göstererek askerin tüm ihtiyaçlarını karşılamasını

⁸¹⁶ Kılıç, a.g.m., s. 251.

⁸¹⁷ Dünder Taşer, “Müslümanlar Kimin Hizmetine Sokulmak İsteniyor?”, *Devlet*, S. 27, 6 Ekim 1969, s. 4.

⁸¹⁸ Hakkı Öznur, “Dünder Taşer, 47 Yıla, 5000 Yıl Sığdırdı”, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/hakki-oznur-yazdi-dunder-taser-47-yila-5000-yil-sigirdi-284594h.htm>, 16.06.2020, (Erişim Tarihi: 16.06.2020).

⁸¹⁹ Er, a.g.e., s. 239.

⁸²⁰ Hikmet Tanyu, “Bir Hatıra ve Teklifler”, *Devlet*, S. 149, 10 Temmuz 1972, s. 10.

⁸²¹ Bora, *Türk Sağıının Üç Hali...*, s. 60.

övgüyle anlatmıştır. Türk köylüsünün bu halisane müşfik bakışını, halkın ordu ile devleti bir tutması, devletin halk nezdinde büyük ve azametli oluşu şeklinde yorumlamıştır.⁸²² Türk milletinde devlet şuurunun, devlete saygı ve itaatin sarsılmaz niteliklere sahip olduğunu, büyük millet olmanın verdiği güçle, büyük devletler kurduğunu ve dahi bu şuurla bugüne değin varlığını devam ettirdiğini müşahede etmiştir.⁸²³

Tarihi hadiseleri ihtilaf, çekişme, ayrılık ve taraf seçmenin bir yolu olarak değil; milleti heyecandıran, gururlandıran, birliktelik ruhu aşıl原因 bir şuur kaynağı saymıştır. Tarihi şahsiyetler üzerinden gruplaşmaları, ayrılıkları doğru bulmamıştır. Bilakis bu arızalı hali tehlikeli görmüştür. Tarihin belirli dönemlerinde devletine, milletine az ya da çok faydası dokunmuş şahsiyetlerin, taraflı bakış açısıyla genellemeler üzerinden yorumlanmasını kabul etmemiştir. Bunu hem tarih bilimi açısından hem de milli menfaatler açısından sakıncalı bulmuştur. Kendisi de tarihi şahsiyetlerin değerlendirmesini yaparken, genellemeler yapmaktan uzak durmuş; olumlu ve olumsuz yanları ayrı ayrı değerlendirmiştir. Örneğin İttihatçılar hakkında yapılan olumlu ya da olumsuz tek yönlü genellemeleri eleştirmiştir. Ona göre İttihatçıların hataları çok fazla ve büyüktür. Bu kişilerin çoğu devlet işlerinde deneyimsiz oldukları gibi; ufukları dar, inatçı ve dik kafalı insanlardır. Ancak içlerinde hatalarını görüp, dönebilme erdemini gösterenlerin de olduğunu kaydeder. İttihatçıların Sultan Abdülhamid'e karşı oluşan reaksiyona önderlik ettikleri için, olayların akışına kapıldıkları kanaatindedir. Osmanlı Devleti'nin bunların elinde battığını, bu sorumluluğun tarih huzurunda ağır günahının da İttihatçıların omuzlarında olduğunu, bu sebeple milli vicdanlarda mahkûm edildiklerini ifade eder. Buna rağmen içlerinden bazılarının yaptığı işlerin, kıymetli ve büyük olduğu görüşündedir. Hürriyet Kahramanı ünvanıyla anılan Enver Paşa'nın Trablusgarp'taki mücadelesini ve Türkistan'daki çarpışmalarda şehit düşmesini, onun büyüklüğüne delil saymıştır. İttihatçıların devletin çeşitli bölgelerinde canlarını ortaya koyarak verdiği mücadelenin, takdir edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁸²⁴

Türk milletini, dünya sahnesine çıktığı günden itibaren kesintisiz bir bütünlük içerisinde görmüştür. Milletini, meziyetleri ve kusurlarıyla; zaferleri ve mağlubiyetleriyle birlikte sevmiştir. Türk milletinin kusurlarında dahi meziyet aramış; mağlubiyetler sonrası gelecek zaferlerin işaretlerini görmüştür. İç kavgaları, bir aile dâvası saymıştır.

⁸²² Aksun, *a.g.e.*, ss. 65-71.

⁸²³ Aksun, *a.g.e.*, ss. 115-117.

⁸²⁴ Aksun, *a.g.e.*, ss. 90-91.

Bir tarafın övölüp, diğer tarafın kötölennmesinden hoşnut olmamıştır. Gündelik sıkıntılarında kurtulmak için mütemadiyen Türk tarihine sığınmıştır. Türkün tarihi, onu teselli eden, bir nevi huzur bulduğu “*Aile Yuvası*” olmuştur.⁸²⁵

Türklüğün mücadele ve hayata tutunma azmini, takdirle karşılamış ve bununla övünmüştür. Türklerin yaşama azmi ve direncinin geleceğe ümitle bakmayı emrettiğini ifade etmiştir. Zira Türklüğün “*çekiliş*” devresinin Sakarya’da bitip; yeni bir “*ilerleyiş*” devrine girildiğine yürekten inanmış, bu inancını sıklıkla dile getirmiştir. Türk milletinin geleceğine güvenini ve inancını “*Türk Milleti Eski azametine kavuşacaktır. Bunun sancıları ve acıları içindeyiz*”⁸²⁶ sözleriyle ortaya koymuştur. Türklüğün, tarihi zeminine oturduğu takdirde, medeniyet ve siyaset savaşını kazanabileceğini hususiyetle arz etmiştir.⁸²⁷

4.4. TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ VE ROMANTİZM

Millet, Türkçeye Arapça’dan geçmiş bir kelimedir. Din, şeriat, mezhep; topluluk anlamlarına gelmektedir. Aynı topraklar üzerinde yaşayan, aynı soydan gelen ve aralarında dil, din, tarih, sanat, töre, dünya görüşü ve ülkü birliği bulunan insanlar topluluğu olarak tanımlanmıştır.⁸²⁸ Her ne kadar sosyolojide, millet teorileri ırka dayandırılmamış ise de etnisite önemli bir unsur olarak görölmüştür. Bu açıdan milletler yeni bile olsalar, hepsinin etnik bir göbek deliği olduğu var sayılmıştır.⁸²⁹

İrk kelimesi ise esas, kök manasında biyolojik bir terim olarak kullanılmıştır. İnsan bedeni, fiziki özellikleri işlevsel bir değere sahip olsa da; insan benliğinin oluşumu, kültür ve değerlerin eğitim yoluyla kazanımı ve aktarımı vasıtasıyla gerçekleşir. Dolayısıyla ırk zoolojik bir mefhum olarak görölürken; millet olma hali, sosyolojik ve psikolojik esaslara dayandırılmıştır. Tarihi olarak saf bir kavimden, içerisine hiç yabancı karışmamış aynı kandan bir topluluk fikri, sosyolojik esaslara aykırı görölmüştür. Bu sebeple “kavm” terimi, saf bir soy zümresi şeklinde yorumlanmamıştır. İlk topluluk tiplerinin (klan, aşiret) bir araya gelmesinden meydana gelen bir cemia olarak değerlendirilmiştir. Dil, hareket ve tutumlarda müşterek zümre halini alan kavimler, eğer

⁸²⁵ Galip Erdem, “Dündar Ağabeyimiz”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 7.

⁸²⁶ Aksun, *a.g.e.*, ss. 18-19.

⁸²⁷ Aksun, *a.g.e.*, s. 148.

⁸²⁸ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul 2010, s. 824.

⁸²⁹ İskender Öksüz, *Millet ve Milliyetçilik*, 4. Baskı, Panama Yayıncılık, Ankara 2018, s. 342.

birleşik bir yapı içerisinde, yakın dilleri konuşur ve müşterek ruhi temayüller oluşturup varlıklarını devam ettirebilirlerse bir millete dönüşebileceği kabul edilmiştir.

Bu sebeple millet, esas manasıyla ırk ve kavm kelimeleriyle açıklanmamıştır. Eğitim yoluyla kazanılacak dil, din, ahlak, estetik, siyaset, hukuk ve iktisat gibi duygu ve düşüncelerden hiç birinin doğuştan ya da kalıtım yoluyla aktarılamaz. Dilde ve görenekte müşterek zümre, millet inşa etmeye temel olsa da tek başına milleti tarif etmez. Zira millet, ırki, kavmi, coğrafi, siyasi ve idari bir zümre olmayıp; lisan, din, ahlak, bediiyyat yönünden müşterek bir zümre olarak tarif edilmiştir. Kanın, dinin değil; eğitim yoluyla gelecek nesle aktarımı yapılan, kültürün biçimlendirdiği, bu kültürü müşterek yaşayan zümre, millet kabul edilmiştir.⁸³⁰

Millet kavramını Yusuf Akçura “*Irk ve lisan esas birliğinden dolayı içtimai vicdanında vahdet hâsıl olmuş, bir cemiyeti beşeriye*”;⁸³¹ dir. Millet’i, Kurt Karaca; “*Ortak, dil, yurt, soy, ülkü, kültür ve tarih birliği gibi ayırıcı niteliklere haiz, bağımsız olarak birlikte yaşama bilincine varmış, insan topluluğu*”;⁸³² Sadri Maksudi Arsal “*Muayyen bir dili konuşan, aynı örf ve adetlere, aynı milli seciyeye, müşterek tarihe, müşterek milli emellere malik olan fert ve ailelerden tereküp eden bir insan kütlesi*”;⁸³³ J.G. Kellas “*Tarih, kültür ve ortak ata bağlarıyla birbirine bağlı bir toplum olduklarını hissededen bir grup halk*”;⁸³⁴ Anthony D. Smith “*Tarihi bir toprağı/ülkeyi, ortak mitleri ve tarihi belleği, kitlevi bir kamu kültürünü, ortak bir ekonomiyi, ortak yasal hak ve görevleri paylaşan bir insan topluluğunun adı*”;⁸³⁵ şeklinde tanımlamışlardır. Nedim Macit ise daha kısa ve veciz haliyle “*Derin ve yatay bir sadakatin, birlikteliğin toplumsal biçimi*”⁸³⁶ şeklinde ifade etmiştir.

Millet kelimesi köken itibariyle Arapça olmasına rağmen, Araplar, milleti sosyolojik manasıyla ifade etmek için “*Şa’b*” kelimesini kullanmışlardır. “*Şa’bu’l-Arabi – Arap Milleti, Şabu’t-Türki – Türk Milleti*” gibi. Osmanlı Devleti’nde millet kelimesi, daha çok gayri müslim tebayı tanımlamak için kullanılmıştır. Bu tanımlamada etnik aidiyete göre değil; dini cemaatleri temsil mahiyetindedir. Müslümanlar Ümmet-i

⁸³⁰ Nadim Macit, *Türk Milliyetçiliği Kültürel Akıl, İçtihat ve Siyaset*, 3. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018, s. 58-61.

⁸³¹ Yusuf Akçura, *Türkçülüğün Tarihi*, s. 17.

⁸³² Kurt Karaca, *Milliyetçi Türkiye Milliyetçi Toplumcu Düzen*, Çınar Yayınları, Ankara 1971, s. 16.

⁸³³ Sadri Maksudi Arsal, *Millet Duygusunun Sosyolojik Esasları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018, s. 41.

⁸³⁴ Macit, *a.g.e.*, ss. 69-70.

⁸³⁵ Anthony D. Smith, *Milli Kimlik*, Çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, (Y.y.y) 1994, s. 32.

⁸³⁶ Macit, *a.g.e.*, s. 70.

Muhammet olarak tanımlanmıştır.⁸³⁷ Ümmet, fihki ve milletler arası bir dine tabi olan fertlerin mecmuudur. Dini inanç ve eylem etrafında birleşen topluluğa verilen addır. İslam'da ümmet fikri, ortak inanç ve değerler etrafında birleşmekten doğan büyük bir cemaat tasarımıdır.⁸³⁸ Osmanlı Türkleri için millet ve ümmet bezer kavramlardır ve dahi milliyet, ümmet olgusu içinde eritilmiştir. Ümmet fikri etrafında bütün Müslümanları biraraya getirmesi ve azınlıklara önemli haklar tanımına nazaran, Osmanlı Devleti'nin millet olma sürecini tamamlayamadığı ileri sürülür. Ümmet veya etnik kimlikler, varlıklarını ve niteliklerini hukuken sürdürmüş olmalarına rağmen, ayrıcalıklı durumların sosyolojik anlamda bütünleşme süreci içerisinde yorumlanamadığı var sayılır.⁸³⁹

Tarihi ve toplumsal gelişme süreçlerinin farklı olması sebebiyle, aynı tarihi dönemlerdeki farklı toplumlar için ortak bir milliyet tarifi verilemeyeceği gibi; toplumun, değişen bir gerçeklik olması sebebiyle de aynı toplumun farklı tarihi dönemler içerisinde ortak bir milliyet tarifi de verilemez. Toplum tarafından paylaşılan unsurlar, insanları ortak duygulara ve aynı millettten oldukları inancına götüren faktörlerdir. Bu inanç ve duyguların oluşması için, millet olma faktörlerinin mutlaka belirli sayıda olması gerekmez. Her toplumda ve dahi tarihi devirlerinde bu unsurların mahiyeti ve sayısı değişiklik gösterebilir.⁸⁴⁰ Bu açıdan bakıldığında, Osmanlı coğrafyasında yaşayan Müslümanların özel adı Türk olmuştur. Batılılar, Müslümanlığı benimseyenleri dahi "Türk oldu" tabiriyle tanımlamışlardır. Hatta daha da genişleterek Osmanlı tebaasının ortak adı olarak kabul edilmiştir. Türk milliyetçiliği fikriyatının ilk dönemlerinden itibaren, Türk kelimesi bir kavim adı olarak düşünülmemiştir. Aynı dili konuşan veya Müslüman olan, müşterek tarihe ve kültüre sahip insanların adı olarak kullanılmıştır.⁸⁴¹

Etnik bir topluluğun ayırt edici nitelikleri kolektif özel bir ad, ortak bir soy miti, paylaşılan tarihi anılar, ortak kültürü farklı kılan bir veya birden fazla unsur, özel bir yurtla bağ, nüfusun önemli kesimleri arasında dayanışma olarak sayılmıştır.⁸⁴² Milletlerin tarihinde, genel olarak değerini korumuş yahut hemen her zaman ön planda olmuş milliyet unsurları vardır. Türk milleti için, aynı zamanda milli kimlik ve kültürü oluşturan ana unsurlar din, dil ve devletin böylesi bir anlamı ve önemi vardır.⁸⁴³

⁸³⁷ Kösoğlu, *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı*, s. 16.

⁸³⁸ Macit, *a.g.e.*, ss. 63-64; 66.

⁸³⁹ Orhan Türkdoğan, *Türk Ulus-Devlet Kimliği*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2013, s. 5.

⁸⁴⁰ Kösoğlu, *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı*, ss. 18-19.

⁸⁴¹ Bayram, *a.g.e.*, s. 63.

⁸⁴² Macit, *a.g.e.*, s. 61.

⁸⁴³ Kösoğlu, *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı*, s. 19.

Türk İnkılâbının sıklet merkezinin “*milli kimlik*” olduğu kabul edilir. Türk milli kimliğinin, evrensellik iddia ettiği durumlarda dahi, özcü bir kimlik kurgusunu taşıdığı ifade edilir.⁸⁴⁴ Atatürk Türk milletinin oluşumunu tek bir unsura bağlamaz. Onu kültürel bir topluluk olarak değerlendirir. Milleti oluşturan doğal ve tarihi olguları, “*Siyasal varlık, Dil, Yurt, Irk ve Köken birlikteliği ve Tarihi ve Ahlaki yakınlık*” olarak sayar. Dini ise evrensel durumu gereği, bu sıralamanın dışında tutmayı tercih etmiştir.⁸⁴⁵ Atatürk’ün benimsediği ve yaşadığı milliyetçilik ya da Atatürk Milliyetçiliği, içe dönük olarak “ayinsel”, dışa dönük olarak da “gerçekçi” nitelikte olduğu tespit edilerek; milliyetçilik anlayışının dışa dönük olarak gerçekçi niteliği, mevcut şartlarda milletin ancak Misak-ı Milli çerçevesinde dirilebileceğini kestirebilmesinde; ayinsel milliyetçiliği ise Türkçü tutumuyla giriştiği inkılaplarla değerlendirilir. Şartların olgunlaşmasına paralel olarak Türkiye’nin siyasi nüfuzunu genişletme girişimleri ve inkılaplarında görülen Türkleşme uygulamaları bu tutumuna örnek gösterilir.⁸⁴⁶

Her toplumun tarihi gelişimi ve oluşumu farklı olduğundan, tabii olarak kendi yapısına uygun ve kendi bütünlüğünü korumaya, güçlendirmeye hizmet edecek tarifler tercih edebilir. Bir toplumun üyeleri, kendilerini bir arada tutan, aralarındaki sevgi ve yardımlaşma duygularını güçlendiren bağın din, dil, kültür yahut bunlardan sadece biri veya birkaçı olduğunu görüp, bunun kendilerini millet yaptığını inanırlarsa, o topluluk millet olarak kabul edilir.⁸⁴⁷ Ziya Gökalp’inde milleti tarif ederken müşterek kültürü esas kaide kabul ettiği anlaşılmaktadır. Milletin oluşumunu, müşterek kültürün “*kendine özgü/müstakil*” olması şartına bağlamıştır. Ziya Gökalp’e göre millet, “*ırki, kavmi, coğrafi, siyasi, iradi bir zümre*” değil; “*lisanca, dince, ahlâkça ve bediiyatça müşterek olan, yâni aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan bir zümre*” dir.⁸⁴⁸ Kavimlerin milletleşme serüvenini izah ederken ise “*Kavim beynelmilel medeniyetin müesseselerine kendi lisan ve vicdanının rengini vererek onları kendi ruhuna uydurmağa başladığı dakikada müstakil ve millî bir medeniyete yani “Hars”a mâlik olmağa başlar. Bir kavmin bütün manasiyle tam bir millet olması ancak bu yolda müstakil bir Hars’a malik olmasıyla kaimdir.*”⁸⁴⁹ diyerek; millet olma sürecini, çağın medeni yaşam ölçülerini

⁸⁴⁴ Bora, *Türk Sağının Üç Hali...*, s. 72.

⁸⁴⁵ Turan, *Atatürk’ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünürler, Kitaplar*, s. 19.

⁸⁴⁶ Ömer Lütfi Mete, “Türk Milliyetçiliği’ne ‘Sivil’ Bir Bakış”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Milliyetçilik*, C. 4. Ed. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, ss. 696-705.

⁸⁴⁷ Kösoğlu, *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı*, ss. 15-16.

⁸⁴⁸ Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, 7. Baskı, Varlık Yayınları, İstanbul 1968, s. 20.

⁸⁴⁹ Ziya Gökalp, *Makaleler III*, Haz: M. Orhan Durusoy, Kültür Bakanlığı Yay, Ankara 1977, s. 13.

olduğu haliyle değil; kendine özgü bir kültür dairesi oluşturarak benimseme ve yaşama şartına bağlar.

Dündar Taşer, millet kavramını yapay bir oluşum olarak görmemiştir. Toplumun kendi içerisinde çıkarıldığı şan, şeref, ilim ve sanat sahiplerinin tek başına bir millet var edemeyeceğini; milletin, tarihi akışta farklılık arz eden özelliklerin birleşmesi, bütünleşmesi ve müşterek kıymet hükümleri haline gelmesiyle iyi ve kötü günde, ayrı kalmışlıkta dahi aynı hissiyatı duyuşla doğal bir sürecin devamında oluşabileceği görüşündedir. Genel tanımlamalara yakın bir görüşle milleti şu şekilde tanımlamıştır.

“Cemiyet, örfleri müşterek olan kişilerin meydana getirdiği maşeri bir varlıktır. Aynı örflere sahip olan cemiyetler de milletleri teşkil eder.”⁸⁵⁰ “Millet yapma bir varlık değildir. Ne kahramanlar, ne âlimler, ne san’atkârlar bir millet imal edemezler. Millet, Binlerce sene içinde kanın, imanın, duyguların birleşmesi ile yoğrulmuş ve müşterek kıymet hükümleri halinde billurlaşmış, müşterek davranışlar halinde görünmekte olan, haz ve elemi beraber tadan, birbirinden haberi yokken de bir biri gibi olan varlıktır.”⁸⁵¹

Toplumun millet olma vasfını kazanabilmesi için, müşterek hislere ve davranışlara yatkınlık göstererek millet olma şuuruna erişebilmesini ön şart kabul ettiği söylenebilir. Ayrıca milletin oluşumunu izah ederken fitri özellikleri ve tarihi birikimi esas aldığı görülmektedir. Dolayısıyla milletin tarifini yaparken, tek düze bir değerlendirme yapmayı doğru bulmamıştır. Bu yönde düşüncelerini şu cümle ile ifade etmiştir. *“Milletler, tabiat ve tarihin eseridirler. Teşekkül tarzı, tarih ve yaşadıkları tabiattaki farklar, her millet için özel tarifi zorunlu kılar.”⁸⁵² Yurt, dil, din, soy olarak aynı özelliklilere sahip olursa da; millet olma şuurunun bilincine varamamış toplulukları, millet olarak saymamıştır. Bu bakımdan şu cümleleri önemli tespitler içermektedir.*

“Millet, özellik ve bağımsızlık taşıyan bir kültür ve bir şuurdur. Bir milletin fertleri aynı soydan olabilirler veya olmayabilirler; aynı dili konuşa bilirler veya konuşamayabilirler. Aynı siyasi coğrafyada yaşayabilirler veya yaşamayabilirler. Aynı din ve mezhebe sahip olabilir veya olmayabilirler. Aynı devletin tebaası olabilirler veya olmayabilirler. Fakat bu halde genel olarak, onları bir milletin çocukları yapan özel şahsiyeti olan bir kültüre ve bir millet olmanın şuuruna sahiptirler.”⁸⁵³

⁸⁵⁰ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 170.

⁸⁵¹ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 65.

⁸⁵² Metin, *a.g.e.*, s. 475.

⁸⁵³ Metin, *a.g.e.*, ss. 475-476.

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere yurt, dil, din, soy birlikteliği ya da farklılığı bulunsa dahi, bir toplumu millete olabilmesi için kendine özgü bir kültüre ve millet olma şuuruna sahip olması gerekliliği üzerinde durmuştur. Zira mensubiyet şuurunu taşımak, soy, dil, din, yurt, kültür ve tarihi mensubiyetlerden daha elzem görülerek, millet bilinci akıl ve gönül meselesi olarak değerlendirilmiştir.⁸⁵⁴ Türk milliyetçileri “*biyolojik ırkçılık*” saplantısını reddetmekle beraber, “*ıçtimaî ırk*” gerçeğinin inkâr ve ihmal edilmemesi gerektiğinin üzerinde durmuşlardır. Bir milleti teşkil eden fertlerin, ailelerin, sınıf ve tabakaların “*soy birliğı şuur*” önemli görülmüştür. Ortak bir şuur tarzında beliren mensubiyet duygusunun, soy ve kan birliğı şuurı biçiminde de duyulması önemsenmiştir. Türk ıçtimai ırkının “*kan ve soy birliğı*” şuurı ile güçlendirilmesi gerektiğine işaret edilmiştir.⁸⁵⁵

J.G. Kellas’de Dündar Taşer gibi milletin tarifini yaparken, millet olma bilincine vurgu yapmıştır. J.G. Kellas’e göre millet, “*Tarih, kültür ve ortak ata bağlarıyla birbirine bağlı bir toplum olduklarını hisseden bir grup halk; belirli bir alanı, dili, dini, soyu, (her zaman hepsi bir arada olmaya bilir) içeren objektif özelliklere ve özellikle kendi milliyetinin farkında olan ve ona bağlılık hisseden özelliklere sahiptir.*⁸⁵⁶” Başka bir tanımla da ise dil, din, soy, kültür, vatan, tabiiyet, ülkü, tarih, menfaat birlikteliklerinin hepsinin ya da birkaçının belirlediğı cemiyet birimi olarak tarif edildikten sonra; milletin oluşumu için sayılan birlikteliklerin hepsinin birden görülmesi zorunluluğı aranmamıştır. Ancak ortak birlikteliklerin çokluğuna göre mensubiyet şuur gücünün artacağını ifade etmiştir.⁸⁵⁷

Dündar Taşer’in millet oluşumu izah ederken sıklıkla vurgu yaptığı ve önemseydiğı unsurlardan biride “*Müşterek Kültür*”dür. Müşterek kültürü, millet olarak vücut buluşa sebep olan temel faktör; zaman içinde duyulan ortak kültür; bir arada yaşama arzusu, dileğı olarak izah etmiştir. “*Milli Kültür*” adını verdiğı bu faktörlerin bir toplumu diğere toplumlara karşı müstakil şahsiyet ve şuur sahibi kılacağını, kendini bir milletin mensubu sayan kişilerin, bu şahsiyetle ihata edilmiş hissiyle milli şuura erişeceğini, müşterek kültür ve millet şuurunun kişilerde, o millet içinde yaşama zorunluluğı, arzusu, dileğı var edeceğini ifade etmiştir.⁸⁵⁸ Milletlerin de tıpkı medeniyetlerde olduğı gibi gelişim

⁸⁵⁴ Öksüz, *Millet ve Milliyetçilik*, s. 226.

⁸⁵⁵ Arvasi, *Türk İslam Ülküsü I*, s. 136.

⁸⁵⁶ Macit, *a.g.e.*, s. 70.

⁸⁵⁷ Öksüz, *Türk Milliyetçiliğı Fikir Sistemi*, s. 123.

⁸⁵⁸ Metin, *a.g.e.*, s. 475.

süreçleri olduğunu ve neticede ihtiyarlayıp ölebileceklerini şu ifadelerle dile getirmiştir. “Soy, ırk, dil, dilek, vatan birliğine sahip insanların topluluğu, şeklindeki bir tarif, bütün milletleri kapsamaz. Her milletin teşekkülünde bu şartlardan biri (kanıttır). Milletler ölümsüz değildir. Doğarlar, büyürler, gelişir, değişir, ihtiyarlar ölebilirler. Tarih medeniyetlerin olduğu kadara milletlerin de mezarıdır.”⁸⁵⁹

Milliyetçilik, ona göre duyguda, düşüncede ve harekette milli olmak, milli vasıf ve değerleri, milli davranışları muhafaza etmektir.⁸⁶⁰ Millette yaşayan ve onun her şeyini etkileyen, ona mal olmuş hâkim inanış ve ölçü sistemidir.⁸⁶¹ Milli kültürünü ve millet olma şuurunu koruma, yaşatma arzu ve ifadesidir.⁸⁶² Türk nedir? sorusuna, “Tarihin bilinen devirlerinden beri Doğu Asya’dan, Orta Avrupa ve Yakın Doğu’ya kadar uzanan alanda yaşamış, devletler kurmuş, mensubu olmaktan övünç duyduğumuz milletin adı Türk’tür.” diyerek cevap vermiştir. “Türklük şuur ve kültürüne sahip kişi veya toplumu” Türk kabul etmiştir. Soyca Türk olamamasına rağmen, Türk milletinin hizmetine girmiş, Türk kültürünü ve şuurunu benimsemiş toplumları da yine Türk kabul etmiştir. Soy olarak Türk olmasına rağmen, yabancı millet ve kültürlerin hizmetinde buldukları zaman zarfında Türklük şuurunu kaybetmiş, hizmetinde buldukları milletin kültürünü benimseyerek, o milletin kültürüne dâhil olanları katıldıkları andan itibaren Türk sayılamayacağı görüşündedir.⁸⁶³ Türklüğü, vecizleşen ifadesiyle “Türk milleti zaman ve mekâna tabi olmaksızın, Türklük kültür ve şuuruna sahip beşerî unsurdur.”⁸⁶⁴ cümlesiyle özetlemiştir.

Her milletin arkasında, onu besleyen büyük bir tarihi vardır. Bu sebepten ne milletler inkâr edilebilir, ne de suni milletler meydana getirilebilir.⁸⁶⁵ Türk milliyetçiliği, Türk milletine duyulan derin sevgi ve bağlılıktan, kendi tabii haklarını ve meşru varlığını savunma isteğinden doğmuştur. Türkçülük temelinde manevi şuurlanmayı esas almıştır. Türklük şuuruna erişmiş, samimi olarak “Ben Türküm” diyebilen herkesi, Türk kabul etmiştir. Mezhepçiliğe, coğrafyacılığa, başka milletleri hakir gören antropolojik ırkçılığa karşı çıkmıştır. Maneviyatçı, akılcı, demokratik ve çağdaş değerleri içselleştiren,

⁸⁵⁹ Metin, *İhtilalciler Hesaplaşıyor...*, s. 475.

⁸⁶⁰ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 64-66.

⁸⁶¹ Aksun, *a.g.e.*, s. 114.

⁸⁶² Metin, *İhtilalciler Hesaplaşıyor...*, s. 476.

⁸⁶³ Metin, *İhtilalciler Hesaplaşıyor...*, ss. 474-476.

⁸⁶⁴ Metin, *İhtilalciler Hesaplaşıyor...*, s. 476.

⁸⁶⁵ Arvasi, *Türk İslam Ülküsü I*, s. 142.

milliyetçiliği savunulmuştur. Her iş ve eylemde “*Türk Milleti’nin yüksek menfaatini gözetme*”⁸⁶⁶ hali, Türk milliyetçisinin düsturu kabul edilmiştir.

Türklerdeki milliyetçilik şuuru, iddia edildiğinin aksine Fransız ihtilali sonrası benimsenen bir olgu olarak kabul edilmez. Modernite öncesi, bin yılı aşan bir zaman öncesinde Göktürk Abidelerinden tevarüs ederek, Türklüğün devlet teşekkülleriyle, bilimsel ve kültürel mirasıyla aktarımı sağlanan, neticede bugüne ulaştırılan ve dahi geleceğe aktarılacak duygu, düşünce ve ruh gücünün kaynağı olduğu ortaya konmuştur.⁸⁶⁷ Türk milliyetçisi aksiyoner bir harekettir. Dolayısıyla gelişime kapalı, durağan fikirlerin karşısında olmuştur. Bu yönüyle Türk milliyetçileri, milli şahsiyete bağlı inkılâpçı bir ruha ve şuura sahiptiler. İnkılâpçılığı, soysuzlaşma ve yabancılaşma; muhafazakârlığı ise katılma ve yerinde sayma olarak algılamazlar.⁸⁶⁸ Türk milliyetçiliğinin anti-komünist refleksten doğduğunu ya da beslendiğini ifade eden görüşlere cevap olarak, Türk milliyetçisinin bir başka görüşün atı tezi olarak değil; başlı başına bir tez bir dünya görüşü sistematiğiyle Türk devletlerine yön tayin ederek, Bilge Kağan’dan bugüne kesintiye uğramadan geldiği ifade edilir. Türk devletlerinin şahsiyetli ve uzun ömürlü oluşları, devlet felsefesinin milliyetçilik argümanları olarak sayılır. Atatürk Milliyetçiliği gibi şahsa indirgenen milliyetçi görüşler, bu kadim felsefeye aykırı görülerek art niyetli bir düşüncenin ürünü olarak değerlendirilir.⁸⁶⁹

Dündar Taşer’e göre Türk milliyetçiliği ve savunusu; “*Duygu, Düşünce ve Hareket*” birlikteliği gayesine dayanır. Türk milletini millet yapan unsurları muhafaza etmeyi, öz benliğine kavuşmayı, ilimde, sanatta, ekonomide Türkleşmeyi sağlamaya dönüktür. “*Türk’ün cemiyet kumaşındaki yırtıklarını, kendi ipliği ile örmektir.*”⁸⁷⁰ Türk milletinin özüne, vasıflarına aykırı, milli süzgeçten geçirilmemiş, milli bünyeye uyumsuz, görüldüğü haliyle Türklüğe aykırı duygu, düşünce, hareket ve kurumsal yapıların yeniden, milli görüş temelinde ıslahını savunmuştur.

Devleti, siyasi ve hukuki bir organizasyon; milleti ise beşeri bir vakıa olarak tarif etmiştir. Milleti, devleti oluşturan en önemli unsurlardan biri olmasına nazaran her zaman aynıyet ifade etmeyeceğini, bir milletin bitişik veya aynı coğrafyada birçok devletlerin sahibi ve hâkimi ve yahut tebaası olabileceği değerlendirmesinde bulunmuştur. Türk

⁸⁶⁶ Alparslan Türkeş, *Milli Doktrin Dokuz Işık*, 12. Baskı, Kutluğ Yayınları, İstanbul 1975, s. 15.

⁸⁶⁷ Öksüz, *Millet ve Milliyetçilik*, ss. 283-298.

⁸⁶⁸ Arvası, *Türk İslam Ülküsü I*, s. 213.

⁸⁶⁹ Hacıeminoğlu, *Milliyetçilik, Ülkücülük, Aydınlar...*, ss. 13-27.

⁸⁷⁰ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 64.

milletini, siyasi manada Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu ve sahibi olan insan unsurunun ismi; hukuki manada Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin vatandaşı olan (tebaası olan) herkesin Türk olduğunu kabul etmiştir. Ona göre; Türkiye Cumhuriyeti, Türk milletinin kurduğu devletlerden sadece birisidir. Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu ve sahibi olan Türk milletinin, İstiklal Savaşı ile kurtarabildiği vatan parçasıdır. Bu vatan toprakları üzerinde yaşayan, Türklük şuurunu taşıyan, Türk kültürünü benimseyen herkes Türk'tür.⁸⁷¹

Türk milliyetçiliğinin hümanist ve evrenselci kılığa bürünerek kültürel ırkçılığa meyleden özcü bir kimlik anlayışına sahip olduğu iddia edilir. Türk kimliğinin ezelden ebede uzanan sürekliliğinin bir öz olarak sabitlenmesi, yüceltilmesi, kültürel kimliğin milli kimliğin şartı olarak vaaz edilmesi bu özcülüğün delili olarak gösterilir. Yine Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Türk milliyetçiliğinin, hümanist ve evrenselci kılığa bürünerek kültürel ırkçılık ve özcü bir anlayış sergilediği ve dahi PanTürkist özlemin de etkisiyle ırkçı milliyetçiliği bir “siyasal-ideolojik dava” olarak üstlenen Türkçü akımın kozasını bu dönemde ördüğü ve sonraki dönemde de yeni tezlerle değil; ilk dönemdeki milliyetçiliğin özcü-etnisist ucunu sivrilterek serpiştiği varsayılır.⁸⁷² Yine milli devlet ideolojisi etnik ya da tarihi köken farklılıklarını dikkate almadan, bütün vatandaşlarını tek bir kimlik çatısı altında “ulusal kimlik” etrafında birleşmeye zorladığı ifade edilir.⁸⁷³ Buna karşın milliyetçilik, milli kültürü bizzat bir medeniyet kaynağı haline getirmek ve cemiyeti soysuz değişimlerin açık pazaryeri halinden kurtarma yeri olarak görülür. Milliyetçilik aynı zamanda bir medeniyet davasıdır. Milli kültürün varlığı ve zenginliği, dünya medeniyetini soysuzlaşmaktan kurumakla kalmaz, aynı zamanda onun gelişmesi içinde en büyük dayanağı teşkil ettiği kabul edilir.⁸⁷⁴ Türkler, Türk kültürünün canlı, dinamik ve yaratıcılık özellikleri sayesinde, gerek Anadolu'da gerekse yayıldığı coğrafyalarda temas halinde olduğu başka kültürlerden aldığı unsurları, süratle özümseyerek kendine mal etmiştir. Bütün canlı kültürlerde olduğu gibi Türklük üslubunu hâkim kılarak, milli terkip halinde kültürünü zenginleştirmiştir.⁸⁷⁵

Türkçü görüşte, Türk tarihinin tamamı, yükselişleriyle çöküşleriyle, zaferleriyle, hezimetleriyle ve dahi her devriyle “Benim tarihimdir” diyerek benimseyen kişi, Türkçü

⁸⁷¹ Metin, *İhtilalciler Hesaplaşıyor...*, ss. 474; 476.

⁸⁷² Bora, *Türk Sağının Üç Hali...*, ss. 34-36.

⁸⁷³ Güvenç, *a.g.e.*, s. 7.

⁸⁷⁴ Güngör, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, s. 113.

⁸⁷⁵ Gürgür, *a.g.e.*, s. 102.

kabul edilir. Türkçü, galibiyet ve başarılarından gurur duymakla kalmaz; mağlubiyet ve başarısızlıkların hüznünü ve acısını da hisseder.⁸⁷⁶ Türkçülüğü dil, ahlak, güzel sanatlar, hukuk, din, ekonomi ve felsefi yönleriyle, sadece siyasal bir program olarak değil; tam bir yaşam felsefesine dönüştürme ülküsüne sahiptir.⁸⁷⁷ Dündar Taşer, Türk milliyetçiliğinin, Türk tarihinin akışı neticesinde oluştuğunu, milli seciyede asırlar boyu süre gelen hâkim inanış ve görüşün bu güne tevarüs etmesiyle oluştuğu görüşündedir. Bu noktada “*Milli Görüş ancak tespit edilebilir; sonradan oluşturulamaz.*” demiştir.⁸⁷⁸ Türk milliyetçiliği fikrinin temelinde, Türk’ün ihtişamlı tarihi, zengin kültürel birikimi, kendine özgü asil hasletleri ve “*Büyük Türkiye*” ülküsü vardır. Türk milliyetçiliğini, “*Türk Milliyetçisiyiz Türkçüyüz. Türkçülük, Türk Milletini sevmek; Türk Milletinin yaşaması, yükselmesi, Türk kültürünün korunması, yükseltilmesi için hizmetinde bulunmaktır.*”⁸⁷⁹ ifadeleriyle tarif etmiştir.

Türk milletinin en büyük vasıf ve özelliğinin, başka dinlere ve milletlere mensup insanlara müsamaha göstermesi olduğunu; Türk’ün nizamını bozmayan, ona tahakküme kalkışmayanların, Türklerden şefkat, merhamet ve himaye göreceğini ifade etmiştir. Bu mealde düşüncelerini şu veciz bir ifadeyle “*Türk’e zarar vermeyene müsamaha, Türk’e fayda vereni himaye*” dile getirmiştir. Aynı zamanda bu sözüyle, Türk dış siyasetine politik bir çizgi önerisinde bulunduğu da görülmektedir. Onun milliyetçilik anlayışına göre; Türk yurdunda oturan, sevinci, tasası aynı olaylarda aynı şekilde tezahür eden, gönlü ve gözü yurda bakan bütün insanları himaye edecek, huzur ve emniyet içinde tutulmalıdır. Türk vatandaşlarının kabiliyeti nisbetinde yetkili; sadakati nisbetinde şerefli; gayreti nisbetinde refahlı; hizmeti nisbetinde yüce tutulması gerektiğini savunmuştur.⁸⁸⁰

Bir milletin bütün fertleri arasında husule gelen müşterek ruhi temayüllerden doğan hareket ve düşünce tarzları milli karakteri oluşturur.⁸⁸¹ Her milletin kendine has karakteristik meziyetleri vardır. Türk milletine özgü üstün meziyetler dost ve düşman unsurlar tarafından kabul edilse de; Türk milletine mensup biri tarafından sayılması hamasi sözler olarak görülebilir. Türklük üzerine araştırmaları bulunan, Türk’ü her bakımdan tanıyan dışardan birin tarafsız bir gözle değerlendirmesi elbette en makbul olanıdır. Bu anlamda Jean-Paul Roux’un, Türk’ün milli karakter ve özelliklerine dair

⁸⁷⁶ İskender Öksüz, *Bilim, Din ve Türkçülük*, Panama Yayıncılık, Ankara 2018, s. 344.

⁸⁷⁷ Heyd, *a.g.e.*, s. 180.

⁸⁷⁸ Aksun, *a.g.e.*, s. 114.

⁸⁷⁹ Metin, *İhtilalciler Hesaplaşıyor...*, s. 477.

⁸⁸⁰ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 66-67.

⁸⁸¹ Macit, *a.g.e.*, s. 99.

verdiği bilgileri, objektif değerlendirmeler olarak kabul edilebilir. Jean-Paul Roux’a göre Türkler’in kendine has karakteristik meziyetleri şu şekildedir.

“Maddi ve manevi sağlamlık, yüksek onur, verilen söze sadık kalmak, ihanet edenlere karşı acımasızlık, ırkçılıktan uzak oluş, vurgulu bir askeri anlayış ve buna uygun erdemler, gözü peklik, savaşanlar arası dayanışma, üste kesin itaat, kendini değerlere adanmak, idarecilik ve muhasebe anlayışı, arşivleme becerisi, toplumsal sınıfların çok güçlü bir biçimde yapılandırılmış olmasıyla birlikte aralarında geçiş yapma kolaylığı, bilim ve sanat sevgisi, büyük mimarlık başarıları, kadınların toplum içinde şaşırtıcı sağlam konumları, din alanında bitmez tükenmez bir merak ve öğrenme çabası, hoşgörü, tasavvufi merak ve bir tür alaycı kuşkuculuk.”⁸⁸²

Mehmet Niyazi, Türk’ün vasıf ve özelliklerini sayarken tarihi süreçte milli ülkü çizgisinde kesintisiz olarak kurduğu siyasi teşekküller, kurumsal yapılar, giriştiği savaşlar ve medeniyet birikimiyle dünyanın hemen her coğrafyasına yayılması neticesinde “Aksiyoner” bir kimliğe sahip olduğunu tespit eder. Bu yayılma dahilinde kendi medeniyetinin ölçülerini muhafaza ederek, karşılaştığı medeniyetleri hem etkilemesi hem de etkilenmesiyle “İntibak” edebilen; aynı zamanda birlikte yaşadığı coğrafyada, milletlerin kültürel ve dini özelliklerine saygı göstermesinden dolayı “Hoşgörülü” bir karaktere sahip olduğunu kaydeder. Bencillikten uzak, insanlara sevgiyle yaklaşan, merhamet duyan, dost ya da düşman gözetmeksizin sözüne sadakat gösteren, vefa hissi taşıyan “Yüksek Ahlak” sahibi bir millet olduğu değerlendirilmesinde bulunmuştur.⁸⁸³

Dündar Taşer’de Türklüğün tarihi yürüyüşte karşılaştığı medeniyetlerle kurduğu teması, Mehmet Niyazi’de olduğu gibi aksiyoner, intibak temelinde, hoşgörü ikliminde, yüksek ahlaki seviyede geliştiği görüşünü savunur. Din, dil, yazı ve kültür gibi değişim görülen alanlarda her daim milli karakterin korunduğu düşüncesindedir. Kendi kadim fitratına uyarılma şeklinde görülen bu değişimi, milli vasfı koruma olarak değerlendirmiştir. Bu durumu şu ifadelerle izah etmiştir.

“Münasebetlerimiz, muaşeretimiz, şiirimiz, hikâyemiz, musikimiz, askerlik usulümüz, devlet idaremiz, vazife ve mesuliyet anlayışımız, ahlak telakkilerimiz, hep bize özgü idi. Hatta mensup olduğumuz dünü anlayışımız milli idi. Ne Arap’a ne Acem’e

⁸⁸² Macit, a.g.e., s. 99.

⁸⁸³ Mehmet Niyazi Özdemir, *Millet ve Türk Milliyetçiliği*, 5. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018, ss. 81-106.

benzemezdi. Diğer milletlerin bir şekiller ve tatbikatlar manzumesi olarak mütalaa ettikleri İslamiyeti Türkler bir vecd ve huşu olarak kabul etmişti.”⁸⁸⁴

Türk milletinin gerici, tembel olduğunu söyleyenlerin yabancı hayranı, milliyet şuurundan yoksun, yabacıların kinini taşıyan kişiler olduğu kanaatindedir. Gerilik, tembellik, aptallık, ahlaksızlık ve imansızlık gibi adi hasletlerin Türk milletinde görülemeyeceğini ifade etmiştir. Almaya ve İsviçre’de çalışan işçileri yakından müşahede ettiğini, Türk işçileri için İsviçre gazetelerinin “*Almanlar kadar disiplinli, İsviçrelieler kadar çalışkan, dil bilmemesine rağmen normal işçilerin 1,5 misli verimli çalışır.*” yazdığına dikkat çekmiştir. Türk milletinin meziyetini ve zekâsını ortaya koyabileceği sanayiinin ülkede yeteri kadar olmadığına üzülmeyle beraber “*Milletimizin zekâsı, bizden olamayanların bile inkâr edemediği bir gerçektir.*” diyerek; Türk milletinin zekâsına olan inancını ortaya koymuştur. Yıkıcı çabalara, materyalist eğitim sistemine rağmen, Türk milletinin temel vasıflarını muhafaza ettiğini düşünmektedir.⁸⁸⁵

Türk milletinin iyi bir lider ve idareci kadrosuyla güce kavuştuğu, aksi durumda ise zayıfladığı zikredilir. Bu yönüyle güç ve zaafının tek bir noktada toplandığı tespiti yapılır.⁸⁸⁶ Dündar Taşer ise “*Milletler meziyetleri ile olduğu gibi, zaafı ile de bir küldür.*” tespitinde bulunur. Türk milletinin masumca söylenen yalana ve iftiraya çok çabuk inandığını, bütün kötülüklerin hep bu yöntemle yapıldığını ve başarıya da ulaşıldığını söylemiştir. Ülkede hala bu tuzaklara düşerek insanların birbirini kirmasına “*Bu fesatçılar eliyle kaç devletimiz yıkılmış, ne kadar kardeşin kanı akmıştır. ... Hunlar’ı, Selçuklular’ı, Osmanlılar’ı helak eden fesat, bugünkü Türkiye’yi de sallamaktadır.*” sözleriyle üzüntüsünü dile getirmiştir. Bu konuda kendisi de öz eleştiride bulunarak olayları açık görüntüsü ile fesatçının isnadını karşılaştırmayı usul olarak benimsemediğinden kaynaklandığını tespit eder. Yayılan bir iftira karşısında “*Niye yalan söylesin, bu iyi çocuk*” diye düşünmek yerine; “*Neden böyle yapsın, o eski dost*” diye düşünüldüğü takdirde kötülük perdesinin yırtılacağını, komünist ve kürçülük tahribatının, azınlık istismarının sona ereceği önerisinden bulunur. Bu idrakin fesat, yalan ve iftiranın önüne konması durumunda “*Türk tarafından, Türk için, Türk’e göre bir bakış doğar.*” anlayışla; Türkiye’nin, Osmanlı ve Selçuklu Devletleri’nin kuruluş devirlerinde örneğini verdiği, hesap dışı yükselişi yine gösterebileceğine inanmaktadır.⁸⁸⁷

⁸⁸⁴ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 275-276.

⁸⁸⁵ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 155.

⁸⁸⁶ S. Ahmet Arvasi, *Türk İslam Ülküsü II*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul, 2009, s. 273.

⁸⁸⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 258-259.

Türk milletini ihtişamlı bir tarih, zengin bir kültürel miras, geleceği kuşatan bir büyük ölkü içinde gördüğünü söylemek mümkündür. Erol Güngör'ün, yakın dostu Dünder Taşer'e duyduğu muhabbeti ifade ederken kullandığı "Ben onu bir insana duyulabilecek sevginin de ötesinde bir ihtirasla sevdim"⁸⁸⁸ sözünü; Dünder Taşer'in Türk milletine duyduğu muhabbeti, sevgiyi, aşkı, heyecanı anlatmak için "Dünder Taşer, Türk Milletine bir millete duyulabilecek sevginin de ötesinde bir ihtirasla sevmiştir." şekilde uyarlansa, sanırız doğru bir uyarlama yapılmış olur. Türk milletini aşkla sevdiği, bu sevgiyi büyük bir romantizme dönüştürdüğü ve dahi milletini her türlü beşeri zaafıtan soyutlayarak bağlandığı ifade edilir. Eşi Asuman Taşer, onun Türk milletine duyduğu derin sevgiyi şu ifadelerle anlatmıştır.

*Rahmetli Dünder'in kafasında kendine göre oluşturduğu, algıladığı, duyduğu, inandığı bir "Millet" vardı. O Milleti seviyordu, ya da sevmekte olduğu Millet, kendine özgü şekillendirdiği o Milletti. Tıpkı bir aşkın, onulmaz bir sevginin karşı cinsten birine aşkıdan, sevgisinde olduğu gibi, Dünder'in kafasında oluşmuş, Milletinde de kusur, yanlış, çirkinlik, yoktu. Nasıl bir sevginin karşısındaki insanın kusurları, çirkinlikleri, yanlışları, fiziki rahatsızlıkları hususunda gözü kör olursa, Dünder'in millet sevgisi de böyleydi. O, Türk Milletine âşıktı. Türk Milleti kötü olamazdı, yanlış yapamazdı, kusurlu değildi. Dünyadaki bütün iyilikler, güzellikler, doğrular Türk Milleti içindi. Dünyanın, bir toplumu tarif için kullanabileceği bütün iyi tarif unsurlarının (doğruluk, yiğitlik, alicenaplık, vakar, itaat, şecaat, gurur vs.) hepsi Türk milleti için geçerliydi. Dünder, böyle bir milleti kabul ediyor ve bu kabulü olan milleti seviyordu. Millet sevgisini, "aşk" kelimesiyle anlatıyor, bunun adını da koyuyordu: "Romantik Milliyetçilik" Milleti kendine özgü algılar, kendine özgü algıladığı milleti, yine kendine özgü bir aşkla, romantizmle severdi. Bu sebeple, milliyetçiliği de kendine özgü idi."*⁸⁸⁹

Türk fikir dünyasının büyükleri Namık Kemal, Mehmet Emin, Mehmet Akif, Ahmet Hikmet, Yahya Kemal, Ziya Gökalp, Peyami Sefa, Atsız, Cemil Meriç gibi şahsiyetlerin, her birinin birer romantik olduğu tespit edilerek; Dünder Taşer'in de bu neslin ve geleneğin en son, en canlı, en ateşli örnekleri içinde en başta gelen romantik milliyetçi şahsiyetlerden biri olduğu ifade edilir.⁸⁹⁰ Romantik milliyetçiliği izah edilirken,

⁸⁸⁸ Güngör, *Türk Kültürü ve Milliyetçiliği*, s. 136.

⁸⁸⁹ A. Taşer, "Eşi Asuman Taşer, Dünder Taşer'i Anlatıyor" s. 35.

⁸⁹⁰ Şevket Bülent Yahnici, "Taşer ve Ölkücü Gençlik", *Dünder Taşer'in Hatırasına Armağan*, Haz: Yücel Hacaloğlu, Türk Yurdu Yayınları, Ankara 1998, ss. 27-30; Nevzat Kösoğlu da Dünder Taşer'i her daim Yahya Kemal imajında gördüğünü kaydeder. Bkz. Nevzat Kösoğlu, "Demokrasi ve Modernleşme Üzerine"

“Taşer, bizim yakın tarihimizde en çok Yahya Kemal’e benzer.”⁸⁹¹ ifadeleri kullanılır. Yahya Kemal ile Dündar Taşer arasında kurulan bağ ve benzerlik, onların romantik milliyetçiliğinden kaynaklı, her türlü kusur ve günahattan arındırdıkları Türk milletiyle özdeşleşen şahsiyetlerinde bulmak mümkündür. Türklüğün tarihiyle yoğrulan şahsiyetiyle⁸⁹² romantizm derecesinde bağlılık duyduğu Türk milliyetçiliğini, bütün gerçekliği içinde gördüğü ve yüceltmek için çırpındığı, hususiyetle dile getirilen vasıflarındandır.⁸⁹³

Romantizm, kendini duygularının etkisine kaptırma, duygu ve heyecanın fazlaca hâkim olduğu duygu durumu olarak tanımlanır.⁸⁹⁴ Dündar Taşer’in de Türk milletine romantizm derecesinde sevgi duyduğu, muhabbet beslediği görülmektedir. Romantizme gösterdiği ehemmiyeti ifade etmek için söylediği “*Millet özünde bir romantizmi ifade eder, bu romantizmi kaldırırsanız millette biter.*” ifadelerden de anlaşılacağı üzere; millet olmanın akli şuuruna ve dahi ruhi iklimine romantizmi oturttuğu görülür. Romantizmi, milletleri büyük hamlelere yönelten milli görüş, büyük zaferler kazandıran kudret addeder. “*His fikrin barutudur. Romantik milliyetçiliği yayan, yaşayan ve yaşatanlar, bütün mermileri iten kudret sizin eserinizdir.*” sözleriyle romantik milliyetçiliğe, bir nevi aksiyon, hareket kabiliyeti atfettiğini söylemek mümkündür. Önemli tarihi hadiseleri romantizme atıf yaparak şöyle örneklendirmiştir.

“*Ay füzelerini yapan da, aya ilk ayak basanda romantiktir. Kanuni Süleyman’ı Zigetvar seferine, ihtiyar ve hasta halde çıkararak seferde ölmek romantizmidir. Dünyanın en kudretli hükümdarlarına tek çeşit yemeğini tahta çanakta yediren, Çaldıran’dan Ridaniye’ye koşturan, Sina Çölünü aştıran romantizmdir. Sakarya’ya dayanmış düşmanı, Akdeniz’e kadar kovalayan kudret romantizmdir. Milliyetçi duyguların kudretli varlığı, tabutlukta yatan, aç kalan, işinden olan birkaç kişinin romantizmi sayesinde. İsrail’i 2000 yıl sonra Kudüs’e getirip devlet yapan Arz-ı Mev’ud romantizmidir.*”

Romantizmi kötümseyi, küçümsemeyi hainlerin icad edip, aptalların inandığı bir oyun olarak değerlendirmiştir. “*İnsan; sever, nefret eder, feragat gösterir, kin duyar, intikam alır. İnsanı insan yapan şey duygularındaki farklılık, üstün yapanda bu*

40 Yıl Sonra “Mesele”yi Okumak - Taşer Neredeydi Biz Neredeyiz?, Der. Ş. B. Yahnici, Haz. M. Çoşkun, www.eskimeyendostlar.net, (Y.y.y. ve Y.t.y.), ss. 89-102.

⁸⁹¹ Güngör, *Dünden Bugünden...*, ss. 131,132.

⁸⁹² Öksüz, “Dündar Taşer’i Kaybettik”, s. 3.

⁸⁹³ Mehmet Eröz, “Dündar Taşer’de Göçtü”, *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 16, Eylül 1972, ss. 8-10.

⁸⁹⁴ Ayverdi, *a.g.e.*, s. 1030.

duyguların azametidir. Romantizmi inkâr, insanı inkârdır.” demiştir. Milletten dokusundan romantizm astarını, boyasını çıkarınca diğerlerinin de kendiliğinden öleceğini ifade etmiştir. İslam ülkelerinde görülen ruhi zayıflığı, romantizmi tüketmelerine bağlamıştır.⁸⁹⁵

Milliyetçiliğin siyasi ve ideolojik bir akım haline geldiği geçen yaklaşık iki asır boyunca yaşanan bütün insanlık trajedilerinin hemen tamamında hem fail hem mağdur olduğu; adı konulmadan önce dahi bir içgüdü, bir aidiyet bilinci olarak savaşların galibinde de mağlubunda da temel hareket noktasının milliyetçilik olduğu değerlendirilir.⁸⁹⁶ Dündar Taşer, Türk milliyetçisinin kendi milleti ve devleti dışında bir başka milleti ve devleti benimsemesini, kendi milleti ve devletinden üstün tutmasını doğru bulmaz. Bunu haysiyetsizlik kabul eder. Milliyetçiliği kutsal bir bencillik ve egoizm olarak görür. Milliyetçiliği, her milletin kendine özgü bir hareketi olarak değerlendirir ve doğal olarak başka türde milliyetçilikleri Türk milliyetçisinin hasmı olarak sayar. Türk milliyetçisinin, en iyiyi, en yüksek mertebeyi kendi milletine layık görmesi gerektiğini savunmuştur.⁸⁹⁷ Türklük gururunu, Türk milletinin büyüklüğünde görmektedir. Diğer milliyetçiliklerdeki gururun ise büyüklüklerinden değil; başkalarını küçük görmelerinden kaynaklandığına işaret eder. Bu tarz milliyetçi anlayışları da çirkin bulur.⁸⁹⁸

Türk milliyetçiliği, Türk milletini tarif eden değerlerle birlikte aynı zamanda ebedi bekasıdır. Milletinin maddi ve manevi sahada güçlenmesini hedefler. Dünya üzerinde farklı coğrafyalarda bulunan Türklerin de menfaatlerini savunur. Dolayısıyla Türk milliyetçiliği ile Turancılık ülküsü eş değer sayılmıştır. Tabii bir tarih şuuru, ezelden ebede yürüyen bir akış hissiyle milli ülkülere sahiptir.⁸⁹⁹ Dündar Taşer’in de Turancı fikirlere sahip olduğunu söylemek mümkündür. Türk Dünyasının siyasi ve kültürel parçalanmışlığı, önemli bir kesiminin Rusya ve Çin’in esaretinde oluşu onu fazlasıyla üzdüğü görülmektedir. A. Zeki Velidî Togan’a göre; “*Kızıl Rusya ve Kızıl Çin, iki damla su gibidir. İdealleri bakımından birbirinden farksızdırlar. İnsan iradesinin mukadderatı bakımından her ikisi de aynı şekilde tehlike teşkil ederler.*”⁹⁰⁰ A. Zeki Velidî Togan ile

⁸⁹⁵ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 133-135.

⁸⁹⁶ Mete, a.g.m., s. 696.

⁸⁹⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 509.

⁸⁹⁸ Eyüp Toprak, “Dündar Taşer’de Milliyetçilik ve Milli Hâkimiyet Düşüncesi”, *Milliyetçilik Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 1, Nisan 2020, ss. 65-84.

⁸⁹⁹ Öksüz, *Türk Milliyetçiliği Fikir Sistemi*, ss. 125-131.

⁹⁰⁰ A. Zeki Velidî Togan, *Türklüğün Mukadderatı Üzerine*, Haz. Tuncer Baykara, Yağmur Yayınları, İstanbul (Y.t.y), s. 13.

aynı endişelere sahip olduğu anlaşılan Dünder Taşer'in de Türk milliyetçiliği ülküsünü bütün Türk dünyasını esaretten kurtuluşu için Çin ve Rusya karşısına oturduğu görülmektedir.⁹⁰¹ Bu noktada kültürel bütünleşmeyi elzem görmüş ve Türk Dünyasının en büyük davasının müşterek kültürü inkişaf ettirmek ve kuvvetlendirmek olduğunu savunmuştur.⁹⁰² “*Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi ve Nizam-ı Âlem Ülküsüne*” atıfla, Türk milletinin kendini dünyaya nizam vermek üzere yaratılmış bir kavim olduğuna iman ettiğini, fetih, istila ve savaşların bu inançla yapıldığını ve dahi neticede cihan hâkimiyetleri kurulduğunu ifade etmiştir.⁹⁰³ Türk milliyetçilerinin ayrılığa sebep olan küçük hesaplar peşinde koşmadan; birlik, beraberlik, sevgi içinde olması için gayret vermiştir.⁹⁰⁴ Mücadele içinde oldukları hasımlarına karşı bazı birliktelikler kurabileceğini savunmuştur. Hasımla mücadelede en tehlikeli olandan başlanması gerektiğini ifade ederek, her daim düşünce ve hislerine tesir eden Türk subayı his ve stratejik bakışıyla, mücadelenin ehemmiyetine şu sözlerle dikkat çekmeye çalışmıştır.

“Zaman eski zaman değildir. Mücadele, nutuk, makale, bildiri hududunu geçmiştir. Türkiye'nin ve Türk Milleti'nin kaderi okun ucuna konmuştur. Hiçbir kuvveti, hiçbir sözü, hiçbir hareketi, israfa hakkımız yoktur. Bu kader okunu, tali hedeflere atamayız. Atmak yiğitlik değil, ahmaklık olur. Hisler, hayaller, ezberletilmiş klişeler terk edilmeli, kuvvetler birleştirilmeli ve 'Kat' i netice yerine, en büyük güçle yüklenilmelidir.’ Askeri stratejinin bu temel kaidesi, sosyal mücadelede de geçerlidir.”⁹⁰⁵

Dünder Taşer, Türkiye’de aktif milliyetçilerin en metotlu, en çalışkan ve en müessir simalarından birisi olarak gösterilmiştir. Siyaseten partacilik yapmıştır. Ancak siyasi gayesinin merkezinde vatan müdafası olmuştur. Hâdiseler, partisinin aleyhine gelişmek istidadını gösterdiği zamanlarda bile vatanseverliğinden taviz vermemiştir. Devirdikleri ile de, kendisini devirenler ile de vatan söz konusu olduğunda her şeyi unutup, her daim birlik olmanın büyük seciyesini göstermiştir.⁹⁰⁶

4.5. DEVLET, VATAN VE BAYRAK ŞUURU

Devlet, belli bir toprakta bir hükümet idaresi altında teşkilatlanmış bulunan bağımsız siyasi topluluk, milletin hukuki şahsiyet kazanmış şeklidir.⁹⁰⁷ Hukuki

⁹⁰¹ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 86.

⁹⁰² Kösoğlu, *Dünder Taşer*, s. 79.

⁹⁰³ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 75.

⁹⁰⁴ A. Taşer, “Merhum Dünder Taşer’in Eşi Asuman Taşer Hanımefendi İle Yapılan Söyleşi”.

⁹⁰⁵ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 363.

⁹⁰⁶ Ergun Göze, “Vah Dostum Vah”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 15.

⁹⁰⁷ Ayverdi, *a.g.e.*, s. 278.

bakımdan, emretme hak ve yetkisine sahip ve o emri icra kudreti olan, yüksek sosyal nizam;⁹⁰⁸ en yüksek toplumsal değerdir.⁹⁰⁹ Devlet, yapısı ve esas aldığı dünya görüşü itibariyle ferde, sosyal bir sınıfa veya millete dayanır. Ferdi esas alan devlete liberal devlet; işçi sınıfını esas alan devlete sosyalist (marksist) devlet; millet gerçeği üzerine kurulan devlete ise milli (milliyetçi) devlet adı verilir. Milli devlet, belirli bir ülke üzerinde, belirli bir soydan gelen insanların kurmuş oldukları bağımsız, egemen ve demokratik devlettir. Milli devletin en büyük özelliği bağımsızlıktır.⁹¹⁰

Türk milliyetçiliği fikir sisteminde milli devlet, herhangi bir sınıf ve zümrenin tekeline bırakılamayacağı kaydedilir. Milli devletin bütün sınıf ve zümrelerin, bütün iş ve meslek gruplarının manevi ve maddi haklarını, menfaatlerini adil bir idareyle koruması, savunması, dengelemesiyle vicdanlarda saygı ve itibar bulacağı ifade edilir. Zulme, haksızlığa, gadre uğrayan her zümrenin yanında mutlaka devleti bulması gerektiğine vurgu yapılarak, milli devletin “*müşfik bir otorite*” iradesiyle varlığını koruması zorunluluğuna işaret edilmiştir.⁹¹¹

Milli devlet, iç ve dış ilişkilerinde bağımsız, egemen olan devlettir. Devletin içerde egemen olması, ülke üzerinde en üstün otoriteye sahip olması, emir almadan emir verebilmesi demektir. Dış egemenlik, devletin diğer devletlerle ilişkilerinde olanlarla eşit olması, onlara bağlı olmaması durumudur.⁹¹² Bir milliyetin/kültürün tarihi bir süreç içinde oluşmasını sağlayan temel kurumlardan biri de devlettir. Devlet, kültürün/kimliğin oluşumuna gerekli katkıda bulduktan sonra, bu kültürün/kimliğin korunmasında da büyük bir işlev yüklenir.⁹¹³

Devlet kelimesi, dilimize Arapçadan intikal ettirilmiştir. “*d-v-l*” kökünden alınmış bir isimdir. Devletin dinamik yapısına atıfla “*Hareket ettirmek, döndürmek, işleri çekip çevirmek*” anlamında kullanılmıştır. Devlet, kendini meydana getiren kültürün en yüksek kurumudur. Devlet sadece müesseseler, yasalardan ibaret değildir. Onların altında geniş bir zihniyet dünyasını barındırır. Orhun Abidelerinde “*İl*” kelimesine yüklenen anlamlardan biri de devlettir. Kaşgarlı Mahmut, *İl*'i “*Sulh, Barış*” anlamında kullanmıştır.⁹¹⁴ Bu yönüyle Türklerde devlet, içte içtimai hayatın nizamını sağlayıcı

⁹⁰⁸ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, 20. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000, s. 251.

⁹⁰⁹ Kösoğlu, *Dünder Taşer*, s. 75.

⁹¹⁰ Karaca, *a.g.e.*, s. 47.

⁹¹¹ Arvası, *Türk İslam Ülküsü I*, s. 162.

⁹¹² Karaca, *a.g.e.*, 51,52.

⁹¹³ Kösoğlu, *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı*, s. 76.

⁹¹⁴ Özdemir, *Türk Devlet Felsefesi*, ss. 22; 25; 27.

konumu gereği, içtimai sulhu tesis eden kurumsal yapı addedilirken; dışta ise millete yönelen tehdit ve tehlikeleri savuran, en önemlisi milletin hürriyetini koruyucu vasfıyla siyasi bir organizasyonu ve gücü temsil etmektedir.

Müşterek hareketlerin tarihi süreçte millete dönüştürdüğü topluluklar, millet olmanın şuuruyla yaşadığı coğrafyaya damgasını vururken, aynı zamanda acı ve tatlı hatıralar yaşadığı toprağı yurt edinmesiyle kendisi için bir vatanın doğuşunu başlatmış olur.⁹¹⁵ Belirli bir toprağa bağlı, yerleşik köylü imkânlarına sahip toplumlara nazaran Türkler, sahip olduğu göçebe kültürden gelen meziyet ve imkânlar itibariyle yer değiştirme avantajına sahip bir millet olmuştur. Ağır dış baskı ve esaret gibi tehlikeli anlarda, yerleşik köylü çok kere boyun eğmek zorunda kaldığı hâlde; göçebe Türkler, geçim vasıtası olan hayvanlarını sürerek hür iklimlere doğru gidebilmiştir.⁹¹⁶ Bu bakımdan Türk kültüründeki vatan tasavvurunu “*Türk tuğlarının veya al bayrağın dalgalandığı yer*”⁹¹⁷ olarak vasıflandırmak mümkündür.

Türk toplulukları kimlik ve bütünlüklerini koruyabilmek için, her milletten daha fazla devlete ihtiyaç duymuşlardır. Karşılaştıkları fevkalade büyük ve farklı kültürel etkiler karşısında kimliklerini koruyabilmeleri için devlet, kavrayıcı ve yapıştırıcı bir etki yapmıştır.⁹¹⁸ Dünya tarihinin en eski kültür ve medeniyet kurucuları arasında yer alan Türkler, binlerce yıllık tarihi akışın her devresinde, bir devlete sahip olmuş ve dahi bu güne değin 16’sı büyük olmak üzere, 113 devlet kurmuş olmanın haklı şerefini taşımaktadır. Teşkilatçı özelliği ve devlet kurmadaki mahareti, başka hiçbir millete nasip olmamıştır. Bağımsız Türk Cumhuriyetleri, Federe ve Muhtar Türk Cumhuriyetleri, Türk toplulukları ve Türk yerleşimleriyle bütün bir Türk Dünyası, hali hazırda beş kıtaya yayılmış, yaklaşık iki yüz milyon nüfusa ulaşmıştır.⁹¹⁹

Ülkücü camiada devletin kutsiyeti fikrinin içselleştirilmesini sağlayan kişinin Dünder Taşer olduğu kabul edilir.⁹²⁰ Zira ona göre devlet, en yüksek toplumsal değerdir. Diğer bütün değerler de ancak devletin varlığında korunabilir.⁹²¹ Onun tasavvurundaki devlet çok güçlüdür. Türk devletini, bozguncu, bölücü ve zalim karşısında duruşuyla

⁹¹⁵ Remzi Oğuz Arık, *Coğrafyadan Vatana*, 4. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 13.

⁹¹⁶ Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, ss. 233-234.

⁹¹⁷ İbrahim Kafesoğlu, *Türk İslam Sentezi*, 7. Baskı, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2018, s. 66.

⁹¹⁸ Kösoğlu, *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı*, ss. 19-20.

⁹¹⁹ Hasan Celal Güzel, “Türkler”, (Tercüman, 07.09.2003), Hasan Celal Güzel Özel Sayısı II, *Yeni Türkiye*, Y. 24, S. 103, Eylül-Ekim 2018, ss. 47-49.

⁹²⁰ Bora, *Cereyanlar...*, s. 308.

⁹²¹ Kösoğlu, *Dünder Taşer*, s. 75.

“*kudretli*”; mazlum ve mağdurun yanında oluşuyla “*merhametli*”; hakkı gözetmesiyle “*adaletli*”; millete hizmeti üstün tutmasıyla “*milliyetçi*”; Türk medeniyeti vasıflarını yaşatmasıyla “*şahsiyetli*”; tarihi birikime dayanmasıyla da “*ihtişamlı*” görmüştür. Türk milletinin devlet nizamında görmek istediği vasıflara vurgu yaparak “*Bizim için kuvvetli, haysiyetli devlet olmak, müreffeh bir cemiyet olmaktan önce ve yücedir.*”⁹²² demiştir.

Devlet algılarındaki benzerlikler sebebiyle Ertuğrul Gazi'nin kardeşi Dündar Bey'e benzetilir. Onun gibi kudretli ve büyük bir devlet idealinin davetçisi olduğu, Türk milletini milli oluşa, yüksek bir ideale ve birliğe davet ettiği kaydedilir. “*Kendine dön, kendi büyük idealine, cihan kadar geniş devlet anlayışına, milli görüşüne sarıl*” sözüne atıf yapılarak, büyük oluş ve toparlanmanın müjdecisi sayılır. Büyük idealin gerçekleştiği gün, Dündar Taşer'in de en büyük milli fikir ve hareket adamlarından biri olarak, saygıyla anılacağı ve dahi seçkin konumuna kavuşacağı ifade edilmiştir.⁹²³

Toplum huzurunun temini, anarşinin doğurduğu bunalımdan insanların kurtarılmasıyla mümkündür. Öyledir ki; devlet ve nizam fikrinin, anarşiden kurtulma çabasından doğduğu tespit edilir.⁹²⁴ Dündar Taşer'e göre; devletini kaybeden bir toplum, giderek her şeyini kaybeder. Devleti, bir milletin varlığını korumada en güçlü müesses yapı olarak görmektedir. Tarihi akışta değişik coğrafyalara yayılmış Türk boylarının devletsiz kalmalarıyla birlikte kültürel kimliklerini kaybettiklerine işaret eder. “*Türk idareci ve efendi bir millet olduğu için devletsiz ve bayraksız yaşayamaz*” diyerek; Osmanlı Devleti'nin bu idrake sahip devlet adamları elinde yükseldiğine ve “*Din-ü devlet-Mülk-ü millet*” şuuruyla iç çekişmelerinde, başarı ya da başarısızlıkların da dahi devlete zeval getirmeyi düşünmediklerini kaydeder.⁹²⁵

Türk sosyal hayatını düzenleyen mecburi kaideler bütünü diye açıklanan örf ve geleneklerin, yazılmamış kanunların pek mühim bir yeri vardır. Türklüğün hususi hukuku olduğu kadar, amme hukukunu da tanzim eden örf ve gelenekleri olmuştur. Töre, adalet, eşitlik, uz'luk (fayda), kişilik (evrensel) olmak üzere dört temel esasa dayandırılmıştır. Devletin töresiz olması kabul edilmemiştir. Hükümdarlar tahta oturduklarında ilk yaptıkları iş, töreyi işletip ülkede yürürlüğe sokmaktır. Başta hükümdarlar töre hükümlerine riayet etmiş ve törenin dışına çıkmamışlardır.⁹²⁶ Türk siyasi düşüncesi

⁹²² Dündar Taşer, *Mesele*, s. 270.

⁹²³ Aksun, *a.g.e.*, s. 27.

⁹²⁴ S. Ahmet Arvasi, *İnsan ve Ötesi*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul, 2009, s. 104.

⁹²⁵ Kösoğlu, *Dündar Taşer*, ss. 75-77; 103.

⁹²⁶ Kafesoğlu, *Türk İslam Sentezi*, s. 64.

“devlet halk içindir.” prensibine dayandırılır. Bu anlayış, kısaca “Hizmet etmekle kul bey olur” şeklinde ifade edilmiştir.⁹²⁷ Türk milletinin devlet reisinden beklentisi, adaletle hükmetmesi, asayiş ve mali istikrarı temin etmesidir. Bu imkânları sağlayamayan devlet reisine itaat edilmemiş, hatta gerekirse zorla hükümdarlığı elinden alınmıştır.⁹²⁸

Türklüğün zihninde devletin ve milli birliğin muhafazası son derece önem arz eder. “Tek millet, tek devlet, tek bayrak” şuuru, güçlü bir idealizmle savunulur. Bu şuurula hizmet eden kişi ve kadrolar “milli kahraman” olarak ilân edilirken; devleti ve milleti parçalayan kişi ve kadrolar “hain” olarak anılmışlardır.⁹²⁹ Dündar Taşer, Türk milletinde devlet şuurunun, çok kuvvetli olduğu kanaatindedir. Türk milletinin büyük badireler sonrası yeniden ayağa kalkabilmesini sahip oluğu yüksek devlet şuuruna bağlamıştır. Devleti yöneten iradenin hukukun, örfün ve millet menfaatinin gereği olmayan uygulamalara tevessül etmesi ya da buna kayıtsız kalması durumunda görülen bir takım başkaldırı hareketlerin de bulunan teba da dahi, bu yüksek devlet şuurunun olduğunu düşünmektedir.⁹³⁰ “Devlet bir hukuk ve ahlak kurumudur, hile ve kurnazlık edemez, kimseyi tongaya basturmaz, kimseye kızmaz, garez ve kin taşımaz, kendi vatandaşına pusu kurmaz. Onun için eskiler ‘Devlete karşı boynumuz kıldan ince’ demişlerdir.”⁹³¹ ifadelerinden anlaşılacağı üzere; devlete duyulacak sadakati öne çıkarırken; aynı zamanda devletin de vatandaşına karşı sorumluluklarının olduğunu işaret etmiştir. Devlet adamlarının iş ve icraatlarının sorumluluğunu taşıması gerektiğini “Türkiye’de bir suç var, buna bir sahip gerek. Yüz suç varsa, yüzüne de sahip çıkacak 99 unu halledecek fakat edemediği tekinin suçlusuyum diyebilecek bir adam lazım. Korkak, mütereddit, ürkek adamlardan devlet adamı olamaz.” diyerek ifade etmiştir.⁹³² Tarihimizde devlet adamlarının sorumlulukları ya da hataları sebebiyle uğrayacakları feci sonu bildiklerinden, devlet işlerinde titiz davrandıkları bir gerçektir. Hem bu tarihi hakikate hem de devlet adamı vasfına yüklediği anlam bakımından şu ifadeleri son derece önemlidir.

“Türkiye’de vezir başı kadar ucuz bir şey yoktur. 600 vezirden 300’ünün başını kesmişler. Çükü mührü alan adam şu sualle alır: ‘Lala, bak mukayyet olasın senin başını

⁹²⁷ Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s. 67.

⁹²⁸ Kafesoğlu, *Türk İslam Sentezi*, ss. 71; 74.

⁹²⁹ Arvasi, *Türk İslam Ülküsü I*, s. 235.

⁹³⁰ Aksun, *a.g.e.*, ss. 115-117.

⁹³¹ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 381.

⁹³² Dündar Taşer, *Mesele*, s. 513.

*kesirim.’ O da ‘Boynum kıldan incedir.’ der. Boynu böyle dut gölgesinden kalın adama da devlet verilmez.’*⁹³³

Dündar Taşer, Osmanlı Sultanları ve devlet adamlarının devlete, devletin nizamına, örfüne ve ananesine olan bağlılık ve hürmetlerini, onların “*Fena fi’ d-devle*” oluşlarıyla izah eder. Sultanların cihat aşkıyla şehit olmayı dilemelerini, hastalıkları ya da ileri yaşlarına rağmen sefere çıkıp, savaş meydanında ya da sefer yolunda vefat etmelerini ve yine devlet adamlarının her işinde devletin yararını gözetmelerini, onların yüksek devlet anlayışlarına bağlar. Devletine savaş meydanlarında sayısız faydası dokunmuş, ülkeler, kaleler feth etmiş sadrazamların hatalarından dolayı azl edildiği ve dahi idamlarına hükmedildiğinde dahi, devletin menfaatini gözeterek başlarına gelene rıza göstermelerine hayranlık duymuştur. Onların bu hisle hareket etmesinde ki mananın, düşüncelerindeki büyük devlet algısından, devlete ve padişaha sınırsız itaatten kaynaklandığını ifade etmiştir.⁹³⁴

Devletin kutsallığı meselesini izah edilirken Türk kültüründe devletin kutsal sayılmadığı; ancak en üstün toplumsal değer olarak kabul edildiği iddia edilir. Devletin kutsallığı meselesi, Türk milliyetçiliği açısından tarihi bakıştan doğan, üstün bir değer olarak kabul edilmesiyle ilişkilendirilir. Osmanlı Devleti’nde en yüksek toplumsal değer devlet olduğuna temas edilerek; çöküş dönemleri dâhil, Türk aydınının tüm çabasının Devlet-i Aliyye’yi yeniden ayağa kaldırmak olduğuna işaret edilmiştir.⁹³⁵

Türklerin devlet kurmaktaki maharetini, devlet teşkilatlanmasındaki esas alınan, dağınık yaşayan birçok sosyo-politik ünitenin birbirine bağlanmasıyla oluşturulan birliktelikle ve Türklerin hareketli (göçebilme) yapısıyla izah etmiştir. Bu özelliğin, yerleşik devlet teşekküllerine nazaran, merkezi otorite zayıfladığı ya da inhilal ettiği zamanlarda Türklere aynı yerde veya başka bir yerde yeni bir devlet kurma avantajı sağladığı tespit edilir. Ayrıca bu müstesna içtimai ve idari esnekliği değerlendiren siyasi liderleri sayesinde, mekân ve hanedan değiştirerek bugüne değin 113 devlet kurabilmeye muvaffak olabildiğinin kaydı düşülür.⁹³⁶

Dündar Taşer’e göre Türklerin milli görüşünde “*Vatan*” kavramı, asli ve esas unsur değildir. Asli ve esas unsurun “*Devlet ve Bayrak*” olduğunu savunur. Bu görüşünü

⁹³³ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 513.

⁹³⁴ Aksun, *a.g.e.*, ss. 20-26.

⁹³⁵ Kösoğlu, *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı*, ss. 20; 78.

⁹³⁶ Kafesoğlu, *Türk İslam Sentezi*, s. 63.

Türklerin bayrağının peşinden, devletinin egemen olduğu yere gitmesine ve orada hür yaşaması olgusuna dayandırır. Devlet ve devletin egemenlik sembolü bayrağı, asli unsur olarak kabul etmiştir. Türkün, tüccar, bezirgân bir millet olmayıp; efendi ve idareci millet olmasına bağlı olarak, devletsiz ve bayraksız yaşayamayacağını savunmuştur. Türklerde var olan vatan kavramının yaşanılan yer ve ülkelere ait bir kavram olarak değil; Türk devletlerinin egemenlik sınırları içinde kalan arazi parçalarının kast edildiği görüşündedir. Bu manada egemenliğin sembolü olarak Türk Bayrağının dalgalandığı her yeri, Türlerin vatanı kabul etmiştir. Türklerin tarihi fetih ve geri çekiliş sürecini, devlet ve bayrak kavramları üzerinden izah eden Dünder Taşer, Türklerin devletsiz yaşayamayacağını, bu sebeple bayrağının dalgalandığı, egemenlik kurduğu yere doğru ileri ya da geri çekildiğini ifade etmiştir.⁹³⁷ Türk milliyetçiliğini vatan olgusu üzerinden belirli bir coğrafya ile sınırlandıran görüşlere nazaran;⁹³⁸ Dünder Taşer'in, Türk'ün bağımsız yaşama imkânı bulduğu sınırsız bir coğrafyayı vatan saydığı görülmektedir.

Dünder Taşer'in egemenliğin sembolü olarak işaret ettiği, Türklerin “*Devlet ve Bayrak*” peşinden yürüyüşlerini, Ziya Gökalp “*Altun Işık*” olarak isimlendirmiştir. Bağımsız ve müstakil devletler kurmalarının sırrını, aşağıda verilen pasajdan anlaşılacağı üzere, Türklerin Altun Işık peşinden yürüyüşlerine bağlamıştır.

*“Türklerin üç bin seneden beri fasilasız olarak gayet geniş bir sahada müstakil ve muazzam devletler halinde yaşamalarının sırrı kolayca anlaşılır. Türkler Altun Işığı nerede görürlerse o tarafa tevcih ederler. İstiklâl bayrağını kimin elinde görürlerse onun askeri olurlar. Bu hayat yolcuları maziden bahsedenleri asla dinlemezler, yalnız istikbalinden haber verenlerin arkasından giderler. Çünkü daima onlara doğru yolu ilham eden bir aşk çağı, bir mucize saati vardır.”*⁹³⁹

Türklerin diğer milletlerden ayrılan en büyük özelliğinin “göçebilme” kabiliyeti olduğu görüşündedir. “*Türk'ü başka milletlerden ayıran en esaslı faktör; bu göçebilme, bayrağının gönderden indiği yerlerde, maldan, mülkten geçebilme vasfıdır.*” diyerek bu özelliğe işaret etmiştir. Bağımsızlığına düşkün olan Türklerin, zengin bir devlette müreffeh ama ikinci sınıf vatandaş olarak yaşamaktansa; kendi kurdukları, bağımsız yaşama imkânına sahip oldukları fakir devletlerinde, yoksul ama birinci sınıf millet olarak

⁹³⁷ Aksun, *a.g.e.*, ss. 155-157.

⁹³⁸ Zakir Avşar, “Anadolu Milliyetçiliğinin İlim, Fikir ve Sanat Karargâhı; Millet Mecmuası ve Anadoluçuluk Hareketi-1”, *Yerli Düşünce*, S. 54, Haziran 2019, ss. 26-30.

⁹³⁹ Ziya Gökalp, *Makaleler IX*, Haz. Şevket Beysanoğlu, 1. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1980, ss. 18-19.

yaşamayı tercih edeceklerini ifade etmiştir.⁹⁴⁰ Osmanlı Türklerinin toprak kayıplarıyla birlikte bağımsızlıklarını kayb ettikleri “*maddi olarak menfaat temin etmediği zaman bile yoluna can verdikleri vatanlarından*”⁹⁴¹ ayrılarak kitlesel olarak Anadolu’ya tekrar dönmelerini, Türklerin hürriyetinden taviz vermeden bayrağın gölgesinde göçebilme kabiliyetiyle izah etmiştir. Nitekim Türk’ün ana yurdunu, Türk bayrağının dalgalandığı yer olarak kabul etmiştir.⁹⁴²

Türklüğün şuurunda devlet, vatan, bayrak mefhumları en üst kıymet hükümleri olagelmıştır. Her biri için malını, mülkünü, kendi canını ve dahi kendi canından aziz bildiği evlatlarını feda etmek, bizatihi en büyük şeref addedilmiştir. Sıradan bir miras anlaşmazlığında dahi toprak hakkını öz kardeşine terk etmeye razı olmayan bir milletin, canı pahasına mücadelesini verdikten sonra, esareti söz konusu olduğunda tereddüt etmeden bütün mülkünden vazgeçerek hürriyetinin peşinden gitmesi, devlet ve vatan mefhumlarının üstünde, hürriyeti temsil eden bayrak şuurunun bir göstergesidir. “*Bayrak, bir ruhtur. Binlerce yıldan beri elde taşınmış, eve asılmış, mezara dikilmiştir. Avda ve savaşta, ondan yardım dilenilmiştir. Uğur ondadır. Türklerin başlarını bağladıkları, iyi kaderin anahtarı da odur. O, kötülöklere karşı koruyan bir muskadır. Her şeyin tılsımı ondadır. Bayrak, koruyucu bir ruhtur.*”⁹⁴³ Bu noktada Dünder Taşer, egemenliğin sembolü addedilen bayrağın dalgalanmadığı yerde, devletin de olamayacağından bahisle; Türk milletinin mukaddesatını koruyamayacağı yerde vatanın, mal-mülk düzeyine düşmesiyle kolayca terk edebildiğini ifade etmiştir.⁹⁴⁴

Dünder Taşer için Türk’ün bulunduğu her toprak parçası vatandır. Misak-ı milli sınırları içinde tutmaya muvaffak olunan Anadolu şehirleri kadar, geçmişte Türk’ün ayak bastığı, yurt edindiği memleketleri de sevmiştir.⁹⁴⁵ Türklüğün çekildiği coğrafyaya mutlaka bir gün döneceğini yürekten inanarak, bu memleketlerin bugünkü sınırlar dışında kalmış olsalar dahi, kaybedilmemiş bir vatan parçası gibi görmekte ve sevmektedir.⁹⁴⁶

Dünder Taşer, bütün bu hususiyetleri göz önünde tutarak, Türklere özgü, diğer milletlerde görölmeyen, hiçbir millete aktarılamamış “*Devlet-i ebed müddet*” telakkisiyle devletin sıradan bir ferdinden başlayarak en tepedeki sultanına kadar devlete “*can borcu*”

⁹⁴⁰ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 90.

⁹⁴¹ Malkoç, a.g.m., s. 28.

⁹⁴² Kösoğlu, *Dünder Taşer*, s. 54.

⁹⁴³ Mevhibe Savaş, “Bayrak, Tuğra, Sancak”, *Töre*, Y. 1, S. 6, Temmuz 2012, ss. 19-26.

⁹⁴⁴ Kösoğlu, *Dünder Taşer*, s. 54.

⁹⁴⁵ A. Taşer, “Eşi Asuman Taşer, Dünder Taşer’i Anlatıyor”, s. 35.

⁹⁴⁶ Kösoğlu, *Dünder Taşer*, s. 51.

mesuliyeti taşıdığını ve onun uğruna ölmeği şereflerin en büyüğü saydığını kaydeder. Türk milletimin tarihinde, başka milletlerce yadığanan devlete duyulan bu sadakat ve eşsiz fedakârlık örneklerini, Türk devlet şuurunun “*örfi ve imani*” kaideleriyle izah etmiştir.⁹⁴⁷

Ziya Nur Aksun, Dündar Taşer’in meseleleri izah ederken daima tarihin süzgecinden geçmiş sağlam ve değişmez verileri temel aldığını, güncel hadisleri tarihi kökenlerine dayandırarak geleceğe dair hükümler ortaya koyduğunu söyler. Bu yönüyle Dündar Taşer’i, ileri görüşlü ve meseleleri derinlemesine ele alan bir fikir adamı, yüksek kavrama gücü, büyük devlet ve millet bilinciyle “*Fena fi’ d-devle ve’ l mille*” (Devlet ve millet kavramında erimiş) olmuş, büyük bir devlet adamı olarak vasıflandırmıştır. Onun devleti ve milletiyle kurduğu sarsılmaz bağı “*Devlet ve millet kavramında erimiş, bunlardaki büyük ölçü ve sırlara ermiş bir adam: Bir devlet ve millet velisi*” cümlesiyle özetlemiştir.⁹⁴⁸

4.6. HÜRRİYET, DEMOKRASİ VE “TÜRK’ÜN NİZAM FİKRİ”

Demokrasi, milli irade, hür seçime dayalı yönetim şekli olarak kabul edilmiştir. Demokratik nizamın vazgeçilmez ilkelerinden biri olan hürriyet; hür olma durumu, köle ve esir olmama, yasa ve toplum kuralları dışında, kendinden üstün bir kuvvetin boyunduruğu altında bulunmama hali; herhangi bir şeyle kayıtlı ve bağlı olmama, bir baskı altında tutulmama, serbestlik durumu olarak tanımlanmıştır.⁹⁴⁹

Hürriyet kelimesini Türk siyasi ve düşünce hayatına, Namık Kemal’in kazandırdığı bir kavram olduğu ifade edilir.⁹⁵⁰ Osmanlı Devleti’nin son asrında görülen modernleşme hareketleri ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti’nin muhasır medeniyetler seviyesine erişme isteği, öncelikle Batılı modern devletlerde uygulanan sistem ve fikirleri gündeme getirmiştir. Özellikle II. Meşrutiyetin ilanı, aynı zamanda “*Hürriyet’in İlanı*”⁹⁵¹ kabul edilmiş, hazırlayıcı liderleri “*Hürriyet Kahramanı*”⁹⁵² olarak görülmüştür. Milli Mücadele ile birlikte hürriyetçi ve demokratik esaslara dayalı Cumhuriyeti kuran irade, Türk milleti nezdinde “*Milli Kahraman*” kabul edilmiştir.

⁹⁴⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 36; 276.

⁹⁴⁸ Aksun, *a.g.e.*, s. 19.

⁹⁴⁹ Ayverdi, *a.g.e.*, ss. 267; 524.

⁹⁵⁰ Şerif Mardin, *Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu*, Çev. Mümtaz’er Türköne, Fahri Unan, İrfan Erdoğan, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 1996, s. 361.

⁹⁵¹ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye’nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri I*, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, (Y.y.y.), 1999, s. 60.

⁹⁵² Murat Bardakçı, *Enver*, 4. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 21.

Cumhuriyetin ilk yıllarında da sınırsız hürriyet talebinin sosyal bünyeye zararı olabileceği düşünülerek “devlet-millet-parti” özdeşliğinin tesis edildiği; bu yönüyle vatandaşlık mefhumun da “hakları ve vazifeleri tayin edilen” devlet anlayışının hâkim olduğu; ayrıca devletin, milletin “mürebbsi, velisi ve vasisi” kabul edildiği ileri sürülür. Bu noktada Cumhuriyet idaresinin devlet, millet, vatandaş, kültür, seciye, özgüven, ekonomik tercihleri ırkçı anlayışın bir tezahürü olarak yorumlanmıştır.⁹⁵³

9 Işık ilkelerinden biride “Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik”tir. Türk milliyetçiliği görüşünde, doğan her insan ferdiyet sahibidir. Fert, doğup büyüdüğü milletin kültürel değerleriyle yoğrularak şahsiyet kazanır. Dolayısıyla hürriyet, ferdin kabiliyetlerini geliştirmesi, şahsiyetini serbestçe yaşayabilmesi ve milli değerleri zedelemekten ifade edebilmesi olarak tarif edilmiştir. Hayati hürriyetlerin yanında söz, yazı, vicdan, bilim gibi alanlarda, hürriyetin gerçek manada kullanılabilmesi için ferdin şahsiyeti, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki haklarının teminat altında alınmasını zaruri görmüştür. Bu teminatlardan yoksun bırakılmış toplumun, siyasi olarak hürriyet ve demokrasi şekillerine göre idare edilse dahi; gerçek manada hürriyeti elde etmiş sayılamayacağı değerlendirilmiştir.⁹⁵⁴ Özellikle ferdi hürriyetlerin kullanılabilmesi için mülk sahibi olmayı ve mülkiyet hakkının korunmasını gerekli görmüştür. Mutlu, hür, kişilik sahibi, kuvvetli bir toplumun; ancak mülkiyet sahibi fertlerle mümkün olacağı savunulmuştur.⁹⁵⁵ Hür düşünce oluşumunda araştırma, kritik etme, karar verme, inanma ve sebatla yürüme sürecine yön ve biçim veren hareket noktası önemli görülmüştür. Şartlanmayı esas alan “taklidi imandan” kurtularak; düşünmeyi emreden, araştırmayı ibadet sayan “tahkiki iman” esaslarını kabul etmenin zaruretine işaret edilmiştir.⁹⁵⁶

Dündar Taşer, milliyetçilik ile hürriyetçiliğin, birbirini tamamlayan anlam bütünlüğüne işaret eder. Her iki kavramı, birbirine olan zaruriyeti sebebiyle bir tutar. Gerçek manada hürriyetin, milliyetçi görüşü benimsemekle mümkün olabileceğini “Milliyetçilik ile Hürriyetçilik eş manâlidir. Milliyetçiliğin temeli milletini sevmek onu yüce tutmak, yüceltmek için gayret ve fedakârlık etmek ve onu saymaktır. Bu his ve düşüncenin tabii neticesi milletin emin, hür ve müreffeh olması için tedbir alınmasını icab ettirir.” “Düşünce, davranış ve yaşayışta hür olmaktır.”⁹⁵⁷ ifadeleriyle izah etmiştir.

⁹⁵³ Bora, *Türk Sağının Üç Hali...*, ss. 31; 37-39.

⁹⁵⁴ Alparslan Türkeş, *Milli Doktrin Dokuz Işık*, ss. 27-28.

⁹⁵⁵ Karaca, *a.g.e.*, ss. 80-81.

⁹⁵⁶ Arvasi, *Türk İslam Ülküsü I*, ss. 20; 26.

⁹⁵⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 183.

İnsan şahsi mülke sahip olup, onu istediği gibi kullandığı veya değerlendirdiği sürece hür kabul edilir.⁹⁵⁸ Dünder Taşer'e göre hususi mülkiyet, kişi haklarının ve hürriyetinin teminatıdır. Ferdi hürriyet ile mülkiyet arasında reddedilmez bir bağ olduğu görüşündedir. Ferdin, insani ihtiyaçları bakımından bağlı olduğu idare mecburiyetiyle, hürriyetini kullanma istek ve eylemlerinin doğru orantılı olduğunu ileri sürmüştür. Yani her bakımdan hayati ihtiyaçları bağlı olduğu idare tarafından karşılanan ferdin, gerçek manada hürriyete sahip olamayacağı kanaatindedir. Bu bakımdan mülkiyet hakkı olmayan, türlü sebeplerle mülkiyet edinemeyen ferdin, gerçek manada ferdi hürriyetlere sahip olmayacağı savunmuştur. Ona göre hürriyet, "*Kişinin zamanı, mekânı ve sahayı istediği gibi seçmeye yetkisi olmaktır. Bu seçmeyi hiç kullanmayabilir, fakat istersem yapabilirim diyebilmesi ruhi huzurun temelidir.*" Ferdin, idarenin baskı ve tazyiklerine karşı koyabilmesi için mülkiyete ihtiyaç duyacağını, dolayısıyla ferdin idareye karşı hürriyet mücadelesinin öncelikle mülkiyet kazanmaya dönük olması gerektiği tespitlerinde bulunur. Bu bakımdan tarihte görülen hürriyet mücadelelerinin gayesinin, idarenin ferde müdahalesini azaltmaya; ferde düşünce, davranış ve yaşayış özgürlüğü kazandırmaya dönük olduğunu ifade etmiştir. İdarenin ferdi hürriyetleri garanti etmesi gerektiğini savunmuş, ferde gerekçesiz ve kanunsuz müdahalesini doğru bulmamıştır.⁹⁵⁹

Türk milliyetçileri, mülkiyet hakkını hürriyetin teminatı saymışlardır. Mülkiyete izin verilmeyen toplumlarda görülen köleleşmeye işaret edilerek; ekonomik hürriyetlerin, sosyal ve politik hak ve hürriyetlerin en güçlü teminatı olarak görülmüştür. Sosyal adaletin, insanları, milletleri, sınıfları, aileleri ve kişileri, mülkiyetsiz bırakarak sefalette eşitlemekle değil; insan haysiyetine yaraşır bir seviyede mülkiyet sahibi kılmakla sağlanabileceği savunulmuştur.⁹⁶⁰ Dünder Taşer, ferdi hürriyeti bir kavram olarak izah etmeye çalışır. Siyasi, fikri ve dahi Türk milletinin tüm değer hükümlerini ortadan kaldırmaya dönük hedeflerinden dolayı; hem Türkiye'nin hem de Türklüğün aleyhinde gördüğü sosyalist ve komünist akımların savunduğu ferdi hürriyet ve kolektif hürriyet anlayışlarına ilmi temelde izah ve eleştirilerde bulunmuştur. İzah ve eleştirileri sosyalist ve komünist akımların iddialarını çürütmeye ve getireceği tehlikelere karşı uyarmaya dönüktür. Ferdin ekonomik özgürlüğü ve ferdi teşebbüsün varlığı ve sayıca çokluğunun, ferd hürriyetine katkılarını ele alarak önemli tespit ve öneriler de bulunmuş, detaylı

⁹⁵⁸ Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s. 237.

⁹⁵⁹ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 184.

⁹⁶⁰ Arvasi, *Türk İslam Ülküsü II*, s. 97.

izahlar getirmiştir. Bu tespit, öneri ve izahların daha iyi anlaşılması bakımından ilgili kısımlar aynen aşağıda verilmiştir.

“Eğer ferdi mülkiyet ilga edilir ve kolektif mülkiyet kabul edilirse, kanun koyucu ve uygulayıcı sıfatıyla ferde dahleden iktidar, bir de işveren sıfatı kazanarak ferdin ekmeğine gücü yeter olacaktır.

Ülke tek işverenin hâkimiyetinde bir toplum haline gelecek, bu işveren istediği biçimde kanunlar çıkarıp inzibat kuvvetlerine de kumanda ederek, ferdi kazaen, cezaen ve iktisaden ezebilecektir. Bu cemiyette fertler serflikten daha da aşağı bir köle durumuna düşecektir. Denebilir ki ve denmektedir ki, mülkiyet rejiminde yalnız mülk sahibi hür, mülk sahib olmayanlar esirdir.

Sosyalistlerin ileri sürdükleri ve hürriyetsizliği tatmamış, denememiş kimseleri inandırmayı başardıkları en önemli iddia budur, İlk planda mademki hürriyetin kefilî mülkiyettir, o halde mülkü olmayanın hürriyeti de olmaz diye düşünebiliriz. Fakat bu düşünce sakattır, zira mülkiyetin hürriyetle alakası, malikiyetle değil, işveren sayısını birden ziyade etmesindedir. Birden ziyade işverenin varlığı, emek sahibini işverenler arasında tercih, iş yerleri arasında tercih, iş zamanı üzerinde tercih, imkânına kavuşturur. Emek sahibi bu tercihlerini kullanırken işvereni pazarlığa mecbur ederek emeğin fiatını artırma ya, iş şartlarını düzeltmeye daha doğrusu işçinin tercihine mazhar olacak hale getirmeğe zorlar. Bu zorlama sopalı değnekli bir zorlama olmaktan ziyade, işverenin, maddeten başka türlü yapması mümkün olmayan bir vasatın meydana gelmesi şeklinde olur. İşverenlerin menfaati da bunu icap ettirir. Büyük müstehlik kitlesi işçi olduğuna göre, onun istihlak kabiliyetini düşürmek, yani fiatı artırmak veya ücreti azaltmak, imalcinin malının satılmaması sonucunu doğuracaktır. Bu sonuç, imalciyi iflasa götürecektir bir şart olduğu için, istese de yapmayacak yapamayacaktır. Yani işveren şefkat ve merhamet gibi muhatabını küçülten sebeplerle değil, hesaplarına uygun geldiği için fiatı düşürmek, ücreti artırmak yolunu seçecektir. Bu zaruret onu; keşif, icat ve islahat yapmaya itecek, cemiyetin devamlı, olarak aktif yapıcı ve canlı kalmasına amil olacaktır. Bu hususları ihmal eden işverenler, diğerlerinin baskısı ile ya yola, gelecek yahut silinecektir.

Sosyalist ve kollektivist rejimlerde bu şartlar mevcut değildir. Mülk tek, malik tek işveren tektir. Herşeyin herkese ait olduğu sözü aslında hiç bir kimsenin hiçbir şeyi olmadığı tarzında tezahür eder. İcra, kaza, teşri kuvvetlerini elinde tutan heyet işveren

sifatını da taşıdığından, ferdin işverenle mücadele ve müzakeresi fiilen imkânsız hale gelir. İşçi yerinden memnun değilse, bir başkasını bulması imkânsızdır; zira ordaki şartlar da buradakinin aynıdır. Orada da aynı patrona tabidir; genel plan içinde bir malzeme gibi yeri tayin edilmiştir. Çıktığı yerde boşluk doğacak, istediği işde ise hesap dışı kalacaktır. Kişi olarak bunu bilmek, bu zarurete tabi olduğunu ve başka çare bulunmadığını bütün ruhu ile hissetmek, azapların en büyüğüdür. Bu tatbikat kişide, ya devamlı bir ızdırıp yaratacak yahut duygu körlenmesine yol açarak, onu bir araba atı gibi insanlık dışına çıkaracaktır. Her iki netice de zekâyı, iradeyi, muhayyeyi kısırlaştırıp, kurutarak cemiyeti gerileştirecektir.

Sosyalist cemiyetin yapacağı ancak, hür cemiyetlerden meydana gelecek keşif ve icatları taklit edebilmek olacaktır. Tatbikat da bunu göstermektedir.

Zamanı, mekanı, meşgaleyi tahdit ederek insan oğlunun yaratıcı muhayyilesini dumura uğratmak keşif, icat, ihtira imkânını ortadan kaldıracaktır. Keşif ve icatlar için hür olmak, bundan dolayı hesaba çekilmemekten emin olmak lâzımdır. Bin kişi saçmalıkla uğraşır, birisi hepsinin israfını ödeyecek, bir buluş yapar.

Hür olmayan insan, ancak belli maddeler üzerinde çalışır bilir ve ancak modelinin aynısını yapabilir. Çok iyi bir mukallitten, daha ileri geçmesi mümkün değildir.

Sosyalist cemiyetlerin ve devletlerin de yapabildiği bundan ibarettir. Formül çalma, plan çalma, proje çalma. Yalnız unutulmamalıdır ki, mukallit, mucidin gerisinde kalmaya mahkûmdur.⁹⁶¹

Anlaşılabacağı üzere Dünder Taşer, gerçek manada ferdi özgünlük ya da hürriyetin sağlanması için, her ferdin bir başka ferde muhtaç olmayacağı kadar mülk sahibi olmasını, ferdi zorlayıcı sebeplerden ötürü tek bir otoriteye, işverene bağlı kalmadan, tercih hakkına ve imkânına sahip olmasını zaruri görmektedir. Dünder Taşer'in dikkat çektiği bu zaruret halini, Cemil Meriç; "Vatandaşların bütününe ait olamayan hürriyet, hürriyet değil imtiyazdır. Çalışma vasıtalarında yoksun halk, topraksız, aletsiz, sermayesiz, kollarını bile kullanamazken, bu hürriyet neye yarar. Gerçek hürriyet yalnız hak değil kuvvettir de: yeteneklerini adaletin hâkimiyeti ve kanun himayesi altında geliştirmek iktidarı. Kullanılmayan soyut bir hürriyet, hürriyet midir?"⁹⁶² ifadeleriyle izah eder. Görüldüğü üzere Cemil Meriç de ferdi hürriyetin kullanımındaki eşitliğe,

⁹⁶¹ Dünder Taşer, *Mesele*, ss. 184-186.

⁹⁶² Meriç, *Mağaradakiler*, s. 202.

mülkiyet hakkı ve güvencesine, hürriyetin somut kullanılmasının getireceği kuvvete vurgu yapmaktadır. Dünder Taşer'in ise bu durumu, mülkiyetin tek elde veya belirli bir kesimin elinde toplandığı, ferde mülkiyet hakkı ve imkânı tanımayan ya da ferdi tek bir otoriteye, işverene, sermayedara mahkûm eden, tercih hakkı ve imkânı tanımayan sistemlerin, ferde hürriyet getirmeyeceği; aksine köleleştireceği tespitlerini yaparak izah ettiği görülmektedir. Ferdin mülkiyet hakkı ve işveren tercih imkânına sahip olduğu hürriyetçi sistemlerde, işverenin kendi menfaati için bile olsa keşif, icat ve kendini yenileme ihtiyacı hissedeceği ve bu halin toplumu canlı tutacağı kanaatine sahiptir. Mülkün tek, malikin tek, işverenin tek olduğu, sosyalist ve kollektivist rejimlerde, bu hak ve imkânlar mevcut olmadığından, bu tür rejimlerin gerçek manada ferde hürriyet ve özgürlük kazandırmayacağını; aksine toplumu ataletle sürükleyerek girişimci ruhu yok edeceğini ve en sonunda habis bir taklitçiye dönüştüreceğine dikkat çekmiştir.

Hürriyet ve demokrasi ithali yapılan Batılı ülkeleri ve Türklere görülen kölelik sisteminin birbirinden çok farklı olduğuna yönelik yaptığı değerlendirmeler, önemli tespitler içermektedir. Zira Türk toplumunda Batı örneğinde olduğu gibi sınıf ayrımına ve büyük statü farklarına dayanan bir kölelik anlayışı görülmediğini ifade eder. Özellikle Osmanlı kul taifesi eşrafında görüldüğü üzere, bilgisi ve kabiliyeti ölçüsünde herkesin imkân, mevki ve makam sahibi olabilmesinin Batıda örneği olmadığını vurgulamıştır. Türk kültür ve geleneği içerisinde eriyen devşirme kökenli kul taifesinin, devletin en üst otorite merkezine kadar yükselebildiğini, hemen her alanda Türk milletine iftiharlar yaşatan birçok önemli şahsiyetin, yine buradan çıktığına işaret etmiştir.⁹⁶³

Türk devlet ve hâkimiyet mefhumunun temelinde, cihânşûmûl, yani bütün cihanı içine alan bir devlet fikri bulunur. Türk cihan hâkimiyeti anlayışının biri teorik, diğeri uygulama olmak üzere iki cephesi olduğu ileri sürülür. Teorik cephesi “*Tört Buluğ*” (dört taraf) üzerinde Türklerin kutsal hâkimiyetini sağlama; uygulama cephesi ise “*Güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar*” Türk idaresi altına almaya çalışmadır. Türkler, Devlet-i ebed müddet şuuruyla desteklenen bu düşünce ile yeryüzünde bazı vazifeleri olduğuna inanmışlardır. Devletini ve siyasetini, Tanrı'nın verdiği devlet ve güç ile Tanrı adına dünya nizamını sağlamak ve Türk adaletini dünyanın her tarafına yaymak düşüncesi üzerinden teşkilatlandırmıştır.⁹⁶⁴

⁹⁶³ Aksun, *a.g.e.*, ss. 85-87.

⁹⁶⁴ Saadettin Gömeç, *Kök Türk Tarihi*, 2. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara 1999, s. 87.

Dündar Taşer Türk milletinin en bariz vasfının “*Nizam Fikri*” olduğunu görüşündedir. Bu görüşünü “*Türk Milleti, kendini dünyaya nizam vermek için yaratılmış bir kavim olarak kabul etmiş, bu inançla da cihan hâkimiyetleri kurmuştur.*”⁹⁶⁵ sözleriyle dile getirmiştir. Türklük Mefkûresine atıf yaptığı bu inancın izahını yaparken, Türk adına yüklenen anlam ve Göktürk/Orhun Abidelerinde yer alan pasajlarla birlikte değerlendirmek daha doğru olacaktır.

Türk, adı genel kabulle “*Güçlü / Kuvvetli / Törelî / Olgunluk Çağı*” olarak tanımlanmıştır.⁹⁶⁶ Ziya Gökalp, Türk’ün “*Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi*” iddiasını dikkate alarak “*Törelî / Kanun Nizam Sahibi*” olarak anlamlandırır.⁹⁶⁷ Dündar Taşer’in de atıf yaptığı üzere Türkler, “*Cihana düzen verme, bozulan düzeni yeniden nizama çevirme*” ülküsüne, bilinen tarihlerinden bugüne değin sahip olmuşlardır. Bu ülkü, Göktürk/Orhun Abidelerinden günümüze şu ifadelerle tevarüs etmiştir.⁹⁶⁸

“*Tanrı gibi Tanrı yaratmış Türk Bilge Kağanı sözüm*”

“*Üstte mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insan oğlu kılınmış. İnsan oğlunun üzerine ecdadım Bumin Kağan, İstemi Kağan oturmuş. Oturarak Türk milletinin ilini, töresini tutu vermiş, düzene soku vermiş. Dört taraf hep düşman imiş, Ordu sevk ederek dört taraftaki milleti hep almış, hep tâbi kılmış. Başlıya baş eğdirmiş, dizliye diz çöktürmüştür.*”

“*Ondan sonra Tanrı buyurduğu için, devletim, kismetim var olduğu için, ölecek milleti diriltip besledim. Çıplak milleti elbiseli kıldım. Fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım. Değerli illiden, değerli kağandan daha iyi kıldım. Dört taraftaki milleti hep tabi kıldım, düşmansız kıldım. Hep bana itaat etti.*”

Dündar Taşer’in işaret ettiği “*Nizam Fikri*” için, Kaşgarlı Mahmut; “*Türk dilini öğreniniz; çünkü onlar için uzun sürecek egemenlik vardır.*” hadis-i şerifini naklederek, Türk’ün ülküsüne ilahi mana atfeder. Özet haliyle “*Tanrı devlet güneşini Türk burçlarında doğdurdu, Tanrı onlara Türk adını verdi ve onları yeryüzüne ilbay kıldı.*

⁹⁶⁵ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 75.

⁹⁶⁶ Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s. 44.

⁹⁶⁷ Ziya Gökalp, *Türk Töresi*, Haz. Hikmet Dizdaroğlu, 1. Baskı, Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yayınları, Ankara 1976, ss. 13-14.

⁹⁶⁸ Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*, 3. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1975, ss. 33; 39.

Zamanımızın hakanları olanlardan çıktı. Dünya milletlerinin idare yuları onların eline verildi.” kaydını düşer.⁹⁶⁹

Dündar Taşer, Türlerdeki nizam fikrinin, örfün ameli kaidesi addedilerek, en tepede sultandan başlayarak, en altta sıradan yaşamına devam eden bir Türkmen köylüsünde kadar sirayet ettiğine dikkat çeker. Osmanlı hanedan ailesinin “*Nizam-ı Âlem*” için öz evlatlarına kıyabildiğinden bahisle; devlet nizamının her türlü sevgi, duygu ve fikrin önünde tutulduğuna işaret etmiştir. Bu tavrın “*Türk, gene cihangir olacaktır. Bundan şüphe eden kâfir olur. Çünkü Allah bu milleti dünyaya nizam vermek için yarattı.*” diyen, bir Türk köylüsünde de mevcut olduğunu; bu köklü ve derin inancın, Türk atasözleri ve deyimlerinde “*Yol yordam bilmez*”; “*Dirlik düzen kalmadı*” deyişleriyle kendine yer bulduğunu dile getirmiştir.⁹⁷⁰

Türklerde töreye bağlılığının ehemmiyetini göstermesi bakımından, ünlü Türk kağanlarından Işbara Kağan’ın, Çin İmparatoruna gönderdiği mektup önemli bir kanıt olarak gösterilebilir. Işbara Kağan, mektubunda özetle; yönetenler ile yönetilenler arasında kurulmuş olan düzeni, çok eski zamanlardan beri süre gelen adet ve gelenekleri değiştirmeye gücünün yetmeyeceğini ve dahi buna cesaret edemeyeceğini yazmıştır.⁹⁷¹ Dündar Taşer de binlerce yıllık bir nizamın adı olan Türk töresinin önemine dikkatleri çeker ki; “*Cemiyet örfleri müşterek olan kişilerin meydana getirdiği maşeri bir varlıktır. Aynı örflere sahip olan cemiyetler de milletleri teşkil eder.*” diyerek, toplum içinde nizamı sağlayan örfü kaideleri, millet olmanın temel unsurlarından biri olarak değerlendirdiği görülür. Yine “*Örftede bulunan baş kaide makul bir sebeple teşekkül etmiştir, manâlı ve gereklidir. Surî mantıkla eleştirir, emir ve cebirle tadile kalkılırsa bozulur ve o cemiyet yıkılır. Tabii insanlar yaşar ama o değildirler.*” ifadeleriyle nizamın temel dayanağı olarak gördüğü örfün, zaman içinde kendi dinamikleriyle değişime uğrasa dahi; zorlama ile örfte yapılacak bir değişikliğin, toplumda yıkıma neden olabileceğine işaret eder. Örfü, riyazi mantıkla değil; tarihi ve sosyolojik mantıkla izah etmenin daha doğru olacağı tavsiyelerinde bulunur.⁹⁷²

Türk İslam idealizmi, herkesin severek itaat edebileceği içtimai nizamın, mümkün olduğunu savunur. Bunun cemiyetin vicdanında mukaddes birer değer haline gelerek

⁹⁶⁹ Kaşgarlı Mahmut, *Divanü Lügat-it Türk Tercümesi I*, Çev. Besim Atalay, TDK Yayınları, Ankara 1985, ss. 3-4.

⁹⁷⁰ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 75-76.

⁹⁷¹ Gömeç, *a.g.e.*, s. 24.

⁹⁷² Dündar Taşer, *Mesele*, s. 170.

kanun, prensip ve kaideleri, sadakat ve samimiyetle temsil ve tatbik edebilecek kadrolarla başarılabilceği öngörülür.⁹⁷³ Dünder Taşer'e göre; Türklerin İslam inancında örf, ilâhi emirden sonra gelen en güçlü hüküm kaynağıdır.⁹⁷⁴ Sıralamayı kanun, nizamname, talimatname ve örfi belge olarak sayar. Diğer bütün kaideleri örf'e dayalı olduğu nisbette muteber kabul edildiğini kaydeder. "*Örfler kanun ayrı menbalardan gelirse; yani kanun başka bir cemiyetin örfünden doğmuşsa, cemiyette kanun dışına çıkma yaygın hale gelir ve düzen bozulur. Çok zaman da örf kanununun amir hükmünü yener ve onu uygulanmaz kılar.*"⁹⁷⁵ demek suretiyle; cemiyet nizamında yapılacak değişim hareketlerinde, örfü görmezden gelerek, yeniye özenme ya da taklidi anlayışla kurgulanan değişim çabalarının doğuracağı sakınca ve tehlikelere karşı uyarılarda bulunur.

Ferdin düşünce, davranış, yaşayış ve ekonomik özgürlüğünün teminat altına alınmasını savunsa da; bu hakların kullanımında iyi niyet sınırlarını aşarak bir başka ferde tahakküm kurmaya ve dahi toplum huzurunu, devletin nizamını, birlik ve bütünlüğünü bozmaya dönük anarşik eylemlere dönüştürülmesine karşı çıktığı anlaşılmaktadır. "*Ne hürriyet, ne demokrasi, ne insan hakları hiç bir şey, hiç bir şey ülke bütünlüğünden daha aziz, istiklâlden daha değerli değildir. Türk milletinin mukaddesatı için hiç bir zaman saklamadığı gücü, kanıdır.*"⁹⁷⁶ ifadelerinden anlaşılacağı üzere; devletin bağımsızlık ve hürriyetini, ferd hürriyetinin önüne koymuştur. Bağımsız ve hür bir devlete sahip olamayan, müstemleke bir devlet ferdinin, zaten hürriyetinden de yoksun olacağını; dolayısıyla hür bir devletin nizamını bozucu, bir başka devletin müstemlekesi durumuna düşürecek düşünce ve eylemlere müsamaha gösterilemeyeceğini savunmuştur.

Bu bakımda Osmanlı Devleti'nde Meşrutiyetle birlikte ortaya çıkan hürriyetçilik hareketlerinin devlete zararının dokunduğu görüşündedir. Ferdi hürriyetin sonradan kazanılmış bir hak değil; Türk örf ve töresinin bir gereği olarak, bu güne değin Türk devletlerinde zaten var olduğunu ifade etmiştir. Devlet nizamını bozmayan, birlik ve bütünlüğe aykırı olmayan ferdi, fikri, ekonomik özgürlüklerin bizzat devletin koruması altında olduğunu dile getirmiştir. Hürriyetçilik üzerinden devleti parçalanmaya götüren durumu ve Osmanlı Devleti'nden koparılan ülkelerin düştüğü aciziyeti şu cümlelerle izah etmiştir.

⁹⁷³ Arvasi, *Türk İslam Ülküsü II*, s. 329.

⁹⁷⁴ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 173.

⁹⁷⁵ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 172.

⁹⁷⁶ Dünder Taşer, *Mesele*, s. 98.

“Şahsi hürriyet mutlaktı. Bu mutlak hürriyet devletin lütfu değil, Türk milletinin imanının icabı idi. Padişahlıktan başka her hizmet herkese açıktı. Sonra bir rüzgâr esti, hürriyet istendi. Rumlar Sırplar Bulgarlar Rumenler bu hür ülkede hürriyet aradılar. Varlığı mutlak olduğu için bilinmeyen hürriyetin yokluğundan şikâyet ettiler. Dövüştiler, vuruştular devletçik oldular. Amma yine yabancı krallar emrine girdiler. Yunanistan Alman soylu bir İngiliz’i, Bulgar bir başka Alman’ı, Rumenler bir başka Alman’ı kral edindiler. O güden beri de Alman çizmesinden Rus pençesine kadar görmedikleri tazyik kalmadı. ... Peygamber’in torunları Şeriflikten daha kudretli olmayan bir taht için Halife’ye karşı İngilizlere hizmet arzında bulundu. Irak’ın, Suriye’nin, Lübnan’ın okumuşları, alafrangalık olsun diye cemiyetler kurdular. Sultanın ‘necip’ tebarı, İngiliz’in, Fransız’ın ikinci sınıf müstemleke mahlûku haline geldi.”⁹⁷⁷

Bu noktada Jön Türk hareketinin hürriyet savunuculuğunu problemlili görmektedir. Bu kişilerin Batıda meydana gelen siyasi ve fikri akımlara özenerek ya da gaflete kapılarak, imparatorluğun birlik ve dirliğine zarar verdikleri kanaatindedir. Jön Türlerden bazılarının Sultan II. Abdülhamid’e suikast düzenleyen Ermeni komitacıyı “Şanlı Avcı” addederek kahramanlaştırılmasını, şiirlerinde methiyeler düzmesini kabul etmez. Geline süreçte hürriyetçilik üzerinden devletin nizamını bozmaya dönük fikir ve eylemlerin, bir “cinnet rüzgârına” sebebiyet verdiği kanaatindedir.⁹⁷⁸

Dündar Taşer’e göre “Kanun, örfün resmileşmiş ve yazılmış şeklidir.”⁹⁷⁹ Osmanlı Devleti’nin birçok ülkede asırlarca kalmasını, hukuka bağlı ve adil bir kuvvet oluşunda görmüştür. Bugün o coğrafyalarda Osmanlı dönemlerine duyulan hasreti, Osmanlı Devleti’nin nizam ve intizam unsuru, adalet ve hak teyidçisi olarak bulunmasına bağlamıştır. Osmanlı Devleti kamu hukuku kaynağının, gelenek ve hakan buyrukları olduğunu, sınırsız, kaba ve keyfiyet arz etmeyen bu hukuk kuvvetinin, İslam şeriatıyla sınırlandırıldığını, bu şeriata göre halkın din ve vicdan hürriyetine sahip iken, sultanın dahi yetkilerinin sınırlı olduğunu, ferdi hürriyetler arasında sayılan unsurlara müdahale hakkı ve yetkisi olmadığına dikkatleri çekmiştir. Bugün hukuka bağlılık, hukukun üstünlüğü ve demokratik terbiyenin oluşumunda görülen zaafların, tarihi tecrübe ve birikimden yeterince yararlanılmamasından kaynaklandığı görüşündedir.⁹⁸⁰ Bu anlamda Osmanlı Devlet nizamının yıkılmasını şu cümlelerle özetlediğini söylemek mümkündür.

⁹⁷⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 96-97.

⁹⁷⁸ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 97.

⁹⁷⁹ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 172.

⁹⁸⁰ Kösoğlu, *Dündar Taşer*, ss. 91-93.

Örfler kanun ayrı menbalardan gelirse yani kanun başka bir cemiyetin örfünden doğmuşsa cemiyette kanun dışına çıkma yaygın hale gelir ve düzen bozulur. Çok zaman da örf kanun amir hükmünü yener ve onu uygulanmaz kılar.”⁹⁸¹

“Bizde II. Mahmut yeniçeriliği ilga etti. Tekke ve medreselere müdahalede bulundu. Sultan Abdülmecit Tanzimat’ı ilânla başka bir cemiyetin nizamlarını almaya kalktı. Osmanlı devletinin örflerini Fransız’ınkiyle tebdile girişti. Yeni nizam yerleştiği nisbette, saltanat sarsıldı. Fransa’nın krallığı deviren örfünün doğurduğu kanunlar; Türk kanunu olunca Osmanlı Hanedanı varlığının sebebini yitirdi. Fransız ihtilâlinin akılcı eleştirmesi Osmanlı cemiyetinde bizzat saray desteği ile yayıldıkça saltanat zayıfladı; Şahzadeler Beyoğlu hayatına karışıkça ve Osmanlı Hanedanı Alafrangalaştıkça lüzumu azaldı.”⁹⁸²

“Cumhuriyet Tanzimat’ın tabîi neticesidir. Osmanlı Hanedanı, Yeniçeri sipahi, tekke, medrese, Sürre alayı, cihad ananesi v.s.’den müteşekkil bir ehramın zirvesi idi. Bu kurumlar, örften çıkarılıp atılınca hanedanda Türkiye’den çıkarıldı. Üstüne oturduğu temelleri eliyle söken elbette düşecektir.”⁹⁸³

Cumhuriyet sistemi ve demokrasi fikri, millet ekseriyetinin haklı olduğu kanaatine dayandığını ifade eden Dündar Taşer, milletvekillerini vicdanlarının hükmüne tâbi ve milletin idare için tercih ettiği kimseler olarak tarif eder. Meclisin ulvililiğinin de yine bu inançtan doğduğunu, dolayısıyla demokratik sistemin devam ettirilmek isteniyorsa, bu inancın muhafaza edilmesi gerektiği görüşündedir.⁹⁸⁴ Türk siyasi yaşamında demokrasi, bağımsızlık, hürriyet, kişi mülkiyeti, mülkiyetsiz toplum gibi kelimelere, siyaseten farklı anlamlar yüklenmesinin çatışma ortamı oluşturduğu da ifade ederek; aynı kelimeler üzerine tasavvur edilen nizamın, diğerleriyle benzerliği olmayan münasebetlere tabi olduğunun tespitini yapmıştır. Kelimelere farklı manalar yüklendiğinde ise; müşterek bir aklın ve kararın çıkmasının mümkün olmayacağına işaret etmiştir.⁹⁸⁵

Türk milletinin en önemli vasfının “Nizam Fikri” olduğunu ve siyasi hürriyetlerin uygulamada istismar edilerek, bu fikrin yıpratıldığını hatta tüketildiğini düşünmektedir. Türk devlet geleneğinin nizamı korumak adına kardeş katline dahi rıza gösterdiğini; lakin

⁹⁸¹ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 172.

⁹⁸² Dündar Taşer, *Mesele*, s. 173.

⁹⁸³ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 174.

⁹⁸⁴ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 174.

⁹⁸⁵ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 454-459.

şimdiki dönemin nizam, örf ve adetlerden koparılmış, keşmekeşlik içerisinde olduğu değerlendirilmesini yapmıştır. Bunun sebebinin ise batılılaşma serüveni içerisinde, Batının gücünün onların kanunlarında, sosyal, manevi değerlerinde görmekten kaynaklandığını ileri sürmüştür. Bunu durumu “İthal ettiğimiz nizam, bizim mazimize aykırı olduğu için kanunlarımız; örf ve adetlerimizle çatıştı ve bu çatışmadan mevcut yıkıntı doğdu. İnanığımız değerlerle uyguladığımız değerlerin zıddiyeti, içinde bulunduğumuz anarşi (fetret) inin sebebidir.” sözleriyle izah etmeye çalışmıştır. Bu düzenin oluşmasından ise hırslı ve basit politikacıları sorumlu tutmuştur.

Türkiye’de nizamın çöktüğünü ve dahi yeniden kurulması gerektiğini düşünmektedir.⁹⁸⁶ Bu nokrada “Yemen’den Belgrad’a, Bağdat’tan Bükreş’e kadar hiçbir yeri mantık ve müzakere ile terk etmedik. Kurduğumuz nizamı nutuklarla bozduurmamak. Bu vatani da birkaç nazariyecinin safsatasına, birkaç hainin fesadına, birkaç ahmağın gafletine kurban etmeyeceğiz.”⁹⁸⁷ sözlerinden; Türkiye’de “Nizam Fikri” esaslarının yeniden tesis edileceğine dair inancını, tarihi birikime ve tecrübeye yaslanarak koruduğu görülmektedir. Bu yönüyle de “Türklüğün tarihi akışı içerisinde oluşmuş milli düzenin adamı”⁹⁸⁸ olarak görülmüştür.

4.7. TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE TÜRK – İSLAM DÜNYASI

Dündar Taşer’in Türk dış politikasına yönelik yaptığı değerlendirmelerde meseleleri, Türklüğün tarihi birikimini, savunusunu, ekonomik çıkarlarını, siyasi, dini ve kültürel havzasını Türkiye’nin jeopolitik imkânları dâhilinde bütüncül bir bakışla ele aldığı görülmektedir. Soğuk savaş döneminin tüm ağırlığının yaşandığı bir dönemde yaptığı bu değerlendirmeler, günü kurtarmaya dönük değildir. Bilakis durum tespitlerinden hareketle ileriye dönük hamle önermeleri mahiyetindedir. Türkiye’nin azametli, kudretli ve ihtişamlı günlere ulaştırılmasını öngörerek, hariciye siyasetinin hedefine yine “Büyük Türkiye” ülküsünü oturtacaktır.

Türkiye, uzak ya da yakın coğrafyalardaki Türklüğün siyasi mücadelelerine hemen her dönem alaka duymuş, gelişmeleri dikkatle takip etme gayretinde olmuştur.⁹⁸⁹ Dündar Taşer’in dış politika değerlendirmelerinde, dönem itibarıyla tehlike arz eden Rusya ve komünist yayılmacılık önemli bir yer tutar. 1960 sonrası ülkede hızla yayılan

⁹⁸⁶ Dündar Taşer, Mesele, ss. 75-77.

⁹⁸⁷ Dündar Taşer, Mesele, s. 98.

⁹⁸⁸ Aksun, a.g.e., s. 149.

⁹⁸⁹ Sadık Sarısamam, “Güney Azerbaycan’da Kurulan Azerbaycan Milli Hükümeti ve Türk Kamuoyu”, Karadeniz İncelemeleri Dergisi, S. 25, Güz, 2018, ss. 163-184.

komünist, sosyalist akımların ve bu akımlara eklenen etnik bölücülüğün etkisi büyüktür. Bu müstemlekeci ve bölücü hareketleri, ülkenin bekasını tehdit eden, bağımsız son Türk-İslam devletini yok etmeye dönük anarşik faaliyetler olarak görmüştür. Rusya'nın Kafkasya'yı, Horasan'ı ve dahi Türkistan coğrafyasını, Türklerden kopardığını, Balkanları ve Doğu Türkistan'ı başka milletlere bağışladığına dikkat çekerek, Rusya'nın büyüüp gelişmesinin Türklük aleyhine olduğunun tespitini yapmaktadır.⁹⁹⁰ Nitekim Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) bütün toprakları takriben 22.402.200 km² den ibaretken; bunlardan 10.952.900 km² büyüklüğündeki topraklar, Türklerin ve Müslümanların yaşadıkları bölgelerdir. Bu rakam SSCB'nin bütün topraklarının %49'unun, Türklerin mülkü olduğunu gösterir ki;⁹⁹¹ Dündar Taşer'in de temas ettiği gibi Rusya'nın, Türk ve Müslüman coğrafyalarda onların aleyhine büyüdüğü aşikâr göstergesidir. Türkistan coğrafyasının Sovyet rejiminin tahakkümünde kaldığı, hemen her açıdan asimilasyona tabi tutulduğu 1917-1991 arası yıllar değerlendirilirken; bu dönemin Türkistan Türklüğü için hürriyet, gelişme, sosyal refah dönemi olmadığı kaydedilir. Bugün dahi aynı coğrafyalarda yaşanan problemlerin çoğunun, Sovyet rejiminin Türk düşmanlığı politikasından kaynaklandığı tespit edilir.⁹⁹²

Dündar Taşer, Türklük menfaatine Rusya aleyhine tezlerini ortaya koyarken, Rusya ile iyi komşuluk ilişkileri kurmayı ve müttefik olmayı ayrı tutmuştur. Rusya'yı Türkiye için bir tehdit kaynağı sayarak, tehdit olarak gören diğer devletlerle beraber menfaat birliği temelinde hareket edilmesini önermiştir. Amerika'nın dünya ekonomik kaynaklarına Rusya'nın ulaşmasını istemediği; Almanya'nın Bismarck'tan itibaren takip ettiği birleşme politikasını Rusya'nın önlediği; İtalya ve Yunanistan'ın komünizmin kendi ülkelerinde yayılmasına karşı oldukları için, Rusya'nın aleyhinde olduklarına dikkat çeker. Bu noktada "*Türklük ideali ve Türkiye jeopolitiği bizi Rusya ile hasım hale getirdiği gibi iktisadi inkişafımızın tabii istikameti de Amerika ile karşı karşıya gelmemize sebep olmaktadır.*"⁹⁹³ tespitini yarar. Türk diplomasisinin bu duruma bir çözüm üretmesi gerektiği üzerinde durur. Nüfusu ve doğal kaynakları dünya ekonomisini etkileyecek boyutta olan Asya'nın büyük bölümünün ve Doğu Avrupa'nın, komünist blok içinde

⁹⁹⁰ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 28; 86.

⁹⁹¹ Baymirza Hayit, *Sovyetlerde Türklüğün ve İslam'ın Bazı Meseleleri*, 2. Baskı, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2000, s. 67.

⁹⁹² Nesip Nesipli, "Sovyet Rejimi ve Türklük: Eski Mirası Yeniden Değerlendirme", *100. Yılında Sovyet İhtilali ve Türk Dünyası*, Ed. Y. Koç, M. Cengiz, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2018, ss. 203-209.

⁹⁹³ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 87.

olması karşısında Batılı devletlerin başta Amerika olmak üzere, bu bloğun ekonomik potansiyeline tesir etmek ve nüfuzunu kırmak için NATO, CENTO, SEATO gibi ittifaklar kurduğunu belirtir. Doğu bloğunu bir sur gibi çeviren bu ittifaka, Türkiye'nin de NATO içerisinde yer alarak dâhil olduğundan bahisle; Amerika'nın dünya politikasında, Türkiye'nin önemli bir yeri olduğunu kaydeder. Bu çerçevede Türkiye ve Amerika'nın çıkarlarının örtüştüren Dündar Taşer, "*Türkiye'nin sağlam, istikrarlı ve emin bir devlet olması, Amerika için iktisadi ve politik bir ihtiyaçtır. Amerika ve Batı ittifakının devam etmesi de Türkiye için siyasi ve milli bir emniyet unsurudur.*" tespitlerini yapmaktadır.⁹⁹⁴

Türkiye'nin Batı ittifakı içinde yer alması gerektiği yönünde ileri sürdüğü bu görüşler, onun Batı hayranlığından kaynaklanmaz. Dış politikada Rusya tehdidine, iç politikada ise komünist yayılcılığa karşı Batı ittifakı içerisinde yer almasının, daha doğru ve menfaate uygun olacağını görmesindedir. Türklerin tarihi süreçte, Rusya'nın taarruzları karşısında topraklarını korumak adına politik tercihlerinin her zaman Türk-Batı ittifakı şeklinde olduğu gerçekliğinden hareketle; bugün dahi NATO ittifakı içerisinde yer almanın temel gerekçesinin, olası Rusya tehditlerine karşı, Türkiye'nin kendini koruma düşüncesi olduğunu ifade etmiştir.⁹⁹⁵

Atsız, Turancılık ülküsünün savunusunu yaparken; Türkçülüğün doğrudan doğruya Türk milliyetçiliği olduğunu ve Turancılığın da Türkçülükten ibaret olduğunu kaydeder. Ayrıca her milletin farklı adlar altında Turancılık ülküsüne benzer idealler taşıdığını ifade eder. Üç merhaleye ayırdığı milletlerin ülküsü peşinde birinci aşamada İstiklalini kazanacağını; ikinci aşamada milli birliğini sağlayacağını; üçüncü aşamada ise cihanı istila edeceğini var saymıştır. Bu güne kadar cihanın tümünü işgal eden bir milletin çıkamayışını, aynı ülkülerle yaşayan diğer milletlerin mukavemetleriyle karşılaşılmasına bağlamıştır. Bu ülkünün doğal bir olgu olduğunu savunmuştur. Dolayısıyla Turancılığın, Türk milleti için doğal bir ülkü olduğunu ortaya koyar.⁹⁹⁶

Dündar Taşer de Türkçülük geleneğinin dönemsel temsilcisi ve mensubu olduğu siyasi hareketin ideoloğu olarak Turancı ideallere sahip olduğu müşahede edilir. Türk dünyası ile siyasi, askeri, ekonomik, sosyal ve kültürel bağların kuvvetlendirilmesi bağlamından önerileri olmuştur. Özellikle Türkiye'nin Ruslar'ın tahakkümü altında

⁹⁹⁴ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 244-245.

⁹⁹⁵ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 147.

⁹⁹⁶ Nejdet Sancar, *1944 Irkçılık ve Turancılık Davası Mahkeme Günlükleri*, Haz. Serkan Akgöz, Bozkurt Yayınları, İstanbul 2018, s. 400.

yaşayan, bağımsızlıklarına kavuşma mücadelesi veren Türkistan coğrafyasıyla her bakımdan ilişkilerini artırmak suretiyle bağımsızlıklarına kavuşmalarına gücü nisbetinde yardım etmesi gerektiğini savunmuştur. Turancı fikirleri “*Sovyetler Birliğine harp açmak ve esir Türkleri kurtarmak*” olarak yorumlanmış ve eleştirilmiş olsa da; bir Türk subayı olarak dönemin koşullarında Rusya ile bir savaş başlatmanın güçlüklerini ve sonuçlarını bilmektedir. Ancak Türklük âlemin kaderine terk edilmesine de rıza göstermemiştir.⁹⁹⁷

Türkçü-Turancı görüşlerinden dolayı eleştiri, itham ve dahi yargılamalara maruz kalanların⁹⁹⁸ hayali, geçen bir asırlık zaman zarfında yavaşta olsa hayat bulmaya devam etmektedir. Türkiye’nin, Türk dünyasına yönelik hamleleri, önceki dönemlere nispetle her geçen gün hız kazandığı görülmektedir. SSCB’nin yıkılmasından sonra bağımsızlıklarına kavuşan Türk Cumhuriyetlerini ilk tanıyan devlet Türkiye olmuştur. 1992 yılı itibarıyla Büyükelçiliklerini açmış, bölgeyle ekonomik ve kültürel ilişkileri kuvvetlendirmek üzere Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığını (TİKA) kurmuştur. Tüm Türkistan devletlerini içine alan “*Türk Dünyası*” modelini kurmak için, büyük çaba gösterilmektedir. Farklı alanlarda olma üzere 500’den fazla anlaşma imzalanmıştır. TÜRKSOY aracılığı ile kültür, eğitim, bilim ve ortak tarih alanlarını kapsayan araştırmalar yürütülürken; bir yandan da Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) ile ekonomi temelli iş birliktelikleri kurulmaktadır. Karşılıklı üst düzey resmi ziyaretlerin sayısı ve niteliği her geçen gün artarak devam etmektedir.⁹⁹⁹

Tarih felsefecileri artan nüfusu, hâkimiyet ve büyümenin işareti ve sebebi olarak değerlendirir. Dündar Taşer’de her geçen gün artan Türk nüfusunun, Türklerin teşkilatçı vasfı ve siyasi idarededeki kabiliyetiyle birlikte düşünüldüğünde; Türk nüfusunun gelecekte büyük bir güce dönüşme potansiyelinin olduğu kanaatine sahiptir. Türklerin gelişim, büyüme ve yayılma dönemlerinde, hâkimiyet alanlarında kaydettiği kazanım ve başarılarının sırrını, Türk nüfusundaki artışı doğru yere kanalize edilmesiyle mümkün olduğunu tespit eder. Bugün dahi bunu yeniden başarmanın mümkün olduğuna vurgu yapar.¹⁰⁰⁰ “*Hilal Geldiği yere tekrar varacaktır.*”¹⁰⁰¹ sözlerinden; Türklüğün

⁹⁹⁷ İleriş Metin, “Genel Kurmay Başkanı Olsanız Ne Yapardınız? Suçlamanın Gülünç Tarafı, Turancılık Suçlaması (XI)”, *Devlet*, S. 178, 2 Nisan 1973, s. 12.

⁹⁹⁸ Nejdet Sancar, *a.g.e.*, s. 14.

⁹⁹⁹ Timur Abidov, “Türkiye ve Merkezi Asya Ülkeleri: Avrasya İşbirliği Perspektifleri”, *Türk Diasporası ve Türk Dünyası Vizyon 2023*, Ed. ve Çev. Almagül İsina, Tasam Yayınları, İstanbul 2014, ss. 447-451.

¹⁰⁰⁰ Kösoğlu, *Dündar Taşer*, s. 79.

¹⁰⁰¹ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 91.

geleceğinden yese ya da şüpheyeye düşmediği; bilakis bu ideali, imani bir inanca dönüştürdüğünü söylemek mümkündür.

Türklerin son bin yıllık tarihinde, Türk kültürünün sağlamlık kazanmasında adeta harç vazifesi görmüş olan İslamiyet, Türk'ün vicdanına hükmeden en büyük manevi değer olmuştur. Bugün Türk milli ahlakı, Türk düşüncesi hatta Türk sanatının İslamiyetle alakası herkesin malumudur. Türk dili, Türklük şuuru, Türk seciyesi ile birlikte İslam dini, milli kültürün başlıca unsurları halindedir.¹⁰⁰² Bin dört yüz yıllık İslam tarihinin bin yılı da aşan zamanı Türklüğün de tarihidir. Geçen zaman zarfında, Türk milletinin manevi hayatında milli ve İslami olan artık ayıt edilemez hale gelmiştir. Milli olan dinleşmiş, dini olan millileşmiştir.¹⁰⁰³ Dolayısıyla Türk milliyetçilerinin “Ülkücülük” olarak kodladığı fikri ve ameli yaşam, Türk milletinin ruhunda barındırdığı, maşeri hafızasında sakladığı milli, manevi ve tarihi iddiaya sahip çıkmaktadır. Öyle ki; o iddianın hakikati, millet kadar ümmetin de; ümmet kadar insanlığın da geleceğine karşı sorumlu olmayı gerektirir.¹⁰⁰⁴ Dündar Taşer, Türk milliyetçiliğini, Türk İslam Mefkûresi pınarından besleyen öncü şahsiyetlerden biridir. Türklüğü, Türkiye içindekiler ve dışındakiler olmak üzere bir bütün halinde, Türk İslam Mefkûresinde birleştirdiği ve alaka duyduğu görülmektedir. Daha da önemlisi, bu birleştirme ve alakayı, Türkçülüğe zaaf getirmeksizin, İslamiyetle yoğurabilmiştir. Bu yönüyle dini, milli ve tarihi şura sahip fikir ve hareket adamı olarak görülmüştür.¹⁰⁰⁵

Dindarlık, milliyetçilik, medeniyetçilik vasıflarının birbirine ziddiyet arz ettiğini ileri sürenlerin, Türk milletinin huzurunu bozmak, birliğini parçalamamak ve nihayetinde sömürgeleştirmek niyetiyle hareket ettiği değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu tertibin karşısına Türk milliyetçilerinin, tarihine yaraşır bir biçimde Müslüman-Türk olarak çıkması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Din ve milliyetin birbirine zıt değerler olmadığı; bizatihi bu kaynaşmadan Türk-İslam Ülküsünün hayat bulduğu ortaya konmuştur.¹⁰⁰⁶

Dündar Taşer, İslam coğrafyasının ekonomik, coğrafi, manevi ve tarihi bütünlüğüne vurgu yaparak, coğrafyanın tabii imkânların birbirine zıt değil; bilakis tamamlayıcı olduğunu ifade eder. Türkiye'nin ekonomik imkânlarıyla coğrafyaya dâhil

¹⁰⁰² İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri*, 6. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2017, s. 240.

¹⁰⁰³ Bayram, a.g.e., s. 66.

¹⁰⁰⁴ Mustafa Çalık, “‘Ülkücü’ Bir Milliyetçiliğin Satır Başlarını Bir Kere Daha Hatırlamak: 21 Maddede Milliyetçiliğin Manifestosu” *Derin Tarih*, S. 91, Ekim 2019, ss. 46-49.

¹⁰⁰⁵ Eröz, a.g.m., s. 8.

¹⁰⁰⁶ Arvasi, *Türk İslam Ülküsü I*, ss. 12-13.

olası durumunda, dünya ekonomi politiğine yön veren beş stratejik madde olarak saydığı demir, kömür, buğday, pamuk ve petrolün bölgenin ekonomik bütünlüğü içinde, ekonomik güce dönüştürebileceği tespitlerinde bulunmuştur.¹⁰⁰⁷ Türkiye, Suudi Arabistan ve Kuveyt arasında kurulması teklif edilen paktın, ret edilmesini eleştirmiş ve devletlerarası münasebetlerin “*Kimyevi Münasebetler*” olmadığını ifade etmiştir.¹⁰⁰⁸ Devletlerin dış politikasında ekonomik gücün önemli bir unsur olduğu gerçekliğinden hareketle; hem tarihi hem de dini bağı olan güney komşuları, Türkiye’nin doğal pazarı olarak görmektedir. Dönem itibariyle Amerika’nın nüfuzu altındaki bu sahaya, Rusya’nın inmesini önlemek için belli bir kısmını Türkiye’ye bırakabileceğini değerlendirmiştir. Hatta Amerika’nın Türkiye, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Bahreyn arasında İslam Paktı kurulması önerisiyle Orta Şark’ı Türkiye’ye bırakmaya hazır olduğunu kaydeder. Dönemin hariciye siyasetinin bu teklifi “*teokratik devletlere işbirliği yapmayız*” diyerek ret etmesini; dış politik menfaatler açısından yanlış olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur.¹⁰⁰⁹ Medeniyet ve siyaset savaşında, tarihi zemini hatırd tutarak başarıya ulaşılabileceğini defaten dile getirmiştir.¹⁰¹⁰

Türk dış politikasının milli dava¹⁰¹¹ olarak benimsediği, Kıbrıs meselesi üzerinden dönemin siyasetçilerine ciddi eleştiriler yöneltmiştir. Kıbrıs meselesinin tarihi sürecinde İsmet İnönü ve Süleyman Demirel’in Kıbrıs adına, Türkiye lehine oluşan siyaseti değerlendiremediklerini ifade etmiştir. Ülkenin tüm fertleriyle Kıbrıs meselesinde birlik olmasına rağmen, İsmet İnönü’nün suçu Johnson mektubuna atarak; Süleyman Demirel’in ise 100 bin kişi için 32 milyonu tehlikeye atmamak düşüncesiyle ortaya koydukları politik tercihleri doğru bulmamıştır. Korkakça davrandıklarından bahisle; İsmet İnönü’yü solcu, Süleyman Demirel’i de bezirgânca düşünmekle itham etmiştir.¹⁰¹² Kıbrıs meselesini Makorios’un keyfine bırakmakla suçladığı Süleyman Demirel’in “*İktidarımızda devletimizin itibarı artmıştır.*” sözlerini; Türklerin 90 yıl önce Rusya ile tek başına savaşabildiğini, 50 yıl önce 4,5 milyonluk orduyla 4 yıl savaştığını, 32 yıl önce de Fransa’dan Hatay’ın geri aldığını hatırlatarak eleştirmiştir.¹⁰¹³ Bütün bu ihmal, lakayt

¹⁰⁰⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 23-24.

¹⁰⁰⁸ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 30.

¹⁰⁰⁹ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 85-87.

¹⁰¹⁰ Aksun, *a.g.e.*, s. 148.

¹⁰¹¹ Gürgür, *a.g.e.*, s. 50.

¹⁰¹² Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 99-105.

¹⁰¹³ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 150.

ve anlayışsız tutuma rağmen, Kıbrıs'ın kaybedilmeyeceği inancındadır. Bu inancını şu ifadelerle dile getirmiştir.

“Türk tarihin seyri bunu emretmektedir. Büyük milletlerin hayatı büyük okyanuslara benzer. Türk milleti bir okyanustur. Medleri ve cezirleri vardır. Batı Türklüğünün meddi Sakaryadan başladı Viyana'ya, Yemen'e, Cezayir'e dayandı. Cezri 1922'de tekrar Sakarya'ya kadar çekildi. 1922'den beri med devrindeyiz. Sakarya'dan çıktık İzmir'e, Edirne'ye, Hatay'a vardık. Kıbrıs'ı, Adaları ve bütün eski sahilleri örteceğiz. Birinci Med devri için Yahya Kemal: 'Gelmiştik bir zaman sarı saltıkla Asya'dan / Bir bir diyarı Ruma dağıldık Sakarya'dan' demişti. 2'inci med için Necip Fazıl Şöyle diyor: 'Yüz üstü çok süründün ayağa kalk Sakarya...' Şairleri Allah söyletir. Sakarya kalkacak ve kötürüm iradeleri suya boğacaktır.¹⁰¹⁴

İlk dönem Türkçüler tarafından Türklüğe üstün vasıflar yüklemek niyetiyle “İslâm'ın en seçkin mensubunun Türkler olduğu, Türkler sayesinde İslam'ın ayakta kalabildiği” şeklinde zikredilen ifadeler “küstahlık” olarak yorumlanır. Yine Türk milliyetçilerinin ekseriyetinin de bu zikredilen ifadelere teveccüh gösterdiği ifade edilir.¹⁰¹⁵ Türk milleti, İslam'da tevhidin en muhteşemini bulmuş, onunla coşmuş ve âdeta kendinden geçmiştir. İslam ile o derece kaynaşmıştır ki; Avrupalı, İslamiyet'e “Türk'ün Dini” demeye başlamıştır.¹⁰¹⁶ Dündar Taşer, Türk ve İslam dünyasının en önemli derdinin kültür problemi olduğu görüşündedir. Bu noktadan hareketle Türk ve İslam dünyasının en büyük davasının ortak kültürü geliştirmek ve kuvvetlendirmek olması gerektiğini savunmuştur. Ortak milli kültürü, maddi ve manevi bakımdan kuvvetlendirecek en önemli harcın ise “Sünni Müslümanlık” olduğunu ifade etmiştir. Türk benliğinin ayrılmaz bir parçası, ölçüsü haline gelen Sünni Müslümanlığın, Türk'ün ruhuna işleyerek, geleneğine karışarak mukaddes bir mahiyet aldığını, bu imanın her çeşit mekanik baskılara karşı yıkılmaz ve sarsılmaz bir sedde dönüştüğü inancındadır. Türklerin diline, anane ve geleneklerine yüklediği mukaddesatın, onları her türlü zor şartta ayakta tuttuğunu ifade etmiştir.¹⁰¹⁷ Nitekim Türk milliyetçiliğini, mukaddesatçı anlayıştan uzaklaşarak, Batıcı akımlar temelinde yeni bir kimlik inşasına karşı çıktığı görülmektedir. Öyle ki; Türk milliyetçiliğini süregelen problemlerinden arındırma çabasında olan Necip Fazıl Kısakürek, Nurettin Topçu, Osman Yüksel Serdengeçti, Erol

¹⁰¹⁴ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 105.

¹⁰¹⁵ Bora, *Türk Sağının Üç Hali...*, s. 121.

¹⁰¹⁶ Arvasi, *Türk İslam Ülküsü I*, s. 93.

¹⁰¹⁷ Aksun, *a.g.e.*, ss. 159-160.

Güngör ve Seyyid Ahmet Arvasi gibi; Dündar Taşer'in de 1960 sonrası Türk milliyetçiliğini, İslami değerlerden beslenen, bir nevi medeniyetçilik eksenine oturmasında, ciddi katkıları olduğu müşahede edilir.¹⁰¹⁸ Batıda kadim otorite ve hürriyetlerin müdafaası üzerinde teşekkül etmiş muhafazakârlığın versiyonlarına mukabil, Dündar Taşer'in, Türk muhafazakârlığını salt "otorite" prizması altında milliyetçilikle beraber yeniden yorumlayan örneklerden biri kabul edilir. Ayrıca milliyetçilik, muhafazakârlık ve İslamcılık değerlerini şahsında cem edebilmesi bakımından tutarlı bir yorum ortaya koyduğu değerlendirilir.¹⁰¹⁹

Türklerin gittiği her coğrafyaya barış, sükûn, huzur, adalet ve düzen götürdüğünü, Avrupa milletlerinin ise medeniyet adı altında huzursuzluk, haset, ikiyüzlülük, sefalet ve fuhuş götürdüğünü ifade Dündar Taşer, Türklerin sahip olduğu kuvvetin müeyyideli; Avrupalı milletlerin kuvvetinin ise müeyyidesiz olduğunu tespit eder. Avrupalı devletlerin medeniyet götürme kisvesi altında, Afrika ve Arap coğrafyasında katliamlar yapmak suretiyle bölgenin kaynaklarını sömürdüğünü ifade etmiştir. Osmanlı Türklerinin, hüküm sürdüğü coğrafyalarda hoş görü ve adil düzen içerisinde, farklı dil, din ve milletten insanların dirlik içerisinde yaşadığını kaydeder. Sahip olduğu memleketleri, asırlarca elinde tutmasını da yine bu özelliği sayesinde olduğunu, bu durumun samimi Avrupalı bilim ve fikir adamlarınca da kabul edildiğini ifade etmiştir.¹⁰²⁰

Dündar Taşer'in üzerinden ısrarla durduğu Türk ve İslam dünyasının her bakımdan bütünlüğünü sağlama düşüncesi, bugün dahi Türk milliyetçiliğinin takip ettiği dış politika ilkeleri haline getirilmektedir. Nitekim Türkiye'nin tarihi ve medeniyet havzası içerisinde yer alan Balkanlar'dan Kafkaslara, Ortadoğu'dan Türkistan'a kadar uzanan bu büyük bölgede; küresel istikrar ve barışın, sadece Türk ve İslam coğrafyasının sağlam bir işbirliği ve yardımlaşmasıyla ihya olabileceği öngörülmektedir.¹⁰²¹

4.8. OSMANLI DEVLETİ VE DÜNDAR TAŞER'İN BÜYÜK TÜRKİYESİ

Türkler asırlara yayılmış bir akın hareketiyle Anayurttan Batı yönünde ilerleyerek Anadolu'da hâkimiyet kurmuş, biri büyük¹⁰²² biri küçük¹⁰²³ iki Roma İmparatorluğunu

¹⁰¹⁸ Eyüp Gökhan Öztekin, "Batılılaşma Enstrümanından Mukaddesatçı Çizgiye Savrulan Milliyetçilik Nasıl Rayına Oturur?", *Derin Tarih*, S. 91, Ekim 2019, ss. 60-63.

¹⁰¹⁹ Yılmaz, a.g.m., s. 669.

¹⁰²⁰ Aksun, a.g.e., ss. 163-166.

¹⁰²¹ Bahçeli, a.g.e., s. 59.

¹⁰²² İlber Ortaylı, *Son İmparatorluk Osmanlı*, 2. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2006, s. 43.

¹⁰²³ Lord Kinross, *Kutsal Anadolu Toprakları*, Çev. Gül Yılmaz, Nokta Kitap, İstanbul 2005, s. 31.

ortadan kaldırmışlardır. Türklüğün coğrafi sınırları, Osmanlı İmparatorluğu ile Batı yönünde Orta Avrupa içlerine kadar ilerlemiş, birkaç asır Batı medeniyeti toprakları yurt haline getirilmiştir.¹⁰²⁴ Tarihi akışta yayıldığı coğrafyalara hâkimiyetini kabul ettiren yüzü aşkın devlet kurma muvaffakiyetini göstermiştir. Dünya nizamının kubbesini, asırlarca tek muazzam sütun halinde Türk devletleri tutmuştur.¹⁰²⁵ Güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar uzanan kültürün, siyasi organizasyonun asıl mayası Türk olmuştur.¹⁰²⁶

İslam'ın Türk milletiyle yüceldiği, Türk milletinin zayıflamasıyla da İslam dünyasının acınacak duruma düştüğü ifade edilir. Buradan hareketle İslam düşmanlarının aynı zamanda Türklüğü de düşman olduğu kaydedilir. Türk-İslam ülkücülüğünün idealizmi ortaya konurken; İslam davasına adanmış şahsiyetlerin rehberliğinde canını, malını, makam ve mevkiini dini, devleti ve milleti için fedaya hazır halde, al bayrağının gölgesinde mücadele etme kararlılığını gösterenler, “*ülküsünde fâni olmuş*” yiğitler olarak tasvir edilir. Bu meşakkatli sorumluluğu üstlenenler, Türklüğün ilahi emrin hizmetine sunduğu “*ulvî kadro*” addedilir.¹⁰²⁷ Bir kez daha Osmanlı Türklüğünde kendini gösteren bu ulvî kadrolar, hemen her bakımdan hayranlıkla anılan imparatorluğa hayat vermişlerdir. Dünder Taşer küçük bir beyliği cihanşümül imparatorluğa yükselten bu kadroların üstlendiği misyona atıfla, büyük devlet anlayışının merkezine Osman Devleti'ni yerleştirir. Kudretli, merhametli, adaletli, milliyetçi, şahsiyetli ve ihtişamlı vasıflarıyla büyük devlet idealizminde karşılık bulan tek devlet Osmanlı Devleti'dir. Ona göre Osmanlı Devleti, Türk'ün devlet kuruculukta verdiği en büyük eser, en uyumlu yapıdır. Daha önceki Türk imparatorluk ve devlet teşekkülleri, bu büyük oluşumu yani Osmanlı Devleti'ni vücuda getirebilmek için yapılmış denemeler mahiyetindedir.¹⁰²⁸

Osmanlı Devleti'ni, kendinden önceki Türk devletlerinin ardılı, kendinden sonrakilerin de cedleri olarak görmektedir. Selçuklu Devleti'nin yıkılmaya yüz tutmasıyla Türklüğün bayrağını Osmanoğullarının kaldırdığını, bu durumun Selçuklu Devleti'nin devamı niteliğinde olduğu kadar, yeni bir doğuşun gerçekleşmesi olarak tespit etmiştir. Dünder Taşer'e göre Osmanlı Devleti, Türklüğün otağıdır. Kuruluşunu, İslam dünyasındaki ve dünya tarihindeki büyük görevin başlaması olarak değerlendirmiştir. Bu

¹⁰²⁴ Halil İnalçık, “Osmanlı Tarihinde Dönemler”, *Osmanlı Geriledi Mi?*, Haz. Mustafa Armağan, 2. Baskı, Etkileşim Yayınları, İstanbul 2007, ss. 81-100.

¹⁰²⁵ Demiray, *1950-1953'ün Hatıralık Fiske Taşları*, s. 59.

¹⁰²⁶ Turan Akkoyun, “Muhafazakârlığın ‘Al’ Rengi”, *Yerli Düşünce*, S. 54, Haziran 2019, ss. 31-35.

¹⁰²⁷ Arvasi, *Türk İslam Ülküsü I*, s. 237.

¹⁰²⁸ Aksun, *a.g.e.*, ss. 35-40.

sebeple Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna katkısı olduğunu düşündüğü, İslam ve Türk dünyasından gelen şeyhlerin, müftülerin, müderrislerin, faziletli müminlerin, zihni açık talebelerin ve yiğit savaşçıların, Osmanlı sancağı altında toplandığını kaydeder. Osmanlı Devleti, Türklük âleminin İstanbul'un fetih müjdesine nail olma ülküsünün bayraktarı; Türk'ün Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi ve Nizam-ı Âlem İ'la-yı Kelimetullah ülküsünün kudretli sahibi; Türklüğün Bizans sınırındaki temsilcisidir. Kudreti itibariyle tarihin bu güne kadar kaydettiği en büyük devlet olarak gördüğü Osmanlı Devleti, Türk-İslam âleminin büyük ümidini ve idealini taşıyan, tesis ettiği müesses nizamıyla cihana hükmeden eşsiz bir devlettir.¹⁰²⁹ Osman Devlet nizamının dinamiklerini ve tarihi serencamını şu sözlerle özetlemiştir.

“Sultan-Medrese-Sipahi muvazenesi ile ne anarşi ne de despotluğa fırsat vermeyen bir devlet kuruldu. Başta hanedan olmak üzere bütün insanların devlete can borcu vardı ve bu borcu bütün tebaa hükümdarlar dâhil tereddütsüz ödediler. Küçük devletin, fazileti büyük, müsamahası büyük, ideali büyüktü. Bu manevi azamet devletin topraklarını kısa zamanda kendi seviyesine getirdi.”¹⁰³⁰

“Bu devir 1699'a kadar sürdü. Bu dört yüz senenin macerası şöyle özetlenebilir: Her yaz 3 ay sefere çıkılır, 3 gün 3 gece kılıç çekilir. Bir ülke bir vilayet olarak devlete katılır. Her güz batıya, kuzeye doğru bir koşu asırlarca devam etti. Bu koşu, talan, istismar koşusu değil, müsamaha, adalet ve huzur tesisi içindir.”¹⁰³¹

Osmanlı Devleti'nin Batı ittifakı karşısında duraklama ve gerilemeye iten sebepler, dönemin bazı aydın ve bürokratları tarafından erken fark edilen bir durumdur.¹⁰³² İhtişamlı dönemlere nazaran devlette görülen yozlaşma ve bozulma sebepleri tetkik edilerek, çözüm önerileriyle birlikte dönemin sultanlarına arz edilmiştir.¹⁰³³ Dündar Taşer, Osmanlı Devleti'nin gerileme dönemlerini izah ederken,

¹⁰²⁹ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 32.

¹⁰³⁰ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 32-33.

¹⁰³¹ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 33.

¹⁰³² Gelibolulu Tarihçi Mustafa Ali (1541-1600) ilk olarak Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı Devlet bürokrasisinde görev almış ve yaşamı boyunca dört Osmanlı Sultanı devrinde çeşitli kademelerde bürokratik görevler üstlenmiştir. Aynı zamanda ilim adamı olan Mustafa Ali, Arapça ve Farsçadan çeviriler yapmış, bir de büyük genel tarih kitabı kaleme almıştır. Dönem itibariyle Osmanlı toplum ve yönetiminde baş gösteren bozulmayı ilk fark eden bürokrat ve ilim adamları arasında gösterilmiştir. Görkemli dönemlere nazaran devletteki gerilemeye iten nedenlerini teşhis ederek, alınması gereken önlemleri 1581 yılında kaleme aldığı “*Nushatü's-Selatin*” adlı eserinde ortaya koymuştur. Bkz. Cornell H. Fleischer, *Tarihçi Mustafa Ali Bir Osmanlı Aydın ve Bürokrati*, Çev. Ayla Ortaç, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.

¹⁰³³ Asıl adı Mustafa olan Koçibey, devlette yozlaşmaya ve bozulmaya neden olan siyasi, fikri ve ahlaki değişimleri ve alınması gereken önlemleri iki ayrı risale halinde sultan IV. Murat ve Sultan I. İbrahim'e arz etmiştir. Bkz. Koçibey, *Koçibey Risalesi*, Haz. Yılmaz Kurt, 2. Baskı, Akçay Yayınları, Ankara 1998.

tökeleme olarak adlandırdığı II. Viyana Kuşatması sonrası ilerlemenin durmasıyla, devlet siyasetinin artık kaybedilen yerleri geri almak gayesine döndüğünü ifade etmiştir. Bu evrede kaybedilen savaşlarla birlikte devleti yeniden güçlendirmek için başlatılan “Nizam-ı Cedid” hareketini yapan ve uygulayan devlet adamlarını, fikri yönden eksik ve kusurlu bulmaktadır. Çoğunun kendi çıkar ve zevklerine düşkün insanlardan oluştuğu kanaatindedir. Bu uygulamaların toplumda, maddi ve manevi huzursuzluğu artırarak, devleti içerde ve dışarda itibar kaybına uğrattığı görüşündedir. Sultanların tahtan indirilmesini ve öne çıkan büyük hadiseleri, bu duruma örnek göstermiştir. Bu noktada Yeniçeri Ocağının kaldırılması hadisesinde devletin yeni ordusunun, eski ordusunu topa tutmasının “Vaka-i Hayriye” olarak görülmesini; Tanzimat sonrasında ilerlilik fikriyle Avrupalı devletlerin kanunlarını alarak ve onlara benzeyerek ilerlemenin sağlanabileceği düşüncelerini eleştirmiştir. Tanzimatla birlikte altı Avrupa devletinden oluşan bir kliğin eline devletin kaderi terk edilmesiyle, dış müdahalelere açık bir devlet haline getirildiği kanaatindedir. Son dönem devleti kuvvetlendirmek ve yabancıların ayrıcalıklarına son vermek isteyen Sultan Abdülaziz’in, komplocu vezirler tarafından suikasta kurban edildiğini ve II. Abdülhamid’in de hürriyet ve anayasa hastalığına kapılanlar tarafından devrildiğini ifade etmiştir.¹⁰³⁴ Yenileşme hareketlerine bakışı ve eleştirisi şu ifadeleriyle özetlemek mümkündür.

“Hiç olmayacak şeylerin peşinde koşmakla, bizi biz yapan büyüklüklerimizi yıkmakla vakit geçirdik. ‘giyim kuşamımız ilerlememize engeldir’ dedik, onu değiştirdik. 72 milleti idare ettiğimiz adil hukukumuz geridir dedik, onu değiştirdik. ‘Başımızdaki serpuş geriliğimizin sebebidir.’ Dedik değiştirdik. ‘Geriliğimiz, anayasamız olmamasındadır’ dedik, 100 sene onunla uğraştık; halada uğraşıyoruz. ‘Yazımız ilerlememize engeldir, dilimiz gelişmemize ket vurmaktadır.’ Dedik, onları değiştirdik.”¹⁰³⁵

Türkiye Cumhuriyeti’ni yüceltme maksadıyla, Osmanlı Devleti aleyhine her hangi bir ilmi temele dayanmayan, haksız eleştirilerin ve gayri ahlaki düşüncelerle sarf edilen sözlerin her daim karşısında olmuştur. İلمي temele dayanmayan bu maksatlı görüşlerin, kendi tarihini karalamaktan başka bir amaca hizmet etmediği düşüncesindedir. Türk eğitim sisteminde de görülen bu arızalı bakışın, geleceğin Türkiye’sine her hangi bir faydası olmayacağını; aksine milli şuurunu ve özgüveni kaybetmiş bir toplum var

¹⁰³⁴ Aksun, a.g.e., ss. 39-45.

¹⁰³⁵ Aksun, a.g.e., ss. 45-46.

edeceği uyarısında bulunmuştur. Kendisine, bir ilkokul öğretmenin öğrencilerine “*Padişahlar neden kötü idiler*” sorusunu yönelttiği anlatıldığında; öğretmenin bu sorusunu eleştirmiştir. Cumhuriyeti sevdirmek için imparatorluğu ve sultanları yermenin yanlış olduğunu, hali hazırda yaşanan toprakların Selçuklu ve Osmanlı mirası olduğunu, sonrasında gelenlerin ona kattığı her hangi bir şeyin olmadığını ifade etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran iradenin de yine Osmanlı bakiyesinde yetişmiş şahsiyetlerden oluştuğuna dikkatleri çekmiştir. İstanbul’da açılan kültür sarayının açılışında kahramanlık göstermiş sultanların yerine, Deli İbrahim piyesiyle açılış yapılmasının; 600 yıllık devleti temsil eden hanedanı, yeni nesile kötü tanıtmak maksadı taşıdığını ifade etmiştir. Toplumun ekseriyetinde şerefle anılan Türklüğün mazisine, bazı aydınların hakaret etmekten zevk almalarını hayretle karşılamıştır. Devlete hizmetleri dokunmuş şahsiyetleri tahkir etmenin, Türklük örfünde olmadığı serzenişinde bulunmuştur. “*Osmanlı Devleti, tarihin benzerini tanımadığı azamette bir devlettir. Osmanlı idaresi, medeniyeti, kültürü, sanatı, kıyafeti, muşereti, mutfağı, musikisi, hatta notası bile kendine mahsus bir bütündür. Bu unsurların hepsi de kendinden öndeki Türk Devletlerinin kurumların dayalı ta Oğuz Teşkilatına kadar uzanan bir maziye sahiptir.*” diyerek tasvir ettiği Osmanlı Devleti’nin, Türk milletinin ekseriyeti tarafından övünç kaynağı sayıldığı sıklıkla altını çizmiştir.

Osmanlı Devleti aleyhinde gelişen fikirlerin Avrupa kaynaklı, rivayet üzerine kurulu iddialar olduğuna işaret eden Dündar Taşer, tarihçi, sosyolog ve hukukçuların Ferman, Buyruk, Hüküm, Vakıfname, Defter-i Hakani, Mahkeme-i Şeriye Sicili, Fetva incelemelerden kanaat ve fikir sahibi olduklarını ifade etmiştir. Osmanlı Devleti’nin zaafının olduğunu da kabul ederek bu güne kadar ihmal edilen noktaların, bu zaafılara çare bulunamayışından kaynaklandığı tespitini yapmıştır. O yıllarda devletin zaaflarına çare bulmak için “*25 yılı etüd ve araştırma için heba etse idik 150 yıl heba etmiş olmazdık.*” diyerek; bugün de bu zaafılara çare bulunamadığını ve zamanın israf edildiğini ifade etmiştir. Osmanlı’da “*Halk- İdare*” ayrımı olduğu iddiasını, ileri süren müelliflerin mürtecimlik seviyesi görüşlerine dalalet ettiğini söyleyerek; bu iddia sahiplerine adı, köyü, kasabası bilinen, devletin en önemli üst makamlarında yetki ve sorumluluk almış şahsiyetlerin nerede yetişip ehliyet kazandığı sorusunu yöneltmiştir. İlmi çalışmaların geçmişe sövmeden, hali yermeden, milletine sevgi duyarak yapılması gerektiğini; gerçeğin ancak ilmi metotlara dayalı araştırmalarla bulunabileceği önerisinde bulunmuştur. Türklüğün Osmanlı devirlerini yermenin bugünkü hale fayda

vermeyeceğini; aksine bu tür nazariyelerin millet nezdinde kabul görmeyeceğini, “*Türk tarihini, Türk cemiyetini, Türk örf ve adetlerini, Türk’ün kıymet hükümlerini bilmeden, nazariye tercümelerine, bir miktar heyecan verici kelimeler ekleyerek meydana getirilen reçetelere, milletçe tahammül edecek hal kalmamıştır.*” sözleriyle ifade etmiştir. Bu düşünceden hareketle, Türkiye’de kimsenin ilerici ya da gerici olmadığını, tarihine yabancı, milletine saygısız, devletinden kopuk bir kesimin var olduğunu sıklıkla dile getirmiştir.¹⁰³⁶

Osmanlı Devleti’nin ayırım yapmadan her tebasına sağladığı mutlak hürriyetin bir lütuf olarak değil; Türk milletinin imanının bir gereği olarak tezahür ettiğini kaydeder. Osmanlı Devleti sınırları içinde din, dil, millet farkı gözetmeksizin, hatta kendi özel şartlarına tabi olarak her türlü tecavüzden uzak, mutlak bir emniyet, adalet ve hürriyet içinde yaşayan milletlerin “*Varlığı mutlak olduğu için bilinmeyen hürriyetin yokluğundan şikâyet ederek*” devletçikler haline gelmelerine rağmen, yine yabancı krallar tarafından yönetildiği tespitini yapmıştır. Bu tespitlerinden hareketle, Osmanlı Devleti’nin tesis ettiği hürriyet nizamını şu cümlelerle ifade etmiştir.

“*Milyonlarca kilometre karelik bir ülkede bir sürü kavim, bir sürü dil, bir sürü din mensubu kendi özel şartlarına tâbi her çeşit tecavüzden masun mutlak bir emniyet, adalet ve hürriyet içinde yaşıyordu. Eflâk ve Buğdan da prens ruhlara tahsis edilmişti (Suçi, İpsilanti, Mavrokarda da). Aileleri bu makamları ve Divan-ı Hümayun tercümanlıklarını ellerinde tutardı. Osmanlı hariciyesinde Müsürüş Paşa, Alfred Rüstem Bey gibi hıristiyanlar büyükelçiliğe kadar yükselebilir, Artin Paşa Maliye Vekili olur. Müslüman teba için hiçbir makam memnu değildi. Cezayir’den Kafkas’a, Belgrad’dan Yemen’e kadar bir ülkede tek kanun, tek vergi, tek pasaportla yaşanır birbirini tamamlayan, gelişme ve yücelme için bütün imkânların sağlandığı Osmanlı Nizamı yürürdü.*”¹⁰³⁷

Osmanlı Devleti’nde egemenliğin hanedan üyelerine siyasal alan ise Müslümanlara ait olması yönetimin asırlarca ekseriyetle Türklerin elinde kalmasına olanak verdiği değerlendirilir. Bu durumun bir sonucudur ki gayrimüslimlerin siyasal alana giremediği ve asker, yönetici ve memur olamadığı sonucu çıkarılır. Devşirme sisteminde yetişmiş devlet adamlarının soy mensubiyetine atıfla yapılan değerlendirmeler, bunların seçim, eğitim ve yetiştirme yöntemlerine işaret edilerek kabul edilmemiş; Türk kültürel

¹⁰³⁶ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 443-447.

¹⁰³⁷ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 96.

kimliğini kazandırılan bu insanların öznel kimlik olarak Müslüman, nesnel kimlik olarak Türk oldukları kabul edilmiştir.¹⁰³⁸ Osmanlı Devleti'nin çok uluslu yapısına nazaran, devlete daima hâkim kılınan milli bir hayat üslûbunu benimsediği tezinden hareketle; yükselme dönemleri boyunca alınan başarılar, üst düzey devlet bürokrasisinin Türk unsuruna dayanmasıyla izah edilmiştir. Bu politik tercihin kısmen ya da tamamen terk edilmesine paralel olarak duraklama, gerileme ve yıkılma evrelerine girdiği değerlendirilmesi yapılır.¹⁰³⁹ Osmanlı Devleti himayesinde, sultanlık hariç tüm makamlara, kabiliyeti ve sadakati ölçüsünde yer alanların, kendi küçük müstemleke devletçiklerinde, ikinci sınıf muamele gördüklerine dikkatleri çeken Dündar Taşer, bugün de durumun pek farklı olmadığı, yine hürriyet, demokrasi ve insan hakları söylemleriyle ülkenin felakete sürüklendiği ve dahi bölücülük peşinden gidildiği uyarısında bulunur. Ülkeyi felakete sürükleyenlere ve bölücülük yapanlara karşı *“Bu vatani da birkaç nazariyecinin safsatasına, birkaç hainin fesadına birkaç ahmağın gafletine kurban etmeyeceğiz. Ne hürriyet, ne demokrasi, ne insan hakları hiçbir şey, hiçbir şey ülke bütünlüğünde daha aziz, istiklalden daha değerli değildir. Türk milletinin mukaddesati için hiçbir zaman saklamadığı gücü, kanıdır.”* demek suretiyle; Türk milletinin bu tarz yıkıcı görüşler karşısında göstereceği iradeyi yüksek perdeden ilan etmiştir.¹⁰⁴⁰

Osmanlı Türklerinin, sahip olduğu geniş coğrafyada, hâkimiyeti altındaki insanların ızdıraplarını dindirmek için kendini feda ettiğini düşünen Dündar Taşer, bunun sebebinin hak ve hakikat davasını savunma mesuliyetinin Türklerin kendilerine verildiğine iman etmesine bağlamıştır. Türkistan'da ihtişamlı devletlere sahip olunduğu zamanlardan bu yana, Türklüğün ölüm kalım mücadelesi vermek pahasına bütün insanlığa ümit ışığı olduğunu düşünmektedir. Tarihi boyunca, Türklük zihninin başkalarına yardım üzerine kurulduğuna vurgu yapar. Türk milletinin, kendisi dışında diğer milletleri de aynı ölçüde sahiplenmesini *“Oğuzluk”* icabının bir gereği olarak görür. Mevcut duruma yönelik *“Böyle mi olmalıydı? Dünyaya medeniyet taşıyan insanların hali? Her yere ışık taşıyan gönülleri dolu, dopdolu Türk Milleti bu hale mi düşmeliydi. Bu zaaf nereden geliyordu?”* sözleriyle üzüntüsünü dile getirirken; bir yandan da endişe duyduğu kötü gidişatı durdurmak için çare arayışında olduğu görülür. Dış kaynaklı cereyanların, Türk devleti ve milleti üzerinde yıkıcı etkisinin her geçen gün artmasına rağmen, gerekli tedbirler

¹⁰³⁸ Nevzat Kösoğlu, “Türk Milliyetçiliği İdeolojisinin Doğuşu ve Özellikleri”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Milliyetçilik*, C. 4. Ed. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, ss. 208-225.

¹⁰³⁹ Arvasi, *Türk İslam Ülküsü II*. s. 13.

¹⁰⁴⁰ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 95-98.

alınmadığı kanaatiyle; bu durumun Türk milletinin devlete olan itimadını azaltacağı endişesini taşımıştır. Çıkış yolunu, içte ve dışta, gönül ve güç birliğinden geçtiğini savunmuştur. Türk münevverlerini daha fazla gecikmeye mahal vermeden, ülke menfaatleri istikametinde birleşerek tedbir almağa davet etmiştir. Bu birleşmenin gecikmesi durumunda, istiklal harbi kazanılmış bu toprakları ve Türk milletinin varlığını korumanın mümkün olamayacağı uyarısında bulunmuştur.¹⁰⁴¹

Dündar Taşer'in "*Büyük Türkiye*" ölküsünü ilk kaleme alan, yakın dostu Erol Güngör olmuştur. Vefatından yaklaşık dört ay sonra *Töre* gergisinin 17. 18. ve 19. sayılarında "*Taşer'in Büyük Türkiye*"¹⁰⁴² başlıklı makalesi, üç ayrı bölüm halinde yayınlanmıştır. Akabinde önceki bölümlerde de temas edildiği üzere Devlet gazetesinde "*Mesele*" adlı köşesinde yayınlanan makaleleri kitaplaştırılarak yine "*Mesele*" adıyla *Töre-Devlet* Yayınevi tarafından yayınlanmıştır. Vefatının ikinci yılında ise fikir, düşünce ve hatıralar yine yakın dostu Ziya Nur Aksun tarafından derlenerek "*Dündar Taşer'in Büyük Türkiye*" adıyla müstakil bir kitap halinde 1974 yılında yayınlamıştır. "*Mesele*" beraberinde, Erol Güngör ve Ziya Nur Aksun'un ortaya koyduğu bu eserler, Dündar Taşer'in "*Büyük Türkiye*" ölküsünün fikri dayanaklarını ve dahi hayata geçirme pratiklerinin görülmesi bakımından son derece önemli kaynaklar olmuştur.

Erol Güngör, Dündar Taşer'in *Büyük Türkiye*'ni konu aldığı yazısına, onun kişisel bazı özelliklerini de tasvir ederek başlar.¹⁰⁴³ Edebi bir dille kale aldığı yazısında Osmanlı Devleti'nin sahip olduğu coğrafyayı da aşan, tesis ettiği nizam üzerinden kapsamlı bir değerlendirmede bulunur. Zihni bulanmış, tarihi birikimden yoksun, özgüvenini kaybetmiş bir akılla devleti izah etmeye kalkanların durumunu Dündar Taşer'in fikir penceresinden göstermeye çalışır. Osmanlı Devleti'nin hâkimiyet sahasında kurduğu devlet nizamını hakikatle anlatmak yerine; daha ilk kademe eğitimden itibaren zihinleri sakat bırakacak ölçüde maksatlı fikirlerle doldurulmasına, imparatorluktan kopartılan bugünkü devletlerin maruz kaldığı huzursuzluklara yönelik bazı değerlendirmelerde bulunur. Hem tarihi birikimi görmezden gelip hem de dünya siyasetinde Türkiye'nin geri kaldığını söyleyenlere, Dündar Taşer'in şu şekilde cevap vereceğini vurgular.

¹⁰⁴¹ Dündar Taşer, *Mesele*, ss. 523-528.

¹⁰⁴² Erol Güngör, "Taşer'in Büyük Türkiye I", *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 17, Ekim 1972, ss. 6-11; Erol Güngör, "Taşer'in Büyük Türkiye II", *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 18, Kasım 1972, ss. 11-15; Erol Güngör, "Taşer'in Büyük Türkiye III", *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 19, Aralık 1972, ss. 8-12.

¹⁰⁴³ Güngör, "Taşer'in Büyük Türkiye I", s. 6.

“Bugünkü hale gelişimiz o eskiyi bırakmamızdandır. Eğer yukarıdaki sorulara ciddi bir şekilde cevap arayacak olursanız, karşınızda dünyaya hiç benzeri gelmemiş bir devlet görürsünüz. Bu devleti iyice bilmeden Türk milletini tanımaya, bugün içinde bulunduğumuz çıkmazları izah etmeye imkân yoktur. Üzerinde yaşadığımız Türkiye o devletin bir parçası, halkımız da o devletin sahibi olduğuna göre, bu ülkeyi ve halkı nasıl bileceğiz? Büyüklüğümüzün olduğu kadar küçüklüğümüzün de sebeplerini nasıl bulacağız?”¹⁰⁴⁴

Dündar Taşer Osmanlı Devleti’ni “Türk’ün devlet kuruculukta verdiği en büyük eser”¹⁰⁴⁵ olarak tarif eder. Erol Güngör de benzer bir ifadeyle “Anadolu da kurduğumuz devlet sadece bizim devamlı hâkimiyet ve bağımsızlık karakterimizin yeni bir örneği olarak kalmamış, aynı zamanda siyasî, idarî ve askerî tecrübelerimizin de mükemmel bir terkibi olmuştur.”¹⁰⁴⁶ diyerek tarif etmiştir. Daha önceki Türk birliğini tesis eden devletlerin nizamının liderlerle sınırlı kalmasına nazaran, Osmanlı Devlet nizamının bir müessese bütünlüğü arz ettiği tespitini yapmıştır. Sultan ve devlet bürokrasisinin devleti canından aziz bildiğini, bu uğurda en sevdiklerini dahi gözden çıkardıklarına işaret etmiştir. Devlet nizamının korunduğu hukuk geleneğini “Devlet çok sağlam gelenekler üzerine oturtulmuştur. İdare sanatı kitaplardaki kanun maddelerini ezberleyerek değil, uzun süren bir çıraklık devresi içinde geleneklerin ve tatbikatın öğrenilmesiyle kazanılır. Yazılı kanunlardan ziyade hukuk geleneği hâkimdir, zaten geleneğin adı da kanundur.”¹⁰⁴⁷ cümlesiyle izah etmiştir.

Dündar Taşer’in bu fikirler üzerinde ısrarla durmasının sebebinin, geçmişteki uygulamaları siyasi bir program haline getirmek gayesi taşımadığını da kaydeden Erol Güngör, “Cami avlusunda bulunmuş bir çocuk olmadığımızı, şerefli bir aileye mensup bulunduğumuzu anlatmak istiyordu. Bir kargaşalıkta babasını kaybederek yetimhaneye konulan çocuk, dünya kadar bir mirasa dayandığını öğrenmeliydi.”¹⁰⁴⁸ diyerek; Dündar Taşer’in bütün gayesinin Türk gençliğine, milletini iyi tanıtmak, Türk tarihi ve kültürü hakkında yanlış kanaatleri ortadan kaldırmak olduğunu ifade etmiştir.

Toplumlar millet olma vasfını kazanırken, milli ve manevi şuuru mayalayan, olmazlarını ümide çeviren, acılarını teskin eden, mücadele azimlerini körükleyen manevi

¹⁰⁴⁴ Güngör, “Taşer’in Büyük Türkiye I”, s. 11.

¹⁰⁴⁵ Aksun, a.g.e., s. 35.

¹⁰⁴⁶ Güngör, “Taşer’in Büyük Türkiye II”, s. 11.

¹⁰⁴⁷ Güngör, “Taşer’in Büyük Türkiye II”, s. 14.

¹⁰⁴⁸ Güngör, “Taşer’in Büyük Türkiye II”, s. 15.

inançları vardır. Dünder Taşer, milletlere her bakımdan kuvvet veren bu manevi inanışlara özel önem atfetmiştir. Erol Güngör bu hususlara temas ederken Türklerin İslam öncesi ve sonrasında baş başa kaldığı hadiseler karşısında sıklıkla özel bazı güçler atfettikleri manevi önderlere müracaat ettiklerini ifade eder. Manevi önderlerinin yanlarında olduğu hissiyle mücadelelerine daha bir şevkle sarıldıkları değerlendirmesinde bulunur. Materyalist akılla anlaşılacak bu durumun, yaşanan hayat içinde en az fizik kanunları kadar geçerliliğe sahip olduğunu, çünkü insanların yaşamlarını inançları üzerinden idare ettirdiklerini ortaya koymuştur.¹⁰⁴⁹ Dünder Taşer ile Erol Güngör arasında vuku bulan gönül birlikteliği, aynı zamanda onların fikir ve düşüncelerinde, birbirlerinden etkilenmesine vesile olmuştur. Erol Güngör akademiden gelen biri olmasına rağmen, düşünce ve kavrayışını sıçratan kişinin Dünder Taşer olduğu değerlendirilir.¹⁰⁵⁰ “*Taşer’in Büyük Türkiye’si*”ni izaha çalışırken, vefatından sonra uzun müddet yarı meflûç (felçli) halde olmasına rağmen, dostunu kaybetmiş birinin hisleriyle değil; milli kültürün geleneklerine uygun olarak şahsi hatıralarına dokunmadan, tam da Dünder Taşer’in anlatmaya çalıştığı milli kültürden bazı kesitlerle değerlendirmelerde bulunduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁵¹ Dünder Taşer’in her hangi bir akademik disiplin içinde yer almadan, tarihi süzgeçten damıtarak büyümeye çalıştığı ve dahi Türk milletinin hemen her ferdini Büyük Türkiye ülküsü etrafında birleştirme gayretine, şu ifadelerle işaret ettiği görülmektedir.

*“Şimdi karşımdaki adam Gaziantep’li Dünder Taşer değil, ben de onun bir dostundan ibaret değilim. Taşer bizim milletimizin dün yaşadığı gerçeği, bugün de gördüğü büyük rüyayı temsil ediyordu. Bu yüzden onu dinlerken, onunla bir arada bulunurken kendimizi birdenbire büyümüş hissediyorduk; üzerimizde yüz yılın biriktirdiği pis ağırlıktan eser kalmıyor kaybolan şahsiyetimize yeniden kavuşuyorduk. Taşer efsunlu konuşmasıyla, parlak muhakemesiyle, bütün tavır ve hareketleriyle bizim gözlerimizdeki perdeyi aralıyor, önümüze yeni bir dünya açıyordu. Bu dünya aslında gerçektir, ama biz körlüğe alıştırdığımız için onu yine kapalı gözle görülen bir rüya sanıyorduk.”*¹⁰⁵²

“Taşer bizim yakın tarihimizde en çok Yahya Kemal’e benzer. İşin asıl hayret verici tarafı Yahya Kemal’in Türk kültür ve medeniyetine ait değerleri kendi hayatında

¹⁰⁴⁹ Güngör, “Taşer’in Büyük Türkiye’si III”, ss. 8-10.

¹⁰⁵⁰ D. Mehmet Doğan, “Erol Güngör: Yeniden”, *Cumhuriyet Dönemi Milli Düşünce Sistematiğinde Erol Güngör Sempozyumu Bildiriler*, Kırşehir Nisan 2018, Ed. Maksut Yiğitbaş, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, Ankara, Kasım 2018, ss. 17-22.

¹⁰⁵¹ Erol Güngör, “Ölenler ve Yaşayanlar”, *Töre*, Y. 5, D. 2, S. 20, Ocak 1972, ss. 3-5.

¹⁰⁵² Güngör, “Taşer’in Büyük Türkiye’si I”, s. 7.

yaşamış, yani o medeniyeti görmüş olmasına karşılık, Taşer Türkiye’de batının nefeslerini her an ensemizde hissettiğimiz bir dönemde doğup büyümüştü. Buna rağmen biz onu dinlerken karşımızda tarih sayfalarından çıkmış bir adam var zannederdik. Bu tarih Türklüğün bütün tarihi idi ve sanki Taşer’in şahsında bize öz halinde sunuluyordu. Onu dinlerken ruhlarımızın yükseldiğini hissediyorduk.”¹⁰⁵³

“Bilge Tarihçi” Ziya Nur Aksun¹⁰⁵⁴ “Dündar Taşer’in Büyük Türkiye” adlı eserinde; Dündar Taşer’e dair alıntı ve anlatılar eşliğinde, onun tarihi hadiseler, içerisinde yer aldığı askeri darbeye, savunusunu yaptığı milliyetçi görüşe, Türk siyasetinin farklı fikriyatlarda ideolojik örgütlenme ve hedeflerine yönelik düşüncelerini ortaya koyması yanında; Dündar Taşer’in Büyük Türkiye tasavvurunun neleri ihtiva ettiğinin, tam manasıyla anlaşılması gayesini taşıdığı görülmektedir. Ziya Nur Aksun’a göre Dündar Taşer, “Çok büyük ve kudretli bir devlet idealinin en önemli müjdecilerinden biridir. İdealist bir fikir ve hareket adamı, bir devlet ve millet velisidir.”¹⁰⁵⁵ Ayrıca onun meseleleri ideolojik kalıplara, resmi öğretilere göre değil; tarihi derinliğinde milli ölçüyü temele koyarak, keskin ve doğru gözlem yeteneğine bağlı, akıl yürütme metotlarıyla izah ve tespitlerde bulunduğunu kaydeder.¹⁰⁵⁶

Dündar Taşer’in “Elli sene önce biz dünyanın en büyük imparatorluklarından biri idik. Ülkemiz Libya’dan Yemen’e, Bağdat’tan Üsküp’e uzanıyordu. Başka imparatorluklarla harbettik ve bu günkü sınırlara geldik. Düşman daha da fazlasını atmak istiyordu. Biz de bu kadarını kurtardık. Kimsenin hükmünde değildik ki kurtuluş savaşı yapalım, esir değildik ki istiklâl savaşı kazanalım.”¹⁰⁵⁷ ifadelerinden de anlaşılacağı üzere; Cumhuriyet sonrası tarihi anlatının kalıpları dışına çıktığı görülmektedir. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti’ni, Türklüğün devlet silsilesindeki son halkası olarak gördüğü; bu halkanın, Osmanlı Devleti halkası ile iç içe geçmiş vaziyette, bir önceki devletin devamı niteliğinde olduğunu izah etmeye çalıştığı görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunu “Milli Mücadele’de İstanbul lokomotif raydan çıkınca, Sivas lokomotifine bağlanmıştı katar.”¹⁰⁵⁸ cümlesiyle özetlemiştir.

¹⁰⁵³ Güngör, *Dünden Bugünden...*, ss. 131-132.

¹⁰⁵⁴ Malkoç, a.g.m., s. 65.

¹⁰⁵⁵ Aksun, a.g.e., ss. 19; 146.

¹⁰⁵⁶ Aksun, a.g.e., s. 89.

¹⁰⁵⁷ Dündar Taşer, Mesele, s. 120.

¹⁰⁵⁸ Dündar Taşer, Mesele, s. 212.

Büyük devlet hasretiyle sürdürdüğü fikri ve ameli mücadelesinde, büyük devlet olarak gördüğü Devlet-i Aliyye'nin, Dündar Taşer'in havsalasında Türk milletinin özününe, özgüvenine, tekrar başarabilme kuvvetine dalalet ettiği değerlendirilmiştir. “Osmanlıya dönüş” olarak yorumlanan bu tutumu,¹⁰⁵⁹ Türkiye'nin bu günkü jeopolitik avantajlarını, Devleti Aliyye'den kalan tarihi bakiye üzerinden okuduğu ifade edilir.¹⁰⁶⁰ Nitekim Dündar Taşer'in “Biz, dünyanın en büyük imparatorluklarını kurmuş; egemenliğini Eski Dünya'nın her köşesinde yürütmüş bir milletiz. Bu imparatorlukların soncusu, bu güne kadarki tarihin kaydedebildiği en kudretli, en adil, en azametli bir varlık olan Osmanlı Devleti'dir.”¹⁰⁶¹ ifadelerinde bu okumanın yansımalarını görmek mümkündür. Yeniden büyük devlet olabilmenin sınırlarını, Osmanlı Devleti'nin, milletçe doğru idrakinde gördüğü aşikârdır. Türk milletinin top yekûn halde bu idrake sahip olması durumunda, yeniden özgüvenini kazanarak, büyük millet olduğunun bilincine varacağına inancını şu ifadelerle dile getirmiştir.

“Milletçe daha güçlü daha müreffeh, daha hür bir hale gelmek, hiç bir yabancının yardımına muhtaç olmadan millî davalarımızı halletmek için, yeryüzünde lâyük olduğumuz itibara sahip olmalıyız. Biz, 5000 sene süren tarihimiz boyunca, 16 defa cihan hâkimiyeti kurmuş bir milletin çocukları olarak bu neticeye 17'nci defa varabileceğimize inanıyoruz. Biz büyük bir milletiz ve tarihte büyük olan milletlerin sayısı çok değildir. Büyük milletlerin zaferleri de ızdırapları da büyük olur. Bu his, bu kanaat, bu irade, bu iman fertlerine kadar işlemiştir. ‘Ulu dağdan duman eksik olmaz’ deyimi bizim maceramızı anlatır. G. Antep'in bir köyünde ihtiyar bir Türkmen ağası ‘Türkün Cihangir olacağından şüphe edersen kâfir olursun’ dedi ve ilâve etti. ‘Türk kırılmış kırılmış iki kız iki oğlan kalmış; Bir dağın ardına sinmiş üremiş, türemiş, bir kurdun deliğinden çıkıp cihana hükmetmiş, şimdiki halimiz ondan daha kötü değil. Türk islamın kılıcıdır. Yeryüzünde nizamı temin için halkedilmiştir’ Kalkınmamız bu ihtiyarın imanı üzerine bina edilebilir, ancak, önce şunu tesbit edelim ki, biz geri bir millet değiliz. Gerilik, tembellik, aptallık, ahlâksızlık ve imansızlık milletimizin vasıfları arasında değildir. Tembel olduğumuza dair söylentiler, bizim gibi konuşup, bizim gibi görüldüğü halde,

¹⁰⁵⁹ Beşir Ayvazoğlu, “Tanrıdağ'dan Hıra Dağı'na Uzun İnce Yollar” *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Milliyetçilik*, C. 4. Ed. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, ss. 541-578.

¹⁰⁶⁰ Kösoğlu, *Dündar Taşer*, ss. 102-105.

¹⁰⁶¹ Aksun, *a.g.e.*, s. 35.

bizden olmayan yüreğinde yabancı bir milliyetin şuur ve kinini taşıyanların iftira ve isnadıdır."¹⁰⁶²

Dündar Taşer, dünyanın kalp kuşağı adı verilen en stratejik coğrafyası addedilen, göç ve ticaret yollarının kavşağında bulunan Anadolu'da tutunabilmesi için güçlü bir devleti tesis etmenin önemine müdriktir. Bu nedenledir ki; Büyük Türkiye ülküsünün merkezinde Türk-İslam Medeniyeti'nin yeniden ihyası ve inşası olduğu kabul edilir. Bu ülküyü hayata geçirebilmek için, Türkiye'de ilim, teknoloji ve ekonomide ilerlemenin sağlanmasını, modern silahlarla donatılmış güçlü bir ordu tesis edilmesini ve yüz milyonu aşan dinamik bir nüfusa ulaşılmasını gerekli görmüştür.¹⁰⁶³

Türkiye'nin geleceğinden ümitlidir. "140 yıldır mecrasından çıkmış su misali, çamurlara bulanmış Türk milleti ve Türk Medeniyeti, tarihi yatağına girecek ve elbette engin denizlere erecektir."¹⁰⁶⁴ sözleri, Türk milletinin yeniden eski ihtişamlı devletine kavuşacağına dair inancının vecizeleşmiş ifadesidir. Tasavvurundaki büyük devletin, dünya siyasetinde söz sahibi olmaya dönük hedefleri vardır. Dünya siyasetinde baş gösteren müeyyidesiz güç kullanma anlayışını tersine çevirip; adalet ve nizamı yeniden tesis edecek devlet "Büyük Türkiye" olacaktır. Bu ideali savunurken ifade ettiği "Dünya sulhunü dünya nimetlerini bölüşenler düşünsün."¹⁰⁶⁵ sözlerinden; sömürgeci devletler menfaatine göre şekillenen dünya nizamında, taşları yerinden oynatma kararlılığını gösterdiğini müşahede etmek mümkündür.

Büyük Türkiye ülküsünün, hamasi düzlemde ilerleyen beylik ifadelerden ibaret olmayıp; bizatihi siyasi çalışmalarının ana teması haline geldiği görülür. Bu idealizm için top yekûn seferber olmayı gerekli görür. "Şekil kavgaları ile "go home" çılgınlıkları ile grevlerle öldürecek vaktimiz yoktur. Sokaktan mektebe, kahvehaneden fabrikaya koşmalıyız. Sanayimizi kurmalı, büyük milletin imkânlarını, büyük geleceği kurmak için seferber etmeliyiz."¹⁰⁶⁶ ifadelerinde de anlaşılacağı üzere; Büyük Türkiye'nin hazırlıklarını, adeta bir seferberlik hali olarak değerlendirmiştir. Türklüğe güveni, tarih hissi ve bizzat gördükleriyle geleceğe sağlam bir ümitle baktığı aşikârdır. Gençlerin Büyük Türkiye'yi kuracağına olan inancı sarsılmazdır. Vefatından kısa bir süre önce

¹⁰⁶² Dündar Taşer, *Mesele*, s. 154.

¹⁰⁶³ Güneş, *a.g.e.*, ss. 121; 127.

¹⁰⁶⁴ Aksun, *a.g.e.*, s. 27.

¹⁰⁶⁵ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 105.

¹⁰⁶⁶ Dündar Taşer, *Mesele*, s. 34.

çıkacağı yurt gezisinden sonra yakınlarına “*Bir gençlik geliyor!... Yarın biziz! Yazık ben o günleri göremeyeceğim. 20 yaş genç olmak isterdim*” dediği anlatılır.¹⁰⁶⁷

Türkiye'nin meselelerini ve potansiyelini çok iyi bilenlerden biridir. Gayretli olduğu kadar duygulu, fakat itidalli, daima umutlu ve umut vericidir. Teşkilatçılık kabiliyeti, dürüstlüğü, dinamizmi en koyu muarızlarının dahi kabul ettiği meziyetleridir. Şahsında, Türk tarihini yalnız bilen değil; onu genç dimağlara kuvvet özü olarak aşıl原因, bunun gururunu duyan ve duyuran bir insanı görmek mümkündür. Dününe sahip çıkan bir Türkiye'nin, yarının güçlü ve müreffeh Türkiyesi olacağına ümidini her daim taşımıştır. Kökten kopmanın sapmak ve hedefe ulaşmamak olacağına inanmıştır. Hedef bellidir; “*Mânevi bakımdan sağlam, teknik bakımdan üstün, ekonomik bakımdan zengin, birlik içinde güçlü bir Türkiye.*” Bu ülkeye inanmış ve mücadele arkadaşlarıyla birlikte feragatle çalışmıştır.¹⁰⁶⁸ Tipik bir hayalci değildir. Türklüğün tarihi akışından gelen sedayı, yine geleceğin Türklüğüne duyurmaya çalışan mümtaz bir şahsiyettir. Unutulmamalıdır ki, “*Peşinden koşacak cesaretiniz ve gücünüz varsa bütün hayaller hakikat olur.*”¹⁰⁶⁹

5. DÜNDAR TAŞER'İN VEFATI

Dündar Taşer, 13 Haziran 1972 salı gecesi Konur Sokak ile Olgunlar sokak kesişiminde KÜBİTEM'in bulunduğu binanın önüne geldiğinde, 17 yaşında Eyüp Boğaz isimli bir gencin kullandığı 06 EP 311 plakalı¹⁰⁷⁰ ekmek taşıyan bir kamyonetin geri manevra yaptığı esnada kendisine çarpmasıyla ağır yaralı olarak Ankara Numune Hastanesine kaldırılır. Burada yapılan müdahaleler olumlu bir netice vermez. Aldığı darbeye bağlı beyin kanamasından aynı gün saat:20:30 sıralarında hayatının en verimli çağında vefat etmiştir.¹⁰⁷¹

Türk bayrağına sarılı naaşı, 15 Haziran günü saat:11:15 sıralarında Ankara Numune Hastanesinden alınarak Hacı Bayram Camiine getirilir. Burada kılınan cenaze namazının ardından Karşıyaka İvedik de bulunan ebedi istirahatgâhına defnedilmiştir.¹⁰⁷²

¹⁰⁶⁷ Öksüz, “Dündar Taşer'i Kaybettik”, s. 5.

¹⁰⁶⁸ Refik Özdek, “Dündar Taşer”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 15.

¹⁰⁶⁹ Gürgür, *a.g.e.*, s. 246.

¹⁰⁷⁰ Feyizoğlu, *a.g.e.*, s. 699.

¹⁰⁷¹ *Devlet*, “Milliyetçiliğin Telâfi Edilemez Kaybı: Dündar Taşer”, S. 148, 26 Haziran 1972, ss. 4-5.

¹⁰⁷² Dündar Taşer'in kabri Ankara Karşıyaka Mezarlığı, 13. Cadde, 106 Sokak üzerindedir. Ada No: L/1, Parsel No: 1/A da bulunmaktadır. Bkz. Güneş, *a.g.e.*, s. 95.

Alparslan Türkeş, MHP teşkilatlarına aşağıdaki genelgeyi göndererek MHP ve ülkücü teşkilatların cenazede hazır bulunmaları çağrısında bulunmuştur.

“Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkan Yardımcısı Sayın Dünder Taşer’i 13 Haziran 1972 günü saat 20.30’da bir kamyonet çarpması sonucunda kaybetmiş bulunuyoruz.

Türk Ordusu’nun değerli bir subayı. Milli Birlik Komitesi üyesi, Milliyetçi Hareket Partisi Genel İdare Kurulu üyesi ve Genel Başkan Yardımcısı olarak hayatı boyunca milletine fedakârca hizmet eden Dünder Taşer, bütün bu rütbe ve makamların üstünde ülkücü bir Türk Milliyetçisi idi. Türk Milliyetçiliği’ni sadece milletini sevmek değil, bu sevgiyi her türlü makam, parti ve benlik endişesinin üstünde tutmak, milleti için gerekeni korkmadan ve kararlılıkla icra etmek şeklinde anlayan Dünder Taşer’in aramızdan ayrılmasıyla yeri doldurulamayacak bir enerji, azim, bilgi, sevgi ve iman hazinesinden mahrum kalmış bulunuyoruz.

Ona ancak ölümün bıraktırabildiği mefkûre mücadelesini ülküdaşları aynı azimle sürdürmeye ve mutlak başarıya ulaştırmaya kesin kararlıdırlar. Büyük Türk Milliyetçisi Dünder Taşer’in naaşı yarın (15 Haziran 1972) Ankara Hacı Bayram Camii’nden, öğle namazından sonra, askerî merasimle ebedi istirahatgâhına tevdi edilecektir. Törende Ankara içi ve dışındaki bütün Milliyetçi Hareket Partisi mensupları ve diğer ülküdaşları hazır bulunacaklardır.

Milliyetçi Hareket Partisi mensuplarına ve ülküdaşlarımıza baş sağlığı, değerli dâva arkadaşımız Dünder Taşer’e Tanrı’dan rahmet ve mağfiret dileriz.”¹⁰⁷³

Cenaze törenine, Cumhurbaşkanını temsilen yaveri ve Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Cihat Alpan katılmıştır. Hükümeti temsilen, İç İşleri Bakanı Ferit Kubat katılırken; Cumhuriyet Senatosu üyeleri, eski MBK üyeleri, askeri erkân, siyasi parti liderleri ve temsilcileri de törene iştirak etmişlerdir. Dostları ve yakınlarının beraberinde, MHP ve Ülkü Ocaklarına bağlı teşkilat mensupları, milliyetçi ve ülkücü kuruluşlar tam kadro halinde törende bulunmuşlardır.

Vefatı, MHP ve ülkücü çevrelerce büyük üzüntü ve kederle karşılanmıştır. 15 Haziran günü cenazede hazır bulunan milliyetçi ve ülkücü teşkilatlara bağlı gençler, cenazesi başında sırayla nöbet tutmuşlardır. Cenaze namazı sonrası al bayrağa sarılı naaşı,

¹⁰⁷³ Töre, “MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş’in, MHP Genel Başkan Yardımcısı Dünder Taşer’in Vefatı Dolayısıyla MHP Teşkilatlarına Gönderdiği Genelge”, Y. 4, D. 2, S. 14, Temmuz 1972, s. 6.

Ülkücü gençlerin omuzlarında belediye binası önüne kadar getirilmiş ve buradan da cenaze arabasına alınarak defnedileceği Karşıyaka Kabristanına gtrlmştir.¹⁰⁷⁴ Alparslan Türkeş, mezarı başında şu konuşmayı yapmıştır.¹⁰⁷⁵

Aziz lkdaşım!

Acı kader bizi mezarının başında konuşmak gibi aklımıza hiç getirmedieğimiz bir vazifeyi yapmak mecburiyetinde bıraktı. Sen, milletimizin yiğit ve lkc bir evladı, partimizin çok mümtaz bir siması idin. Daha uzun yıllar omuz omuza alışacağımıza, lkmzn bayrağını birlikte taşıyıp zafer gnderine ekeceğimize inanmıştık. Olmadı. Ne yapabiliriz? Takdir-i İlâhi.

Aziz Taşer, mrnce Türk milletini sevmenin, büyüklüğüne inanmanın sırrına ermiş, hayatının gayesini millete hizmette görmüş, dünya hırslarına iltifat etmemiş, hiçbir mevkiin cazibesine kapılmamış, tam bir Türk Milliyetçisi olarak yaşamıştın. Zekânın parlaklığı, sevginin sonsuzluğu, kültürünün zenginliği kadar yüreğinde büyüktü. Talihsiz bir dönemde, nankör bir dünyada, milletini en çok sevenlerin horlandığı bir idrak yokluğu içinde yaşamak, kalbini kemiren bir dertti. Yine de dayanıklı idin. Ama kader nankrlklerin, anlayışsızlıkların kertemediği mukavemetini, bir arabanın apmasıyla yıktı. Biz de yıkıldık. Ama biliyoruz ki, ömrünü verdiğin mücadelenin zaferi uğruna, zntmz ne kadar büyük olursa olsun, asla sarsılmadan ilerlememizi bekliyorsun. Ruhunun daima bizi takip edeceğini, müşterek dâvamıza hizmet edebildiğimiz müddetçe müsterih olacağını çok iyi bilmekteyiz. Seni hep aramızda sayacağız.

Hayatının gayesi saydığın müşterek lkmzn zafere ulaşması uğruna, birlikte kurduğumuz iman ocağının sönmeden yanacağına ve bir gün milletimizin kara talihinin değiştirileceğine manevi huzurunda söz veriyoruz. Aziz lkdaşım Taşer, seni dâva arkadaşların ve bütün memleketimiz gelecek yıllarda daha iyi anlayacak ve mânevi şahsiyetinin, takipçisi olduğumuz kutsal dâvamızda bizlere destek olacağına inancımız tamdır.

Aziz lkdaşım, seni ebedi bir yolculuğa uğurluyoruz. İnaniyoruz ki, huzur içindesin. Huzur içinde kal. Ulu Tanrıdan rahmet dileyerek, aziz hatıran önünde derin bir acı içinde eğiliyoruz.

¹⁰⁷⁴ Devlet, "Milliyetçiliğin Telâfi Edilemez Kaybı: Dündar Taşer", ss. 4-5.

¹⁰⁷⁵ Alparslan Türkeş, "Bayrağı Gndere Birlikte ekecektik", Devlet, S. 148, 26 Haziran 1972, ss. 4-5.

Cenazesine çelenk gönderen ve yaveri ile başsağlığı dileğini ileten Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a, Alparslan Türkeş 16 Haziran 1972 günü bir teşekkür yazısı ile mukabele etmiştir. Bu yazı aynen şu şekildedir.

“Çok Muhterem Cumhurbaşkanım, değerli arkadaşımız Dünder Taşer'in vefatı dolayısı ile yaverinizi göndererek şahsıma, partimize ve ailesine başsağlığı dilemek sureti ile ve cenazeye çelenk göndermek lütfunda bulunarak gösterdiğiniz teveccüh bizleri memnun ve müteşekkiri bırakmıştır. Cumhurbaşkanımız ve en büyüğümüz olarak gösterdiğiniz şefkat ve yakın ilginiz bizleri teselli etmiştir. Gerek şahsım adına ve gerekse M.H.P. mensupları ile rahmetlinin ailesi adına şükranlarımızı sunarak en iyi temennilerimizi ve saygılarımızı arz ederim.”¹⁰⁷⁶

Başta Başbakan ve Bakanlar olmak üzere beş yüzden fazla çelenk gönderilirken, ailesi ve MHP Genel Merkezine üç bine yakın taziye telgrafı gönderilmiştir.¹⁰⁷⁷ Başbakan Ferit Melen'in aileye başsağlığı dileğinde bulunduğu taziye telgrafı şu şekildedir.

“Dünder Taşer'in feci bir kaza neticesinde ebedi ziyatını teessürle haber aldım. Bu büyük kayıp karşısında samimi taziyetlerimi sunar, Merhuma tanrıdan rahmet ve sizlere başsağlığı sabır ve teselliler ihsan etmesini Cenabı Haktan niyaz ederim. Başbakan Ferit Melen”

Vefatının 40. günü münasebetiyle ailesi ve MHP Genel Merkezi tarafından, 25 Temmuz 1972 Salı günü ikindi namazına müteakip Ankara Hacıbayram camiinde mevlid okutulmuştur. Mevlid davetiyesi, Devlet gazetesinde yayınlanarak tüm dost, akraba ve milliyetçi ve ülkücü çevreler mevlide davet edilmiştir.¹⁰⁷⁸ Yine vefatının 52. günü münasebetiyle 5 Ağustos 1972 günü yakın dostu Ziya Nur Aksun tarafından, İstanbul Yahya Efendi Dergâhı/Camiinde Mevlid okutulmuştur.¹⁰⁷⁹ Edebi üslupla dikkat çeken Mevlidin davetiyesi şu şekildedir.¹⁰⁸⁰

DAVETİYE

Derviş-î dâr ül-fenâ dâr ül-bakâ

“Ehl-i hakdan gitti dünder fâtiâ” (1392)

Dünder Taşer'in Aziz Ruhuna

¹⁰⁷⁶ CCSA, Yer No: 5 / 7 – 3, Fihrist No: 8746.

¹⁰⁷⁷ Devlet, “Milliyetçiliğin Telâfi Edilemez Kaybı: Dünder Taşer”, s. 4.

¹⁰⁷⁸ Devlet, “Mevlid”, S. 150, 24 Temmuz 1972, s. 10.

¹⁰⁷⁹ Sökmen, a.g.e., s. 82.

¹⁰⁸⁰ Devlet, “Davetiye”, S. 151, 7 Ağustos 1972, s. 2.

*Alp erendi hazret-i Dünder Taşer
Göçdü eyvah çünkü fânidir beşer
Aşıkânın oldu mahzun cümlesi
Mülk-i rûm'u etdi istila keder
Gerçi hakk indinde makbul olmalı
Kaldı amma milleti zir-ü zeber
Gazi derviş hakkı dâva kıl heman
Tig-i gaflet hayder'i eyler heder
Gerçi oldun sen de müdbir-i devir
Söyler amma fazlını bak şî'r-i ter
Ey kılan menzil-i hakk'â iltica
Ey olan âsâf ü rehber-i hayr'ü şer
Lutfedüp güş etdiğin şair bu gün
Od tutup dâğ-i firakından tüter
"Gamlı firkat kim bu dem" bâtamiye
"Şahin'im Dünder Taşer itdi sefer" (1972)*

Vefatının birinci yıldönümü vesilesiyle, MHP tarafından mevlit programı organize edilmiştir. Devlet gazetesinde mevlide davet duyurusu yayımlanmıştır. Davetiyede, 13 Haziran 1973 Çarşamba günü ikinci namazından sonra Kurtuluş Abdülhadi Camii'nde Duahan Tahsin Yaprak yönetiminde Hafız Nihat Ulu, Hafız Ali Sarioğlu, Hafız Saadettin Şad, Hafız Nurettin Gündoğdu, Hafız Ahmet Poyraz ve Hafız Hidayet Akman'ın iştirakleriyle Kuran-ı Kerim ve Mevlid-i Şerif okutulacağı duyurularak dostları ve bütün ülkücüler davet edilmiştir.¹⁰⁸¹ Ayrıca MHP teşkilatına, Alparslan Türkeş imzasıyla bir genelge gönderilerek her yıl düzenli olarak 13 Haziran gününde, Dünder Taşer'in aziz hatırasının anılması istenilmiştir.¹⁰⁸²

13 Haziran 1973 günü, ülkenin hemen her yerinde bir dizi anma törenleri düzenlenmiştir. Ülkücü teşkilâtlar ve parti şubelerinde yapılan törenlerle anılmıştır. Pek çok il ve ilçede, Dünder Taşer ve diğer ülkücü şehitler için mevlidler okutulmuştur. Ankara'daki ilk tören MHP Genel Merkezinde geride bıraktığı ailesi, Genel Başkan Alparslan Türkeş ve Genel İdare Kurulu üyeleri, diğer partililer ve gençlik kolları temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Törende Alparslan Türkeş, Dünder

¹⁰⁸¹ *Devlet*, "Taşer İçin Mevlid", S. 187, 4 Haziran 1973, s. 8.

¹⁰⁸² *Devlet*, "Taşer'in Ölümünün I. Yıldönümü Dolayısıyla Anma Törenleri Düzenlendi", S. 188, 11 Haziran 1973, s. 2.

Taşer'in şahsiyeti, mücadelesi ve hatıraları üzerine bir konuşma yapmıştır. Ardından Dünder Taşer'in kendi sesinden bir konuşması katılımcılara dinletilmiştir. İkinci anma merasimi, ikinci namazına müteakip Kurtuluş Abdülhadi Camiinde Dünder Taşer ve bütün şehitlerin aziz ruhlarına hediye edilmek üzere Duahan Tahsin Yaprak yönetiminde mevlid okutularak yapılmıştır.

16 Haziran günü ise Devlet gazetesi ve Töre dergisi salonunda bir tören daha yapılmıştır. Bu törene gazete ve dergi mensupları, milliyetçi öğretim üyeleri ve milliyetçi ülkücü gençler katılmıştır. Burada yapılan anma etkinliğinde, Galip Erdem "*Türk Büyüğü*" olarak andığı Dünder Taşer üzerine duygulu bir konuşma yapmıştır. Sonrasında ise bir yıl önce Hacıbayram Camiinden toprağa verilişini gösteren film sunumu yapılmıştır.¹⁰⁸³ Devlet gazetesi ise "*Bayrak Gøndere Çekilecektir*" başlığı altında şu anma metnini yayınlamıştır.¹⁰⁸⁴

"Değerli büyüğümüz Dünder Taşer'in aramızdan ayrılışının 1. yıldönümünde bütün milliyetçiler, ülkücüler yas tutmaktadırlar. Milliyetçi Hareket'in beyinlerinden biri olan, Dünder Taşer bey vakitsiz olarak aramızdan ayrılmıştır. Gerçek değerini göstermeden ve enerjisini kullanamadan, ebedi âleme intikaliyle birlikte sadece kendisini değil, onunla birlikte çok şeyi kayıp betmiş bulunuyoruz.

Milliyetçi Hareket'in lideri Türkes, onun ölümü münasebetiyle, "Bayrağı göndere birlikte çekecektik" demişti. O vakitsiz ayrılışıyla bayrağın göndere çekilişini göremeyecek ama bayrak mutlaka göndere çekilecektir. İsteddiği de bu değil miydi?

Aziz hatırası önünde hürmetle eğilirken, Milliyetçi Hareket'in her gün yeni yeni ufuklara doğru bayrak açmasıyla ruhunun şad olduğuna inanıyoruz. Büyük insan rahat uyu. Tanrı'nın rahmeti üzerine olsun."

Manidar görülebilecek bir trafik kazasıyla vefatı, ailesi ve milliyetçi çevrelerce şüpheli karşılanmıştır. O'nun, kaza süsü verilmiş bir suikastla şehit edildiğini düşünmüşlerdir. Kızı Yasemin Yahnici, Dünder Taşer'in dönem itibarıyla milliyetçi gençlik üzerindeki tesiri ve kaleme aldığı yazılar sebebiyle THKPC, THKO ve TİİKP başta olmak üzere birçok sol terör örgütünün hedefinde olduğunu kaydeder. Vefatından kısa bir süre önce, şüpheli telefonlar ve mektuplar vasıtasıyla aile üyelerine zarar verilmekle tehdit edildiğini; hatta gelen tehditlerin artması üzerine babasının, kendisinin

¹⁰⁸³ Devlet, "Büyük Türk Milliyetçisi Dünder Taşer Anıldı", S. 190, 25 Haziran 1973, s. 3.

¹⁰⁸⁴ Devlet, "Bayrak Gøndere Çekilecektir", S. 188, 11 Haziran 1973, s. 3.

güvenliğini sağlamak adına bazı özel önlemler dahi aldırıldığını anlatmıştır. Ayrıca vefat günü öğle saatlerinde, evlerini telefonla arayan kimliği belirsiz bir şahsın “*Bu kadar rahat olmayın, akşam sizin için acı olacak*” diyerek telefonu kapattığını ve günün akşamında babasının trafik kazası haberini aldıklarını dile getirmiştir. Asker olması hasebiyle atletik bir yapıya sahip olan babasının, yolda yürüdüğü sırada geri manevra yapan bir kamyonun arkadan çarparak ölümüne sebebiyet vermesini makul görmemiştir. Aracı kullanan 17 yaşındaki sürücünün, 1974 yılında çıkan afa serbest kaldıktan kısa bir süre sonra, öldürülmesinin kuşku verici olduğuna dikkatleri çekerek, hadise üzerindeki sırların bütün çabalara rağmen aydınlatılmadığını ifade etmiştir.¹⁰⁸⁵ Benzer kuşkuları eşi Asuman hanımda dile getirmiş ve eşinin şehit edildiğine inandığını ifade etmiştir.¹⁰⁸⁶

Dile getirilen bu kuşku verici hadiselerle bakıldığında, Dünder Taşer’in hayatın olağan akışına tesadüf eden bir trafik kazası neticesinde vefat etmediğini ortaya koymaktadır. Zira ilmi çevrelerde verdiği konferans, seminer ve sohbetlerde, aydın kesimin büyük ilgisine ve alakasına mazhar olmuştur. Türk milliyetçiliği fikir siteminde muhafazakâr değerleri önceleyen yorumları, sağ siyasi çevrelerde dikkatle takip edildiği görülmektedir. MHP Genel Başkan Yardımcısı sıfatıyla basına verdiği demeçlerin, siyasi temaslar ve seçim propagandaları vesilesiyle Anadolu’da yaptığı ziyaretlerde halka hitaben yaptığı konuşmaların Türk milleti nezdinde kabul görmesi, şahsiyetine olan muhabbeti ziyadesiyle artırmıştır. Başta milliyetçi gençlik teşekküllerinde olmak üzere, uyandırdığı bu yeni heyecanın, büyük bir coşkuya dönüşmek suretiyle MHP’ye ilgiyi ve yönelişi artırdığı anlaşılmaktadır. Ayrıca yakıcı-bölücü sol çevreler karşısında verdiği fikri ve fiili mücadelenin, bu kesimlerin emellerine ulaşmalarını engellediği ve dahi onları endişeye sevk ettiği çok açıktır. Dünder Taşer’in ilmi çevrelerde ve Türk milleti nezdinde gördüğü teveccühün, siyasi rakiplerinde ve tabi fikren ve siyaseten karşı cephesinde yer aldığı siyasi hasımlarında korku ve endişeye sebep olduğunu söylemek mümkündür. Siyasi tarihimizde benzer örneklerin olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Dünder Taşer’in böylesine kuşku verici bir trafik kazasıyla şehit edilmiş olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Vefatına sebep olan trafik kazası, MBK ve 14’ler içerisinde yer alan silah ve kader arkadaşları tarafından da şüpheli görülmüştür. Hatta bazı MBK üyeleri¹⁰⁸⁷ Alparslan

¹⁰⁸⁵ Öznur, *Portreler*, C. 6, ss. 205-206.

¹⁰⁸⁶ A. Taşer, “Merhum Dünder Taşer’in Eşi Asuman Taşer Hanımefendi İle Yapılan Söyleşi,”.

¹⁰⁸⁷ Numan Esin, MBK üyesi Mucip Ataklı’nın kendisine “*Dünder’in katili Türkeş’tir.*” dediğini; ancak kendisinin böylesi bir duruma ihtimal vermediğini anlatır. Bkz. Esin, *a.g.e.*, s. 274.

Türkeş ile devam ede gelen özel husumetleri sebebiyle onu sorumlu tutmuşlardır. Bu iddiayı dile getiren kişilerin MBK içerisinde, 14'lerin tasfiyesinde ve dahi sonrası siyasi yaşamlarına bakıldığında, Alparslan Türkeş'in karşısında yer almış ve ona husumet besleyen kişiler olduğu görülecektir. Her hangi somut bir veriye dayanmayan bu iftira benzeri iddialar dışında; Numan Esin, Dünder Taşer'in çok yönlü, zeki ve geleceği parlak bir siyasetçi oluşu sebebiyle 12 Mart muhtırası sonrası devlet içindeki bazı derin yapıları rahatsız etmiş olabileceğini söyler. Ayrıca Dünder Taşer'in 12 Mart sonrası Tabii Senatörler, CHP içerisindeki 14'ler, 9 Mart olayına karışanlar ve hatta 27 Mayıs kadrolarının tümünü silmeye yönelik bir takım girişimlerin olabileceğini önceden sezdiğini aktarır. Nitekim bu endişesini eski arkadaşlarıyla paylaşarak onlarla yeniden bir araya gelmek için bazı görüşmelerde bulunduğu sırada vefat etmesinin, ölümü üzerindeki şüpheleri artırdığına dikkatleri çeker.¹⁰⁸⁸

Dünder Taşer'in vefatı, ailesi başta olmak üzere milliyetçi, ülkücü çevrelerce yetim kalmanın verdiği bir hüznle karşılanmıştır. Türk milliyetçilerinin çıkardığı Bozkurt dergisi, Dünder Taşer'in 1. vefat yıl dönümünde kapağında onun portresi ve vecizleşen "*Ülkücüler ipeğe Sarılmış Çeliktir*" sözüyle okuyucusuna sunulmuştur.¹⁰⁸⁹ Başlıksız ve yarım kalan İstanbul'u ve Cemberlitaş'ı edebi bir dille kaleme aldığı, Devlet gazetesinde yayınlanan son yazısı da yine dergide başyazı olarak yayınlanmıştır.¹⁰⁹⁰ Bu sayıda Şevket Bülent Yahnici,¹⁰⁹¹ Emine Işınsoy,¹⁰⁹² Mustafa Karapınar,¹⁰⁹³ Elif Bilge¹⁰⁹⁴ yazılarıyla ve Osman Oktay,¹⁰⁹⁵ Gavseddin Koçak,¹⁰⁹⁶ Recep Ünal¹⁰⁹⁷ şiirleriyle Dünder Taşer'i anmışlardır. İlerleyen sayılarda Galip Erdem "*Dünder Taşer'in Ülkücülüğü*"¹⁰⁹⁸ başlığı altında onun Türk Milliyetçiliğine verdiği hizmeti kaleme alırken, Mevlüt Yılmaz¹⁰⁹⁹ ve Coşkun Polat¹¹⁰⁰ şiirleriyle hatırasını yâd etmişlerdir. Bunun yanında daha önce Devlet gazetesinde yayınlanan "*Kurtarıcı Gençlik*"¹¹⁰¹ ve "*Seçime Dair*"¹¹⁰²

¹⁰⁸⁸ Esin, *a.g.e.*, s. 274,275.

¹⁰⁸⁹ *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973.

¹⁰⁹⁰ Dünder Taşer "... .." *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, s. 3.

¹⁰⁹¹ Şevket Bülent Yahnici, "İki Ölüm Yıldönümü", *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, s. 12.

¹⁰⁹² Emine Işınsoy, "Bozkurt'tan Bozkurtlara", *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, s. 2.

¹⁰⁹³ Mustafa Karapınar, "Bir Yılın Ardından", *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, s. 13.

¹⁰⁹⁴ Elif Bilge "Yaşayan Dünder Taşer", *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, ss. 8-9.

¹⁰⁹⁵ Osman Oktay, "Dünder Taşer", *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, s. 13.

¹⁰⁹⁶ Gavseddin Koçak, "Dünder Taşer'in Ardından", *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, s. 9.

¹⁰⁹⁷ Recep Ünal, "Bire Bin", *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, s. 9.

¹⁰⁹⁸ Galip Erdem "Dünder Taşer'in Ülkücülüğü", *Bozkurt*, S. 21, Haziran 1974, ss. 8-9.

¹⁰⁹⁹ Mevlüt Yılmaz, "Töre", *Bozkurt*, S. 21, Haziran 1974, s. 9.

¹¹⁰⁰ Coşkun Polat, "Horyatlar", *Bozkurt*, S. 21, Haziran 1974, s. 9.

¹¹⁰¹ Dünder Taşer, "Kurtarıcı Gençlik", *Bozkurt*, S. 13-14, Ekim 1974, s. 9.

¹¹⁰² Dünder Taşer, "Seçime Dair", *Bozkurt*, S. 74-75, 15 Mayıs-1 Haziran 1977, s. 9.

başlıklı yazıları derginin sonraki sayılarında tekraren yayınlanmıştır. Konuları mizahi üslupla işleyen Türk milliyetçisi gençlerin çıkardığı *Çaylak*¹¹⁰³ dergisi de Dünder Taşer'i unutmamıştır. Dördüncü vefat yıldönümünde daha önce Devlet gazetesinde yayınlanan “*Zenginseniz Solcu Olmak Lazım*”¹¹⁰⁴ ve “*Muntazam Ailesi*”¹¹⁰⁵ başlıklı yazılarını yayımlayarak gündeme getirmiştir.

Dünder Taşer'in vefatı ailesini derinden etkilemiştir. Damadı Şevket Bülent Yahnici kaleme aldığı bir yazısında “*Konuşmaya dil, yazmaya el, inanmaya gönül razı olmuyor. Aklımıza geldikçe bir yumak top gibi boğazımıza düğümlenen; geçen her günün acısını daha da arttırdığı bir göçün; AĞABEY'in, Dünder Ağabey'in, Dünder Taşer'in ölümünün yıldönümü.*”¹¹⁰⁶ sözleriyle ailenin yaşadığı hüznü tarif ederken; aynı zamanda kendi özelinde bir Ağabeyi kaybetmenin elemi ve burukluğunu dile getirmiştir.

Ailesinin dışında, Dünder Taşer'in vefatından en çok etkilenenlerin başında şüphesiz Erol Güngör ve Ziya Nur Aksun gelmektedir. Fikri ve ameli mücadelesinde “*Eşkiyanım tuttuğu boğazı tek tek geçmeye kalkanların orada ezileceklerini görerek, eşkiyanın saldırmaya cesaret edemeyeceği bir güç kurmanın yollarını aradığını*”¹¹⁰⁷ vurgulayan Erol Güngör; bu fikri ve ameli mücadeleyi konu alan yazılar kaleme almak suretiyle onun hatırasını yâd etmiştir. Vefatından duyduğu teessürü ve yaşadığı kederi “*Ölümün bir tatlı tarafı da onun sohbetlerine yeniden kavuşmak olacak.*”¹¹⁰⁸ sözleriyle ifade etmiştir.

Ziya Nur Aksun, Dünder Taşer'in siyasete girişi için “*Yankılar uyandıran ani bir gök gürültüsü*” diyerek, fırtına mahiyetinde bir doğa olayına benzetir. Şimşekler misali etrafını aydınlatarak siyasi hayata girdiğine işaret eder. Milli ve kutsal mücadelesinde zihninin yüksekliği, muhakemesinin sağlamlığı, sağlam karakteri ve bunun yanında nazik tabiatı, mütevazı şahsiyetiyle milliyetçi, muhafazakâr camianın ufkunda gittikçe büyüyen ziya kütlesi hüviyeti kazandığını dile getirmiştir. Dostunun vefatından duyduğu derin üzüntüyü Sultan I. Ahmet'in şiirinden iktibas ettiği “*İftirâkınla efendim, bende takat kalmadı*” mısrasıyla tarif etmiştir. Bu ayrılığı kendi hissiyatında “*Ebedi ve fani âlemler arasındaki fark kadar uzak ve ya yakın*” olarak görmüştür.¹¹⁰⁹

¹¹⁰³ *Çaylak*, S. 1, Haziran 1976.

¹¹⁰⁴ Dünder Taşer, “Zenginseniz Solcu Olmak Lazım” *Çaylak*, S. 2, Temmuz 1976.

¹¹⁰⁵ Dünder Taşer, “Muntazam Ailesi”, *Çaylak*, S. 3, Ağustos 1976.

¹¹⁰⁶ Ş. B. Yahnici, “İki Ölüm Yıldönümü”, s. 12.

¹¹⁰⁷ Güngör, “Taşer'in En Büyük Hizmeti”, s. 15

¹¹⁰⁸ Güngör, *Dünden Bugünden...*, s. 132.

¹¹⁰⁹ Aksun, *a.g.e.*, s. 9.

Türkiye'nin siyasi serencamında Dündar Taşer, fazileti, inancı, vefakârlığı, fedakârlığı, cesareti, sevgiyi, tevazuu ve ülkücülüğü temsil etmiştir. Hiçbir olayı menfi yorumlamamıştır. Hiç kimse hakkında kötü konuşulmasını hoş karşılamamıştır. Davranışlarıyla çok açık fikirli ve rahat bir insan olduğundan onu tanımak, anlamak çok kolay olmuştur. Benzerlikleri, aykırılıkları, güzeli-çirkini, doğruyu-yanlışını tesbit ederek bilerek, severek, inanarak hüküm vermeyi tercih etmiştir. Tutarlı, kararlı, vefalı ve gönüllü geniş bir insandır. Tarihin derinliklerinden kopup gelen köklü bir kültüre sahiptir. Bu derin kültür, bir bilgi yığından ibaret olmayıp, berrak ve canlı bir şuur halindedir. Bir mihrak, bir nirengi, bir kutup yıldızı addedilmiştir.¹¹¹⁰ Şahsında bütünleşen bu değerler, onu Türk milliyetçiliği tezleri üzerine yapılan araştırma ve yayınlarda kaynak şahsiyetlerden biri haline getirmiştir.¹¹¹¹

Türk milletine faydası olmayacak politikanın, düşüncenin adamı değildir. Her davranışının temelinde ve hedefinde, Türk milletinin menfaati bulunmuştur. Türk milliyetçiliği anlayışını sulandırmadan sağlam fikri yapısı, faydalı bilgi hazinesi ve kuvvetli muhakemesiyle günün modası ve esen rüzgârların tesirinde kalmadan, hakikatleri ortaya koyarken, daima Türk milletine faydası ile birlikte mütealâ ettiği tespit edilir.¹¹¹² Sağlam şahsiyeti, yıkılmaz azmi, çelikleşmiş imanı ile gönülleri feth ettiği kabul edilir. Son derece dürüst ve adaletli olmuştur. Şahsi menfaatinden ziyade milletinin menfaatlerini ön plana alarak durmadan, yılmadan ülküsü uğruna çalıştığına vurgu yapılırdı. Bütün gayesi, imarına çalıştığı kalenin burcuna bayrağı dikip, dalgalandığını seyretmektir. Kuvvetli mantığı, erişilmez zekâsı ve ikna edici özelliğiyle bulunduğu meclislere büyüklüğünü kabul ettirdiği, sohbetlerindeki mütevazı hali ve engin kültürüyle çevresine ışık tuttuğu kabul edilir.¹¹¹³

Gerçek ve soylu bir Türk'tür, Türkmen'dir, Oğuz'dur. Türk'ün özünü, cevherini çok iyi temsil etmiştir. Türk'ün binlerce yıl önceden gelen ve dahi İslami mânâ değerleriyle beslenen temiz ahlâkı, onun kişiliğinde dipdiri, elle tutulur, gözle görülür derecede canlıdır.¹¹¹⁴ Milli kültüre, örf ve ananeye hâsılı Türk'ün olan her şeye bağlıdır. Gerçek bir iman abidesidir. Türk tarihinin tahlilini tam bir Türk gözüyle, tarihçilere pes dedirtecek derecede şahane bir üslupla yapmıştır.¹¹¹⁵ Atatürk'ün gençliğe hitabesine

¹¹¹⁰ Devlet, "Kaybedilen Büyük Değer", Başyazı, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 3.

¹¹¹¹ *Derin Tarih*, "Dündar Taşer Ne Demişti?", S. 91, Ekim 2019, s. 64.

¹¹¹² Gün Sazak, "Emsallerinden Ayrı Adam", *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 12.

¹¹¹³ Şuayip Üşenmez, "Büyük Kaybımız", *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 12.

¹¹¹⁴ M. Zeki Sofuoğlu, "Bir Oğuzun Ölümü", *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 12.

¹¹¹⁵ Mehmet Doğan, "Rahmet ve Mağfîret Dileğiyle", *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 12.

uyarak Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Devleti'ni, yıkmak isteyenlere karşı cephe almış ve mücadele etmiştir. Vazifelerin en büyüğü olan vatan vazifesini yerine getirmiştir.¹¹¹⁶

Karakterindeki vefa, irade, cesaret çok derin ve keskindir. Bu vefa evvelâ milletine ve tarihinedir. Çözülmeyen, bükülmeyen bir iradesi vardır. Hiç bir küçük hesabı olmayan, pervasız bir dâva ve mücadele adamıdır. Bozulmamış millet ve tarih şuuruna sahiptir. Töresine bağlı gerçek bir Türk'tür.¹¹¹⁷ Ankara, onun için bir köydür. Kendisi de Antep'in tımarlı beylerinden Türkmen Ağası.¹¹¹⁸ Asırlar ötesinden Bilge Kağan'ın eliyle bu zamana açılan bir penceredir.¹¹¹⁹ Oğuz ilinin bilge kişisi, anlatılan, dinlenen, sorulan, danışılan, istenen, veren, doyuran; ruh engini, gönül zengini Dedem Korkuttur.¹¹²⁰ Fikirlerini açıkça söyleyecek kadar dürüst, samimi ve mert; hiç kimseyi gücendirmeyecek kadar kibar bir Osmanlı beyefendisidir. Tok ve doğru sözlülüğü milli karakter haline getiren, Türk'ün bir "Oymak Beyi" dir. Tarihin derinliklerinden süzülüp XX. yüzyıla intikal etmiş bir "Alp Eren" dir.¹¹²¹ Hakkında söylenen "Türkmen Kocası", "Türkmen Ağası" ve "Türkmen Beyi" sıfatları ona en çok yakıştırılan sıfatlardır.¹¹²²

Dündar Taşer, fikri tefekkürünün ruhuna vermiş olduğu olgunlukta, simasına akseden ışıltı ve pırıltılarda, samimiyet dolu davranışlarında Müslüman Türklüğün asaletini sezme, görmek mümkündür.¹¹²³ Daima haksızlığa saldırıya uğrayan, öldürülen ve horlanan milliyetçi gençlerin dertleriyle kahırlanmıştır. Gururu ve şerefi seçimsiz senatörlüğe tercih etmiştir.¹¹²⁴ Hemen herkese dost olmuş, kendisine sığınanları koruyup kollamıştır. Yüzüne gülüp arkasından hasımlık edenlerin dahi, isteklerini geri çevirmemiştir. Bir tek kendi varlığından bile üstün tuttuğu milleti ve devleti için, devlet ve millet düşmanlarını hasım kabul etmiştir.¹¹²⁵ Sıradan bir politikacı olmamıştır. Türk milletinin ve milliyetçilik fikrinin yüceliğine gönülden inanmış, bir mücadele adamı olmuştur. Onun nazarında politika ve mevki çoğunun sandığı gibi bir gaye değildir. Millete hizmet etmek için bir vasıttan ibarettir.¹¹²⁶

¹¹¹⁶ Cengiz Uluçay, "Dündar Bey", *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 12.

¹¹¹⁷ Halûk Karamağralı, "Emir Allahın", *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 13.

¹¹¹⁸ Aclan Sayılğan, "Dündar Taşer'in Ardından", *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 15.

¹¹¹⁹ Işınsu, "Gideli Bir Yıl Oldu ve Siz Varsınız", s. 7.

¹¹²⁰ Ş. B. Yahnici, "Ağabey Ağabey", s. 10.

¹¹²¹ Nuri Gürgür, "O Bir Alperen'di", *Dündar Taşer'in Hatırasına Armağan*, Haz. Yücel Hacaloğlu, Türk Yurdu Yayınları, Ankara 1998, ss. 19-25.

¹¹²² Hacıeminoğlu, "Dündar Taşer'in Ardından", s. 6.

¹¹²³ Hüsnü Dikeçligil, "Rahmetli Dündar Taşer Bey", *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 13.

¹¹²⁴ Ahmet Kabaklı, "Dündar Taşer", *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 14.

¹¹²⁵ Emine Işınsu, "Gideli Bir Yıl Oldu ve Siz Varsınız", s. 7.

¹¹²⁶ Bahtiyar Bengü, "Kamyonetin Ezdiği Dağ", *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 14.

Devlet'te çıkan yazıları için “27 Mayıs ihtilâli en yavuz evlâdının kadrini bilemedi, onu saf dışı bıraktı; ama Türkiye bir düşünür, bir yazar kazandı.” denmiştir. O'nun siyaseti “Bir yanı uçurum, bir yanı düzlük olan yol” olduğunu görerek, siyasi yaşamında zaferi ve çelmelenmeyi tattığı; ancak ne zaferi ile mağrur olduğu ne de kendisini çelmeleyenlere muğber olduğu; kavgasında arı gibi peteğini ördüğü ifade edilmiştir.¹¹²⁷

Tam bir halk adamı vasfıyla zerre kadar bürokratlaşmamıştır. Bu meziyeti, hasımlarınca kusur gibi gösterilse de; aslında Türk milletinin yıllardan beri hasretini çektiği aydın, devlet ve siyaset adamı vasıfları Dündar Taşer'in şahsiyetinde birleşmiştir. Hizmetine talip olduğu Türk milletinden hiç kopmamıştır. Fikirleri, inançları, ülküsü ve yaşayışıyla örnek bir Türk aydını kabul edilmiştir.¹¹²⁸

5.1. DÜNDAR TAŞER ANISINA YAZILAN ŞİİRLER

DÜNDAR TAŞER SAGUSU¹¹²⁹

“Aman karlı dağlar ne olur!

Esker ağam gelende yaralarım ey olur.”

Dündar ağam, çoh görestim hardasan?

Eller sanır bir karanlık gordasan,

Mene göre Tanrı nerde ordasan,

Get Cennette Nebileri gör ağam,

Muhammedin sağ yanında dur ağam.

Ulduz ahar, yuhudaki er bilmez,

Yol nicedür, degeneksiz kor bilmez.

Yadlar helbet gadir bilmez, ar bilmez,

Beş bin yıldur biz tanışuh hey ağam,

Esker, ağam, yiğit ağam, beğ ağam,

Nece yıldur, bir ışıklı düşüm var.

Durağım yoh; beyle böyük işim var.

Hele bahın, ne çileli başım var;

Abu Felek merd ağamı apardı.

Ciğerimin bir parasın kopardı.

¹¹²⁷ Aclan Sayılğan, “Dündar Taşer'in Ardından”, s. 15.

¹¹²⁸ Necmettin Hacıeminoğlu, “Dündar Taşer'in Ardından”, s. 6.

¹¹²⁹ Dilaver Cebeci, “Dündar Taşer Sagusu”, *Töre*, Y. 9, S. 97, Haziran 1979, ss. 17-18.

Her gavgede duzah olur, al olur,

Ülkü için boz tikenler gül olur.

Rehmet yağar ifak sular sel olur.

Şahin kuşu ucalardan av gollar,

Turan ilde düğümlenür sarp yollar.

Bahar gelür, mökkem buzlar çözülür,

Gözelerden duru sular süzülür,

Durmak anlamaz! Dünder ağam üzülür,

Allah deyip, öz yurtlara varalım,

Zalimlerin bayrağını cıralım.

Ataş yanıp tütün göğe ağanda,

Deli kurtlar düşmanını boğanda,

Tanrıdağ'da bay az aylar doğanda

Dünder Ağam, Ötüken'de toy edek,

Kara kırmız göl olanda pay edek,

Beyle yazdım, Türklük bunu tez bilsin,

Türkmen bilsin, Yörük bilsin, Uz bilsin,

Kafkas ilde bala bilsin, kız bilsin,

Dünder ağam heç çıkmasın ürekte,

Sayasında dertleşirih ıraktan...

DÜNDAR AĞAM¹¹³⁰

Dağlar dağımdır benim

Gam ortağımdır benim

Söyletme çok ağlarım

Dertli çağımdır benim.

İşte beni, dinle beni, duy beni!

Eğlendirmez düğün, dernek, toy beni...

Yar beni, hey.. Dil beni hey.. Oy beni!

Dünder ağam bizi koyup gitti bil!.

Uçmağ içre, bir menzile yetti bil!.

Ülkü yolu diken olur, taş olur..

Yağsız ayran, kuru ekmek aş olur.

Kim derdi ki ağama bir iş olur?..

¹¹³⁰ Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, "Dünder Ağam", *Devlet*, S. 154, 18 Eylül 1972, s. 8.

Kahpe felek bize oyun etti bil!
Attığı taş bağrımıza battı bil!.
Uluna da bozkurtlarım!.. Uluna;
Uluna da ince aylar doluna!.
Gafil durup güvenirsen soluna;
Başın üzre sefil baykuş öttü bil!
Özyurdunu iki pula sattı bil!.
Tanrı bilir; dün de bizim yarın da!
Birgün olur, bir sabah tan yerinde,
Dalgaları dokuz tuğ, gönderinde,
Türkmen ağam nağrasını attı bil!.
Otağ kurup gölgesine yattı bil!.
Yol demeyem, yel demeyem yürüyem!
Göğüs verem, şu dağları kürüyem!
Ben oğuz'un dediği, gök börüyem!..
Yine doğum sancılarım tuttu bil!.
Tanrıdağ'da kalk borusu öttü bil!.
Sanmayın bu, ağlamaya ağıttır!
Bu, ağamın kavlince bir öğüttür!
Ağlamak ne? Dünder ağam şehiddir.
Ağlar isen, kaşlarını çattı bil!.
Oraları birbirine kattı bil!..

EBEDİ YASA¹¹³¹

Çekilmez bu hüznün; bu gam; bu tasa.
Değişmez aziz dost ebedi yasa.
Aniden gidişin yaktı da özü.
Görünce anlarlar şu gönlümüzü.
Dostum unutanlar elbet yanılır.
Türkmen adı ebediyen anılır.
Sen de ŞAHİN gibi yiğit çerisin.
Gönüllerde dostum şimdi dirisin.
Ülkü şehitleri seni karşılar.
Toprak sevdiğimiz en vefalı yar.

¹¹³¹ Refet Köroklü, "Ebedi Yasa", *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 2.

Bıraktığın tuğu düşer, zannetme.
Tuğun yüceltecek yürek, bilek var.

TASER'E AĞIT¹¹³²

Son sınır taşını kalımsızlığın
Şahin çizgisinden aşıyor Taşer,
Bir yüce ülküde ölümsüzlüğün
Andını sonsuza taşıyor Taşer.

Bin kara buluta gerilen kolu
Şimdi şimşeklerden daha da ulu,
Ufkumuz onun gür sesiyle dolu;
Yaşamak bu işte, yaşıyor Taşer.

Her anısı bir çağ oluyor gözde,
Varlığı çığ gibi büyüyor öзде,
Bir yalçın adımın açtığı izde
Binlerin önünden koşuyor Taşer.

Nice ki, katın alp-erenler yanı;
Göster alnındaki kutlu nişanı
Üç hilalin dokuz ışıklı tanı
Bilsinler ışıdı ışıyor, Taşer.

TÜRKMEN AĞAM'A AĞIT¹¹³³

Asırlık bir çınar mı, Toros mı devrildi.
Ülkücülerin kolu koynunda kaldı,
O yüce Tanrı seni Cennete saldı,
Türkmen ağam, Tanrı rahmet eyleye.

Ağladı Türkeli, ağladı Turan,
Sevdiği bayrağa sarılı duran,
Her yerde okunur o yüce KURAN.

Türkmen ağam, Tanrım rahmet eyleye

Güçlü, büyük Türkiye mutlak kurulmalıydı.
Filiz filiz ağaçlar, “meyva”lar vermeliydi.
Bir OĞUZ’un ölümü böyle mi olmalıydı,
Türkmen ağam, Tanrım rahmet eyleye.

¹¹³² Yetik Ozan, “Taşer’e Ağıt”, *Devlet*, S. 151, 7 Ağustos 1972, s. 9.

¹¹³³ Osman Nuri Kurt, “Türkmen Ağam’a Ağıt”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 9.

OLURMUŞ¹¹³⁴

“Her Türk’ün yüreğinde bir çini vardır,
Görevimiz o çiniye ses ve renk vermektir.” “Dündar Taşer”

Binbaşım...

Soruyordu o Türkmen Ağası hani,

Gözlerinize bakarak o pir:

“Var mı şüpheniz olduğundan.”

“Büyük Türk’ün cihangir?..”

— Asla! diyordunuz.

“Olmasın” diyordu,

“Yoksa nasıl dayanır bu beyin,”

“Nabzına akarsa zehir?!..”

Tıpkı derdiniz O’nun gibi.

“Her Türk’ün şüpheniz olmasın,”

“Vardır yüreğinde bir çini...”

“Amma kırık,”

“Amma soluk...”

“Mesele” derdiniz,

“O soluk çiniye,”

“Renk vermektir...”

“M e s e I e” derdiniz,

“O kırık çiniye,”

“Tekbir sadâsını sindirmektir!..”

Düşünüyordum;

Yüreklerde çini olur mu, diye...

Olurmuş Binbaşım,

Olurmuş!

Elinizde bir gök maviye,

Bir çınar yeşiline kavuşurmuş,

Esermissiniz, Safahat’den sessizce;

Onbinler kükrer,

Genç yüreklerdeki çiniler

Tekbir’le konuşurmuş!..

¹¹³⁴ Yılmaz Yalçiner, “Olurmuş”, *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 16, Eylül 1972, s. 11.

TAŞER'İN ARDINDAN¹¹³⁵

Aylardır ağzımı bıçak açmıyor.
Acınla kaskatı olmuş, donmuşum.
Yaramı şifasız koydun geçmiyor.
Cehennem nârına almış konmuşum.
 Bu ateş çemberi almış çevirmiş.
 Bir kebab misâli korlara sermiş.
 Ben su istedikçe alevler vermiş.
 Hasretinle kavrulmuşum yanmışım.
Kırıldı kanadım kırıldı kolum.
Kırıldı en gür fişkiran dalım.
Böyle ızdıraba düşerken halim.
Ben niye ölmedim? nasıl can mışım?
 Öğrendim ki ülküdaşlar bütünmüş.
 Yanıp bir bacadan çıkan tütünmüş.
 Kan zırhına tasa sevinç örtünmüş.
 Biz tek vücut, sen ben ben de senmişim.
Bu kavgada hiç ayrılmaz savaşan.
Gelir bu deryaya deryadan taşan.
Birleşir yaşayan toprağa düşen.
Turan denen kutsal vatan benmişim...

¹¹³⁵ Gavseddin Koçak, "Dündar Taşer'in Ardından", *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, s. 9.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarih bilimi siyasi hadiselere yön veren, ortaya koyduğu ya da temsil ettiği fikrin önderi kabul edilen şahsiyetlerin biyografileriyle yakından alakadar olur. Tarihi dönemleri ve etkili olan düşünce akımlarını, diğer kaynaklarla birlikte biyografiler üzerinden anlamlandırmaya çalışır. Bu yönüyle biyografiler, tarih biliminin sıklıkla başvurduğu kaynaklar arasında yer almıştır.

Dündar Taşer'in Türk siyasi ve düşünce hayatında kendine has metotları ve savunuları olduğu görülmektedir. Bugün dahi siyasi ve fikri mecrada iz düşümleri takip edilen bir şahsiyettir. Askeri ve siyasi kimliği yanında, Türk milliyetçiliğinin tarihi gelişimi ve dönüşümünde adından söz ettiren bir düşünce adamıdır. Bu yönüyle hayatını ve fikirlerini konu olan biyografiler, onu tüm yönleriyle tanıtırken; aynı zamanda dönemin siyasi gelişmelerinin ve fikir akımlarının takibini kolaylaştıracaktır.

Gaziantep'in ileri gelen eşrafından Abdulkadir Kâmil Bey ile Aliye Hanım'ın ilk evladı olarak 15 Mayıs 1925'te dünyaya gelen Dündar Taşer, ilk tahsilini memleketinde tamamlamıştır. Milliyetçi geleneğe sahip aile mensubiyetinin de etkisiyle milli meselelerle alakadar olmaktadır. Nitekim asker olmak istemesinin temelinde “*Memleketi Kurtarma*” düşüncesi vardır. Vatanın zor durumdan kurtarılmasında, sorumluluk alma isteği, onun asker olmağa karar vermesinde en fazla etkili olan hissiyatıdır.

20 yılı aşkın askerlik hayatı, 1939 yılında Kuleli Askeri Lisesine kaydolmasıyla başlamıştır. Kara Harp Okuluna 29 Temmuz 1942'de girmiş ve 30 Ağustos 1944 tarihinde Tank Teğmeni rütbesiyle mezun olmuştur. Anadolu'nun farklı kentlerinde Tank Subayı olarak kıta görevlerinde bulunmuştur. 1959'da binbaşı rütbesiyle Milli Savunma Bakanlığı Yüksek İstişare Kurulu üyeliğine atanmıştır. 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesini gerçekleştiren darbeci komitenin içerisinde yer almıştır.

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinde, Ankara'da Tank Taburu ve Zırhlı Birlikleri komuta eden Dündar Taşer, 12 Haziran 1960'da Milli Birlik Komitesi üyeliğine seçilmiştir. Ayrıca İktisat Komisyonunda görev almıştır. Yaklaşık 6 ay süren MBK üyeliği sırasında; Devlet Planlama Teşkilatı, Ordu Yardımlaşma Kurumu, Ülkü ve Kültür Birliği, Holding Yatırım Şirketleri gibi müesseselerin kurulmasına önemli katkılar sunduğu görülmektedir. 13 Kasım 1960'da binbaşı rütbesindeyken “*Bizim Ocak*” diyerek andığı çok sevdiği askerlik mesleğinden emekli edilmiştir. Sürgün sayılabilecek bir atamayla Fas'ın başkenti Rabat'a Devlet Müşaviri sıfatıyla gönderilmiştir.

MBK üyeleri arasında 27 Mayıs sonrası sürecin nasıl yönetileceği meselesi, fikri ayrılıklar temelinde 14'ler ve 23'ler olmak üzere iki ana gruba ayrılmalarına sebep olmuştur. Tarafları, karşısında yer alan grubu MBK'den tasfiye etme arayışına yönelten bu ayrışma da; özel ve resmi toplantılarda sıklıkla Alparslan Türkeş'in yanında görülen Dündar Taşer, siyaseten de Alparslan Türkeş'e yakın olduğu düşünülerek 14'ler grubuna dâhil edilmiştir.

Dündar Taşer 27 Mayıs askeri darbesinin, DP iktidarının son yıllarındaki “*kötü gidişatın tabii ve mukadder neticesi*” olduğu kanaatinde. Kansız, sakin, asil ve usta bir müdahale ile Türkiye'nin çıkmazdan kurtarıldığı inancındadır. Vatansever duygularla, milliyetçi fikirlerle, hürriyeti sağlam temeller üzerine oturtmak için yapıldığı görüşündedir. MBK üyeliğinden bulunmuş bir subay olarak 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesini, müspet hedeflere ulaşmak gayesiyle gerçekleştirilmiş bir “*İhtilal*” olarak değerlendirmiştir.

13 Kasım 1960 tasfiye harekâtıyla MBK üyelikleri düşürülen 14'ler, her biri kıdem durumuna bakılmaksızın en üst dereceden emekli edilerek adeta sürgün sayılabilecek yurtdışı görevlere atanmışlardır. 13 Kasım tasfiyelerinden kurtulma imkânı varken bunu reddeden Dündar Taşer, MBK içindeki ayrışmayı, “*asıl gayeden sapma*” olarak değerlendirir. 13 Kasım için; “*İhtilal zalim olmuştur.*” değerlendirmesinde bulunur. 27 Mayıs'ı “*Ak*”; 13 Kasım'ı ise “*Kara*” olarak tasvir eder. 27 Mayıs'ın imkânlarının, 23'ler eliyle CHP'ye devredildiğini savunur.

Taşer ailesi, 19 Kasım 1960'te Esenboğa Havalimanından bindirildikleri uçakla Rabat'a gönderilir. Dündar Taşer, Rabat'ta bulunduğu dönemde, sağlık sorunları yaşamaya başlar. Fas'ta tedavi imkânı bulunamayınca, 22 Temmuz 1961'de yine Devlet Müşaviri olarak İsviçre'nin başkenti Bern şehrine tayin edilir. 17 Nisan 1964'te Bern Büyükelçiliği nezdinde Müşavirlik görevinden azledilerek merkeze çekilir ve Türkiye döner.

Yurt dışına sürgün edilen 14'lerin arasında fikir birlikteliği olmasa da; 13 Kasım'ın getirdiği bir “*Kader arkadaşlığı*” vardır. En büyük anlaşmazlık ise liderin kim olacağına ilişkindir. Ayrıca Türkiye'ye dönüşte siyasi arenada nasıl bir yol izleneceği noktasında da fikir birliğine varılamadığı görülmektedir. Dündar Taşer, liderlik tartışlarına çözüm olarak; Alparslan Türkeş, Orhan Kabibay ve Orhan Erkanlı arasında iş bölümüne dayalı eşit derecede itibar ve liderliklerinin kabulü temin edebilecek

“Triyommi” sistemi önerisinde bulunmuştur. 14’lerin bir bütün halinde siyasi güce dönüşebileceğine inanmaktadır. Tüm gayretlerine rağmen 14’lerin artık bir araya gelemeyeceğine gördükten sonra; Alparslan Türkeş’in liderliğini benimseyerek, onun yanında yer almıştır. Vefatına kadar da kader arkadaşının liderliğinde siyasi ve fikri mücadelesini devam ettirmiştir.

Yurt dışında bulunduğu zaman içerisinde görev yaptığı şehirlerde Türklerin sorunlarıyla ilgilenmiş ve onlarla yakında alakadar olmuştur. Aynı zamanda ülkedeki siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeleri yakından takip etmiş ve ileride oluşabilecek siyasi teşekküller için, doktriner ilkeler niteliğinde ülke gerçekleriyle örtüşen siyasi ve fikri çalışmaların içerisinde olmuştur. 27 Mayıs öncesi fikir ve eylemlerini eleştirel bir gözle tahlil etmiştir. Askeri darbenin getirdiği sonuçları göz önünde bulundurarak, Osmanlı son dönem aydın ve devlet adamlarının, meşrutiyeti ilan edip, anayasayı yapmakla devletin kuvvetleneceğine inandığını, kendilerinin de aynı hataya düştükleri öz eleştirisinde bulunmuştur.

Türkiye’nin yakın dönem siyasi tarihinde DP’nin 1950’de iktidara gelmesi, bir dönüm noktası olduğu kadar; 27 Mayıs 1960’da askeri darbeye iktidardan düşürülmesi de aynı ölçüde bir dönüm noktası olduğu görülür. İlki bir dönemi sonlandırırken, ikincisi yeni bir dönemi başlatmıştır. Millet iradesiyle seçilmişleri, kendince meşru sebepler öne sürüp, askeri kuvvet kullanarak iktidardan düşürülmesi, Türkiye’nin demokratikleşme sürecine olumsuz etkilerinin olduğu aşikârdır. Bu yeni fiili durumun, fikir ve düşünce akımlarının siyasi örgütlenmeler vasıtasıyla aktif siyaset alanında etkinliğini artırmasına sebep olduğu ve beraberinde yeni siyasi ve fikri mücadele alanlarının önünü açtığını söylemek mümkündür. 1961 Anayasası devletin yeniden yapılandırırken, beraberinde siyasi rekabet alanını da genişletmiştir. İdeolojik mensubiyet temelinde ortaya çıkan sendikacılık ve sivil toplum örgütlenmelerinin etkinliğini artırması, vatandaşı sosyal hayatın merkezine çekerek daha da görünür hale getirmiştir. Devam eden siyasi ve ekonomik belirsizlikler, toplumu yeni arayışlara sevk ederken; aynı zamanda siyasete ilgi ve alakasını yüksek perdeden yöneltmesine vesile olmuştur. 1960 öncesi CHP ve DP ekseninde bütünlük arz eden siyaset; rekabetini her geçen gün artıran soğuk savaşın kutup başlarının Türkiye özelinde politik rekabetinin de etkisiyle bölünmeler yaşamıştır. Dönemin siyasi örgütlenmelerinde görülen belirgin ideolojik farklılıklar ya da sıra dışı savunular, ilerleyen süreçte siyasi rekabetin mücadele alanını genişletirken; beraberinde büyük ölçüde kaotikleştirdiği söylenebilir.

Türk demokrasi hayatında çok partili siyasi hayata geçişle birlikte Millet Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi, Türkiye Köylü Partisi, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi gibi milliyetçi siyasi çizgide siyasi partiler kurulmuştur. Dünder Taşer, Türkiye'ye döndükten sonra, siyasi mücadelesine 31 Mart 1965 tarihinde Alparslan Türkeş ve bir kısım 14'lere mensup arkadaşıyla CKMP'ye katılarak başlamıştır. 21 Nisan 1965'te CKMP Bölge Müfettişliğine getirildikten sonra; ilerleyen süreçte Genel İdare Kurulu üyeliği, Genel Sekreter Vekilliği ve Genel Başkan Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. CKMP'yi doktriner manada “*Türk Milliyetçiliği*” fikrini önceleyen bir parti haline getirme çabasında olduğu görülmektedir. Bu yönüyle 1965 sonrası Türk milliyetçilerini tek bir parti, tek bir hareket etrafında bir araya getiren şahsiyetlerin başında, Dünder Taşer'in olduğu kabul edilir.

10 Ekim 1965 Milletvekili Genel Seçimlerinde, memleketi Gaziantep ilinden CKMP'nin milletvekili adayı olarak gösterilir. Ancak aldığı oy, milletvekili seçilmesi için yeterli olmaz. 2 Haziran 1968 tarihinde gerçekleşen Kısmi Senato Seçimlerinde ise yine Gaziantep'ten CKMP'nin Senatör adayı olarak gösterilir ve yine seçilemez.

CKMP'nin 7. Büyük Kurultayında Alparslan Türkeş'in Genel Başkan seçilmesiyle birlikte milliyetçi gençler, Ankara ve İstanbul'daki muhtelif üniversite ve fakültelerde teşkilatlanmaya giderek, 1968 yılından itibaren her üniversitede Ülkü Ocağı şubelerini açacaklardır. CKMP Genel Başkan Yardımcısı olarak Dünder Taşer, Ülkü Ocaklarının kurulması ve teşkilatlanmasıyla bizzat ilgilenmiş ve CKMP Gençlik Kollarını da çalışmalara refakat etmek üzere görevlendirmiştir. Onun destek ve çalışmalarıyla gayret ve heyecanı artan milliyetçi gençler, kısa sürede Ankara, Hacettepe, Gazi, ODTÜ ve İstanbul Üniversitesi başta olmak üzere, hemen her üniversitede Ülkü Ocakları teşkilatlarını kurmaya muvaffak olmuşlardır.

Ülkücü Ocaklı gençler tarafından, Anadolu'nun değişik kentlerinde sportif faaliyetler yanında; fikir, düşünce, kültür ve siyaset konuları üzerine eğitimler veren Milliyetçi Türk Gençliği Gençlik Eğitim Kampları açılmıştır. Ankara-Eskişehir yolu üzerinde açılan kampın kuruluşuna ve eğitim faaliyetlerine Dünder Taşer bizzat nezaret etmiştir. Gençlik Kampları, kamuoyunda “*Komando Kampları*” olarak anılmıştır. Komandolar için “*Türkiye'nin her yerinde varlığını duyuran bu gençlere biz 'Bozkurtlar' demiştik. Halk 'Komandolar' dedi. İş sözde değil özdedir. Komandolar ipeğe sarılmış çeliktir.*” değerlendirmesinde bulunmuştur.

Milliyetçi gençlik teşekkülleri ve faaliyetlerini, özverili bir eğitimci hassasiyetiyle ele aldığı görülür. Düşünce ve dava adamı hüviyetiyle zamanının çoğunu milliyetçi gençlerin eğitimine ayırmıştır. Etrafında oluşan sohbet halkalarında, seminer ve konferanslarda yanında daha çok gençler bulunmaktadır. Gençliği bir milletin teminatı olarak görmekte ve gençliğe gerekli ihtimamın gösterilmediği takdirde, milletin akıbetinin tehlikeye düşeceğini öngörmektedir. Türkiye'nin istikbalinin milli vasıflarını terk etmiş, öz hasletlerini yitirmiş, taklit etmek için Doğu'dan veya Batı'dan garabet maddeleri arayan zavallılara bırakılamayacağı kanaatindedir. Türklüğün tarihinde buhranlı dönemleri atlatıp zaferler kazanarak, yeniden cihan devleti kurmasının, cemiyet nizamında sert, kararlı, hayatiyet dolu, cevher addettiği gençlik sayesinde mümkün olacağına inandığı görülmektedir.

Türk milliyetçileri, siyasi arenaya çıkmasıyla birlikte, kendisini özellikle üniversitelerde örgütlenen aşırı sol grupların, yıkıcı ve bölücü fikir ve eylemlerinden dolayı karşı cephesinde konumlandırmak zorunda kalmıştır. Gençliğin içine düştüğü kötü durum karşısında, AP'nin tarafsız kalışı, CHP'nin marksist grupların yıkıcı faaliyetlerine müsamahakâr bakışı, üniversite yönetimlerinin sol örgütlenmeleri üniversite özerliği adına destek tutumu, Türkçü, milliyetçi hareketleri bu alanda mücadeleye yöneltmiştir. Erol Güngör, 1968-1971 arası dönemde yapılacak ilk işin gençliği toparlamak olduğunu gören Dündar Taşer'in, gençlik çalışmalarına ağırlık verdiğini kaydeder. Bu yönüyle bakıldığında milliyetçi gençlerin "Ülkü Ocakları" adıyla üniversitelerde kurduğu teşekküller ve Milliyetçi Türk Gençliği Gençlik Eğitim Kamplarıyla yakından alakadar olduğu, teşkilatlanmalarına refakat ettiği görülmektedir. Milliyetçi gençlerin günlük siyasi çekişme ve tartışmaların ötesinde, fikir ve dava adamı olarak yetişmelerine özen göstermiştir. Türk gençliğinin, günlük yaşamında İslami ve milli değerlere haiz, fazileti ve ahlakı düstur edinen, şahsiyetli yaşam sürmesi Dündar Taşer'in öncelikli meselesi olmuştur. Sol gruplar tarafından öldürülen milliyetçi gençler, onu derinden etkilemiştir. Gençlere bir ağabey sıcaklığıyla yaklaşmasından dolayı, başları sıkıştığında ilk müracaat ettikleri ağabeyleri olmuştur. Bilgisi, feraseti, cesareti, nezaketi ve çalışkanlığıyla; ideal bir dava ve fikir adamı olarak örnek alınmış, ardından yürünmüştür.

1961 Anayasasıyla devletin yeniden yapılandırılmasının sağladığı koşullar ve sonraki süreçte siyasi ideolojilerin doktriner ilkeler üzerine inşa edilmeye başlaması, siyasi yönelimleri birbirinden daha net çizgilerle ayırma sürecine götürmüştür. Merkez siyaset "sağ ve sol" kavramları üzerinden ayrışmaya giderek, bu ayrışma temelinde

kendini yeniden tarif etmeye başlamıştır. 1965 seçimleri öncesinde, AP kendisini ortanın sağında konumlandırırken; CHP, ortanın solunda yer almayı kendisine uygun bulmuştur.

Alparslan Türkeş ve ekibinin, CKMP'nin üst düzey kadrolarına getirilmesiyle birlikte, CKMP'nin siyasi ilke ve hedeflerinde; tüzük, beyanname ve programında; il, ilçe ve gençlik teşkilatlanmalarında; siyasi, fikri ve ideolojik söyleminde büyük değişim yaşandığı görülmektedir. Partide gerçekleştirilen bu dönüşüm sonrası, yeni siyasi hedeflerin ruhuna uygun isim ve amblem değişikliği gündeme gelecektir. CKMP'nin 9. Büyük Kurultayında, partinin ismi Milliyetçi Hareket Partisi olarak kabul edilmiştir. Dündar Taşer, parti isminin "*Milliyetçi Hareket Partisi*" ve sembolünün de "*Üç Hilal*" olması yönünde ilk fikir beyan eden ve kabul edilmesinde de en etkili olan isimlerdendir. Üç hilali, "*Atalarımızın haşmeti idi; torunlarımızın azameti olacak*" ifadeleriyle savunmuştur.

Alparslan Türkeş liderliğindeki Türk milliyetçileri, CKMP'li dönemden başlayıp MHP ile devam eden siyasal süreçte Türk milletine büyük olmayı, büyük düşünmeyi, büyük ülkü sahibi olmayı, manevi yüceliği hedef, çare ve metot olarak göstermişlerdir. 1969 kongresiyle MHP'deki milliyetçi muhafazakârlık dönüşüme, en fazla katkı yapan isimler arasında yer alan Dündar Taşer, MHP'nin siyasi gayesinin merkezine "*Türk İslam Medeniyeti*" idealini yerleştirme çabasında olduğu anlaşılmaktadır. Yazı ve söylevlerinde sıklıkla "*Milliyetçi Hareket Partisi şeksiz şüphesiz, katıksız bir doktrin patisi olarak; Türklük şuuru, İslam ahlaki düsturuna milletimizin toplandığı yer olmuştur.*" vurgusunu yapmıştır.

1969 Genel Seçimlerinde kendi istememesine rağmen, İstanbul teşkilatının ısrarıyla milletvekili aday olarak gösterilmiştir. Milletvekili seçilemediği bu seçim, aynı zamanda aday olduğu son seçim olacaktır. 9-10 Mayıs 1971 tarihleri arasında yapılan MHP'nin 10. Büyük Kurultayında Genel İdare Kurulu üyeliğiyle birlikte, MHP Genel Başkan Yardımcılığına tekrar seçilmiştir. Bu kurultay da yine Dündar Taşer'in katıldığı son MHP kurultayı olmuştur.

Sıradan bir politikacıda görülen kolaycılık, iddiasızlık, ikbal hevesi gibi düşkünlükler, Dündar Taşer'de görülmez. İdealist bir siyasetçidir. Mücadele sahalarında geri durmayan, daima önde yer alan aksiyoner bir dava adamıdır. Savunduğu siyasetin temelinde Türklüğün asırlık gelenekleri, hedefleri ve sürekliliği vardır. Kızılması "*Büyük Türkiye*" de Türk milleti ihtişamlı ve azametlidir. Refah ve huzur içerisindedir.

Siyasi partiye mensup üst düzey yönetici olsa da siyaseten kolaycılığa yönelmemiştir. Asker kökenli oluşunun karakterine yansıyan özellikleri, onu disiplinli, cesur, mücadeleci bir siyasetçi haline getirmiştir. Görüşlerini ortaya koyarken yaptığı savunu da bu askeri ruh ve disiplin hâkimdir. Siyasi hizmetlerini, öncelikle devletin ve milletin menfaatini gözeterek icra etmiştir.

Dündar Taşer, askeri ve siyasi kimliğinin ötesinde yazıları ilgiyle takip edilen bir yazar; görüşleri referans alınan bir düşünürdür. Fikir ve görüşlerini kaleme aldığı ilk yazısı, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi akabinde Milli Türk Talebe Birliği tarafından çıkarılan “*Hürriyet Yolunda*” isimli kitapta yayınlanmıştır. Siyasi hayata başlamasıyla birlikte, milliyetçi siyasetin önemli yayın organlarından “*Milli Hareket*” dergisi ve “*Yeni İstanbul*” gazetesinde 27 Mayıs’ı konu olan yazıları yayınlanmıştır. Ancak profesyonel yazarlık hayatı, 7 Nisan 1969’da “*Devlet*” gazetesinin çıkarılmasıyla başlamıştır. Yazılarını “*Mesele*” adlı köşesinde kaleme alırken, bunun yanında “*Hüseyin Sabahattin*” mahlasıyla hicivli hikâye ve şiirler de yazmıştır. “*Töre*” dergisinin kuruluşuna nezaret ederek, derginin tanıtım broşürünü ve ilk sayısı için bir de sunuş yazısı kaleme almıştır.

Çeşitli vesilelerle farklı mekânlarda, ülkenin önde gelen ilim adamlarıyla, değişik kademedeki siyasetçi ve bürokratlarıyla bir araya gelmiş, onlara bazen sohbet havasında bazen de seminer ya da konferans disiplininde konuşmalar yapmıştır. Sohbetlerini daha çok milliyetçi görüşe mensup katılımcılar takip etmiş olsa da; değişik siyasi partilerde görev alan bazı siyasetçilerin de bu sohbetlerin müdavimi olduğu bilinmektedir. Ankara’da MHP Genel Merkezi ve Ülkü Ocaklarında vermiş olduğu seminerler dışında; KÜBİTEM, Türk Ocağı, Bulvar Palas Otel, Mülkiyeliler Birliği gibi mekânlar, onun sohbet mekânı haline gelen yerlerdendir. İstanbul’da ise ülkenin aydınlarıyla biraraya geldiği, kendini ilgiyle dinlettiği yerlerin başında Marmara Kırathanesi gelmektedir. Dündar Taşer için Marmara Kırathanesini özel kılan en önemli özelliği, ülkenin aydınını ve halkını bir araya getirebilmesi, aydın ve halk arasında duygudaşlık ve fikir birlikteliğini sağlıyor oluşudur. Yine İstanbul’da Kent Otel, Fakülteler Matbaası, Töre dergisi yazıhanesi daha küçük gruplarla sohbetlerde bulunduğu, yakın arkadaşlarıyla hemdem olduğu mekânlar arasındadır. Zarif konuşma üslubuna sahip, etkili ve yüksek hitabeti olan bir konuşmacıdır. Sağlam karakteri, kültürel birikimi, siyasi hadiseleri yorumlama kabiliyeti, sohbetlerine katılanları etkisi altına almaktadır. Onu ilk defa dinleyenler, daha sonra sohbetlerinin müdavimi haline gelmişlerdir.

13 Haziran 1972 günü geri manevra yapan bir kamyonetin kendisine çarpması sonucu, kaldırıldığı Ankara Numune Hastanesinde kurtarılamayarak 47 yaşında vefat etmiştir. Elim bir trafik kazasıyla vefatı, yakınları tarafından şüpheli görülmüştür. Siyasi tarihimizde benzer örneklerinin olduğu kanıksanmış bir vakıadır. Nitekim manidar görülebilecek bir trafik kazasıyla vefatı, ülkedeki siyasi cinayetler zincirinin bir halkası gibi durmaktadır.

Vefatından sonra Devlet gazetesinde “*Mesele*” köşesinde yayınlanan yazıları, Töre-Devlet Yayınevi tarafından derlenerek “*Mesele*” adıyla müstakil bir kitap halinde yayınlanmıştır. Mesele’nin ön sözünü Alparslan Türkeş kaleme almıştır. Ziya Nur Aksun, onun çeşitli vesilelerle verdiği sohbet, seminer ve konferanslarında tuttuğu notları derleyerek “*Dünder Taşer’in Büyük Türkiyesi-Osmanlı Devlet Anlayışı*” adıyla yayınlamıştır. Bu iki kitap, Türk milliyetçilerinin yıllar sonra dahi başucu kitapları arasında yer almıştır.

1960 sonrası Türkçü, milliyetçi fikir ve siyasetin önde gelen ideologlarındandır. Tarihi hadiselerle bütüncül milli bakışı, günlük siyaseti yorumlama kabiliyeti, sosyokültürel değişimleri okuma gücü ve öngörülerindeki doğruluk; fikir ve düşünce hayatında ona seçkin bir konum kazandırmıştır. Döneminde ve sonrasında önde gelen birçok düşünce adamını etkilemiştir. Yaptığı tahlil ve tespitler, aydınlar tarafından önemsenmiştir. Siyasi hayata girmesiyle milliyetçi, maneviyatçı siyasetin fikir ve ideolojik çizgisinin oluşmasına en fazla katkı yapan isimlerden olmuştur. Özellikle gençlik üzerinde bıraktığı etki, Türkçü, milliyetçi siyasetin alanını genişletmiştir. Türk gençliğini, sol siyasetin anarşiye varan yöntemlerle savunduğu sosyalist, komünist akımların zararlı etkilerinden uzak tutmuştur. Milliyetçi gençlerin, ülkücü ve maneviyatçı değerlerle yetişmesi için gayret göstermiştir. Manevi yapının mimarı kabul edilerek, gayreti takdir edilmiştir. Bu nedendir ki; gençliğin önünde onları Alperenlere dönüştüren Türkmen Ağası olarak anılmıştır.

Türklüğün tarihini bir bütün halinde “*Büyük Türkiye*” idealiyle geleceğe taşımanın davasına hizmet etmiştir. Türklük meziyetlerinin yılmaz savunucusu olmuştur. Asker ve siyasetçi kimliğinin altında taşıdığı mütefekkir şahsiyetinden, onu tanıyanlar sadece ömrünün son on yılından istifade edebilmiştir. Hemen her kesimden fikir ve düşünce adamına tesir edebilmiştir. Türk milliyetçilerince siyasi ve fikri önder kabul edilmiş; ortaya koyduğu ilkeler, bugüne değin milliyetçi, maneviyatçı düşünce ve siyaset

hayatının referansları olarak kabul edilmiştir. Bu yönüyle 1960 sonrası Türkçü, milliyetçi geleneğin önde gelen fikir, siyaset ve dava adamlarından biri addedilmiştir.

Temsil ettiği idealizm, Türklüğün bugününü de aşan Kızılelma ülküsünün kilometre taşları mahiyetindedir. Türk tarihinin dönüm noktalarına işaret edilerek 2023, 2053 ve 2071 gibi kritik tarihlerin ilhamından istifadeyle “*Büyük Türkiye*” idealizminin gelecek vizyonu haline getirilmesi, onun görüşlerine olan ihtiyacı daha da artıracaktır. Yakın dönem Türk siyasi tarihi ve düşünce akımları üzerine yoğunlaşan araştırmacılar tarafından, tezde temas edilen bazı konu başlıklarının daha özel çalışmaların konusu haline getirilmesi, bu ihtiyaca cevap vereceği muhakkaktır. Asker, siyasetçi, yazar, eğitimci ve düşünce adamı kişiliğiyle öne çıkan Dünder Taşer’in, akademik disiplin dâhilinde hazırlanan biyografisiyle bilim dünyasına tanıtılmış olması, onun hakkında yapılacak yeni araştırmaların kapısını da açmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- “*Ak Devrim*”, Başbakanlık Devlet Basımevi, Ankara, 1960.
- “Alparslan Türkeş Hakkında Bir Görüş” *Milli Yol*, 2 Mart 1962, ss. 8-9.
- “*Ülkücü Komando Kampları AP Hükümeti'nin 1970'te Hazırlattığı MHP Raporu*,” Kaynak Yayınları, İstanbul 1997.
- A. Afetinan, *M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971.
- ABİDOV, Timur. “Türkiye ve Merkezi Asya Ülkeleri: Avrasya İşbirliği Perspektifleri”, *Türk Diasporası ve Türk Dünyası Vizyon 2023*, Ed. ve Çev. Almagül İsina, Tasam Yayınları, İstanbul 2014, ss. 447-451.
- ACUN, Fatma. *Yakın Dönem Tarihi Metodolojisi*, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2017.
- AĞCA, Nafiz. “Taşer’e Ağıt”, *Devlet*, S. 191, 2 Temmuz 1973, s. 10.
- AKANDERE, Osman. *Milli Şef Dönemi Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler 1938-1945*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998.
- AKBAŞ, Rahmi. *Mareşal Fevzi Çakmak 1876-1950*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2011.
- AKINCI, Abdulvahap. “Türkiye'nin Darbe Geleneği: 1960 ve 1971 Müdahaleleri”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9 (1), Nisan 2014, ss. 55-72.
- AKKOYUN, Turan. “Muhafazakârlığın ‘Al’ Rengi”, *Yerli Düşünce*, S. 54, Haziran 2019, ss. 31-35.
- AKKOYUN, Turan. “Siyasetten Türkoloji’ye ‘Bir Kızıl Elma’ Mefkûresi”, *Türkoloji Üzerine Araştırmalar*, S. 15, Mayıs 2018, ss. 64-82.
- AKKOYUN, Turan. *Mehmet Saadettin Aygen'in Hayatı ve Eserleri*, Afyonkarahisar Belediyesi Yayınları, Afyonkarahisar, 2012.
- AKSUN, Z. Nur. *Dündar Taşer'in Büyük Türkiye'si Osmanlı Devlet Anlayışı*, 14. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018.
- AKSUN, Z. Nur. *Dündar Taşer'in Büyük Türkiye'si*, Kutluğ Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1974.
- ALAN, Zeki. “Yeni Yayınlar”, *Töre*, Y. 8, S. 67, Aralık 1976, ss. 43-44.
- ALKAN, Ahmet. “Fikirleri İle Nesiller Yetiştirmeye Devam Eden Bayraktar: Dündar Taşer”, *Töre*, Y. 1, S. 5, Haziran 2012, ss. 21-23.
- ARIK, R. Oğuz. *Coğrafyadan Vatana*, 4. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.
- ARSAL, S. Maksudi. *Millet Duygusunun Sosyolojik Esasları*, 5. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018.
- ARVASI, S. Ahmet. *İnsan ve Ötesi*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul, 2009.
- ARVASI, S. Ahmet. *Türk İslam Ülküsü I, II, III*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul, 2009.
- ASLIYÜCE, Erdoğan. “39 Yıl sonra Dündar Taşer”, *Dündar Taşer'i Rahmetle Anıyoruz*, Haz. Meriç Çoşkun, www.eskimeyendostlar.net, (Y.y.y. ve Y.t.y.), ss. 192-194.
- ASYA, A. Nihat. “Dündar Taşer İçin Kitabe”, *Devlet*, S. 150, 24 Temmuz 1972, s. 2.
- ASYA, A. Nihat. “Dündar Taşer İçin Kitabe”, *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 15, Temmuz 1972, s. 12.
- ASYA, A. Nihat. “Dündar Taşer”, *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 14, Temmuz 1972, s. 7.
- ATNUR, İ. Ethem. KALEMLİ, Hüseyin. *Erzurum'un Yüzleri Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 2016.
- AVCI, Ramazan. *Halk Şairi Abdürrahim Karakoç: Hayatı sanatı ve Şiirleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum, 1986.
- AVŞAR, Şaban. “Ülkücü İnsan”, *Devlet*, S. 151, 7 Ağustos 1972, s. 8.

- AVŞAR, Zakir. “Anadolu Milliyetçiliğinin İlim, Fikir ve Sanat Karargâhı; Millet Mecmuası ve Anadoluçuluk Hareketi-1”, *Yerli Düşünce*, S. 54, Haziran 2019, ss. 26-30.
- AVŞAR, Zakir. EMRE KAYA, A. Elif. “Arapça Ezan Yasağı ve Kaldırılması”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 33, S. 95, Bahar 2017, ss. 123-160.
- AYDEMİR, Balkan. *Tanıdığım Eşsiz İnsanlar*, Tarihçi Kitabevi Yayınları, İstanbul 2017.
- AYDEMİR, S. Salih. “27 Mayıs 1960 Askeri Darbesine Giden Süreçte Üniversite’nin Etkisi”, *International Journal Of Eurasian Education And Culture*, Y. 1, S.1, 2016, ss. 9-22.
- AYDIN, Ayşe. “Demokrat Parti’nin Kuruluşunun İlk Yıllarında Parti İçinde Meydana Gelen Hizipleşme ve Müstakil Demokratlar Grubu”, *Tarih Okulu Dergisi*, Eylül 2014, Y. 7, S. XIX, ss. 269-288.
- AYDIN, Suavi. TAŞKIN, Yüksel. *1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi*, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.
- AYSAN, Yılmaz. *Afişe Çıkmak 1963-1980: Solun Görsel Serüveni*, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.
- Ayşe, Y. 1, S.1, Ocak 1969.
- AYVAZOĞLU, Beşir. “Tanrıdağ’dan Hira Dağı’na Uzun İnce Yollar” *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Milliyetçilik*, C. 4. Ed. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, ss. 541-578.
- AYVERDİ, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2010.
- BAHÇELİ, Devlet. *Yeni Çağın Eşiğinde Türkiye ve Dünya*, (Y.y.y. ve Y.t.y.), https://www.mhp.org.tr/htmldocs/medya/mhp_yayinlari/mhp/yayinlar.html. (Erişim Tarihi: 15.05.2020).
- BARDAKÇI, Murat. *Enver*, 4. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2015.
- BAŞARAN, Doğan. “12 Mart Askeri Muhtırası ve Türk Demokrasisi”, *Uluslararası Demokrasi Sempozyumu “Darbeler ve Tepkiler”*, 15-16 Aralık 2016 Giresun, Divan Kitap, 2017, ss. 112-131.
- BAYRAKTAR, Özgür. Lider, Teşkilat, Doktrin’in İflası: Ülkücü Harekette 1980 Sonrası Dönüşüm, Bölünme ve İç Çatışma, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17 (28): 2015, ss. 35-40.
- BAYRAM, Cezmi. “Büyük Türk”, *Devlet*, S. 151, 7 Ağustos 1972, s. 8.
- BAYRAM, Cezmi. *Türk Milliyetçiliği Tarihi Seyri, Yeni Hedefleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2013.
- BEKATA, H. Oğuz. *Birinci Cumhuriyet Biterken*, Çığır Yayınları, Ankara, 1960.
- BENGÜ, Bahtiyar. “Kamyonetin Ezdiği Dağ”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 14.
- BİLGE, Elif. “Yaşayan Dünder Taşer”, *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, ss. 8-9.
- BOOKCHİN, Murray. *Devrimci Halk Hareketleri Tarihi Köylü İsyanlarından Fransız Devrimine*, Çev. Sezgin Ata, Dipnot Yayınları, Ankara, 2012.
- BORA, Tanıl. CAN, Kemal. *Devlet Ocak Dergâh 12 Eylül’den 1990’lara Ülkücü Hareket*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.
- BORA, Tanıl. *Cereyanlar Türkiye’de Siyasi İdeolojiler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.
- BORA, Tanıl. *Türk Sağının Üç Hali Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslamcılık*, Birikim Yayınları, İstanbul, 2003.
- Bozkurt, S. 9, Haziran 1973.
- BÖRKLÜOĞLU, Levent. “27 Mayıs Askeri Darbesi Sonrasında Ordu İçinde İktidar Mücadelesi: Milli Birlik Komitesi ve Silahlı Kuvvetler Birliği”, *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2, Aralık 2017, ss. 13-28.

- BULUNMAZ, Barış. “Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları”, *Öneri*, C. 10, S. 37, Ocak 2012, ss. 203-214.
- BULUT, Sedef. “Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, *Gazi Akademik Bakış*, C. 2, S. 4, Yaz 2009. ss. 125-145.
- CAN, Kemal. “Ülkücü Hareketin İdeolojisi”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Milliyetçilik*, C. 4. Ed. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, ss. 663-685.
- CEBECİ, Dilaver. “Dündar Taşer Sagusu”, *Töre*, Y. 9, S. 97, Haziran 1979, ss. 17-18.
- Cumhuriyet* “Türkeş Başkan Seçildi”, 1 Ağustos 1965.
- Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, *CKMP’nin 5 Haziran 1966 Tarihinde Yapılan Kısmi Senato Seçimleri Münasebetiyle Yaptığı Radyo Konuşmaları*, Arı Matbaası, Ankara, 1967.
- ÇAKIR, Hamza. YAVALAR, Deniz Elif. “Demokrat Parti İktidarı ve Basın”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 6, S. 3, 2017, ss. 257-270.
- ÇAKIR, Osman. “Türk Milliyetçiliği Tarihinde Haftalık Bir Gazetenin 10 Yıllık Hikâyesi: Adı Devlet Olsun”, *Türk Yurdu*, D. 7, C. 31 (63), S. 285 (646), 100. Yıl, Mayıs 2011, ss. 219-237.
- ÇAKIR, Osman. Nevzat Kösoğlu İle Söyleşiler Hatıralar Yahut Bir Vatan Kurtarma Hikâyesi, (Nehir Söyleşi), 2. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2010.
- ÇALIK, Mustafa. “‘Ülkücü’ Bir Milliyetçiliğin Satır Başlarını Bir Kere Daha Hatırlamak: 21 Maddede Milliyetçiliğin Manifestosu” *Derin Tarih*, S. 91, Ekim 2019, ss. 46-49.
- ÇATAK, Muzaffer. “Muzaffer Çatak ile Dündar Taşer ve Fikirleri Üzerine Söyleşi”, *Milli Devlet*, S. 32, 11-17 Haziran 2018, ss. 10-11.
- ÇATAK, Muzaffer. *Dündar Taşer’in Fikir Hayatı*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, Ankara, 2012.
- ÇATAK, Muzaffer. *Dündar Taşer’in Fikir Hayatı*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, 2009.
- ÇAYLAK, Adem. *Osman Bölükbaşı ve Siyasal Hareketi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2010.
- Çaylak*, S. 1, Haziran 1976.
- ÇELİKCAN, Peyâmi. “13. Yılım Muhasebesi”, *Töre*, Y. 13, S. 156, Mayıs 1984, s. 25.
- ÇOLAK, Muhittin. “Adam Kendisini Merdivenlerde Kuş Zannetti”, *Dündar Taşer’i Rahmetle Anıyoruz*, Haz. Meriç Çoşkun, www.eskimeyendostlar.net, (Y.y.y. ve Y.t.y.), ss. 183-185.
- ÇONGUR, H. Rıdvan. *Türkiye’nin Muhtarı Fethi Gemuhluoğlu*, 1. Baskı, Manas Yayınları, Elazığ, 2010.
- ÇOŞKUN, Meriç. (Haz.), *Dündar Taşer’i Rahmetle Anıyoruz*, www.eskimeyendostlar.net, (Y.y.y. ve Y.t.y.).
- DAĞ, Murat. “Eğitime Adanmış Bir Ömür: Dayı Ahmet Ağa”, <http://www.sanalbasin.com/mobil/egitime-adanmis-bir-omur-dayi-ahmet-aga-32033251/>, 2019, (Erişim Tarihi:10.08.2020).
- DAYI, S. Esin. “Atatürkçü Düşünce Sistemi ve Nitelikleri”, *Atatürk Dergisi*, C. 3, S. 3, Şubat 2010, ss. 247-256.
- DEMİRAY, Tahsin. *1950-1953’ün Hatıralık Fiske Taşları*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1956.
- DEMİRAY, Tahsin. *Arkada Bıraktığım Küçük İşaret Taşları*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1955.
- DEMİRER, M. Arif. *27 Mayıs Masallar ve Gerçekler*, 1. Baskı, Toplumsal Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- DEMİRTEPE, Nezh. “Dündar Taşer Yarışması Roman Armağanı Yapıldı”, *Töre*, Y. 9, S. 72, Mayıs 1977, s. 27.

- Derin Tarih*, “Dündar Taşer Ne Demişti?”, S. 91, Ekim 2019, s. 64.
- Devlet*, “Bayrak Gündere Çekilecektir”, S. 188, 11 Haziran 1973, s. 3.
- Devlet*, “Büyük Türk Milliyetçisi Dündar Taşer Anıldı”, S. 190, 25 Haziran 1973, s. 3.
- Devlet*, “Davetiye”, S. 151, 7 Ağustos 1972, s. 2.
- Devlet*, “Devlet’in Veda Mektubu”, 2. Dönem, S. 14 (450), Haziran 1979, s. 1.
- Devlet*, “Devlet”, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 16.
- Devlet*, “Dündar Taşer Armağanı”, S. 188, 11 Haziran 1973, s. 2.
- Devlet*, “Dündar Taşer Armağanı”, S. 192, 9 Temmuz 1973 s. 5.
- Devlet*, “Dündar Taşer Tiyatro Armağanı Yarışması Sonuçlandı”, S. 243, 1 Temmuz 1974, s. 2.
- Devlet*, “İç Olaylar ve Düşünceler-MHP”, S. 16, 21 Temmuz 1969, s. 8.
- Devlet*, “Kaybedilen Büyük Değer”, Başyazı, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 3.
- Devlet*, “M. Kemal Erkovan’ın Açıklaması” S. 21, 15 Eylül 1969, s. 8.
- Devlet*, “M.H.P Adayları”, S. 27, 6 Ekim 1969, s. 12.
- Devlet*, “Mevlid”, S. 150, 24 Temmuz 1972, s. 10.
- Devlet*, “MHP Kurultayı Yapıldı”, S. 111, 17 Mayıs 1971, s. 4.
- Devlet*, “Milliyetçi Türk Gençliği Gençlik Eğitim Kampları Gaye ve Günlük Program”, S. 18, 4 Ağustos 1969, s. 4.
- Devlet*, “Milliyetçiliğin Telâfi Edilemez Kaybı: Dündar Taşer”, S. 148, 26 Haziran 1972, ss. 4-5.
- Devlet*, “Radyo Konuşmaları”, S. 28, 13 Ekim 1969, ss. 7-9.
- Devlet*, “Taşer İçin Mevlid”, S. 187, 4 Haziran 1973, s. 8.
- Devlet*, “Taşer’den Seçmeler”, S. 188, 11 Haziran 197, s. 2.
- Devlet*, “Taşer’in Ölümünün I. Yıldönümü Dolayısıyla Anma Törenleri Düzenlendi”, S. 188, 11 Haziran 1973, s. 2.
- Devlet*, “Töre-Devlet Yayın Programı”, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 5.
- Devlet*, “Töre-Devlet Yayın ve Dağıtım Listesi”, S. 176, 19 Mart 1973, s. 11.
- Devlet*, “Tunçkanat ve Nutuksal ‘!’ Demeci”, S. 50, 16 Mart 1970, s. 9.
- Devlet*, “Türk Ocakları Uyuyor Mu?”, S. 93, 11 Ocak 1971, s. 8.
- Devlet*, S. 110, 10 Mayıs 1971.
- Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972.
- Devlet*, S. 24, 15 Eylül 1969.
- Devlet*, S. 25, 22 Eylül 1969.
- Devlet*, S. 425, 25 Aralık 1977.
- Devlet*, Y. 1, S. 1, 7 Nisan 1969.
- DİKEÇLİGİL, Hüsnü. “Rahmetli Dündar Taşer Bey”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 13.
- DİKİCİ, Ali. “27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve Türk Polisi”, *Atatürk Araştırmaları Dergisi*, 30/89, Temmuz 2014, ss. 11-59.
- DİLEK, Salih. “O Günden Sonra Lakabım Reis Oldu”, *Dündar Taşer’i Rahmetle Anıyoruz*, Haz. Meriç Çoşkun, www.eskimeyendostlar.net, (Y.y.y. ve Y.t.y.), ss. 178, 180.
- DOĞAN, D. Mehmet. “Erol Güngör: Yeniden”, *Cumhuriyet Dönemi Milli Düşünce Sistematiğinde Erol Güngör Sempozyumu Bildiriler*, Kırşehir Nisan 2018, Ed. Maksut Yiğitbaş, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, Ankara Kasım 2018, ss. 17-22.
- DOĞAN, Mehmet. “Rahmet ve Mağfiret Dileğiyle”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 12.
- DOĞRU, Deniz. “Yakın Tarihimizde Bir Sürgün Hikâyesi: ‘Yüz Ellilikler’” *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, Y. 11, S. 21, Kış 2016, ss. 209-225.

- DUMAN, Doğan. “İslamcı Gazete ve Dergilerin 27 Mayıs Hükümet Darbesi’ne Yönelik Tutumları”, *Tarih Okulu Dergisi*, Y. 11, S. XXXIV, Haziran 2018, ss. 835-852.
- ECEVİT, Bülent. *Ortanın Solu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, (Y.t.y.).
- EMİROĞLU, Atiye. “27 Mayıs 1960 İhtilali ve Demokrat Parti’nin Tasfiyesi”, *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksekokulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, Y. 1, S.1, Mayıs 2011, ss. 13-27.
- ER, Ahmet. *Hatıralarım ve Hayatım*, Pamuk Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- ERCİLASUN, Ahmet B. “On İkinci Yıla Girerken”, *Töre*, Y. 12, S. 133, Haziran 1982, ss. 3-6.
- ERCİLASUN, Ahmet B. “Türk Fikir ve Sanat Hayatında Töre”, *Töre*, Y. 14, S. 157, Haziran 1984, ss. 5-7.
- ERDEM, Galip. “Dünder Ağabeyimiz”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 7.
- ERDEM, Galip. “Dünder Taşer’in Ülkücülüğü”, *Bozkurt*, S. 21, Haziran 1974, s. 8-9.
- ERGİN, Muharrem. *Orhun Abideleri*, 3. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1975.
- ERKANLI, Orhan. *Anılar... Sorunlar... Sorumlular...*, 3. Baskı, Baha Matbaası, İstanbul, 1972.
- EROĞLU, Cem. *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, 3. Baskı, Yordam Kitap, İstanbul, 2019.
- ERÖZ, Mehmet. “Dünder Taşer’de Göçtü”, *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 16, Eylül 1972, ss. 8-10.
- ERSAN, Vehbi. *1970’lerde Türkiye Solu*, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.
- ERSEN, Cavit. *Beyaz İhtilal*, 5. Baskı, Mutlu Yayınevi, İstanbul, 1979.
- ERTUĞRUL, Feyzullah. *Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ve Eğitimciler Derneği TÖS Tarihinden Esintiler-I*, Özdoğan Matbaa, Ankara, 2017.
- ESİN, Numan. *Devrim ve Demokrasi Bir 27 Mayısçının Anıları*, 1. Baskı, Doğan Kitap, İstanbul, 2005.
- FEYİZOĞLU, Turhan. *Fırtınalı Yıllarda Ülkücü Hareket*, Ozan Yayınları, İstanbul, 2005.
- FLEISCHER, Cornell H. *Tarihçi Mustafa Ali Bir Osmanlı Aydın ve Bürokrati*, Çev. Ayla Ortaç, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1996.
- Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 1. Baskı, Kaynak Yayınları, Ankara, 2015.
- GEDİKLİ, Şarika B. “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Sivil Hükümet Darbesi: CHP’de 35’ler Vakası”, *Gazi Akademik Bakış*, C. 6, S. 11, Kış 2012, ss. 131-150.
- GENCER, A. İsmet. *Hürriyet Yolunda*, MTTB Yayınları, Doğu Matbaası, Ankara, 1960.
- GENÇOSMANOĞLU, N. Yıldırım. “Dünder Ağam”, *Devlet*, S. 154, 18 Eylül 1972, s.8.
- GENÇOSMANOĞLU, N. Yıldırım. “Dünder Ağam”, *Devlet*, S. 188, 11 Haziran 1973, s. 10.
- GENTIZON, Paul. *Mustafa Kemal ve Uyanan Doğu*, Çev. Fethi Ülkü, Bilgi Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 1994.
- GÖMEÇ, Saadettin. *Kök Türk Tarihi*, 2. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 1999.
- GÖZE, Ergun. “Vah Dostum Vah”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 15.
- GÜNER, A. Oktay. “Siyasetin Ulu Çınarı Osman Bölük Başı” *Türk Yurdu*, D. 7, C. 31 (63), S. 289 (650), 100. Yıl, Eylül-2011, ss. 89-95.
- GÜNEŞ, Mehmet. *Gittikçe Artan Yalnızlığımız*, Cümle Yayınları, Ankara, 2015.
- GÜNGÖR, Erol. “Ölenler ve Yaşayanlar”, *Töre*, Y. 5, D. 2, S. 20, Ocak 1973, ss. 3-5.
- GÜNGÖR, Erol. “Taşer’in Büyük Türkiye I”, *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 17, Ekim 1972, ss. 6-11.
- GÜNGÖR, Erol. “Taşer’in Büyük Türkiye II”, *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 18, Kasım 1972, ss. 11-15.

- GÜNGÖR, Erol. “Taşer’in Büyük Türkiye’si III”, *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 19, Aralık 1972, ss. 8-12.
- GÜNGÖR, Erol. “Taşer’in En Büyük Hizmeti”, *Töre*, Y. 14, S. 157, Haziran 1984, ss. 47-51.
- GÜNGÖR, Erol. “Taşer’in En Büyük Hizmeti”, *Töre*, Y. 9, S. 97, Haziran 1979, ss. 10-16.
- GÜNGÖR, Erol. *Dünden Bugünden Tarih-Kültür-Milliyetçilik*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1997.
- GÜNGÖR, Erol. *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, 1. Baskı, Töre-Devlet Yayınevi, Ankara, 1980.
- GÜNGÖR, Erol. *Sosyal Meseleler ve Aydınlar*, Haz. R.Güler, E. Kılıç, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1993.
- GÜNGÖR, Erol. *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1993.
- GÜNGÖR, Şeyma. “Erol Güngör”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 14, TDV Yayınları, İstanbul, 1996. ss. 305-307.
- GÜRGÜR, Nuri. “Fikir, Hareket ve Dava Adamı: Dündar Taşer”, <https://www.turkocaklari.org.tr/yazar/nuri-gurgur/fikir-hareket-ve-dava-adami-undar-taser-3036>, 10 Haziran 2011, (Erişim Tarihi: 13.06.2019).
- GÜRGÜR, Nuri. “O Bir Alperen’di”, *Dündar Taşer’in Hatırasına Armağan*, Haz. Yücel Hacaloğlu, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1998, ss. 19-25.
- GÜRGÜR, Nuri. *Meselelerimiz ve Önceliklerimiz*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2009.
- GÜRKAN, Ahmet. *50. Yıl 1919-1973 Cumhuriyet, Meclis, Hükümetler, Başkanlar 27 Mayıs-12 Mart*, Güneş Matbaacılık, Ankara, 1973.
- GÜVEN, Cemal. *Milli Mücadele’de Mustafa Kemal Paşa’nın Yabancılarla Temas ve Görüşmeleri*, Eğitim Yayınevi, Konya, 2012.
- GÜVENÇ, Bozkurt. *Türk Kimliği*, 6. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2000.
- GÜZEL, H. Celal. “Bugün Demokrasi Bayramı”, (Radikal, 14.05.2010), Hasan Celal Güzel Özel Sayısı-II, *Yeni Türkiye*, Y. 24, S. 103, Eylül-Ekim 2018, ss. 357-358.
- GÜZEL, H. Celal. “Türkler”, (Tercüman, 07.09.2003), Hasan Celal Güzel Özel Sayısı II, *Yeni Türkiye*, Y. 24, S. 103, Eylül-Ekim 2018, ss. 47-49.
- GÜZELBEY, C. Cahit. *Gaziantep Büyüklüğü ve Meşahirine Ek*, Ajans-Türk, Ankara, 1988.
- HACALOĞLU, Yücel. (Haz.), *Ölümünün 27. Yılında Dündar Taşer’in Hatırasına Armağan “Türkiye’de Modernleşme ve Demokrasi Meseleleri”*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1998.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin. “Dündar Taşer’in Ardından”, *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 15, Temmuz 1972, ss. 5-7.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin. *Milliyetçilik, Ülkücülük, Aydınlar*, Töre-Devlet Yayınevi, Ankara, 1976.
- HAYİT, Baymirza. *Sovyetlerde Türklüğün ve İslam’ın Bazı Meseleleri*, 2. Baskı, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2000.
- HEYD, Uriel. *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri*, Çev. A. Göke Bozkurt, 1. Baskı, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- HÜSEYİN SABAHATTİN. “1963’den Bir Masal: Vezirin Fendi”, *Devlet*, “Ya Devlet Başa”, S. 14, 7 Temmuz 1969, s. 10.
- HÜSEYİN SABAHATTİN. “Bir Denge Adamı”, *Devlet*, “Ya devlet Başa”, S. 42, 19 Ocak 1970, s. 10.
- HÜSEYİN SABAHATTİN. “Bu Pişkin Kim?”, *Devlet*, “Ya Devlet Başa”, S. 47-48, 2 Mart 1970, s. 10.
- HÜSEYİN SABAHATTİN. “Dörtlengeç”, *Devlet*, S. 19, 11 Ağustos 1969, s. 10.

- HÜSEYİN SABAHATTİN. “Haykırsal Düzen”, *Devlet*, S. 69, 27 Temmuz 1970, s. 11.
- HÜSEYİN SABAHATTİN. “İstikrarlı Mizaç”, *Devlet*, “Ya Devlet Başa”, S. 40, 5 Ocak 1970, s. 11.
- HÜSEYİN SABAHATTİN. “Kan Yerde Kalmaz”, *Devlet*, “ Ya Devlet Başa”, S. 52, 30 Mart 1970, s. 10.
- HÜSEYİN SABAHATTİN. “Kıssa-i Suk-i Sert’an Der Vasfı Hazreti Güleyman Yahut Gelinin Macerası”, *Devlet*, “Ya Devlet Başa” S. 10, 9 Haziran 1969, s. 10.
- HÜSEYİN SABAHATTİN. “Koroğlu ve Seyisi”, *Devlet*, S. 92, 4 Ocak 1971, s. 3.
- HÜSEYİN SABAHATTİN. “Macera-yı Har-ı Rahvan Der Vasfı Hazret-i Güleyman”, *Devlet*, “ Ya Devlet Başa”, S. 51, 23 Mart 1970, s. 10.
- HÜSEYİN SABAHATTİN. “Sayın ve Haysiyetli Ecevit’e Duyuru”, *Devlet*, S. 102, 15 Mart 1971, s. 8.
- HÜSEYİN SABAHATTİN. “Talihe, Tesadüfe Dair”, *Devlet*, S.116, 21 Haziran 1971, s.7
- HÜSEYİN SABAHATTİN. “Yahya Kemal’i Bu Günün Diliyle Söyleyiş-Beşlenmeç”, *Devlet*, S. 42, 19 Ocak 1970, s. 10.
- HÜSEYİN SABAHATTİN. “Yahya Kemal’i Bu Günün Diliyle Söyleyiş-Dörtlenmeç”, *Devlet*, S. 40, 5 Ocak 1970, s. 11.
- HÜSEYİN SABAHATTİN. “Yahya Kemal’i Bugünün Diliyle Söyleyiş-Dörtlenmeç”, *Devlet*, S. 39, 29 Aralık 1969, s. 11.
- IŞINSU, Emine. “Bozkurt’tan Bozkurlara”, *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, s. 2.
- IŞINSU, Emine. “Gideli Bir Yıl Oldu ve Siz Varsınız”, *Töre*, Y. 5, D. 2, S. 25, Haziran 1973, ss. 7-8.
- IŞINSU, Emine. *Sanıcı*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2016.
- İLERİ, R. Nuri. *Atatürk ve Komünizm*, 2. Baskı, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1994.
- İNALCIK, Halil. “Osmanlı Tarihinde Dönemler”, *Osmanlı Geriledi Mi?*, Haz. Mustafa Armağan, 2. Baskı, Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2007, ss.81-100.
- KABAKLI, Ahmet. “Dündar Taşer”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 14.
- KAFESOĞLU, İbrahim. Mehmet Saray, *Atatürk İlkeleri ve Dayandığı Tarihi Temeler*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1999.
- KAFESOĞLU, İbrahim. *Türk İslam Sentezi*, 7. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018.
- KAFESOĞLU, İbrahim. *Türk Milli Kültürü*, 20. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2000.
- KAFESOĞLU, İbrahim. *Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri*, 6. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2017.
- Kara Kuvvetleri Komutanlığı Kuleli Askeri Lisesi Komutanlığı, *Dünden Bugüne Kuleli Askeri Lisesi*, Kuleli Askeri Lisesi Matbaası, İstanbul, 2007.
- KARA, N. Nurhan. “Yeni Türk Devleti’nin Önemli İsimlerinden Recep Peker’in Hayatı ve Siyasi Kişiliği” *Timurlu Tarihine Adanmış Bir Ömür 75. Doğum Yılında Prof. Dr. İsmail Aka’ya Armağan*, Ed. Musa Şamil Yüksel, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2017, ss. 369-378.
- KARACA, Kurt. *Milliyetçi Türkiye Milliyetçi Toplumcu Düzen*, 2. Baskı, Çınar Yayınevi, Ankara, 1971.
- KARAMAĞRALI, Halük. “Emir Allahın”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 13.
- KARAPINAR, Mustafa. “Bir Yılın Ardından”, *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, s. 13.
- KARTAL, C. Burcu. “Türk Siyasal Hayatında “Beyaz İhtilal” 1950 Seçimleri”, *Atatürk Dergisi*, C. 3, S. 4, Temmuz 2003, ss. 265-280.
- Kaşgarlı Mahmut, *Divanü Lügat-it Türk Tercümesi I*, Çev. Besim Atalay, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1985.
- KAYHAN, Himmet. *Gün Sazak Bir Şehidin Yolculuğu*, Yarkın Yayınları, Ankara, 2015.
- KAYPAKKAYA, İbrahim. *Bütün Eserleri*, Nisan Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- Kemâloğlu, “Ağıt”, *Töre*, Y. 5, D. 2, S. 25, Haziran 1973, s. 6.

- KEMÂLOĞLU, Sadık. “Töre’nin Fikir ve Sanat Hayatımızdaki Yeri”, *Töre*, Y. 8, S. 61, Haziran 1976, ss. 8-13.
- KILIÇ, Erol. “Ziya Nur Aksun ve Dündar Taşer Hakkında Birkaç Söz”, *Türk Yurdu*, D.7, C. 31 (63), S. 284 (645), 100. Yıl, Nisan 2011, ss. 249-255.
- KINROSS, Lord. *Atatürk Bir Milletten Yeniden Doğuşu*, 18. Baskı, Çev. Necdet Sander, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2006.
- KINROSS, Lord. *Kutsal Anadolu Toprakları*, Çev. Gül Yılmaz, 1. Baskı, Nokta Kitap, İstanbul, 2005.
- KIRIMLIOĞLU Cezmi. “Cihangirler Katına”, *Devlet*, S. 188, 11 Haziran 1973, s. 4.
- KIRIMLIOĞLU Cezmi. “Dündar Ağabey”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 4.
- KİLİ, Suna. GÖZÜBÜYÜK, Şeref. *Türk Anayasa Metinleri (Sened-i İttifaktan Günümüze)*, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000.
- KOÇAK, Cemil. *Darbeler Tarihi, 27 Mayıs 1960, 22 Şubat 1962, 21 Mayıs 1963, 12 Mart 1971*, 3. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2017.
- KOÇAK, Gavseddin. “Dündar Taşer’in Ardından”, *Bozkurt*, S.9, Haziran 1973, s. 9.
- Koçibey, *Koçibey Risalesi*, 2. Baskı, Haz. Yılmaz Kurt, Akçay Yayınları, Ankara, 1998.
- KORALTAN, Refik. *Tek Parti Devrinden 27 Mayıs İhtilaline Demokratlar DP’nin Kurucusu Anlatıyor*, Der. Kamil Maman, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013.
- KÖSOĞLU, Nevzat. “Demokrasi ve Modernleşme Üzerine” *40 Yıl Sonra “Mesele”yi Okumak Taşer Neredeydi Biz Neredeyiz?*, Der. Şevket Bülent Yahnici, Haz. Meriç Çoşkun, www.eskimeyendostlar.net, (Y.y.y. ve Y.t.y.), ss. 89-102.
- KÖSOĞLU, Nevzat. “Türk Milliyetçiliği İdeolojisinin Doğuşu ve Özellikleri”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Milliyetçilik*, C. 4. Ed. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, ss. 208-225.
- KÖSOĞLU, Nevzat. *Dündar Taşer*, 3. Baskı, Ötüken Neşriyat, Ankara, 2015.
- KÖSOĞLU, Nevzat. *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı*, 3. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2013.
- KURT, O. Nuri. “Türkmen Ağama Ağıt”, *Devlet*, S. 152, 21 Ağustos 1972, s. 9.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S. *Tarih Araştırmalarında Usûl*, 7. Baskı, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2001.
- LİMONCUOĞLU, Alihan. “Türkiye’de Üçüncü Yolun Başı; Millet Partisi (1948)”, *Akademik Hassasiyetler*, C. 5, S. 10, 2018, ss. 145-155.
- LİMONCUOĞLU, Alihan. *Türkmen Ağası: Dündar Taşer*, [Belgesel], Oğuzcan Unus, (Prodüksiyon), Yasin Kara, (Yöneten ve Düzenleyen), Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.).
- MACİT, Nadim. *Türk Milliyetçiliği Kültürel Akıl, İçtihat ve Siyaset*, 3. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018.
- MALKOÇ, M. Nihat. “Tarih Yapana Sadık Kalan Mümtaz Bir Tarihçi, Ziya Nur Aksun”, *Yerli Düşünce*, S. 54, Haziran 2019, ss. 64-67.
- MARDİN, Şerif. *Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu*, 1. Baskı, Çev. Mümtaz’er Türköne, Fahri Unan, İrfan Erdoğan, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996.
- MERİÇ, Cemil. *Bu Ülke*, 56. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018.
- MERİÇ, Cemil. *Mağaradakiler*, 30. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018.
- METE, Ö. Lütfi. “Türk Milliyetçiliği’ne ‘Sivil’ Bir Bakış”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Milliyetçilik*, C. 4. Ed. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, ss. 696-705.
- METİN, İbrahim. “Dündar Taşer ve ‘Mesele’si””, *Töre*, Y. 1, S. 5, Haziran 2012, ss.17-19.
- METİN, İbrahim. “Siz, O Menhus 13 Haziran’ı Bilir Misiniz?”, *Dündar Taşer’i Rahmetle Anıyoruz*, Haz. Meriç Çoşkun, www.eskimeyendostlar.net, (Y.y.y. ve Y.t.y.), ss. 164-172.

- METİN, İbrahim. “Unutulan Dündar Taşer”, *Türk Yurdu*, C. 19, S. 142, Haziran 1999, ss. 24-25.
- METİN, İbrahim. *İhtilalciler Hesaplaşıyor 27 Mayıs-Ondörtler ve Dündar Taşer*, 1. Baskı, Töre-Devlet Yayınevi, İstanbul, 2012.
- METİN, İbrahim. *Türkmen Ağası: Dündar Taşer*, [Belgesel], Oğuzcan Unus, (Prodüksiyon), Yasin Kara, (Yöneten ve Düzenleyen), Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.).
- METİN, İleriş. “Genel Kurmay Başkanı Olsanız Ne Yapardınız? Suçlamanın Gülünç Tarafı, Turancılık Suçlaması (XI)”, *Devlet*, S. 178, 2 Nisan 1973, s. 12.
- Milli Hareket*, “13 Kasım-Kara Gün”, S. 7, Şubat 1967, s. 19.
- Milli Hareket*, S. 1, Kasım 1966.
- Milli Yol*, Y. 1, S. 1, 26 Ocak 1962.
- Milliyet*, “14’lerden 6’sı Daha Gitti”, 20 Kasım 1960.
- Milliyet*, “Seçim Kanununda Bazı Hükümler İptal Oldu”, 7 Mayıs 1968.
- Milliyetçi Hareket Partisi. *Memleket ve Dünya Hadisleri 1969: Seçim Bildirgesi*, TBMM Kütüphanesi, Yer:76-225, Dem: 76-472.
- MUMCU, Uğur. *İnkılap Mektupları*, 7. Basım, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1993.
- NESİPLİ, Nesip. “Sovyet Rejimi ve Türklük: Eski Mirası Yeniden Değerlendirme”, *100. Yılında Sovyet İhtilali ve Türk Dünyası*, Ed. Y. Koç, M. Cengiz, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2018, ss.203-209.
- OKTAY, Osman. “Dündar Taşer”, *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, s. 13.
- ORTAYLI, İlber. *Son İmparatorluk Osmanlı*, 2. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2006.
- OZAN, Yetik. “Taşer’e Ağıt”, *Devlet*, S. 151, 7 Ağustos 1972, s. 9.
- ÖKSÜZ, Hikmet. “Atatürkçülük ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2006, C. 8, S. 3, ss. 81-92.
- ÖKSÜZ, İskender. “Dündar Taşer’i Kaybettik”, *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 14, Temmuz 1972, ss. 3-5.
- ÖKSÜZ, İskender. “Ülkücülük”, *Türk Yurdu*, Y. 96, D. 7., C. 27 (59), S. 236 (597), Nisan 2007, ss. 5-7.
- ÖKSÜZ, İskender. *Bilim, Din ve Türkçülük*, 1. Baskı, Panama Yayıncılık, Ankara, 2018.
- ÖKSÜZ, İskender. *Millet ve Milliyetçilik*, 4. Baskı, Panama Yayıncılık, Ankara, 2018.
- ÖKSÜZ, İskender. *Türk Milliyetçiliği Fikir Sistemi*, 4. Baskı, Panama Yayıncılık, Ankara, 2018.
- ÖKSÜZ, İskender. *Türkmen Ağası: Dündar Taşer*, [Belgesel], Oğuzcan Unus, (Prodüksiyon), Yasin Kara, (Yöneten ve Düzenleyen), Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.).
- Ömer Seyfettin. *Türklük Ülküsü*, Haz. Yalçın Toker, Toker Yayınları, İstanbul, 1990.
- ÖNDER, Meltem. “1960 Darbesi Sürecinde Akis Dergisi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 14/28, 2014 Bahar, ss. 283-306.
- ÖNKUZU, Abdullah. “Kaybımız”, *Devlet*, S. 151, 7 Ağustos 1972, s. 8.
- ÖZALP, İsmet. “Aldatıcı Sükûnet”, *Devlet*, S. 149, 10 Temmuz 1972, s. 2.
- ÖZÇELİK, Ayfer. *Ali Fuat Cebesoy*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1993.
- ÖZÇELİK, M. Hakan. GÜNEŞ, Mustafa. “Bir 27 Mayıs Tahlili: Silahlı Kuvvetler Birliği”, *Tarihin Peşinde -Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 20, Yıl 2018, ss. 269-303.
- ÖZÇELİK, Pınar K. “Demokrat Parti’nin Demokrasi Söylemi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65-3, Mart 2010, ss. 163-187.
- ÖZDAĞ, Muzaffer. “Seçkin Asker: Aziz Taşer’in Anısına Saygı”, *Dündar Taşer’i Rahmetle Anıyoruz*, Haz. Meriç Çoşkun, www.eskimeyendostlar.net, (Y.y.y. ve Y.t.y.), ss. 27-29.

- ÖZDAĞ, Ümit. *Menderes Döneminde Ordu-Siyaset ilişkileri ve 27 Mayıs İhtilali*, 2. Baskı, Boyut Yayın Gurubu, İstanbul, 2004.
- ÖZDAĞ, Ümit. *Türkmen Ağası: Dünder Taşer*, [Belgesel], Oğuzcan Unus, (Prodüksiyon), Yasin Kara, (Yöneten ve Düzenleyen), Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.).
- ÖZDEK, Refik. “Dünder Taşer”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 15.
- ÖZDEMİR, Hikmet. *Yabancı Diplomatların Tanıklıklarıyla Atatürk’ün Liderliği*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2014.
- ÖZDEMİR, M. Niyazi. *Millet ve Türk Milliyetçiliği*, 5. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018.
- ÖZDEMİR, M. Niyazi. *Türk Devlet Felsefesi*, 12. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2017.
- ÖZER, İnan. PEKCAN, Umut. “Demokrat Parti İktidarı (1950-60): Bir Dönemin Demokrasi Anlayışı”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1/2, 2008, ss. 1-14.
- ÖZGİŞİ, Tunca. *Türk Parlamento Tarihinde Cumhuriyet Senatosu*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2012.
- ÖZNUR, Hakkı. “20. Yüzyılda Bir Alperen, Türkmen Ağası: Dünder Taşer”, <https://enpolitik.com/haber/322157/hakki-oznur-dunder-taseri-anlatti.html>, (Erişim Tarihi: 20.07.2020).
- ÖZNUR, Hakkı. “Dünder Taşer, 47 Yıla, 5000 Yıl Sığdırdı”, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/hakki-oznur-yazdi-dunder-taser-47-yila-5000-yil-sigirdi-284594h.htm>, 16.06.2020, (Erişim Tarihi: 16.06.2020).
- ÖZNUR, Hakkı. *Ülkücü Hareket: CKMP’den MHP’ye*, C. 1, 2. Baskı, Alternatif Yayınları, Ankara, 1999.
- ÖZNUR, Hakkı. *Ülkücü Hareket: Teşkilatlar ve Mücadeleler*, C. 2, 2. Baskı, Alternatif Yayınları, Ankara, 1999.
- ÖZNUR, Hakkı. *Ülkücü Hareket: Komplolar ve Provokasyonlar*, C. 3, 2. Baskı, Alternatif Yayınları, Ankara, 1999.
- ÖZNUR, Hakkı. *Ülkücü Hareket: Portreler*, C. 6, 2. Baskı, Alternatif Yayınları, Ankara, 1999.
- ÖZTEKİN, E. Gökhan. “Batılılaşma Enstrümanından Mukaddesatçı Çizgiye Savrulan Milliyetçilik Nasıl Rayına Oturur?”, *Derin Tarih*, S. 91, Ekim 2019, ss. 60-63.
- PINAR, Mehmet. “Anadoluculuk Ekseninde Türkiye Köylü Partisi (1952-1958)”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 37, 2017, ss. 317, 340.
- POLAT, Coşkun. “Horyatlar”, *Bozkurt*, S. 21, Haziran 1974, s. 9.
- POLAT, Zelkif. *Ali Çetinkaya: Hayatı, Eserleri, Kişiliği ve Devlet Adamlığı*, Afyon, 2002.
- RIFAT, Ahmet. “Dünder Beye Dair”, *Devlet*, S. 152, 21 Ağustos 1972, s. 8.
- ROBERTS, J. M. *Avrupa Tarihi*, Çev. Fethi Aytuna, İnkılap Yayınları, İstanbul, 2015.
- SANÇAR, Nejd. *1944 Irkçılık ve Turancılık Davası Mahkeme Günlükleri*, Haz. Serkan Aköz, 1. Baskı, Bozkurt Yayınları, İstanbul, 2018.
- SANÇAR, Nejd. *Gizli Komünist Belgeleri*, Afşin Yayınları, Ankara, 1966.
- SANLI, F. Salim. “13 Kasım 1960 Tasfiyesine Giden Süreçte Alparslan Türkeş ve Milli Birlik Komitesi İçinde İhtilaf”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Y. 14, S. 27, Bahar 2018, ss. 213-249.
- SANLI, F. Salim. “27 Mayıs’ın “Zoraki Diplomatları”: 14’lerin Yurtdışı Faaliyetleri”, *Akademik Bakış*, C. 11, S. 23, Kış 2018, ss. 226-243.
- SANLI, F. Salim. *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden Milliyetçi Hareket Partisi’ne -Tarihi Süreç, İdeoloji ve Politika- (1960-1969)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2019.

- SARISAMAN, Sadık. “Güney Azerbaycan’da Kurulan Azerbaycan Milli Hükümeti ve Türk Kamuoyu”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S. 25, Güz 2018, ss. 163-184.
- SATILMIŞ, Alişan. TURHAN, Metin. *Ülkücü Hareketin ABC’si*, C. 1. 2. 3., 1. Baskı, Altinküre Yayınları, Ankara, 2002.
- SATILMIŞ, Alişan. Zeki Velidi Togan, 1. Baskı, Alternatif Yayınları, Ankara, 2003.
- SAVAŞ, Mevhibe. “Bayrak, Tuğra, Sancak”, *Töre*, Y. 1, S. 6, Temmuz 2012, ss. 19-26.
- SAYILGAN, Aclan. “Dündar Taşer’in Ardından”, *Devlet*, S.148, 26 Haziran 1972, s. 15.
- SAYILGAN, Aclan. *Deprem*, Altinküre Yayınları, Ankara, 2002.
- SAYILGAN, Aclan. *Türkiye’de Sol Hareketler*, Haz. Erol Cihangir, 5. Baskı, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2000.
- SAZAK, Gün. “Emsallerinden Ayrı Adam”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 12.
- SEFERCİOĞLU, Necmeddin. *Tanıdığım Ünlü Türkçüler*, 2. Baskı, Altınordu Yayınları, Ankara, 2018.
- SEFERCİOĞLU, Necmeddin. *Türkçü Dergiler*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, Ankara, 2008.
- SERDENGEÇTİ, Osman Y. *Serdengeçti 1 Mabetsiz Şehir - Bu Millet Neden Ağlar*, 7. Baskı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2016.
- SEYHAN, Dündar. *Gölgedeki Adam*, Nurettin Uycan Matbaası, İstanbul, 1966.
- SMITH, Anthony D. *Milli Kimlik*, Çev. Bahadır Sina Şener, 1. Baskı, İletişim Yayınları, (Y.y.y), 1994.
- SOFUOĞLU, M. Zeki. “Bir Oğuzun Ölümü”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 12.
- SOMUNCUOĞLU, Sadi. “40 Yıl Sonra Da...”, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/40-yil-sonra-da-23085yy.htm>, 16.06.2012, (Erişim Tarihi: 15.06.2019).
- SOMUNCUOĞLU, Sadi. *Sadi Somuncuoğlu’nun KÜBİTEM, Ülkü Ocakları ve Töre Dergisi Kuruluş Anıları*, Genç Akademisyenler Derneğinde Yaptığı Konuşma Videosu, (Y.t.y), <https://www.youtube.com/watch?v=2GnGaHNXEn8&list=UUIQh7d0J6xtIErJ74zuvPHg&index=64>, (Erişim Tarihi: 20.03.2020).
- SÖKMEN, Cem. *Marmara Kıraathanesi Beyazıt’ta Bir Hayat Sahnesi*, 2. Baskı, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul, 2018.
- SÖZER, Berkan. *Türkmen Ağası: Dündar Taşer*, [Belgesel], Oğuzcan Unus, (Prodüksiyon), Yasin Kara, (Yöneten ve Düzenleyen), Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.).
- ŞAHİNLER, Menter. *Atatürkçülüğün Kökeni, Etkisi ve Güncelliği*, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1996.
- T.C. Resmi Gazete*, “Af Kanunu”, S. 10641, 28 Ekim 1960, ss. 2425-2426.
- T.C. Resmi Gazete*, “Devlet Planlama Teşkilatının Kurulması Hakkında Kanun”, S. 10621, 5 Ekim 1960, ss. 2274-2276.
- T.C. Resmi Gazete*, “Geçici Kanun”, S. 10525, 14 Haziran 1960, ss. 1533-1534.
- T.C. Resmi Gazete*, “Kararnameler”, S. 10515, 30 Mayıs 1960, ss. 1449-1453.
- T.C. Resmi Gazete*, “Üniversiteler Öğretim Üyelerinden Bazılarının Vazifelerinden Affına ve Bazılarının Diğer Fakülte ve Yüksek Okullara Nakline Dair Kanun”, S. 10641, 28 Ekim 1960, ss. 2426-2432.
- TAKIM, Abdullah. “Demokrat Parti Döneminde Uygulanan Ekonomi Politikaları ve Sonuçları”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 67, No. 2, 2012, ss. 157-187.
- TANSEL, Selahattin. *27 Mayıs İnkılabını Hazırlayan Sebepler*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1960.
- TANYU, Hikmet. “Bir Hatıra ve Teklifler”, *Devlet*, S. 149, 10 Temmuz 1972, s. 10.
- TAŞAR, Dündar. “İhtilal Niçin Oldu”, *Hürriyet Yolunda*, Hazırlayan Ali İsmet Gencer, MTTB Yayınları, Doğu Matbaası, Ankara, 1960, ss. 68-69.

- TAŞER, Asuman. “Eşi Asuman Taşer Dünder Taşer’i Anlatıyor”, *Dünder Taşer’in Hatırasına Armağan*, Haz. Yücel Halaçoğlu, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1998, ss. 35-37.
- TAŞER, Asuman. “Merhum Dünder Taşer’in Eşi Asuman Taşer Hanımefendi İle Yapılan Söyleşi”, <http://dundartaser.ulkucusehit.com/ardindan.html>, (Erişim Tarihi: 20.08.2020).
- TAŞER, Dünder. “‘Ayşe’ ‘Töre’ Oluyor”, *Töre*, Y. 5, D. 2, S. 25, Haziran 1973, ss.3-4.
- TAŞER, Dünder. “... ..” *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, s. 3.
- TAŞER, Dünder. “... ..” *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 16.
- TAŞER, Dünder. “Biz Kimiz”, *Devlet*, S. 1, 7 Nisan 1969, s. 12.
- TAŞER, Dünder. “Bülent Ecevit Hatasında Israr Ediyor”, *Devlet*, S. 118, 5 Temmuz 1971, ss. 4-5.
- TAŞER, Dünder. “Celal Bayar ve İsmet İnönü Yakınlaşmasına Yönelik Süleyman Demirel’in Tutumu Hakkında Demeci”, *Devlet*, S. 20, 18 Ağustos 1969, s. 9.
- TAŞER, Dünder. “CHP’nin Köy ve Köylüye Ait Seçim Bildirgesi Hakkında Demeci”, *Devlet*, S. 20, 18 Ağustos 1969, ss.8-9.
- TAŞER, Dünder. “Çözülen İhtilal”, *Milli Hareket*, S. 8, Mart 1967, ss. 10-11.
- TAŞER, Dünder. “Çözülen İhtilal”, *Yeni İstanbul*, 4-5-6-7-8-9-10-11-12 Temmuz 1967.
- TAŞER, Dünder. “Fesadın İttifakı Çabuk Gelişti”, *Milli Hareket*, S. 9, Nisan 1967, ss. 12-13.
- TAŞER, Dünder. “Gençlik”, *Töre*, Y. 7, S. 49, Haziran 1975, ss. 8-10.
- TAŞER, Dünder. “Gerekmez İlgi” *Devlet*, S. 89, 14 Aralık 1970, s. 12.
- TAŞER, Dünder. “Gidişat”, *Devlet*, İç Olayalar – Düşünceler, S. 153, 6 Nisan 1970, s. 8.
- TAŞER, Dünder. “İdamlar Hakkında - Yığmakta Yapılan Hata” *Devlet*, İç Olayalar Düşünceler, S. 10, 9 Haziran 1969, ss. 4-6.
- TAŞER, Dünder. “İhtilal ve Sonrası”, *Milli Hareket*, S. 10, 3 Mayıs 1967, ss. 12-13.
- TAŞER, Dünder. “Kurtarıcı Gençlik”, *Bozkurt*, S. 13-14, Ekim 1974, s. 9.
- TAŞER, Dünder. “Meseleler ve Durumumuz”, *Milli Hareket*, S. 24, Temmuz 1968, ss. 12-13.
- TAŞER, Dünder. “MHP’li Gençler Hakkında Basının Haksız İthamlarına Yönelik Demeci”, *Devlet*, S. 41, 12 Ocak 1970, s. 4.
- TAŞER, Dünder. “Milliyetçi Bir Hükümete İhtiyaç Var”, *Devlet*, S. 131, 1 Kasım 1971, s. 4.
- TAŞER, Dünder. “Milliyetçi Hareket Partisi’nin 10 Ağustos 1969 Tarihinde Türk Ocağı Salonunda Yapılan Orta Anadolu Bölge Toplantısında Yaptığı Konuşma” *Devlet*, S. 20, 18 Ağustos 1969, s. 5.
- TAŞER, Dünder. “Muntazam Ailesi”, *Çaylak*, S. 3, Ağustos 1976, ss. 6-7.
- TAŞER, Dünder. “Müslümanlar Kimin Hizmetine Sokulmak İsteniyor?”, *Devlet*, S. 27, 6 Ekim 1969, s. 4.
- TAŞER, Dünder. “Oysuz 44 Milletvekili”, *Devlet*, S. 31, 3 Kasım 1969, s. 8.
- TAŞER, Dünder. “Önsöz”, Alparslan Türkeş, 8. Baskı, *Yeni Ufuklara Doğru*, Kutluğ Yayınları, İstanbul 1976.
- TAŞER, Dünder. “Partiler ve Türkiye’nin Meseleleri”, *Devlet*, S. 188, 11 Haziran 1970.
- TAŞER, Dünder. “Seçime Dair”, *Bozkurt*, S. 74-75, 15 Mayıs-1 Haziran 1977, s. 9.
- TAŞER, Dünder. “Sunuş”, *Töre*, S. 1. (Ayşe: S. 29), Mayıs-Haziran 1971, ss. 3; 40.
- TAŞER, Dünder. “Sunuş”, *Töre*, Y. 5, D. 2, S. 25, Haziran 1973, s. 5.
- TAŞER, Dünder. “Tarihi Türk Politikası”, *Devlet*, S. 50, 16 Mart 1970, s. 9.
- TAŞER, Dünder. “Türklük Düşmanı”, *Devlet*, S. 63, 15 Haziran 1970, s. 10.
- TAŞER, Dünder. “Üç Hilal” *Milli Hareket*, S. 18, Ocak 1968, ss. 12-13.

- TAŞER, Dündar. “Yeni Kavga Devrinin Ümidi Yine Ülkücü Gençliktir”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, ss. 8-9.
- TAŞER, Dündar. “Yutkunan Başbakan”, *Devlet*, S. 11, 16 Haziran 1969, ss. 8-9.
- TAŞER, Dündar. “Zenginseniz Solcu Olmak Lazım” *Çaylak*, S. 2, Temmuz 1976, ss.6-7
- TAŞER, Dündar. “Zenginseniz Solcu Olmak Lazım”, *Töre*, Y. 7, S. 49, Haziran 1975, ss. 5-7.
- TAŞER, Dündar. *Mesele*, 2. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2019.
- TAŞER, Dündar. *Mesele*, 2. Baskı, Töre-Devlet Yayınevi, Ankara, 1973.
- TAŞER, Dündar. *Mesele*, Burçak Yayınları, İstanbul, 1993.
- TAYLAK, Muammer. *27 Mayıs ve Türkiye*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1977.
- TOGAN, A. Zeki Velidi. *Türklüğün Mukadderatı Üzerine*, Haz. Tuncer Baykara, Yağmur Yayınevi, İstanbul, (Y.t.y).
- TOPRAK, Eyüp. “Dündar Taşer’de Milliyetçilik ve Milli Hâkimiyet Düşüncesi”, *Milliyetçilik Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 1, Nisan 2020, ss. 65-84.
- Töre*, “Ayın Şahsiyeti”, Y. 1, S. 5, Haziran 2012, s. 8.
- Töre*, “Dündar Taşer Armağanı Roman Yarışması”, Y. 9, S. 72, Mayıs 1977, s. 33.
- Töre*, “Dündar Taşer Armağanı”, Y. 4, D. 2, S. 14, Temmuz 1972, s. 6.
- Töre*, “Dündar Taşer Roman Armağanı”, Y. 8, S. 85, Haziran 1978, s. 38.
- Töre*, “MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş’in, MHP Genel Başkan Yardımcısı Dündar Taşer’in Vefatı Dolayısıyla MHP Teşkilatlarına Gönderdiği Genelge”, Y. 4, D. 2, S. 14, Temmuz 1972, s. 6.
- Töre*, “Töre’nin Toplantısı”, Y. 4, D. 2, S. 14, Temmuz 1972, s. 42.
- Töre*, S. 1, (Ayşe, S. 29), Mayıs-Haziran 1971.
- Töre*, Y. 1, S. 1, Şubat 2012.
- Töre*, Y. 10, S. 109, Haziran 1980.
- Töre*, Y. 4, D. 2, S. 14, Temmuz 1972.
- TUĞCUGİL, Ayhan. “Viyanadan Önünden Çekildiğimize Kızıyordu”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 5.
- TUNALI, A. Yağmur. “Töre’nin Töresi”, *Türk Yurdu*, D. 7., C. 31 (63), S. 285 (646), Mayıs 2011, ss. 238-244.
- TUNAYA, T. Zafer. *Türkiye’nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri I*, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, (Y.y.y.), 1999.
- TURAL, Sadık K. “Dörtlük”, *Devlet*, S. 188, 11 Haziran 1973, s. 3.
- TURAN, Şerafettin. *Atatürk’ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünürler, Kitaplar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Dizi: XVI, S. 45, Ankara, 1982.
- TURHAN, Metin. *Ülkü Ocakları 1966-1980*, 1. Baskı, Panama Yayıncılık, Ankara, 2016.
- TÜİK. *Milletvekili Genel Seçimleri, 1923-2011*, TÜİK Matbaası, Ankara, 2012.
- TÜRK, Hatem. “Türkçü Bir Kadın Hareketi: Ayşe Dergisi”, *Hars Akademi*, Y. 1, S. 1, Haziran 2018, ss. 39-56.
- TÜRKDOĞAN, Orhan. *Türk Ulus-Devlet Kimliği*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2013.
- TÜRKEŞ, Alparslan. “Bayrağı Gündere Birlikte Çekecektik”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, ss. 4-5.
- TÜRKEŞ, Alparslan. “Dündar Taşer Roman Armağanı Yarışması Ödül Töreni Konuşması”, *Töre*, Y. 9, S. 72, Mayıs 1977, s. 28.
- TÜRKEŞ, Alparslan. *Milli Doktrin 9 Işık*, Bilge Karaca Yayınları, İstanbul, 2017.
- TÜRKEŞ, Alparslan. *Milli Doktrin Dokuz Işık*, Kutluğ Yayınları, 12. Baskı, İstanbul, 1975.
- TÜRKEŞ, Alparslan. *Yeni Ufuklara Doğru*, 8. Baskı, Kutluğ Yayınları, İstanbul, 1976.
- Türkiye Köylü Partisi. *Türkiye Köylü Partisi Tüzüğü*, Türkiye Basımevi, İstanbul, 1952. (TBMM Kitaplığı, Er No: 1952 – 1022, Remiz: S. H. 278 – C.).

- ULUÇAY, Cengiz. “Dünder Bey”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 12.
- UNUS, Oğuzcan. (Prodüksiyon), KARA, Yasin. (Yöneten ve Düzenleyen), *Türkmen Ağası: Dünder Taşer*, [Belgesel], Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.).
- UZUN, Turgay. “Türk siyasal Yaşamında MHP” *Türk Yurdu*, D. 7., C. 31 (63), S. 289 (650), 100. Yıl, Eylül 2011, ss. 192-214.
- Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı. “Ülkü Ocakları Hakkında”, <https://www.ulkuocaklari.org.tr/pages/i/ulku-ocaklari-hakkinda>, (Erişim Tarihi: 17.08.2020).
- ÜNAL, Recep. “Bire Bin”, *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, s. 9.
- ÜŞENMEZ, Şuayip. “Büyük Kaybımız”, *Devlet*, S. 148, 26 Haziran 1972, s. 12.
- WEİKER, Walter F. *Amerikalı, Fransız, Rus Gözüyle 1960 İhtilali*, Çev. Mete Ergin, Cem Yayınevi, İstanbul, 1967.
- YAHNİCİ, Dünder. “Torunu Dünder Yahnici Dedesini Anlatıyor”, *Dünder Taşer’in Hatırasına Armağan*, Hazırlayan Yücel Halaçoğlu, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1998, ss. 39-43.
- YAHNİCİ, Ş. Bülent. (Der.) “40 Yıl Sonra Taşer”, *40 Yıl Sonra “Mesele”yi Okumak Taşer Neredeydi Biz Neredeyiz?*, Haz. Meriç Çoşkun, www.eskimeyendotlar.net, (Y.y.y. ve Y.t.y.), ss. 7-13.
- YAHNİCİ, Ş. Bülent. (Der.) *40 Yıl Sonra “Mesele”yi Okumak – Taşer Neredeydi Biz Neredeyiz?*, Haz. Meriç Çoşkun, www.eskimeyendotlar.net, (Y.y.y. ve Y.t.y.).
- YAHNİCİ, Ş. Bülent. “Ağabey Ağabey”, *Devlet*, S. 150, 24 Temmuz 1972, s. 10.
- YAHNİCİ, Ş. Bülent. “İki Ölüm Yılı Dönümü”, *Bozkurt*, S. 9, Haziran 1973, s. 12.
- YAHNİCİ, Ş. Bülent. “Taşer ve Ülkücü Gençlik”, *Dünder Taşer’in Hatırasına Armağan*, Haz. Yücel Halaçoğlu, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1998, ss. 27-30.
- YAHNİCİ, Ş. Bülent. *Türkmen Ağası: Dünder Taşer*, [Belgesel], Oğuzcan Unus, (Prodüksiyon), Yasin Kara, (Yöneten ve Düzenleyen), Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.).
- YAHNİCİ, Yasemin. “Dünder Taşer’i Anlayabilmek ve Geleceğe Taşımak”, *Dünder Taşer’in Hatırasına Armağan*, Haz. Yücel Halaçoğlu, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1998, ss. 32-34.
- YAKIT, İsmail. *Hatıralarıyla İz Burakanlar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2016.
- YALÇINER, Yılmaz. “Olurmuş”, *Töre*, Y. 4, D. 2, S. 16, Eylül 1972, s. 11.
- YENAL, Oktay. *Cumhuriyet’in İktisat Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.
- YILDIRIM, A. Yiğit. “Takdim”, *Ülkü Ocakları Aylık Eğitim ve Kültür Dergisi*, Y. 27, S. 199, Ankara, Nisan-Ağustos 2020.
- YILDIRIM, Ali. *FKF Dev-Genç Tarihi 1965-1971 Belgelerle Bir Dönemin Serüveni*, 3. Baskı, Doruk Yayınları, İstanbul, 2008.
- YILDIRIM, C. Arife. “Girişimci, Gazeteci ve Eğitimci Tarihi Bir Şahsiyet: Afyonkarahisarlı Hacı Ali Bey”, *II. Uluslara Arası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Alanya, Mayıs 2017, ss. 3019-3033.
- YILMAZ, Mevlüt. “Töre”, *Bozkurt*, S. 21, Haziran 1974, s. 9.
- YILMAZ, Murat. “Dünder Taşer”, “Türk Milliyetçiliği İdeolojisinin Doğuşu ve Özellikleri”, *Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce Milliyetçilik*, C. 4. Ed. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, s. 668-677.
- YILMAZ, Mustafa. “Yeni Türk Dış İlişkileri”, *Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi*, Ed. Fatma Acun 14. B. Siyasal Kitapevi, Ankara, 2016, ss. 265-292.
- Yusuf Akçura, *Türkçülüğün Tarihi*, Haz. Erol Kılıç, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018.

ZEYBEK, N. Kemal. *Türkmen Ağası: Dündar Taşer*, [Belgesel], Oğuzcan Unus, (Prodüksiyon), Yasin Kara, (Yöneten ve Düzenleyen), Türkiye, Milli Düşünce Topluluğu, (Y.t.y.).

Ziya Gökalp, *Makaleler III*, Haz. M. Orhan Durusoy, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1977.

Ziya Gökalp, *Makaleler IX*, Haz. Şevket Beysanoğlu, 1. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1980.

Ziya Gökalp, *Türk Töresi*, Haz. Hikmet Dizdaroğlu, 1. Baskı, Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yayınları, Ankara, 1976.

Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, 7. Baskı, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1968.

Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), 030 – 11 – 1 / 178 – 27 – 5.

CCA, 030 – 18 – 01 – 02 – 155 – 1 – 1.

CCA, 030 – 11 – 01 – 283 – 16 – 1.

CCA, 030 – 11 – 1 – 286 – 19 – 13.

CCA, 030 – 11 – 1 – 295 – 34 – 2.

CCA, 030 – 11 – 1 – 304 – 11 – 12.

Cumhurbaşkanlığı Cevdet Sunay Arşivi (CCSA), Yer No: 4 / 1 – 28, Fihrist No: 818 – 8.

CCSA, Yer No: 5 / 2 – 18, Fihrist No: 2163 – 34, 35, 36, 37.

CCSA, Yer No: 5 / 5 – 9, Fihrist No: 6066 – 234.

CCSA, Yer No: 5 / 5 – 9, Fihrist No: 6066 – 477.

CCSA, Yer No: 5 / 6 – 3, Fihrist No: 7510 – 479.

CCSA, Yer No: 5 / 7 – 3, Fihrist No: 8746.

CCSA, Yer No: 5 / 7 – 8, Fihrist No: 8956 – 4.

CCSA, Yer No: 5 / 9 – 25, Fihrist No: 9881 – 153.

CCSA, Yer No: 5 / 9 – 27, Fihrist No: 9883 – 81, 90.

CCSA, Yer No: 5 / 9 – 34, Fihrist No: 9890 – 62.

CCSA, Yer No: 5 / 9 – 35, Fihrist No: 9891 – 156.

CCSA, Yer No: 5 / 9 – 31, Fihrist No: 9881 – 75.

CCSA, 7 Mayıs 1968 İç Olaylar, Yer No: 5 / 3 – 30, Fihrist No: 3948 – 156.

CCSA, 11 Eylül 1968 İç Olaylar, Yer No: 5 / 3 – 30, Fihrist No: 3948 – 309, 315.

CCSA, 13 Haziran 1966 İç Olaylar, Yer No: 5 / 7 – 21, Fihrist No: 9168 – 65.

CCSA, 22 Haziran 1966 İç Olaylar, Yer No: 5 / 7 – 21, Fihrist No: 9168 – 72.

CCSA, 17 Temmuz 1966 İç Olaylar, Yer No: 5 / 7 – 21, Fihrist No: 9168 – 86.

CCSA, 17 Aralık 1970 İç Olaylar, Yer No: 5 / 5 – 9, Fihrist No: 6066 – 1397.

CCSA, (Cumhuriyet, 27.10.1966), Yer No: 5 / 1 – 12, Fihrist No: 679 – 32.

CCSA, (Bugün, 5 Eylül 1968), Yer No: 5 / 3 – 34, Fihrist No: 3952 – 532, 3954 – 16.

Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantısı (MBKGKT), Birleşim:1 (24.06.1960), Oturum:1, C.1.

MBKGKT, Birleşim:11 (14.09.1960), Oturum:1-2, C.1.

MBKGKT, Birleşim:15 (30.09.1960), Oturum:1, C.1.

MBKGKT, Birleşim:16 (04.10.1960), Oturum:1, C.2.

MBKGKT, Birleşim:23 (13.10.1960), Oturum:1, C.2.

MBKGKT, Birleşim:28 (26.10.1960), Oturum:1-2, C.2.

MBKGKT, Birleşim:33 (08.11.1960), Oturum:1, C.3.

MBKGKT, Birleşim:34 (09.11.1960), Oturum:1, C.3.

TBMM Darbeleri Araştırma Komisyonu, Alt Komisyon Toplantısı, “MBK Üyesi Ahmet Er İle Yapılan Görüşme”, Tutanak Hizmetleri Başkanlığı, Komisyon: (10/236), Giriş:13.00, Tarih:11.06.2012, Grup: Mediha, ss.1-42.

EKLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Ek 1: “Hüseyin Sabahattin” Mahlasıyla Devlet Gazetesinde Yayınlanan Hikâye ve Şiirleri:.....	305
Ek 2: Devlet Gazetesinde Yayınlanan Basın Demeçleri:.....	318
Ek 3: Yurt Dışında Bulunduğu Sırada Defterine Tuttuğu Notlar:.....	324
Ek 4: Fotoğraflar ve Arşiv Belgeleri:.....	336

EKLER

Ek 1:

“HÜSEYİN SABAHATTİN” MAHLASIYLA DEVLET GAZETESİNDE YAYINLANAN HİKÂYE VE ŞİİRLERİ

A. Kıssa-i Suk-i Sert’an Der Vasfı Hazreti Güleyman Yahut Gelinin Macerası:¹¹³⁶

Bir varmış, bir yokmuş, Allahın kulu çokmuş, Deve dellal iken, pire hammal iken, ben dedemin beşiğini tıngır mıngır sallan iken, kasabalar içinde bir kasaba varmış. O kasabada kudret yatakta, şirret sokakta bulunur, cesur oturup susar, korkak narayı başarmış. Yiğitler kenara çekilir, reziller ortada dikilirmiş. Günlerden bir gün, kasabanın ihtiyar ağasının bir güzel kızı olmuş. Kız büyümüş serpilmiş herkesin gözü onda kalmış. Bu kızı elde etmek için bütün gençler seferber olmuş. Kimi babaya şirin gözüdür, kimi kıza çalım satarmış. Bir gün bu kız sokakta giderken, gelen geçen, her çeşmeden su içen, boş gezen, boş yazan, olur olmaz, bilir bilmez, gider gelmez, bulur almaz, alır vermez takımının hücumuna uğramış, ne yapacağını şaşırıp dört yanına bakarken beli kılıçlı, eli kalemi, dili kelâmlı, esvabı düzgün yüreği üzgün, komşular çıkmışlar ve kızı sokaktan kurtarıp eve getirmişler. Gel zaman git zaman, onlarda bu kıza abayı yakmışlar, her biri ben alacağım diye niyet edip kavgaya tutuşmuşlar. Birbirlerini vurup kırmışlar. Açık gözler sal yiğitleri sürmüşler. Yine de bir anlaşmaya varamamışlar. Kızı ortaya çıkarıp varını talip diye sormuşlar. Kızı dört kişi istemiş.

Biri, ekmediğin yerde bitir, kızdığını kuyuya iter, karnı siyasete pazar kafasında dokuz tilki gezer, Kısmet Yİ Onu Paşa imiş. Kız buna varmamış.

Biri, sözü dirhem ile söyler, herkesin bildiğini eyler, ağırkanlı tatlı canlı, Can Ali Beğmiş. Kız buna da varmamış.

Biri, uzun boylu garip huylu, sözü alımlı, özü çalımlı Başî Bölük Beğmiş. Kız buna da varmamış.

Çünkü efendim bunlar yıllardır kızın peşinde gezer, onu üzüm üzüm üzer, lâf atar caka satarmış.

Biri, adı bilinmez, yeri bulunmaz, hal bilmez, yol bilmez, hep konuşur, dil bilmez amma kurnaz kurnaz, aşını bilir, işini bilir, yolunu bulur, bir âdem irisiymiş. Herkes kıza yalvarırken bu babasına varmış. Baba hastahane de yatarmış. Dil dökmüş, etek öpmüş, Allah rahmet etsin oğlun öldü kızın kaldı, eğer onu bana verirsen seni hastahanedan çıkarıp yararı saranım, her gün elini öper halini sorarım, kahveni pişirir eline veririm, gönlünü hoş ederim, kızını hoşnut ederim. Demiş. İhtiyar zaten canı yanmış, yatmaktan usanmış, bu adı bilin meze inanmış kızı vermiş. Düğün dernek olmuş kız kocaya varmış, baba hastanede kalmış. Ara sıra haber salarmış; damadım gelsin, gönlümü alsın, yararı sarsın, beni buradan çıkarırsın dermiş.

Adı bilinmez bu haberleri alır yerinde kalır, bildiğini eder içinden de kaynatanın ölümünü dilermiş. Hastane için evden çıkar başka yöne gidermiş, gizli gizli düşünür, tatlı tatlı kaşınmış. “Şu ihtiyar ölürse malı bana kalırsa, kızını kandırırım çıramı yandırırım.” deyip beklermiş. Aradan çok zaman geçmiş, ihtiyarın canına tak etmiş damada haber salmış “Ya beni çıkarırsın ya kızımı boşarsın.”

Adı bilinmez gönlü bulanmış. Düşüncesi birbirine ulanmış. Bu ihtiyar hastahanedan çıkarsa, dört yanına dikkat ile bakarsa, malına sahip olur, keyfim de yarım kalır. Belki belki kızı da benden alır diye bir kaygıdır yüreğine oturmuş. Amma ne çare başka yol kalmamış. Gidip hastahanedan alacak, hiç olmazsa alır gibi yapacak!.. Yine de bir ümit yıldızını görür gibi olmuş. Gökte ihtiyara kızgın komşular ortaya çıkıp “bu adamda bulaşıcı hastalık vardır” derlerse hem suçtan kurtulur hem ihtiyar hastahanedan kalır, kendi de geline dönüp gitti idim almaya kalktı idi gelmeye, lakin komşular işi bozdu, kâtipler yanlış yazdı, bütün mallarımı bana bağışla, komşuların

¹¹³⁶ Hüseyin Sabahattin, “Kıssa-i Suk-i Sert’an Der Vasfı Hazreti Güleyman Yahut Gelinin Macerası”, *Devlet*, “Ya Devlet Başa” S. 10, 9 Haziran 1969, s. 10.

evini alayım, onları mahalleden kovayım, babanı da eve getireyim diyecekmiş. Böylece hem fes temizlenir, hem pilâv yağlanır, diye kurarmış. Bütün ümidi Kısmet Yi Onu Paşa'da imiş. Vaktiyle, bir miras meselesinden ihtiyarla, Kısmet Paşanın arası acıkmış. Üstelik kızını alamadığı için de öfkeliymiş. Kısmet Paşa'nın itirazına güvenip ortaya atılmış. Kaynatamı çıkaracağım diye bangır bangır bağırmış, herkesi yanına çağırmış, gelini takmış koluna, düşmüş hastahane yoluna. Başlamış büyük laf etmeye, derken efendim güneş batıdan doğmuş, yağmur göğe yağmış, sular yokuşa akmış, katırlar yavru yapmış, balık kavağa çıkmış, Kısmet Paşa, ihtiyarın hastahaneden çıkmasına bende razıyım demiş. Kasabanın ileri gelenleri hep bir olmuşlar. Ümerayı Seyfiyeden Eştürk beğ, Agavatı Şarkiyeden Leziz oğlu Fuyus ağa, Agniyayı Kayseriyeden Feyyizade Hantur efendi, Adı Bilinmez ile birlikte yola düzölmüşler. Adı bilinmez, başı gökte doludizgin, yüreği üzgün, hem yürür hem bağırmış. Sertler sokağına yönelmiş. Başı Bölük beğle Baray Yoldaş telâşa düşmüşler. Aman ordan geçme tehlikelidir! Tehlikelidir o sokaktan geçmek, adamı hep döverler, hem söverler hatta hatta bu şehirden kovarlar, yanındaki kadını da alı koyarlar, dön geri Adı Bilinmez demişler. Kendileri girmemişler. Adı bilinmez. Ben yiğidim, ben adamı asarım hatta hatta keserim ben sözümü dinletirim. Yok diyeni inletirim, diye esip savurur yakın kavurmuş. Mahallenin ortasına kadar gelip gelmemiş ki sertler başı görünmüş "Heeeyyyt!.." demiş dön geriye! Bu sokaktan geçilmez, bu çeşmeden su içilmez, her kuşun eti yenmez, her aklına gelen denmez, yiğitlik senden çok ırak, gelini de burada bırak! Gürültüye komşular yetişmiş. Mahallenin namusu uğruna kavgayı göze almışlar. Kısmet Paşa, Eştürk Beğ, Fuyus ağa, Hantur efendi. Hep beraber gelinin etrafını almışlar amma damadın gür sesi gök gürültüsü gibi patlamış. "Siz bana oyun edersiniz, kuzuyu tutar koyun edersiniz. Ben Sertler Başu ile bozuşmam, Gelini Sertlere veririm, sonra evime varırım, döner geri alırım. Ben cesurum efendiler, olaylardan sıvışırım, Sertler ile barışırım, gidin efendiler gidin! Papuçu büyüğe dua edin. Gelini sertlere vermiş kendisi de eve varmış. Elbisesi ütölü papucu boyalı evi döşeli dayalı rahat rahat oturur, uğradığı oyunu herkese anlatır. Bu adamlar oyunbazdır, bunlara ne desem azdır. Ya onlara katılsaydım ya kavgaya atılsaydım belki gelin kurtulurdu, amma esvap yırtılırdı. Eştürk Bey ile Kısmet Paşa, Feyyi- i zade, Fuyus ağa başlarını vursun taşa isterse çıksınlar dağa. Ben yeni sözle söylerim, cesaret sıvışmak derim. Ne dersiniz mümessiller? Aferin.

B. 1963'den Bir Masal: Vezirin Fendi:¹¹³⁷

Bir varmış bir yokmuş, Allanın kulu çokmuş. Deve dellâl iken, pire hammal iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken dünyanın bir yerinde bir Devlet varmış.

Öyle büyük, öyle genişmiş ki. Bir ucu Magripte, bir ucu Maşırıkda imiş. Üç yanı deniz etrafı dağ imiş. Dağlar biter çöller başlar, çöller biter bağlar başlarmış. Yıllar, yüzyıllar geçmiş denizlerin ötesine çöllerin berisine başka başka padişahlar size iraktır diye el uzatmış. Gerçi uzak yerlermiş ama ne orada oturanlar ayrılmak istermiş ne de burada oturanlar bırakmak. Eli silâh tutan yola koyulmuş, çöllere düşmüş, bir Sarı Şehzade de başlarına geçmiş. O yollarda dizini, gözünü deldirmiş, ama elden ne gelir, şereften gayrı her şey kaybolmuş. O ülkenin pay-ı-taht'ında eli kalemlı, beli kılıçlı bir Bey: Bu iş maceradır demiş ve oraya gitmemiş. Bu Bey çok kurmazmış. Karnında dokuz tilkiyi gezdirir de bir birine göstermezmiş. Kendine faydası olmayan adımı atmaz, gölgesine başkasının oturduğu ağacı kesermiş.

Aradan az zaman mı geçmiş çok zaman mı geçmiş bilinmez. Yer üfürmüş su götürmüş bir de bakmışlar ki düşmanları o ülkenin pay-ı-taht'ına girmiş. Hemen Sarı Şehzade vatanın dağlarına koşmuş, çöllerine düşmüş. Uyuyanı uyarmış, dağılanı toplamış, kâh aç kalmış, kâh susuz, kâh yorgun, kâh uykusuz uğraşır dururmuş. Eli kalemlı, beli kılıçlı Bey bu iş Maceradır bize gerekmez demiş. Kılıcını çıkarıp kalemine sarılmış. Bir taraftan Sarı Şehzadenin Kara Paşasına mektuplar yazmış (Bu suriş dursunda yedi deniz ötesi padişahı bizi himayesine alsın) dermiş. Bir yandan da Barış Hazırlama Komisyonuna girip Yedi Düvelle yakınlaşmaya çalışmış. Sevr fermanı böyle çıkmış ortaya.

Ama gün günden Sarı Şehzade kuvvetlenmiş, askeri çok, korkusu yok bir ordu kurmuş. Sağ yanında Kara Paşa, sol yanında Cebe Paşa başlamış düşmanı bozmaya. Eli kalemlı beli kılıçlı Bey düşünmüş taşınmış, burda kalmak Maceradır bize gerekmez demiş, kalemi atıp kılıcı

¹¹³⁷ Hüseyin Sabahattin, "1963'den Bir Masal: Vezirin Fendi", *Devlet*, "Ya Devlet Başu", S. 14, 7 Temmuz 1969, s. 10.

kuşanmış gece kaçıp yollara döşenmiş varmış Sarı Şehzadenin ayağına kapanmış. İş vermişler, koyulmuş aş vermişler doyulmuş. Ama kendinden evvel gelenleri çekemezmiş. Onlar da bunu hor görür fakat Sarı Şehzadenin hatırı için katlanırlarmış. Bunun maiyetinde üç kardeş kumandan varmış. Düşmana ilk başkaldıran, kendi başlarına ordu toplayan yiğit adamlarmış. Sarı Şehzade onları sever, onlar da Şehzadeyi sayarlarmış. Eli kalemlî belî kılıçlı Bey bir süre sonra kaleme sarılmış bunları Sarı Şehzadeye fitlemiş, üç kardeş kumandanlara hakaret etmiş ve bunu Sarı Şehzadenin arzu ve emri diye göstermiş. Allem etmiş kallem etmiş, sağa geçirmiş sola geçirmiş üç kardeşleri düşman yanına kaçırmış.

Eli kalemlî belî kılıçlı Bey bundan sonra başlamış gayrete. Sarı Şehzadenin gözüne girdikçe o'nun eski arkadaşlarıyla arasını açmış. Allem etmiş kallem etmiş Şark ellerindeki Kara Paşayı da Sarı Şehzadeye düşman göstermiş. Aradan beş sene geçmeden Sarı Şehzadeye dağlarda yoldaşlık, harplerde arkadaşlık ne kadar dostu varsa hepsini dağıttırmış Sarı Şehzadeye baş vezir olmuş.

Gel olmuş git olmuş, azmi zaman geçmiş çokmu zaman geçmiş Sarı Şehzade Baş vezirinin iç yüzünü öğrenmiş. O'nu yanından kovmuş, evine kapamış, çocuklarına maaş bağlamış. Tam bu sırada Sarı Şehzade ölmüş millet yasa boğulmuş.

Bir yaşlı paşa varmış kurnazlığa kanmış, adam olur sanmış Devlet başsız kalacak değil ya, eli kalemlî belî kılıçlı veziri baş yapalım, demiş. Kılıcını çekip herkesi susturmuş O'nu getirip başa oturtmuş. Vezir kendini bilirmiş “Beni Devletin başına getirecek kadar gafil olandan bana hayır gelmez” deyip bir biçimine getirip yaşlı paşayı azletmiş. Kahrından ölen yaşlı paşanın cenazesini halk kaldırmış.

Az zaman mı geçmiş çok zaman mı geçmiş bilinmez, millet bir gün veziri başından atmış. Vezir başını alıp evine gitmiş. Sokağa çıkamaz, şehirden geçemez, at meydanına gidemez olmuş. Sararmış solmuş. Aramış taramış genç bir adam bulmuş yüzünü okşamış sırtını sıvamış, ortaya salmış. Genç adam düşmüş yollara, demir çarık delinmiş, demir asa eğilmiş, dağ dağ dolaşmış vezirin şanını kurda kuşa duyurmuş, yerine geçenler yolunu şaşırılmış, vezirin ettiği unutulmuş, bir kısım insanlar o'nu özler olmuşlar. Vezir bunu anlayınca genç adama dış bilmemiş, “Bana yardım edecek kadar gafil olandan bana hayır gelmez” demiş. Ve genç adamı bir fırsatını bulup başından atmış. Bu sırada Devletin başında olanlar, olanları anlamaz yalnız vezirin günahlarını sayarlarmış. Vezir “Bana inanmayacak kadar akıllı olandan bana hayır gelmez” demiş. Ve askerleri fitlemeğe başlamış. Yeni vezir asker halinden anlamaz, kendisine söyleneni dinlemezmiş. Bir gün askerler davranmış yeni veziri hapsedmişler. İçlerinden bir heyet çıkmış, devlete yeniden düzen vermek, ahalinin birbirine düşmanlığını kaldırmak, dirlik ve düzenliği kurmak, işi gücü çoğaltmak istemişler. İhtiyar vezir gizlice bunlara sokulmuş, bir kısmı vezire kanmışlar bir kısmı kanmamışlar. İhtiyar vezir hemen işe koyulmuş bunları birbirine düşürmüş. Evvelâ “Bana inanmayacak kadar akıllı olandan bana hayır gelmez” deyip kendisine inanmayanları sürgüne yollatmış. Sonra “Bana kanacak kadar gafil olandan bana hayır gelmez” deyip kalanların başına uçanı kaçanı musallat etmiş. Bir yandan da kendi adamlarıyla gelip yanlarına oturmuş. Bütün yetkileri ellerinden almış, bütün sorumluluklar ötekilerde kalmış. Gün olmuş devran dönmüş hapisteki vezirin ölsün mü kalsın mı davası ortaya gelmiş. İhtiyar vezir uçanı kaçanı ölsün diye kandırıp ele güne karşıda boşta gezene kalsın diye yalvarmış. Vurduğunu ezeni kılıcı keseni ölsün diye haykırtır ele güne karşıda eli kolu bağlıya gider şefaata dilermiş. Böyle böyle herkes birbirine düşman olmuş, her kafadan bir ses çıkmış. Uçan kaçan bir olup akli ermezlerle gözü görmezleri araya sokmuşlar ahaliyi barıştırsın diye ihtiyar veziri devletin başına geçirmişler.

Az zaman mı geçmiş çok zaman mı geçmiş bilinmez ihtiyar vezir uçanlarla bir olup kaçanların üstüne yürümüş. Uçanların kendisine kandığını görünce “Bana kanacak kadar gafil olandan bana hayır gelmez” demiş, uçanların da kanadını yolmuş. Gel zaman git zaman uçan kaçan bir olmuş ihtiyar vezirin üstüne yürümüşler. Hemen akli ermezlerle gözü görmezleri bir araya getirip kendisi bir yere saklanmış. Fırsat bu fırsattır diye uçanı, kaçanı, kananı, kanmayanı zindanlara tıktırmış. Tıktırmış ama bu işin suçunu üstünden atmak için akli ermezlerle gözü görmezleri ortaya sürüp ağızlarına kilit kulaklara kurşun doldurmuş. Millettin de gözü bakar kanı içine akarmış. Eli ekmek tutan yad ellere kaçarmış. O gün bu gün otuz bin kişi iki el bir baş içindir diye başını alıp Alaman ellerine göçmüş. İhtiyar vezir gidene sevinir, kalana yerinir, durandan ürker, düşünenenden korkar habire kuyu kazarmış.

Gökten üç taş düştü. Biri kananın, biri kanmayanın başına. Üçüncüsü daha yolda.
Bilinmez kimin inecek döşüne.

C. Rubai-Dörtlengeç:¹¹³⁸

Rubai

Dağlar aşarak Tosya'ya bir dağ geliyor.
Gönüldeki lavlarla yanardağ geliyor.
Bizler ona hasrettik, o hasretti bize,
Dünyamıza artık bir çağ geliyor.

Şevket Bohça/A.P. Milletvekili

Dörtlengeç

Seçmen balığın üstünde bir ağ geliyor.
Ağzındaki laflarla yanardağ geliyor.
Balkona çıkan bohça'nın aklına hemen,
Süllü'yü görünce bir tutam yağ geliyor.

Hüseyin Sabahattin

D. Yahya Kemal'i Bugünün Diliyle Söyleyiş:¹¹³⁹

Rubai

Bir kasr idi çekmiş göğe bürcü basu
Şehler yere yüz sürdüğü bir kasr idi bu
Bir kumru cihannüması üstünde durup
Her an ötüyor diyordu kuku kuku

Yahya Kemal Beyatlı

Çevirge:

Dörtlengeç

Bir ev idi çıkmış sobasından boru
Baylar odun kırdığı bir ev idi bu
Bir kumru cumbasına gelip konmuş
Her an ötüyor diyordu tutu tutu

Yaşasın Olgunluk Beygirlibay
Hüseyin Sabahattin

E. İstikrarlı Mizaç:¹¹⁴⁰

Süleyman Bey tutumunda dalma müstakar olmuştur. Bu istikrar adeta onun hüviyetidir. Hiç akla gelmeyen ki ilerden asla muhtemel olmuyan destek ve himayeler görmüş ve bu kişilere devamlı olarak karşı çıkmıştır.

Son olaylarda, öğretmen boykotu ve anti Amerikan mitingler dolayısıyla İnönü hükümetin mesulü imiş gibi Başbakanın yanında yer almış CHP'lileri kızdırmak sempatizanlarını küstürmek, hayranlarını kırmak pahasına sola karşı çıkmış, hattâ Demirel için övgüler bile söylemiştir. İnönü bütün siyasî hayatında, 60 yıllık mücadelesi içinde hiçbir muhalifine, hattâ eliyle tayin ettiği Başvekillere bile bu kadar arka çıkmamıştır. Bu desteğin yüzde birini DP'lilere

¹¹³⁸ Hüseyin Sabahattin, "Dörtlengeç", *Devlet*, S. 19,11 Ağustos 1969, s. 10.

¹¹³⁹ Hüseyin Sabahattin, "Yahya Kemal'i Bugünün Diliyle Söyleyiş-Dörtlengeç", *Devlet*, S. 39, 29 Aralık 1969, s. 11.

¹¹⁴⁰ Hüseyin Sabahattin, "İstikrarlı Mizaç", *Devlet*, "Ya Devlet Başa", S. 40, 5 Ocak 1970, s. 11.

yapsa çok şeyleri önler, çok şeyleri değiştirirdi. Hattâ onlardan gelen tekliflere sertçe karşı koymasa bile onlarla yetinmeğe DP'liler teşne idiler, yine de İnönü'den müsamaha görmediler. Hâlbuki İNÖNÜ'ye karşı saygı göstermeğe her zaman hazırdılar.

Bütün bunlara rağmen S. Demirel, İnönü'yü elinin tersiyle itmiş, söz ve hareketlerini red ve iade etmiş adeta İNÖNÜ'yü tahkir etmiştir. Birçok kimseye bu davranış garip görünmüştür. Şaşırırlar, üzülenler olmuştur. Hâlbuki 5-6 senelik siyasî hayatı yakından takip etseler bunu tabîi bulurlardı. Cemal Gürsel AP'ye karşı alerji duyan Ordu erkânını, ikna etmiş 27 Mayıs'ın hasmı gibi gözüken AP'nin içinde Demirel'in bir istisna olduğuna onlara inandırmış, hattâ tabîi senatörlerle iyi münasebetler kurmasını sağlamış ve Başvekilliğe kadar kendisini getirmişti. Sayın Demirel bu itimat ve iltifata karşı Gürsel'i ölmeden ölü ilân etmiş, sağken makamına başkasının geçmesini sağlamıştır. Bir kısım Generaller Demirel'i desteklemiş bu yolda arkadaşlarına karşı çıkmış, hattâ Sayın Tural, Demirel uğruna İnönü'ye sırtını dönmüş, pekçok kimseye garip gelen kırıcı tavırlar takınmıştı. Fakat yaş haddi dolayısıyla emekli olunca işittiği söz çok konuşan bir general vardı onu attık olmuştur.

Mehmet Turgut'tan Sadettin Bilgiç'e, Faruk Sükan'dan Ali Nail'e, Erdem'e kadar AP içinde nüfuzu olan kimseler bütün güçleri ile Süleyman Demirel'i inşa etmişler, onu meçhulden başkanlığa, oradan Başbakanlığa kadar yükseltmişlerdi. Karşılığında kabineden atılmak, gerici, takunyalı sıfatlarını kazanmak, AP içinde nifakçı sayılmak mükâfatını almışlardır. Partiden ihraç ve tartları da uzak olmasa gerekir. Bir Emin Üçok vardı, kendisinden bir kaç yaş gençtir. Fakat çok yakın dost idiler. AP içindeki Başkanlık mücadelesinin kulisinde çalışmış, ihtilalin sert yumruğunun Demirel'e çarpmasını önlemekte gayreti olmuş, iyi işi olan, iyi kazanan bir kimse iken Demirel'in vaad ve daveti ile işini bırakmış, Ankara'ya gelmiş, beş yıldır işsiz güçsüz terkedilmiş bir halde ortadadır.

Bir gurup milliyetçi genç vardı, kimi Bozkurtlar, kimi Komandolar diye ad takar. Türkiye'yi sola çekmek isteyen militanlara karşı çıkarlar, üniversitede sükûneti sağlar, sokaktaki adama emniyet verirlerdi. Demirel iktidarının zaaf ve hataları böylece örtülürdü. Karşılığında faşist olmakla töhmetlenip, anarşi unsuru diye ilân edildiler. Köyde kentte oturan eli koynunda vatandaşa öcü gibi gösterildiler. Dinsiz, kâfir komünistten kötü diye sıfatlara maruz kaldılar. Simdi hiçbir olaya müdahale etmeden durup derslerine çalışıyorlar. Sol hareket de İzmir'de Amerikan donanmasını denize döküp Beyazıtta silâh deposu kuruyor.

Eski demokratlar vardı. Süleyman Demirel'i pür gayret desteklediler, herkese karşı onu tutup başa kadar getirdiler. Karşılığında verilen af kabul edilmeye değmeyecek kadar hakareti oldu. Fakir, fukara halk bütün iyi niyetleriyle arkasında toplandı. Karnımız doyup yüzümüz güler ümidi ile Kıratı koşurdular. Demirel'i övdüler, sevdiler, reylerini de verdiler. Hiç olmazsa asgari yaşama şartına kavuşmayı bekliyorlardı. Elde ettikleri fasulyeden-soğana kadar zamdır. Tüccarlar, özet teşebbüs taraftarı diye kasalarını AP desteğine tahsis ettiler, o yönlü basınla birlikte Bilgiç'e karşı şahsını, başkalarına karşı partisini omuzladılar. Bugün gördükleri iltifat yeni vergiler ihdasıdır. Velhasıl bütün emek ve hizmet erbabı gayretleri nisbetinde niktete uğradılar. Süleyman Demirel bu hususta istisna tanımıyan bir istikrar göstermekte ve mizacının değişmezliğini, metodunun sabitliğini ortaya koymaktadır. Amma karşısındakiler hep hakaret görmek ve hizmette devam etmek istikrarını gösterebilirler mi? Zamanla göreceğiz.

F. Yahya Kemal'i Bu Günün Diliyle Söyleyiş:¹¹⁴¹

Rubai

Bir merhaleden güneşle derya görünür.
Bir merhaleden her iki dünya görünür.
Son merhale bir fasl-ı hazandırki sürer.
Geçmiş gelecek cümlesi rüya görünür.

Yahya Kemal Beyatlı

¹¹⁴¹ Hüseyin Sabahattin, "Yahya Kemal'i Bu Günün Diliyle Söyleyiş-Dörtlengeç", *Devlet*, S. 40, 5 Ocak 1970, s. 11.

Çevirge:

Dörtlengeç

Yaşasın olgunluk beygirlibay
Bir aşamadan denizle güneş görünür.
Bir aşamadan iki acun eş görünür.
Son aşama bir güz bölmeci ki sürer
Geçmiş gelecek tümcesi şeşbeş görünür.

Hüseyin Sabahattin

G. Bir Denge Adamı:¹¹⁴²

Bütün politikası denge kurmak temeline dayanır, hayranları ile düşmanları arasında bir denge sağlar ve bunun muhassalasında iktidar eder. Taraflardan birinin ağır basmasına ve kendini aşmasına tahammülü yoktur. Uzun Başvekillik süresi içinde ve tek parti zamanında bile bunu yapmıştır. Tabiaten muhafazakâr olduğu halde inkılaplara memur edilmiştir. Nefsinde bile, böyle bir denge vardır. İnkılapların daha radikal olmaması bu yüzdendir. Bu vasfı muhafazakârları da devrimcileri de memnun etmemiştir.

Kendi partisinde kurduğu dengeyi başka partilere kurdurarak devlet içinde de temin etmeye çalışmış, fakat tekrarlanan seçimlerde dengenin karşı taraf lehine bozulduğunu görünce, ihtilâl kadar varan bir çabaya girmiştir. İhtilâl ertesinde yapılan Anayasa ve kurulan nizam onundur. Bu yasa ve nizamın esprisi parlâmentoda bozulan dengeyi, parlâmento dışı kurumlarla sağlamaktır. Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay'ın istiklâli, TRT'nin özerkliği bu gayeden doğmuştur. Raportörlerle çalışır. Kıt'a hizmetinin azalması, Kurmay Başkanlığından cephe kumandanlığına kadar yaptığı görevler kendisini buna alıştırmıştır. Hadiseleri gözü ile görmez, içinde yaşamaz, haber alır, değerlendirir, hükme bağlar ve icra eder. 62 senedir bunu yapmaktadır. Artık istese de başka türlü yapamaz. Yaşı ve sıhhati manidir. Sık sık raportör değiştirir. Bu dengeyi bozmamak endişesinden doğduğu kadar raportörlerinin ehliyet noksanı veya maksadlı olarak verdikleri bilgilerin zamanla yanlış çıktığını görmesinden olur. Genç kimselerle çalışmayı tercih eder. Bu tercih gençlerin daha dürüst olabileceği zannındandır. Birkaç senesini bir ekibin raporlarına dayanarak verdiği kararların sonucunu almaya hasreder ve tamamen aksi neticeyle karşılaşınca da o ekibi saf dışı kılar, yenisini bulur.

Son nazariyesi ortanın solunda kendisi, ortanın sağında AP, AP'nin sağında MHP, kendisinin solunda TİP olan bir denge sağlamaktı. Bu uğurda solcu sayılmayı göze aldı, hattâ "Havada uçan kuşa komünist diyorsunuz" demek suretiyle TİP'i korumaya girişti. Genel sekreterinin ve ekibinin verdiği raporlar bu merkezde idi. Aralık ettiği sol kapıdan ne azgın kişilerin çıktığını uzun zaman bilemedi. En sonunda toplanan cinlerin sandığından daha tesirli olduğunu görünce yeni bir hamleye girdi.

Bu güne kadar sağın karşısını beslemişti. Şimdi solun zararını önlemek lâzımdı. Sağ hakkında 31 Marttan kalmış bir alerjisi vardı, etrafındaki sol ekip bunu devamlı uyanık tutarak kendisini ortanın soluna çekmişlerdi. Şimdi dış politikadan, çeşme suyuna kadar herşeyi sola çevirmeye başlamışlardı.

Beklemesini bilir, hiç acele etmez, satranç oyuncusudur. Karşının hatasını bekler, hattâ bu hatanın düzelmez hale gelmesini sağlama bağlayana kadar bekler. İktidarda bulunduğu zaman Nazım Hikmet 28 seneye mahkûm olmuş, Sabahattin Ali öldürülmüş, Sadi Alkılıç hapse konmuştur. Buna rağmen sol kapıyı açmaya razı olmuştur. Bu denge endişesi ile Menderes'i kendi siyasetine çekmişti. On sene sonra itiverdi.

Halen partisi içinde solcuları, partisi dışında Demirel'i denge siyasetine çekmek çabasındadır. Bu dengeye razı olmayanları itecektir, partisinin solcularına şimdiden itilmiş gözüyle bakabiliriz. Demirel için henüz fırsat vardır, fakat onun da denge sistemine razı olacağını sanmak güçtür. Zira ne partisinde, ne de dışarda tek muadil görmeye tahammül etmez derecede kibir sahibi olmuştur. Netice olarak onunda elini bırakacaktır. Olayların akışı bu istikamettedir.

¹¹⁴² Hüseyin Sabahattin, "Bir Denge Adamı", *Devlet*, "Ya devlet Başa", S. 42, 19 Ocak 1970, s. 10.

H. Yahya Kemal’i Bu Günün Diliyle Söyleyiş:¹¹⁴³

Taşfır

Yahya Kemal Beyatlı
Rami Mehmet Paşa’nın gazel matlağına taşfır;

Biz ol âşıkınız ki, dağımız merhem kabul etmez.
Gönül hem bir deva-yı mutlak ister hem kabul etmez.
Felekten şah-ı dar verseler bir dem kabul etmez.
Yanar bir çöldür iklimi mahabbet nem kabul etmez.
O gözların ki ateştir gülü şebnem kabul etmez.

Beşlemeç

Hüseyin Sabahattin
Yaşasın Olgunluk Beygirlibay

Biz o sevgenieriz ki yaramızın em istemi yoktur (!)
Gönül hem bir salt saaltkan ister hem istemi yoktur (!)
Göklerden darı kralı verseler yem istemi yoktur (!)
Yanar bir kumguldur sevi ülkesi nem istemi yoktur (!)
O güllüğün ki oddandır gülü çiğsem istemi yoktur (!)

İ. Bu Pişkin Kim?¹¹⁴⁴

Vaktiyle pişkinlerden biri ağanın evine postu sermiş; bir gün, iki gün derken işi uzatmış. Bakmışlar olacak gibi değil; önce çayını, kahvesini, sonra da yemeğini kesmişler. Vatandaş hiç orali olmamış, devam ediyor. Ne yapınlar? Birgün ağa pılısını pırtısını toplattırıyor, kapı önüne koyduruyor. Bay pişkin, biraz içerleyerek “Eee! bu kadarı da fazla; bunda istiskal var” deyip yatağı, yorganı sırtladığı gibi, tekrar içeri dalıyor.

J. Macera-yı Har-i Rahvan Der Vasfı Hazret-i Güleyman:¹¹⁴⁵

Uçtu uçtu kuş uçtu, elekten deve geçti, doğmadık oğlana don biçti, Güleyman abı hayat içti. Günlerden bir gün tünlerden bir tün, elinde bir yumak yün, iki acuze oturmuş sohbet eder...

Ak acuze: Ben Ak yünü sararım sokaktan bir adam ararım, rastgeldiğimi tutarım, onu yukarı atarım. İnanmazsan bak demiş başlamış. Uzak yolları dan Güleyman bey denen bir adam geçermiş almış onu eline, vurmuş, kimi sevinmiş, kimi üzülmüş, yoldan gecen garip kişi karavananın gölgesine büzülmüş.

Derken Ak acuze talih teline bir kere daha vurmuş. Dünya durulmuş, Güleyman bey açık kapıdan girmiş, bura nire diye sormuş başköşeye kurulmuş. Fırtınayla didişenler, dikilemeyip düşenler, yıkılanın altında kalanlar ölümün yolunda olanlar, birer birer eve dönmüş, kimi baygın, kimi aygın, kiminin ferî sönmüş.

Ah vah ederken, Güleyman bey ortaya çıkmış, kırık dökükleri bir yana tıkmış başlamış selâm çakmaya, iki tarafa bakmaya. Ak Acuze; ak yumağı sarmaya devam edermiş. Güleyman’ında kârı yolunda gidermiş. Talih teline bir daha vurmuş yorgunlar bir araya gelmiş onu tutup baş etmişler, başlarına taç etmişler. Güleyman bey geçip başa oturmuş, kafasından türlü oyunlar kurmuş. Önce: Aygını baygını okşamış, elini her yana salmış, yaralıyı önüne bereliyi yanına almış, ölüye aklamış, diriye söylemiş herkesi bir çeşit eylemiş. İçinden de düşünürmüş, ayağıma yer edeyim gör size neler edeyim.

Ak acuze ak yumağı sarmış, talih teline vurmuş. Güleyman bey padişaha vezir olmuş. Başlamış tertip kurmaya, evvel baştan, fırtınada ezilenlerle bir kenara büzülenleri bir araya

¹¹⁴³ Hüseyin Sabahattin, “Yahya Kemal’i Bu Günün Diliyle Söyleyiş-Beşlemeç”, *Devlet*, S. 42, 19 Ocak 1970, s. 10.

¹¹⁴⁴ Hüseyin Sabahattin, “Bu Pişkin Kim?”, *Devlet*, “Ya Devlet Başa”, S. 47-48, 2 Mart 1970, s. 10.

¹¹⁴⁵ Hüseyin Sabahattin, “Macera-yı Har-ı Rahvan Der Vasfı Hazret-i Güleyman”, *Devlet*, “Ya Devlet Başa”, S. 51, 23 Mart 1970, s. 10.

toplamiş. Sonrada büzülenleri ezilenlerin karşısına dikmiş hır çıktıkça büzülenlere göz kırpıp ezilenlere dil dökmüş, bir eyyam işler yürütmüş. Gün geçmiş devran dönmüş, ezilenler nezaketen bükülür, büzülenler kazık gibi dikilirmiş. Gitgide bükülenler sinmişler, dikilen üstlerine binmişler. Öyle bir gün gelmişki yiğit korkaktan seçilmez, paralıının önüne geçilmez olmuş. Güleyman bey yere çalmış, namussuzu satın almış, takke giyip namaz kılmış, oradan locaya dalmış, etraf, karman çorman olmuş. Kazazedelerle haramzadeler, dik durup ezilenlerle, kenara büzülenler, durmıyalım düşeceğiz diyenlerle, koşmıyalım şaşarız diyenler, birbirine girmiş. Birden bire Ak yumak tükenmiş talih teli kırılmış, ortalık durulmuş, herkes kendi haline bakmış başladığı yeri bulmuş, geldiği noktayı görmüş, sırtında bir ağrı duymuş. Ne görsünler, haram zadelere, kazazedelerin, koşmıyalım şaşarız diyenler, durmıyalım düşeriz diyenlerin, bir kenara büzülenler dik durup ezilenlerin sırtında mani söylüyor.

Kıratım gel gel
Ben yerim bal bal
O bakar bel bel
 Git topla oy oy
 Cebime koy koy
Düldülüm dah dah
Eyleme ah vah
Gülerim hah hah
 Git topla oy oy
 Cebime koy koy

Birden bire ayrılmışlar bir gayrete goyulmuşlar, silkinmişler hak deyû düş haline bak deyû. Güleyman bey bir bakmış ki ayakları yerde, aramış atlar nerde, demişler Necati bey'de. Derken eli balda yağda olan, ya bahçe ya bağda olan, evi yüce dağda olan karşısına dikilmiş. Ya bize binek bulursun ya burdan defolursun demişler. Çaresiz almış asayı eline sokmuş keseyi beline, at olmazsa eşek olsun, deve değil köşek olsun, yeter ki ahıra gelsin. İster altın akçe yesin, az demesin çokça yesin, yalnız bana evet desin. Kimi ipini koparmış, kimi gizli gizli varmış. Kimi eşek kimi ester, toplanmışlar birer birer. Kimi saat kimi sayrı gelmişler hep ayrı ayrı. Yemişler tatlı yemleri takmışlar altın gemleri. Kimi topal, kimi hasta, hiçbiri yaramaz dosta eşekler olmuşlar rahvan, düzülmüş bir yeni kervan, beyler kurulmuş semere, selâm sabah vere vere, at olmasa eşek olsun, yalnız uslu sakın dursun. Ayaklar yerden kesilmiş, Güleyman yine kasılmış, başlamış manî söylemeye:

Atım yok eşeğim var
Altından kuşağım var
Ne rahat döşeğim var
 Gidiyor oy oy
 Bitiyor oy oy

Çıkmışlar yeniden yola, gayrı encamı hayr ola demeden. Kara acuze yumağını ele almış, ortalığa dehşet salmış, artık sıra ona gelmiş, kara iplik sarılmaya kara teller vurulmaya başlamış. Gökten üç elma düştü, Biri ezilene, biri büzülene, biri de kervan gibi düzülene.

K. Kan Yerde Kalmaz:¹¹⁴⁶

Süleyman Özmen şehid oldu. Kuşatılmış aç bırakılmış arkadaşlarına yemek götürürken komünist kurşunlan ile vuruldu. 53 yıl önce bir Mehmetçikte Medine de kışlaya yemek taşırken vurulmuştu. Meşhur Medine müdafaası bu kurşunla başladı ibadet kadar mukaddes bir hizmet aç kalanlara yemek götürmek. Mehmetçiği vuran kişi emirdi, kral oldu ve seneler sonra kendi kanından birinin tertibiyle namaz kılariken vuruldu.

Solcular azıtmışlar beraber okudukları aynı yerde yattıkları arkadaşlarına ani olarak öldürmek için hücumla geçmişlerdi; deyneklerle vuruyorlar, kızları tartaklıyor, hocaları

¹¹⁴⁶ Hüseyin Sabahattin, "Kan Yerde Kalmaz", *Devlet*, "Ya Devlet Başa", S. 52, 30 Mart 1970, s. 10.

dövüyorlardı. Okul Müdüründen himaye görüyorlar amma ona da hakaret etmekten geri kalmıyorlardı. O.D.T.Ü. ve SBF den gelmiş olup Fen Fakültesinde üslenmiş olan destekçileride hücumla geçtiler. Milliyetçi gençler binaya girip kapıları kapattılar. Ondan sonra kuşatma başladı. Binanın elektrikleri ve suyu kesildi, içeriye yemek girmesi önlendi. Başka fakültelerde ki Milliyetçi gençler hapis kalanlara vardım için okul müdürüne müracaat ettiler, polise gittiler, Emniyet Müdürünü aradılar ve hep elleri boş döndüler. İçerde açlık devam ediyor, solcular tabanca dinamit molotof kokteyli ve her çeşit tahrip araçları ile donanmış damlara tırmanıp bombalar fırlatıyordu.

Süleyman Özmen işte böyle bir yere yemek götürüyordu, okula doğru yürüdü ve bir kurşun yedi sonra bir daha. Bu birincisi karaciğere, ikincisi omuriliğe saplandı ve Süleyman Özmen yere serildi. Ve Pazartesi gününde hakka yürüdü. Ölüm için aşırı solun teşvikçileri de insan gibi yazdılar. Yanlış bir gazete var Kurucusu Atatürk, hakiki Sahibi CHP, Resmi Sahibi Bülent Ecevit Halk Partisinin Resmi organıdır. Sözleri partisini ilzam eder. İşte bu Ulus Gazetesi son talebe hadiselerini verirken Milliyetçi gencin tabanca kurşunları ile ölümünü, masum maktule karşı firenliyemediği bir hınç ve nefretle ifade ediyor ve diyor ki:

“Türk Ocağı aşırı sağcıların yobazların karargâhı haline getiriliyor.”

“Aşırı-Sağcı-Silahlı-yobazlar dün bir otomobilin arkasından ateş etmiştir.”

“Aşırı-Sağcılardan Süleyman Özer (Özmen olmalı) tabancayla yaralanmıştır.”

“Süleyman öldükten sonra aşırı sağcıların karargâhı ve silah deposu haline getirilen Türk Ocağı binası”

“Bu yobazların ateş edişi çevredekiler tarafından görülmüştür.”

“Sağcılar Türk Ocağına yığdıkları iri iri taşları” Gri renkli Opel marka bir otomobil burada barınan Aşırı-Sağcı, Kafatasçı, Yobazlar”

Pek muhterem Ulusçular kendilerine hiç bir zarar vermemiş olan Millet sevgisinden başka bir his ve fikir taşımıyor. Solcular tarafından Y.Ö.O da muhasara edilip, ışığı kesilen yemek ve su verilmeyen arkadaşlarına erzak götürürken iki kurşunla şehit edilen “Süleyman Özmen”e neden bu kadar kızıyorlar. Türkçülük düşmanı olmalarının Türk olmamak gibi makul bir sebebi olabilir. Milliyetçilik düşmanı olmalarının beynelmilelci olmak gibi bir mesnedi bulunabilir. İnsanlık düşmanı olmalarını anlıyamıyoruz. Zira Biyalojikman insan olmamak ellerinde değildir, ölen öldürülen bir insandır. Bu hınç bu kin bu nefret neden?

Karalamak için “Aşırı-Sağcı-Kafatasçı yobaz sıfatlarını sıralayıp hızını alamamak neden? Hiç bir şeyden haberi yoksa bir gün önce ılımlı solcu CHP gençlerinin aşırı solculardan yediği dayaktan da mı haberleri yoktur.” Elllerinden alınan mikrofon, altlarından çekilen araba ve suratlarına patlayan tokat’ın uyaramadığı kimselerin insanlık sıfatlarından bahsetmekte abes ya? Adamlar o derece Türke Türkçülüğe, milliyete düşmanlarki bir Milliyetçinin ölümünde hepsi ölmedi diye yeis duyuyorlar. Solcuların attığı dayağı bile hissetmeyecek kadar zevk baygınlığı içindeler.

Amma aylacaklar bütün zevkleri karınlarında kalacak sonunu getirmeye azmettikleri Türklüğün topukları altında ezilecekler. Maddi mirasını yedikleri Atatürk’ün “Ne Mutlu Türküm diyene” sözünü veraset defterinden silmişlerdir. Amma Süleymanın kanı hepsini boğacaktır.

L. Haykırsal Düzen:¹¹⁴⁷

Sayın Ecevit bozuk düzen, bozuk düzen der durur, ben de var olanın bozukluğunu anlardım amma yerine geleceğe bir türlü ad bulamazdım. Düzük düzen desem olmaz, yeni düzen desem uymaz çünkü her yeni iyi olmaz ki örneğin, yeni gecekonda eski saraydan iyi midir?

Bülentokrasi desem vapur-ı-Dil gibi yürümez, gerçi arı diltçilerimiz ağzında “Le vapur de la dil” bile yüzüyorsa... Şaşırır kalırdım. Sonunda gene sayın Ecevit sorunu çözdü. Son demecinde “Yüreğimizden ve kafamızdan gelen sese uyup toprak isteyen olmalıdır diye haykırıyoruz” buyurdu. Böylece düzenin adı da ortaya çıktı. HAYKIRSAL DÜZEN Bu demeçle düzenin içerlek ve dışarlık nedenleri de açıklığa kavuştu. Ecevit kutlumsal bir varlıktır, dar günlerde yetişir “kutlu yeşil” gibi.

Biz bugüne dek yanlış yolda imişiz, boyuna düşünsel uğraşlarda bulunur “Toprak Reformu”na gerekece arardık. 160 milyon dönüm ekilebilir toprağı 35 milyon vatandaşa böleriz

¹¹⁴⁷ Hüseyin Sabahattin, “Haykırsal Düzen”, *Devlet*, S. 69, 27 Temmuz 1970, s. 11.

(4,6) dönüm düşer, 22 milyon köylüye böleriz (7,4) dönüm düşer, ekim, işletim, üretim harcamalarını aritmetiksel işlemlere vururuz kişi başına yılda (230) TL. Yani günde 66 kuruş tutar. Tanrım bu işte bir yanlışlık var. Kutlumsal Ecevit yanılmaz olduğuna göre biz yanılıyorz ama nasıl? Gene bizi kurtargayan Ecevit oldu. Halksalesin geliyormuş, esinsel düşünüyü elbette aritmetiksel tasarımlara üstündür, yoksa sayın Ecevit bu kadar gereksiz bir işi önemseyip Türkiye'nin birinci sorunu sayar mı? Saymaz ama halksal esin yüreğinizi tıklattır, kafanızı çatlatır, gırtlakınızı patlatırsanız iş başka, sizde halka dönük kişi olarak haykırmak zorundasınız.

Tanrı gecinden versin CHP erk'e ererse ne olacağını biliyoruz artık. "Haykırsal Düzen" kurulacak. Önce Anayasal tüzemede şöyle bir değiştirge yapılır, "CHP Genel Sekreteri bir yerde yürek-kafa-gırtlak doğrultusundan gelen bir haykırıda bulunursa o iş hop diye oracıkta yürürlüğe girer" bu tümce Anayasanın Dibacesi ile yazgısı arasına iri üçüklerle basılır.

Ondan sonra sayın Ecevit'in çevresine üç kişilik bir takım verilir, bir yürekçi-bir kafacı-bir gırtlakçı hep bir arada yola çıkarlar. Bir yere gelip halklarla karşılaşip esinleme başladımı hemen uzmanlar düzene alır, yürekçi "yürek yaar" ı kurar, beyinci "kafa ölçer" "takar, gırtlakçı" ses yazıtı işletir, başlarlar beklemeğe. Halktan bir kişi ortaya çıkıp, sürdürdüm topraktan beni çıkarıyorlar der demez esin gelmeye başlar usananlar gözlerini sayaca diker başlarlar beklemeye.

Yürekçi-Yürek tıkladı

Kafacı-kafa çatladı

Herkesin gözü kulağı şimdi gırtlakçıda. Nihayet gırtlak patladı! der demez haykırı fırlar "Toprak sürenin", Mal müdürü, tapu memuru, karakol kumandanı tutanağı onaylar, toprak sürene geçer. Babasını eşkıyalar öldürdüğünden ötürü Öksüz kalan iki yaşındaki bebek toprak sürmeyi bilmediğinden hapı yutar. Olsun büyürse oda bir başkasının tarlasını sürerken Ecevit'i esinleyip toprak ıssı olabilir, bu olanak hep vardır.

Terkos gülünden İstanbul'a gelen suyun borusunu delip ay çiçeklerini sulayan Menus, iş bu işleminden yargılanırken hep Ecevit'in gelmesi için Tanrıya yakarır. Bir gün dileği yerine gelir. Ama o gün de Memiş kamu malına zarar vermektan 7 yıl tutuklanmasına hüküm giymiş. Jandarmalar Memiş'i cezaevine götürürken 6 oklu bayrak soldan esen yelle sallanarak görünür. Memiş kendini arabanın önüne atarak, ey orta solun aslanı, kenar solun kaplanı, tutsak yiğit arkası, vur vuranın, sür sürenin, desdursuz su suvaranın güvencesi söyle bana su kimin der demez; Yürek yazar kurulum, kafa ölçer takılır ses yazıtı işletilir. Tekmiller verilir.

—Yürek tıkladı

—Kafa çatladı

—Gırtlak patladı

Bir haykırı duyulur "Su kullananın" Tutanaklar yazılır, damgalar basılır, yargıç kararı yırtılır. Memiş'in canı kurtulur. İstanbul kentinin susuzluğu biraz daha artacakmış, artsın halk çocuklarının ayçiçekleri bol bol sulanacak ya! Peki ya Yapılğalar, Oturgalar, İşlikler kimin olacak. O da "yürek - kafa - gırtlak" doğrultusunda halksal esinlenmeye uğrayacak mı? Hayır onlar ayrıksıdır, kimse dokunamaz, o türsel malların ıssı müslüman olmayan vatandaşlarla varlıklı kişilerdir. "Haykırsal Düzen" de onların yeri kutlucadır. Bunun nedeni ise şudur; arkanı tüccarla işgalciye dayamazsan yüzünü halka dönemezsin ki.

Kutlumsal: Mübarek / Kutlu yeşil: Hazreti Hızır / Is: Sahip / İçgelci: İthalatçı / Ayrıksı: Müstesna / Yapılga: Fabrika / Oturga: Apartman / İşlik: Dükkân

M. Köroğlu ve Seyisi:¹¹⁴⁸

Köroğlu

Öldü zannetmeyin: "Köroğlu" denen yiğit

Yaşar, hala!

Yola çıkmış, sürüp beyaz atını...,

O at, koşar, hala!

Arif Nihat Asya

¹¹⁴⁸ Hüseyin Sabahattin, "Köroğlu ve Seyisi", *Devlet*, S. 92, 4 Ocak 1971, s. 3.

Ve Seyisi

Lakin bir seyis var bırakmış ipi
Bakıp şaşar haline
Bu belayı yok sayıp Arif Hoca.
Kükre coşar hala!

Hüseyin Sabahattin

N. Sayın ve Haysiyetli Ecevit'e Duyuru:¹¹⁴⁹

Sahibi bulunduğunuz Ulus Gazetesinde bazı yazılar çıkmaktadır, bunlardan haberiniz olmadığına eminiz. Herkes gibi sizin de Ulus okumadığımız muhakkaktır. Eğer okumuş olsanız müsaade etmiyeceğinizden şüphe etmiyoruz. Zira: Tek şef, tek parti, tek vatan tekerlemesinin mucidi Milli şefin partisinin neşir organında faşizme sövgü yazdırmazsınız, bu sizin geçmişinize sövmek olur. Vaktiyle böyle tükürükler atılmış, sonra da yalanlamıştır.

Ezcümle 14'lerin hain olduğu, idamı gerektiği ve maalesef icra edilmediği yazılmış, arkasından da Erkanlı, Kabibay, Solmazer ve Karan CHP'ye alınmış ve partiye güç ve şeref verdikleri İnönü tarafından merasimde söylenmişti, yazılanı okumanız bu tezata düşer misiniz?

22 Şubatçılar için İnönü'nün "Şerefsiz Maceracılar" dediği de sizin gazetede yazılmıştı. Bir süre sonra Talat Aydemir'in en yakınlarında birisi olan Mustafa Ok'u CHP'ye aldınız. Halende sizin en muteber sözcünüzdür. Bu garabete razı olabilir misiniz?

Sosyal Demokratların Dev-Genç tarafından dövüldüğü, bıçaklandığı, İnönü'nün resminin Dev-Genç tarafından yurt duvarından indirilip yerine "Che Guavera"nın portesinin asıldığı malumunuzdur. Üç gün önce Dev-Gençlilerle CHP'liler arasında ıslahiyede meydana gelen çarpışmadan haberiniz vardır. İki sene önce de size bağlı gençleri miting meydanında döverek kovmuşlardı. Bunu da herhalde biliyorsunuz. Bütün bu bilgilerle sahip olarak Ulusta "Dev-Genç"e methiye yazılmasına müsaade eder misiniz?

İrkçılık ve Turancılık meselesinde sizin gazeteniz sık sık nefret püskürür, sağa sola çatar. Şunu bunu suçlar. Hâlbuki 23 Temmuz 1963 tarihli "La tribunedes Lausanne" gazetesinde 8. İnönü bir suale şu cevabı verir. Sual ve cevap şudur:

Y-a-t-d'un probleme kurde en Turquie?

Ah, sachez quiln'ya pas d'un probleme kurde en Turquie car les Turcs et les kurds sontdes meme Race Touramieane

Yani "Türkiye'de bir kürt melesi var mı? Sualine karşı "Türkiye'de bir kürt meselesi yoktur. Zira kürtler ve Türkler aynı Turan ırkındandırlar cevabını verir.

İnönü bu fikirdeyken haberiniz olsa aksini söyleyip yazdırır mısınız? Turancılığın bölücü değil, birleştirici olduğu İnönü gibi sizin de malumunuz değildir, yoksa dışa başka içe başka mı görünürsünüz. Bu size yakışır mı?

Ayrıca 1944'de ırkçılık davasında Türkeş'in berat ettiğini de herhalde biliyorsunuz. Bilmezseniz İnönü'den sorup belliyebilirsiniz. Buna rağmen Türkeş'e ırkçı ve 27 Mayıs'a tesadüfen girmiş diye gereksiz iftiralara müsamaha gösterir misiniz? 27 Mayıs'a kimin nasıl ve neyle katıldığını, kimin külahla, kimin Allahla girdiğini iktidar alış verişini yaptığınız tabii senatörlerden geç de olsa öğrenmemiz kabildir.

Sonra efendim tesadüfen bile olsa bir ihtilale katılmayı siz nasıl küçümsersiniz? Siz ki her sabah evden çıkarken bir ihtilale yolda belki rast gelirim endişesiyle karınızla helallesirsiniz, sokakta tesadüf edip başına geçmek az şey mi?

Daha önemli bir tezadı işaret etmekte de fayda görürüm. CHP Grup Başkan Vekili Satır 1969 seçimini kaybeden mebus ve senatörler için S. Demirel'den resmen iş istemişti. AP ile sizin işbirliği yaparak Meclis Başkanı seçiminde, Türkocağının işgaline karşılık, yardım ettiğinizi biz de bilmekteyiz.

CHP ile AP'nin Milletvekili maaşları ile partilere tahsisat verilmesi hakkında işbirliği için komisyon kurup anlaşma yaptığınız resmen ve alenen cereyan etmektedir. Bu hususta anayasayı değiştirmek için S. Demirelle birleşmiş durumdasınız. İmzanın da atanız ve işbirliği kâğıdınız da imza toplamak için talimatınızla dolaşmaktadır.

¹¹⁴⁹ Hüseyin Sabahattin, "Sayın ve Haysiyetli Ecevit'e Duyuru", *Devlet*, S. 102, 15 Mart 1971, s. 8.

Bütün bunlara rağmen Türkes bütçeye beyaz verdi diye kızabilir misiniz? Bütçe çıkmazsa maaş ve tahsisatınızı nereden alacaksınız? Bütçeye beyaz verenler aslında sizi kayırmış, tez günde aylık ve tahsisatınıza kavuşmanız için size yardım etmiş olmuyorlar mı? Ulus'u okusanız utançtan çatlırsınız. Sizin haysiyetiniz bu riyakârlığa müsaade eder mi?

Sonra 14'lere husumetinizin menşei her halde onların seçimi erken yapmamak fikrinden doğmaktadır. Bu hususta aydınlanmanız için 23 Temmuz 1913 tarihli "La tribunedes Lausanne" gazetesinde S. İnönü'nün verdiği demeci okumalısınız. Orada der ki "Her ihtilalden sonra bir nekahat devreside ihtiyaç vardır. Bu bizde 1,5 sene sürmüştür, bir buçuk sene sonra askerler kendi rızasıyla silinerek yerlerini sivillere bıraktılar. MBK üyelerinin bir kısmı bu zamanı kısa buluyorlardı. Bir buçuk sene içinde iki darbe teşebbüsü kendilerinin haklı olduğunu meydana çıkarmıştır. Sizin bütün bunları bildiğinizden şüpheliyiz. Ancak Ulus'u okumadığınızdan da eminiz.

Onun için sizden rica ediyoruz. Ulus'u okuyunuz. Bunu zaman sarfını gereksiz saymayınız. Zira sahibi sayılıyorsunuz. Kimse okumasa bile siz okumalısınız. Okuyunuz ULUS'u lütfen. Yoksa haysiyetinizle oynanıyor gibi geliyor bize.

O. Talihe, Tesadüfe Dair:¹¹⁵⁰

Bit:

Oluser bir kişinin bahtı kavi talii yar
Kehlesi dahi anın ise yarar

Diyarbakır valisi Rüstem Paşayı Kanuni Sultan Süleyman, damat edinerek taltifi düşünüyordu. Akıllı, cesur ve güçlü bir adam olan Rüstem Paşa bir de damat olursa ne olur diye düşünürken rakipleri hemen harekete geçtiler ve vezirde cüzzam illeti bulunduğunu yaydılar. Söylentiler padişahın da kulağına gitti ve hekimbaşına sordu. Hekim dedi ki: Sultanım cüzzamlıda bit yaşamaz tahkik edilsin.

Dergâhı hümayun kapıcılarından biri paşanın vilâyetine yollanır. Vazifesi paşanın çamaşırlarında bir bit bulmaktır. Ama Rüstem Paşa temiz ve tirendaz bir zat. Elbise ve çamaşırları tiril tiril, bit bulmak mümkün değil. Kapıcıbaşı paşayı teftiş seyahatine teşvik eder. Dağlarda köylerde gezerler aşiretler içinde obalar arasında dolaşırlar. Kapıcıbaşı çamaşırları yoklar durur ve nihayet bir bit bulur alır ve altın bir kutuya koyup İstanbul'a döner.

Rüstem Paşanın biti bahtını açmış, önce damat sonra sadrazam olmuştur. Devrin zarif bir şairi de yukardaki beyti söylemiştir.

Keçiler Koyunlar ve 4x7 = 32:

Beş yıl önce yaşlı bir kadın bütün İtalyayı dolaşıp (4732) nolu piyango biletini aramış ve satınalmış. Sonra da bu numaraya büyük bir ikramiye çıkmış. Herkes merak içinde ihtiyar kadını bulup sormuşlar. Bu numarayı (4732) yi ne sebeple aradın? Kadın büyük ikramiyenin bu numaraya çıkacağını biliyordum demiş ve anlatmış.

Rüyamda 4 keçi gördüm sonra da 7 koyun geldi ve o esnada uyandım. Allah bana bir numara bildirdi dedim (47) amma iki rakam daha lâzım sonra düşündüm 4X7 = 32 eder deyip arkasına ekledim (4732) etti. Bileti bulup aldım ikramiye de çıktı.

Dört Arkadaş:

Dört kişi bir yol kavşağında buluşmuşlar bir şehzade, bir asilzade, bir tüccarzade, bir çiftçizade hepsi aç ve parasız. Rasgele bir yolu takip ederek bir surun dibine gelmişler. Subaşında oturup şu kararı vermişler: Her gün bir kişi şehre gidip çalışsın ve dört kişiyi doyursun. İlk gün çiftçizade gitmiş. Doğru odun pazarına varıp, odun alan birine

— Odunu kırdıracaksan ben kirayım,

—Peki demiş adam,

Baltayı çekip girişmiş iş bitince kendisine iki dirhem ödemişler, helva ekmek alıp arkadaşlarına gitmiş, çıkarken surun kapısına yazmış: 8 saatlik yorucu bir çalışmanın bedeli iki dirhem.

¹¹⁵⁰ Hüseyin Sabahattin, "Talihe, Tesadüfe Dair", *Devlet*, S. 116, 21 Haziran 1971, s. 7.

İkinci gün sıra tüccarzadeye gelmiş tüccarzade doğru limana gitmiş, bakmış ki bir gemi var. Yükünü sormuş tuz demişler, fiyatını öğrenmiş çarşıya varıp tuzcularla konuşmuş, gemideki tuzu tuzculara devretmiş (200) dirhem komisyon almış. Arkadaşlarına giderken surun kapısına yazmış: İki saatlik zekânın bedeli 200 dirhemdir.

Üçüncü gün asilzade şehre gitmiş. Zarif yakışıklı güzel bir adam. Bedestenin kadın eşyası satılan bölümünde salınarak gezinmiş. Bir dul haramın dikkatini çekmiş, evine davet edilmiş bir saat kadar sohbetinde kalmış, ayrılınca cebinde bir mendil bulmuş. İçinde 2000 dirhem var. Arkadaşlarının yanına dönerken surun kapısına yazmış: Bir saatlik güzelliğin bedeli 2000 dirhemdir.

Sıra şehzadeye gelmiş iş bilmez aş bilmez bir adam. Devlet yönetir belki amma ekmek kazanamaz, şaşkın şaşkın dört yanına bakmış bir binek taşının üstüne oturup Allahtan ölüm dilerken bir cenaze geçmiş. İmrenmiş ölüye “Yarabbi nasıl kurtulmuş dünya çilesinden” söylenmiş yüksek sesle. Az sonra yanına ihtiyar bir hoca efendi gelmiş, kimsin, nesin diye sormuş, şehzade halini arzetmiş, tahtını kaptırmış bir şehzadeyim, şimdilik perişan ve yurtsuz, ölüme hasret çeken bir beyim demiş.

İhtiyar anlatmış, ölen zat bizim hükümdardı varisi de yok ülkede, üç tane nüfuzlu aile var. Taht için bir birlerine girecekler, halk da bu çekişmeden zarar görecektir, sen dünyaya fazla bağlı gözükmüyorsun cenaze geçerken ölümü kurtuluş saydığım işittim. Kabul edersen seni Sultan yapalım ben de bu ülkenin baş müftüsüyüm. Sözümlü dinlerler ve sana biat ederler, çekişme de olmaz demiş. Şehzade kabul edip tahta oturmuş, herkes biat edip çekilmiş. Akşam tebdili kıyafet edip arkadaşlarına gitmiş, geçerken surun kapısına yazmış: Bir anlık talihin bedeli bir ömür saltanattır.

Ek 2:

DEVLET GAZETESİNDE YAYINLANAN BASIN DEMEÇLERİ

A. Süleyman Demirel İktidarına Yönelik Demeci: “Yutkunan Başbakan”¹¹⁵¹

Türkiye düzensizlik, başıboşluk ve başıbozukluk çamuruna bulanmış karanlık bir akibete doğru yuvarlanmaktadır. Bu halin tek sorumlusu, çare bulmak, tedbir almak, bu çare ve tetbirleri cesaretle uygulamak yetki ve vazifesini elinde tutan Başbakan Demirel’dir. Bu günün tablosu şöyledir:

İstanbul-Ankara ve diğer şehirlerdeki Üniversiteler, talebelerin boykot ve işgaline uğramış, öğretim üyeleri, dekan ve rektörler istifa etmiştir. Yargıtay, Danıştay, Sayıştay idareyi protesto için yollara dökülüp yürümüştür, işçiler sokağa dökülmek üzeredir. Asayiş, emniyet mefhum olarak bile unutulmuştur. T.R.T. dilinden fikrine kadar keyfine göre hareket etmektedir. Ve nihayet Başbakan istemediği bir af kanunu çıkarmamak için Ordu istemiyor diye bilmiştir. Bir Başbakan için bu iddia doğru ise zillet, bahane ise hasalettir. Herhalde böyle bir zatın İktidar makamını işgalde devamı millet için bir fecattir.

Süleyman Demirel’in iktidarı, musluğu tıkamış bir mantar parçası gibi içtimai ve iktisadi hayatın akımını durdurmuştur.

Basiretten ve cesareten mahrum bir Başbakanın bulunduğu yeri boşaltması ve daha ehil olanlara yönetimi terketmesi asgari icaptır.

- Bizim iktidarımız devrinde bugün görülen kargaşalıkların hiç birisi olmayacaktır.
- Üniversiteler yalnız araştırma ve bilim için bir mabet olacaktır.
- İşgal, Boykot, fiili durum vesair namlar alımda sürdürülen cehalete son verilecektir.
- Millet için faydalı görülen her kanun çıkacak yutkunan Başvekiller görülmeyecektir; eşkıya, rüşvetçi ve benzeri bütün ahlâksızlıkların kökü kurutulacaktır.
- Komünist, anarşist, Maocu ve benzeri kökü dışarda, gözü dışarda, gönlü dışarda millet tahripçilerine göz açtırılmayacaktır.
- Millet in imkânları milletin menfaatlerine en hızlı usullerle bulunacak, bugün git yarın gel usulüne nihayet verilecektir.
- Adalet mekanizmasında işleme süratlenecek 20 sene süren davalar devri kapanacaktır.

B. Milliyetçi Hareket Partisi’nin 10 Ağustos 1969 Tarihinde Türk Ocağı Salonunda Yapılan Orta Anadolu Bölge Toplantısında Yaptığı Konuşma:¹¹⁵²

Milliyetçi Hareket Partisi’nin 10 Ağustos 1969 Tarihinde Türk Ocağı Salonunda yapılan Orta Anadolu Bölge Toplantısında toplantıda kısa bir konuşma yapan Dündar Taşer, siyasi af ve AP, Odalar Birliği ile Gençlik meseleleri üzerinde durmuştur. Hitabında, Odalar Birliği Başkanlık seçiminde yaşanan usulsüzlük ve kanun dışı olaylara temas ettiği, Devlet Gazetesinde haberleştirilen kısım şu şekildedir;

“Demokrasiyi hep beraber kurtaralım”, “Ben sandıktan çıktım” diyen Süleyman Demirel’in samimiyetsizliğinin yeni ve en açık delilleridir. Prof. Necmettin Erbakan da demokratik bir irade sonucu Odalar Birliği Başkanlığına gelmişti. O da “sandıktan çıkmıştı” ama bunları hatırlayan yok. Gerçek, dış ticaretten sağlanan milyarların, azınlıklar ile cedlerinin kılıç hakkıyla bu toprağın sahibi olan Türkler arasın da dağılışının yeniden ve adaletle tanzimi kavgasıdır. Türk tüccarı uyanmıştır. Yıllardan beri oynanan oyunu görmüş ve onu bozmaya karar vermiştir. Bunun önüne ne Demirel ne de localar geçebilir. Bunlar yeni ve adil düzenin kuruluşunun ancak kısa bir müddet geciktirebilirler.

¹¹⁵¹ Dündar Taşer, “Yutkunan Başbakan”, *Devlet*, S. 11, 16 Haziran 1969, ss. 8-9.

¹¹⁵² Dündar Taşer, “Milliyetçi Hareket Partisi’nin 10 Ağustos 1969 Tarihinde Türk Ocağı Salonunda Yapılan Orta Anadolu Bölge Toplantısında Yaptığı Konuşma” *Devlet*, S. 20, 18 Ağustos 1969, s. 5.

C. CHP'nin Köy ve Köylüye Ait Seçim Bildirgesi Hakkında Demeci:¹¹⁵³

Dündar Taşer, CHP'nin köy ve köylüye ait seçim bildirgesi hakkında basına aşağıdaki açıklamayı yapmıştır.

CHP kurumuş bir ağaç haline gelmiş ve meyveden kesilmiştir. Yine de etrafa gölge etme isteğinden vazgeçmemektedir. Yaratıcı muhayyelenin şartlarını tamamen yitirmiş, 20 yıldan beri başka partilerin programlarından çalınmış fikirlerin bayraktarlığını yapmaktadır. 1950-1960 arasında MHP'nin programındaki (Çift Meclis, Anayasa Mahkemesi, Hâkim Teminatı) umdelerini iktibas etmiş ve kendi fikri diye ortaya atmıştır. Şimdi de MHP'nin köyleri birleştirme (Tarım Kenti) fikrini çalıp ortaya çıkmaktadır. Kendine mahsus düşünceleri yoksa politikayı bırakmalı, bir başka partinin prensibini benimsiyorsa mehz göstermelidir. Siyasi dürüstlüğün asgari şartını CHP'den beklemek, hakkımızdır. Kuru dallara asılan yalancı meyvalar gülünç olmaktan başka sonuç vermez.

D. Celal Bayar ve İsmet İnönü Yakınlaşmasına Yönelik Süleyman Demirel'in Tutumu Hakkında Demeci:¹¹⁵⁴

Dündar Taşer, Süleyman Demirel'in Bayar ve İnönü yakınlaşmasındaki tutumunu yönelik şunları söylemiştir:

Seçimler yaklaştıkça 4 uzun seneyi olmayan beyanlarla heba etmiş bulunan Hükümet Başkanı kendi açtığı polemiklerden şikâyetçi olarak görülmektedir.

- 1) İki eski devlet başkanının biri ile görüşmesini tasvip, teşvik, takip etmiş, şimdi de (beni bu işe niçin karıştırıyorlar) diye kaçmaktadır.
- 2) Kongrelerinde ittifakla, kendisi de katılarak alınmış kararları red ve inkâr etmiş, diğer taraftan biz kongremizin kararlarına bağlıyız, diyebilmektedir.
- 3) Sonunda da, halkı tehdit etmekte herşeye rağmen bana tahammül etmezseniz başımıza geleceği bilirsiniz demektedir.

Hükümet Başkanı olan zâtın en azından kendi sözleriyle işleri arasında bir tutarlık bulunmalıdır. Otuz üç milyonluk bir milletin ve dünya kamuoyunun karşısında olan bir Başvekil mantık kaidelerini altüst etmekten hiç olmazsa millî haysiyet uğruna sakınmalıdır.

E. MHP'yi Karalama Broşürüne Yönelik Demeci: "Müslümanlar Kimin Hizmetine Sokulmak İstiyor?"¹¹⁵⁵

Milliyetçi Hareket Partisi, son günlerde karanlık niyetli bazı kuruluş ve kişilerin, parti aleyhine çeşitli yayın organlarıyla yürüttükleri faaliyetlerin içyüzünü açıklayan bir genelgeyi parti teşkilâtına göndererek, vatandaşlarımızın âdi oyunlara âlet olmamalarını istemiştir. Genel Başkan Vekili Dündar Taşer imzasıyla yayınlanan genelge özetle şöyledir:

Madde 1: Milliyetçi Hareket Partisi Cenabıhakkın yeryüzüne gönderdiği en yüksek din olan İslâmiyetin milletimizin hayatında lâyük olduğu önemli yeri olması ve Türklük duygusu ile mücehhez olarak milletimizin manevî hayatını aydınlatması davasıdır. Memleketimizin kalkınması için yaptığı çalışmalar halk tarafından benimsenmiştir. Komünizme karşı giriştiği mücadele ve milliyetçi gençleri (Komando ismi verilen) gençlerin himayesi komünistleri çok korkutmuştur. Yıllardan beri müslüman Türk halkının dinine karşı gösterilen baskı ve ilgisizlik, iktidarların çeşitli vaatlerini tutmaması vatandaşlarımızı çok bezdirmiştir. Üç Hilâl'li Milliyetçi Hareketin müslüman Türk medeniyetini kurma mücadelesi vatandaşlarımızda büyük bir heyecan ve sevgi yaratmıştır. Her gün parti saflarına değerli memleket çocukları katılmaktadır. Bu durum ise hasımlarımızı ziyadesi ile ürkütmüştür. Partinin baltalanması için çareler aramağa başlamışlardır. Tesbit edilemeyen bir rivayete göre Süleyman Demirel kardeşi Hacı Ali Demirel ve Av. Bekir Berk ile Salih Özcan Ankara'daki mason deneginde gizli bir toplantı yaparak partiyi müslüman Türk halkının gözünden düşürmek için bir plân hazırlamışlar ve bu plânın ilk kademesi

¹¹⁵³ Dündar Taşer, "CHP'nin Köy ve Köylüye Ait Seçim Bildirgesi Hakkında Demeci", *Devlet*, S. 20, 18 Ağustos 1969, ss. 8-9.

¹¹⁵⁴ Dündar Taşer, "Celal Bayar ve İsmet İnönü Yakınlaşmasına Yönelik Süleyman Demirel'in Tutumu Hakkında Demeci", *Devlet*, S. 20, 18 Ağustos 1969, s. 9.

¹¹⁵⁵ Dündar Taşer, "Müslümanlar Kimin Hizmetine Sokulmak İstiyor?", *Devlet*, S.27, 6 Ekim 1969, s. 4.

olarak Av. Bekir Berk'e 65 sayfalık bir broşür yazdırmışlardır. İttihad Gazetesinin ilâvesi olarak yayınlanan bu broşürde baştan aşağıya yalan ve iftiraldan ibaret şeyler yazılmıştır. Halen bu broşürlerin masrafı Hacı Ali Demirel tarafından ödenmekte ve dağılımı da onun tarafından idare edilmektedir. Bu iftira kampanyasına karşı aşağıdaki şekilde mücadele edilmelidir.

Madde 2: Farmason teşkilâtı Yahudiler tarafından kurulmuş olup Yahudiliğe hizmet eden bir teşkilâttir. Farmasonluk islâmiyete düşman bir gaye güder ve dinsizliği esas kabul eder. Bugünkü A.P. Genel Başkanı 27. derece bir farmason iken Başbakan olduktan sonra farmasonluğa yaptığı hizmetler dolayısı ile 30'ncü dereceye yükselmiştir ve bilgi locasına kayıtlı bulunmaktadır. Daima farmason locasının emrindedir ve onların emirlerini yerine getirmektedir. Bu zatın emri ile hareket eden Av. Bekir Berk, Salih Özcan ve Mustafa Nezihî Polat farmasonluğa alet olmaktadır.

Madde 3: Av. Bekir Berk yazmış olduğu broşürü şimdiye kadar yayınlamıyarak tam seçime 20 gün kala böyle bir işe girişmesi de islamiyet'i politika menfaatlerine alet etmek gayesi ile hareket etmekte olduğunu ortaya koymaktadır.

Madde 4: Ezan meselesine gelince iddialarının yalan olduğu 20 Eylül 1966 tarihli Cumhuriyet Gazetesinin 2. sayfasındaki yazı ile sabit olmuştur. Bu yazıda Cemal Gürsel'in ölümü dolayısıyla tabî Senatörlerden Suphi Karaman ezanın kimler tarafından olduğu gibi kalmasının sağlandığını anlatmaktadır.

Madde 5: Partimizin daima ileri sürdüğü esas İslâmiyet İmanı ve İslâm ahlâk ve fazileti ile Türklük şuur ve gururudur. İslâmiyetle Türklük ruhla beden gibidir.

Madde 6: "Türk Milleti'nin yükselmesinden ve selâmetinden başka üstün bir davamız yoktur" demek, islâmiyetin bundan sonra düşünüleceği manasını taşımaz.

Cenabı Allah, tevhit ve islâmiyet her türlü münakaşanın dışında ve her davanın üstünde hürmetle bağlı olduğumuz bir husustur. Bir insanın "Benim için vatanım herşeyden üstündür" demesi, o insanın dinini, Allahını vatanından sonra düşündüğü manâsında yorumlanamaz. Zira vatan ve milleti de yaratan Cenabı Haktır. Bahis konusu broşürü yazan fesatçılar bizim milletimize karşı düşündüğümüz iyi şeyleri dahi bu şekilde kötüye yormuşlardır. Diğer hususlardaki yazıları da baştan aşağı iftira ve yalandan ibarettir.

F. 12 Ekim 1969 Seçim Sonuçları Yönelik Demeci: "Oysuz 44 Milletvekili"¹¹⁵⁶

MHP Genel Başkan Yardımcısı Dündar TAŞER 12 Ekim 1969 seçim sonuçları ile alakalı basına aşağıdaki demeci vermiştir. Demeç özetle şöyledir:

1969 seçimleri Türk demokrasisini garip bir neticeye ulaştırmıştır. Türk milletinin yüzde 46 sının reyini alan AP Parlâmentonun yüzde 57'sine sahip olmuştur. Mevcut ekseriyet Türk seçmeninin değil Seçim Kanununun eseridir. Geçen devre esnasında yalnız Seçim Kanunu ile uğraşmış olan AP lideri, bu sayede almadığı reyler için de (44) milletvekili kazanmıştır. Aslında bu 44 milletvekilinin küçük partilere ait olması gerekirdi.

Tabii Senatörlerin seçmensizliğini başlıca konu haline getirmiş olan AP'li çevrelerin seçmensiz milletvekillerinin ekseriyetiyle kurulmuş bir iktidarın icraatını nasıl izah edeceklerini bekleyeceğiz. Aslında bugün iktidara gelen heyet Türk seçmeninin yüzde 65'inin, yüzde 46'sı yâni genel seçmenin yüzde 22'sinden ibaret bir azınlığı temsil etmektedir. Bununla beraber Sayın Demirel "gururla" başladığı seçim ertesi iktidarını bir fatih edasıyla yürütmek istidadındadır. MHP bu davranışa karşı hak ve adalet yolunu savunmaya devam edecektir.

G. MHP'li Gençler Hakkında Basının Haksız İthamlarına Yönelik Demeci:¹¹⁵⁷

Türk Ocağında gerçekleştirilen Odalar Birliği seçimleri sonrası gazetecilerin Necmettin Erbakan ile gazeteciler görüşmek ister. Ancak Necmettin Erbakan'ın görüşme isteğini kabul etmez. Gazetecilerin görüşme isteğinde ısrarcı ve zorlayıcı davranması sonrasında, Türk Ocağı Gençlik Kollarına mensup bazı gençler arbedeye dönüşen olaya müdahale ederek gazetecileri alandan uzaklaştırır. Bunun üzerine dönemin basınında MHP'li komandalara yönelik haksız ithamlara yer verilir. Dündar Taşer, bu haksız ithamlara yönelik basına: "Menfaat grupları

¹¹⁵⁶ Dündar Taşer, "Oysuz 44 Milletvekili", *Devlet*, S. 31, 3 Kasım 1969, s. 8.

¹¹⁵⁷ Dündar Taşer, "MHP'li Gençler Hakkında Basının Haksız İthamlarına Yönelik Demeci", *Devlet*, S. 41, 12 Ocak 1970, s. 4.

arasında cereyan eden çekişmelerin MHP'nin politikası ile ilgisi olmadığını, bilhassa MHP'li gençlerin bu olayla hiç ilgilenmedikleri” yönünde demeç vermiştir.

H. Haydar Tunçkanat'ın Açıklamalarına Yönelik Demeci: Tunçkanat ve Nutuksal “!” Demeci “Tarihi Türk Politikası”¹¹⁵⁸

Haydar Tunçkanat'ın TÖS salonunda düzenlenen konferansta yaptığı “27 Mayıs'ın 1 numaralı tebliğinde dünyaya ilân edilen ‘NATO’ya CENTO’ya bağlıyız’ dememiz bir formalite icabıydı. Amacımız dış ülkelere kendimizi tanıtp, sonra yavaş yavaş bu örgütlerden sıyrılmaktı.” açıklamalarına cevap niteliğinde Dündar Taşer, basına şu demeci vermiştir;

Sayın Haydar Tunçkanat'ın MBK ilk tebliğinin mahiyeti üzerine söylediği sözleri hayretle karşıladım. Sayın Tunçkanat TÖS salonundaki konferansında diyorlar ki ‘İhtilâl sabahı NATO’ya CENTO’ya bağlıyız dememiz bir formalite icabı idi, amacımız dış ülkelere kendimizi tanıtp sonra yavaş yavaş bu örgütlerden sıyrılmaktı.’ Bu ifade, aczin, zaafın, tereddüt ve korkunun bütün unsurlarını taşımakta olan gayri ciddi bir açıklamadır. 1 sayılı tebliğ 27 Mayıs hareketinin mana ve mahiyetini Türk milletine ve dünyaya bildiren, ciddi bir belgedir.

Dış politika ile ilgili kısımları; Tarihi Türk politikasının dayandığı temellerin muhafaza edileceğini beyan eder. Tarih boyunca kuzey komşumuz batı ile ittifak ederek Türk topraklarını bölüşmüşlerdir. Buna karşı Türk-Batı ittifakı kurulduğu zaman topraklarımız tecavüzden masun kalmıştır. NATO ittifakı bizim için bu esprinin devamıdır.

MBK'nin o gece Harbiye’de toplanan mensupları 1 sayılı tebliği bütün fikir ve yürekleriyle tasdik etmişlerdir. Esasen subay olarak, ihtilâlciler olarak, Türk olarak; kandırma, aldatma, uyutma maksadını taşıyan beyanlar elbette yakışık almaz şeylerdir.

Sayın Tunçkanat'ın da o tarihte başka türlü düşündüğünü sanmıyorum. Ancak 10 yıldır etkisinde kaldığı (sol) çevrelere mazeret göstermek için bu kadar kötü bir ipe tutunmasını ibretle görmekteyim. İhtilâlden gelmiş bir Kurmay Albay'ın bugün geldiği yer hüzün vericidir. Bugünkü sözleri içinde yarın bu nevi mazeretler ileri sürmeyeceğine nasıl inanabiliriz. Tunçkanat'ın konferansı bir ihtilâlciler için intihardır. “27 Mayıs MBK Üyesi Dündar TAŞER”

İ. Bülent Ecevit'in Ülkü Ocaklı Gençler Hakkında Haksız İthamlarına Yönelik Demeci: “Türklük Düşmanı”¹¹⁵⁹

Trabzon Teknik Üniversitesinde Ülkü Ocağına mensup öğrenciler, Devrimci Gençlik Teşkilâtına bağlı komünist militanların silah depolama yerlerini tesbit ederek, depodaki yanıcı ve patlayıcı maddeleri emniyet kuvvetlerine teslim etmiştir. CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit komünist militanların ellerinden silâhlarının alınmasını protesto etmiş ve milliyetçi gençleri suçlamıştır. Behice Boran'ın beyanatı TRT ve diğer basında yayınlamıştır. Ancak MHP Genel Başkan Vekili Dündar Taşer'in Bülent Ecevit'in ithamlarına karşı verdiği cevaba TRT ve diğer basın yayın organlarında yer verilmemiştir. Dündar Taşer'in basına verdiği Devlet Gazetesinde şu şekilde yayınlanmıştır:

Trabzon Üniversitesi Milliyetçi talebeleri Üniversite içinde solculara ait silâh ve cephaneye depolarını bulmuş ve resmî makamlara teslim etmişlerdir. Komünist militanların başına yağın her yağmur için C.H.P.'yi şemsiye olarak kullanan Sayın Ecevit, bu sefer de yersiz ve mesnetsiz ithamlarla milliyetçi gençlere hücum etmektedir. Daha dün C.H.P.'ye bağlı Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonunun düzenlediği mitingi basan konuşmacıyı döven komünistleri bu derece himaye etmenin haysiyet kırıcılığını bilmezden gelmektedir.

Bir yandan A.P. ile koalisyon pazarlığı yaparken iktidarla işbirlikçi diye bu gençleri suçlamak, her türlü ölçüden mahrum bir davranıştır. Sayın Ecevit bilmelidir ki “bir sınıfı imhaya teşebbüs” kanunen suçtur. Bunu bile bile komünistleri herkesle eşit saymak, onları masum ilericiler diye sıfatlandırmak, bağlılığını sık sık tekrarladığı anayasa’ya da aykırıdır.

Üniversitelerde can güvensizliğini yaratanlar Sayın Ecevit'in himayesindeki solculardır. Trabzon Üniversitesinde komünistlerin cephaneliği bulunduğu gün, Ankara Fen Fakültesinde,

¹¹⁵⁸ Dündar Taşer, “Tarihi Türk Politikası”, *Devlet*, S. 50, 16 Mart 1970, s. 9; Dündar Taşer'in basına verdiği bu demeç, Mesele adlı eserine de alınmıştır. Bkz. Dündar Taşer, *a.g.e.*, s. 147.

¹¹⁵⁹ Dündar Taşer, “Türklük Düşmanı”, *Devlet*, S. 63, 15 Haziran 1970, s. 10.

kolunda kitapla dersten çıkan Ali Paşa Aydın'ı solcular, kuş avlar gibi vurmuşlardır. Sayın Ecevit, yoksa komünist olmayanın katli caiz olduğuna mı inanmaktadır...?

Sayın Ecevit hükümete ihbarlarda bulunduğunu belirtmektedir. Prof. Alacakaptan'ın "Muhbirler" heyeti adına ilk teşebbüsü yaptığını mı, söylemektedir?

Milliyetçi gençlerin hükümetçe himaye edildiği iddiası, bu efendilerin bir sakızıdır. Milliyetçi gençlerin himayeye ihtiyacı yoktur. Esasen iktidar kanunları uygulayabilse hadiseler kökünden kurur. Yetkilerini kullanmaktan aciz bir heyetin himayesini varid görmek solcularınkinden gayri her akla ay kindir.

J. Bülent Ecevit'in Sol Akımlara Verdiği Desteğe Yönelik Demeci: "Bülent Ecevit Hatasında İsrar Ediyor"¹¹⁶⁰

Bülent Ecevit'in basına verdiği demeçteki "*Anayasa ve rejim değişikliğine gerekçe hazırlamak, sol akımları çığırından çıkartılıp, halk güzünde bir umacı durumuna getirilmek isteniyor*" sözlerine yönelik MHP Genel Başkan Yardımcısı olarak Dündar Taşer cevap şu vermiştir:

Sayın Ecevit'in demecini gazetelerde gördüm. Söylediklerinin doğruluğuna inanıyor mu bilmem, ancak bu sözlere inanacak tek ferdin Türkiye'de bulunmadığını bilmelidir CHP'nin kabinedeki mensupları elile iktidarın, Ecevit eli ilede muhalefetin avantajlarını toplamaya kalkması tipik ve bir partizanlık örneğidir, amma siyasi seviyeyi düşürmek gibi bir mazarat da doğuracaktır. Sayın Ecevit'in solcu gençliği hala savunabilmesini hayretle karşıladım. Olayların buraya gelmesinde Ecevit ve ona benzer düşünce sahiblerinin, bazı sözleri olaylarla ilişkisini düşünmeden, bir ezberci sadakatiyle tekrar etmesi de amil olmuştur.

Sayın Ecevit bazı grupların saldırısı yüzünden (Dev-Genç) in kendi canını savunma ihtiyacı duyduğunu ileri sürmektedir. Sayın Ecevit her devrimciyim diyeni Atatürkçü saymak hatasında ısrar etmemelidir. Bu kadar ispattan sonra artık kendisi bile doğruyu öğrenmiş olmalıdır.

Demek ki, banka basmalar, adam kaçırmalar, fidye almalar, diplomat öldürmeler ve küçücük bir kız talebeyi rehin tutmalar hep canını savunma ihtiyacıdır. Bu kadar hâdiseye rağmen kamuoyuna Dev-Genç'i savunarak muhatap olmak için ya çok büyük bir cüret yahut da çok büyük bir gaflet için de bulunmak lâzımdır. İki solcunun bir birini öldürdüğü bir yıl önceki Kuseyri cinayetinde de Ecevit Özerk Üniversitenin milliyetçilere karşı ayaklanmasını devrimcilik adına savunmuştu, solcu olmak solun cinayetini, yurdu bölmesini, cemiyeti karıştırmasını bile hoş görmeyi icab ettirmez.

K. Genel Siyasi Durum Üzerine Demeci: "Milliyetçi Bir Hükümete İhtiyaç Var"¹¹⁶¹

Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkan yardımcısı Dündar Taşer, kabine, partiler ve memleketin içinde bulunduğu durumla ilgili olarak basına aşağıdaki beyanatı vermiştir;

Türkiye'nin iş hayatı büyük bir durgunluk geçirmektedir. Bu durgunluğun sonucu olarakta halk kitlelerinin günlük hayatı dayanılmaz sıkıntılara düşmüştür. Pahalılık ve işsizlik her zümreden vatandaşı ezmektedir.

Bu haller bir evvelki iktidarın zaaf ve aczinden olmakla beraber yerine gelmiş kabinenin bazı üyeleri tarafından, ekonomik hayatın iflas derecesine vardığı, ancak binlerce yılda düzeleceği gibi karamsar tablolar çizilmesi.

Mülkiyetin en yaygın olduğu ve diğer mülkiyet konularının temeli olan "Toprakta" da çok dar hudutlu ve "Mülkiyette el değiştirme" gayesine yönelen tasarılar üzerinde iddialı çıkışlardan doğmaktadır.

Sayın Erim Kabinesinin bazı bakanları tasavvurlarını ifade ederken en keskin kelimeleri seçmeyi ittihat haline getirmişlerdir. Bir anarşi devresini kapatmak sükûn ve istikrarı yeniden kurmak için yapılmış bir müdahaleden sonra kurulan hükümet sorumluları parti gruplarından meslek teşekküllerine kadar herkesi her an sürprize uğrayacakmış endişesine düşürmemeli idi. Bu kabine kurulduğu günden beri memur tayinlerinden kanun tasarılarına her icraatında millet kafasında "doktriner şüpheler" doğuracak bir yolda olmuştur. Miktarı mahdud bir toprağı şu veya

¹¹⁶⁰ Dündar Taşer, "Bülent Ecevit Hatasında İsrar Ediyor", *Devlet*, S. 118, 5 Temmuz 1971, ss. 4-5.

¹¹⁶¹ Dündar Taşer, "Milliyetçi Bir Hükümete İhtiyaç Var", *Devlet*, S. 131, 1 Kasım 1971, s. 4.

bu tarzda kullanmakla 23 milyon çiftçiye refah sağlamak 35 milyon insanın da ihtiyacını gidermek ve Türkiye'nin kalkınması için de tasarruf menba'ı yapmak gibi hesabın imkânsız bir vaadle bütün zihinleri durdurmuş, bütün müteşebbisleri ürkütmüş ve bütün piyasayı dondurmuştur.

Mâna ve mahiyeti belli olmayan bir "Reform" tabirinin arkasına geçerek bütün milleti şaşkın bir bekleme devresine sokmak doğru bir politika değildir.

Sanayileşmeye hız vermek için kullanmak gereken kıymetli zamanları ve millî güçleri toprak reformu konusuyla heba etmek israfların en kötüsüdür. Sanayi reformunun önüne alınan toprak reformu çizme üzerine çorap giymek gibi bir tersliktir, faydasız hatta zararlı bir abesle iştigaldir. En büyük parti gruplarının aczi, partiler dışı kabinenin zaafı sabit olmuştur. Bir milli ve milliyetçi hükümete ihtiyaç vardır.

Ek 3:

YURT DIŞINDA BULUNDUĞU SIRADA DEFTERİNE TUTTUĞU NOTLAR¹¹⁶²

(1)

14'ler:

Türkeş: Rusya'ya iltica rivayeti (kulak propagandası)

Özdağ: Öldü rivayeti (“ “)

(3)

23'ler:

Komite, 3 gruba ayrılmıő, havacılara karşı infial var.

(Cemal) Gürsel;

1-(Refet) Aksoyoğlu, (Ekrem) Acuner, (Mucip) Ataklı, (Haydar) Tunçkanat, (Emanullah) Çelebi, (Kamil) Karavelioğlu, (Ahmet) Yıldız, (Fikret) Kuytak, (Şükran) Özkaya, (Selahattin) Özgür. (10).

2-(Suphi) Karaman, (Mehmet) Özgüneş, (Muzaffer) Yurdakuler, (Sami) Küçük (Osman) Köksal, (Sezai) Okan, (Cemal) Madanoğlu. (7).

3-(Sıtkı) Ulay, (Fahri) Özdilek, (Kadri) Kaplan, (Vehbi) Ersü, (Suphi) Gürsoytrak. (5).

(5)

C. Gürsel:

Hastalığı geçti. Basın Kanununa muhalif. 147'ler ve Eminsü işini halledemedi. Kurucu Meclis, arzusuna aykırı şekilde kuruldu.

Cumhurbaşkanlığı için adaylığını koyacak. İnönü ile görüştü. (Dış İşleri Bakanı Selim) Sarper de bulundu. Koalisyon Kabinesi kuracağını beyan etti. (2C.H.P+2M.B.K.+1 Y.T.P+C.K.M.P+12 Tarafsız).

Milli İradeye Dayanan iktidar iş başına gelince, iktisadi ürkeklik kalkar.-14'ler hakkında müstakbel hükümetler karar verecek.-23'ler hizmet ve garanti bulmak.- (Cumhuriyet-3-Mart-1961).

(13)

Temsilciler Meclisi:

M.B.K. aleyhine tezvirlar yapıyor. Yd. Sb. öğretmenlerin tayın ve elbisesi

147'ler

5000 subay

10.000 yedek subay öğretmen

Anayasa: K. Orbay'a teslim dildi.

(15)

C.H.P.:

Tüzüğünü tadil etti, iki kanada ayrılabilir.

(İki kanattan, birisi Cumhuriyetçi Güven Partisi haline geldi.) (İ.M.)

Kabine ve 23'leri zayıflatmak için devamlı mesele yaratıyorlar. Temsilciler Meclisi'nde orta atıp, talebe ile sokağa düşüyorlar.

Yeni kurulan bütün partilerde kuyrukların hâkim olduğunu yazıyor. M.B.K.'yı ürkütmek için.

(16)

İnönü:

Hastalık bahanesiyle izinli.

¹¹⁶² Metin, *a.g.e.*, ss. 447-477.

Cemal Gürsel'le görüştü ve inkılap mahkemesi kararı yayıldı.
(Kasım) Gülek
Kendisini unutturmaya çalışıyor. Mart'da gazete çıkaracak.
1 Mart'da Tanin'i çıkardı. Yazı ailesi: Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Aziz Nesin

(20)

(İsmail Rüştü) Aksal
Bütçenin hazırlanmasında tamamen tasvipkar davrandığı (beğendiği) halde, umumi heyette tenkit etti.

(22)

C.S.B. (Cemil Sait Barlas)
C.H.P.'nin sol kanat lideri olma yolunda.

(24)

Y.T.P.
(Ekrem) Alican
Erken seçime aleyhtar.
(30) Diğer Partiler:
İşçi Partisi kuruldu, bütün işçileri çatısında çağırıyor. Diğer partilerde endişe yarattı.

(26)

Kabinedeki üyesi C.H.P.'nin hücumuna uğruyor.
Subay maaşları içindeki konuşmaları, hem C.H.P.'nin hem de (İhsan) Kızıloğlu'nun hücumlarına uğradı.

(30)

Diğer partiler:
İşçi partisi kuruldu, bütün işçileri çatısına çağırıyor. Diğer partilerde endişe yarattı.

(34)

Yassıada:
Sertleşti, tarafgirane davranışlar görülüyor. Celal Bayar üst perdeden konuşuyor. Hasta.

(35)

(Salim) Başol:
Hazırcevaplığı fazla kaçıyor.

(36)

(Altay Ömer) Egesel:
C.H.P. Müdafî pozunda görünüyor. İdam talepleri arttı.

(37)

(Celal) Bayar:
Sakin ve kendinden emin, her şeyi göze almış durumda.

(39)

Menderes:
Acındırıcı tavırlar alıyor; işlerden haberi olmadığını söylüyor.

(41)

Ordu:
Cevdet Sunay seyahatte
Orduya bir mesaj yolladı: Ordu idareyi teslim edecektir, dedi (23'lere bir ihtar olabilir;
C. Gürsel tarafından)

(43)

Basın:

14'ler lehte:

Akbaba: Başmakale (de) imalı bir minnet duygusu, 23'lere hafif tenkit.

Akşam: İlhan Selçuk, hayırla anma.

(Müşerref) Hakimoğlu-Vecihi Ünal partilere çatıyor.

14'lere dair sual soruldu. "Bir 14'ler meselesi ihdas edilmek isteniyor."

(44)

Basın aleyhte:

Akbaba: Aziz Nesin'(den) aleyhte hiciv.

Cumhuriyet: Nadir Nadi, "14'lerin diktatör olma teşebbüsleri akim kaldı"

(45)

Basın, partili:

Ulus: 147'ler meselesini kurcalıyor. İşçi Partisine lüzum olmadığını (belirtiyor.)

Ulus- Ecevit. "23'ler vatansever ve hürriyetçidirler."

Aksi zaten olamaz.

(46)

Kilit Memuriyetler:

27 Mayıs'ta çekilen valilerin çoğu, hizmete iade edildi.

Hakkâri valisi, savcıcıyı tevkif etti.

G. Başkan: Türkeş

G. Başkan Yard.: Kabibay

Gn. Sekreter: Erkanlı

Teşkilat: Esin

Propaganda: Özdağ

Doktrin: Kaplan

-14'ler M.B. (Milli Birlik) Kulübü İdare Kurulu: Şemada görülen şekilde teşkilatlanır.

-İdare kurulu yetkilerini, Genel Kuruldan alır ve her sene 13 Kasım'da Genel Kurul, davetsiz olarak toplanır.

-Genel Başkanlığın lüzum gösterdiği zamanlarda, olağan üstü toplantıya çağrılabilir.

-Genel İdare Kurulu, Genel Kurul üyeleri arasından kapalı reyyle seçilir.

-Genel Kurulun karar ve tebliğleri, Genel Başkan veya tavsif edeceği üye tarafından neşir ve tamim edilir.

-Teknik hazırlıklar ve çalışmalar için lüzumu kadar özel komisyon kurulabilir. Bu komisyonlar, Genel Başkanın tavsibi ile Genel Sekreter tarafından vazifelendirilir.

-G.İ. kurulu üyeleri arasında görüş ayrılığı olduğu takdirde, Genel Başkan tarafından verilen karar, esas ittihaz edilir.

-14'ler, kulübün kurucu üyeleridir. Bu üyelerin isimleri şunlardır. Baykal Rıfat, Er Ahmet, Esin Numan, Erkanlı Orhan, Kabibay Orhan, Kaplan Mustafa, Karan Muzaffer, Köseoğlu Münir, Özdağ Muzaffer, Solmazer İrfan, Soyuyüce Şefik, Taşer Dünder, Türkeş Alparslan.

-Bu üyeler, Genel Kurulu teşkil ederler.

-14'ler kulübüne üye olma şartları:

-14'ler, Kulübün tabii üyeleridir.

-14'ler fikriyatını ve idealini benimseyen ve bu fikirlerin gerçekleşmesi için çalışma vadeden kimseler, kulübün üyeleri olurlar. Ve faal üye kartı alırlar.

-Yurt yararına hizmetleri görülen politika, iş ve ihtisas adamlarına, fahri üyelik verilebilir.

(52)

İşçi Teşekkülleri:

Gayri memnun; gece kondular ele alınmadı; ücret yükselmedi.

(53)

Sanayi inkişafı (gelişmesi);

İşçi başına olan yatırım miktarı ile ölçülür. A.B.D.'de = 19.32 \$

(54)

Ekonomi hareketleri.

Altın: Gr=15 Sterlin;

Reşat:141

Pamuk: Sümerbank'ın iştirakine rağmen durgun. (kredi darlığı)

Fındık: Hafif yükselme

2,5 Ton Tabii Uranyum A.B.D. hilesi

Tütün: İhracatta gerilime

(56)

Dış yardımlar:

Amerika. 140.000.000 İkinci çelik fabrikasına "eski"

Senato Amerika: Türkiye'ye yardımı eksiltme müzakeresinde

(60-61-62)

Seçimlere dair:

Erkenci: C.H.P.

Geç'ci: Y.T.P.

(Yapılacak) 29 Ekim'e

Rabat, 14.7.1961

A.P.'nin kazanması: -23'lere in C.H.P.'ye bağlanması yüzünden- 27 Mayıs ihtilalinin, halk tarafından reddi manası taşıyacaktır. 27 Mayıs, mana ve meşrutiyetinden çok şey kaybedecektir. Basın, münevver muhitler (aydın çevreler), üniversite, memurlar büyük bir huzursuzluk hissedecekler.

C.H.P.'li çevreler oldukça ağır bir tazyik korkusu duyacaklardır.

Muhallif partiler ve bilhassa C.H.P., bu zemin üzerinde yeni bir ihtilalin edebiyatını hazırlayacaktır. Bununla beraber C.H.P, prestijinden çok şey kaybetmiş olacaktır.

C.H.P.'nin kazanması: Hiçbir zaman meşru sayılmayacak ve M.B.K.'nin baskısı ile kazandığı iddia edilecektir. Hırslı hareketi yüzünden yer yer fiili mukavemetlerle karşılaşılacak; M.B.K'den zarar görenlerin husumetine (kin gütmesine) maruz kalacak. Şiddet yoluna sapmak mecburiyetini duyacaktır. Şiddet, mukavemet doğuracağından yeni bir ihtilal meydana gelecektir. Diğer partilerin kazanması ihtimali varit görülmemektedir.

A.P dirijanlarının çok hesaplı ve sağlam hareket ettikleri söylenebilir.

C.H.P: İhtilali kendi yapmış gibi şımarık davrandı. İhtilali desteklerken, M.B.K. üyelerinin itimatlarını kaybetti. Kuyruk edebiyatı ile büyük bir kitleyi ürküttü. 13 Kasım'ı desteklemesi, samimiyetsizliğini belli etti. Serbest bir seçimle iktidara gelme şanslarını kaybetmiş sayılabilirler. Yan yolları denemeleri beklenebilir.

23'lerin durumu:

"M.B.K.-İnönü+C.H.P.+Y.T.P."nin gayretlerine rağmen, referandum neticesi, emniyetli değildir.

-Ebedi Ayan'lık dahi, korkularını gideremez.

-İktidarın itibarını terk etmeleri güçtür.

-Ordu içi imkanların zail olması da bir meseledir.

-Bizim 14'ler için yapılan neşriyatın, benzerlerine uğrayacaklarını da umarlar.

-Böyle bir harekette: "Madanoğlu, Acuner-Kuytak" başrolleri oynarlar.

-Sami Küçük'ün, bu ekibe dahil olmadığı kanısındayım.

-Osman Köksal'ın hareket tarzı, şimdiden kestirilemez.

-Cemal Gürsel: Erken davranana tabi olur ve müfret mütekellim sigasıyla (kendiliğinde) bir beyanat verir: "Vatan-millet-vazife"

Geri kalan eski dostlar: Kadere rıza gösterip, kol kırılır yen içinde diye sükûnet ederler (susarlar).

Ordu:

-Eline hiçbir imkân gelmediği halde, gasıp (gasp eden) duruma düştü. Ordu için, memleket için, millet için umduğu, arzu ettiği hiçbir şey gerçekleşmedi. Kendisini alet edilerek, bazı kimselerin hırs-ı cahını (mevki sahibi olma hırslarını) tatmin edildiğini gördü.

-14'lerin yakını olan veya 5000 subayın çevresine mensup olanlar vardır.

-Bir C.H.P.+M.B.K. diktatoryasına karşı, bazı hareketler beklenebilir.

Netice:

-Seçimin yapılması, az muhtemeldir.

-Seçimin yapılıp yapılmaması veya herhangi bir partinin kazanması, önemli değildir.

-Her halikarda, mukabil (karşı) ihtilaller muhakkaktır.

Türkiye 5-6 sene, bu ihtilalin sancısını çekecektir.

Maziye Tenkitler:

1. C.H.P daha az hırslı olmalı idi.

2. 13 Kasım'cılar, daha akıllı olmalı idi.

3. 14'ler, daha ihtiyatlı (tedbirli) ve basiretli olmalı idi.

14'ler:

1. Seçim yapılırsa, hangi parti gelirse gelesin, yurda dönmek;

2. Seçim tehir edilirse, münasip zamanı beklemek;

3. Birlik ve beraberliğimizi, en müessir seviyeye çıkarmak;

Bu arada:

Küçük (Sami), Okan (Sezai), Kaplan (Kadri), Karaman (Suphi), Yurdakuler (Muzaffer), Özdilek (Fahri), Ulay (Sıtkı), Yıldız (Ahmet), Özgüneş (Mehmet) üzerinde:

1- Seçimlerin tehlikeli sonuçlarını,

2- Referandum tasvip ve red miktarındaki müsavatin (eşitliğin) mahiyeti,

3- Bu durumda kendilerinin ya alet yahut bertaraf edileceklerini;

4- Basiretli ve tarafsız hareketin, şart ve namus borcu olduğunu; milli menfaatin, bu cesareti göstermeye bağlı olduğunu belirten, telkinlerde bulunmak;

5- Bizim halimizin, kendilerinin istikbaline tutulmuş bir ayna olduğunu, bize benzer ve daha ağır isnatlara hedef olacaklarını hatırlatmalı.

6- Oya katılmayan vatandaşın, Anayasa'ya karşı itimat ve alakasını kaybetmiş kimseler olduğunu, bunun sebebinin de 13 Kasım'da aramak icabettiğini belirtmeli;

7- S. Küçük, C.H.P tarafından yıpratılmaktadır. Sami'nin cesaretini artıracak temaslar yapılmalı.

Genel Durum

Bern, 18 Kasım 1961

Parlamento. CHP, AP, YTP, CKMP (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi)

Genel olarak denilebilir ki: CHP, ihtilale rağmen, millet reylerinin 1/3'ünü ancak alabilmiştir. Basın ve bazı münevver grupların, daha açık bir deyimle, memurların taraftarlığına rağmen siyasi itibarı, en büyük seviyesini bulmuştur. İhtilalci, hükmedici bünyesini tadile (değiştirme) yanaşmadığı için donmuş varlığı, nüfus artışı kadar bile terakki (yükselme) gösterememiştir. Sosyal ve ekonomik alanda, hiçbir görüşü olmadığı için ileriye veya geriye doğru, hiçbir ümidin tecellisazı olmadı (ümit görünmedi). Muhafazakarımda diyemez; inkılapçılık iddiası vardır. Esasen memlekette, muhafaza edilecek bir şeyde yoktur. Bütün iddiaların mesnedi (dayanağı), bir orta zaman hükümdarının, hükmetme hakkına benzer.

(78)

Hayatietini yitirmiş olmasına karşılık, yer altı faaliyetinde ve yıkıcılıkta, yeni tecrübeler kazanmış; bu hususta, yüksek kabiliyette (Yetenekte) personele sahip olmuştur. (Feyzioğlu

(Turhan), -Avni Doğan-Nüvit Yetkin-Orhan Birgüt-Cemal Yıldırım ekibi) DP'yi ve MBK'ni bertaraf etmiş ve ordunun bir grubun desteği ile İnönü'yü iktidara getirmiştir. İnönü, kabinesini (bakanlar kurulunu) kurabilmek için yine ordu heyulasını (öncüsünü) kullanmış ve AP'nin desteğini temin etmiştir.

İnönü, iktidarı resmen ele geçirdikten sonra halen kendisini desteklemekte olan kumandanlar grubunu tasfiye edecektir. Bu maksatla, bizi kullanması da akla gelebilir. Türkeş'in tarafımızdan bertaraf edilmesini de telkin etmiş olabilir. Türkeş ve Özdağ'ı idare edemeyeceği kanaatine varmış olabilirler.

Cumhurreisi olunca Atatürk'ün, muhaliflerini tatmine çalıştığı gibi bizi de minnettar bırakmayı, deneyebilir. Halen kendisini destekleyen kumandanlara karşı, kullanmak ister. Eğer, bizim bun yanaşacağımıza inanırsa, bizim de karımızı (hesabımızı)görür. Eğer emeline alet olursak, hizmetimiz bittikten sonra, karımızı tamamlar. (bizi, bitirir).

A.P. Karargâhu:

Oldukça akıllı ve hesaplı hareket etmektedir. İnönü efsanesinin kudretini, müdriktir (anlamıştır) ve iktidarın, bu efsaneyi yıkacağını ve ilahı, Olimpos Dağı'ndan indireceğini biliyor. Bu gayeye varmak için, onunda işbirliğine ve dolayısıyla yıpranmaya bile razı. Kumandanların bertaraf edilmesi (kenara atılması) anına kadar da iş birliğine, devam edecektir. Ordunun, kışlaya dönmesini müteakip (dönmesinden sonra), C.H.P.'ye karşı, hakiki cephesini alacaktır.

Bize karşı iyi niyetli olmaları mümkün değildir. Ancak C.H.P.'nin ordudaki nüfuzu müddetince, angaje olmadan bize hayırhah (iyilik dileyen) gözükecektir.

(79)

Y.T.P:

24 Ekim ultimatoma, mutavaat göstermiş (uyarısına, boyun eğmiş). İnönü'nün başvekilliğinde, işbirliği vaad etmiş olmasına rağmen, birdenbire kati bir surette ve hiçbir şarta bağlı olmadan, İnönü aleyhine geçmiş olması manalıdır. İnönü'yü, Hava Ordusu mutlak surette desteklediğine göre başka bir gruptan, destek vaadi almış olabilir.

Bize karşı davranışı, nötr (tarafsız) olacaktır.

CKMP:

Muhalefete, daha doğrusu siyasete başladığından beri Bölükbaşı, istikametinden inhiraf etmemiş (sapmamış) bir kimsedir. Bütün tazyik (baskı) ve tehditlere rağmen de boyun eğmemektedir.

Bize karşı hayırhah (iyilik isteyen) olabilir.

Ordu:

Teğmene kadar politikaya bulaşmış durumdadır. Havacı-karacı; genç subaylar-kumandanlar; 23'cüler-14'cüler gibi zümrelere ayrılmıştır. Birinci planda, 27 Mayıs'ta hiçbir rol oynamamış olan, havacılar bulunmaktadır. Rekabetler ve husumetlerle girift (çapraşık) bir haldedir. Zevahiri (görünüşi) kurtarmak için, Sunay'ı desteklemektedirler.

Sosyal Hayat:

Tediye muvazenesinde (ödemeler dengesinde) 1.200.000.000.-TL. açık vardır.

Dış yardım: Elle tutulur derecede azalmıştır.

İç yatırımlar: Hususi (özel) sektörde kararsızlık; resmi sektörde, deflasyon zaruretiyle (zorunluluğu ile) kesilmiş(tir.)

İş ve işçi hayatı: Büyük bir sıkıntı içindedir.

Kuraklık: Hayvancılığı ve ziraatı (tarımı) kavurmuş, her sınıf vatandaşı, büyük bir sıkıntı içine düşmüştür.

Meclisteki keşmekeş (karışıklık), ümitsizliği ve güvensizliği artırmaktadır.

Eğitim seferberliği davası: Üniversiteye giremeyen binlerce talebe (öğrenci) karşısında iflas etmiş(tir.)

Sosyal adalet: Hiçbir tedbir almadan; gecekondu yıkmaktadır. Halk açlığını ayazda çekmeye zorlanmaktadır.

Komünistler:

Faaliyetleri hakkında bir bilgi edinmek, zordur. Ancak 1963'te bir halk ayaklanması bekledikleri söyleniyor. Bu seçimler için dolar sarf ettikleri de rivayetler (söylentiler) arasındadır.

Netice olarak ne ordu ne de halk tarafından yapılacak bir ihtilal, memleketi akıbeti meçhul istikametten çeviremez. Aksine, bu gidişi hızlandırır. Halk hareketi memleketi, Rusya'nın peyki haline sokar. Ordu hareketi, sert, terörcü bir diktaya varır. Bir 27 Mayıs, asla tekrar yapılamaz. Yapılacak her silah darbesi, 13 Kasım'ın yaptığından çok (daha) fazla orduyu, politikaya buluşturur ve kendine yetmeyen ekonomimizi, bütün dış yardımdan mahrum bırakır ve akıbeti, halk kıyamına (ayaklanmasına) dayanır.

14'ler:

Bizim için iki yol vardır:

a-Kahraman vatanseverler, etiketi altında; egoist ve haris (hırslı) ve küçük iktidar mücadelesi yapmak. Bunun örneği İnönü'dür. Akıbeti (sonu) millet için felaket(tir.)

b-Hakiki vatanseverler olarak, sesimizin erdiği kadar, sükunet (durgunluk) tavsiye etmek, mes'ele olmaktan ve mes'ele çıkarmaktan kaçınmak; istenirse, yardımcı olmak.

13 Haziran Anayasası'na adımız geçti diye millete, tebelleş (musallat) olmaya hakkımız yoktur.

Düşüncelerimiz ne kadar iyi, faydalı, doğru olursa olsun, meydana getireceği tereddüt ve mukavemetlere birlikte mütalaa edilmelidir (irdelenmelidir) ve memleket bünyesinin, ağır bir nekahette (toparlanmada) bulunduğu unutulmamalıdır. Bu tereddüt (karasızlık) ve mukavemet (direniş) yüzünden, sonsuz zararlar doğacaktır.

(81)

(Cemal) Gürsel: "14'ler: vatanseverdirler" (dedi); sürgün edildiler;

"22 Şubat'çılar, vatanseverdiler" (dedi); emekli (edildiler).

(Cevdet) Sunay: "havacılar vatanseverdirler" (dedi); emekli (edildiler).

Bütün bertaraf edilenler, vatansever olduğuna göre; bertaraf edenler; ne?...

1-27 Mayıs ihtilali ile Yassıada mahkemelerinin münasebeti, Atatürk ihtilali ile İstiklal Mahkemelerinin almasına kadardır.

2-27 Mayıs ihtilali, kadar politikacıların intikam vasıtası kılınmıştır.

3-Ne kadar sandık olursa olsun hizmetkarlara hürmet duymak, insanoğlunun yaratılışında mevcuttur.

27 Mayıs ihtilali üç safhayı ihtiva eder (içine alır). Bütün ihtilaller gibi:

a-Harekat safhası: 27 Mayıs, aynı gün saat:10.00'da bitti.

b-Hukuki safhası 13 Haziran 1960'da bitti.

c-Sosyal safhası: Daha devam etmektedir ve asıl önemli olan da budur. Bu alandaki istek ve ihtiyaçlar giderilmedikçe, nerede ve nasıl duracağını kestirmek kabil değildir.

Bugün yapılanmakta olan iş, ihtiyaçları temin yerine, bu kaderin değişmezliğine milleti inandırmaktadır.

-17 senelik demokrasi sözüne söyleyenler inanıyorsa, zinde kuvvetleri bir hali (boş, ıssız) ve iclas aleti saymak gafletindedirler.

-Tecrübeli adamın maziyi tekrarlamak zaafı vardır.

-13 Kasım: Mühim bir Vak'adır (olaydır). Adem-i meşrutiyet eshabı ile icra edilmiş ("yasa dışı" iddiasına dayanarak yapılan) bir ihtilalin, kendini inkarıdır.

-Tabii Senatörlük C.H.P.'den kurulan Temsilciler Meclisi'nin bedelidir.

İnönü'nün 14'lere husumeti (hasım olması): Her suçlu, şeriki (ortağı) olmayan şahidi (tanığı), hasım (düşman) sayar. Bu, beşerî bir haldir.

İnönü: Bütün zaaf ve meziyetlerine rağmen, en nihayeti bir mazidir.

(91)

27 Mayıs 1960 İhtilal

12 Haziran 1960 Anayasa

13 Kasım 1960 Kara darbe

13 Aralık 1960 Öncü ve Yenigün'ün kapanması

25 Aralık 1960 32'ler komplosu
6 Ocak 1961 temsilciler meclisi içtimalı (toplanması)
10 Mayıs 1961 G. Antep-Urfa Kilis Hadisesi

(93)

1-Yurtla temas artırılmalı, Türkiye temas bölgelerine ayrılmalı.
2-İnönü üzerinde, şüphe ve tereddüt yaratılmalı, hakiki hüviyeti belirtilmeli.
a-10 yıl Anayasa davası gütmüş, 13 Kasım'ı iyi karşılamıştır.
b-Temsilciliği kabul etmiş, meclise katılmamıştır.
c-13 Kasım yeni anayasa, eski partililer D.P. (Demokrat Parti) hakkında, fikirlerini belirtmemiştir.
d-İktidarı alırsa, icraatı sürprizlerle dolu olacaktır.
e-Bürokrat fırsatçı, değişiklik yapmaz; fakat katılır. Sabırlı “çünkü karar veremez” mükemmel bir 2. ci adamdır. “F. R. Atay”
Bu hüviyeti belirtilmelidir.
3-Vatandaşın, kahramanlar ve kuyruklar diye tasnifine (sınıflandırmasına) razı değiliz. Avukatların suç işlemesi, müvekkillerini temsilden mahrum edemez. İhtilal, zümrelerin birbirine tahakkümü için alet edilemez. Ordu bir iktidar dellalı değildir. İhtilali 23'lere komisyon kazandırmak (Ayan) için, yapmamıştır.
4-CHP menfaatçi, tek parti devrinin nimet didesi bir zümrenin hâkimiyeti altındadır. Genç münevverleri, göstermelik olarak sinesine alır, biblo gibi kullanır. Asla teşkilata hâkim kılmaz.

(12)

13 Kasım:

a) Öyle anlaşılıyor ki 13 Kasım'ın dirijanları, daha 27 Mayıs günü böyle bir kararı taşıyorlardı. Fakat ittifaklar teşekkül etmemiş, kuvvetler belirsiz ve hedefler meçhuldü. İhtilal günü, saat: 12:00'den sonra bazı generaller, C. Gürsel'e: “Yüzbaşılar, bölüğüne gitsinler, mesele bitmiştir. Bizde işimize bakalım.” Teklifinde bulundular. General Gürsel, birkaç defa arkadaşların dağılmalarını söyledi. Solmazer'in müdahalesi ile bu teklifler kesildi. (Şüphesiz toplama değil fakat bir çeşit dikta imkân ve arzusu idi.)

b) Gn. Gürsel, Madanoğlu'nu 8'nci Kor'a (Kolordu'ya) tayin etmek istedi, müdahalelerle vazgeçildi.

c) Tank Taburu'nun Yenimahalle'ye nakli için, M.S.B. (Millî Savunma Bakanlığı) ve Madanoğlu rıza gösterdiği halde sonradan, ikaz edildiler ve engel çıkardılar.

d) Mürted Hava Üssü, aylarca evvel Eskişehir'den nakledildi.

e) Ankara Kumandanlığı, Muhafız Alay Komutanlığı ve Mürted Üssü, Madanoğlu-Köksal-Ataklı'nın elinde bulunduğu halde biz, devamlı olarak kıtalarla irtibat yapma suçuyla itham edildik ve el çektirildik.

f) Türkeş'in Müsteşarlığı, her gün söz konusu edildi ve adeta suç haline getirildi. Yurt gezisinde Türkeş'e çekilmesi söylendi. Köksal-Ataklı-Okan-Acuner geziye çıkmamıştı. Tnk.Tb.'nu silah başı etmesek, toplama işini o zaman yapacakları anlaşılıyor.

h) Sivil teşkilatta bulunan subayların, geriye alınması için şiddetli bir kampanya açıldı. İsnatlar, İftiralarla subaylar, işten uzaklaştırıldı.

Netice: Bir kısım üyeler M.B.K.'ya girerken, politikacılara satılmış durumda idiler. Bir kısmı da hırsıcahları (mevki hırsları) tahrik edildiği için, onlara katıldı. Geri kalanın, korkuları uyarıldı. Bir kısmı da ka'le alınmadı, mühimsenmediği için, içeride bırakıldı.

Bunları tarif etmek istersek:

Muhterisler: (Aldatılan)

(Cemal) Gürsel, (Cemal) Madanoğlu, (Osman) Köksal, (Sami) Küçük, (Sezai) Okan,

(Mürettip)-Korkusu uyandırılanlar:

*(Muzaffer) Yurdakuler, *(Şükran) Özkaya, (Refet) Aksoyoğlu, (Fikret) Kuytak, *(Sıtkı)

Ulay.

Satılmışlar: (Mürettip):
(Ekrem) Acuner, (Mucip) Ataklı, (Suphi) Gürsoytrak. (Haydar) Tunçkanat, (Emanullah) Çelebi, (Vehbi) Ersü

Ka'le alınmayanlar:

*(Fahri) Özdilek, *(Kamil) Karavelioğlu, *(Mehmet) Özgüneş, *(Suphi) Karaman, *(Kadri) Kaplan, *(Selahattin) Özgür.

(*) Bizim lehimize düşünürler fakat düşündüklerini, söyleyemeyebilirler mi?

1-Herhalde, 13 Kasım'ın bir benzeri tarihte bulmak güçtür. Fransız İhtilali'nde ihtilal lideri, birbirini giyotine göndermişler; fakat teşrii meclislerde, aleni ve resmi ithamlar yapılmış, müdafaaaları dinlenmiş; deliler ikame edilmiş; hiç olmazsa, mevcut tüzüklere ve usullere, riayet edilmiştir (uyulmuştur).

2-Sultan Hamit, kendisini iclas edenleri (tahta çıkarılanları) bertaraf etmiş; fakat bir mahkeme kurmuş ve mahkemenin şeklen de olsa hükümlerini, tatbik etmiştir. Meclisi feshetmiş; fakat bunu Anayasa'nın verdiği yetkiye dayanarak yapmıştır.

3-Mahmut II'yi iclas eden Alemdar, Yeniçeriler tarafından bertaraf edilmiş; padişah, Alemdar'a imdat eylememişse de katline iştiraki de ileri sürülemez.

4-Mısır ve Irak İhtilallerinde de, liderlerden bir kısmı bertaraf edilmiş. Fakat ihtilal komiteleri, kendilerini bir anayasaya bağlamadan ve millet karşısına müşekkel (şekillenmiş) bir tarzda çıkmadan yapılmıştır.

5-13 Kasım'ın icrası ve sebepleri, tamamen orijinaldir. M.B.K. feshedilmiş; yeniden tayin edilmiş; Hepsisi de kahraman ve memleket seven arkadaşlardan 14 tanesi, mevkufen (tutuklu olarak) sürülmüştür. Sebep? "Sebep, beni öldüreceklerini sandıklarından; tahmin edenler söylediler." Böylesi, bilfiil ancak orta oyunda olabilir ve bu esbabı (sebepleri), Türkiye basının kemal ve faziletine, tahlil ve anlayışına, milli meselelerdeki vukuf ve kudretine, bundan büyük delil olamaz!

6-Siyasi partiler, bunun sonucunda kendi menfaatlerini ümit ettikleri için, bütün hukuk iddialarını -ki 15 yıldır bu iddiada idiler- bir anda bertaraf etmişler ve mevcut düzene, kendi iktidarlarını sağlayacak sandalyeler kapmışlardır.

C.H.P.

A- Genel:

1- Partinin Teşekkülü:

(a) Tarihi.

(b) Doğuş Sebepleri.

(c) İstinat ettiği (dayanağı) ana fikir.

2- Kurucular:

(a) Lider veya liderlerin şahsiyetleri.

(b) Sekreter.

(c) Genel Kurul üyeleri.

(d) Parti içinde isim yapmış şahsiyetler.

(e) Ankara, İzmir, İstanbul il başkanları.

3- Teşkilat

(a) Merkez teşkilatı.

(b) Vilayet ve kazalardaki teşkilat.

(c) Gençlik teşkilatı ve kadın kolları.

(d) Kültür ve spor teşkilatları.

4- Mali imkanları:

(a) Menkul ve gayrimenkulleri.

(b) Destekleyen şahsiyetler.

(c) Azaların (üyelerin) iştiraki (aidat).

5- Basınla münasebeti:

(a) Mevcut neşir oranı.

(b) Destekleyen neşir organları.

(c) Basındaki sempatizanları.

6- Program:

- (a) Ana program.
- (b) İç tüzüğü.

B-Özel:

1-Tutumu: (gerçekle ilgi derecesi)

(a) Genel tutumu (Reformist mi? Muhafazakâr mı? Gerici mi? Taviz veriyor mu? Veriyorsa hangi mevzularda?)

(b) Devlet teşkilatı üzerinde ana düşünceler.

(c) Siyasi tutumu (iç ve dış).

(d) İktisadi tutumu.

(1) Sanayi (ağır ve hafif sanayi üzerindeki görüşleri).

(2) Ziraat (Toprak reformu, orman davası, istihsalin artırılması).

(3) Ulaştırma (hangi şebekeye önem vermekte).

(4) Ticaret ve maliye: Milli gelirin artırılması ve toplumun yararına dağıtılması hakkında, yatırımlar mevzuunda görüşleri.

(5) Yatırımlar mevzuunda turizme verilen önem.

(e) Sosyal Tutumu:

(1) Sosyal davalar üzerinde genel görüşleri

(2) Esas istinat ettiği (dayandığı) toplum.

(3) Aydınlara, işçiye ve köylüye karşı tutumu.

(4) Üniversite ile ilgisi

(5) Ordu ile münasebeti veya arzusu

(6) Sağlık mevzu'u üzerinde (düşüncesi)

(7) Kültürel faaliyetleri.

(8) Din mevzu'u üzerinde (düşüncesi)

(f) Çalışma sistemi:

(1) Merkezi veya ademi merkezi

(2) Liderin partiye hakimiyet derecesi;

(3) Kurultayları.

(4) Hangi zümreler üzerinde durmakta?

(5) Tanınmış D.P. 'lilere karşı tutumu

(6) Propagandalarını, sinsi veya açık hangi istikamete tevcih etmekte?

(7) Gizli çalışmaları var mı? Hangi fikir üzerine, hangi cihette?

(8) Parti alt tabakasının, liderlere tazyiki

(g) Münasebetleri:

(1) Parti içi:

(a) Parti disiplini.

(b) Haris (hırslı) şahsiyetler;

(c) Rakip şahsiyetler;

(d) Önemli liderler arasında gizli mücadele;

(e) Mevcut ve muhtemel hizipler

(2) Parti Dışı:

(a) Bugünkü iktidara karşı tutumu;

(b) Diğer partilere karşı tutumu.

(c) Diğer partilere karşı yakınlığı ve birleşme.

(d) İktidarın, parti hakkında görüşü

2-Kıymetlendirme

Yukarıda bilgiler toplandıkça, objektif olarak incelenecek ve devamlı tekamül ettirilecektir.

C-Netice:

Toplana ve toplanacak bilgiler, aşağıdaki sorulara cevap verecek şekilde, kısa olarak kıymetlendirilecektir.

Partinin ana doktrini.

Liderlerin şahsiyet ve emniyet derecesi.
Teşkilat şümülü.
Diğer partilere karşı, yakınlığı ve husumeti.
Diğer partilerle birleşme imkânı. (% ihtimal ile).
İktidara gelme ihtimali. (% ihtimal ile).
Kuvvetli veya zayıf olarak muhalefette kalma. (% ihtimal ile).
Partinin hassas tarafları (Zayıf noktaları).
İktidarın partiye karşı tutumu.
Çok önemli görülen, diğer hususlar.

Not: Yukarıda, hatıra mahiyetinde muhtelif başlıklar altında toplanan mevzular, bu günkü partilerimizin durumları ile istikbaldeki siyasi muvazenemiz hakkında bizlere, kıymetli tutamaklar verebilir. Bu bilgiler, özel düşüncelerle geliştirilebilir. Bu bilgiler ve bunlardan istihraç edeceğimiz (çıkarcığımız) neticeler, istikbaldeki siyasi hayatımız hakkında, bizlere istikamet verecektir. (Pek tabii siyasi hayatımıza izin verilirse) bu sebeple arkadaşların, gayet objektif olarak inceleme yapmasını; bilgileri bir dosya içinde, netice hanesindeki kıymetlendirmeyi, (yarım sahifeyi geçmemek üzere.) yayımlanmak üzere bir ay, en genç 27 inci günü, Meksika'ya postalamasını; (Bir surette bana gönderirlerse memnun olurum.) Türkiye'ye dönmek nasip ederse (olursa), dosyalar götürülemeyeceğinden, ezbere bilinecek şekilde hafıza antrenmanı yapılması, rica olunur.

Ana fikir: Atatürk prensiplerinin, Anadolu gerçeğine tatbiki, ölçü olarak kullanılmalıdır.

(Millet ve Milliyetçilik)

(Dündar Taşer'in İsviçre'de tuttuğu defterinin 49. ve 50. sayfalarında yer alan notlar.)

Türk Milliyetçisiyiz Türkçüyüz. Türkçülük, Türk Milletini sevmek; Türk Milletinin yaşaması, yükselmesi, Türk kültürünün korunması, yükseltilmesi için hizmetinde bulunmaktır.

Türk Nedir? Mensubu olmaktan övünç duyduğumuz milletin adı Türk'tür.

(Devletler arası özel hukukta) Hukuki manada Türkiye Cumhuriyeti devletinin vatandaşı olan (tebaası olan) herkese Türk denir?

(Devletler arası genel kabule göre) Siyasi manada Türk Milleti, bu devletin kurucusu ve sahibi olan insan unsurunun ismidir.

(Tarihi ve hakiki anlamda Türk, Tarihin bilinen devirlerinden beri Doğu Asya'dan, Orta Avrupa ve yakın Doğu'ya kadar uzanan alanda yaşamış, devletler kurmuştur.

Biz, tarihi ve gerçek anlamıyla: Türklük şuur ve kültürüne sahip kişi veya toplumu Türk kabul ederiz

Milletler, tabiat ve tarihin eseridirler. Teşekkül tarzı, tarih ve yaşadıkları tabiattaki farklar, her millet için özel tarifi zorunlu kılar. Soy, ırk, dil, dilek, vatan birliğine sahip insanların topluluğu, şeklindeki bir tarif, bütün milletleri kapsamaz. Her milletin teşekkülünde bu şartlardan biri (kanıttır) Milletler ölümsüz değildir. Doğarlar, büyürler, gelişir, değişir, ihtiyaçlar ölebilirler. Tarih medeniyetlerin olduğu kadara milletlerin de mezarıdır.

Devletle millet, her zaman, çok defa aynıyet ifade etmez. Devlet siyasi, hukuki bir organizasyondur. Millet, beşerî bir vakiyadır. Millet bir devletin yapımcısı, sahibi, hadimi veya tabii mahkûmu olabilir. Millet devletin beşerî unsurunun bir kısmı veya tamamı olabilir. Milletle devletin aynı olmayışı bir milletin, bitişik veya aynı coğrafyada birçok devletlerin sahip ve hâkimi yahut tabii olması, durumu şeklinde müşahede edilebilir.

(Ayrı bir millet olarak vücut buluşa sebep olan temel faktörün zaman içinde duyulan, müşterek kültür, bir arada yaşama arzusu dileği)

Müşterek Kültür; Milli kültür adını verdiğimiz bu faktörler, toplama toplumu diğer toplumlara karşı müstakil şahsiyet ve şuur sahibi kılar. Bir milletin mensubu kişiler kendilerini bu şahsiyetle ihata edilmiş hissederler, bu şuru duyarlar.

Müşterek kültür ve millet şuru; kişilerde, o millet içinde yaşama zorunluluğu, arzusu, dileği de yaratır.

Millet, özellik ve bağımsızlık taşıyan bir kültür ve bir şurdur. Bir milletin fertleri aynı soydan olabilirler veya olmayabilirler; aynı dili konuşa bilirler veya konuşamayabilirler. Aynı siyasi coğrafyada yaşayabilirler veya yaşamayabilirler. Aynı din ve mezhebe sahip olabilir veya

olmayabilirler. Aynı devletin tebaası olabilirler veya olmayabilirler. Fakat bu halde genel olarak, onları bir milletin çocukları yapan özel şahsiyeti olan bir kültüre ve bir millet olmanın şuuruna sahiptirler.

Milliyetçilik milli kültürünü ve millet olma şuurunu koruma, yaşatma arzu ve ifadesidir.

Bizim için Türk milleti zaman ve mekâna tabi olmaksızın, Türklük kültür ve şuuruna sahip beşerî unsurdur.

(Soyu, ırkı Türk olan pek çok kimse, yabancı millet ve kültürlerin hizmetinde bulunmuştur. Bunlar, Türklük şuurlarını kaybetmiş ve hizmetinde buldukları milletin, kültürünü benimseyerek, ona katıldıkları andan itibaren Türk sayılamazlar.

Soyları Türk olamayan pek çok kimse de Türk milletinin hizmetine girmiş, Türk kültürünü ve şuurunu benimsemişlerdir. Bunlar Türk'türler.)

Türkiye Cumhuriyeti devleti, Türk milletinin kurduğu devletlerden birisidir. Türkiye Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu ve sahibi olan Türk milletinin İstiklal Savaşı ile kurtarabildiği vatan parçasıdır.

Bu vatan toprakları üzerinde yaşayan Türklük şuurunu taşıyan, Türk kültürünü benimseyen herkes Türk'tür.

Ek 4:

FOTOĞRAFLAR VE ARŞİV BELGELERİ

DÜNDAR TAŞER (1925-1972)

Ailesiyle Birlikte

Ailesiyle Birlikte

MBK Üyesi Dündar Taşer

MBK Üyeleriyle Birlikte

13 Kasım'da Yurt Dışına Gönderilirken

13 Kasım'da Yurt Dışına Gönderilirken

13 Kasım'da Yurt Dışına Gönderilirken

13 Kasım'da Yurt Dışına Gönderilirken

CKMP Üye Kaydı Yapılırken

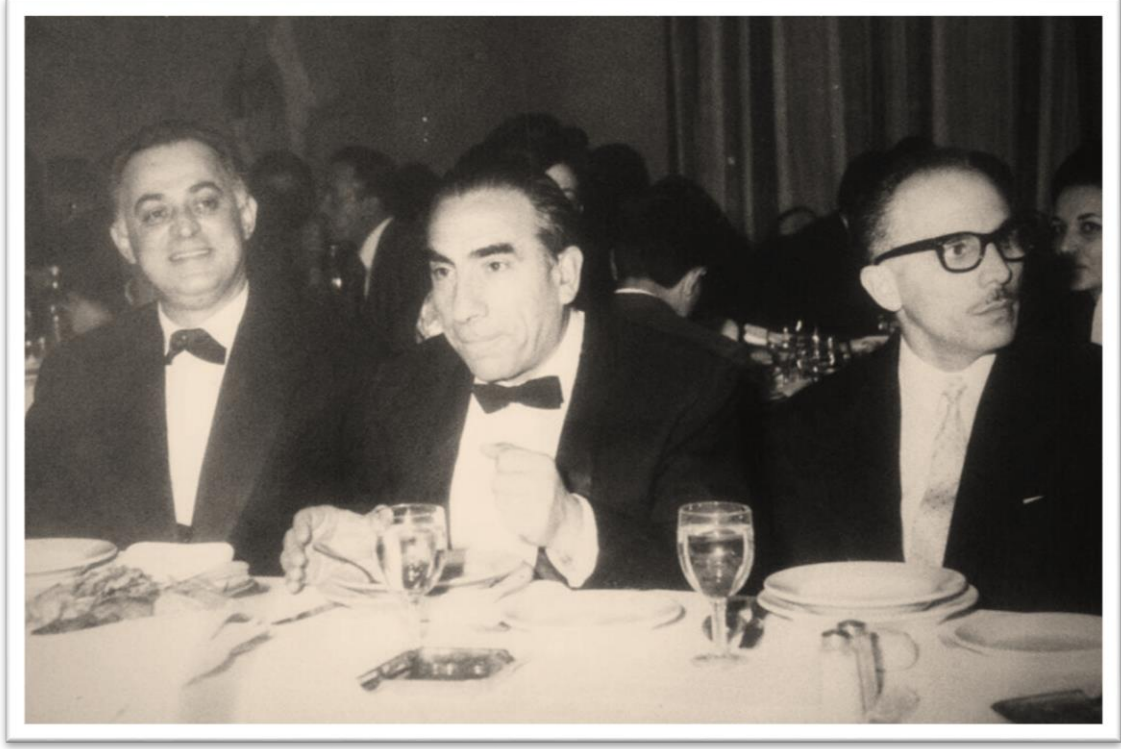
CKPM Toplantısında

Alparslan Türkeş İle Parti Çalışmalarında Buluyor

Alparslan Türkeş İle Parti Çalışmalarında Buluyor

Alparslan Türkeş İle Birlikte

Alparslan Türkeş İle Birlikte

Partilere Hitap Ederken

Türkçüler Günü Toplantılarında

Alparslan Türkeş, Dündar Taşer ve Osman Yüksel Serdengeçti

Alparslan Türkeş İle Parti Çalışmalarında Buluyor

Partililere Hitap Ederken

Partililere Hitap Ederken

Milliyetçi Türk Gençliği Eğitim Kamplarında Gençlerle Birlikte

Milliyetçi Gençlerle Birlikte

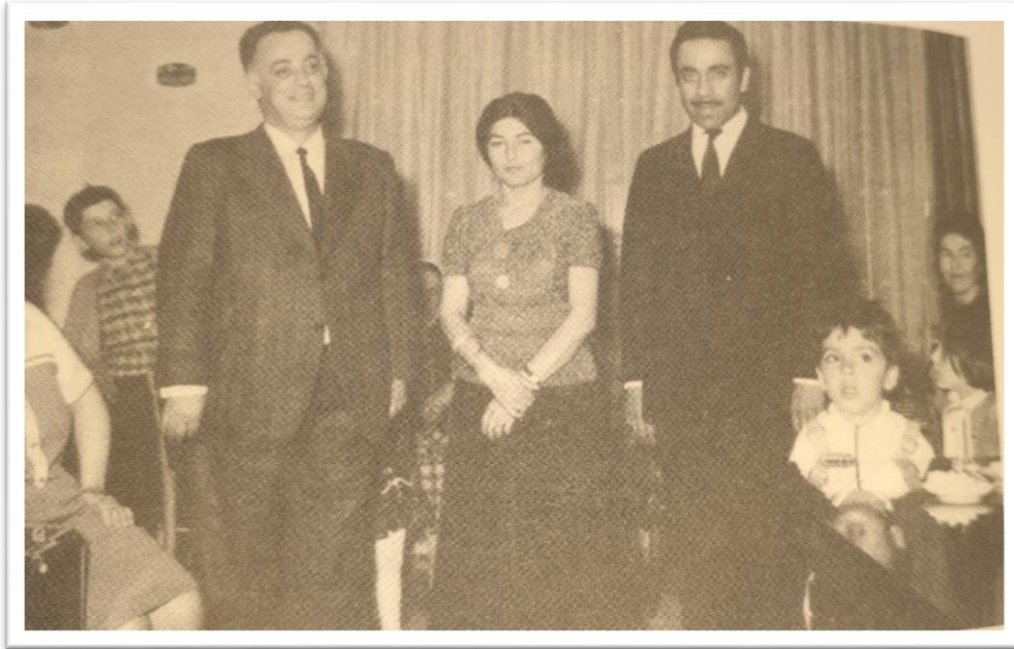
Yakın Dostlarıyla Birlikte

Yakın Dostlarıyla Birlikte

Yakın Dostlarıyla Birlikte

Yakın Dostlarının Özel Günlerinde

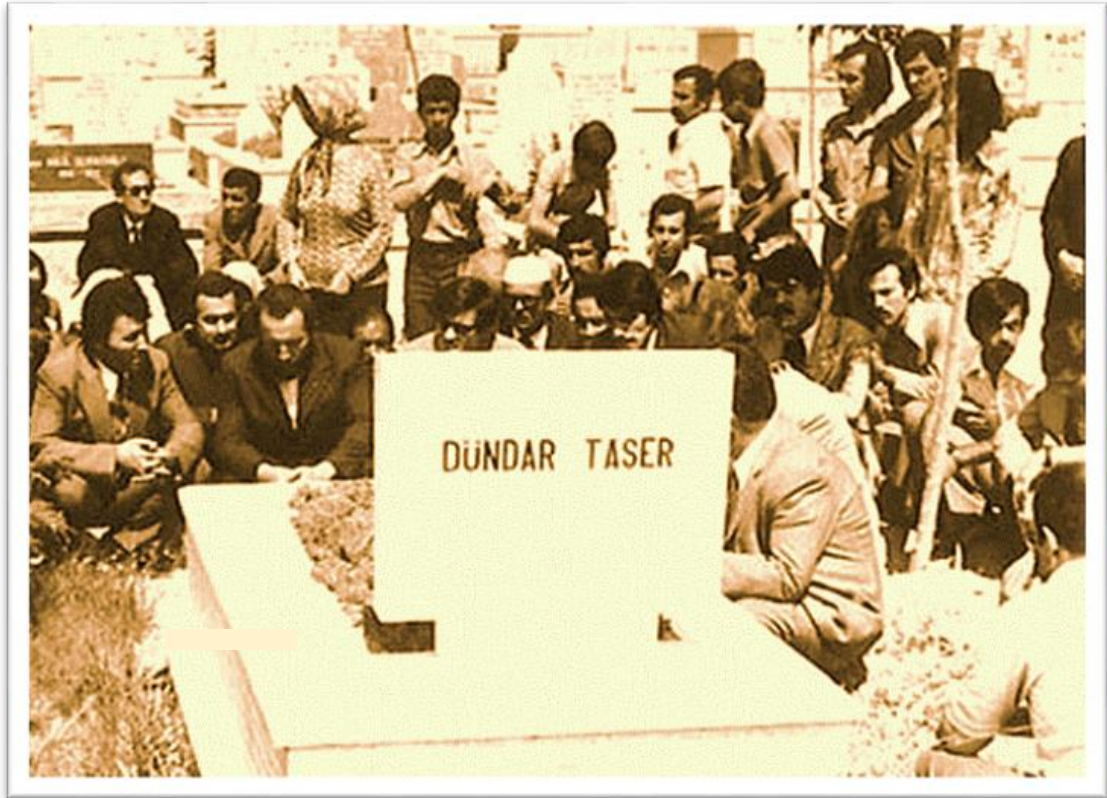
13 Haziran 1972

Alparslan Türkes, Dündar Taşer'in Vefatı Vesilesiyle Partililere Hitap Ediyor

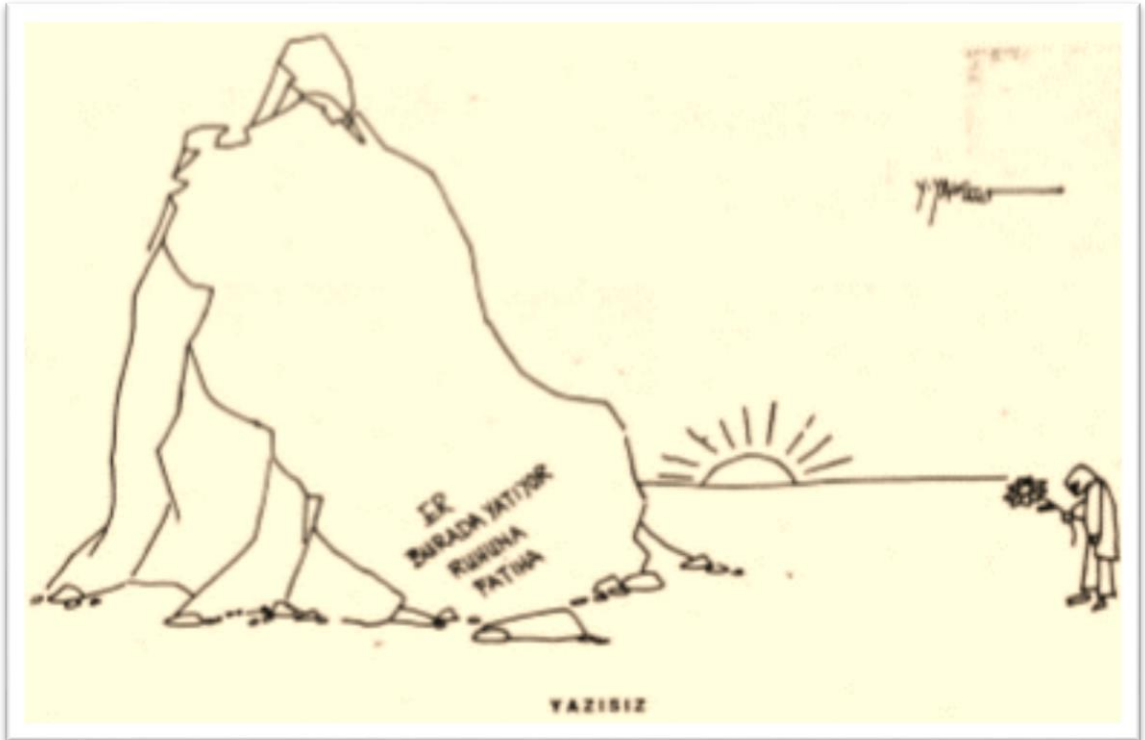
Cenaze Namazı

Dostları Kabri Başında

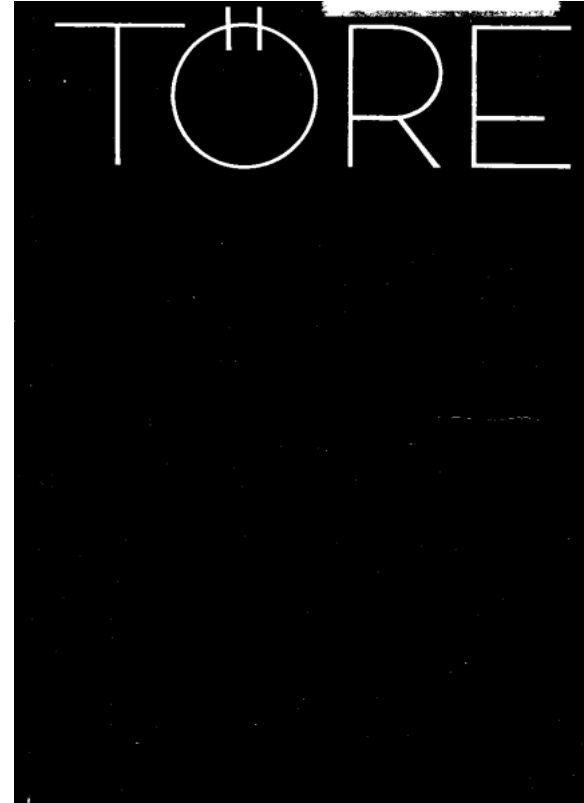
Dostları Kabri Başında

Vefatını Konu Alan Bir Çizim

İlk Yazılarının Haber Klişeleri (Milli Hareket, S.8, Mart 1967; Yeni İstanbul, 4 Temmuz 1967).

Vefatı Sonrası Devlet Gazetesi ve Töre Dergisi Kapakları (Devlet, S.148, 26 Haziran 1972; Töre, S.14, Temmuz 1972).

T. C.
M. M. V.
Zat İleri Dairesi
Mo. Şube: H. Kısm
Şube: 143187
Sayı:
Evrak:

Ankara
21 - Eylül 1945
Öz: Tank sınıfına geçecek Sb.
lar H.

Başbakanlık Yüksek Katına

İlişigi:
2. Karar.
1. Defter.
4539 sayılı kanun gereğince orduda ihdas edilen muharip Tank sınıfına geçirilecek muhtelif sınıflardan İki yüz kırk beş subay hakkındaki cetvel ve kararın ilişik olarak sunulduğunu sa-
yı ile arz ederim.

M. S. B.

A. B. Akın

aygün 72. c. 1.
22.9.1945

19410
20-9-1945 12488
1278 27 5
3

T. C.
M. M. V.
Zat İleri Dairesi
Mo. Şube: H. Kısm
Şube: 143187
Sayı:
Evrak:

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ
Ankara
21 Eylül 1945
Öz:

KARAR

19410

İlişigi:
1- 4539 Sayılı Kanunla Orduda muharip tank sınıfı ihdas edildiğinden başlıca cetvelde sınıflar ve adları yazılı 1 Sv. Alb., 1 P. Yb., 8 P. Bnb., 2 Sv. Bnb., 2 P. Çnyzb., 35 P. ve 12 Sv. Yzb., 79 P., 10 Sv. ve 3 Top. Utgm. ile 25 P., 2 Sv., 12 Top., 48 Tank Tgm., 1 Nk. Utgm. ki top-
tan 245 subayın 1/8/945 tarihinden müteberen Tank sınıfına geçiril-
meleri tenzih edilmiştir.
2- Bu Karar hükümlerinin yerine getirilmesine Millî Savunma
Bakanı memurdur.

26 EYLÜL 1945

CUMHURBAŞKANI

İsmail İnönü

Başbakan

Millî Savunma Bakanı

A. B. Akın

E. S. Samancı

030 11 1 178 27 5

T. C.
BAŞBAKANLIK
YAZI İŞLERİ VE SİGORTA MÜDÜRLÜĞÜ
Genel No: 2/12438
Öz No: 19710
Evrak No: 2

26 EYLÜL 1945

Cumhurbaşkanlığı Yüce Katına

Millî Savunma Bakanlığının 21/9/1945 — tarihi ve 143187
sayılı tekeresiyle gönderilen karar yüksek onamalarına sunulur.

M. R. 28

Başbakan

E. S. Samancı

Başbakanlığa:

İlişik kararname Cumhurbaşkanlığı tarafından imza buyrulduğundan
geri sunuldu.

Cumhurbaşkanı emrile

Genel Kâtip

K. Gedik

030 11 1 178 27 5

T. C.
M. M. V.
Zat İleri Dairesi
Mo. Şube: H. Kısm
Şube: 143187
Sayı:
Evrak:

(Sahife 9)

Ankara
1 / 194

Tank Teğmenlerinin Devamı

S.No.	S. Rüt.	Adı S. Adı	Sicil No.	Neçli	Kıt'ası
5-	Tnk.Tgm.	Hüsamettin Özmen	(944-5)	1/8/945	3.Zh.Tüm.3.Zh.Tğ. 6.Zh.A.2.Tb.4.Bl.2. Tk.K.
6-	Tnk.Tgm.	Lütfullah Akman	(944-6)	1/8/945	2.Müs.Zh.Tğ.5.Zh.A. 2.Tb.Kh.Tank.Tk.K.
7-	Tnk.Tgm.	Dündar Taşer	(944-7)	1/8/945	2.Müs.Zh.Tğ.5.Zh.A. 1.Tb.2.Bl.1.Tk.K.
8-	Tnk.Tgm.	Rıfat Ergezer	(944-8)	1/8/945	2.Müs.Zh.Tğ.5.Zh.A. 1.Tb.1.Bl.1.Tk.K.
9-	Tnk.Tgm.	Mustafa Şenulubag	(944-9)	1/8/945	Tank O.Tnk.Tb.şng ba ğlı birlikler grubu cer Tk.K.
10-	Tnk.Tgm.	Kemal Egsiz	(944-10)	1/8/945	2.Müs.Zh.Tğ.2.Zh.A. 1.Tb.2.Bl.2.Tk.K.
11-	Tnk.Tgm.	Abdullah Armatlı	(944-11)	1/8/945	2.Müs.Zh.Tğ.5.Zh.A. 2.Tb.4.Bl.1.Tk.K.
12-	Tnk.Tgm.	B.Reşit Yücetürk	(944-12)	1/8/945	Tank O.Tnk.Tb.Tnk; taşyıcı Tk.K.
13-	Tnk.Tgm.	Selahattin Acun	(944-13)	1/8/945	Tank O.Gd.Erbaş O. Gd.Tb.Bl.2.Tk.K.
14-	Tnk.Tgm.	Vahdet Sungur	(944-14)	1/8/945	2.Müs.Zh.Tğ.4.Zh.A. 1.Tb.2.Bl.1.Tk.K.
15-	Tnk.Tgm.	Fahri Kiling	(944-15)	1/8/945	Tank O.Gd.Erbaş O. Mülhaki
16-	Tnk.Tgm.	Kenan Tuysun	(944-16)	1/8/945	3.Zh.Tüm.5.Zh.A.1. Tb.2.Bl.3.Tk.K.
17-	Tnk.Tgm.	Şerif Tuncer	(944-17)	1/8/945	3.Zh.Tüm.5.Zh.A.1. Tb.1.Bl.2.Tk.K.
18-	Tnk.Tgm.	Hüseyin Kırksakız Oğlu	(944-18)	1/8/945	2.Müs.Zh.Tğ.4.Zh.A. 2.Tb.Kh.Tank.Tk.K.
19-	Tnk.Tgm.	Salih Yakın	(944-19)	1/8/945	1.Müs.Zh.Tğ.2.Zh.A. 1.Tb.1.Bl.2.Tk.K.
20-	Tnk.Tgm.	Vaefi Targu	(944-20)	1/8/945	2.Müs.Zh.Tğ.5.Zh.A. 2.Tb.4.Bl.3.Tk.K.
21-	Tnk.Tgm.	Rahmi Yegil	(944-21)	1/8/945	1.Müs.Zh.Tğ.5.Zh.A. 2.Zh.Tank.Tk.K.
22-	Tnk.Tgm.	Orhan Erkanlı	(944-22)	1/8/945	1.Müs.Zh.Tğ.2.Zh.A. 1.Tb.2.Bl.3.Tk.K.
23-	Tnk.Tgm.	Doğan Çelebioğlu	(944-23)	1/8/945	3.Zh.Tüm.3.Zh.Tğ.G. 2h.A.2.Tb.3.Bl.3.Tk. 3.Zh.Tüm.Kesif Kt.
24-	Tnk.Tgm.	Vaedi Berberoğlu	(944-24)	1/8/945	Tnk.Tk.K.
25-	Tnk.Tgm.	Ali Türkoğlu	(944-25)	1/8/945	2.Müs.Zh.Tğ.4.Zh.A. 2.Tb.4.Bl.3.Tk.K.
26-	Tnk.Tgm.	Recep Bayırlıoğlu	(944-26)	1/8/945	3.Zh.Tğ.5.Zh.A.1.Tb 1.Bl.3.Tk.K.
27-	Tnk.Tgm.	Mehmet Kerekavak	(944-27)	1/8/945	3.Zh.Tğ.1.Zh.A.2.Tb 3.Bl.2.Tk.K.
28-	Tnk.Tgm.	Fethi Çer	(944-28)	1/8/945	3.Zh.Tüm.Kesif Kt. Skavut Bl.1.Tk.K.

030 11 1 178 27 5

TSK Muharip Tank Sınıfı İhdas Edilmesi ve Çeşitli Rütbelerde 245 Subayın 01 Ağustos 1945 Tarihi İtibariyle Tank Sınıfına Geçirilmelerine İlişkin Kararnameler ve Dündar Taşer'in Tank Teğmeni Rütbeliyle 2. Müs. Zh. Tğ. 5. Zh. A. 1. Tb. 2. Bl. 1. Tk. K. Kısmına 26 Eylül 1945'de Atamasına İlişkin Kararnameler.

<p style="text-align: center;">T. C. MİLLÎ BİRLİK KOMİTESİ</p> <p>UMUMİ KATİPLOI Kanslar Müdürlüğü</p> <p style="text-align: right;">Akkara: / / 196</p> <p>Sayı: İşığı:</p> <p style="text-align: center;">- 2 -</p> <p>2 - Teşkil olunan Komisyonlarda aşağıda adları yazılı Millî Birlik Komitesi üyelerinin vasıfe almasına :</p> <p>a.- Sekreterlik : Acuner Ekrem Erkanlı Orhan O'Kan Sezai</p> <p>b.- Güvenlik Komisyonuna : Aksoyunlu Fazıl Ataklı Mücîp Er Ahmet Kabibay Orhan Kaplan Kadri Karaman Suphi Köseoğlu Münir Madanoğlu Cemal Üdülak Fahri Ulay Sıtkı Yurdakuler Müzaffer</p> <p>c.- İktisat Komisyonuna : Aksoyunlu Refet Bağtuğ İrfan Baykal Rifat Eralı Vehbi Karavelioğlu Fâmil</p>	<p style="text-align: center;">T. C. MİLLÎ BİRLİK KOMİTESİ</p> <p>UMUMİ KATİPLOI Kanslar Müdürlüğü</p> <p style="text-align: right;">Akkara: / / 196</p> <p>Sayı: İşığı:</p> <p style="text-align: center;">- 3 -</p> <p>Kösal Osman Kıyık Fikret Ukaya Mehmet Qücran Soyuyuce Şefik Taşer Dündar</p> <p>d.- Sosyal İşler Komisyonuna : Esin Osman Gürsoytrak Suphi Kaplan Mustafa Karan Müzaffer Kıyık Sami Udağ Müzaffer Uğünç Mehmet Solmaz İrfan Türkez Alperhan Yıldız Ahmet</p> <p>e.- Bayındırlık ve İmar Komisyonuna : Çelebi Şemallah Uğur Salihattin Tunçkanat Haydar</p> <p>Karar verilmiştir .</p> <p style="text-align: right;">22 Haziran 1960</p> <p style="text-align: center;">Aslına uygundur .</p>
---	---

MBK Komisyonları ve Üyeleri

T.C. CUMHURİYETİ
DİŞİLERİ BAKANLIĞI

T. C.
ŞEBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

K A R A R
492

1- Rabat Büyükelçiliği nezdinde Müşavir Dündar TAŞER Bern Büyükelçiliği nezdinde Müşavirliğe derecesi ile nakil ve tayin edilmiştir.

2- Bu kararı Dışişleri Bakanı yürütür.

22 Temmuz 1961

DEVLET BAŞKANI
ve
BAŞBAKAN
GÜNERAL

DİŞİLERİ BAKANİ
VEKİLİ

[Signature]

[Signature]

030 11 1 286/13/13

T.C. CUMHURİYETİ
DİŞİLERİ BAKANLIĞI

T. C.
ŞEBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

K A R A R
2510

1- Stokholm Büyükelçiliği nezdinde Müşavir Münir KÖSEOĞLU, Roma Büyükelçiliği nezdinde Müşavir Şefik SOYUYUCE, Lahay Büyükelçiliği nezdinde Müşavir İrfan SOLMAZER ve Bern Büyükelçiliği nezdinde Müşavir Dündar TAŞER'in merkeze alınmaları uygun görülmüştür.

2- Bu kararı Dışişleri Bakanı yürütür.

17 Nisan 1964

Cumhurbaşkanı

Başbakan

Dışişleri Bakanı

[Signature]

[Signature]

030 11 1 304/11/12

22 Temmuz 1961'de Bern Büyükelçiliğine Tayini ve 17 Nisan 1964'te Müşavirlik Görevinden Azledilerek Merkeze Çekilmesine İlişkin Kararnameler.

ÖZGEÇMİŞ

Üzeyir AYGÖRDÜ 1982 yılında Kahramanmaraş ili, Afşin ilçesi, Yazıbelen (Hurman) köyünde doğdu. İlkokulu köyünde, Ortaokul eğitimini ise Kahramanmaraş İlköğretim Okulunda tamamladı. Lise tahsiline Kahramanmaraş Lisesinde devam etti. 2006 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde Lisans; 2007 yılında yine Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Tezsiz Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. Bir süre dersane öğretmenliği yaptıktan sonra; 2010 yılında, Merzifon Polis Eğitim Merkezinde Polis Meslek Eğitimi aldı. Aynı yıl İstanbul iline polis memuru olarak atandı. Halen Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü kadrosunda polis memuru olarak görev yapmaktadır. 2017 yılında Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Sosyoloji bölümünden mezun oldu. 2008 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde başladığı; ancak ara vermek durumunda kaldığı Tezli Yüksek Lisans eğitimine 2018 yılında tekrar başladı. Lisans ve Yüksek Lisans eğitim dönemlerinde, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Yakın Döner Siyasi Tarih, Türk Kültür Tarihi ve Sosyoloji alanlarına alakasını artırdı. Yüksek Lisans eğitimi sırasında yaptığı akademik çalışmalar, ulusal dergilerde yayınlandı. Akademik çalışma alanı olarak belirlediği bu alanlarda araştırmaları devam etmektedir.

